T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 2283
AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 1280

CEZA HUKUKU

Yazar
Prof.Dr. Nevzat TOROSLU

Editör
Yrd.Doç.Dr. Ozan Ercan TAŞKIN

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Anadolu Üniversitesine aittir.
"Uzaktan Öğretim" tekniğine uygun olarak hazırlanan bu kitabın bütün hakları saklıdır.
İlgili kuruluştan izin almadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt veya başka şekillerde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

Copyright © 2011 by Anadolu University
All rights reserved
No part of this book may be reproduced or stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means mechanical, electronic, photocopy, magnetic tape or otherwise, without permission in writing from the University.

UZAKTAN ÖĞRETİM TASARIM BİRİMİ

Genel Koordinatör
Prof.Dr. Levend Kılıç

Genel Koordinatör Yardımcısı
Doç.Dr. Müjgan Bozkaya

Öğretim Tasarımcısı
Yrd.Doç.Dr. İrem Erdem Aydın

Grafik Tasarım Yönetmenleri
Prof. Tevfik Fikret Uçar
Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız
Öğr.Gör. Nilgün Salur

Ölçme Değerlendirme Sorumlusu
Öğr.Gör. İbrahim Sarı

Grafiker
Ayşegül Dibek

Kitap Koordinasyon Birimi
Doç.Dr. Feyyaz Bodur
Uzm. Nermin Özgür

Kapak Düzeni
Prof. Tevfik Fikret Uçar

Dizgi
Açıköğretim Fakültesi Dizgi Ekibi

Ceza Hukuku

ISBN
978-975-06-0957-2

4. Baskı

Bu kitap ANADOLU ÜNİVERSİTESİ Web-Ofset Tesislerinde 15.000 adet basılmıştır.
ESKİŞEHİR, Mayıs 2014

İçindekiler

Önsöz x

Genel Hükümler 1

Ceza Hukukuna Giriş ve Ceza Kanunu ..... 2 — 1. ÜNİTE

CEZAÎ DÜZENİN İŞLEVİ 4
CEZA HUKUKUNUN TÜRLERİ 4
TÜRK CEZA KANUNU'NA HAKİM OLAN ANLAYIŞ 5
CEZA HUKUKU VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU 5
CEZA HUKUKU 6
Ceza Normunun Tanımı ve Özellikleri Nelerdir? 6
Kural ve Müeyyide 6
Ceza Normlarının Muhatabı 7
KANUNİLİK İLKESİ 7
Ceza Hukukunun Kaynağı 7
Kanunilik İlkesi 7
Kanunun Tekelciliği İlkesi 8
Örf ve Âdet 8
Kanunun Açıklığı İlkesi 8
Ceza Kanunlarının Yorumu 8
Kanunun Geçmişe Uygulanmazlığı 9
Ceza Kanunlarının Zaman Yönünden Geçerliliği 9
Kanuni Düzenleme 10
Suçun İşlendiği Zaman 11
CEZA KANUNUNUN YER YÖNÜNDEN SINIRLARI 11
İlkeler 11
Türk Ceza Kanunu'nun Kabul Ettiği İlke 12
Suçun İşlendiği Yer 12
Suçluların Geri Verilmesi 13
CEZA KANUNUNUN KİŞİ YÖNÜNDEN SINIRLARI 14
Kanunun Mecburiliği 14
Cumhurbaşkanının Sorumluluğu 14
Yasama Sorumsuzluğu ve Dokunulmazlığı 15
Diplomasi Dokunulmazlığı 16
Askeri İşbirliği Antlaşmalarından Kaynaklanan Dokunulmazlık 16
GÖRÜNÜŞTE NORMLAR ÇATIŞMASI 16
Genel Olarak 16
Özel Normun Önceliği İlkesi 17
Özet 18
Kendimizi Sınayalım 19
Yaşamın İçinden 20
Okuma Parçası 20
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 20
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 20
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar 21

2. ÜNİTE **Suça İlişkin Ön Açıklamalar ve Suçun Maddi Unsuru 22**
ÖN AÇIKLAMALAR 23
Suçun Ne Olduğu Sorunu 23
Suçun Faili (Aktif Süjesi) 24
Suçun Hukukî Konusu 24
Suçun Maddi Konusu 24
Suçun Mağduru (Pasif Süjesi) 25
Hukuka Aykırılık 25
Suçta Zarar 26
Suçun İncelenmesinde İzlenen Metotlar 26
Suçun İkili ve Üçlü Ayırımı 27
MADDİ UNSUR 27
Davranış 27
Maddi Unsuru Oluşturan Unsurlar 27
Genel Olarak Davranış 28
Hareket 28
İhmal 28
Davranışa Göre Suçların Ayırımı 28
Sonuç 28
Tanım 28
Sonuca Göre Suçların Ayırımı 29
Nedensellik Bağı 29
Nedensellik Sorunu 29
Nedensellik İlişkisi Konusundaki Anlayışlar 29
Doğal Nedensellik veya Şartların Eşitliği Anlayışı 29
Uygun Nedensellik Anlayışı 30
İnsanî Nedensellik Anlayışı 30
HUKUKA UYGUNLUK NEDENLERİ 31
Genel Olarak 31
Görevin Yerine Getirilmesi 31
Görevin Kanundan Kaynaklanması 31
Görevin Emirden Kaynaklanması 31
Meşru Savunma 32
Zorunluluk Durumu 33
Hakkın Kullanılması 35
İlgilinin (Hak Sahibinin) Rızası 35
Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Aşırılık 36
Özet 38
Kendimizi Sınayalım 39
Yaşamın İçinden 40
Okuma Parçası 40
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 41
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 41
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar 41

3. ÜNİTE **Suçun Manevi Unsuru 42**
ÖN AÇIKLAMALAR 43
Cezaî Sorumluluğun Gelişimi 43
Manevi Unsurla İlgili Hükümler 43

KAST 44
Kavram 44
Kastın İsteme Unsuru 44
Kastın Bilme Unsuru 45
Kastın Çeşitleri 45
TAKSİR 46
Kavram 46
Taksirin Esası 46
Taksirin Unsurları 46
Taksirin Çeşitleri 47
SONUCU NEDENİYLE AĞIRLAŞAN SUÇLARDA MANEVİ UNSUR 48
SUÇU ORTADAN KALDIRAN SÜBJEKTİF NEDENLER 48
Psişik Bağın Yokluğu 48
Genel Olarak Hata 49
Kural Üzerindeki Hata 50
Fiil Üzerindeki Hata 50
Sapma Halleri 51
Özet 53
Kendimizi Sınayalım 54
Yaşamın İçinden 55
Okuma Parçası 55
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 56
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 56
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar 57

Suçun Ortaya Çıkış Biçimleri ve Suçlu ..... 58 **4. ÜNİTE**
SUÇUN ORTAYA ÇIKIŞ BİÇİMLERİ 59
Nitelikli Suç 59
Suça Etki Eden Nedenlerle İlgili Ayırımlar 59
Haksız Tahrik 60
Takdiri Hafifletici Nedenler 61
Suça Etki Eden Nedenlerde Hata 61
TEŞEBBÜS 62
Suç Yolu ve Suçun Tamamlanması 62
Teşebbüsün Tanımı 62
Teşebbüsün Cezalandırılması Sorunu 63
Teşebbüsün Unsurları 63
İşlenemez Suç 65
Gönüllü Vazgeçme 65
Çeşitli Suçlar Yönünden Teşebbüs 66
İŞTİRAK 66
İştirakin Cezalandırılmasının Esası 67
İştirakin Unsurları 67
Kararlaştırılandan Farklı Bir Suçun İşlenmesi Halinde İştirak Edenin Sorumluluğu 70
İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Gönüllü Vazgeçme 70
Özgü Suçlara İştirak 70
İştirakin Türleri 71
Çok Failli Suç (Zorunlu İştirak) 72
SUÇLARIN İÇTİMAI 73
Genel Olarak 73

Bileşik (Mürekkep) Suç 73
Zincirleme (Müteselsil) Suç 74
Fikrî İçtima 75
SUÇUN AKTİF SÜJESİ 76
Tüzel Kişiler 76
İSNAT EDİLEBİLİRLİK 76
İsnat Edilebilirliği Kaldıran veya Azaltan Nedenler 77
Yaş Küçüklüğü 77
Akıl Hastalığı 77
Sağır ve Dilsizlik 78
Geçici Nedenler 79
Alkol ve Uyuşturucu Madde Etkisi 79
TEHLİKELİLİK HALİ 80
Tekerrür 80
İtiyadî Suçlu 82
Suçu Meslek Edinen 82
Örgüt Mensubu Suçlu 83
Özet 84
Kendimizi Sınayalım 85
Yaşamın İçinden 86
Okuma Parçası 86
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 86
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 87
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar 87

5. ÜNİTE

Suçun Hukuki Sonuçları: Ceza ve Güvenlik Tedbirleri-Cezalandırılabilirlik ve Cezalandırılabilirliğin Ortadan Kalkması 88

CEZA 89
Cezanın Mahiyeti 89
Cezanın Esası 89
Cezanın İşlevi Sorunu 90
HUKUKÎ DÜZENLEME 91
Cezanın Özellikleri 91
Cezalar 91
Cezanın Somut Olarak Belirlenmesi 92
Cezaların Hesaplanması 93
Kişi Özgürlüğünden Mahrum Edilme Süresinin Mahkûmiyetten İndirilmesi 93
Kısa Süreli Hapis Cezası ve Bu Ceza Yerine Hükmedilebilecek Müeyyideler 93
Hapis Cezasının Ertelenmesi 94
Koşullu Salıverme 96
Adlî Para Cezasının Yerine Getirilmesi 97
GÜVENLİK TEDBİRLERİ 97
Hak veya Yetkileri Kullanma Yoksunluğu 98
Müsadere 99
Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbirleri 100
Koruma ve Tedavi Tedbiri 100
Denetimli Serbestlik Tedbiri 100
Sınır Dışı Edilme 100
Tüzel Kişilerle İlgili Tedbirler 100
CEZALANDIRILABİLİRLİK 101

Kavram 101
Şikâyet 101
CEZALANDIRILABİLİRLİĞİN ORTADAN KALKMASI 102
Cezalandırılabilirliğin Değişime Uğraması 102
Cezalandırılabilirliği Ortadan Kaldıran Nedenler 102
Failin Ölümü 102
Af 103
Zamanaşımı 104
Şikâyetten Vazgeçme 107
Önödeme 108
Özet 109
Kendimizi Sınayalım 110
Yaşamın İçinden 111
Okuma Parçası 111
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 111
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 112
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar 112

Özel Hükümler 113

Hayata, Vücut Dokunulmazlığına ve Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar ..... 114 — **6. ÜNİTE**
İnsan Öldürme 115
Kasten İnsan Öldürme 117
Taksirle İnsan Öldürme 120
VÜCUT DOKUNULMAZLIĞINA KARŞI SUÇLAR 120
Kasten Yaralama 120
Taksirle Yaralama 125
CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇLAR 125
Cinsel Saldırı 125
Çocukların Cinsel İstismarı 127
Reşit Olmayanla Cinsel İlişki 128
Cinsel Taciz 129
Özet 130
Kendimizi Sınayalım 131
Okuma Parçası 132
Yaşamın İçinden 132
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 133
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 133
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar 133

Özgürlüğe ve Şerefe Karşı Suçlar ..... 134 — **7. ÜNİTE**
ÖZGÜRLÜĞE KARŞI SUÇLAR 135
Genel Olarak Cebir ve Tehdit 135
Cebir 136
Tehdit 136
Kişiyi Özgürlüğünden Yoksun Kılma 139
Siyasî Hakların Kullanılmasının Engellenmesi 142
Bireyin Siyasî Haklarını Kullanmasını Engelleme 142
Siyasi Partinin Faaliyetini Etkileme 142
Konut Dokunulmazlığını İhlâl 143

Ortak Hükümler ... 145
ŞEREFE KARŞI SUÇLAR ... 145
Şeref (Onur) Kavramı ... 145
Hakaret Suçlarının Türleri ... 146
Ortak Özellikler ... 146
Huzurda Hakaret ... 148
Gıyapta Hakaret ... 149
İleti Yoluyla Hakaret ... 150
Hukuka Uygunluk Nedenleri ... 151
Hakaret Suçlarına Etki Eden Nedenler ... 151
İsnadın İspatı ... 152
Özet ... 153
Kendimizi Sınayalım ... 154
Yaşamın İçinden ... 155
Okuma Parçası ... 155
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı ... 156
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı ... 156
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar ... 156

8. ÜNİTE Mal Varlığına Karşı Suçlar ... 158
MALVARLIĞINA KARŞI SUÇLAR ... 159
Ön Açıklamalar ... 159
Hırsızlık ... 161
Özel Ağırlaştırıcı Nedenler ... 163
Özel Hafifletici Nedenler ... 165
Yağma ... 166
Taşınır Mal Yağması ... 166
Senet Yağması ... 167
Mala Zarar Verme ... 170
Güveni Kötüye Kullanma ... 172
Dolandırıcılık ... 175
Ortak Hükümler ... 181
Özet ... 183
Kendimizi Sınayalım ... 184
Yaşamın İçinden ... 185
Okuma Parçası ... 185
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı ... 186
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı ... 186
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar ... 187

9. ÜNİTE Kamu Güvenine ve Kamu Barışına Karşı Suçlar ... 188
KAMU GÜVENİNE KARŞI SUÇLAR ... 189
BELGELERDE SAHTECİLİK ... 189
Belgelerde Sahtecilik Suçlarının Hukukî Konusu ... 189
Belge Kavramı ... 189
Belgenin Çeşitleri ... 191
Maddî Sahtecilik ve Fikrî Sahtecilik Ayırımı ... 192
Resmî Belgelerde Maddî Sahtecilik ... 192
Kişiler Tarafından İşlenen Resmî Belgelerde Maddî Sahtecilik ... 192
Kamu Görevlileri Tarafından İşlenen Resmî Belgelerde Maddî Sahtecilik ... 193

Ortak Noktalar ... 193
Resmî Belgelerde Fikrî Sahtecilik ... 194
Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyanda Bulunma ... 195
Özel Belgelerde Sahtecilik ... 195
Sahte Belgeleri Kullanma ... 196
Belgeyi Bozmak, Yok Etmek veya Gizlemek ... 197
KAMU BARIŞINA KARŞI SUÇLAR ... 198
Kamu Barışı Kavramı ... 198
Suç İşlemeye Tahrik ... 198
Suçu ve Suçluyu Övme ... 199
Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik ... 200
Halkı Aşağılama ... 200
Kanunlara Uymamaya Tahrik ... 201
Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma ... 201
Suç Örgütüne Üye Olma ... 203
Suç Örgütünün Propagandası ... 204
Özet ... 206
Kendimizi Sınayalım ... 208
Yaşamın İçinden ... 209
Okuma Parçası ... 210
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı ... 210
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı ... 211
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar ... 211

Kamu İdaresinin Güvenilirliği ve İşleyişine Karşı Suçlar, Adliyeye Karşı Suçlar ... 212 — **10. ÜNİTE**
KAMU İDARESİNİN GÜVENİLİRLİĞİ VE İŞLEYİŞİNE KARŞI SUÇLAR ... 213
Kamu İdaresi Kavramı ... 213
Ceza Kanunlarının Uygulanması Yönünden Kamu Görevlisi Kavramı ... 213
Zimmet ... 214
İrtikâp ... 216
Denetim Görevini İhmal ... 219
Rüşvet ... 220
Görevi Kötüye Kullanma ... 223
Görevin Gereklerine Aykırı Hareket Etme ... 224
Görevin Gereklerini İhmal veya Geciktirme ... 225
ADLİYEYE KARŞI SUÇLAR ... 225
İftira ... 226
Suç Uydurma ... 229
Kamu Görevlisinin Suçu Bildirmemesi ... 230
Özet ... 232
Kendimizi Sınayalım ... 233
Yaşamın İçinden ... 234
Okuma Parçası ... 234
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı ... 235
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı ... 235
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar ... 235

Sözlük ... 237
Dizin ... 241

Önsöz

Toplumun güvenliğini ve önemli çıkarlarını ihlâl eden fiiller ile bu fiilleri işleyenlere uygulanacak müeyyideleri düzenleyen ceza hukuku kamu hukukun bir dalıdır. Ceza hukuku aracılığı ile devlet, toplum adına suçluları cezalandırmaktadır. Kişi ile devlet arasındaki ilişki suç nedeniyle ortaya çıkmakta, devletin suçluyu cezalandırma hak ve yetkisi kanundan doğmaktadır. Kişi özgürlükleriyle doğrudan doğruya ilgili cezaları öngören ceza kanunlarının, bu özgürlüklere ilişkin hukukun temel ilkelerini gerçekleştirmeye özen göstermesi de bir zorunluluktur.

Kitabımızın genel hükümler kısmında ceza hukuku ve ceza kanuna ilişkin bilgi verildikten sonra, suç, suçlu ve suçun hukuki sonuçları anlatılmakta; özel hükümler kısmında ise kişilere, topluma ve devlete karşı suçların bazıları incelenmektedir.

Ünitelerin başında belirlenen Amaçlarımız ile o ünitenin amacı ortaya konulmaktadır. Ünite içinde yer alan Sıra Sizde çalışmaları ile öğrencinin ünitede edindiği bilgileri kendisinin değerlendirmesi istenmektedir. Ünitenin sonunda yer alan Örnek Olay, Yaşamın İçinden, Kendimizi Sınayalım ve Sıra Sizde Yanıtları başlıkları altında, öğrencinin işlenen konuyu kavrayıp kavramadığını anlaması amaçlanmaktadır.

Kitabın yazılmasını üstlenen sayın hocam Prof.Dr. Nevzat Toroslu'ya Üniversitemiz adına şükranlarımı sunuyorum.

Başarı dileklerimle.

Editör
Yrd.Doç.Dr. Ozan Ercan TAŞKIN

CEZA HUKUKU

Genel Hükümler

1

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Ceza hukukunu tanımlayarak, türlerini sıralayabilecek,
- Türk Ceza Kanunu'na h m olan anlayışı ifade ederek ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukuku arasındaki farkları tespit edebilecek,
- Ceza normunun tanımlayabilecek,
- Kanunilik ilkesinin içeriğini belirleyebilecek,
- Ceza kanununun yer yönünden sınırlarını ifade edebilecek,
- Ceza kanununun kişi yönünden sınırlarını açıklayabilecek,
- Görünüşte normlar çatışmasının içeriğini açıklayabilecek bilgi ve becerilere sahip olacaksınız.

Anahtar Kavramlar

- Hukuka Aykırı Fiil
- Cezaî Sonuçlar
- Ceza Hukukunun Türleri
- Cezaî Düzenin İşlevi
- Ceza Normu
- Kanunilik İlkesi
- Ceza Kanunlarının Yorumu
- Ceza Kanununun Geçmişe Uygulanmazlığı

İçindekiler

Ceza Hukuku → Ceza Hukukuna Giriş ve Ceza Kanunu

- CEZAÎ DÜZENİN İŞLEVİ
- CEZA HUKUKUNUN TÜRLERİ
- TÜRK CEZA KANUNU'NA HAKİM OLAN ANLAYIŞI
- CEZA HUKUKU VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU
- CEZA NORMU
- KANUNİLİK İLKESİ
- CEZA KANUNUNUN YER YÖNÜNDEN SINIRLARI
- CEZA KANUNUNUN KİŞİ YÖNÜNDEN SINIRLARI
- GÖRÜNÜŞTE NORMLAR ÇATIŞMASI

Ceza Hukukuna Giriş ve Ceza Kanunu

Devletin hukuk düzeninin bir kolu olan **ceza hukuku**nu, failin kişiliğine göre değişebilen, cezaî sonuçlarla (müeyyidelerle) yasaklanan hukuka aykırı fiilleri (suçları) öngören hukuk normlarının bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Bu arada, doğrudan belirli fiilleri yasaklamamakla birlikte, cezaî sonuçların uygulanabilmesi şartlarını belirten normlar ile bu sonuçların türünü, biçimini gösteren normlar da bu hukuk dalına aittir.

Ceza Hukuku: Failin kişiliğine göre değişebilen, cezaî sonuçlarla yasaklanan hukuka aykırı fiilleri öngören hukuk normlarının bütününden oluşan hukuk dalıdır.

Söz konusu normların bulunduğu yer önemli değildir. Gerçekten de Ceza Kanunu dışındaki kanunlarda yer alan bazı normlar da cezaî bir nitelik taşıyabilir.

Yukarıdaki tanım esas alındığında modern ceza hukuku, hukuka aykırı fiil, failin kişiliği ve cezaî sonuçlar olmak üzere üç ana bölüme ayrılabilir.

A. Hukuka aykırı fiil veya suç, modern ceza hukukunun vazgeçilmesi mümkün olmayan temelini oluşturur. Gerçekten de, fiilden vazgeçilmesi halinde terörcü ve özgürlükleri yok edici, yani bireyin sadece tasavvurlarına, iç davranışlarına, sübjektif durumlarına veya şüphelere dayanan, dolayısıyla ortada suç olmasa bile bireyin tehlikeliliğini esas alarak onu yaptığından ötürü değil, oluş biçiminden ötürü takip eden bir ceza hukuku ortaya çıkar.

Ceza hukuku nedir?

SIRA SİZDE 1

Bugün "ceza" veya "ceza müeyyidesi" yerine, daha kapsamlı bir kavram olan cezaî sonuçlar kavramını kullanmak gerekmektedir. Zira günümüzde suç için öngörülen müeyyide sadece "ceza"dan ibaret değildir. Sadece ceza müeyyidesine dayanan geleneksel ceza hukukunun uzun süre devam eden gelişimi sonunda artık cezaî sonuçlar sistemi adı verilen farklı bir sistemin kavranması ve oluşturulması aşamasına ulaşılmıştır.

Cezanın yine de temel kavram olarak korunduğu bu yeni sistem suç, faillerinin değişik kişiliklerine göre ödetici, tedavi veya ıslah edici yahut etkisizleştirici bir işlevi yerine getirmeye daha elverişlidir.

B. Failin kişiliğinin nazara alınması modern ceza hukukunun insanileştirici özelliğini oluşturur. Böyle bir ceza hukukunun esas konusu, sadece kendi kişiliğine sahip bir insanın davranışıdır. Failin kişiliğinin, fiilin kaynağı, oluşumu ve amaçları yönünden anlaşılmasına ve değerlendirilmesine hizmet ettiği kuşkusuzdur.

Gerçekten de suç ve suçlu birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Fiil, failin kişiliğinin bir yansımasıdır ve fail de fiilde yaşamaktadır. Ancak, failin kişiliğinin cezaî sonuçlarla ilgili olarak da önemli bir role sahip bulunduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Zira bu sonuçlar, kendisine uygulanan bireyin kişiliğine uydurulmadığı takdirde ne ödetici, ne de önleyici-eğitici hedefe ulaşılabilir.

Çağdaş ceza hukukunda failin kişiliğinin giderek daha fazla göz önünde bulundurulması, bu hukuku, hukukun diğer dallarından sürekli olarak farklılaştırmakta ve uzaklaştırmaktadır. Gerçekten hukukun diğer dalları yönünden failden çok fiil önem taşır.

C. Nihayet cezaî sonuçlar ise, ceza hukuku anlamında hukuka aykırı fiile, yani suça özelliğini veren ve onu diğer hukuka aykırı fiillerden ayıran hususdur.

Cezaî sonuçlar, esas itibariyle caydırma ve ıslah araçlarıdır. Yegane ve en etkili araçlar olmasalar bile, örgütlenmiş her toplum, tarihi yönden vazgeçilemez olan bu araçların yardımı ile suçlulukla mücadele etmeye ve bunu kontrol altına almaya çalışır.

CEZAÎ DÜZENİN İŞLEVİ

Hakim anlayışa göre, cezaî nitelikteki hukuk düzeninin işlevi, sadece toplumun varlığını güvence altına almaktan, yani ortak hayatın temel ve kaçınılmaz şartlarını garanti altına almaktan ibarettir.

İnsanlar arasındaki menfaat çatışmalarının önlenemez oluşu karşısında devletin, ülkede yaşayanların karşılıklı ilişkilerindeki iradelerini birbiriyle uyumlu hale getirmekten başka bir şey yapmadığı ileri sürülmektedir. Şu halde hukuk, sosyal topluluğun korunması amacını güden ve bu amaçla bireysel özgürlüklere getirilmiş bulunan bir sınırlamalar sisteminden ibarettir.

Devleti özünde sadece kamu düzenini korumak amacı güden bir jandarma olarak kabul eden bu anlayış, genel olarak hukuk düzeni yönünden olduğu kadar, ceza hukuku yönünden de gerçeğe uygun sayılamaz. Gerçekten de hukukun ilk planda, bir sınırlar düzenlemesi olarak ortaya çıktığı doğru ise de, günümüzde hukuk sadece bu işlevle yetinemez. Hukuk, çeşitli organizasyonlar oluşturduğu ve sosyal hayatın gelişimini tahrik ettiği için, aynı zamanda organize edici, itici ve geliştirici bir işleve de sahiptir. Bir başka deyişle çağdaş devlet, bireylerin menfaatleri arasındaki çatışmaları gidermek ve bunları uyumlu hale getirmek gibi sadece negatif bir işlevle yetinemez. O, aynı zamanda, hem ortak hayat şartlarını korumak, hem bu şartları geliştirmek, hem de belirli hedeflere yöneltmek için toplumsal bilinci değiştirmek gibi amaçlarla, aktif bir davranış da ortaya koyar. Çağdaş devlet, kamu düzeninin koruyucusu olmaktan öte, toplumun eğiticisi ve yönlendiricisidir veya öyle olmak ister.

Günümüz hukuku yönünden ceza, sadece sosyal korumanın hizmetindeki bir kuvvet belirtisi değil, aynı zamanda toplumun gelişmesine de hizmet eden bir araçtır.

Devletin bu geliştirici işlevi, kendisini ceza hukuku alanında da göstermektedir. Çünkü ceza, devletin sosyal hayatı etkilemek ve onu değiştirmek için başvurabileceği araçların en etkili olanlarından biridir.

CEZA HUKUKUNUN TÜRLERİ

Ceza hukukunun tarihi, pek çok yönden, insanlık tarihinin özel bir görünümünden ibarettir. Zira söz konusu tarih, insanlık tarihinin adaletsizliklerini olduğu kadar, daha onurlu, daha insani bir sosyal hayat biçimine yönelik gelişmelerini de ortaya koymaktadır. Ceza hukukunun, bir yandan teşkilatlanmış bir toplumda birlikte yaşamanın temel şartlarını koruma işlevini yerine getirirken, diğer yandan da çok defa bir baskı ve ayrıcalıkları koruma işlevi gördüğünü yine ceza hukuku tarihinden çıkarmak mümkündür. Ceza hukuku tarihine bu açıdan bakıldığında üç ayrı ceza hukuku anlayışından söz edilebilir. Bunlar, baskıcı ceza hukuku, ayrıcalıkçı ceza hukuku ve özgürlükçü ceza hukuku anlayışlarıdır.

A. Baskıcı ceza hukuku, mutlakiyetçi düzenlerdeki ceza hukukudur. Bu tip düzenlerde ceza hukuku, hükümdarın despotizminin, aşırı iktidarının bir aracı olarak işlev görüyordu. Bu tür ceza hukuku, modern zamanlarda da, daha az mutlakiyetçi olmayan totaliter tipteki düzenlerde ortaya çıkmaktadır. Nitekim öz ve amaç yönünden farklılık gösterseler bile, bu tip düzenlerin hepsinde, ceza hukuku, bu hukuk kadar etkili olan polis hukuku ile birlikte, resmî doğruyu veya devletin doğru kabul ettiğini, düşünce ayrılıklarına karşı korumanın, politik alt etmenin ve iktidarı korumanın aracı olarak kullanılmaktadır.

B. Ayrıcalıkçı ceza hukuku, sosyal sınıflar arasındaki derin, fiili veya hukukî ayrıcalıklar üzerine dayandırılan ve bireyci-liberal tipteki demokrasilerin hakim olduğu toplumlara özgü bir ceza hukukudur.

Fransız ihtilalinin etkisiyle mutlakiyetçi devletten, yegâne gerçeklik olarak bireyi kabul eden ve sosyal grupları sadece bireylerin toplamı olarak anlayan liberal devlete geçiş, baskıcı ceza hukukundan ayrıcalıkçı ceza hukukuna geçişin de başlangıcı olmuştur.

Bu ceza hukuku, mutlakiyetçi devletin baskıcı tipinden uzaklaşmış ve ilan edilen işlevinin özgürlükleri korumak olmasına rağmen, karşıt sosyal çıkarların çatıştığı durumlarda ekonomik yönden daha güçlü olanın çıkarını, güçsüz olanın zararına, korumaya hizmet etmektedir. Dolayısıyla bu ceza hukuku, eşit olmayanlar arasında eşitliği ve özgürlüğü sağlamaktan çok, eşitler arasındaki eşitliği ve özgürlüğü garanti altına almaktadır.

C. Özgürlükçü ceza hukuku, mağdura ve suçluya, sosyal savunmaya ve özgürlüklere ilişkin şartların dengeli bir sentezini sağlayarak, bir yandan özel ve kamusal süjelerin saldırılarına karşı vatandaşların temel haklarını, sosyal menfaatleri, demokratik kurumları, yani uygar bir biçimde birlikte yaşamak için gerekli olan şartların bütününü koruyan, öte yandan da bireylere hukukî kesinlik ve eşitlik sağlayarak, tarafların aleti haline gelmeyecek ve adlî keyfilikleri önleyecek şekilde oluşturulan bir ceza hukukudur.

Böyle bir ceza hukuku, özgürlükleri, belli bir tarihi dönemdeki insan düşüncesinin idrak edebildiği kadarıyla koruyan ve insanın kurtuluşu gibi, tam olarak gerçekleştirilemeyen, ancak takip edilmesi, arkasından koşulması gereken bir idealdir.

TÜRK CEZA KANUNU'NA HAKİM OLAN ANLAYIŞ

Yapıldığı zamanın politik-ideolojik anlayışından esinlenen 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu (Zanardelli Kanunu) gibi, onun hemen hemen aynen çevirisi olan 1926 tarihli Türk Ceza Kanunu da liberal-muhafazakâr bir ideolojinin ürünüydü. Ancak bu Kanun, 1936 yılında (3038 sayılı Kanunla), tamamen baskıcı bir burjuva anlayışının ürünü olduğu için bazı yönleri itibariyle baskıcı ve ayrıcalıkçı bir ceza hukukunun özelliklerini taşıyan 1930 tarihli Rocco Kanunu'na göre yapılan değişiklikler ve getirilen yeniliklerle, sözü edilen özelliğini kaybetmiş, baskıcı ve ayrıcalıkçı özellikler taşıyan bir ceza kanununa dönüşmüştü. Ne var ki, bununla da yetinilmemiş, daha sonraki yıllarda toplumda sık sık yaşanan olağanüstü şartlara çözüm getirmek bahanesiyle, ceza hukukunun liberalleştirilmesi ve sosyalleştirilmesi isteklerinin giderek güçlenmesine aykırı olarak, yapılan değişiklikler ve getirilen yeniliklerle Kanunun baskıcı ve ayrıcalıkçı özellikleri daha da artmıştı. Ancak, 1991 yılından itibaren Avrupa Birliği hedefine paralel olarak, baskıcı hükümlerin Kanundan çıkarılması veya değiştirilmesi çalışmaları hızlanmıştır. Bu gelişmelerin ve iyileştirmelerin yoğunlaştığı bir dönemde hazırlanan ve kanunlaşan 2004 tarihli Türk Ceza Kanunu, belli bir ceza hukuku anlayışını yansıtmamaktadır.

CEZA HUKUKU VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU

Buraya kadar tanımlamaya çalıştığımız ve maddi ceza hukuku da denilen ceza hukuku ile ceza muhakemesini düzenleyen hukuk dalı olan ceza muhakemesi hukuku, aralarındaki sıkı ilişkiye rağmen, farklı iki hukuk dalını oluşturur.

Ceza hukuku ile ceza muhakemesi hukuku arasındaki ayırım uzun ve ağır bir gelişmenin sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Ceza muhakemesi hukuku, muhakemeyi, yani devlet organlarının ceza kanununun ihlâl edilip edilmediğini, ihlâl edene verilecek cezayı belirlemeye yönelik faaliyetini düzenleyen hukuk dalıdır.

Bu iki hukuk dalı arasındaki en önemli farklar, kanunların zaman yönünden uygulanması ve yorumu yönünden ortaya çıkmaktadır. Nitekim ceza kanunları yönünden kural olarak geçmişe uygulanmazlık ilkesi ve kıyas yasağı söz konusudur. Buna karşılık, ceza muhakemesi hukukunda kıyas yasağı bulunmadığı gibi, derhal uygulanırlık ilkesi hakimdir.

Bir norm, eğer suçun var olabilmesi için gerekli şartları, uygulanması gereken müeyyidenin türünü ve özelliklerini belirlemeye yönelik ise ceza hukukuna; yok eğer bir ihlâl

18. yüzyılda Avrupa'da gerçekleşen aydınlanma hareketinin ortaya koyup geliştirdiği yürütme gücünün müdahalesine karşı yargılama makamlarının bağımsızlığının garanti altına alınması ve devletin sınırsız gücüne ve kamu görevlilerinin keyfiliğine karşı bireyin korunması gereklerinin sonucu olarak, günümüzde cezanın, bunun uygulanması için kanunun aradığı şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemekle görevli yargılama makamları tarafından verilmesi kabul edilmiştir. Yargılama organlarının bu faaliyetinden muhakeme adı verilen faaliyetler bütünü doğar.

gerçekleştiğinde kanunun belirlediği müeyyidenin faile ulaşmasını sağlayan faaliyetler bütününü düzenlemeye yönelik ise muhakeme hukukuna ait sayılacaktır.

CEZA HUKUKU

Ceza Normunun Tanımı ve Özellikleri Nelerdir?

Ceza Normu: Cezaî nitelikteki her bir kanun hükmünü ifade etmek için kullanılan terimdir.

Ceza hukuku, daha önce de belirtildiği üzere, sadece Ceza Kanunu'nda değil, aynı zamanda diğer genel ve özel kanunlarda yer alan cezaî nitelikteki hükümlerin bütününden oluşur. Cezaî nitelikteki her bir kanun hükmüne **ceza normu** denir.

Ceza normunun birinci özelliği emredici oluşudur; yani ceza normu, devlet tarafından konulan bir davranış kuralı olarak, uyulması zorunlu bir normdur. Ceza hukukunun ülkede yaşayan herkese yönelik bir emirler bütünü olduğu kuşkusuzdur. Çünkü bu hukukun esas işlevi, bazı davranışları yasaklamak, diğer bazılarını emretmek suretiyle ülkede yaşayanların davranışlarını düzenlemektir. Gerçekten de, ceza hukuku düzeni, sosyal topluluğun korunmasından ve geliştirilmesinden oluşan ve yukarıda belirtilen işlevini ancak bu yolla gerçekleştirmeye çalışır. Emredici olmayan ceza normu ölü bir metin olurdu.

Ceza normunun emredici ve değerlendirici olma işlevleri bir bütündür. Zira hukuk normu emretmeksizin değerlendirmediği gibi, değerlendirmeden de emretmez.

Ancak ceza normunun işlevi sadece emretmekten ibaret değildir. Onun, belirli davranışları devletin amaçlarına aykırı olarak nitelendirmek anlamında, değerlendirici bir işlevi de vardır. Gerçekten de kanun koyucu, bazı davranışları, sosyal topluluk yönünden zararlı veya tehlikeli olarak değerlendirdiği için yasaklar. Böyle bir yasaklama ile bu tür davranışlar devlet tarafından aynı zamanda antisosyal davranışlar olarak nitelendirilmiş olur.

Ceza normunun bir başka özelliği, onun sadece devlet tarafından konulabilmesidir. Bu nedenle çeşitli kurumların statülerinde öngörülen ve ceza normlarına benzeyen normlar, gerçek anlamda ceza normları değildir. Çünkü bu normların etkili olabilmeleri, bireylerin iradi bir biçimde kendilerini böyle bir düzene tabi tutmalarına bağlıdır.

Kural ve Müeyyide

Asıl ceza normları, yani suç ve ceza yaratan normlar iki unsurdan oluşmaktadır. Bunlar kural ve müeyyidedir.

Kural, belirli bir davranışta bulunma emridir; belirli bir hareketi yapmama veya yapma emridir. Müeyyide ise, daha önce de belirtildiği üzere, kuralın ihlâlini izlemesi gereken hukukî sonuçtur.

Kural, normal olarak, açık değildir; o, çoğu defa örtülü bir biçimde belirlenmiştir. Örneğin, adam öldürmeyi yasaklayan norm (TCK. m.81) öldürmeyin demiyor; "Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır" diyor. Bununla beraber, doğrudan müeyyideyi öngören normdan hareketle, ilgili kuralı, yani hükmün koyduğu davranış kuralını belirlemek hiç de zor değildir.

Ceza kuralları genellikle yasak biçimindedirler; yani bunlar belirli bir hareketi yapmayı, belirli bir sonuca neden olmayı yasaklamaktadırlar. Buna karşılık, bazı hallerde, bunlar belirli bir hareketin yapılmasını emretmek suretiyle, emir şeklinde ortaya çıkarlar. Örneğin TCK'nın 278 ve 279. maddelerinde olduğu gibi.

Kuralda yapılması veya yapılmaması gerekenin, yani suçu oluşturan fiilin tanımı yer alır. Bu tanıma kanuni tip veya kanuni tanım denir.

Müeyyide, yani kuralın ihlâlinden doğan cezaî sonuç, genellikle bir kötülük tehdidini içerir ki bu da cezadır. Bu tehdit, bir arada yaşayanları ceza kuralına saygılı olmaya ikna etmek için, bir acıyı, ızdırabı muhtemel göstererek bireylerin iradesi üzerine psikolojik bir baskıda bulunmaya yöneliktir.

Hemen belirtelim ki, normun iki temel unsuru, yani kural ve müeyyide bir tek kanun hükmünde yer almayabilir. Nitekim norm bazen çeşitli hükümlere dağılmış haldedir. Bu hükümler ya sadece kuralı veya sadece müeyyideyi içerirler. Bu tür **hükümlere eksik** veya **tam olmayan hükümler** denir.

Eksik Hüküm (Tam Olmayan Hüküm): Sadece kuralı ya da sadece müeyyideyi içeren hükümleri ifade etmek için kullanılan terimdir.

Kural ve müeyyideyi içeren asıl ceza normlarından başka, tamamlayıcı ceza normları denilen bir kısım normlar daha vardır. Bunlar, asıl ceza normlarının kapsamını belirlemek veya onların uygulanmalarını düzenlemek işlevini yerine getirirler. Ceza Kanunu'nun birinci kitabında yer alan normlar bu tür normlardır.

Ceza Normlarının Muhatabı

Bir emirler bütünü olması nedeniyle ceza hukukunun hukuk süjelerine yöneldiği ve bu süjeler yönünden belirli şekilde davranma yükümlülüğü yarattığı kuşkusuzdur. Ancak kanunun emirleri tam olarak kime yönelmiştir?

Hakim anlayışa göre ceza normu, bütünü itibariyle, toplumu oluşturan kişilere olduğu kadar norma itaat ettirmekle görevli devlet organlarına da yönelmiştir. Ne var ki, ülkede yaşayanların konumu ile yargıcın konumu farklıdır. Birinciler, kurala uygun davranmak zorundadırlar; oysa ikinciler, kural ihlâl edildiğinde, müeyyideyi uygulamak zorundadırlar.

Kanunun emirleri mutlak bir değere sahiptir. Bu emirler herhangi bir kimse yönünden ve şartsız olarak gerçekleşmek amacını güderler. Öyle ki, bu emirler; bunları bilmeyenlere dahi uygulanır (TCK.m.4).

KANUNİLİK İLKESİ

Ceza Hukukunun Kaynağı

Hukukun kaynağı deyiminden bazen hukuk normlarını koyan süje anlaşılır. Bu anlamda ceza hukukunun yegâne kaynağının devlet olduğunda kuşku yoktur. Nitekim ceza normu devletin egemen gücünün bir yansımasıdır. Hukukun kaynağı deyimi, daha çok, hukukun ortaya çıkış biçimi, yani hukukun toplum hayatında aldığı biçim anlamında kullanılır. Bundan amaç, devletin hukuk yaratma iradesinin, buna uymak zorunda olan kişiler ile uyulmasını sağlamakla görevli olan kişiler yönünden ortaya çıkmasını sağlayan araçlardır. Kanun, kanun hükmünde kararname, tüzük, yönetmelik gibi. Ceza hukukunun bu anlamdaki kaynağı konusunda kanunilik ilkesi hakimdir.

Ceza normu devletin egemen iradesinin bir işlemi ise de, hukukun nihai kaynağı halkın bilinci, vicdanıdır. Gerçekten de örf, dil, sanat v.s. gibi hukuk da, ana hatları ile, halk ruhunun ürünüdür ve onun özelliklerini taşır.

Kanunilik İlkesi

Modern ceza hukukunun dayandığı temel ilkelerden biri olan **kanunilik ilkesi,** işlendiği zamanın kanunu tarafından açıkça suç sayılmayan bir fiili cezalandırma ve kanun tarafından açıkça tesbit edilmeyen bir ceza ile cezalandırma yasağını ifade eder.

Kanunilik İlkesi: İşlendiği zamanın kanunu tarafından açıkça suç sayılmayan bir fiili cezalandırma ve kanun tarafından açıkça tespit edilmeyen bir ceza ile cezalandırma yasağını ifade eden ilkedir.

Söz konusu ilkeye göre, sadece kanun tarafından suç olarak öngörülen fiilleri suç kabul etmek gerekmektedir. Bunun iki temel sonucu vardır:

a. Antisosyal olsalar bile kanunun açıkça suç saymadığı hareketler cezalandırılamaz.
b. Kanunun açıkça suç saydığı hareketler, sosyal yönden tehlikeli olmasalar bile, cezalandırılır.

Ülkemizde, Türk Ceza Kanunu'nun 2. maddesinde "(1) Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz.

Şu halde fiile suç olma özelliğini veren, kanunun onu açıkça suç olarak öngörmüş olması ve yine kanunun onun için tesbit ettiği müeyyidenin ceza müeyyidesi olmasıdır.

Kanunilik ilkesi, yürütmenin ve yargının keyfiliğini önlemeye, hukukî kesinliği ve eşitliği sağlamaya yönelik olduğu için, birey haklarının garanti altına alınması yönünden yeri doldurulamayacak bir işleve sahiptir.

Ceza Kanunu'nun ve Anayasa'nın ilgili hükümlerinin incelenmesi, kanunilik ilkesinin üç alt ilkeye dayandığını ortaya koymaktadır:

a. Kanunun tekelciliği
b. Kanunun açık ve kesin olması
c. Kanunun geçmişe uygulanmazlığı

Kanunun Tekelciliği İlkesi

Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz. (2) İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz. (3) Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz.", 7. maddesinde de "İşlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılamaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz." denilerek, kanunilik ilkesi benimsenmiştir. Benzer hükümler Anayasanın 15 ve 38. maddelerinde de yer almaktadır.

Hukukun kaynaklarının çeşitliliği karşısında ceza hukukunda benimsenen kanunilik ilkesinin gereği olarak kanunun tekelciliği ilkesi kabul edilmiştir. Bu ilke, sadece yazılı olmayan kaynakları değil, kanun dışındaki yazılı kaynakları, yani idarenin düzenleyici işlemlerini de ceza hukukunun kaynakları dışında tutmayı, böylece bu hukukun kaynağını yalnızca kanunla veya kanun gücüne sahip işlemlerle sınırlandırmayı amaçlar.

Kanunun tekelciliği ilkesi, yazılı olmayan kaynakları (örf ve âdet gibi) reddetmekle ve böylece yargıcı kanuna tabi kılmakla, yargılama gücünün keyfiliğini; yasama dışı yazılı kaynakları reddetmekle de yürütme gücünün keyfiliğini önler.

Örf ve Âdet

Kaynaklar teorisinde özel bir yeri olan örf ve âdetin varlığı için, belirli bir davranışın aralıksız tekrarı, yani bu konuda sürekli ve yeknesak bir uygulama yeterli değildir. Buna, böyle bir uygulamanın hukuken zorunlu olduğu yolunda bir inancın da eklenmesi gerekir.

Örf ve âdet, hukukun diğer dalları bakımından önemli bir hukuk kaynağıdır. Ancak aynı şeyi ceza hukuku yönünden söylemek mümkün değildir. Nitekim örf ve âdet ile yeni suç tipleri yaratılamaz. Buna Anayasa'nın 38. ve Ceza Kanunu'nun 2. maddesi engeldir. Aynı hükümler, örf ve âdetin kanunda tesbit edilenlerden farklı bir ceza yaratmasına da engeldir.

Nihayet örf ve âdet ile kanunda yer alan bir hükmün, dolayısıyla kanunda öngörülen bir suçun ortadan kaldırılması da mümkün değildir.

Nitekim bir hükmün sürekli şekilde ihlâl edilmesine rağmen, yetkililer tarafından ihlâl edenlerin kovuşturulmaması, söz konusu hükmü hukuken geçersiz kılmaz.

Buna karşılık kanunun koyduğu kuralları tamamlamak için doğan örf ve âdetin, sanığın aleyhine olmaması ve dolayısıyla TCK. nın 2. maddesine aykırı sonuçlar içermemesi şartıyla, hukukî bir etkiye sahip olduğunu kabul etmek gerekir. Bu itibarla örf ve âdet vasıtasıyla yeni hukuka uygunluk nedenleri ve kusurluluğu ortadan kaldıran nedenler doğabilir.

Aynı şekilde örf ve âdetin hukuk kaynağı kabul edildiği diğer hukuk dallarına (medeni hukuk, ticaret hukuku) atıfta bulunan bazı ceza hükümleri yönünden örf ve âdetin, dolaylı şekilde, belirli bir etkiye sahip olduğu kuşkusuzdur. Örf ve âdetin ceza kanunlarının yorumu yönünden de önem taşıdığı, örneğin şeref, saygınlık (haysiyet), genel ahlâk ve adap kavramlarına yer veren ceza hükümlerinin yorumlanmasında örf ve âdetin gözönünde bulundurulduğu inkâr edilemez.

Kanunun Açıklığı İlkesi

Kanunun açıklığı ilkesinin önemine rağmen, son zamanlarda çıkarılan kanunlarda bu ilkeye uyulduğu söylenemez.

Kanunun tekelciliği ilkesinin ceza hukukunun kaynaklarını ilgilendirmesine karşılık, açıklık ilkesi ceza kanununun kaleme alınışını ilgilendirmektedir. Bu ilke, kanun koyucunun norm yaratırken, cezaî yönden meşru olan ile olmayanın kesin olarak ortaya konulabilmesi için, kanundaki suç tanımını açık ve belirgin bir biçimde tespit etmesini ifade eder.

Kanunun açıklığı ilkesi, her şeyden önce, kanunda açık şekilde öngörülmemiş olan durumlarda cezalandırma olanağını ortadan kaldırarak yargıcın keyfiliğini önlemeyi amaçlar. Kanunun açık ve belirgin olması, öte yandan, aynı şekilde davrananların hukukî eşitliğini ve insanların yasak olanla olmayanı bilmelerini, böylece davranışlarını bilinçli bir şekilde kararlaştırmalarını da teminat altına alır.

Ceza Kanunlarının Yorumu

Açıklık ilkesine ne ölçüde uyulursa uyulsun, ceza kanunlarının uygulanabilmesi için yorumlanmaları gerekir.

Yorum, kanunun anlamını araştırmak ve açıklamak için başvurulan zihinsel bir faaliyettir. Bu açıklama işlemi olmaksızın, normun somut olaya uygulanabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle kanunun açık olması halinde yoruma gerek bulunmadığı söylenemez. Nitekim kanunu uygulayacak olan kişi, normun görünüşteki anlamı ile yetinemez, normun özünde yer alan gerçek anlamını ve kapsamını araştırmak zorundadır. Bu da yorum adı verilen zihinsel faaliyeti gerektirir.

Kıyas (analoji-benzetme) işlemi hariç, diğer kanunların yorumu yönünden geçerli olan ilkeler ceza kanunlarının yorumu yönünden de geçerlidir.

Yorum, sonuçlarına göre ikiye ayrılır: Daraltıcı yorum ve genişletici yorum.

Daraltıcı ve genişletici yorum kanunun görünüşteki anlamı ile gerçek anlamı arasında bir fark olduğunda yapılan yorumdur. Kanunun görünüşteki anlamı gerçek anlamından daha geniş ise daraltıcı yorum, yok eğer görünüşteki anlamı gerçek anlamından daha dar ise genişletici yorum söz konusu olacaktır.

Kanun ölü bir lafız olmayıp ruhsal bir içeriğe sahiptir. Kanunun gerçek anlamını belirlemeye kalkışan yorumcu, sadece lâfzı yöneten kurallara dayanamayacağı gibi, sadece düşünceyi yöneten kurallara da dayanamaz. Yorumcu bu kuralların her ikisini de göz önünde bulundurmak zorundadır. Nitekim lafzın anlamını belirlemekle kanunun gerçek anlamına ulaşılamaz; çünkü mantık kanunlarına başvurmaksızın kanunun gerçek anlamını belirlemeye imkân yoktur. Kanunun lâfzı yorumcunun hareket noktasını, düşünce ise varış noktasını oluşturur.

Ceza normlarının çok defa suçu oluşturan fiili ve unsurlarını ancak kısmen belirlemekte, bazen fiilin unsurlarını hiçbir şekilde belirlememektedir. Ayrıca, kanunu kaleme alanların bazı sorunları bilinçli olarak çözümsüz bıraktıkları durumlar az değildir. Bu gibi durumlarda çözüm açıkça doktrine ve yargı kararlarına bırakılmıştır. Bütün bunlardan, kanunda yorumcu tarafından doldurulması gereken boş alanların bulunduğu sonucunu çıkarma zorunluluğu doğmaktadır. Yorumcunun faaliyetini sadece olanı tesbit edici bir faaliyet olarak nitelendirmek doğru olmayacaktır. Kuşkusuz yorumcu hukuk yaratmaz; çünkü bu kanunun görevidir; ancak yorumcu, gerektiğinde yasamanın ortaya koyduğu emirleri tamamlamak suretiyle hukukun yaratılmasına katılır.

Kanunilik ilkesini çok yakından ilgilendiren **kıyas,** kanunda öngörülen durumlara ilişkin düzenlemeleri, kanunda öngörülmeyen benzer durumları kapsamına alacak şekilde genişleterek bu durumları çözüme kavuşturmak işlemidir. Örneğin, kanunda açıkça suç sayılmayan bir fiili, kanunda suç sayılan bir fiile benzerliğinden hareketle suç sayıp cezalandırmak durumunda olduğu gibi.

Kıyas: Kanunda öngörülen durumlara ilişkin düzenlemeleri, kanunda öngörülmeyen benzer durumlara, genişleterek uygulamaktır.

Hukukumuzda kıyas yasağı, TCK' nın 2. maddesinde açıkça hükme bağlanmıştır. Söz konusu madde "Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz". (f.1) dendikten sonra "Kanunun suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz". (f.3) hükmüne yer verilmiştir. Aynı yasağı Anayasanın kanunîlik ilkesini hükme bağlayan 38. maddesinden de çıkarmak mümkündür.

Kıyas yasağının mutlak bir değer taşıyıp taşımadığı, yani bu yasağın sadece suç ve ceza yaratan normlar gibi aleyhe olan normlarla sınırlı mı olduğu, yoksa suç ve cezayı ortadan kaldıran normlar gibi sanığın lehine olan normları da mı kapsadığı tartışma konusuydu. 2004 tarihli Ceza Kanunu sadece suç ve ceza içeren hükümlerin uygulanmasında ve yorumlanmasında kıyası yasakladığına göre (m.2, f.3) suç ve ceza içermeyen hükümler yönünden, lehte kıyas yapılmasına kanunî bir engel bulunmamaktadır. Bu itibarla, fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldıran nedenler, bir başka deyişle hukuka uygunluk nedenleri konusunda kıyas işleminin yapılabileceği kabul edilmelidir. Lehte kıyas, aynı şekilde, isnat edilebilirliği ortadan kaldıran nedenler yönünden olduğu gibi, açıklayıcı ceza normları yönünden de mümkündür.

Kanunun Geçmişe Uygulanmazlığı

Ceza Kanunlarının Zaman Yönünden Geçerliliği

Diğer hukuk normları gibi ceza hukuku normları da doğarlar ve son bulurlar, yani yürürlüğe girerler ve yürürlükten kalkarlar. Ceza normlarının yürürlükten kalkması, diğer hukuk normlarının tâbi olduğu kurallara tâbidir.

Bir normun açık veya örtülü biçimde ilga edilmesi sonucu sona erip yerine bir başka normun geçmesi halinde, kanunların birbirini izleyişinden söz edilir. Bu durum, daha önce yasak olmayan bir fiilin yasaklanmasında da söz konusudur. Çünkü, yasaklanmayan her davranışı hukuken meşru saymak gerekir.

Geçmişe Uygulanmazlık İlkesi: Ceza kanunlarının sadece yürürlüğe girmelerinden sonra işlenen fiillere uygulanabileceği ve dolayısıyla daha önce işlenen fiillere uygulanamayacağına ilişkin ilkedir.

Yürürlük Ötesi Uygulanmazlık İlkesi: Kanunun, yürürlükten kalktıktan sonra işlenen fiillere uygulanmamasına ilişkin ilkedir.

Ceza kanunlarının birbirini izleyişini düzenlemede esas alınan ilkelerin başında **geçmişe uygulanmazlık ilkesi** gelir. Bu ilke, ceza kanunlarının sadece yürürlüğe girmelerinden sonra işlenen fiillere uygulanabileceği ve dolayısıyla daha önce işlenen fiillere uygulanamayacağı anlamına gelir.

Ceza kanunlarının birbirini izlemesini düzenlemede nazara alınan ikinci ilke, **yürürlük ötesi uygulanmazlık ilkesi**dir. Bu ilke, kanunun, yürürlükten kalktıktan sonra işlenen fiillere uygulanamamasını ifade eder.

Kanuni Düzenleme

Ceza kanunlarının birbirini izleyişini düzenleyen TCK'nın 7. maddesi üç ayrı ipotezi öngörmektedir.

Birincisi, yeni suçlar yaratılması ipotezidir. Bu ipotez, yeni kanunun daha önce var olmayan yeni bir suç yaratması halinde söz konusu olur. Bu durumda "aleyhteki kanunun geçmişe uygulanmazlığı ilkesi" geçerlidir. Nitekim TCK'nın 7. maddesinde açıkça "İşlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz" denilmektedir.

İkinci ipotez, suç öngören bir normun yürürlükten kaldırılmasına ilişkindir. Bu durum, yeni kanun daha önce var olan bir suçu tamamen ortadan kaldırdığında söz konusudur. Burada lehte olan kanunun geçmişe uygulanabilirliği ilkesi geçerlidir. Nitekim TCK'nın 7. maddesinin birinci fıkrasının ikinci ve üçüncü cümlelerinde "İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılamaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Böyle bir ceza veya güvenlik tedbiri hükmolunmuşsa infazı ve kanunî neticeleri kendiliğinden kalkar" denilmektedir. Şu halde yürürlükten kaldırılan normun öngördüğü fiilin faili artık cezalandırılamayacağı gibi, bu kişi hakkında daha önce verilmiş olan mahkûmiyet hükümleri de, kesin hüküm halini almış olsalar bile, artık infaz edilemeyecektir.

Belirtmek gerekir ki, 2004 tarihli Ceza kanunu, "geçiçi veya süreli" kanunlar yönünden, bu kurala istisna getirmiştir. Nitekim 7.maddenin dördüncü fıkrasına göre "Geçici veya süreli kanunların, yürürlükte bulundukları süre içinde işlenmiş olan suçlar hakkında uygulanmasına devam edilir" hükmü yer almaktadır. Buna göre, "geçici veya süreli" kanunlarda öngörülen fiile, sonraki kanun bunu suç olmaktan çıkarmış olsa bile, işlendiği zaman yürürlükte olan kanun uygulanır. Bu düzenleme ile yürürlükten ne zaman kalkacağı önceden bilinen kanunların yürürlükten kalkma tarihlerine yakın zamanlarda suç işleyenlerin cezadan kurtulmaları önlenmiş ve böylece bu tür kanunların etkinliği sağlanmak istenmiştir.

Üçüncü ipotez ise, değişiklik yapan kanunların birbirini izlemesine ilişkindir. Bu durum, yeni kanunun yeni suçlar yaratmadığı, var olan suçları da ortadan kaldırmadığı, fakat daha önce suç olan ve halen de suç olmaya devam eden fiile ilişkin cezai uygulamaları değiştirdiğinde söz konusudur. TCK'nın 7. maddesinin ikinci fıkrası "Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur" hükmü ile, aleyhe değişiklik yönünden geçmişe uygulanmazlık ilkesini, lehe değişiklik yönünden de geçmişe uygulanırlık ilkesini kabul etmektedir. Yani birinci durumda eski kanun, ikinci durumda ise, daha önce hüküm verilmiş, bu hüküm kesinleşmiş, hatta hükmün infazına başlanmış olsa bile, yeni kanun uygulanır.

Ancak 2004 tarihli Ceza Kanunu infaz rejimi yönünden bu kurala istisna getirmiştir. Nitekim 7. maddenin üçüncü fıkrasına göre "Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverme ve tekerrürle ilgili olanlar hariç" infaz rejimine ilişkin hükümler, lehe veya aleyhe olmasına bakılmaksızın, derhal uygulanacaktır.

Lehe olan kanunun nasıl belirleneceği konusuna gelince: Hemen ifade etmek gerekir ki, önceki ve sonraki kanunun lehte olan hükümlerini bir araya getirip uygulamak mümkün değildir. Lehe olan kanunun araştırılması, somut olarak, yani eski ve yeni kanunun somut olaya uygulanmasından ortaya çıkabilecek bütün sonuçları karşılaştırmak suretiyle yapılır ve bu karşılaştırmada lehte olduğu kabul edilen kanun bütünüyle uygulanır.

Bu karşılaştırma sırasında sadece cezanın türü ve süresi değil, aynı zamanda güvenlik tedbirleri, suça etki eden (ağırlaştıran ve hafifleten) nedenler, erteleme ve benzeri kurumların kabul edilmiş veya bunların şartlarının kolaylaştırılmış olup olmaması, soruşturmanın veya kovuşturmanın şikâyete bağlanmış olup olmaması gibi durumlar da nazara alınır.

Suçun İşlendiği Zaman

Kanunların birbirini izlemesine ilişkin kuralların uygulanabilmesi için, her şeyden önce, fiilin hangi kanun zamanında işlendiğini, yani suçun ne zaman işlenmiş sayılacağını belirlemek gerekir.

Sorun, fiilin birbirini izleyen kanunlardan birinin yürürlükte olduğu sırada başlayıp bitmiş olması durumunda değil, bir kısmının bu kanunlardan biri, bir kısmının da diğer kanun yürürlükte iken işlenmiş olması durumunda ortaya çıkar. Böyle bir durum, hareketin parçalara bölündüğü suçlar (örneğin küçük dozlarda yavaş yavaş zehirleme gibi) veya sonucun hareketten bir süre sonra ortaya çıktığı, sonucu gecikmiş suçlar (örneğin trafik kazasından aylar sonra gerçekleşen ölüm gibi) yahut mütemadi (kesintisiz) ve itiyadi suçlar gibi zaman içerisinde devam eden suçlar yönünden gerçekleşebilir.

Bu konuda doktrinde çeşitli ölçütler ileri sürülmüştür. Birincisi davranış ölçütüdür. Buna göre suç, davranışın yapıldığı anda işlenmiş sayılır. İkincisi sonuç, daha doğru olarak kanuni tipin tamamlanması ölçütüdür. Bu ölçüte göre, suç, sonuçlu suçlarda sonucun, sırf davranış suçlarında ise davranışın tamamlandığı anda işlenmiş sayılır. Üçüncüsü ise karma ölçüttür. Bu ölçüt, suçlunun lehine olmasına göre davranışın yapıldığı veya sonucun gerçekleştiği anı esas alır.

Suçun işlendiği zaman sorunu, bu zamanla ilgili olan her bir kurumun özel amacına ve gereklerine göre çözülmelidir. Bu nedenle, kanunların birbirini izlemesi açısından davranış ölçütü esas alınacaktır. Bu açıdan önemli olan davranışın gerçekleştirildiği andır. Suç, bu anda işlenmiş sayılmalı ve fail davranışı gerçekleştirdiği sırada yürürlükte bulunan kanuna göre beklediğinden daha ağır sonuçlara tabi tutulmamalıdır.

CEZA KANUNUNUN YER YÖNÜNDEN SINIRLARI

İlkeler

Ceza kanununun sadece zaman yönünden değil, yer yönünden de bazı sınırları vardır. Zira ceza kanununun mecburi olma gücü, zorunlu olarak, yeryüzünün sadece belli bir kısmında geçerlidir.

Ceza kanununun yer yönünden geçerliliğini belirlemede soyut bazı ölçütler kabul edilmiştir.

Birincisi ülkesellik ilkesidir. Bu ilkeye göre ceza kanununun uygulama alanı, kanunu koyan devletin ülkesiyle sınırlıdır. Yani ceza kanunu sadece ülkede işlenen suçlara uygulanır.

İkincisi şahsîlik ilkesidir. Buna göre, ceza kanunu vatandaşlara uygulanır. Yani vatandaş, ister kendi ülkesinde ister yabancı ülkede suç işlemiş olsun, vatandaşı olduğu devletin ceza kanununa tabidir.

Üçüncüsü koruma ilkesidir. Bu ilke ceza kanununun, bunu koyan devlete ya da onun vatandaşına karşı işlenen suçlarda uygulanacağını ifade eder. Bu ilkeye göre önemli olan suçun kime karşı işlendiğidir; suçun nerede ve kim tarafından işlendiğinin önemi yoktur.

Dördüncüsü evrensellik ilkesidir. Buna göre, ceza kanunları, nerede, kim tarafından ve kime karşı işlenirse işlensin tüm suçlara uygulanır.

Türk Ceza Kanunu'nun Kabul Ettiği İlke

Türk Ceza Kanunu, esas itibariyle, ülkesellik ilkesini kabul etmiştir. Ancak bu ilke diğer ilkelerle yumuşatılmıştır.

a. Nitekim Türkiye'de işlenen suçlar hakkında, failin vatandaş veya yabancı olmasına bakılmaksızın Türk kanunları uygulanır (TCK. m.8). Bu devletin hükümranlığının bir sonucudur.

Ülkeyi, iç kamu hukuku ve uluslararası hukuk belirler. Türkiye ülkesi; Türk toprakları, iç sular, karasuları ve bunların üstündeki hava sahasından oluşur.

Türkiye ülkesini oluşturan ve yukarıda belirtilen yerlerden başka, açık denizde ve bunun üzerindeki hava sahasında, Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla, nerede bulunursa bulunsun Türk deniz ve hava savaş araçlarında veya bu araçlarla ve Türkiye'nin kıta sahanlığında veya mûnhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlarda veya bunlara karşı işlenen suç Türkiye'de işlenmiş sayılır (TCK. m.8, f.2).

Türkiye'de suç işleyen kimse, bu suçtan dolayı yabancı ülkede yargılanmış olsa dahi, Türkiye'de yeniden yargılanır (TCK. m.9).

b. Yabancı ülkede bazı suçları işleyen Türk de, Türk kanunlarına göre cezalandırılır (TCK. m.10, 11, 13).

c. Yine yabancı ülkede Türkiye veya Türk vatandaşlarına karşı işlenen bazı suçlara Türk kanunları uygulanır (TCK. m.12, 13).

d. Nihayet yabancı ülkede yabancı tarafından bir yabancıya veya başka bir devlete karşı işlenen bazı suçlara da Türk kanunlarını uygulamak mümkündür (TCK. m.12, f.3; 13).

Suçun İşlendiği Yer

Suçun ülkede işlenmiş sayılıp sayılmayacağını belirleyebilmek açısından suçun işlendiği yerden ne anlamak gerektiğini belirlemek gerekir.

Suçun maddi unsurunu oluşturan davranış ve sonuç aynı yerde meydana gelmişse, suçun işlendiği yerin belirlenmesi sorun oluşturmaz. Aynı şeyi sırf davranış suçları yönünden de söylemek mümkündür. Birinci halde suç, davranışın ve sonucun gerçekleştiği yerde; ikinci halde ise, davranışın gerçekleştiği yerde işlenmiş sayılır.

Mesafe Suçları: Davranışın yapıldığı yerle sonucun meydana geldiği yerin farklı olduğu suçlardır.

Oysa **mesafe suçları** adı verilen suçlarda suçun maddi unsurunun kısmen bir ülkede, kısmen de başka ülkede gerçekleşmesi söz konusunudur.

Örneğin Almanya'dan gönderilen bir bomba ile Türkiye'de birinin öldürülmesi, Bulgaristan sınırına yakın bir yerden atılan bir mermi ile bu ülkede birisinin öldürülmesi olaylarında olduğu gibi.

Bir anlayış, mesafe suçlarının, davranışın yapıldığı yerde, ikinci bir anlayış sonucun meydana geldiği yerde, üçüncü bir anlayış ise hem davranışın yapıldığı, hem de sonucun gerçekleştiği yerde işlenmiş sayılacağını kabul eder.

TCK.na göre, ister sadece davranış kısmen veya tamamen Türkiye'de işlenmiş olsun, ister sadece sonuç Türkiye'de gerçekleşmiş olsun suç Türkiye'de işlenmiş sayılır (TCK. m.8, f.1) ve Türk kanunlarına göre cezalandırılır.

Suçluların Geri Verilmesi

Devletler yabancı ülkelerde işlenen suçları ancak istisnai olarak cezalandırmaktadırlar. Nitekim devletler, çok defa, kendi ülkesi dışında işlenen suçlarla ilgilenmezler. Öte yandan devletler, başka ülkelerin mahkemeleri tarafından verilen hükümleri yerine getirmekten de kaçınmaktadırlar.

Bu nedenlerle, suçluların, suç işledikten sonra başka ülkelere kaçarak fiillerinin sonuçlarından kurtulmalarını önlemek amacıyla, suçluların geri verilmesi müessesesi kabul edilmiştir. Böylece devletler, uluslararası sözleşmelerle suçluluğa karşı mücadelede karşılıklı yardımlaşma yoluna gitmişlerdir.

Suçluların geri verilmesinden maksat, devletin, başka bir ülkede suç işleyip veya mahkûm olup ülkesine gelen kişiyi, muhakeme edilmesi veya cezasını çekmesi için başka bir devlete teslim etmesidir.

Suçluların geri verilmesini düzenleyen normlar, uluslararası hukuk normları ve iç hukuk normları olmak üzere iki gruptur.

Suçluların Geri Verilmesine Dair Avrupa Sözleşmesi, geri vermeye esas olacak fiilleri şu şekilde göstermiştir (m. 2):

a. Geri vermeye konu olan fiil her iki devletin kanununda da suç olmalı.
b. Fiil, her iki devletin kanununa göre asgari bir sene süre ile hürriyeti bağlayıcı bir cezayı veya güvenlik tedbirini gerektirmeli.
c. Geri verilmesi istenen kimse geri isteyen devletin ülkesinde mahkûm edilmiş ise, bunun süresi dört aydan eksik olmamalı.

Avrupa sözleşmesi, ayrıca siyasî ve buna murtabıt suçlar ile askerî ve buna murtabıt suçların da geri vermeye konu olamayacağını öngörmüştür.

Türk Ceza Kanunu geri vermeye konu olamayacak durumları daha geniş tutmuştur (m.18). Buna göre fiil, Türk kanunlarına göre suç değilse, düşünce suçu veya siyasî ya da askerî suç ise, Türkiye Devletinin güvenliğine karşı veya Türkiye Devletinin veya vatandaşının ya da Türk kanunlarına göre kurulmuş bir tüzel kişinin zararına işlenmişse, Türkiye'nin yargılama yetkisine giren bir suç ise, nihayet suç zamanaşımına veya affa uğramış ise geri verme talebi kabul edilemez (TCK. m.18, f.1).

Avrupa Sözleşmesinin 5. maddesine göre malî suçların geri vermeye konu olabilmesi, ancak Sözleşmeye taraf olan devletlerin ayrıca yapacakları anlaşmalarla mümkün olabilecektir.

Öte yandan yabancı ülkede suç işleyip Türkiye'ye sığınan Türk vatandaşı, işlediği suç ne olursa olsun geri verilemez (Anayasa m. 38,son, TCK. m.18, f.2). Ancak Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç tutulmuştur (TCK. m.18, f.2). Her ne kadar Ceza Kanunu 6. maddesinde vatandaş deyiminden fiilî işlediği sırada Türk vatandaşı olan kişi anlaşılır (f.1, a) demekte ise de, Anayasanın 38.maddesinin son fıkrasında ve Ceza Kanununun 18. maddesinin 2. fıkrasında yer alan "Vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye geri verilemez" şeklindeki genel hüküm karşısında önemli olan geri verme anındaki vatandaşlıktır.

Nihayet TCK. kişinin, talep eden devlete geri verilmesi halinde ırkı, dini, vatandaşlığı, belli bir sosyal gruba mensup olması veya siyasî görüşleri nedeniyle kovuşturulacağına veya cezalandırılacağına ya da işkence ve kötü muameleye uğrayacağına dair kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması halinde de geri verme talebinin kabul edilemeyeceğini hükme bağlamıştır (m. 18, f. 3).

Türk hukukuna göre geri verme işleminin gerçekleştirilmesi için, geri verme talebi dayanakları ile birlikte diplomatik yolla Dışişleri Bakanlığına ulaştırılır. Dosya oradan Adalet Bakanlığına, oradan da savcılık kanalı ile geri verilmesi istenen kişinin bulunduğu yer ağır ceza mahkemesine gönderilir. Mahkeme, suçlunun vatandaşlığını ve suçun mahi-

yetini araştırır. Mahkeme bu araştırma sonucunda, geri verilmesi istenen kişinin Türk vatandaşı olduğunu veya kendisine isnat edilen suçun geri vermeye konu olamayacak bir suç olduğunu tesbit ederse yahut geri verilmesi halinde ırkı, dini, vatandaşlığı, belli bir sosyal gruba mensup olması veya siyasî görüşleri nedeniyle kovuşturulacağına veya cezalandırılacağına ya da işkence ve kötü muameleye uğrayacağına dair şüphe sebepleri tesbit ederse kişinin iade edilemeyeceğine karar verir. Bu karar, Bakanlar Kurulunu bağlar. Mahkeme geri verilmesi istenen kişinin Türk vatandaşı olmadığına, isnat edilen suçun geri vermeye konu olabilecek bir suç olduğuna ve kişinin geri verilen ülkede ırkı, dini, vatandaşlığı, belli bir sosyal gruba ait olması veya siyasî görüşleri nedeniyle kovuşturulacağına veya cezalandırılacağına ya da işkence ve kötü muameleye tabi tutulacağına dair kuvvetli şüphe sebepleri tesbit etmezse, geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verir. Bu durumda Bakanlar Kurulu geri verilmesi istenen kişiyi geri verip vermemekte serbesttir (TCK. m.18, f.5).

Geri Vermede İhtisas Prensibi: Kendisine geri verilen devletin, geri verilen kişiyi, geri vermeye esas olan fiilden başka bir fiilden dolayı yargılayamaması ve bu kişiye geri vermeye esas olandan başka bir cezayı veya emniyet tedbirini uygulayamaması prensibidir.

Kendisine geri verilen devlet, geri verilen kişiyi, geri vermeye esas olandan başka bir fiilinden dolayı yargılayamaz; geri vermeye esas olandan başka bir cezayı veya güvenlik tedbirini infaz edemez. Buna **geri vermede ihtisas prensibi** denir.

Geri verilen kişi, geri verildikten sonra yeni bir suç işleyecek olursa veya geri veren devlet geri verilenin daha önce işlemiş olduğu diğer fiillerinden dolayı da muhakeme edilmesine muvafakat ederse, yahut geri verilen kişi kesin olarak serbest bırakıldıktan sonra kırk beş gün içinde ülkeyi terk etmez veya terk edip geri dönerse ihtisas prensibi geçerli olmaz.

CEZA KANUNUNUN KİŞİ YÖNÜNDEN SINIRLARI

Kanunun Mecburiliği

Hukuk düzenimize hakim olan ilke, ceza kanunlarının mecburiliği ilkesidir. Buna göre ceza kanunları, ülkede bulunan herkese uygulanır. Bu husus, TCK'nın 8. maddesinden de anlaşılmaktadır. Buna göre Türkiye'de suç işleyen kişinin milliyeti veya sosyal durumu ne olursa olsun, daima Türk ceza kanunları uygulanacaktır.

Ancak gerek iç kamu hukuku, gerek uluslararası hukuk bu kurala bazı istisnalar getirmiştir. Belirtmek gerekir ki, bu istisnalar ceza kanunlarının mecburiliği ile değil, bu kanunlarda öngörülen müeyyidelerin uygulanabilmesi ile ilgilidir. Zira ceza kanunlarının mecburiliği, yani uyulması zorunlu kurallar olma özelliği, suç işlemiş olmalarına rağmen kendilerine kanunda öngörülen müeyyidelerin uygulanamadığı kişiler yönünden de var olmaya devam etmektedir.

Cumhurbaşkanının Sorumluluğu

Ceza kanunlarının kişi yönünden uygulanmasına getirilen ilk sınırlama devlet başkanı ile ilgilidir. Modern parlamenter rejimlerde devlet başkanlarının görevlerine ilişkin işlemlerden dolayı sorumlu olmayacakları kabul edilmiştir. Devlet başkanları ancak vatana ihanet halinde sorumlu kabul edilmekte ve cezalandırılmaktadır.

Anayasanın 105. maddesinde Cumhurbaşkanının tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararlarının, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanacağı belirtildikten sonra, bu kararlardan Başbakan ve ilgili bakanın sorumlu olacağı hükme bağlanmıştır.

Cumhurbaşkanı tek başına gerçekleştirdiği işlemleri nedeniyle de sorumlu değildir. Nitekim Anayasanın 105. maddesinde "Cumhurbaşkanının re'sen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine Anayasa Mahkemesi dahil, yargı mercilerine başvurulamaz." hükmü yer almaktadır.

Ancak Anayasanın aynı maddesinde Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı suçlanabileceği kabul edilmek suretiyle Cumhurbaşkanının görevi ile ilgili suçlardan dolayı sorumsuzluğu ilkesine bir istisna getirilmiştir.

Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı suçlanabilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üye tam sayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tam sayısının en az dörtte üçünün bu yolda karar vermesi gerekir. Bu şekilde suçlanan Cumhurbaşkanı Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesinde yargılanır (Any. m. 148, f. 3).

Anayasa'da Cumhurbaşkanının görevi ile ilgili olmayan fiillerden dolayı cezaî sorumluluğu konusunda hüküm bulunmamaktadır. Aksi görüşte olanların varlığına rağmen, hukuk devletinde işgal ettiği makam ne olursa olsun kimse hukukun üstünde olamayacağından, Cumhurbaşkanının görevi ile ilgili olmayan suçlarından sorumlu olduğunu kabul etmek gerekir. Ancak bu hallerde soruşturma ve kovuşturmanın nasıl yapılacağı konusunda da Anayasa'da hüküm yoktur. Cumhurbaşkanı seçilen kişinin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona ereceğinden (Any. m. 101), dokunulmazlığın kaldırılması usulüne başvurulamaz. Cumhurbaşkanının herhangi bir vatandaş gibi soruşturması ve kovuşturulması da kabul edilemez. Bu konuda Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı suçlanmasına ilişkin usulün, kıyas yoluyla, şahsî suçlarına da uygulanması uygun olacaktır.

Yasama Sorumsuzluğu ve Dokunulmazlığı

Yasama meclisi üyelerinin görevlerini her türlü endişe ve baskıdan uzak bir şekilde yerine getirebilmelerini sağlamak üzere Anayasanın 83. maddesinde "yasama sorumsuzluğu" ve "yasama dokunulmazlığı" kurumları düzenlenmiştir.

A. Sorumsuzluk milletvekillerinin meclis çalışmalarındaki oy, söz ve düşünceleri vasıtasıyla işlenen suçlar yönünden kabul edilmiştir. Bunların dışındaki fiiller, örneğin hareketlerle işlenen fiiller, (yaralama gibi) sorumsuzluğun kapsamına dahil değildir. Meclis çalışmalarında ortaya konan oy, söz ve düşüncelerin Meclisin aksine bir kararı olmadıkça, Meclis dışında tekrar edilmesi de sorumsuzluk kapsamındadır.
Sorumsuzluk, üyelik sıfatı sona erdikten sonra da devam eder. TBMM üyesi sorumsuzluktan feragat edemez.
Sorumsuzluk TBMM üyesinin şahsı ile ilgili olup, işlenen fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmaz. Dolayısıyla üyenin bu fiiline iştirak edenin sorumluluğu devam eder.

B. Yasama dokunulmazlığının amacı, TBMM üyesini, adlî soruşturma ve kovuşturmaların neden olacağı baskılardan korumak ve böylece üyenin fiilen Meclise gelmesini önlemek tehlikesini bertaraf etmektedir.

Dokunulmazlığın esası, seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen milletvekillerinin Meclisin kararı olmadıkça tutulamaması, sorguya çekilememesi, tutuklanamaması ve yargılanamamasıdır (Any. m. 83, f. 2). Bunların dışındaki muhakeme işlemleri yapılabilir. Örneğin, milletvekilinin konutunda arama yapılabileceği gibi, milletvekili tanık olarak da dinlenebilir. Ancak milletvekilinin bu işlemlere karşı koyması halinde kendisine tazyik tedbirleri uygulanamaz.

Aynı şekilde milletvekili hakkında seçimden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi de üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır. Üyelik süresince zaman aşımı işlemez.

Dokunulmazlık sadece ceza soruşturması ve kovuşturmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla TBMM üyesi hakkında her türlü hukuk davası açılabilir; cebri icraya gidilebilir.

Dokunulmazlık, üyelik süresince, Meclis tatilde olsa bile, devam eder.

Dokunulmazlık bazı hallerde kendiliğinden kalkmaktadır. Nitekim Anayasanın 83/2. maddesine göre "Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturulmasına

başlanmış olmak kaydıyla Anayasanın 14. maddesindeki durumlar" söz konusu olduğunda dokunulmazlık ileri sürülemeyecektir. Dolayısıyla bu hallerde Meclis üyesi tutulabilecek, sorguya çekilebilecek, tutuklanabilecek ve yargılanabilecektir.

Dokunulmazlık Meclis kararı ile de kaldırılabilir. Bu hallerde Meclisin kararı, dokunulmazlığın kaldırılmasına veya kaldırılmamasına ilişkindir. Meclis, üyeye yöneltilen isnadın sübutu veya esası hakkında karar veremez.

Dokunulmazlığın kaldırılması konusunda siyasi parti gruplarında görüşme yapılamaz ve karar alınamaz. Üyenin kendisini savunma hakkı vardır. Dokunulmazlığın kaldırılması kararına karşı ilgili üye veya herhangi bir üye, kararın Anayasaya veya İçtüzüğe aykırılığını ileri sürerek Anayasa Mahkeme'sine başvurabilir.

Dokunulmazlığın kaldırılması halinde, Anayasanın 83. maddesinde yapılamayacağı ifade edilen muhakeme işlemleri yapılabilir. Üye hakkında ancak dokunulmazlığın kaldırılması kararında belirtilen fiilleri yönünden soruşturma ve kovuşturma yapılabilir.

Yargılama sonucu Anayasanın 76. maddesinde yazılı bir suçtan mahkûm olduğu için üyelik sıfatı düşen üyenin cezası yerine getirilir. Aksi halde yerine getirme üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır. Bu süre içerisinde zaman aşımı işlemez.

Dokunulmazlığı kaldırılan üye, soruşturma veya kovuşturma devam ederken yeniden seçilirse, soruşturma veya kovuşturmaya devam edilebilmesi için dokunulmazlığın yeniden kaldırılması gerekir.

Diplomasi Dokunulmazlığı

Kimlerin diplomasi dokunulmazlığından yararlanabileceğini uluslararası hukuk belirlemektedir. Bizde 9.12.1931 tarih ve 12010 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi bu kişileri kısmen göstermiştir. Buna göre temsilcilerle resmî maiyetin aile mensupları da diplomasi dokunulmazlığından yararlanırlar. Ayrıca uluslararası antlaşmalar da, bazı kimselere diplomasi dokunulmazlığı tanımaktadır. Örneğin; Birleşmiş Milletler Antlaşması ve Viyana Sözleşmesi gibi.

Diplomasi dokunulmazlığı, diplomasi memurlarının yabancı ülkede görevlerini mahalli idarelerin müdahalesi olmaksızın ve gereken gizlilikle yapabilmelerini sağlamak için uluslararası hukukun tanıdığı siyasi bir teminattır. Bu dokunulmazlıktan yararlananlar görev yaptıkları yabancı ülkenin yargısına tabi değildirler. Ancak diplomasi dokunulmazlığı işlenen fiili suç olmaktan çıkarmaz. Dolayısıyla söz konusu dokunulmazlıktan yararlanmayan kişilerin bu fiillere iştirak etmeleri halinde, bunlar cezalandırılabilir.

Askeri İşbirliği Antlaşmalarından Kaynaklanan Dokunulmazlık

Ceza kanunlarının ülkede suç işleyen herkese uygulanacağı ilkesinin bir istisnası da uluslararası askeri işbirliği antlaşmalarından kaynaklanmaktadır.

Türkiye'nin de dahil olduğu NATO ittifakı bünyesinde Türkiye'de suç işledikleri halde, kimlere Türk ceza kanunlarının uygulanamayacağını, dolayısıyla Türk mahkemelerinde yargılanamayacağını gösteren düzenlemeler mevcuttur.

GÖRÜNÜŞTE NORMLAR ÇATIŞMASI

Genel Olarak

Diğer hukuk düzenlerinde olduğu gibi, ceza hukuku düzeninde de birlikte var olan yani aynı zamanda ve aynı yerde yürürlükte olan ve somut kanuni tipler için konulmuş bulunan, dolayısıyla bu kanuni tipleri ortaklaşa düzenleyen hükümlerin hepsi her zaman uygulanamaz. Bazı hallerde bunlardan bazılarının uygulanabilir olması, diğerlerini uygulanamaz hale getirir.

Bu durum gerçekleştiğinde görünüşte normlar çatışması söz konusu olur. Bu durum, iki veya daha fazla hükmün aynı olaya uygulanabilir görünüp, aslında sadece birinin uygulanabilir olduğunda gerçekleşir. Bu gibi durumlarda somut olay birden çok soyut kanuni tipe uygundur, yani birden çok norma dahildir; ancak bunlardan sadece biri uygulanır.

Çatışmanın ne zaman görünüşte olduğu, yani birlikte bulunan ve ilk bakışta aynı fiile uygulanabilir olan iki normun her ikisinin de uygulanamayacağı nasıl belirlenecektir?

Özel Normun Önceliği İlkesi

Doktirinde görünüşte normlar çatışması konusundaki tereddütleri gidermek amacıyla özel normun önceliği ilkesi, yardımcı normun sonralığı ilkesi, bir normun diğeri tarafından tüketilmesi ilkesi gibi ölçütler ileri sürülmüştür.

Hemen belirtmek gerekir ki, özel normun önceliği ilkesi, görünüşte normlar çatışmasına ilişkin sorunları çözmeye yeterlidir.

Bu ilke, çatışır gibi gözüken iki norm arasında bir genellik özellik ilişkisini gerektirir ve bu durumda özel normun genel norm üzerinde bir üstünlüğe sahip olduğunu ve onun uygulanmasını bertaraf ettiğini kabul eder.

İki norm arasında genellik-özellik ilişkisinden söz edilebilmesi için, genel tipte var olan bütün unsurların özel tipte de var olması ve özel tipin ayrıca özel olarak nitelendirilen bir veya birkaç unsuru içermesi gerekir. Bu itibarla genel norm özel norma nazaran daha geniş bir içeriğe sahiptir.

Bir normun özel norm olduğunu belirlemek güç değildir. Eğer bir normun öngördüğü husus, bu norm var olmasaydı genel normun kapsamına dahil olacaktı denebiliyorsa birinci norm özel normdur.

Nitekim genel olarak cebir kullanma suçunu öngören norm (TCK. m.108) ile sanat ve ticaret serbestisini ihlal suçunu öngören norm (TCK. m.117) arasında böyle bir ilişkinin bulunduğu açıktır. 108. maddedeki norma nazaran özel nitelikte olan 117. maddedeki norm, birinci normun içerdiği cebir (şiddet) kullanmayı içerdiği gibi, fazladan bu cebrin 117. maddede belirtilen amaçlara yönelik olması şartını da içermektedir.

Özel normun önceliği ilkesi nedir? Görünüşte çatışma halinde olan iki normdan hangisinin özel norm olduğu nasıl tespit edilir?

SIRA SİZDE 2

Özet

Ceza hukukunu tanımlayarak türlerini sıralayabilecek.

Ceza hukuku; failin kişiliğine göre değişebilen, cezaî sonuçlarla yasaklanan, hukuka aykırı fiilleri öngören hukuk normlarının bütünüdür. Doğrudan belirli fiilleri yasaklamamakla birlikte, cezaî sonuçların uygulanabilmesi şartlarını öngören normlar ile bu sonuçların türünü, biçimini gösteren normlar da bu hukuk dalına aittir.

- Cezaî nitelikteki hukuk düzeninin işlevi, hayatın temel ve kaçınılmaz şartlarını garanti altına almanın yanında, toplumsal hayatın gelişimine de katkıda bulunmaktır.

Türk ceza Kanunu'na hakim olan anlaşıyı ifade ederek ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukuku arasındaki farkları tespit edebilecek.

- Ceza ve ceza muhakemesi hukuku dalı arasındaki en önemli farklar, kanunların zaman yönünden uygulanması ve yorumu yönünden ortaya çıkmaktadır. Nitekim ceza kanunları yönünden kural olarak geçmişe uygulanmazlık ilkesi ve kıyas yasağı söz konusudur. Buna karşılık, ceza muhakemesi hukukunda kıyas yasağı bulunmadığı gibi, derhal uygulanırlık ilkesi geçerlidir. Bir norm, eğer suçun var olabilmesi için gerekli şartları, uygulanması gereken müeyyidenin türünü ve özelliklerini belirlemeye yönelik ise ceza hukukuna; yok eğer bir ihlâl gerçekleştiğinde kanunun belirlediği müeyyidenin faile ulaşmasını sağlayan faaliyetler bütününü düzenlemeye yönelik ise muhakeme hukukuna ait sayılacaktır.

Ceza Normunun Tanımlayabilmek.

Cezaî nitelikteki her bir kanun hükmüne "ceza normu" denir. Ceza normunun temel özellikleri emredici oluşu, değerlendirici oluşu ve sadece devlet tarafından konulabilmesidir. Asıl ceza normları, yani suç ve ceza yaratan normlar iki unsurdan oluşmaktadır. Bunlar kural ve müeyyidedir.

Kanunilik ilkesinin içeriğini belirleyebilmek.

Modern ceza hukukunun dayandığı temel ilkelerden biri olan kanunilik ilkesi, işlendiği zamanın kanunu tarafından açıkça suç sayılmayan bir fiili cezalandırma ve kanun tarafından açıkça tesbit edilmeyen bir ceza ile cezalandırma yasağını ifade eder.

Ceza kanununun yer yönünden sınırlarını ifade edebilecek.

Ceza Kanunu'nun yer yönünden geçerliliğini belirlemede soyut bazı ölçütler kabul edilmiştir. Bunlar; ülkesellik, şahsîlik, koruma ve evrensellik ilkeleridir. Ülkemizde kabul edilen ölçüt ise kural olarak ülkesellik ilkesidir. Ancak bu ilke diğer ölçütlerle yumuşatılmıştır. Türkiye ülkesi, Türk toprakları, iç sular, karasuları ve bunların üstündeki hava sahasından oluşur.

Ceza kanununun kişi yönünden sınırlarını açıklayabilmek.

Hukuk düzenimize hakim olan ilke, ceza kanunlarının mecburiliği ilkesidir. Buna göre ceza kanunları, ülkede bulunan herkese uygulanır. Ancak gerek iç kamu hukuku, gerek uluslararası hukuk bu ilkeye bazı istisnalar getirmiştir. Bunlar; Cumhurbaşkanının sorumluluğu, yasama sorumsuzluğu ve dokunulmazlığı, diplomasi dokunulmazlığı ve askeri iş birliği anlaşmalarından kaynaklanan dokunulmazlıklara ilişkindir.

Görünüşte normlar çatışmasının içeriğini açıklayabilecek.

Ceza hukuku düzeninde aynı zamanda ve aynı yerde yürürlükte olan ve somut kanuni tipler için konulmuş bulunan, dolayısıyla bu kanuni tipleri ortaklaşa düzenleyen hükümlerin hepsi her zaman uygulanamaz. Bazı hallerde bunlardan bazılarının uygulanabilir olması, diğerlerini uygulanamaz hale getirir. Bu durum gerçekleştiğinde "görünüşte normlar çatışması" adı verilen durum söz konusu olur. Bu durumda, iki veya daha fazla hüküm aynı olaya uygulanabilir görünür, ancak aslında bunlardan sadece biri uygulanabilirdir. Özel normun önceliği ilkesi, görünüşte normlar çatışmasına ilişkin sorunları çözmeye yeterlidir.

Kendimizi Sınayalım

1. Ceza hukukuna insanileştirici özelliğini veren unsur aşağıdakilerden hangisidir?

a. Failin kişiliğini nazara alması
b. Fiili nazara alması
c. Ödetici olması
d. Faillerin tasavvur ve iç davranışlarını nazara almaması
e. Sadece caydırma amaçlı değil; aynı zamanda ıslah amaçlı cezaî sonuçlar öngörmesi

2. Bir normun ceza hukukuna mı yoksa ceza muhakemesi hukukuna mı ait olduğunun tespiti aşağıdakilerden hangisi bakımından önem taşır?

a. Davasız yargılama olmaz ilkesi
b. Aynı fiilden iki kere yargılama olmaz ilkesi
c. Kanunun açıklığı ilkesi
d. Kanunun tekelciliği ilkesi
e. Geçmişe uygulanmazlık ilkesi

3. Aşağıdakilerden hangisi "baskıcı ceza hukuku"na ait bir özelliği ifade eder?

a. Karşıt sosyal çıkarların çatıştığı durumlarda ekonomik yönden daha güçlü olanın çıkarını, güçsüz olanın zararına, korumaya hizmet etmektedir.
b. Eşit olmayanlar arasında eşitliği ve özgürlüğü sağlamaktan çok, eşitler arasındaki eşitliği ve özgürlüğü garanti altına almaktadır.
c. Resmî doğruyu, düşünce ayrılıklarına karşı korumanın, politik alt etmenin ve iktidarı korumanın aracıdır.
d. Mağdura ve suçluya, sosyal savunmaya ve özgürlüklere ilişkin şartların dengeli bir sentezini sağlar.
e. Sosyal sınıflar arasındaki fiili veya hukukî ayrıcalıklar üzerine dayandırılan, bireyci-liberal tipteki demokrasilerde görülür.

4. I) Kanun II) Örf-âdet
III) Tüzük IV) Yönetmelik

Yukarıdakilerden hangisi/hangileri ceza hukukunun kaynağı olabilir?

a. Yalnız I
b. I ve II
c. I ve III
d. I,III ve IV
e. I, II, III ve IV

5. Ceza kanunlarının, nerede, kim tarafından ve kime karşı işlenirse işlensin tüm suçlara uygulanması hangi ilkeyi ifade etmektedir?

a. Ülkesellik ilkesi
b. Koruma ilkesi
c. Şahsilik ilkesi
d. Hukuk devleti ilkesi
e. Evrensellik ilkesi

6. Ceza kanunlarının yer yönünden uygulanmasında Türk hukukunda kural olarak hangi ilke kabul edilmektedir?

a. Şahsilik ilkesi
b. Koruma ilkesi
c. Evrensellik ilkesi
d. Ülkesellik ilkesi
e. Kanunilik ilkesi

7. Kendisine geri verilen devletin, geri verilen kişiyi, geri vermeye esas olandan başka bir fiilden dolayı yargılayamamasını ve geri verilen kişiye geri vermeye esas olandan başka bir cezayı ve emniyet tedbirini infaz edememesini aşağıdakilerden hangisi ifade eder?

a. Geri vermede karşılıklılık prensibi
b. Kanunun mecburiliği prensibi
c. Kanunilik prensibi
d. Geri vermede ihtisas prensibi
e. Geri vermede serbestlik prensibi

8. Ceza kanunlarının ülkede bulunan herkese uygulanmasını aşağıdaki prensiplerden hangisi ifade etmektedir?

a. Kanunun tekelciliği
b. Kanunun açıklığı
c. Kanunun mecburiliği
d. Kanunların geriye yürümezliği
e. Maslahata uygunluk

9. Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen milletvekilinin meclis kararı olmadıkça tutulamaması, sorguya çekilememesi, tutuklanamaması ve yargılanamaması aşağıdakilerden hangisini ifade eder?

a. Yasama sorumsuzluğunu
b. Diplomasi dokunulmazlığını
c. Yasama dokunulmazlığını
d. Uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan dokunulmazlığı
e. Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunun sağladığı güvenceyi

10. Bir fiilin, görünüşte hem Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma (TCK. m.220) hem de Belli Suçları İşlemek İçin Silahlı Örgüt Kurma (TCK. m.314) normlarını ihlâl etmesi halinde sorun aşağıdakilerden hangisine göre çözümlenir?

a. Özel normun önceliği
b. Kanunun açıklığı ilkesi
c. Fikrî içtima
d. Zincirleme suç
e. Bileşik suç

Yaşamın İçinden

FİKRET İLKİZ

Kırılan Umutlar ve İnsan Onuru

"...İnsancıl ceza hukukun felsefesi insanı korur. İnsan, araç değildir, amaçtır.

Amaç insanı, haklarını, onurunu korumaktır, kırmak değildir".

Kaynak: http://bianet.org/bianet/bianet/127526-kirilan-umutlar-ve-insan-onuru

Okuma Parçası

Yargıç, politika yapmamalı ve politika yapmaya mecbur da edilmemelidir. Eğer niteliği gereği münhasıran politika konusu olarak kalması gereken hususlar ceza kanunlarına sokulmuş ise yargıç politikanın dışında kalmakta güçlük çeker. O halde politikayı kanunlara sokmak, sonuçta politikayı adalete sokmak demektir. Yapılması gereken iş, ceza kanunlarına politikayı sokan hükümleri hızlı bir şekilde kanunlardan çıkartmaktır.

Kaynak: Faruk Erem, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 1995, s.53.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. a	Yanıtınız yanlış ise "Giriş" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. e	Yanıtınız yanlış ise "Ceza Hukuku ve Ceza Muhakemesi Hukuku" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. c	Yanıtınız yanlış ise "Ceza Hukukunun Türleri" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. a	Yanıtınız yanlış ise "Kanunilik İlkesi" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. e	Yanıtınız yanlış ise "Ceza Kanunlarının Yer Yönünden Sınırları" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. d	Yanıtınız yanlış ise "Türk Hukukunun Kabul Ettiği Ölçüt" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. d	Yanıtınız yanlış ise "Suçluların Geri Verilmesi" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. c	Yanıtınız yanlış ise "Kanunun Mecburliği" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. c	Yanıtınız yanlış ise "Yasama Sorumsuzluğu ve Dokunulmazlığı" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. a	Yanıtınız yanlış ise "Özel Normun Önceliği" konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Devletin hukuk düzeninin bir kolu olan ceza hukukunu, failin kişiliğine göre değişebilen, cezaî sonuçlarla (müeyyidelerle) yasaklanan hukuka aykırı fiilleri (suçları) öngören hukuk normlarının bütünü olarak tanımlamak mümkündür.

Sıra Sizde 2

Özel normun önceliği ilkesi, görünüşte normlar çatışmasına ilişkin sorunları çözmeye yeterlidir. Bu ilke, çatışır gibi gözüken iki norm arasında bir genellik özellik ilişkisini gerektirir ve bu durumda özel normun genel norm üzerinde bir üstünlüğe sahip olduğunu ve onun uygulanmasını bertaraf ettiğini kabul eder.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Artuk, M. E., Gökcen A., Yenidünya A. C., (2010). **Ceza Hukuku Özel Hükümler.** Ankara, Turhan Kitabevi.

Aydın, N., (2009). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler-Özel Hükümler.** Ankara, Adalet Yayınevi.

Centel, N., Zafer, H., Çakmut, Ö., (2010). **Türk Ceza Hukukuna Giriş.** İstanbul, Beta Yayınevi.

Demirbaş, T., (2009). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Seçkin Yayınevi.

Hakeri, H., (2011). **Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Ankara, Adalet Yayınevi.

Koca, M., Üzülmez, (2008). **İ. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Ankara, Seçkin Yayınevi.

Özbek, V. Ö., Bacaksız, P., Doğan, K., (2010). **Ceza Hukuku Bilgisi,** Genel Hükümler. Ankara, Seçkin Yayınevi. 2010.

Özen, M., Hafızoğulları, Z., (2010). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** US-A Yayıncılık.

Özgenç, İ. (2010). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Seçkin Yayınevi.

Öztürk, B., Erdem, M. R., (2007). **Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler.** Turhan Yayınevi.

Yenidünya, A. C., Gökçen, A., Artuk, M. E., (2009). **Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Turhan Yayınevi.

2

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

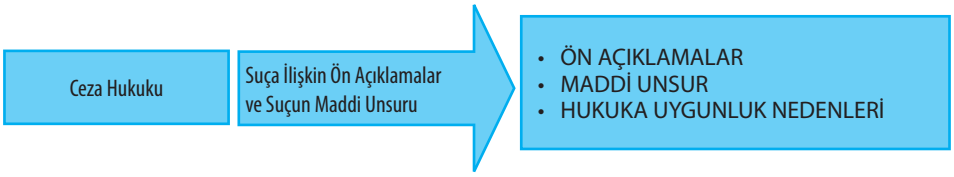
- Suçu incelemek için gerekli ön bilgileri saptayabilecek,
- Suçun maddi unsurunun içeriğini açıklayabilecek,
- Nedensellik bağı kavramını tanımlayabilecek,
- Hukuka uygunluk nedenlerini sıralayabilecek,

bilgi ve becerilere sahip olacaksınız.

Anahtar Kavramlar

- Suç
- Hukuka Aykırılık
- Maddi Unsur
- Davranış
- Sonuç
- Nedensellik Bağı
- Hukuka Uygunluk Nedenleri

İçindekiler

Suça İlişkin Ön Açıklamalar ve Suçun Maddi Unsuru

ÖN AÇIKLAMALAR

Suçun Ne Olduğu Sorunu

Suçun, biri biçimsel, diğeri öze ilişkin (maddi) olmak üzere iki anlayışı söz konusudur.

A. Suçun biçimsel anlayışı kaynağını ceza kanunundan alır. Ceza kanunu ile suç arasında çözülmesi mümkün olmayan bir bağ vardır. Çünkü suç, ceza kanununun ihlâlinden, daha açık bir ifade ile ceza kanunu tarafından öngörülen emir veya yasağın ihlâlinden ibarettir.

Nitekim suç, genel olarak, hukuk düzeninin ceza tehdidi ile yasakladığı bir fiil olarak tanımlanır. Kabul edilebilir olan bu tanıma açıklık getirmek gerekir. Hukuk düzeninde, cezanın özelliklerine sahip başka müeyyideler de vardır. Nitekim bunlar da ceza gibi, bir acıyı içerirler. Ancak bu müeyyideler, ceza hukuku anlamında ceza değildirler. Bu tür müeyyidelere sadece idare hukukunda değil, hukukun diğer dallarında da (medeni hukuk, muhakeme hukuku gibi) rastlanır. Bu itibarla suçun biçimsel anlayışının doğru olarak ortaya konulabilmesi için, fiili yasaklarken öngörülen müeyyidenin, gerçek anlamda ceza olması gerektiğinin belirtilmesi zorunludur.

Öte yandan, yukarıdaki tanım, soyut olarak nazara alınan suça, yani kanunda tanımlanan suça ilişkindir. Bu yönden suçun, kanunun ceza tehdidi ile yasakladığı bir fiil olduğunda kuşku yoktur. Ancak suç, somut olarak da, yani sosyal hayatta gerçekleşen bir fiil olarak da nazara alınabilir. Bu yönden suç, kanunda yer alan soyut suç tanımına (suç ipotezine) uygun bir fiildir.

B. Ceza hukuku bilimi, suçu, özü yönünden de belirlemek zorundadır. Zira böyle bir belirleme, suçun gerçek mahiyetini anlamak yönünden olduğu kadar kanunun yorumlanmasında belli bir doğrultuya sahip olmak yönünden de gereklidir.

Ancak suçun öze ilişkin bir anlayışının gerçekten yararlı olabilmesi için, bu anlayış, genelleştirme işlemi aracılığı ile doğrudan **müspet hukuktan** çıkarılmalıdır. Zira insan davranışının cezalandırılabilmesi için sahip olması gereken özelliklerin araştırılması durumunda, sadece olması arzu edilen ifade edilmektedir. Bu arzu, sadece belirli bir görüş açısından, yani belirli ahlâkî, sosyal veya politik ideallerle ilgili olarak değer ifade eder.

Müspet Hukuk: Doğal hukukun aksine, kamu hukuku erki tarafından konulan hukuktur.

Suçun öze ilişkin anlayışını hukukî gerçeğe uygun bir biçimde ortaya koyabilmek, ancak devletin ülkede yaşayanları kendisine itaat ettirmek için ne zaman ceza müeyyidesine başvurduğunu göz önünde bulundurmakla mümkündür. Ceza hukukçularının ortak görüşü, cezanın müeyyidelerin en ağırı olduğu şeklindedir.

Ceza, sadece kendisine uygulanan kişi yönünden değil, onu uygulayan devlet yönünden de bir kötülüktür. Zira ceza devlete; adlî polis teşkilatı ve ceza mahkemeleri kurmak, cezaevleri yapmak ve bunları ayakta tutmak gibi önemli yükümlülükler getirir. Bu nedenledir ki ceza, sapı olmayan bir kılıca benzetilir; çünkü onu kullananı da yaralar.

Devlet, büyük bir zorunluluk bulunmadıkça cezaya başvurmaz. Ancak bu, kanun koyucunun sadece toplumu çok fazla ilgilendiren kurallara uyulmasını sağlamak için cezaya başvurduğu anlamına gelmez. Ceza her zaman hukuka aykırı fiilin daha ağır olduğunun delili değildir. Kanun koyucunun, ülkede yaşayanlara yüklenen göreve çok fazla değer verdiğinde ve bu görevin ihlâlini çok enerjik bir biçimde önlemek istediğinde, ceza müeyyidesine başvurduğu kuşkusuzdur. Ancak diğer müeyyidelerin yetersiz veya uygulanmalarının imkânsız olduğunda da ceza müeyyidesine başvurmak gerekmektedir. Nitekim bazen zararın tazmini yeterli değildir; çünkü tazmin bir yandan suçtan doğan zararın sadece bir kısmını karşılar, öte yandan tazmin vasıtalarından yoksun olan veya kendisini öyle gösterebilen yönünden tamamen yetersiz kalır. Kaldı ki, pek çok halde, tazmin edilecek bir zarar gerçekleşmediğinden, tazminat müeyyidesi uygulanamaz.

Diğer müeyyidelerin yetersizliği veya imkânsızlığı, sonuçta devleti, çok vahim olmayan fiillerin yasaklanması için dahi cezaya başvurmaya zorlamaktadır.

Bütün bu düşünceler göz önünde bulundurularak, özü yönünden suçu, kanun koyucunun değerlendirmesine göre devletin amaçları ile çatışan ve müeyyide olarak cezayı gerektiren insan davranışı olarak tanımlamak mümkündür.

Suçun Faili (Aktif Süjesi)

Fail: Ceza hukuku anlamında hukuka aykırı fiili işleyen kimsedir.

Her suçun bir **faili** vardır. Suç, devletin ülkesinde yaşayanlara yönelttiği bir emrin ihlâli olduğuna göre, mutlaka bir insan tarafından işlenebilir. Ceza hukuku anlamında hukuka aykırı fiili işleyen kimse suçun failidir.

Özgü Suç (Mahsus Suç): Sadece belli bir hukukî veya fiili durumda bulunan kimseler tarafından işlenebilen suçlardır.

Kanunlarda öngörülen suçların büyük çoğunluğu herhangi bir insan tarafından işlenebilir. Buna mukabil bazı suçlar ancak bazı kişiler tarafından işlenebilmektedir. Nitekim kanun, bazı hallerde suçun işlenebilmesi için failin belli hukukî veya fiili durumda bulunmasını şart koşmaktadır. Örneğin TCK'nın 247. maddesindeki zimmet suçunun varlığı için failin kamu görevlisi olması gerekir. Herkes tarafından işlenemeyen bu tür suçlara **özgü suç** (mahsus suç) adı verilir.

Suçun Hukukî Konusu

Suçun Hukukî Konusu: Suçu öngören norm tarafından korunan ve suç tarafından ihlâl edilen hukukî varlık veya menfaattir.

Her suçta nasıl bir fail varsa bir de hukukî konu vardır. **Suçun hukukî konusu**, suçu öngören norm tarafından korunan ve suç tarafından ihlâl edilen hukukî varlık veya menfaattir. Herhangi bir varlık veya menfaati ihlâl etmeyen suç düşünülemez.

Suçun hukukî konusunu oluşturan yani suç tarafından ihlâl edilen varlık veya menfaatler bireylere, aileye, topluma veya devlete ait olabilir; dolayısıyla bu varlık veya menfaatler bireysel, toplumsal veya kamusal nitelik taşıyabilir.

Bu varlık veya menfaatler maddî veya manevî nitelikte olabilir.

Suçun Maddi Konusu

Suçun Maddi Konusu: Üzerinde tipik davranışın işlendiği şahıs veya şeydir.

Suçun maddi konusu, üzerinde suçun daha doğrusu tipik davranışın işlendiği şahıs veya şeydir. Ancak bu, failin fiziki faaliyetinin somut olarak üzerinde gerçekleştiği her şahıs veya her şey değil, sadece suç yaratan normda yer alan tanımda söz konusu olan şahıs veya şeydir. Şu halde suçun maddi konusu, tipik fiilin (davranışın) üzerinde gerçekleştirilmesi zorunlu olan şahıs veya şeydir.

Maddi konu, kanuni tip (suç) yönünden ya kurucu unsur olarak veya suça etki eden neden olarak önem ifade edebilir. İnsan hem fizik yönü ile hem de psişik yönü ile maddi konu olabilir. Tüzel kişiler, Allah ve melek gibi dini varlıklar, suçun maddi konusunu oluşturamaz.

Suçun hukukî konusu ve suçun maddi konusu farklı kavramlardır. Örneğin insan öldürme suçunun hukukî konusu hayat varlığı, maddi konusu ise öldürülen kişidir.

Bazı suçların maddi konusu nitelikli insandır. Bu suçlarda kanun belli niteliği olan insanı nazara almıştır. Örneğin TCK'nın 299 ve 310. maddelerindeki suçların maddi konusu, herhangi bir insan değil, Cumhurbaşkanıdır. Fiil, kanunun öngördüğü belli nitelikten yoksun bir insan üzerinde işlenirse, ya suç oluşturmaz veya başka bir suçu oluşturur.

Suçun maddi konusu, herhangi bir şey olabileceği gibi, nitelikli bir şey de olabilir. Cisim olmayan şeyler maddi konu olamaz.

Aksi görüşün varlığına rağmen, pek çok suçun maddi konusu yoktur. Kural olarak sonucu olmayan suçlar, aynı zamanda maddi konusu da olmayan suçlardır. Zira bunların objektif olarak tamamlanmaları için, kanuni tanımdaki davranışın gerçekleştirilmiş olması gerekir ve yeterlidir. Örneğin bazı sırf hareket suçları ile sırf ihmal suçlarında olduğu gibi.

Suçun Mağduru (Pasif Süjesi)

Her suçun bir **mağdur**u veya pasif süjesi olduğunda da kuşku yoktur. Zira ceza hukuku da dahil tüm hukuk, bir süjeden kaynaklanan ve başka bir süjeye ait menfaatleri etkileyen hukuka uygun veya aykırı davranışları düzenler. Bir kimsenin kendi üzerinde suç işlemesi mümkün değildir. Yani insan bir suçun hem aktif hem de pasif süjesi olamaz.

Mağdur: Suçu öngören ceza normu tarafından korunan ve suç tarafından ihlâl edilen hukukî varlık veya menfaatin hamilidir.

Şu halde suçun mağduru veya pasif süjesi, suçu öngören ceza normu tarafından korunan ve suç tarafından ihlâl edilen, yani suçun hukukî konusunu oluşturan hukukî varlık veya menfaatin sahibi veya hamilidir.

Her suç bireysel, sosyal ve kamusal nitelikteki belirli varlık veya menfaatleri ihlâl etmek suretiyle, dolaylı olarak, bu varlık veya menfaatlerin bir sentezi olan ve cezaî korumanın konusunu oluşturan genel menfaati de ihlâl eder. Toplumun varlığı ve gelişmesine ilişkin bulunan bu genel menfaat devlete ait olduğundan her suçun biri devamlı ve genel (yani her suç için ortak), diğeri özel (yani suçtan suça değişebilen) olmak üzere iki pasif süjesi vardır. Nitekim her suç dolaylı da olsa, devlete ait genel menfaatin ihlâli olduğuna göre, devlet her suçun pasif süjesidir. Ancak suçun mağduru veya pasif süjesi denilince suçun hukukî konusunu oluşturan ve suçtan doğrudan saldırıya uğrayan münferit varlık veya menfaatlerin sahibi olan birey, aile, toplum veya devlet anlaşılır.

Her şeyden önce yaşayan insan, yani psiko-fizik varlık olarak nazara alınan insan pasif süje olabilir. Tüzel kişilerin de pasif süje olabilecekleri kabul edilmektedir. Çünkü tüzel kişi, kendisini oluşturan gerçek kişilerden bağımsız bir varlıktır ve bu haliyle kendisine özgü menfaatlere sahiptir.

Sadece birey gibi gerçek kişiler veya şirket, devlet gibi özel veya kamusal nitelikteki tüzel kişiler değil, kendilerine özgü ihtiyaçları tatmin eden varlık veya menfaatlerin hamili olan aile, toplum ve devletler topluluğu gibi tüzel kişiliği bulunmayan sosyal topluluklar da suçun pasif süjesi veya mağduru olabilir.

Bir suçun aktif süjesi (faili) ile pasif süjesinin (mağdurunun) aynı olmasının mümkün olup olmadığını örnekle açıklayınız.

SIRA SİZDE 1

Hukuka Aykırılık

Suç, cezaî nitelikteki hukuk düzeninin bir kuralının ihlâlinden ibaret bulunduğuna göre, onun temel özelliği hukukla çatışmasıdır, yani hukukun karşıtı olmasıdır. Bu çatışma veya aykırılık, hukuka aykırılık olarak adlandırılır.

Hukuka aykırılık, yaygın bir doktrin tarafından savunulduğunun aksine, suçun kurucu unsuru değil, daha fazla bir şeydir; yani suçun özüdür, kendisidir. Nitekim suç, ceza normunun ihlâli olduğuna ve suçun özü bu ilişkiden ibaret bulunduğuna göre, hukuka aykırılığı suçu oluşturan unsurlardan biri olarak kabul etmek mümkün değildir.

Bir fiilin ceza hukuku anlamında hukuka aykırı olduğu nasıl belirlenecektir? Bir başka deyişle bir fiilin suç olarak kabul edilebilmesi için gerekli olan nedir? Bu soruya cevap verebilmek için, ceza hukuku düzeninin, emirlerinin içeriği ve kapsamı ile ilgili tereddütleri gidermek amacıyla, yasaklanan filleri mümkün olduğu ölçüde açık ve kesin bir biçimde ortaya koyduğunu gözönünde bulundurmak gerekir. Nitekim kanun koyucu, yasakladığı fiillerin her birinin özelliklerini belirlemekte, yani bunları ülkede yaşayanların neyin yasak neyin serbest olduğunu bilebilmelerini sağlayacak biçimde tanımlamaktadır. Örneğin TCK'nın 157. maddesinde "Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının

zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlayan kişi" cezalandırılır denmektedir. Suç yaratan her norm, bir suçun soyut tipini veya modelini ortaya koyar.

Şu halde somut bir fiilin suç olduğunu söyleyebilmek için, onun kanun koyucu tarafından belirlenen suç tiplerinden birine uygun olması, bir başka deyişle suç yaratan normda tarif edilene benzer, onunla çakışan bir fiil olması gerekir.

Ancak kanun koyucu, çeşitli nedenlerle kural olarak yasaklanmış bulunan davranışlara bazen izin verebilir; hatta bazen bunları emredebilir. Bunun sonucu olarak ceza kanunlarında öyle bazı durumlar öngörülmüştür ki, bu durumlarda gerçekleştirilen davranış, suç yaratan ceza normunda tanımlanan bütün unsurları taşımasına rağmen cezalandırılmamaktadır. Örneğin, bir şahsın ölümüne neden olmak normal olarak yasaktır, insan öldürme suçunu oluşturur; ancak meşru savunma nedeniyle insan öldüren kimseye ceza verilmez. Bu gibi durumlarda hukuka uygunluk nedenlerinden söz edilir.

Hukuk düzeni tarafından izlenen sistem bu olunca, bir fiilin hukuka aykırı olması ve suç olarak nitelendirilebilmesi için, bu fiilin kanunun öngördüğü suç tanımlarından birine uygun olması yeterli değildir; ayrıca hukuka uygunluk nedenlerinin bulunmaması da gerekir.

Hukuka aykırılık, fiil ile hukuk düzeninin normları arasındaki çatışmadan ibarettir. Ancak bu, hukuka aykırılığın sadece biçimsel bir nitelik taşıdığı anlamına gelmez. Bu kavram içerikten yoksun değildir; dolayısıyla maddi veya öze ilişkin bir niteliğe de sahiptir. Hukuka aykırılığın içeriği, hukuken korunan menfaatin ihlâlinden, yani fiilin çatıştığı hukuk normunun korumak istediği varlık veya menfaatin zarar görmesinden veya tehlikeye konulmasından ibarettir.

SIRA SİZDE 2

Hukuka aykırılık nedir? Suçun bir unsuru mudur?

Suçta Zarar

Suçta daima bir sosyal zararın bulunduğunu kabul etmek gerekir. Bu zarar suçu oluşturan fiil ile devletin menfaatleri arasındaki çatışmadan kaynaklanır. Söz konusu zarar, fiili suç haline getirmenin nedenini oluşturur. Gerçekten de devlet, bir kısım fiilleri, antisosyal nitelikleri nedeniyle hoş görülmedikleri için ceza tehdidi ile yasaklamaktadır. Yani devlet, bazı fiilleri toplumun muhafazası ve gelişmesi yönünden engel olarak gördüğü için ceza tehdidi altına almaktadır.

Devlet, bir fiili ceza tehdidi ile yasaklarken daima bir varlık veya menfaati korumayı amaçlar.

Suçta bir de doğrudan zarar adı verilen bir zarar söz konusudur. Bu zarar hukuken korunan kamusal veya özel nitelikteki bir varlık veya menfaatin ihlâlinden oluşur. Her suç mutlaka kamusal veya özel nitelikteki bir varlık veya menfaati ihlâl eder. Söz konusu ihlâl ya zarar şeklinde, yani suçu öngören normla korunan varlık veya menfaatin kısmen veya tamamen yok olması veya tehlike şeklinde, yani normun koruduğu varlık veya menfaatin sadece tehdit edilmesi şeklinde ortaya çıkar. Örneğin, insan öldürme suçunda hayat varlığı yok edildiğinden bu suç bir zarar suçudur. Oysa tehdit suçunda kişinin irade özgürlüğü tehlikeye konulduğu için bu suç bir tehlike suçudur.

Suçun İncelenmesinde İzlenen Metotlar

Tahlilci Metot: Suçu unsurlarına ayırarak inceleme metodudur.

Bütüncü Metot: Suçu bir bütün olarak inceleme metodudur.

Suçun incelenmesi ve anlaşılmasında iki farklı metot izlenmiştir. Birincisi **tahlilci metot**, ikincisi ise **bütüncü metot**tur. Yani suçu unsurlarına ayırarak inceleme metodu ve bir bütün olarak inceleme metodu.

Kanun tarafından yasaklananın ne olduğunu, somut fiilin ona uygun olup olmadığını ve dolayısıyla cezalandırılıp cezalandırılamayacağını doğru bir biçimde tesbit edebilmek, ancak kanuni tipin (yani soyut suç tanımının) unsurlarının ortaya konulmasıyla mümkündür.

Ancak, suçun tahlilci metoda göre incelenmesinin, aşırılığa varmasına, yani suçu çeşitli unsurlara ayırmakla yetinmeyip, bu unsurları bağımsız bir şey olarak kabul etmesine tepki olarak suçun bütüncü anlayışı geliştirildi.

Bu anlayışa göre suç, parçalara bölünemez bir bütündür; farklı görünümlere sahip olabilirse de unsurlara bölünemez. Dolayısıyla bir bütün olarak incelenip kavranmalıdır.

Suçun bütüncü incelenmesi, bizi esas itibarıyla, sezgiler ve rasyonel olmayan anlayışlar alanına götüreceğinden, suçun incelenmesinde izlenmesi gereken metot daima onu unsurlarına ayırarak inceleme metodudur. Ancak bu ayırımlar yapılırken aşırılığa gidilmemeli; suçu bir bütün olarak kavrayabilmek için gerekli olan ayırımlarla yetinilmelidir.

Suçu unsurlarına ayırarak incelemede her şeyden önce, asli unsurları arızi unsurlardan ayırmak gerekir. Suçun esasını oluşturan, yani gerçekleşmedikleri takdirde genel olarak suçtan veya belirli bir suçtan söz edilemeyecek olan unsurlar asli unsurlardır. Bunlara kurucu unsurlar denir.

Arızi unsurlar ise, varlıkları veya yoklukları suçun gerçekleşmesini etkilemeyen, ancak suçun, daha çok da cezanın ağırlığını etkileyen unsurlardır.

Asli veya kurucu unsurlar, genel ve özel unsurlar olmak üzere ikiye ayrılırlar. Bütün suçlar için ortak olan, yani her suçta rastlanan unsurlar genel kurucu unsurlardır. Buna karşılık her bir suç tipini oluşturan, yani her bir suça özelliğini veren unsurlar özel kurucu unsurlardır.

Genel kurucu unsurlar Ceza Kanununun genel kısmında, özel kurucu unsurlar ise aynı kanunun ikinci kitabı ile suç yaratan normları içeren diğer kanunlarda düzenlenmiştir.

Suçun İkili ve Üçlü Ayırımı

Suçun tahlilci bir biçimde incelenmesi esas itibariyle iki anlayışın doğmasına neden olmuştur. İkili ayırım adı verilen geleneksel anlayışa göre suç "kusurlu irade ile işlenen bir fiil"dir. Dolayısıyla biri maddi (objektif), diğeri manevi (sübjektif) olmak üzere iki genel kurucu unsuru vardır. Üçlü ayırım adı verilen anlayışa göre ise, suç "hukuka aykırı ve kusurlu bir insan fiili"dir. Dolayısıyla suç biri tipik fiil, diğeri hukuka aykırılık ve üçüncüsü de kusurluluk olmak üzere üç genel kurucu unsurdan oluşmaktadır.

İkili ayırımın daha isabetli olduğunu kabul etmek gerekir. Nitekim her suçta daima bir maddi fiil, yani insan tarafından gerçekleştiren bir davranış vardır. Suçta daima bir de psişik mahiyette bir unsur vardır. Bu, maddi fiilin kaynağını oluşturan iradedir.

İkili ayırım ayrıca sağlam bir mantıki temele de dayanmaktadır. İnsan madde ve ruhtan oluştuğuna göre, insan fiili olan suçta da biri maddi, diğeri manevi olmak üzere iki unsurun varlığını belirlemek mümkündür.

Şu halde, suçun genel kurucu unsurları, biri maddi unsur (objektif unsur veya maddi fiil), diğeri manevi unsur (sübjektif unsur veya kusurluluk) olmak üzere iki unsurdan ibarettir.

MADDİ UNSUR

Davranış

Maddi Unsuru Oluşturan Unsurlar

Modern ceza hukuku yönünden suç, kaynağını insandan alan bir fiildir.

Ceza hukuku anlamında hukuka aykırı bir fiilden söz edilebilmesi için, öncelikle yapma veya yapmama biçiminde bir davranışa gerek vardır. İnsan davranışı, çoğu zaman, suçun maddi unsurunu tek başına oluşturamaz. Davranışın bir sonucu da olması, yani dış dünyada bir değişiklik meydana getirmesi gerekir. Nihayet davranış ile sonuç arasında nedensellik ilişkisi bulunmalıdır. Ancak, sonuç aranmayan sırf davranış suçlarında suçu oluşturan fiil, sadece davranıştan ibarettir.

Genel Olarak Davranış

Ceza hukuku yönünden davranış, herhangi bir insan davranışı değil, sadece dış dünyada açığa çıkan bir davranıştır.

Genel, felsefi ve etik açıdan, sadece dış dünyada ortaya çıkan insan davranışları değil, düşünce, arzu, istek gibi bilinç alanında gerçekleşen davranışlar da insan davranışıdır. Ancak, tamamen insanın iç dünyasına ilişkin olan davranışlar ceza hukukunu ilgilendirmez. Zira suç, daima dış dünyada gerçekleşen bir olaydır. Davranış ya yapma veya yapmama biçiminde olabilir. Birinci halde hareket, ikinci halde ihmal söz konusudur.

Hareket

Hareket insan vücudunun bir faaliyetinden ibarettir. El, kol ve bacak hareketleri belli başlı hareket tipleridir. Ancak hareket sık sık sözle de somutlaşır.

Hareket, çok defa, vücudun tek bir faaliyetinden değil, birden çok faaliyetinin bütününden oluşur. Vücudun birden fazla faaliyetinin tek hareketi ve tek suçu oluşturabilmesi için, bu faaliyetlerin aynı amaca yönelik olması ve aralarında önemli sayılabilecek bir zaman aralığının bulunmaması gerekir. Birden fazla bıçak darbesi ile bir kimsenin öldürülmesi durumunda olduğu gibi.

İhmal

İhmalî davranış veya ihmal, bireyin yapmak zorunda olduğu bir hareketi yapmamasıdır. Ancak bütün ihmalî davranışlar değil, sadece hukuk kuralı ile çatışan ihmalî davranışlar hukuku ilgilendirmektedir. Bu nedenle ihmalî davranışlar, hukuk düzeni tarafından yapılması emredilen hareketlerin yapılmamasından ibarettir.

Davranışa Göre Suçların Ayırımı

Hareket Suçları: Maddi unsuru yapma biçimindeki bir davranış olan suçlardır.

İhmal Suçları: Maddi unsuru yapmama biçimindeki bir davranış olan suçlardır.

Serbest Hareketli Suçlar: Hareketin tipik sonucu doğurmaya elverişli olmasının yeterli sayıldığı suçlardır.

Bağlı Hareketli Suçlar: Kanunun suçu oluşturan tipik fiillerin belirli şekilde veya belirli vasıtalarla işlenmesini şart koştuğu suçlardır.

Maddi unsuru yapma biçimindeki bir davranış, yani hareket olan suçlar **hareket suçları**dır. Örneğin TCK. m.102, 141, 151. maddelerinde öngörülen cinsel saldırı, hırsızlık ve mala zarar verme suçları gibi. Buna karşılık maddi unsuru yapmama biçimindeki bir davranış, yani ihmal olan suçlar, **ihmal suçları**dır. Örneğin TCK'nın 98. yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi suçu gibi.

Suçlar bir de serbest hareketli ve bağlı hareketli suçlar diye ikiye ayrılır. **Serbest hareketli suçlar**, hareketin tipik sonucu doğurmaya elverişli olmasının yeterli sayıldığı suçlardır. Örneğin, insan öldürme suçu bu amacı doğurmaya elverişli herhangi bir hareketle işlenebilir. **Bağlı hareketli suçlar** ise, kanunun, suçu oluşturan tipik fiillerin belirli şekilde veya belirli vasıtalarla işlenmesini şart koştuğu suçlardır. Örneğin dolandırıcılığın cezalandırılabilmesi için haksız menfaatin bir kimseyi hileli davranışlarla aldatmak suretiyle elde edilmiş olması gerekir.

Sonuç

Tanım

Sonuç bir insan davranışının ürünü olduğuna göre, eşyanın doğası gereği, davranıştan sonra gerçekleşir. Davranış ile sonuç arasında geçen zamanın hukukî yönden önemi yoktur. Örneğin, insan öldürme suçunun varlığı için, ölüm sonucunun davranışın yapılmasından hemen sonra veya birkaç gün veya birkaç hafta sonra gerçekleşmesi önemli değildir.

Sonuç, insan davranışının doğal bir etkisidir; yani dış dünyada meydana gelen ve nedensellik bağı ile insan davranışına bağlı olan bir değişikliktir. Bu itibarla sonuç davranışın dışında, ondan farklı ve net olarak ayrılan, ancak onunla bağlantısı bulunan bir olgudur.

İnsan davranışının etkileri, pek çok halde çok çeşitlidir. Çünkü her bir etki bir kuvvet, bir enerji olduğundan dış dünyada yeni değişiklikler meydana getirebilir. Ancak insan davranışından kaynaklanan tüm sonuçlar değil, sadece bazıları hukuku ilgilendirir. Bu itibarla ceza hukuku anlamında sonuç, insan davranışının dış dünyada meydana getirdiği ve hukuk düzeninin cezaî sonuçlar bağlamak suretiyle nazara aldığı değişikliktir.

Sonuç dış dünyadaki bir değişiklik olarak kabul edilince, bunun her suçta mutlaka bulunması gereken bir unsur olmadığını kabul etmek gerekir. Çünkü bazı suç tiplerinin

gerçekleşmesi için, kanun sadece belirli bir davranışı yeterli görmekte, ayrıca bundan dolayı dış dünyada bir değişikliğin meydana gelmesini aramamaktadır. Örneğin, ceza infaz kurumundan kaçma suçunda (TCK. m.292) durum böyledir. Bu suç için, bunu öngören normda tarif edilen hareketin yapılması yeterlidir. Şu halde sonucu olmayan suçlar da vardır.

Sonuca Göre Suçların Ayırımı

Yukarıda da belirtildiği üzere, bir kısım suçlar sadece belirli bir hareketin veya ihmalin gerçekleştirilmesiyle tamamlanırlar. Buna karşılık bir kısım suçların tamamlanması için kanun, failin hareket veya ihmal şeklindeki davranışından belli bir dış etkinin veya değişikliğin doğmasını şart koşmaktadır. Birinci grup suçlara **sırf davranış suçları** veya **şekli suçlar**, ikinci grup suçlara ise **sonuç suçları** veya **maddi suçlar** denir. Birincilere örnek olarak konut dokunulmazlığını ihlâl (TCK. m.116), suçu ihbar etmeme (TCK. m.279), suç işlemek için örgüt kurma (TCK. m.220) suçları, ikincilere örnek olarak da insan öldürme (TCK. m.81), yaralama (TCK. m.86), dolandırıcılık (TCK. m.157), mala zarar verme (TCK. m.151) suçları gösterilebilir.

Sırf Davranış Suçları (Şekli Suçlar): Sadece belirli bir hareketin veya ihmalin gerçekleştirilmesiyle tamamlanan suçlardır.

Sonuç Suçları (Maddi Suçlar): Suçun tamamlanması için failin hareket veya ihmal şeklindeki davranışından belli bir dış etkinin veya değişikliğin doğmasının şart koşulduğu suçlardır.

Sonuçla ilgili olarak yapılan bir başka ayırım da **"zarar suçu"** ve **"tehlike suçu"** ayırımıdır. Tamamlanmış sayılmaları için suçu öngören normla korunan hukukî varlık veya menfaatin imha edilmesi veya azaltılması gereken suçlar zarar suçları, buna karşılık tamamlanmış sayılmaları için korunan varlık veya menfaatin sadece tehdit edilmiş olması yeterli sayılan suçlar tehlike suçlarıdır. Zarar suçlarına tipik örnek olarak insan öldürme suçu, tehlike suçlarına örnek olarak da TCK'nın 176. maddesinde öngörülen inşaat veya yıkımla ilgili emniyet kurallarına uymama suçu ve 177. maddesinde öngörülen hayvanı tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakma suçu gösterilebilir.

Zarar Suçu: Tamamlanmış sayılmaları için suçu öngören normla korunan hukukî varlık veya menfaatin tahrip edilmesi veya azaltılması gereken suçlardır.

Tehlike Suçu: Tamamlanmış sayılmaları için korunan varlık veya menfaatin sadece tehdit edilmiş olması yeterli sayılan suçlardır.

Nedensellik Bağı

Nedensellik Sorunu

Dış dünyada meydana gelen değişikliğin (sonucun) bir insana bağlanabilmesi için, bu değişikliğin o insanın davranışından kaynaklanması gerekir. Bir başka deyişle kişinin davranışı ile dış dünyada meydana gelen sonuç arasında bir nedensellik bağı bulunmalıdır. Nedensellik sorunu, sonucu birden çok şartın meydana getirmesi ve insanın dış dünyada oluşan değişikliklerin bütün şartlarını gerçekleştirmemiş olması, aksine onun davranışlarına başka şartların da katılmış bulunması olayından kaynaklanmaktadır.

Türk Ceza Kanununda nedensellik konusunda genel bir hüküm yoktur. Bu önemli bir eksiklik değildir. Çünkü önemli olan nedensellik ilişkisi olmaksızın suç işlenemeyeceğini bilmek değil, bu ilişkinin ne zaman var olduğunu tespit edebilmektir.

Nedensellik İlişkisi Konusundaki Anlayışlar

Konu ile ilgili olarak doktrinde çok değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bunlardan önemli bulduğumuz üçüne değinilecektir.

Doğal Nedensellik veya Şartların Eşitliği Anlayışı

Doğal nedensellik veya şartların eşitliği anlayışına göre bir sonucun meydana gelmesi için gerekli ve yeterli olan şartların hepsi o sonucun nedenidir. Sonucun çeşitli şartları arasında o sonuca neden olma yönünden hiçbir fark yoktur; bütün şartlar birbirine eşittir. Bu itibarla nedensellik bağının varlığı için, insanın sonucun oluşması yönünden zorunlu olan şartlardan herhangi birini gerçekleştirmiş olması yeterlidir. Yapılan davranış zihnen ortadan kaldırıldığında sonuç gerçekleşmeyecekse, o davranış sonucun zorunlu şartıdır.

Bu anlayış ağır eleştirilere uğramıştır. Nitekim sonucun gerçekleşmesi için varlığı zorunlu olan bütün şartları sonucun nedeni saymak, cezaî sorumluluğu adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak şekilde genişletmektir. Örneğin, ağır bir rahatsızlıktan sonra ilk defa yü-

rüyüşe çıkan hastanın dikkatsiz bir sürücü tarafından öldürülmesi olayında hastasının evinden çıkmasına izin veren doktor, olayın meydana geldiği yolda yürümesini tavsiye eden kardeşi, iyileşip iyileşmediğini sormak için onu durduran arkadaşı da, hastaya çarpan sürücü ile birlikte ölüm sonucunun nedeni sayılacaklardır.

Söz konusu anlayışı savunanlar, bu iddialara cevap olarak, bir kimsenin suç oluşturan bir sonuçtan dolayı, cezaî yönden sorumlu tutulması için, sadece onun davranışı ile sonuç arasında nedensellik bağının bulunmasının yeterli olmadığını, ayrıca failin kusurlu olması da gerektiğini, yukarıdaki örnekte doktorun, kardeşin ve arkadaşın kusurlu olmadıkları için sonuçtan sorumlu tutulamayacaklarını ileri sürmektedirler.

Ne var ki, bu savunma da tatmin edici sayılamaz. Bir kere objektif sorumluluk hallerinde, yani failin kusurlu olması aranmayan hallerde, söz konusu anlayışın cezaî sorumluluğun sınırlarını genişletme özelliği devam etmektedir. Hatta bu anlayış, manevi sorumluluk hallerinde bile kabul edilemez sonuçlara neden olmaktadır. Örneğin, öldürmek kastıyla çok hafif bir şekilde yaralanmış olan kimse, yarasını sardırmak için gittiği hastanede yangın çıkması sonucu ölse, doğal nedensellik anlayışına göre, yaralayanı ölüm sonucundan sorumlu tutmak gerekecektir.

Uygun Nedensellik Anlayışı

Uygun nedensellik anlayışına göre bir davranışla ortaya çıkan sonuç arasında nedensellik bağı vardır diyebilmek için davranış, sonucun olmazsa olmaz şartı olmalı, ayrıca gerçekleştirildiği andaki şartlara göre sonucu meydana getirmeye uygun olmalıdır. Şu halde bir insan davranışı, sadece gerçekleştirildiği sırada olayların büyük çoğunluğuna göre muhtemel kabul edilmesi gereken sonuçların nedenidir; buna karşılık olayların genelinde gerçekleşmeyen, yani olağan dışı veya atipik sonuçların nedeni sayılamaz.

Bu anlayış, bir öncekinin aksine cezaî sorumluluğu aşırı derecede daraltmaktadır. Zira bir davranışın genel olarak bir sonucu doğurmaya uygun olup olmadığı hakkında verilen değer hükmü, bizi olayların çoğunda sanık lehine bir sonuca götürebilir. Nitekim bir sonucu meydana getiren davranışın genel olarak veya soyut olarak o sonucu meydana getirmeye elverişli, uygun olmadığını savunmak hiç de güç değildir.

İnsanî Nedensellik Anlayışı

İnsanî nedensellik anlayışı, yukarda açıklanan iki aşırı anlayışın arasında ortalama bir çözüm ortaya koymayı amaçlamaktadır. Daha isabetli olduğuna inandığımız bu anlayışa göre, insanın bilme ve isteme yetenekleri ile olaylara hükmedebileceği bir egemenlik alanı vardır. İnsan sadece kontrol veya egemenlik alanına giren sonuçlara neden olmuş sayılabilir. Buna karşılık insanın hükmedemeyeceği sonuçlar onun değil, sadece doğa güçlerinin eseridir. Bu itibarla bir insan davranışının ortaya çıkan bir sonucun nedeni sayılabilmesi için, bu davranışın o sonucun zorunlu şartı olması, yani bu davranış olmadan o sonucun gerçekleşmemesi gerekir. Ayrıca sonucun istisnai etkenlerden ileri gelmemiş olması yani davranışın gerçekleştirildiği anda, dönemin en ileri bilim ve tecrübesine göre, o sonucun davranışın olağan sonucu olarak öngörülebilir olması da aranır.

Şu halde, yapılan davranış, sonucun zorunlu şartı değilse, yani örneğin bu davranış yapılmasaydı dahi o sonuç yine de gerçekleşecekti denilebiliyorsa nedensellik bağından söz edilemez. Öte yandan yapılan davranış sonucun zorunlu şartı olsa bile, yani o davranış yapılmasaydı sonuç gerçekleşmezdi denilebilse bile, eğer bu sonuç dönemin en ileri bilim ve tecrübesine göre o davranışın olağan sonucu olarak öngörülebilir değilse; yani sonuç istisnai bir sonuç ise, davranış, sonucun nedeni sayılamaz. Örneğin A'nın yaralaması üzerine tedavi için hastaneye giden B'nin, yangın çıkması veya yıldırım düşmesi sonucu hastanede ölmesi durumunda olduğu gibi.

HUKUKA UYGUNLUK NEDENLERİ

Genel Olarak

Mazeret nedenleri veya suçu ortadan kaldıran objektif nedenler adı da verilen ve 2004 tarihli Ceza Kanununda "Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler" başlığı altında düzenlenen bu nedenler, fiilin hukuka aykırı olmasını önler ve dolayısıyla onun hukuken meşru veya hukuka uygun bir fiil olarak ortaya çıkmasını sağlar.

Hukuka uygunluk nedenleri, çok defa, hukukun tanıdığı bir yetkiye dayanır. Örneğin haksız bir saldırıya uğrayan kimse, belirli şartlar ve sınırlar içerisinde, kendisini normal olarak suç sayılan hareketlerle korumaya yetkili kılınmıştır.

Bazı durumlarda kanunun suç saydığı bir davranış doğrudan hukuk tarafından emredilmektedir. Örneğin bir mahkûmiyet kararının infazı nedeniyle bir kimseyi hürriyetinden mahrum eden kamu görevlisinin durumunda olduğu gibi. Burada görevli aslında TCK'nın 109. maddesinde öngörülen fiilin dış özelliklerini taşıyan bir fiil işlemektedir.

Hukukun tanıdığı bir yetkinin veya yüklediği bir görevin varlığı, hukuka aykırılığı ve dolayısıyla suçu ortadan kaldırır.

Hukuka uygunluk nedenleri objektif bir etkiye sahiptirler, yani sadece var olmaları etkilerini göstermeleri için yeterlidir. Failin bu konudaki düşüncesi veya inancı önem taşımaz. Örneğin kanunun emrini yerine getiren kimse, hukuka aykırı bir fiil işlediği inancında olsa bile, suç işlemiş olmaz.

Hukuka uygunluk nedenleri önce genel ve özel nedenler olmak üzere ikiye ayrılır. Birinciler hemen bütün suçlar için ortak olan nedenlerdir, ikinciler ise belli bir suç veya suç grubu için kabul edilen nedenlerdir. Burada sadece TCK'nın 24, 25 ve 26. maddelerinde öngörülen genel nedenler üzerinde durulacaktır.

Görevin Yerine Getirilmesi

Hukuk düzeninin bir yandan belirli biçimde davranma görevini yüklerken, diğer yandan da görevi yerine getireni cezalandırması düşünülemez.

TCK'nın 24. maddesi hükmünün açık ifadesinden de anlaşılacağı üzere bu hukuka uygunluk nedeni, görevin kanundan veya amirin emrinden kaynaklanmasına göre, ikiye ayrılır.

Görevin Kanundan Kaynaklanması

Bu durum TCK'nın 24. maddesinin birinci fıkrasında öngörülmüştür. Buna göre "Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez".

Kanundan kaynaklanan görevin yerine getirilmesine örnek olarak askerin savaşta ve celladın ölüm cezasının infazı gereği insan öldürmesi, tanığın başkasının şerefini ihlâl eden ve gerçek olan fiiller hakkında tanıklık yapması gösterilebilir.

Maddedeki "kanun" deyimini "hukuk normu" olarak anlamak gerekir. Ancak bu normun Ceza Kanununda yer alması şart değildir. Bu tür normlar diğer kanunlarda, hatta düzenleyici işlemlerde de yer alabilir.

Bir hukuk normu, belli bir durumda bulunan herkese yine belli bir biçimde davranma yükümlülüğü getiriyorsa, bu hukuka uygunluk sebebi herkes için söz konusu olabilecektir. Hukuk normu belli bir biçimde davranma yükümlülüğünü sadece belli kişilere yüklüyorsa, sadece bu kişiler hukuka uygunluk nedeninden yararlanabilirler.

Hukuk normundan kaynaklanan bir görevi yerine getiren kimsenin fiilinin hukuka uygun sayılabilmesi için, fiilin görevin kaynağını oluşturan hukuk normunun belirlediği bütün şartlara uygun bir biçimde gerçekleştirilmiş olması gerekir.

Görevin Emirden Kaynaklanması

TCK'nın 24. maddesinin ikinci fıkrasına göre "Yetkili bir merciden verilip yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz".

Konuyu düzenleyen hüküm bundan ibaret değildir. Ayrıca TCK'nın 24. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarında, Devlet Memurları Kanununun 11. maddesinde ve Anayasanın 137. maddesinde de bu konuya ilişkin hükümler yer almaktadır.

Bu hukuka uygunluk nedeninin ön şartı, emri veren ile emri alan arasında kamu hukukundan kaynaklanan amir-memur veya üst-ast ilişkisinin bulunmasıdır. Bu itibarla özel hukuktan kaynaklanan bir bağlılık ilişkisine dayanan emirler bu hukuka uygunluk sebebini oluşturmazlar.

Bu hukuka uygunluk nedeninden söz edilebilmesi için, verilen emrin meşru olması gerekir. Sadece böyle bir emir, emri vereni ve yerine getireni sorumluluktan kurtarabilir. Emrin meşru olması için, emrin biçimsel meşruluk şartlarına (emri verenin yetkili olması, emri alanın bunu yerine getirmeye yetkili ve mecbur olması, emrin kanunun öngördüğü şartları taşıması) olduğu kadar, içerik yönünden meşruluk şartlarına (emrin verilmesi için kanunun aradığı şartlara) da sahip olması gerekir. Bu itibarla örneğin, bir tutuklama emri, yetkili yargıç tarafından kanunda yazılı olduğu biçimde verilmiş ise biçimsel yönden ve ortada tutuklama için kanunun aradığı şartlar (CMK.m.100) varsa içerik yönünden meşrudur.

Şu halde emri alan memur, her şeyden önce, bunun biçimsel meşruluğunu araştıracaktır. Bunu yapmayarak biçimsel açıdan kanuna aykırı ve dolayısıyla gayrimeşru olan bir emri yerine getiren memur, hukuka uygunluk nedeninden yararlanamaz.

Memur, kural olarak, emrin içerik yönünden de hukuka uygunluğunu ve dolayısıyla meşruluğunu araştırmak zorundadır. İçerik yönünden hukuka aykırılık veya gayrimeşruluk iki şekilde ortaya çıkar: Ya emrin konusu hukuka aykırıdır, ancak bu aykırılık suç teşkil etmemektedir veya emrin konusu aynı zamanda suç teşkil etmektedir. Birinci tür hukuka aykırılıkta emri alan memur önce "yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak üstü, emrinde ısrar eder ve emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz" (Any. m.137). Emrin konusunun suç teşkil etmesi halinde ise, hem emri yerine getiren, hem de emri veren sorumlu olur (Any. m.137; TCK m.24, f.3).

Ancak kanunun, emrin içeriğinin meşruluğu konusunda herhangi bir araştırma yapılmasına rıza göstermemesi mümkündür. Bu durumda bağlayıcı gayrimeşru emirden söz edilir. Nitekim devlete ait bazı faaliyetlerin aksamadan yürütülebilmesi için bu faaliyetlerle ilgili bazı emirlerin mutlaka yerine getirilmeleri gerekmektedir. Bu tür emirler, özellikle askerlik ve kolluk hizmetleri alanında söz konusu olabilir (Any, m.137). Örneğin, kolluk memuru, infaz etmesi için kendisine verilen tutuklama müzekkeresinin tutuklamayı gerektiren şartlara dayanıp dayanmadığını araştırma yetkisine sahip değildir. Emrin hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hallerde emrin yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur (TCK. m.24, f.4). Ancak söz konusu emirlerin kontrol edilmezliği mutlak değildir; zira bu sadece emrin içeriğinin meşruluğu yönünden söz konusudur. Buna karşılık emrin biçimsel meşruluğunun kontrolü her türlü emir yönünden mümkündür.

Nihayet memur, aslında meşru olmayan bir emri, fiili hata nedeniyle meşru bir emir zannederek yerine getirdiğinde de sorumluluktan kurtulabilir (TCK. m.30, f.3). Örneğin, ustaca düzenlenmiş sahte bir yakalama müzekkeresine dayanarak bir kimseyi yakalama durumunda olduğu gibi.

Meşru Savunma

TCK'nın 25/2. maddesinde meşru savunma "Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yöneltilmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiilden dolayı faile ceza verilmez" biçiminde hükme bağlanmıştır.

Meşru savunmaya örnek olarak, bir kimsenin kendisini öldürmeye kalkışan kimseyi, daha atik davranarak öldürmesi veya bir kadının, ırzına geçmeye kalkışan bir erkeği öldürmesi gösterilebilir.

Meşru savunma, özünde, insanda var olan kendini koruma içgüdüsünün hukuken tanınmasından ve buna hukukî sonuç bağlanmasından ibarettir. Kaldı ki, hukuk düzeni, haksız saldırıya uğrayanın menfaatini, kanuna karşı gelenin menfaatine tercih eder.

Meşru savunma haksız bir saldırıyı ve meşru bir tepkiyi veya savunmayı içerir.

A. Haksız bir saldırının varlığı, failin kendisini veya başkasını meşru biçimde savunabilmesinin ön şartıdır. Haksız saldırıdan söz edilebilmesi için aranan şartlara gelince:

a. Her şeyden önce bir saldırı olmalıdır. 2004 tarihli Ceza Kanunu, 1926 tarihli Kanundan farklı olarak, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan saldırının da meşru savunmaya neden olabileceğini açıkça öngörmüştür. Böylece henüz gerçekleşmemiş olmakla birlikte, gerçekleşmesine kesin gözüyle bakılan bir saldırı gibi, sona ermiş olmasına rağmen tekrarına kesin gözüyle bakılan saldırı da meşru savunma nedenidir.

b. Saldırı bir hakka yönelmiş olmalıdır. 1926 tarihli Kanun saldırının nefse ve ırza yönelik olmasını şart koşarken, 2004 tarihli Ceza Kanunu, 1930 tarihli İtalyan Kanununun anlayışını benimseyerek, "Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka" yönelik saldırıdan söz etmekte, böylece sadece hayata, vücut bütünlüğüne ve ırza yönelik saldırının değil, herhangi bir hakka yönelik saldırının da meşru savunmaya imkân vereceğini kabul etmektedir. Bu itibarla malvarlığı haklarına yönelik haksız saldırı da meşru savunmaya imkân verebilecektir.

c. Saldırı haksız olmalıdır. Bunun için, yükümlülük getiren veya yetki veren herhangi bir normun dışına çıkılmış olması yeter; saldırının suç teşkil etmesi gerekmez. Bu itibarla sadece bir hakkın veya bir yetkinin yahut bir görevin kötüye kullanılması biçiminde ortaya çıkan saldırılar da haksızdır. Buna karşılık saldırıya neden olan kimse, karşısındakini meşru savunma haline sokmuş ise, saldırganın meşru savunma halinde işlediği fiil haksız sayılmaz ve dolayısıyla meşru savunmaya imkan vermez; yani meşru savunmaya karşı meşru savunma olmaz.

B. Savunmanın (tepkinin) meşru sayılması için de bazı şartların gerçekleşmesi gerekir.

a. Savunma zorunlu olmalıdır. Saldırgana zarar vermeden saldırıdan kurtulmanın mümkün olmaması halinde bu zorunluluk vardır. Buna karşılık failin bir başka yola başvurarak saldırıyı önleyebileceği hallerde bu zorunluluk gerçekleşmemiştir. Zorunluluk her olayda somut şartlara göre belirlenmelidir. Örneğin, failin kendisine veya başkalarına ciddi bir zarar vermeksizin kaçarak saldırıdan kurtulabileceği durumlarda savunma zorunluluğundan söz edilemez.

b. Savunmanın meşru kabul edilebilmesi için, savunma saldırı ile orantılı olmalıdır. Saldırgana yapılan kötülük, bu kişi tarafından gerçekleştirilmek istenen kötülükten hafif veya ona eşit yahut hoşgörü ile karşılanabilecek oranda ondan ağır olduğunda bu oran var demektir. Savunma ile saldırı arasındaki oran, her ikisinin yöneldiği hukukî varlık veya menfaatler de göz önünde tutularak somut şartlara göre değerlendirilmelidir.

Zorunluluk Durumu

Bu hukuka uygunluk nedeni TCK'nın 25/2. maddesinde "Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlılığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez" biçiminde düzenlenmiştir.

Zorunluluk durumunun klasik örnekleri arasında iki kişiyi taşıyamayacak bir tahta parçasına tutunan iki kazazededen birinin, kendisini kurtarmak için, diğerini denize itmesi, tutundukları ipin kopmak üzere olması nedeniyle yukarıda bulunan dağcının ipi keserek arkadaşını uçuruma düşürmesi gösterilebilir.

Zorunluluk durumunun esasını, meşru savunmada olduğu gibi, kendini koruma içgüdüsünü hukukun tanımasında, bir başka deyişle zaruretin kanunu yoktur biçimindeki doğalcı normun, hukuk normu halini almasında aramak gerekir.

Zorunluluk durumu meşru savunma ile büyük benzerlik göstermesine rağmen, gerek etik, gerek hukukî yönden ondan farklıdır. Bir kere zorunluluk durumunda, meşru savunmadakinin aksine, bir saldırganın menfaatine değil, tehlikeye neden olmayan masum bir üçüncü şahsın menfaatine zarar verilmektedir. Zorunluluk durumu bir tehlike durumunu ve tehlikeyi önlemek isteyen kişinin zorunlu bir davranışını içerir.

A. Zorunluluk durumundan söz edilebilmesi için, zararlı davranışın yapıldığı sırada tehlike durumunun, yani korkulan zararlı sonucun gerçekleşmesi ihtimalinin varlığı gerekir. Ancak buradaki ihtimal, zararın muhakkak olarak kabul edilmesini gerektiren bir ihtimaldir.

Tehlike durumunun nedeni önemli değildir. Bu durum doğa güçlerinden veya hayvanlardan kaynaklanmış olabileceği gibi, bir insan saldırısından da kaynaklanmış olabilir. 1926 tarihli kanunun 49. maddesi tehlikenin "nefse" yönelik olmasını şart koşarken 2004 tarihli Ceza Kanunu "bir hakka" yönelik olmasını yeterli görmüştür. Bu durumda sadece hayata veya vücut bütünlüğüne yahut diğer kişisel varlıklara yönelik tehlike değil malvarlığı haklarına yönelik tehlike de zorunluluk durumuna neden olabilecektir.

Bu hukuka uygunluk nedeni, bir kimsenin sadece kendi haklarının korunması yönünden değil, başkalarına ait hakların korunması yönünden de kabul edilmektedir.

Fail tehlikeye "bilerek neden olmamış" olmalıdır. Failin tehlikeye bilerek neden olduğunun kabul edilebilmesi için, failin, her şeyden önce, tehlikeyi yaratan davranışı gerçekleştirmiş olması gerekir. Ayrıca tehlikeye neden olan davranış iradi olmalıdır; bu da yetmez tehlikeli sonucun en azından öngörülmüş olması da gerekir. Bu itibarla gemiyi batırdıktan sonra kendisini kurtarmak için, başkalarını tahliye sandalından denize atan terörist, zaruret durumundan yararlanamaz.

Zorunluluk durumunun varlığı için bir hakka yönelik herhangi bir tehlike yeterli değildir. Bunun, masum üçüncü kişilerin zarar görmesini haklı gösterecek ağırlıkta olması gerekir.

B. Zorunlu fiilin şartlarına gelince:

Failin işlediği fiil, tehlikeden korunabilmek için zorunlu olmalıdır. Kanun bu hususu "başka suretle korunmak olanağı bulunmayan" biçiminde ifade etmektedir. Bunun için basit bir zorunluluk yetmez; ciddi bir zorunluluk, yani gerçek anlamda bir önlenemezlik gerekir. Zira burada masum bir üçüncü kişiye zarar verilmektedir. Bu itibarla örneğin kaçarak tehlikeyi önlemek mümkün ise, bu hukuka uygunluk nedeninden söz edilemez.

Kanunda açık hüküm bulunmamasına rağmen, tehlikeye göğüs germek yükümlülüğü olan kişi zorunluluk durumundan yararlanamaz. Çünkü bir tehlikeye karşı koymak yükümlülüğü olan kişinin, bu tehlike karşısında, kendisini korumak için başkasına zarar vermesi kabul edilemez. Askerlerin, itfaiye erlerinin ve gemi kaptanlarının durumunda olduğu gibi.

Nihayet zararlı davranışın tehlike ile orantılı olması gerekir. Söz konusu oranı tehlikenin yöneldiği zarar ile failin davranışının oluşturduğu zarar arasındaki oran şeklinde anlamak gerekir. Bu itibarla tehlikeyi önlemek için verilen zarar, tehlikenin tehdit ettiği zarara eşit ve daha az olabilir; ancak bunun aksi mümkün değildir.

Meşru savunma ve zorunluluk haline örnekler veriniz.

SIRA SİZDE 3

Hakkın Kullanılması

1926 tarihli Ceza Kanununda yer almayan bu hukuka uygunluk nedeni, 2004 tarihli Ceza Kanununun 26. maddesinde öngörülmüştür. Buna göre "Hakkını kullanan kimseye ceza verilemez".

Hakkın kullanılmasının fiili hukuka uygun hale getirmesinin nedeni, bir kimseye belirli bir yetki tanıyan hukuk düzeninin, bu kişinin menfaatine, buna karşıt menfaatlere nazaran bir üstünlük tanımış olmasıdır. Bu itibarla fiilin antisosyal olduğu söylenemez. Öte yandan bir hareket hukuk düzeni tarafından aynı anda hem izin verilmiş hem de yasaklanmış olamaz.

Ceza Kanununun 26. maddesinde yer alan "hak" kavramı, her türlü hakkı kapsar. Bu haklar hukukun herhangi bir dalından kaynaklanmış olabilir.

Belirtilmelidir ki, bir hakkın kullanılması amacıyla işlenen fiilin cezalandırılmaması için, hukuk düzeninin bir hak tanımış olması yetmez, aynı zamanda, örtülü de olsa, genellikle suç teşkil eden belirli bir hareketle bu hakkın kullanılmasına da izin vermiş olması gerekir.

Hakkın kullanılması şeklindeki hukuka uygunluk nedeni, hak sahibinin kanunun belirlediği sınırları aşması halinde geçerli değildir.

İlgilinin (Hak Sahibinin) Rızası

Hukuken korunan varlığın hamilinin rıza veya rızasızlık şeklinde ortaya çıkan iradesi, ceza hukuku yönünden önem taşımaktadır. Kanun, pek çok halde, suçun pasif süjesinin rızasının bulunmamasını belli bir suç tipinin varlığı yönünden gerekli görmektedir. Örneğin konut dokunulmazlığının ihlali, bir kimsenin başkasının konutuna, buraya girilmesini menetmek yetkisine sahip olanın iradesine aykırı olarak girmesini gerektirir (TCK. m.116). Bu durumda rızanın varlığı halinde, suçun varlığı için kanunun aradığı şartlardan birinin, yani rızanın yokluğu şartının eksikliği nedeniyle suç gerçekleşmez. Nitekim bu hallerde işlenen fiil kanun koyucu tarafından tanımlanan suç tipine uygun değildir.

2004 tarihli Ceza Kanunu, 1926 tarihli Ceza Kanununun aksine, ilgilinin (hak sahibinin) rızası şeklindeki hukuka uygunluk nedenini açıkça hükme bağlamıştır. Bu hükme göre "Kişinin mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez" (TCK. m.26, f.2).

Söz konusu hukuka uygunluk nedeninin esası, yani hukuka aykırılığı bertaraf etmesinin sebebi bütün hukuka uygunluk nedenlerinde olduğu gibi, devletin bir ceza tehdidi ile müdahalesini haklı gösteren sosyal zararın bulunmayışıdır; bir başka deyişle cezalandırmaya ilişkin menfaatinin yokluğudur. Gerçekten de, hamilin kendisine ait hukukî varlığı terketmesi o kişi yönünden özel zararın yokluğunu, özel zararın yokluğu da kamusal zararın yokluğunu gerektirir.

Ancak bu durum, özellikle varlığın korunmasında devletin bir menfaati bulunduğu durumlarda gerçekleşmez. Böyle durumlarda bireyin rızası, toplum yönünden ortaya çıkacak yararı ve dolayısıyla fiilin antisosyal karakterini bertaraf edemez. Bu itibarla rızanın etkisi sınırsız değildir.

A. Ceza Kanununun 26. maddesinin 2. fıkrasında "Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere" denilmek suretiyle bu sınırlar belirlenmiştir.

Devletin sadece bireyin serbestçe yararlanmasını garanti altına almak amacıyla tanıdığı haklar, serbestçe tasarruf edilebilir haklardır.

Bu itibarla doğrudan devlete ait menfaatleri ihlâl eden suçlar yönünden rızanın etkisi yoktur. Aynı şekilde rıza topluma ait olan ve dolayısıyla gayrımuayyen sayıda insanı ilgilendiren menfaatleri ihlal eden suçlar yönünden de etkili değildir. Örneğin malvarlığına ilişkin hakların tasarruf edilebilir olduklarında kuşku yoktur.

Yeter ki, kanunun belirlediği sınırlar (örneğin 170. maddede öngörülen sınırlar) aşılmamış olsun.

B. Rızanın fiilin hukuka aykırılığını bertaraf etmesi için, bunun geçerli bir rıza olması gerekir.

a. Rıza gösteren buna yetkili olmalıdır. Rıza göstermek yetkisi, ceza normu tarafından korunan menfaatin, bir başka deyişle suçun hukukî konusunu oluşturan menfaatin sahibine aittir.

b. Rıza gösterme yetkisine sahip olan kişi, böyle bir beyanda bulunmaya ehil olmalıdır. Rıza göstermeye ehil olma sorunu, rıza gösterenin bu davranışının önemini ve sonuçlarını ayırt etme gücüne sahip bulunup bulunmadığı araştırılarak bir çözüme kavuşturulmalıdır.

c. Rızanın geçerli olabilmesi için hak sahibinin, kendi hakkının zarar görmesine veya tehlikeye sokulmasına izin veren bir iradesine gerek vardır. Bu iradenin herhangi bir şekilde açıklanmış olması gerekir.

d. Geçerli olması için rızanın gösterilmiş olması yetmez; muhatabın hareketi gerçekleştirdiği sırada devam ediyor olması da gerekir. Zira rıza her zaman geri alınabilir. Aynı şekilde rızanın şarta bağlanabileceği de kuşkusuzdur.

e. Aksini savunanların varlığına rağmen, ahlâka aykırı veya ahlâksızca şartlara bağlanan rıza geçersiz kabul edilmelidir.

Belirtmek gerekir ki, rızanın geçerliliğinin şartları ile ilgili olarak buraya kadar söylenenler, rızanın veya rıza yokluğunun suçun unsuru olduğu durumlar için de geçerlidir.

Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Aşırılık

Ceza Kanununun 24, 25 ve 26. maddelerinde öngörülen durumlarda failin kanunun, yetkili merciin, saldırının, zorunluluğun, hakkın ya da rızanın belirlediği sınırları aşması halinde, hukuka uygunluk nedenlerinde aşırılık söz konusu olur. Bu itibarla aşırılık durumunu düzenleyen 27. maddenin uygulanabilmesi için hukuka uygunluk nedenlerine ilişkin şartların varlığı gereklidir. Bu itibarla ortada (kanundan veya yetkili merciden kaynaklanan) bir görev, haksız bir saldırı, bir zorunluluk durumu, bir hak ya da bir rıza olmalı, ancak bunların kanun tarafından belirlenen sınırları aşılmalıdır. Örneğin suç işlediği bir sırada kişiyi yakalamak için, gerekli olanın ötesinde şiddet kullanmak, havaya ateş emrini yerine getirmek için kalabalığa ateş etmek, savunmak veya korunmak için yaralamak yeterli iken öldürmek gibi.

Sınırın aşılması kasıtlı, taksirli veya kusursuz olabilir. Fail hukuka uygunluk nedeninin sınırlarını a) bilinçli bir irade ile aşmışsa aşırılık kasıtlıdır; b) sınırlara uygun hareket ettiği inancıyla aşmışsa ve bu konudaki hatası gerekli dikkat ve özeni göstermemesinden kaynaklanıyorsa aşırılık taksirlidir; c) gerekli dikkat ve özeni göstermesine rağmen aşmışsa aşırılık kusursuzdur.

TCK, 27. maddesinde "Ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın kast olmaksızın aşılması halinde, fiil taksirle işlendiğinde de cezalandırılıyorsa, taksirli suç için kanunda yazılı cezanın altıda birinden üçte birine kadarı indirilerek hükmolunur" demektedir.

Buna göre eğer fail, hukuka uygunluk nedenlerinin sınırını kasıtlı olarak aşmışsa meydana gelen sonuçtan sorumludur. Fail söz konusu sınırları taksirli olarak aşmışsa, işlenen fiilden dolayı sorumlu tutulması için söz konusu fiilin taksirli şeklinin kanunda öngörülmüş olması gerekir. Ancak ceza, 27. maddenin 1. fıkrasında belirlenen oranlarda indirilir. Sınırın taksirle aşılması halinde işlenen fiilin taksirli şekli kanunda öngörülmemiş ise faile ceza verilmez. Aynı şekilde sınırın aşılmasının kusursuz olması durumunda da faile ceza verilemeyecektir.

Kanunun 27. maddesinin 2. fıkrasında yer alan hükme göre, meşru savunmada sınırın aşılmasının mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmesi durumunda da faile ceza verilmeyecektir.

Hukuka uygunluk nedenlerinde aşırılık ile bu nedenlerde hatayı birbirinden ayırmak gerekir. Bu ikincisi, hukuka uygunluk nedenlerinin bulunmamasına rağmen, failin yanlışlıkla bir hukuka uygunluk durumunda bulunduğuna inanması halinde gerçekleşir. Örneğin genellikle serserilerin dolaştığı karanlık bir sokakta yürüyen bir kimsenin, arkadan koşarak gelmekte olan kişinin, yanlışlıkla, kendisine saldıracağına inanması durumunda olduğu gibi. Hukuka uygunluk nedenlerine ilişkin şartların gerçekleştiği konusundaki hata "kaçınılmaz bir hata", yani kusursuz bir hata ise, fail hatasından yararlanır ve dolayısıyla cezalandırılmaz (TCK. m.30, f.3). Fail, hatasının "kaçınılmaz bir hata" olmaması, yani kusurlu olması durumunda, hatasından yararlanamayacaktır. Ancak bu gibi durumlarda failin nasıl cezalandırılacağına dair kanunda açık bir hüküm bulunmamaktadır. Genel ilkelerden hareketle, kusurlu hata sonucu işlenen fiilin taksirli şekli kanunda öngörülmüş ise, failin taksirli suçtan cezalandırılması düşünülebilir.

Özet

Suçu incelemek için gerekli ön bilgileri saptayabilmek

Suç, genel olarak, hukuk düzeninin ceza tehdidi ile yasakladığı bir fiil olarak tanımlanabilir. Suçun incelenmesi ve anlaşılmasında iki farklı metot izlenmiştir. Birincisi tahlilci metot, ikincisi ise bütüncü metottur. Yani suçu unsurlarına ayırarak inceleme metodu ve bir bütün olarak inceleme metodu. Suçun tahlilci bir biçimde incelenmesi esas itibarıyla iki anlayışın doğmasına neden olmuştur. İkili ayırım adı verilen geleneksel anlayışa göre suç kusurlu irade ile işlenen bir fiildir. Üçlü ayırım adı verilen anlayışa göre ise, suç hukuka aykırı ve kusurlu bir insan fiilidir. İkili ayırımın daha isabetli olduğunu kabul etmek gerekir. Nitekim her suçta daima biri maddi fiil, diğeri de maddi fiilin kaynağını oluşturan irade olmak üzere iki unsur vardır. Suç, cezaî nitelikteki hukuk düzeninin bir kuralının ihlâlinden ibaret bulunduğuna göre, onun temel özelliği hukukla çatışmasıdır, yani hukukun karşıtı olmasıdır. Bu çatışma veya aykırılık hukuka aykırılık olarak adlandırılır. Suçu öngören norm tarafından korunan ve suç tarafından ihlâl edilen hukukî varlık veya menfaate suçun hukukî konusu denir. Suçun maddi konusu ise, üzerinde suçun işlendiği şahıs veya şeydir. Ceza hukuku anlamında hukuka aykırı fiili işleyen kimse suçun faili ve aktif süjesidir. Suçun mağduru veya pasif süjesi ise, suçu öngören ceza normu tarafından korunan ve suç tarafından ihlâl edilen, yani suçun hukukî konusunu oluşturan hukukî varlık veya menfaatin hamilidir.

Suçun maddi unsurunun içeriğini açıklayabilecek

Ceza hukuku anlamında bir fiilden söz edilebilmesi için, öncelikle yapma veya yapmama biçiminde bir davranışa gerek vardır. İnsan davranışı, çoğu zaman, suçun maddi unsurunu tek başına oluşturamaz. Davranışın bir sonucu da olması, yani dış dünyada bir değişiklik meydana getirmesi gerekir. Nihayet davranış ile sonuç arasında nedensellik ilişkisi bulunmalıdır. Ancak, sonuç aranmayan sırf davranış suçlarında, suçu oluşturan fiil sadece davranıştan ibarettir.

Nedensellik bağı kavramının içeriğini tanımlayabilecek

Dış dünyada meydana gelen değişikliğin (sonucun) bir insana bağlanabilmesi için, bu değişikliğin o insanın davranışından kaynaklanması gerekir. Bir başka deyişle kişinin davranışı ile dış dünyada meydana gelen sonuç arasında bir nedensellik bağı bulunmalıdır. Bu itibarla bir kişinin davranışı ile hiçbir ilişkisi bulunmayan bir dış değişiklik veya bu kişinin davranışı olmasaydı dahi yine de gerçekleşecek olan bir olay veya sonuç, söz konusu davranışı yapanın eseri sayılamaz ve o kişiye yüklenemez.

Hukuka uygunluk nedenlerini sıralayabilecek

Hukuka uygunluk nedenleri objektif bir etkiye sahiptirler, yani sadece var olmaları etkilerini göstermeleri için yeterlidir. Failin bu konudaki düşüncesi veya inancı önem taşımaz. Hukuka uygunluk nedenleri önce genel ve özel nedenler olmak üzere ikiye ayrılır. Birinciler hemen bütün suçlar için ortak olan nedenlerdir, ikinciler ise belli bir suç veya suç grubu için kabul edilen nedenlerdir. Genel nedenler, görevin yerine getirilmesi, meşru savunma, zorunluluk durumu, hakkın kullanılması, ilgilinin (hak sahibinin) rızasıdır.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi ceza normu tarafından korunan ve suç tarafından ihlâl edilen hukukî varlık veya menfaati ifade eder?

a. Suçun pasif süjesi
b. Suçun maddi konusu
c. Suçun hukukî konusu
d. Suçun aktif süjesi
e. Suçun faili

2. Aşağıdaki ifadelerden hangisi suçun maddi konusunu açıklamaktadır?

a. Ceza hukuku anlamında hukuka aykırı fiili işleyen kimsedir.
b. Ceza normu tarafından korunan ve suç tarafından ihlâl edilen hukukî varlık veya menfaatin hamilidir.
c. Ceza normu tarafından korunan ve suç tarafından ihlâl edilen hukukî varlık veya menfaattir.
d. Dış dünyada meydana gelen ve nedensellik bağı ile insan davranışına bağlı olan değişikliktir.
e. Üzerinde suçun işlendiği şahıs veya eşyadır.

3. Aşağıdakilerden hangisi özgü (mahsus) suçtur?

a. Hırsızlık
b. Hakaret
c. Dolandırıcılık
d. Zimmet
e. Cinsel saldırı

4. Aşağıdakilerden hangisi ihmal suçudur?

a. Cinsel saldırı
b. Hırsızlık
c. Dolandırıcılık
d. Konut dokunulmazlığını ihlâl
e. Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmesi

5. Aşağıdakilerden hangisi şekli suçtur?

a. Hırsızlık
b. Konut dokunulmazlığını ihlâl
c. Yaralama
d. Dolandırıcılık
e. Mala zarar verme

6. Aşağıdakilerden hangisi tehlike suçudur?

a. Mala zarar verme
b. Hırsızlık
c. Yaralama
d. Tehdit
e. Dolandırıcılık

7. Dış dünyada meydana gelen değişiklik ile kişinin hareketi arasındaki ilişkiye ne denir?

a. Nedensellik bağı
b. Kusurluluk
c. Suçun maddi unsuru
d. Tipiklik
e. Hukuka uygunluk nedeni

8. A, bir gece parkta dolaşırken duyduğu bağırma seslerinin olduğu yere doğru ilerlediğinde, bir adamın hırpalanmış vaziyette olan bir kadına doğru silahını ateşleyip onu vurduğunu görür. Adam ikinci kez ateş etmek üzere davrandığı sırada, A, ondan önce hareket ederek adamı silahıyla öldürür. A'nın fiiline ilişkin olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

a. Zorunluluk durumunda olduğu için suç oluşturmaz.
b. Meşru savunma halinde olduğu için suç oluşturmaz.
c. Görevin yerine getirilmesi hukuka uygunluk nedeni olduğu için suç oluşturmaz.
d. Kasten insan öldürme suçunu oluşturur.
e. Taksirle insan öldürme suçunu oluşturur.

9. Kendisini öldürmek için kovalayan silahlı hasımlarından kurtulmak için bir evin açık penceresinden içeri girip saklanan kimsenin fiiline ilişkin olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

a. Zorunluluk halinde olduğu için suç oluşturmaz.
b. Kanundan kaynaklanan bir görevin yerine getirilmesi söz konusu olduğu için suç oluşturmaz.
c. Meşru savunma halinde olduğu için suç oluşturmaz.
d. Konut dokunulmazlığını ihlâl suçunu oluşturur.
e. Amirin emrinden kaynaklanan bir görevin yerine getirilmesi söz konusu olduğu için suç oluşturmaz.

10. Aşağıdakilerden hangisi ilgilinin (hak sahibinin) rızası şeklindeki hukuka uygunluk nedeni için söylenemez?

a. Bu hukuka uygunluk nedeni kanunda açıkça düzenlenmiştir.
b. İlgilinin rızası devletin de bir menfaatinin bulunduğu durumlar için fiili hukuka uygun hale getiremez.
c. Rıza gösterme yetkisi suçun pasif süjesine aittir.
d. Kişisel özgürlüklerin makul ölçüde sınırlandırılmasına yönelik rıza geçerlidir.
e. Verilen rıza bir daha geri alınamaz.

Yaşamın İçinden

HABER TÜRK
GÜCÜ ÖZGÜRLÜĞÜNDE

01.04.2011

Öldürülmemek için öldürdü, serbest kaldı

"Yargıtay, önce üvey oğlunun dayak ve tecavüz saldırısından, ardından kızını ve kendisini ölümden kurtarmak için cinayet işlemek zorunda kalan kadına hiçbir ceza verilmemesi gerektiğini bildirdi. Yargıtay 1. Ceza Dairesi, N.Ö.'nün durumunun TCK 27. maddesinde düzenlenen "Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmez" hükmü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtti. Yargıtay, kadının derhal salıverilmesi gerektiğini de bildirdi. Olaydan sonra tutuklanarak cezaevine konulan ve 3.5 yıldır tutuklu olan N.Ö. Yargıtay'ın kararıyla tahliye edildi".

Kaynak: http://www.haberturk.com/ erişim tarihi: 01.04.2011

Okuma Parçası

"Hukuka uygunluk sebebi olan zorunluluk halinin temel dayanağı şudur; hukuk düzeni iki hukuki değerin aynı olayda çatışması halinde, eğer failin başka türlü davranma imkanı yoksa hukuken daha değerli olan hukuki değeri korumak amacıyla daha değersiz olana zarar verilmesine izin verir. Bu durum hukuki değeri zarar gören kişiye de buna katlanma yükümlülüğü (=Duldungspflicht) getirmektedir. Ancak bunun için de mutlaka korunmak istenen hukuki değerin zarar verilene oranla önemli ölçüde üstün olması gerekir (yaşam hakkının, malvarlığına veya kişi hürriyetine üstünlüğü gibi). Bunun içindir ki hukuka uygunluk sebebi oluşturan zorunluluk hali failin kendisi yanında herhangi bir üçüncü kişiye yönelik tehlike bakımından söz konusu olurken; mazeret sebebi olan zorunluluk hali ancak kendisi, akrabası veya yakını bakımından söz konusu olabilir. Hukuka uygunluk sebebinde korunmak istenen hukuki yarar zarar verilenden üstün olacağından bunun kime ait olduğunun önemi yoktur ancak mazeret sebebi olan zorunluluk halinde birbirine eşit değerdeki hukuki yararların kime ait olduğunun önemi vardır. Mazeret sebebi olan zorunluluk halinde kişinin kendisine veya yakınına ait olması gerekir ki bu durumda failin içinde bulunduğu psikolojik durum onu bir tercih yapmaya sevk edebilsin".

Kaynak: Doç.Dr. Veli Özer ÖZBEK, Ars.Gör. Koray DOĞAN Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 9, Sayı 2, 2007, s. 195-222

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. c	Yanıtınız yanlış ise "Suçun Hukuki Konusu" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. e	Yanıtınız yanlış ise "Suçun Maddi Konusu" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. d	Yanıtınız yanlış ise "Suçun Faili" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. e	Yanıtınız yanlış ise "Davranışa Göre Suçların Ayrımı" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. b	Yanıtınız yanlış ise "Sonuca Göre Suçların Ayrımı" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. d	Yanıtınız yanlış ise "Sonuca Göre Suçların Ayrımı" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. a	Yanıtınız yanlış ise "Nedensellik Bağı" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. b	Yanıtınız yanlış ise "Meşru Savunma" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. a	Yanıtınız yanlış ise "Zorunluluk Durumu" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. e	Yanıtınız yanlış ise "İlgilinin Rızası" konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Bir kimsenin kendi üzerinde suç işlemesi mümkün değildir. Yani insan bir suçun hem aktif hem de pasif süjesi olamaz. Bir kimse kendi malını çalamaz.

Sıra Sizde 2

Hukuka aykırılık, fiil ile hukuk düzeninin normları arasındaki çatışmadan ibarettir. Hukuka aykırılık, yaygın bir doktrin tarafından savunulduğunun aksine, suçun kurucu unsuru değil, daha fazla bir şeydir; yani suçun özüdür, kendisidir.

Sıra Sizde 3

Meşru savunmaya örnek olarak, bir kimsenin kendisini öldürmeye kalkışan kimseyi, daha atik davranarak öldürmesi veya bir kadının, ırzına geçmeye kalkışan bir erkeği öldürmesi gösterilebilir. Zorunluluk durumunun klasik örnekleri arasında iki kişiyi taşıyamayacak bir tahta parçasına tutunan iki kazazededen birinin, kendisini kurtarmak için, diğerini denize itmesi, tutundukları ipin kopmak üzere olması nedeniyle yukarıda bulunan dağcının ipi keserek arkadaşını uçuruma düşürmesi gösterilebilir.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Artuk, M. E., Gökcen A., Yenidünya A. C., (2010). **Ceza Hukuku Özel Hükümler**. Ankara, Turhan Kitabevi.

Aydın, N., (2009). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler-Özel Hükümler. Ankara**, Adalet Yayınevi.

Centel, N., Zafer, H., Çakmut, Ö., (2010). **Türk Ceza Hukukuna Giriş**. İstanbul, Beta Yayınevi.

Demirbaş, T., (2009). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Seçkin Yayınevi.

Hakeri, H., (2011). **Ceza Hukuku Genel Hükümler**. Ankara, Adalet Yayınevi.

Koca, M., Üzülmez, (2008). **İ. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Ankara, Seçkin Yayınevi.

Özbek, V. Ö., Bacaksız, P., Doğan, K., (2010). **Ceza Hukuku Bilgisi,** Genel Hükümler. Ankara, Seçkin Yayınevi.

Özen, M., Hafızoğulları, Z., (2010). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**. US-A Yayıncılık.

Özgenç, İ. (2010). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Seçkin Yayınevi.

Öztürk, B., Erdem, M. R., (2007). **Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler.** Turhan Yayınevi.

Yenidünya, A. C., Gökçen, A., Artuk, M. E., (2009). **Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Turhan Yayınevi.

3

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

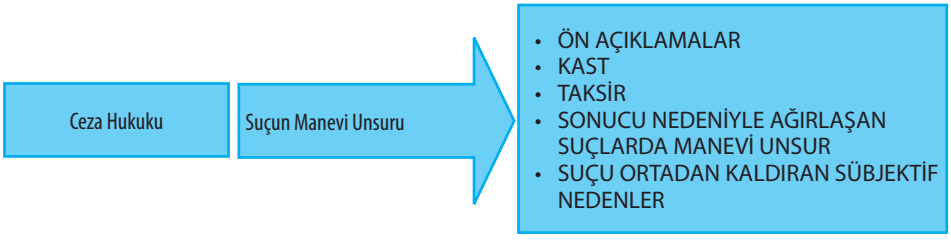
- Cezaî sorumluğun gelişimi ve manevi unsur hakkında yorum yapabilecek,
- Kastı tanımlayabilecek ve çeşitlerini sıralayabilecek,
- Taksiri tanımlayabilecek ve çeşitlerini sıralayabilecek,
- Sonucu nedeniyle ağırlaşan suçlarda manevi unsurun nasıl düzenlendiğini açıklayabilecek,
- Suçu ortadan kaldıran sübjektif nedenleri sıralayabilecek

bilgi ve becerilerine sahip olacaksınız.

Anahtar Kavramlar

- Kast
- Doğrudan Kast
- Dolaylı Kast (Olası Kast)
- Genel Kast
- Özel Kast
- Ani Kast
- Düşünce Kastı
- Taammüt (Tasarlama) Kastı
- Bilinçli Taksir
- Sonucu Nedeniyle Ağırlaşan Suç

İçindekiler

Suçun Manevi Unsuru

ÖN AÇIKLAMALAR

Cezaî Sorumluluğun Gelişimi

Günümüz ceza hukukuna hakim olan fiilin sübjektifliği ilkesi, suçtan söz edilebilmesi için failin kanuni tipe uygun ve zararlı bir fiili gerçekleştirmesinin yeterli olmadığını, ayrıca bu fiilin psikolojik yönden de faile bağlanabilmesi gerektiğini, yani suçu oluşturan fiil ile fail arasında sadece nedensel bir bağın değil, aynı zamanda psişik bir bağın da aranacağını ifade eder. Bu husus, cezaî sorumluluğun sübjektifleştirilmesi sürecinin bir sonucudur ve insan düşüncesinin (uygarlığın) çok önemli bir zaferini oluşturur.

A. Henüz devlet ceza hukukunun ortaya çıkmadığı çok eski dönemlerde başkasının fiilinden sorumluluk söz konusudur. Yani kişi, gerçekleşmesine hiçbir nedensel katkıda bulunmadığı, tamamen başkaları tarafından gerçekleştirilen fiillerden sorumlu tutuluyordu. Örneğin çocukların işlediği suçlardan dolayı babanın veya bunun tam tersi babanın işlediği suçlardan dolayı çocukların cezalandırılması gibi.

Ceza hukuku tarihi, cezaî sorumluluğun çeşitli aşamalardan geçtiğini ortaya koymaktadır.

Başkasının fiilinden dolayı cezaî sorumluluktan söz edilebilir mi?

SIRA SİZDE 1

B. Ceza hukukunun ilk dönemlerinde çok yaygın olan ve günümüzde de bazı ceza kanunlarında kalıntılarına rastlanan bir sorumluluk şekli de, **objektif sorumluluktur.** Bu tür sorumlulukta kişi, kendi fiilinden sadece maddi nedensellik bağına dayanılarak, yani fail ile fiil arasında herhangi bir psişik bağ aranmaksızın sorumlu tutulmaktadır. Objektif sorumlulukta sadece zarara neden olma, cezalandırmayı haklı göstermeye yeterlidir.

Objektif Sorumluluk: Kişinin, kendi fiilinden sadece maddi nedensellik bağına dayanılarak, fail ile fiil arasında herhangi bir psişik bağ aranmaksızın sorumlu tutulmasıdır.

C. Günümüzde hakim olan kusurlu sorumluluğa göre, kişi ancak kast veya taksirle ortaya koyduğu için psikolojik yönden de kendisine ait olan fiilinden sorumlu tutulur. Bir fiilin suç olarak nitelendirilebilmesi için, kişinin bunu maddi olarak gerçekleştirmesi yetmez; aynı zamanda kusurlu olarak (yani kast veya taksirle) gerçekleştirmiş olması da aranır.

Kusurlu sorumluluk artık vazgeçilmesi mümkün olmayan bir uygarlık ilkesini oluşturmaktadır.

Manevi Unsurla İlgili Hükümler

Suçun manevi unsuru veya sübjektif unsuru, uzun bir süredir kusurluluk deyimi ile ifade edilmektedir. Suçun maddi unsurunu oluşturan hareketin veya ihmalin bilinçli ve iradî olmasını gerektiren kusurluluk iki şekilde ortaya çıkar. Bunlar kast ve taksirdir.

SIRA SİZDE 2

Kusurluluğun ortaya çıkış şekilleri nelerdir?

TCK'nın 21. maddesinde "Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır" dendikten sonra 22. maddesinde "Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır" hükmüne ve 23. maddesinde de "Bir fiilin, kastedilenden daha ağır veya başka bir neticenin oluşmasına sebebiyet vermesi halinde, kişinin bundan dolayı sorumlu tutulabilmesi için, bu netice bakımından en azından taksirle hareket etmesi gerekir" hükmüne yer verilmektedir.

Birinci hüküm, suçun varlığı için failde kural olarak kastın bulunmasının gerekli olduğunu ifade etmektedir. Buna karşılık ikinci hüküm, kast olmaksızın dahi bir kimsenin cezalandırılabileceğini, bunun için de taksirin bulunmasının yeterli olduğunu öngörmektedir. Ancak failin taksir nedeniyle cezalandırılabilmesi, kanunda bu konuda açık hüküm bulunmasına bağlanmıştır. Üçüncü hüküm ise, sonucu nedeniyle ağırlaşan suçlarda manevi unsuru düzenlemektedir. Şu halde kusurluluğun incelenmesi a) kastın, b) taksirin, c) sonucu nedeniyle ağırlaşan suçlarda manevî unsurun incelenmesini içerir. Bunlara bir de kusurluluğu ortadan kaldıran nedenleri eklemek gerekir.

KAST

Kavram

Kast: Suçun kanunî tanımındaki unsurlarının bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.

Kast, kusurlu iradenin tipik şeklidir. Suç, kanunun bir emrinin ihlâli olduğundan, bu emre karşı gelme, ancak fail yasak olan fiili istediğinde tamdır.

2004 tarihli Ceza Kanunu, önceki kanunun aksine kastı tanımlamıştır. Nitekim 21. maddenin 1. fıkrasının ikinci cümlesine göre "Kast, suçun kanunî tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir". Şu halde kastın varlığı için iki unsur aranacaktır. Bunlar suçu oluşturan fiilin kanunî tanımında yer alan unsurların bilinmesi ve söz konusu fiilin irade edilmesi, yani istenmesidir.

Belirtmek gerekir ki, kast bütün suçlarda aynı görünüme sahip değildir. Kural olarak suçu oluşturan fiil davranış ve sonuçtan oluştuğuna göre, kastın varlığı için sadece davranışın değil, sonucun da istenmiş olması gerekir. Ancak pek çok suçta sonuç yoktur; bu tür suçlar sadece bir hareketten veya ihmalden ibarettirler. Burada failin, suçu oluşturan hareketi veya ihmali istemiş olması gerekir ve yeterlidir.

Kastın İsteme Unsuru

Bilme unsuru isteme unsurundan önce gelmekte ise de, kasta özelliğini veren unsurun isteme unsuru olduğu kuşkusuzdur. Bu nedenle önce isteme unsuru üzerinde durulacaktır.

Bir insan davranışından doğan sonucun hukukî yönden ne zaman fail tarafından istenmiş sayılacağını belirlemek gerekir. Bu oldukça güç bir sorundur. Çünkü çok çeşitli ve karmaşık olaylarla karşılaşmak mümkündür.

Belirtmek gerekir ki, faili harekete geçiren amacı oluşturan sonuçlar istenmiş sayılır. Ancak, çoğu defa kişi, davranışından bir sonucun doğabileceğini öngörmekle beraber, bu sonuca neden olmak için hareket etmiş olmayabilir. Örneğin sadece panik yaratmak amacıyla bir meydana bomba koyan kimsenin durumunda olduğu gibi. Burada fail, patlama sonucu oradan geçen bazı kimselerin ölebileceğini öngörmektedir; ancak onun istediği sadece panik yaratmaktır. Olayda ölüm sonucu meydana gelecek olursa, bunun istenmiş olduğu söylenebilir mi?

Bu sorun, günümüzde, genellikle rıza ölçütü ile çözümlenmektedir. Buna göre failin gerçekleşmesi ihtimalini onayladığı, yani gerçekleşme tehlikesini kabul ettiği sonuçlar

istenmiş sayılır. Bu itibarla yukarıdaki örnekte fail meydana gelen ölüm sonucunu istemiş sayılır.

Bir sonucun tecrübelere göre beklenen bir sonuç olduğunun öngörülmesine veya tahmin edilmesine rağmen, kişi yine de hareketi gerçekleştiriyorsa, bu sonuca rıza göstermiş, onu kabul etmiş demektir.

Bu noktada karşımıza çıkan bir başka sorun, hangi sonuçlara önceden rıza gösterilmiş olduğudur. Failin doğrudan hedef aldığı sonuçlar ile zorunlu bağlantı nedeniyle hareketin yapıldığı anda hedef alınan sonucun gerçekleşebilmesi için gerçekleşmesi muhakkak gözüken sonuçlara rıza gösterilmiş olduğunda kuşku yoktur. Aynı şekilde hareketten doğacağı muhtemel gözüken, yani doğma yüzdesi yüksek olan diğer bütün sonuçlar da bu gruba dâhildir.

Gerçekleşmesi sadece mümkün olan, yani gerçekleşme yüzdesi az olan sonuçlar konusunda bir ayırım yapmak gerekir. Fail, sonucun gerçekleşme imkânını öngörmekle beraber, bu sonucun gerçekleşmeyeceğine inandığı için hareket etmiş olabilir. Bir sirkte bıçak atma numarası yapan kimse, atılan bıçakların karşısında duran kişiye isabet etmesinin ve onu yaralamasının mümkün olduğunu kuşkusuz öngörmektedir; ancak ustalığına güvenerek bu sonucu önleyeceğine inanmaktadır. Bu ve benzeri durumlarda yine de sonuç ortaya çıkacak olursa, bunun istenmiş olduğu söylenemez. Bu gibi durumlarda kasttan değil, bilinçli veya öngörülü taksirden söz edilebilir. Buna karşılık failde sonucu önleyebileceği inancı yoksa sadece mümkün gözüken sonuçlar dahi istenmiş sayılır.

Failin, sonucun gerçekleşme imkânını öngörmekle beraber, bu sonucun gerçekleşmeyeceğine inandığı için hareket etmiş olması halinde, fail bakımından ne tür bir sorumluluktan söz edilir?

SIRA SİZDE 3

Kastın Bilme Unsuru

Kast, özelliğini isteme unsurundan almakta ise de, sadece bundan ibaret değildir. Suçu oluşturan fiilin tasavvur edilmesi, bilinmesi de gerekir.

Bir suçu oluşturan fiil, bu suçu gerek diğer hukuka aykırı fiillerden, gerek diğer suçlardan ayırarak ona özelliğini veren unsurların bir bütünü olduğuna göre, kastın varlığı için bütün bu unsurların fail tarafından bilinmesi gerekir.

Bilinmesi gereken unsurların neler olduğu, her bir suçun yapısına bağlıdır. Bu konudaki kesin ölçütü, suçun kanundaki tanımı oluşturur. Zira suça özelliğini veren ve fail tarafından bilinmesi gereken unsurlar bu tanımda belirlenmektedir. Örneğin adam öldürme suçunda kastın varlığı için failin, hareketinin hedefinin insan olduğunu bilmesi gerekir. Aynı şekilde hırsızlık suçunda çalınan şeyin başkasına ait olduğunun bilinmesi gerekir.

Kastın Çeşitleri

Kast ile ilgili olarak çeşitli ayırımlar yapılmaktadır.

A. Bunlardan birincisi **doğrudan kast** ve dolaylı veya **olası kast** ayırımıdır. Failin gerçekleşmesini hedef aldığı sonuçlara ilişkin kast doğrudan kasttır. Örneğin öldürmek istediği kimseyi attığı mermi ile öldüren kimsenin kastı. Buna karşılık fail tarafından muhtemel olarak görülen sonuçlara ilişkin kast dolaylı veya olası kasttır. Örneğin, pek çok insanın ölebileceğini de öngörerek panik yaratmak için bir meydana bomba koyup ölüm sonucuna neden olan kimsenin kastı.
2004 tarihli Ceza Kanunu dolaylı veya olası kastı cezayı azaltıcı genel bir neden saymıştır (TCK. m.21, f.2).

Doğrudan Kast: Failin gerçekleşmesini hedef aldığı sonuçlara ilişkin kasttır.

Dolaylı (Olası) Kast: Fail tarafından muhtemel, hatta sadece mümkün olarak görülen sonuçlara ilişkin kasttır.

B. Bu konuda yapılan bir başka ayırım **genel kast** ve **özel kast** şeklindeki ayırımdır. Kanunun sadece maddi fiilin bilinçli ve iradî olmasını yeterli kabul ettiği, suçun varlığı için faili harekete geçiren amacın önem taşımadığı hallerde genel kast söz konusudur. Örneğin adam öldürme kastı için öldürme bilinci ve iradesi yeterlidir; zira 81. madde failin herhangi bir özel amaçla hareket etmesini aramamaktadır.

Genel Kast: Kanuni tarifte yer alan hareket ve neticenin bilinmesi ve istenmesidir.

Özel Kast: Genel kastın yanında failin özel bir amaçla hareket etmesinin arandığı kasttır.

Buna karşılık kanunun maddi fiilin bilinçli ve iradî olmasından başka, failin özel bir amaçla hareket etmesini gerekli kıldığı hallerde özel kast söz konusudur. Örneğin, hırsızlık özel kasıtla işlenen bir suçtur; çünkü failin "yarar sağlamak maksadıyla" hareket etmiş olması gerekir; ancak suçun tamamlanması için faydalanma amacının gerçekleşmiş olması aranmaz.

Ani Kast: Ani bir karara dayanan ve hemen gerçekleştirilen kasttır.

Düşünce Kastı: Suç işleme kararı ile bunun gerçekleştirilmesi arasında nazara alınabilecek bir süre geçmiş olması halinde ortaya çıkan kast çeşididir.

C. Başka bir ayırım **ani kast, düşünce kastı** ve taammüt (tasarlama) kastı ayırımıdır. Ani bir karara dayanan ve hemen gerçekleştirilen kast ani kasttır. Buna karşılık suç işleme kararı ile bunun gerçekleştirilmesi arasında nazara alınabilecek bir süre geçmiş ise, düşünce kastı söz konusudur. Bir de taammüt (tasarlama) kastı adı verilen ve halen adam öldürme suçu yönünden ağırlaştırıcı neden sayılan bir kast türünden söz edilmektedir. Bu kasttan ne anlamak gerektiği, doktrinde ve uygulamada tartışma konusudur. Taammüt kavramını somut hale getirebilmek için, suç kararı ile bu kararın gerçekleştirilmesi arasında geçecek uzunca zaman içerisinde bir kısım hazırlıkların yapılması, örneğin vasıtaların sağlanması gerektiği ifade edilmiştir.

TAKSİR

Kavram

TCK, 22. maddesinde "Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır" dedikten (f.1) sonra, taksiri "dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanunî tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyerek gerçekleştirilmesi" olarak tanımlamaktadır (f.2).

Kusurluluğun ikinci türü olan taksir, istisnai bir nitelik taşır; yani bir fiilin taksirli şeklinin cezalandırılabilmesi için bunun kanunda açıkça öngörülmüş olması gerekir.

Taksirin Esası

Taksirin neden ibaret bulunduğu, onun niçin kasıtlı ve hatta objektif sorumluluktan farklı ve bağımsız bir sorumluluk biçimini oluşturduğu sorusuna bir cevap bulmak amacıyla çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Taksirin esasını, failin insan davranışlarından doğabilecek olan zararlı sonuçları önlemeye yönelik davranış kurallarına uymak suretiyle önleyebileceği bir zararlı sonucu, bu kuralları ihlâl etmek suretiyle istemeyerek gerçekleştirmiş olmasından dolayı kınanmasında aramak gerekir. Taksirin temelinde daima istenmeyen zararlı sonuçları önlemeye yönelik ve uyulması zorunlu bir davranış kuralına uymama ve kişiden buna uymasının istenebilirliği yer alır. Nitekim Ceza Kanunu da taksirin esasını dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlaline dayandırmaktadır.

SIRA SİZDE 4

Taksirin temelinde ne yer alır?

Taksirin Unsurları

A. Taksirin birinci unsuru fiilin istenmemiş olmasıdır. Kast tipik maddi fiilin bilinmesi ve istenmesi olduğuna göre, taksirden söz edebilmesi için, her şeyden önce, failin tipik maddi fiili doğrudan veya dolaylı olarak istememiş olması gerekir.

B. Taksirin ikinci unsuru, istenmeyen zararlı sonuçları önlemeye yönelik davranış kurallarının ihlâl edilmesidir. İnsan davranışları, başkalarına ait varlıklar yönünden tehlikeli durumlar yaratabileceğinden, genel tecrübe ve bilimsel teknik tecrübe, sürekli olarak, üçüncü kişilere verilebilecek zararları önlemeye yönelik bir kısım davranış kuralları oluşturur. Bu şekilde oluşturulan davranış kuralları, kaynak yönünden yazılı olmayan ve yazılı davranış kuralları şeklinde iki gruba ayrılır. Yazılı olmayan davranış kuralları dikkatli olmayı, özenli (tedbirli) olmayı emreden sosyal kurallardır. Yazılı davranış kuralları ise nizamlar, emirler ve talimatlar şek-

linde ortaya çıkar. Bu kurallar genelde resmî makamlar tarafından konur ise de, bu şart değildir. Örneğin, çalışma hayatının düzenlenmesine ilişkin olarak konulan kurallara uyulmaması da taksire neden olabilir.

C. Üçüncü unsur davranış kurallarına uymamanın sübjektif yönden faile isnad edilebilir, yani failin davranış kuralını ihlâl eden fiilden dolayı kınanabilir olmasıdır. Bu, şüphesiz, davranış kurallarına uyması failden beklenebildiğinde ve beklenebildiği ölçüde mümkündür. Bu noktada davranış kurallarına uymasının failden ne zaman beklenebileceği üzerinde durmak gerekir. Genel taksir, yani dikkatsizlik ve özensizlikten kaynaklanan taksir yönünden sonucun öngörülebilir ve önlenebilir olması ölçütü vazgeçilmez bir ölçüttür. Dolayısıyla sonuç öngörülemez ve önlenemez ise, faile karşı herhangi bir kınamada bulunulamaz. Öngörülebilirlik ve önlenebilirlik, her şeyden önce, failin içinde bulunduğu bütün şartlar gözönüne alınarak somut şekilde belirlenmelidir. Bu öngörülebilirlik ve önlenebilirlik, iddia edildiği gibi, faile veya tecrübeli insana yahut ortalama insana göre değil, model ajan ölçütüne göre belirlenmelidir. Model ajan ölçütü, modern işbölümü, ihtisaslaşma ve bilgi standardı farklılıklarından başka, insanların eğitim derecesi, yaşı, fiziki eksikliği gibi ölçütlere göre sokulabilecekleri gruplar tarafından da belirlenmektedir. Dolayısıyla sonuç belli bir fail için öngörülebilir ve önlenebilir olmasına karşılık başka bir fail yönünden öyle olmayabilir. Bu itibarla, sonucun failin ait bulunduğu model süje (örneğin model sürücü) tarafından öngörülebilir ve önlenebilir bir sonuç olduğu kabul edildiğinde, fail sadece objektif olarak tehlikeli bir davranışı gerçekleştirmiş değildir; o aynı zamanda dikkatsiz ve özensiz davranmıştır ve bunun için de kınanabilirdir. Özel taksir, yani nizamlara, emirlere ve talimatlara uyulmamasından kaynaklanan taksir, ontolojik açıdan, genel taksirden farklı değildir. Zira özel taksir herhangi bir yazılı normun, dolayısıyla cezalandırmayı amaçlayan normun değil, sadece insan davranışlarından doğabilecek zararlı sonuçları önlemeye yönelik normların ihlâlinden kaynaklanır. Bu normlar ceza hukuku normları olmayabileceği gibi, koruyucu bir nitelik taşımaları şartıyla (örneğin trafik ve iş kazalarına ilişkin suçları öngören normlar gibi) ceza normları da olabilir. Dolayısıyla özel taksir de, genel taksir gibi, önleyici davranış kurallarına uymamayı gerekli kılmaktadır.

Taksirin unsurları nelerdir?

SIRA SİZDE 5

Taksirin Çeşitleri

İki çeşit taksir söz konusudur: **Bilinçli taksir** ve **bilinçsiz taksir.**

Bilinçli taksir, failin sonucu öngördüğü, ancak istemediği hallerde söz konusu olan taksirdir (TCK. m.22, f.3).

Örneğin, arabasıyla hızlı bir şekilde giderken yayalara çarpabileceğini öngörmesine rağmen, ustalığına güvenerek bu sonucu önleyeceğini zanneden, ancak yayaya çarpan sürücünün durumunda olduğu gibi. Buna öngörülü taksir de denir.

Bilinçsiz taksir, sonucun öngörülmediği hallerde söz konusu olan taksirdir. Bu, taksirin normal şeklidir. Örneğin, av hayvanına ateş ettiği zannıyla çalıların arkasındaki kişiyi yaralayan avcı olayında olduğu gibi.

Bilinçli taksir muhtemel (olası) kasta çok yakındır. Muhtemel kastta sonuç hedef alınmamakta, ancak sonucun gerçekleşmesi tehlikesi göze alınmaktadır. Oysa bilinçli taksirde fail, mümkün gözüken sonucun gerçekleşmeyeceği inancıyla hareket etmektedir. Dolayısıyla fail sonucu istemekle kınanamaz; ancak tedbirsiz davrandığı için kınanır; bu da taksirli sorumluluğa neden olur.

Bilinçli Taksir: Failin sonucu öngördüğü, ancak istemediği hallerde söz konusu olan taksirdir.

Bilinçsiz Taksir: Sonucun öngörülmediği hallerde söz konusu olan taksirdir.

Bilinçli taksir, TCK'da bilinçsiz taksirin daha ağır şekli olarak düzenlenmiş ve taksirli suçun cezasını ağırlaştırıcı neden sayılmıştır (m.22, f.3). Zira sonucun öngörülmesine rağmen failin tehlikeli hareketi yapmaktan vazgeçmemesi halinde tedbirsizliğin daha büyük olacağı kabul edilmiştir.

SONUCU NEDENİYLE AĞIRLAŞAN SUÇLARDA MANEVİ UNSUR

Sonucu Nedeniyle Ağırlaşan Suç: Suçun varlığı için gerekli olanın ötesinde zararlı veya tehlikeli bir sonucun meydana gelmesi halinde cezası ağırlaştırılan suçlardır.

Suçun varlığı için gerekli olanın ötesinde zararlı veya tehlikeli bir sonucun meydana gelmesi halinde cezası ağırlaştırılan suçlara **sonucu nedeniyle ağırlaşan suçlar** denir.

Sonucu nedeniyle ağırlaşan suçtan söz edilebilmesi ve suçun varlığı için gerekli olanın ötesinde meydana gelen zararlı veya tehlikeli sonuç nedeniyle cezanın ağırlaştırılabilmesi için failin bu sonuç yönünden en azından taksirli olması gerekmektedir.

1926 tarihli Ceza Kanunu, bu ikinci sonucu, sadece failin davranışından kaynaklandığı için, yani onun bu sonuç yönünden kasıtlı veya taksirli olmasını aramaksızın faile yüklemekteydi. Oysa 2004 tarihli Ceza Kanununda, objektif sorumluluğu bertaraf etmek amacıyla, farklı bir düzenlemeye gidilmiştir. Nitekim bu Kanunun 23. maddesinde "Bir fiilin, kastedilenden daha ağır veya başka bir neticenin oluşmasına sebebiyet vermesi halinde, kişinin bundan dolayı sorumlu tutulabilmesi için, bu netice bakımından en azından taksirle hareket etmesi gerekir" denilmektedir.

Ceza Kanununda pek çok örneği bulunan bu tür suçlar yönünden bir ayırım yapmak gerekir. Bazen ikinci sonuç yönünden failin psişik davranışı ister taksirli, ister kasıtlı olsun cezanın artırılması ile yetinilmektedir. Örneğin iftira (TCK. m.267), yalan tanıklık (TCK. m.272) suçlarında, bunları oluşturan fiillerin belirli mahkûmiyetlere neden olmaları halinde, cezanın ağırlaştırılması yoluna gidilir. Oysa bazen suçu ağırlaştıran sonucun fail tarafından, dolaylı da olsa, istenmemiş olması gerekir. Aksi halde başka bir suç ortaya çıkar. Örneğin terk (TCK. m.97, f.2) ve çocuk düşürme (TCK. m.99, f.3, 4) suçları bu ikinci kategoriye dahildir. Bu kategori yönünden de, ikinci sonuç sadece failin taksirli davranışından kaynaklanmış olmasına dayanılarak faile isnat edilir. İkinci sonuç fail tarafından istenmiş ise, bu sonucu ağırlaştırıcı neden olarak öngören hüküm değil, başka bir hüküm uygulanır. Çünkü başka bir suç gerçekleşmiştir. Özellikle yaralama veya ölüm sonucunun ağırlaştırıcı neden sayıldığı durumlarda, bu sonuçlar fail tarafından istenmişse yaralama veya adam öldürme suçları söz konusu olur.

SUÇU ORTADAN KALDIRAN SÜBJEKTİF NEDENLER

Psişik Bağın Yokluğu

Bir kısım nedenler, davranışın psişik yönden faile ait olmasını engellemekte, bir başka deyişle fail ile davranış arasındaki psişik bağı ve dolayısıyla her türlü sorumluluğu ortadan kaldırmaktadır.

A. **İradi Olmayan Bilinçsizlik Durumu,** İnsanının kendi iradesinden kaynaklanmayan, yani isteyerek sebep olmadığı veya taksirli davranışından kaynaklanmayan tam bilinçsizlik durumunda (ateşli sayıklama, felç, uyurgezerlik ve ipnoz gibi) gerçekleştirilen davranışlar cezaî sorumluluğa neden olmaz. Örneğin aniden bayıldığı için çarpışmayı önleyecek manevrayı yapamayan makinist veya araba sürücüsü sorumlu olmayacaktır.

Beklenmeyen Durum: Hiçbir şekilde öngörülemeyen ve önlenemeyen durumdur.

B. **Beklenmeyen durum veya kaza-tesadüf,** sonucun sübjektif olarak, yani failin durumu veya mesleği gereği sahip bulunduğu veya bulunması gereken bilgilere göre öngörülebilir olmaması, dolayısıyla failin basit bir hafiflikle dahi kınanamayacağı durumdur. Örneğin, kurallara uygun şekilde giden bir sürücünün, balkondan hemen önüne düşen çocuğa çarpması olayında olduğu gibi.
Beklenmeyen durum, öncelikle davranış ile sonuç arasındaki nedensellik ilişkisini ve dolaylı olarak da kusurluluğu ortadan kaldırır.
Beklenmeyen durum TCK'da düzenlenmemiştir. Ancak nedensellik bağı ve kusurluluk konusundaki genel ilkeler karşısında, esasen buna gerek de yoktur.

Zorlayıcı Neden: Karşı konulamaz ve önlenemez biçimde kişiyi bir davranışa zorlayan doğal güçtür.

C. **Zorlayıcı neden** (mücbir sebep), faile yabancı olan ve faili karşı konulamaz ve önlenemez bir biçimde belli bir davranışa zorlayan bütün doğal güçleri ifade eder. Bu durumda insan hareket etmez, ettirilir. Örneğin, inşaat iskelesinde çalıştığı sırada

esen şiddetli bir rüzgarın etkisiyle aşağıya düşen ve oradan geçen bir kişinin ölümüne neden olan kimsenin durumunda olduğu gibi.

Zorlayıcı neden, her şeyden önce sonucu meydana getiren davranışın kişiye ait olmasını önler. Ancak bu neden ayrıca sonucu olan suçlarda davranış ile sonuç arasındaki nedensel bağı ve dolayısıyla da kusurluluğu ortadan kaldırır.

Bu konuda da TCK'da hüküm yoktur. Beklenmeyen durumla ilgili olarak söylenenler burada da geçerlidir.

D. Şiddet (maddi zorlama), karşı konulamaz bir gücü oluşturur ve dolayısıyla zorlayıcı nedenin bir türüdür. Ancak burada kaynağını doğal güçlerden değil, insandan alan bir zorlama söz konusudur. Bir başka deyişle, bir kimsenin bir başka kişi tarafından suç işlemek zorunda bırakılmasıdır. Örneğin hakareti içeren bir mektubu imzalamaya maddi şekilde zorlanan kimsenin veya bağlandığı ve hareket edemez hale getirildiği için müdahale edemeyen polis memurunun durumunda olduğu gibi.

Şiddet: Bir kimseye, suç sayılan bir fiilin zor kullanılarak işletilmesidir.

Maddi zorlamada, bu zorlamaya maruz kalan kimsenin her türlü seçme imkanının ortadan kaldırılması söz konusudur. Zora karşı koyamadığı ve zordan kaçamadığı için zorlanan, zorlayanın bir türlü uzanmış eli veya aleti haline gelir ve sorumluluk doğrudan zorlayana ait olur.Ceza Kanunu şiddeti (maddî zorlamayı) açıkça suçu ortadan kaldıran bir neden olarak kabul etmiştir. Nitekim 28. maddede, "Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet... sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez" dendikten sonra bu gibi hallerde işlenen suçun failinin şiddet (maddî cebir) kullanan kişi olduğu öngörülmektedir.

E. Tehdit (manevi zorlama), maddî zorlama (şiddet) ile karıştırılmamalıdır. Maddî zorlamada failin iradesi tamamen yok olmuştur ve dolayısıyla davranışın ona ait olduğunu söylemek mümkün değildir; manevî zorlamada ise, gelecekteki bir zarar tehdidi ile zorlanmış olsa bile irade vardır, dolayısıyla bu hallerde davranışın faile ait olmadığını söylemek mümkün değildir. Bununla beraber Ceza Kanunu faile yönelik manevî zorlamanın (tehdidin veya korkutmanın) "muhakkak ve ağır" olması durumunda zorlananın değil zorlayanın fail sayılacağını ve zorlananın cezalandırılamayacağını hükme bağlamıştır (m.28).

Tehdit: Bir kimseye, gerçekleşmesi failin iradesine bağlı olan gelecekteki bir kötülüğü muhtemel göstermedir.

Genel Olarak Hata

Bir kısım nedenler vardır ki, bunlar, davranışın faile ait olmasını etkilemeksizin kastı ve hatta taksiri ortadan kaldırırlar. **Hata,** bazı türleri yönünden böyle bir nedendir.

Hata: Dış dünyaya ait olan bir şeyin gerçekte olduğu gibi değil, yanlış bir biçimde tanınmasına, bilinmesine neden olan zihinsel bir durumdur.

Genel anlamda hata, dış dünyaya ait olan bir şeyin gerçekte olduğu gibi değil, yanlış bir biçimde tanınmasına, bilinmesine neden olan zihinsel bir durumdur.

Hukuku ilgilendiren bilmeme bir hataya neden olan bilmeme olduğuna göre, bu iki deyim eş anlamda kullanılabilir.

Hata, kavramsal olarak, bilmemeden farklıdır. Bilmeme bilgi eksiliği veya yokluğudur. Oysa hata yanlış bilgidir ve bir kanıyı içerir. Ancak hata, kuşkusuz, bazı şeylerin bilinmemesini gerektirir aksi halde hatayı açıklamak mümkün değildir.

Şüphe hatadan farklıdır. Bir kanının veya inancın oluşmasına engel olan bir düşünce ve yargı çatışması, kargaşası var olduğu sürece şüphe vardır. Bu çatışma ve kargaşa çözümlenmedikçe kişinin bir şeyi tamamen veya kısmen gerçeğe aykırı olarak tanıdığı ve dolayısıyla hata ettiği söylenemez.

Oysa unutma, bilmemeye ve dolayısı ile hataya eşittir.

Hata, kural olarak, iradenin oluşum sürecine etki eder ve bu durumda irade, gerçeğin yanlış biçimde tasavvur edilmesi veya bilinmesi ile bozulmuş olarak doğar.

Hata, iradenin gerçekleştirilmesi, yani suçun işlenmesi üzerine de etki edebilir. Bu tür hata sapma hallerinde söz konusudur.

İradenin oluşum sürecini etkileyen hata ya kural üzerindeki hata şeklinde veya fiil üzerindeki hata şeklinde ortaya çıkar.

Kural Üzerindeki Hata

Günümüzde ceza kanunlarının sürekli biçimde artması ve değişikliklere uğraması, çok defa aceleyle çıkarılan kanunlardaki teknik yanlışlıklar, eksiklikler ve kötü ifadelerden kaynaklanan yorum güçlükleri, yargı kararlarındaki kararsızlıklar, çelişkiler ve insanları çok defa kendi ülkelerindekinden çok farklı yasal düzenlemelerle karşı karşıya getiren uluslararası dolaşım gibi nedenler, kanunların bilinmesini, hukukçular yönünden bile büyük ölçüde güçleştirmektedir. Bütün bunlar karşısında, ceza kanunları üzerinde hataya düşen kimseyi, çok defa, asgarî bir ihmal veya dikkatsizlikle bile kınamak mümkün değildir.

Kural üzerindeki hata veya hukukî hata, bir değerlendirme hatasıdır; yani duyu organları tarafından doğru olarak algılanmış bulunan bir gerçekliğin, normun bilinmemesi veya yanlış yorumlanması nedeniyle, yanlış bir değerlendirmesinin ortaya konulmasıdır. Nitekim failin, ceza normu üzerindeki bir hatası nedeniyle, yasaklanmadığına ve dolayısıyla herhangi bir suçu oluşturmadığına inanmasına rağmen, gerçekte ceza normu tarafından yasaklanan fiilin aynısı olan bir fiili isteyerek gerçekleştirdiğinde ceza kuralı üzerinde bir hata söz konusu olur. Ancak kural üzerindeki hata, ceza kanunu dışında kalmakla birlikte bu kanunu ilgilendiren kanunların bilinmemesinden veya yanlış yorumlanmasından da kaynaklanabilir.

Ceza kanunlarının bağlayıcılığı kuşkusuz politik bir zorunluluğun ifadesidir. Yani "kanunu bilmemek mazeret sayılmaz" ilkesi, sanıklara mevcut bir kanun hükmünü veya yasağı bilmediklerini ispat imkânı tanınması halinde adaletin işleyişi yönünden ortaya çıkması kaçınılmaz olan engelleri önlemek ve böylece kanunların kesin ve muhakkak surette uygulanmasını sağlamak zorunluluğundan doğmaktadır.

Bu politik gerçeğin önemini kabul etmemek olanaksızdır. Bununla beraber, "kanunu bilmemek mazeret sayılmaz" ilkesinin mutlak anlamda kabulü, çok defa, adalet duygusu ile çatışan sonuçların doğmasına neden olacaktır.

1926 tarihli Ceza Kanununda "kanunu bilmemek mazeret sayılmaz" hükmü (m.44) ile yetinilirken ve bu hüküm katı bir şekilde uygulanırken, 2004 tarihli Ceza Kanunu, 4. maddesinde "Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz" şeklinde tekrar edilen bu ilke, 30. maddenin 4. fıkrasında yer alan "İşlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi cezalandırılmaz" şeklindeki hükümle yumuşatılmıştır. Böylece ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz hükmü sadece önlenebilir bilmemelerle sınırlandırılmıştır.

Fiil Üzerindeki Hata

Fail, ceza normunun doğru bir bilgisine sahip olmasına rağmen, bu norm tarafından yasaklanan fiilden farklı bir fiili gerçekleştirdiğine inandığında, ancak aslında normun yasakladığı fiilî gerçekleştirdiğinde suçu oluşturan fiil üzerinde hata söz konusudur.

Fiil üzerindeki hata fiili hatadan veya ceza kanunu dışında kalan kanunlar üzerindeki hatadan kaynaklanabilir.

A. Fiili hata, bir algılama hatasıdır; yani duyu organları ile algılanabilen bir şeyin veya bir gerçekliğin eksik veya yanlış olarak, bir başka deyişle olduğundan farklı bir biçimde algılamasıdır.

Bu tür bir hatanın ceza hukuku yönünden önem taşıması için, suçu oluşturan fiile ilişkin olması, yani failin yanlış bir algılama sonucu, ceza normunda yasaklanandan farklı bir somut fiili gerçekleştirdiğini zannetmesi gerekir. Bir başka deyişle hata, suçun varlığı için gerekli olan objektif unsurlardan biri veya daha fazlası üzerindeki bir hata, yani esaslı bir hata olmalıdır.

Bu itibarla konuda veya şahısta hata, ancak suçun bir kurucu unsuru üzerinde etkili olması durumunda ceza hukuku yönünden önem taşır. Bu nedenle kendisine ait olduğuna inanarak başkasına ait malı alan veya av hayvanı olduğunu zannederek bir insana ateş eden kimsenin hatası esaslı bir hatadır. Buna karşılık A'nın olduğuna inanarak B'nin malını çalan veya kendi can düşmanı olduğunu zannederek bir başkasını öldüren kimsenin hatası hukuken önemsizdir.

Fiili hatanın suç üzerindeki etkisi 1926 tarihli Ceza Kanununda düzenlenmemişti. Bununla beraber manevî unsurla ilgili ilkelerden hareketle esaslı hata biçimindeki fiilî hatanın kastı ortadan kaldırdığı kolayca söylenebiliyordu. Çünkü kastın varlığı için hareketin ve sonucun iradi olmasından başka, suçu oluşturan ve kanunî tanımda yer alan diğer bütün kurucu unsurların da bilinmesi gerekir. Kurucu unsurlardan biri veya daha fazlası üzerindeki hata, kastın bilme unsurunun ve dolayısıyla kastın gerçekleşmesini önler. 2004 tarihli Ceza Kanunu 30. maddesinde "Fiilin icrası sırasında suçun kanunî tanımındaki maddî unsurları bilmeyen kimse, kasten hareket etmiş olmaz" hükmüne yer vererek fiilî hatayı yasal bir düzenlemeye bağlamıştır. Sözü edilen fıkranın ikinci cümlesinde "Bu hata dolayısıyla taksirli sorumluluk hali saklıdır" hükmü yer almaktadır. Buna göre fiilî hata kusurlu bir hata ise ve işlenen fiilin taksirli şekli de kanunda öngörülmüş ise, taksirli sorumluluk söz konusu olur.

B. Ceza kanunlarından başka kanunlar üzerindeki hata, yani bu tür kanunların bilinmemesi veya yanlış yorumlanması şeklindeki hata, bazı durumlarda fiil üzerinde hataya dönüşmekte ve fiili hatanın etkilerine sahip olmaktadır.

Gerçekten, ceza kanunu dışında kalan kanunlarda hata ya a) fiil üzerinde hataya dönüşür ve mazeret sayılır veya b) fiil üzerinde hataya dönüşmez, ceza normu üzerinde hata olarak kalır ve bu nedenle mazeret sayılmaz.

Burada önemli olan ceza kanunlarından başka kanunlar üzerindeki hatanın ne zaman fiil üzerindeki hataya dönüştüğüdür. Kesin olan husus, ceza kanunu dışındaki bir kanun üzerindeki hatanın fiil üzerinde veya ceza normu üzerinde bir hataya neden olması için, cezaî nitelikte olmayan kanunun ceza normunu ilgilendirmesi, yani ceza normunun bu kanuna atıfta bulunmuş olması gerektiğidir. Ayrıca cezaî nitelikte olmayan kanun üzerindeki hata, esaslı bir hataya yani suçun kurucu unsurları üzerindeki bir hataya neden olmalıdır. Bu itibarla örneğin hırsızın, Medeni Kanuna ilişkin bir hatası sonucu çaldığı malın A'ya değil de B'ye ait olduğunu sanması önemli değildir. Buna karşılık Medeni Kanun üzerindeki hatası sonucu ormanda bulunan ve başkasına ait olan kuru odunu sahipsiz mal olduğuna inanarak alan kimse, başkasına ait taşınan bir malı çalmak istememektedir. Bu nedenle fiil üzerindeki hataya dönüşen ceza kanunu dışında kalan kanunlar üzerindeki hata da, daima kastî sorumluluğu ortadan kaldırır. Ancak bu hata mazur görülebilir bir hata değilse ve fiilin taksirli şekli de suç sayılmış ise taksirli sorumluluk devam eder.

Sapma Halleri

Sapma: Hareketten kaynaklanan nedensel sürecin fail tarafından öngörülenden farklı bir şekilde ortaya çıkması halidir.

Daha önce de belirtildiği üzere, hata sadece iradenin oluşumunu değil, iradenin gerçekleştirilmesi sürecini de etkiler. Bu tür hata, hareketten kaynaklanan nedensel sürecin, fail tarafından öngörülenden farklı bir şekilde ortaya çıktığı hallerde söz konusu olur. Yani öngörülen olayın gelişimi ile gerçekte ortaya çıkanın gelişimi arasında fark bulunduğunda bu tür hatadan söz edilir. Doktrin bu tür hataya **sapma** adını vermektedir.

Üç türlü sapma söz konusudur. Birincisi hedefte (şahısta) sapma, ikincisi suçta sapma ve üçüncüsü de nedensellik bağında sapmadır.

A. Hedefte sapmada istenen sonuç gerçekleşmiştir; ancak hedef alınan şahıstan başka bir şahıs üzerinde gerçekleşmiştir. Örneğin A, B'ye ateş eder, fakat mermi B'nin yanında duran C'ye isabet eder ve onu öldürür.

Hedefte sapma, şahısta hatadan farklıdır. Nitekim şahısta hatada sonuç hedef alınan şahıs üzerinde gerçekleşmekte, ancak hedef alınan şahısta hata yapılmaktadır. Örneğin B'yi öldürmek isteyen A, karanlıkta B zannederek C'ye ateş eder ve öldürür. Oysa hedefte sapmada fail bir şahsı diğeriyle karıştırmamakta, sadece hareketi hedef aldığı kişiden başka bir kişiye isabet etmektedir.

2004 tarihli Ceza Kanunu gerek şahısta hatayı gerek isabette hatayı düzenlememiştir.

Bu durumda hedefte sapma halinde failin nasıl cezalandırılacağını belirlemek için kast ve taksirle ilgili genel esaslardan yola çıkmak gerekecektir. Buna göre tek sonuçlu sapma (örneğin A'nın B'yi öldürmek için attığı merminin B'nin yanında duran C'ye isabet edip onu öldürmesi) durumunda faile hem hedef aldığı kişi yönünden hem de sonucun üzerinde gerçekleştiği kişi yönünden ceza verilecektir. Failin sorumluluğu, hedef aldığı kişi yönünden teşebbüs hükümlerine göre, sonucun üzerinde gerçekleştiği kişi yönünden ise olası kastına veya taksirine göre belirlenecek; duruma göre ya olası kasıtla adam öldürmeden veya taksirli adam öldürmeden cezalandırılacaktır.

İki sonuçlu sapma (örneğin A'nın B'yi öldürmek için attığı merminin B'ye isabet ettikten sonra onun vücudundan çıkıp arkasında duran C'ye isabet etmesi ve her ikisinin de ölmesi) durumunda da, fail meydana gelen iki sonuç yönünden cezalandırılacaktır. Buna göre fail, hedef aldığı kişi yönünden kasıtlı adam öldürmeden diğer kişi yönünden ise olası kasıtlı veya taksirli olmasına göre olası kasıtla adam öldürmeden veya taksirli adam öldürmeden sorumlu tutulacaktır.

B. Suçta sapma, istenenden farklı bir sonuca neden olma halidir. Örneğin A'nın B'ye bastonla vurmak isterken arkadaki dükkanın camını kırması durumunda olduğu gibi.

Kanunumuz suçta sapma halini düzenlememiştir. Burada da kast ve taksir konusundaki genel ilkelere göre bir çözüme varmak gerekir.

Fail doğrudan hedef alınan sonuç yönünden, gerçekleşmişse tamamlanmış suçtan, gerçekleşmemiş ise teşebbüsten dolayı sorumlu olacaktır. Doğrudan hedef alınmamış olmasına rağmen gerçekleşmiş olan sonuç yönünden, en azından muhtemel kastı varsa kasttan dolayı, sadece taksirli ise ve fiilin taksirli şekli de kanunda suç sayılmış ise taksirden dolayı sorumlu olacaktır.

C. Nedensellik bağında sapma, nedensel sürecin fail tarafından öngörülenden farklı bir şekilde oluşmasına rağmen, istenen sonucun yine de meydana gelmesi halinde söz konusudur. Örneğin A'nın, B'yi boğulması için nehre atması, ancak B'nin boğularak değil kafasını taşa çarptığı için beyin kanamasından ölmesi durumunda olduğu gibi. Bu durumda A, kasıtlı adam öldürmeden sorumlu olacaktır. Zira nedensel süreçteki farklılık önemli değildir. Nitekim adam öldürme suçu yönünden ölüm sonucunun şu veya bu şekilde meydana gelmesinin önemi yoktur.

Özet

Cezaî sorumluğun gelişimi ve manevi unsur hakkında yorum yapabilmek

Günümüz ceza hukukuna hakim olan fiilin sübjektifliği ilkesi suçtan söz edilebilmesi için failin kanuni tipe uygun ve zararlı bir fiili gerçekleştirmesinin yeterli olmadığını, ayrıca bu fiilin psikolojik yönden de faile bağlanabilmesi gerektiğini, yani suçu oluşturan fiil ile fail arasında sadece nedensel bir bağın değil, aynı zamanda psişik bir bağın da bulunmasını ifade eder. Bu husus cezaî sorumluluğun sübjektifleştirilmesi sürecinin bir sonucudur ve insan düşüncesinin (uygarlığın) çok önemli bir zaferini oluşturur.

Kastı tanımlayabilecek ve çeşitlerini sıralayabilmek

Kast, kusurlu iradenin tipik şeklidir. Kast, suçun kanunî tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir. O halde kastın varlığı için iki unsur aranacaktır. Bunlar suçu oluşturan fiilin kanunî tanımında yer alan unsurların bilinmesi ve söz konusu fiilin irade edilmesi, yani istenmesidir.

Kast ile ilgili olarak çeşitli ayırımlar yapılmaktadır. Bunlardan birincisi doğrudan kast ve dolaylı (muhtemel) kast ayırımıdır. Doğrudan kast, failin gerçekleşmesini hedef aldığı sonuçlara ilişkin kastı iken dolaylı kast, fail tarafından muhtemel, hatta sadece mümkün olarak görülen sonuçlara ilişkin kasttır. Bu konuda yapılan bir başka ayırım ise genel kast ve özel kast şeklindeki ayırımdır. Kanunun sadece maddi fiilin bilinçli ve iradî olmasını yeterli kabul ettiği, suçun varlığı için faili harekete geçiren amacın önem taşımadığı hallerde genel kast söz konusudur. Buna karşılık kanunun maddi fiilin bilinçli ve iradî olmasından başka, failin özel bir amaçla hareket etmesini gerekli kıldığı hallerde özel kast söz konusudur. Başka bir ayırım ise ani kast, düşünce kastı ayırımıdır. Ani kast, ani bir karara dayanan ve hemen gerçekleştirilen kasttır. Düşünce kastı ise suç işleme kararı ile bunun gerçekleştirilmesi arasında nazara alınabilecek bir süre geçmiş olması halidir.

Taksiri tanımlayabilecek ve çeşitlerini sıralayabilmek

Kusurluluğun ikinci türü olan taksir, istisnaî bir nitelik taşır; yani bir fiilin taksirli şeklinin cezalandırılabilmesi için bunun kanunda açıkça öngörülmüş olması gerekir.

Taksirin esasını failin uyulması zorunlu davranış kurallarına uymak suretiyle önleyebileceği bir fiili, bu kuralları ihlâl etmek suretiyle istemeyerek gerçekleştirmiş olmasından dolayı kınanmasında aramak gerekir. İki türlü taksir söz konusu olur: bilinçli taksir ve bilinçsiz taksir. Bilinçli taksir, failin sonucu öngördüğü, ancak istemediği hallerde söz konusu olan taksirdir. Bilinçsiz taksir ise neticenin öngörülmediği hallerde söz konusu olan taksirdir.

Sonucu nedeniyle ağırlaşan suçlarda manevi unsurun nasıl düzenlendiğini açıklayabilmek

Suçun varlığı için gerekli olanın ötesinde zararlı veya tehlikeli bir sonucun meydana gelmesi halinde cezası ağırlaştırılan suçlara sonucu nedeniyle ağırlaşan suçlar denir.

Sonucu nedeniyle ağırlaşan suçtan söz edilebilmesi ve suçun varlığı için gerekli olanın ötesinde meydana gelen zararlı veya tehlikeli sonuç nedeniyle cezanın ağırlaştırılabilmesi için failin bu sonuç yönünden en azından taksirli olması gerekmektedir.

Söz konusu suçlarda bazen suçu ağırlaştıran sonucun fail tarafından, dolaylı da olsa, istenmemiş olması gerekir. Aksi halde başka bir suç ortaya çıkar.

Suçu ortadan kaldıran sübjektif nedenleri sıralayabilmek

Suçu ortadan kaldıran objektif nedenler, hukuka uygunluk nedenleridir. Sübjektif nedenler ise manevi unsuru yani kusurluluğu ortadan kaldıran nedenlerdir. Failin kusursuz sayılmasını sağlayan bu nedenler, beklenmeyen durum, zorlayıcı neden, maddi zorlama, hata ve sapmadır.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi, kusurluluk bakımından günümüz ceza hukukuna hakim olan ilkedir?

a. Fiilin sübjektifliği ilkesi
b. Başkasının fiilinden sorumluluk ilkesi
c. Objektif sorumluluk ilkesi
d. Kişilik yönünden sorumluluk ilkesi
e. Cemaat içi sorumluluk ilkesi

2. Arabasıyla hızlı bir şekilde giderken yayalara çarpabileceğini öngörmesine rağmen, ustalığına güvenerek bu sonucu önleyeceğini zanneden, ancak yayaya çarpan sürücü bakımından ne tür bir kusurluluk hali söz konusu olacaktır?

a. Kast
b. Objektif sorumluluk
c. Bilinçli taksir
d. Başkasının fiilinden sorumluluk
e. Kişilik yönünden sorumluluk

3. Aşağıdakilerden hangisi kastın çeşitlerinden **değildir?**

a. Doğrudan kast
b. Dolaylı kast
c. Ani kast
d. Özensizlik kastı
e. Düşünce kastı

4. Av hayvanına ateş ettiği zannıyla çalıların arkasındaki kişiyi yaralayan avcı bakımından ne tür bir kusurluluk hali söz konusudur?

a. Muhtemel kast
b. Doğrudan kast
c. Dolaylı kast
d. Bilinçsiz taksir
e. Bilinçli taksir

5. Failin sonucu öngördüğü ancak istemediği durumlarda söz konusu olan taksir türü aşağıdakilerden hangisidir?

a. Doğrudan taksir
b. Dolaylı taksir
c. Bilinçsiz taksir
d. Bilinçli taksir
e. Düşünce taksiri

6. Suçun varlığı için gerekli olanın ötesinde zararlı veya tehlikeli bir sonucun meydana gelmesi halinde cezası ağırlaştırılan suçlara ne ad verilir?

a. Ani suçlar
b. Taksirli suçlar
c. Sonuçlu suçlar
d. Tehlike suçları
e. Sonucu nedeniyle ağırlaşan suçlar

7. Sonucu nedeniyle ağırlaşan suçlarda manevi unsura ilişkin aşağıda söylenenlerden hangisi doğrudur?

a. Failin meydana gelen sonuçtan sorumlu tutulabilmesi için taksirle veya kastla hareket etmesi aranmaz.
b. Failin meydana gelen sonuçtan sorumlu tutulabilmesi için yalnızca doğrudan kastla hareket etmesi gerekir.
c. Failin meydana gelen sonuçtan sorumlu tutulabilmesi için yalnızca dolaylı kastla hareket etmesi gerekir.
d. Failin meydana gelen sonuçtan sorumlu tutulabilmesi için yalnızca düşünce kastıyla hareket etmesi gerekir.
e. Failin meydana gelen sonuçtan sorumlu tutulabilmesi için en azından taksirle hareket etmesi gerekir.

8. Hakareti içeren bir mektubu imzalamaya maddi şekilde zorlanan kimse bakımından aşağıdaki ifadelerden hangisi söylenebilir?

a. Kusurluluğu ortadan kaldıran sübjektif bir neden vardır.
b. Zorunluluk durumu söz konusudur.
c. Taksirli sorumluluk söz konusudur.
d. Cezalandırılabilirliği ortadan kaldıran bir hal söz konusudur.
e. Meşru savunma söz konusudur.

9. Kendisine ait olduğuna inanarak başkasına ait bir malı alan kimsenin davranışı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

a. Fiili hataya düşmüştür
b. Aktif pişmanlık durumu söz konusudur.
c. İşlenemez suç söz konusudur.
d. İtiyadî suç işlemiştir.
e. Tehlike suçu işlemiştir.

10. Mirasından faydalanmak amacıyla babası B'yi öldürmek üzere silahını ateşleyen A, babası yerine babasının yanında duran C'nin yaralanmasına neden olmuştur. Olayda aşağıdaki durumlardan hangisi söz konusudur?

a. Fiili hata
b. Hukuki hata
c. İşlenemez suç
d. Aktif pişmanlık
e. Sapma hali

Yaşamın İçinden

Yargıtay 2'nci Ceza Dairesi'nin emsal teşkil edecek kararı, Bolu'da bir kişinin ölümüyle sonuçlanan kazaya neden olan E.A. hakkındaki davanın temyiz incelemesinde verildi. Bolu Asliye Ceza Mahkemesi, 'dikkatsizlik ve tedbirsizlik sonucu adam öldürmek' suçundan yargılanan E.A'yı alt sınırdan 2 yıl hapis cezasına mahkûm etmişti. Yerel mahkemenin kararını bozan Yargıtay, sanığın 282 promül derecesinde alkol aldıktan sonra sürücü belgesi bulunmamasına rağmen araç kullandığının altını çizdi. Yüksek Mahkeme, gerekçeli kararında, maktülün yolun sağında yürümesine ve sanığın kazadan sonra durmayıp yoluna devam etmesine de dikkat çekti. Yargıtay, yerel mahkemenin, sanığın açıklanan biçimdeki eylemine rağmen, gerekçe göstermeden soyut söylemle 'bilinçli taksir'in oluşmadığına karar vermesinin yanlış olduğuna vurgu yaptı. Yargıtay, sanığın sürücü belgesinin olmaması, alkollü araç kullanması, sürat yapması, uyarılara rağmen araç kullanmakta ısrar etmesi ve eylemden sonraki davranışı karşısında, 'bilinçli taksir' uygulamayıp alt sınırdan ceza verilmesinin yasaya aykırı olduğunu belirtti.

Kaynak: www.abg.org.tr, 14.06. 2004.

Okuma Parçası

Ceza Kanunu Bakımından Kast

Ali PARLAR - Muzaffer HATİPOĞLU

"Yolda seyreden bir otobüs sürücüsü, trafik lambasının kendisine kırmızı yanmasına rağmen, kavşakta durmadan geçmek ister; ancak kendilerine yeşil ışık yanan kavşaktan geçmekte olan yayalara çarpar ve bunlardan bir veya birkaçının ölümüne veya yaralanmasına neden olur. Trafik lambası kendisine kırmızı yanan sürücü, yaya geçidinden her an birilerinin geçtiğini görmüş; fakat, buna rağmen kavşakta durmamış ve yoluna devam etmiştir. Bu durumda otobüs sürücüsü, meydana gelen ölüm veya yaralama neticelerinin gerçekleşebileceğini öngörerek, bunları kabullenmiştir.

Düğün evinde törene katılanların tabancaları ile odanın tavanına doğru ardı ardına ateş ettikleri sırada, bir kişinin aldığı alkolün de etkisi ile elinin seyrini kaybetmesi sonucu, yere paralel olarak yaptığı atışlardan bir tanesinden çıkan kurşun, törene katılanlardan birinin alnına isabet ederek ölümüne neden olur. Bu örnek olayda kişi yaptığı atışlardan çıkan kurşunların orada bulunan herhangi birine isabet edebileceğini öngörmüş; fakat, buna rağmen silahıyla atışa devam etmiştir. Burada da fail silahıyla ateş ederken ortaya çıkacak yaralama veya ölüm neticelerini kabullenmiştir" .

Kaynak: http://www.kazancidergisi.com/c/detay.asp?id=6145, 221.03.2011

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. a	Yanıtınız yanlış ise "Cezaî Sorumluluğun Gelişimi" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. c	Yanıtınız yanlış ise "Taksirin Çeşitleri" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. d	Yanıtınız yanlış ise "Kastın Çeşitleri" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. d	Yanıtınız yanlış ise "Taksirin Çeşitleri" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. d	Yanıtınız yanlış ise "Taksirin Çeşitleri" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. e	Yanıtınız yanlış ise "Sonucu Nedeniyle Ağırlaşan Suçlarda Manevi Unsur" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. e	Yanıtınız yanlış ise "Sonucu Nedeniyle Ağırlaşan Suçlarda Manevi Unsur" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. a	Yanıtınız yanlış ise "Suçu Ortadan Kaldıran Sübjektif Nedenler" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. a	Yanıtınız yanlış ise "Fiil Üzerindeki Hata" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. e	Yanıtınız yanlış ise "Sapma Halleri" konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Herhangi bir kişinin, gerçekleşmesine hiçbir nedensel katkıda bulunmadığı, tamamen başkaları tarafından gerçekleştirilen fiillerden sorumlu tutulması modern ceza hukukunda söz konusu olamaz.

Sıra Sizde 2

Suçun maddi unsurunu oluşturan hareketin veya ihmalin bilinçli ve iradî olmasını gerektiren kusurluluk iki şekilde ortaya çıkar. Bunlar kast ve taksirdir.

Sıra Sizde 3

Bu gibi durumlarda kasttan değil, bilinçli veya öngörülü taksirden söz edilebilir.

Sıra Sizde 4

Taksirin temelinde daima istenmeyen zararlı sonuçları önlemeye yönelik ve uyulması zorunlu bir davranış kuralına uymama ve kişiden buna uymasının istenebilirliği yer alır

Sıra Sizde 5

Taksirin birinci unsuru fiilin istenmemiş olmasıdır. Taksirin ikinci unsuru, istenmeyen zararlı sonuçları önlemeye yönelik davranış kurallarının ihlâl edilmesidir. İnsan davranışları, başkalarına ait varlıklar yönünden tehlikeli durumlar yaratabileceğinden, genel tecrübe ve bilimsel teknik tecrübe, sürekli olarak, üçüncü kişilere verilebilecek zararları önlemeye yönelik bir kısım davranış kuralları oluşturur. Taksirin üçüncü unsuru ise, davranış kurallarına uymamanın sübjektif yönden faile isnad edilebilir, yani failin davranış kuralını ihlâl eden fiilden dolayı kınanabilir olmasıdır.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Artuk, M. E., Gökcen A., Yenidünya A. C., (2010). **Ceza Hukuku Özel Hükümler.** Ankara, Turhan Kitabevi.

Aydın, N., (2009). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler-Özel Hükümler. Ankara,** Adalet Yayınevi.

Centel, N., Zafer, H., Çakmut, Ö., (2010). **Türk Ceza Hukukuna Giriş.** İstanbul, Beta Yayınevi.

Demirbaş, T., (2009). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Seçkin Yayınevi.

Hakeri, H., (2011). **Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Ankara, Adalet Yayınevi.

Koca, M., Üzülmez, (2008). İ. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Ankara, Seçkin Yayınevi.

Özbek, V. Ö., Bacaksız, P., Doğan, K., (2010). **Ceza Hukuku Bilgisi,** Genel Hükümler. Ankara, Seçkin Yayınevi. 2010.

Özen, M., Hafızoğulları, Z., (2010). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** US-A Yayıncılık.

Özgenç, İ. (2010). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Seçkin Yayınevi.

Öztürk, B., Erdem, M. R., (2007). **Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler.** Turhan Yayınevi.

Yenidünya, A. C., Gökçen, A., Artuk, M. E., (2009). **Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Turhan Yayınevi.

4

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Nitelikli suç nedir? Haksız tahrik hangi durumlarda söz konusudur? Takdiri hafifletici nedenler hukukumuzda nasıl düzenlenmiştir sorularını yanıtlayabilecek,
- Teşebbüsü tanımlayabilecek,
- İştirakin cezalandırılmasının esasın ne olduğunu açıklayabilecek, iştirakin türlerini sıralayabilecek, kararlaştırılandan farklı bir suçun işlenmesi halinde iştirak edenin cezaî sorumluluğunu belirleyebilecek,
- Birleşik (mürekkep) suç, zincirleme (müteselsil) suç ve fikrî içtimaı tanımlayabilecek,
- Suçun aktif süjesini belirleyebilecek,
- İsnat edilebilirliğin ne olduğunu açıklayabilecek,
- Tehlikelilik hali, tekerrür, itiyadî suçlu, suçu meslek edinen ve örgüt mensubu suçlu kavramlarını tanımlayabilecek

bilgi ve becerilerine sahip olacaksınız.

Anahtar Kavramlar

- Haksız Tahrik
- Suç Yolu
- Ani Suç
- Kesintisiz Suç
- Teşebbüs
- İşlenemez Suç
- Gönüllü Vazgeçme
- Suça İştirak
- Özgü Suç
- Çok Failli Suç
- Birleşik Suç
- Zincirleme Suç
- Fikrî İçtima
- Tüzel Kişi
- İsnat Edilebilirlik
- Temyiz Kudreti
- Tam Akıl Hastalığı
- Tam Olmayan Akıl Hastalığı
- Tehlikelilik Hali
- Tekerrür

İçindekiler

Ceza Hukuku → Suçun Ortaya Çıkış Biçimleri ve Suçlu

- SUÇUN ORTAYA ÇIKIŞ BİÇİMLERİ
- TEŞEBBÜS
- İŞTİRAK
- SUÇLARIN İÇTİMAI
- SUÇUN AKTİF SÜjESİ
- İSNAT EDİLEBİLİRLİK
- TEHLİKELİLİK HALİ

Suçun Ortaya Çıkış Biçimleri ve Suçlu

SUÇUN ORTAYA ÇIKIŞ BİÇİMLERİ

Nitelikli Suç

Suça etki eden nedenler adı verilen nedenlerin bulunması halinde nitelikli suçtan söz edilir.

Suça Etki Eden Neden: Suçun daha ağır veya daha hafif hale gelmesi ve dolayısıyla suçun basit şekline ait cezanın değişmesi sonucunu doğuran nedendir.

Suça etki eden neden,suçun ağırlığını etkileyen, yani suçun daha ağır veya daha hafif hale gelmesi ve dolayısıyla suçun basit şekline ait cezanın değişmesi sonucunu doğuran nedendir. Suça etki eden neden, aslî (kurucu) unsurdan farklıdır. Aslî unsurlar, bir suçun varlığı için kaçınılmaz olan hususlardır. Bir aslî unsurun yokluğu halinde, fiil suç olarak nitelendirilemez veya başka bir suç halini alır. Oysa suça etki eden bir nedenin yokluğu suçun varlığı veya belirli bir suçun varlığı üzerinde etkili olmaz. Bu itibarla suça etki eden nedenler tali yahut ikincil bir niteliğe sahiptirler.

Bununla beraber, gerçek anlamda suça etki eden nedenden ve dolayısıyla nitelikli suçtan söz edilebilmesi için, bir hususun, herhangi bir şekilde cezaya etki etmesi yeterli değildir; suçun basit şekli için öngörülen cezada bir değişikliği gerektirmesi aranır. Bu değişiklik niceliksel veya niteliksel olabilir. Suçun basit şekli için öngörülen cezanın yukarı veya aşağı sınırının ötesine geçildiğinde niceliksel, para cezası yerine hapis cezasını gerektirdiğinde veya bunu tersi olduğunda niteliksel bir değişiklik söz konusudur.

Kanun, aynı hususu, belirli bir suçun unsuru veya ona etki eden bir neden olarak nazara alabilir. Şu halde bir hususun suçun unsuru mu yoksa suça etki eden neden mi olduğunu belirleyebilmek için, o hususun mahiyetine değil, ona yüklenen göreve bakmak gerekir. Nitekim bir husus, belli bir suçu meşru bir fiilden veya başka bir suçtan ayırmaya hizmet ediyorsa kurucu unsurdur. Yok eğer bir husus, suçun basit şekli için kanunda öngörülen cezayı değiştirmek suretiyle suçu ağırlaştırıyor veya hafifletiyorsa suça etki eden nedendir.

Suça Etki Eden Nedenlerle İlgili Ayırımlar

Bu konuda yapılan ilk ayırım, suça etki eden nedenlerin cezanın artması veya azalması sonucunu doğurmasına göre yapılan ayırımdır. Böylece bu nedenler ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenler diye ikiye ayrılır. Daha önce de belirtildiği üzere, bu değişiklik suçun basit şekli için tesbit edilen ceza üzerinde olmalıdır. Değişiklik cezanın türünün (niteliksel) veya sadece miktarının (niceliksel) ağırlaştırılması ve hafifletilmesi şeklinde olabilir.

Bu konuda yapılan ikinci bir ayırım, suça etki eden nedenlerin mahiyeti veya içkin özelliği ile ilgilidir. Böylece bu nedenler objektif ve sübjektif nedenler olarak ikiye ayrılır.

Bir tek suçla ilgili olan özel nedenler pek çoktur. Belirli bir suç grubuna ilişkin özel nedenler Ceza Kanununun 119, 137, 167/2, 211 ve 218. maddelerinde yer almaktadır. Suça etki eden özel nedenler, ilgili oldukları suçlar veya suç grupları incelenirken, incelenebilir; 21/2 ve 22/3 maddelerde öngörülen genel nedenler kast ve taksir konuları incelenirken ele alındı; 37/2,38/2 ve 38/3 maddelerde öngörülen genel nedenler ise iştirak konusu incelenirken ele alınacaktır.

Objektif nedenler a) hareketin mahiyetine, türüne, vasıtalarına, konusuna, zamanına, yerine b) suçtan doğan zararın veya tehlikenin ağırlığına c) mağdurun şahsî durumuna veya sıfatına ilişkin olabilir.

Buna karşılık sübjektif nedenler ise, a) kastın yoğunluğuna b) fail ile mağdur arasındaki ilişkilere c) failin şahsî durumuna veya niteliklerine ilişkin olabilir.

Suça etki eden nedenlerle ilgili bir başka ayırım da, genel nedenler ve özel nedenler şeklindeki ayırımdır. Gayrı muayyen sayıda suçlar yönünden söz konusu olabilen nedenler genel nedenlerdir. Buna karşılık bir suç için veya bir grup suç için öngörülen nedenler özel nedenlerdir.

Genel nitelikteki suça etki eden nedenler genel kısımda, yani TCK'nın birinci kitabında düzenlenmiştir.

Suça etki eden genel nedenler, esas itibarıyla, 29. maddede öngörülen haksız tahrik ve 62. maddede öngörülen takdiri hafifletici nedenlerdir. Ayrıca 21/2, 22/3, 37/2, 38/2 ve 38/3. maddelerde öngörülen nedenler de genel niteliktedir.

Suça etki eden özel nedenler, özel kısımda, yani Ceza Kanununun ikinci kitabında ve özel kanunlarda yer alan nedenlerdir.

Burada sadece haksız tahrik (m.29) ve takdirî hafifletici nedenler veya Kanunun deyimi ile takdiri indirim nedenleri (m.62) üzerinde durulacaktır.

Haksız Tahrik

Haksız Tahrik: Failin, haksız bir fiilin doğurduğu hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında kalarak, suç işlemesi halidir.

Haksız tahrik, insan psikolojisinde neden olunan buhran haline hukukî sonuçlar tanınmasıdır.

Bu müessese, TCK'nın 29. maddesinde hükme bağlanan genel bir hafifletici nedendir. Bu genel olma özelliği hem fail yönünden, hem de fiil yönünden kendisini gösterir. Yani işlenen suç ne olursa olsun ve kim tarafından işlenirse işlensin, şartları varsa, haksız tahrikle ilgili hüküm uygulanır.

Haksız tahrikin şartlarına gelince: TCK "Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimse" nin cezasının indirileceğini öngörmektedir.

A. Haksız tahrikten söz edilebilmesi için öncelikle tahrik edici bir fiil olmalıdır. Hangi fiillerin tahrik edici olduğu, fiilin çeşitli özellikleri nazara alınarak yargıç tarafından belirlenecektir. Tahriki oluşturan fiilin mutlaka tepkide bulunana karşı işlenmiş olması gerekmez; onun yakını olan bir şahsa veya failce sevilen bir şahsa, hatta bir yabancıya karşı işlenmiş de olabilir. Örneğin sokakta bir çocuğun sebepsiz yere dövüldüğünü görerek hiddete kapılan ve bunun etkisiyle çocuğu dövene karşı yaralama fiilinde bulunan kişinin durumunda olduğu gibi

B. Tahrik edici fiil haksız olmalıdır. Haklı bir fiilden ötürü buhrana kapılıp tepki gösteren kimse, haksız tahrikten yararlanamaz. Fiilin haksızlığını yargıç, toplumda geçerli olan değer hükümlerine göre belirler.

Fiilin haksız sayılması için suç veya haksız fiil olması gerekmez. Hatta hukuka uygun olan bir fiil, işleniş şekli itibarıyla, hakkın kötüye kullanılmasını oluşturuyorsa haksız sayılabilir.

Haksız bir fiil ile başkasını tahrik eden kimse, tahrik edilenin tepkisi karşısında, bu tepki nedeniyle kendisinin tahrik edildiğini ileri süremez.

C. Kanunumuz, haksız tahriki oluşturan fiilin, failde hiddet veya şiddetli eleme neden olmasını şart koşmuştur.

Failin, suçu, hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında işlemiş olması gerektiğinden, suç anında bu etkinin devam edip etmediğini belirlemek gerekir.

Tepkinin tahrik fiilinin hemen sonrasında gösterilmiş olması şart değildir. Zira hiddet ve şiddetli elemin etkisi bir müddet devam edebilir.

D. Hiddet ve şiddetli elem, haksız tahriki oluşturan fiilden kaynaklanmalıdır. Başka bir nedenden kaynaklanan hiddet ve şiddetli elem, haksız tahrik teşkil etmez.

E. Failin işlediği suç hiddet veya şiddetli elem halinin bir tepkisi olarak ortaya çıkmalıdır. Aksini savunanların varlığına rağmen, tepki ile haksız tahriki oluşturan fiil arasında bir oran bulunması gerekmez. Aksi halde kendisine tokat atanı öldüren kimsenin tahrikten yararlanamayacağını kabul etmek gerekir.

Haksız tahrikin şartları nelerdir?

SIRA SİZDE 1

Takdiri Hafifletici Nedenler

TCK'nın 62. maddesinin 1. fıkrasına göre "Fail yararına cezayı hafifletecek takdiri nedenlerin varlığı halinde" ceza indirilir.

Bu, cezaların bireyselleştirilmesini, yani failin kişiliğine uydurulmasını sağlamak amacıyla öngörülmüş bir hafifletici nedendir.

Kanun 62. maddenin 2. fıkrasında takdiri indirim nedenleri olarak "failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri gibi hususlar"dan söz etmekte ise de, maddede sayılanlar örnek niteliğinde olup, yargıç uygun göreceği başka nedenlerle de cezada indirim yapabilecektir.

Yargıç herhangi bir nedeni takdiri indirim nedeni sayabilir ve cezada indirim yapabilir. Yargıç, cezada indirim yapılmasına esas aldığı takdiri nedenin ne olduğunu kararında göstermek zorundadır. Sadece "takdiren" demek yeterli değildir.

Bununla beraber belirtmek gerekir ki, 2. fıkrada örnek olarak sayılan nedenler açıkça takdiri indirim nedenleri sayıldığından, bu nedenler 61. maddeye göre temel cezanın belirlenmesinde nazara alınamazlar. Aynı şekilde kanuni bir indirim neden ayrıca takdiri neden sayılamaz. Bu gibi durumlarda sadece kanunî indirim nedenini öngören hüküm uygulanmalı ve cezada yapılacak indirim bu hükme göre belirlenmelidir.

Suça Etki Eden Nedenlerde Hata

Suça etki eden nedenlerin varlığı konusunda hata edilmiş ve böylece gerçek durum ile failin iradesi arasında bir farklılık ortaya çıkmış olabilir. Bu durum, failin gerçekte var olmayan suça etki eden nedenleri var zannettiğinde veya gerçekte var olan suça etki eden nedenleri yok zannettiğinde ortaya çıkar. TCK'nın 30. maddesinin 2. fıkrasına göre "Bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır".

A. Somut olayda suça etki eden nedenler bulunmadığı halde, fail hata sonucu bunları var zannetmiş olabilir. Bu durumda failin hatasının hafifletici veya ağırlaştırıcı bir nedene ilişkin olmasına göre bir ayırım yapmak gerekir. Fail var olmayan bir hafifletici nedeni var zannetmiş ise bu nedenden yararlanır. Dolayısıyla bakırdan yapılmış olduğunu zannederek altından yapılmış bir tası çalan kimse TCK'nın 145. maddesindeki cezayı hafifletici nedenden yararlanabilir.

Buna karşılık gerçekte var olmayan bir ağırlaştırıcı nedeni var zannetmiş ise cezanın ağırlaştırılması yoluna gidilmez. Örneğin bir afeti önlemek için hazırlanmış olduğunu zannettiği şeyi çalan kimsenin cezası TCK'nın 142. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendine göre ağırlaştırılmaz. Aynı şekilde babasını öldürdüğünü zannedip de başkasını öldüren kimseye de TCK'nın 82. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendi uygulanmaz.

B. Somut olayda suça etki eden nedenlerin bulunmasına rağmen fail bunları bilmeyebilir. Bu durumda da hatanın hafifletici veya ağırlaştırıcı nedenlere ilişkin olmasına göre bir ayırım yapmak gerekir.

Somut olayda var olan hafifletici nedeni fail bilmiyorsa, hafifletici nedenden yararlanır. Örneğin değersiz bir şeyi çalan kimse onun değersiz olduğunu bilmese bile TCK'nın 145. maddesinden yararlanır.

Olayda failin bilmediği bir ağırlaştırıcı nedenin bulunması halinde ise, bu nedenden dolayı failin cezası artırılmayacaktır. Örneğin herhangi bir malı çalmak isterken bir afeti önlemek için hazırlanmış bir malı çalan kimseye TCK'nın 142. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendinde öngörülen ağırlaştırıcı neden uygulanmaz.

TEŞEBBÜS

Suç Yolu ve Suçun Tamamlanması

Somut oluşumu yönünden nazara alındığında suçun, kural olarak, çeşitli aşamalardan geçerek gerçekleştiği görülür. Suçun meydana gelinceye kadar geçirdiği aşamaların tümüne suç yolu adı verilir. Bu yol düşünce, icra, tamamlanma ve son bulma aşamalarına ayrılabilir.

Tamamlanmış suç somut ağırlığının en ileri derecesine vardığında, son bulma aşaması söz konusudur. Suçun tamamlanması ve son bulma aşamaları çakışabilir. Örneğin, bir bıçak darbesiyle işlenen yaralama olayında durum böyledir. Ancak bunların çakışmaması da mümkündür. Örneğin, birden fazla bıçak darbesi ile işlenen yaralama olayında, suç, birinci bıçak darbesiyle tamamlanır, sonucu bıçak darbesiyle son bulur.

Düşünce aşaması suçlunun psişiğinde oluşur ve suç işleme kararında son şeklini alır. Düşünce aşaması sadece kasıtlı suçlar yönünden söz konusu olabilir. Suç işleme kararı tek başına cezalandırılmaz.

Karar icraî veya ihmalî bir davranış biçiminde somutlaşmaya başladığında, yani fail suçun varlığı için gerekli olan dış davranışı gerçekleştirmeye başladığında, icra aşaması söz konusudur. İcra aşamasını tamamlanma aşaması izler veya izleyebilir. Belirli bir kanuni tipin gerektirdiği bütün unsurların (davranış, sonuç, nedensellik bağı, manevi unsur), suçun varlığı için gerekli ve yeterli olduğu kadarıyla gerçekleştiği anda tamamlanma aşaması söz konusudur. Buna göre suçun tamamlanması kavramı, insan tarafından gerçekleştirilen fiilin kanun koyucunun belirlediği soyut suç tipine tam uygunluğunu ifade eder.

SIRA SİZDE 2

Suçun tamamlanması ve son bulması aynı şey midir?

Suçun işlendiği zamanın belirlenmesinde, çeşitli kurumlara göre ya davranışın gerçekleştirildiği zaman (kanunların birbirini izlemesi, isnat edilebilirlik, af, tekerrür gibi kurumlarla ilgili olarak) veya suçun sona ermesi anı (zamanaşımı, yer yönünden yetki gibi kurumlarla ilgili olarak) esas alınır.

Ani Suç: Aynı anda var olduğu ve son bulduğu için, korunan varlığın ihlâlinin anlık olduğu suçtur.

Kesintisiz (Mütemadî) Suç: Var olmaları için hukukî varlığın veya menfaatin ihlâlinin failin devam eden davranışının sonucu olarak, zaman içerisinde devam etmesi zorunlu olan suçtur.

Suçun devamı ile ilgili olarak **ani suçlar** ve **kesintisiz (mütemadî) suçlar** ayrımı yapılmaktadır. Aynı anda var olduğu ve son bulduğu için korunan varlığın ihlâlinin anlık olduğu suçlar, ani suçlardır. Buna karşılık, var olmaları için hukukî varlığın veya menfaatin ihlâlinin failin devam eden davranışının sonucu olarak, zaman içerisinde devam etmesi zorunlu olan suçlara, kesintisiz suçlar denir. Kesintisiz suçun klasik örnekleri arasında "kişiyi hürriyetinden yoksun kılma" suçu (TCK. m.109) yer almaktadır.

Kesintisiz suç, ihlâl edici durumun oluşturulduğu anda değil, söz konusu durumun bu suçun varlığı için gerekli olan asgari ölçüde devam ettirildiği anda tamamlanmış olur. Bundan önce en fazla teşebbüsten söz edilebilir.

Teşebbüsün Tanımı

Teşebbüs: Failin, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaması halidir.

TCK, teşebbüsü 35. maddesinde "Kişinin, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamama"sı biçiminde tanımlamıştır.

1926 tarihli Ceza Kanunu, teşebbüsün her iki biçimini de kabul etmiş ve tam teşebbüse eksik teşebbüsten daha fazla ceza öngörmüştü.

İrade alanında teşebbüsü tamamlanmış suçtan ayırmak mümkün değildir. Teşebbüs bir suç işleme kastını gerektirir. Dolayısıyla teşebbüs halinde kalan suçu manevî unsur yönünden tamamlanmış kabul etmek mümkündür; o, sadece objektif yönden tamamlanmış değildir; çünkü suç yaratan normda tanımlanan suç ipotezi, ancak kısmen gerçekleşmiştir.

Tipik fiilin tamamlanmaması iki biçimde kendisini gösterebilir. Ya suçu işlemeye yönelik faaliyetler sonuna kadar götürülememiştir (örneğin; kapıyı kırmaya çalışırken polisin geldiğini görüp kaçan hırsızın durumunda olduğu gibi) veya suçu işlemeye yönelik faaliyetler sonuna kadar götürülmüş olmasına rağmen suçun varlığı için gerekli olan sonuç gerçekleşmemiştir (örneğin adam öldürmek için atılan merminin hedefe isabet etmesine rağmen ölüm sonucunun meydana gelmemesinde olduğu gibi). Birinci durumda eksik teşebbüs, ikinci durumda ise tam teşebbüs söz konusudur. 2004 tarihli Ceza Kanunu, diğer bazı kanunlar gibi (örneğin İCK) bu ayırımı benimsememiştir.

Teşebbüsün Cezalandırılması Sorunu

Teşebbüsün cezalandırılmasının nedenleri ceza hukukçuları arasında tartışma konusudur.

Aslında teşebbüs ile tamamlanmış suç arasında esasa ilişkin bir fark yoktur. Yegâne fark, yasal formülde kendisini göstermektedir. Bu itibarla teşebbüsün cezalandırılmasını gerektiren neden, tamamlanmış suçun cezalandırılmasını gerektiren nedenin aynısıdır. Burada da, suç işleme kararının, antisosyal karakteri gereği devlet tarafından hoşgörü ile karşılanmayan bir dış fiilde somutlaşması söz konusudur.

Hukukumuz yönünden teşebbüsün cezalandırılabilmesi kaynağını Ceza Kanununun 35. maddesi hükümlerinden alır. Bu hükümler, cezaî sorumluluğu genişletici bir etkiye sahiptir. Öyle ki, söz konusu hükümler, suç yaratan normlarda tanımlanan fiillere ilişkin yasağı, failin bu fiilleri gerçekleştirmeye yönelik davranışlarda bulunduğu durumlara doğru genişletmektedirler. Söz konusu normlar, bu normlar olmasaydı kanuni müeyyidelerle karşılanmaları mümkün olmayan hareketleri cezalandırılabilir hale getirmektedirler. Böylece örneğin sadece hırsızlık yapan değil, hırsızlık yapmaya kalkışan kimse de cezalandırılır. Gerçekten de bu normlar olmasaydı bir suç işlemeye çalışıp da, bunu başaramayan kimse cezalandırılamazdı. Buna TCK'nın 2. maddesinde yer alan temel norm engeldir.

Teşebbüs, tamamlanmış suçun hafifletici nedeni değildir.

Bütün bunlardan, teşebbüs halinde kalan suçun iki ayrı normun bir araya gelmesinden ortaya çıkan bir suç türü olduğu kolayca anlaşılmaktadır. Bu normlardan birincisi, yani belli bir suçu öngören norm (hırsızlıkta 141. madde) asli nitelik taşır; ikincisi, yani cezaî sorumluluğu genişletici norm (35. madde) ise tali bir niteliğe sahiptir. Bu iki norm birlikte yeni ve esas normda öngörülen suçun adını taşımasına rağmen ondan bağımsız bir niteliğe sahip olan bir suçu ortaya koyar.

Teşebbüsün Unsurları

Her suç gibi teşebbüs halinde kalan suç da, biri maddi (objektif) unsur, diğeri manevi (sübjektif) unsur olmak üzere iki unsurdan oluşur.

A. Teşebbüs halinde kalmış suç, kasıtlı bir suçtur. Çünkü 35. maddede "kişi işlemeyi kastettiği" ibaresi yer almaktadır.
Teşebbüs halinde kalmış suçtaki kast, bütün unsurları yönünden tamamlanmış suçu işlemek kastından ibarettir.

B. Teşebbüs halinde kalmış suç, maddi yönden biri pozitif diğeri negatif iki unsurdan oluşur.

a. Pozitif unsur, icra hareketlerine başlanmış ve yapılan hareketin elverişli olmasından ibarettir.
TCK'nın 35. maddesinde, teşebbüsten söz edilebilmesi ve failin cezalandırılabilmesi için işlenmesi kastedilen suçun icrasına başlanmış olması şart koşulmaktadır. Bunun sonucu olarak hazırlık hareketleri ve icra hareketleri ayrımı ortaya konmuş ve hazırlık hareketlerinin cezalandırılmayacağı genellikle kabul edilmiştir.

İcra hareketlerinin ne zaman başlamış sayılacağı son derece tartışmalı bir konudur. Bu konuda ileri sürülen çeşitli görüşleri tekrar etmeksizin belirtmek gerekir ki, bütün bu görüşlerin tek başlarına soruna çözüm getirmek konusunda yeterli olmamaları karşısında çözüm, sağlam bir bilgiye ve sağduyuya sahip olan yargıcın değerlendirmesine kalmıştır. Her somut olayda yargıç, bu konudaki görüşlerden de yararlanarak faildeki suç işleme iradesinin ortaya çıkıp çıkmadığını ve suçu öngören norm ile korunan hukuki varlık veya menfaatin, tehlikeye konulup konulmadığını araştıracak ve böylece yapılan hareketlerin hazırlık hareketleri mi yoksa icra hareketleri mi olduğuna karar verecektir.

Hareketin elverişli olması demek, suç fiilini derhal oluşturabilecek nitelikte olması demektir. Bunun için de, her şeyden önce, kullanılan vasıtanın suç fiiline neden olabilecek nitelikte olması gerekir. Ancak bu her zaman yeterli değildir. Ayrıca vasıtanın suç fiilini oluşturabilecek biçimde kullanılmış olması da aranır. Örneğin dolu bir silah objektif yönden öldürmeye elverişli bir vasıtadır; ancak bunu kullanmasını bilmeyen bir kimsenin elinde elverişsiz bir vasıtaya dönüşür ve bu kişinin kullanılmasını bilmediği dolu silahı birisine doğrultması adam öldürme suçu yönünden elverişli bir hareket olarak nitelendirilemez. Dolayısıyla böyle bir durumda insan öldürme suçuna teşebbüs söz konusu değildir.

Hareketin elverişliliğini, bununla işlenmek istenen suça göre belirlemek gerekir. Belirli bir suç için elverişli olan bir hareket diğeri için böyle olmayabilir. Aynı şekilde belli bir durumda bir suç yönünden elverişli olmayan bir hareket başka bir durumda aynı suç için elverişli olabilir. Örneğin bir kimseye şeker veya su vermek, adam öldürme suçu yönünden, genellikle, elverişsiz bir harekettir. Oysa aşırı derecede şeker hastası olan bir kimseye çok miktarda şeker verilmesi yahut karın bölgesinden ağır şekilde yaralanmış kimseye bir bardak su verilmesi hallerinde bu hareketler insan öldürme yönünden elverişli hareket niteliğini kazanırlar

Hareketin elverişliliği konusunda bir karara varabilmek için işlenmek istenen suçun, mağdurun durumunun, kullanılan vasıtaların, bunların kullanılış biçiminin, suçun işlendiği zamanın ve yerin, işleniş biçiminin ve diğer bütün şartların göz önünde bulundurulması gerekir.

b. Negatif unsur ise, icra hareketlerinin tamamlanmaması veya sonucun gerçekleşmemesinden ibarettir. 35 ve 36. maddelerde bu iki negatif unsura değinilmekte ve sadece failin sonucu oluşturabilecek tüm davranışı gerçekleştirdiği (örneğin ateş edip mağdura isabet ettiremediği) durumlarda değil, aynı şekilde failin somut suç planına göre suç işlemeye yönelik faaliyetleri sadece başlattığı veya kısmen gerçekleştirdiği, fakat tamamlayamadığı (örneğin nişan aldığı, fakat tetiği çekmeden silâhın elinden alındığı) durumlarda da teşebbüs halinde kalmış suçun varlığı kabul edilmektedir.

TCK'nın 35 ve 36. maddelerine göre suçun tamamlanamaması, yani icra hareketlerinin tamamlanamaması veya bu hareketlerin tamamlanmasına rağmen sonucun gerçekleşmemesi failin elinde olmayan nedenlerden ileri gelmelidir. Aksi halde gönüllü vazgeçme söz konusu olur. Engel nedenler maddî veya manevî nitelikte olabileceği gibi üçüncü bir kişinin fiili de olabilir. Örneğin, kasayı açmak için kullanılan maymuncuğun kırılması veya mağdurun bağırması üzerine failin paniğe kapılması yahut ateş etmek isteyenin elinden silahın alınması gibi.

İşlenemez Suç

İşlenemez Suç: Fail tarafından gerçekleştirilmek istenildiği halde, suçun maddi konusunun bulunmaması veya vasıtada elverişsizlik nedeniyle işlenemeyen fiildir.

Sonucun gerçekleşmemesi kullanılan vasıtaların ve dolayısıyla hareketin elverişsiz olmasından veya suçun maddi konusunun bulunmamasından ileri geliyorsa işlenemez suçtan söz edilir. Örneğin; öldürmek amacıyla bir kimseye, zehir zannederek, tebeşir tozu vermek veya canlı zannederek cesede ateş etmek durumlarında olduğu gibi.

TCK'da bu konuda açık bir hüküm yoktur. Genel hükümlerden hareketle bu gibi hallerde failin cezalandırılmayacağı sonucuna varmak gerekir. Gerçekten TCK'nın 35. maddesine göre cezalandırılabilir bir teşebbüsten söz edilebilmesi için, "suç kararının icrasına başlamak" yeterli değildir, "işlenmesi kastedilen suçun icrasına başlamak" gerekmektedir. Kullanılan vasıtanın ve dolayısıyla yapılan hareketin elverişsiz olması ve suçun maddi konusunun bulunmaması halinde, işlenmek istenen suçun icrasına başlamaktan ve cezalandırılabilir bir teşebbüsten söz edilemeyecektir.

Gönüllü Vazgeçme

Suçun icrası sırasında ve henüz suç tamamlanmadan, harekete son vermek veya sonucun gerçekleşmesini önlemek suretiyle failin suç işleme kararından vazgeçmesi mümkündür.

Burada iki ayrı ipotez söz konusudur. Birincisi icra hareketlerinden vazgeçme, ikincisi ise suçun tamamlanmasını veya sonucun gerçekleşmesini önlemedir. Failin suçun icrasına başladıktan sonra, icra hareketlerini tamamlamaktan vazgeçtiğinde icra hareketlerinden vazgeçme durumu vardır. Örneğin, maymuncukla kapıyı açtıktan sonra eve girmeyip oradan uzaklaşan hırsızın durumunda olduğu gibi. Suçun tamamlanmasını veya sonucun gerçekleşmesini önleme ise, failin icra hareketlerini tamamladıktan sonra sonucun gerçekleşmesini önlemesini ifade eder. Örneğin bir kişiyi nehre attıktan sonra onu kurtaran veya bir kişiyi zehirledikten sonra zehrin etkisini giderecek ilaçları içirip onun ölmesini önleyen kimsenin durumunda olduğu gibi.

İcra hareketlerinden vazgeçme negatif bir özelliğe sahiptir; yani bu, kararlaştırılan suç faaliyetinin sonuna kadar götürülmemesinden ibarettir. Oysa suçun tamamlanmasını veya sonucun gerçekleşmesini önlemek ise pozitif bir özellik taşır; yani sonucu önleyecek yeni bir faaliyetin icra edilmesini gerektirir. Ancak ihmal suçlarında ve özellikle ihmal suretiyle icra suçlarında icra hareketlerinden vazgeçme, zorunlu olarak, yapılmayan hareketin yapılması ile gerçekleşebilir. Örneğin ölmesi için çocuğunu emzirmeyen anne bu kararından vazgeçmesi halinde hareketsiz kalmakla yetinemez; çocuğunu emzirmeye başlamak zorundadır.

Gerek icra hareketlerinden vazgeçme, gerek suçun tamamlanmasını veya sonucun gerçekleşmesini önleme gönüllü yani iradî olarak gerçekleşmelidir. Ancak buradaki gönüllülüğü veya iradîliği gerçek anlamda pişmanlık biçiminde anlamamak gerekir. Fail korktuğu için, tiksindiği için veya daha iyi bir fırsat hazırlamak için suç işleme kararından vazgeçmiş olabilir.

TCK, ceza politikası nedeniyle, yani faile suç kararından vazgeçme imkânını tanımadaki sosyal yarardan hareketle gönüllü vazgeçme halinde failin cezalandırılmayacağını hükme bağlamıştır (m.36). Görülüyor ki, 2004 tarihli Ceza Kanunu, 1926 tarihli Ceza Kanunundan ve İtalyan Ceza Kanunundan farklı olarak, sadece icra hareketlerinden vazgeçme şeklindeki gönüllü vazgeçme durumunda değil, suçun tamamlanmasını veya sonucun gerçekleşmesini önleme şeklindeki gönüllü vazgeçme durumunda da failin cezalandırılmayacağını kabul etmiştir.

Ancak suçun tamamlanmasının veya sonucun gerçekleşmesinin önlenmesi şeklindeki gönüllü vazgeçmede faile ceza verilmemesi için, failin sadece suç işleme kararından vazgeçmesi yetmez, ayrıca suçun tamamlanmasını veya sonucun gerçekleşmesini önlemiş olması da gerekir.

Belirtmek gerekir ki, gönüllü vazgeçme durumundaki cezasızlık, şartsız değildir. Nitekim TCK'nın 36. maddesine göre "tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılır". Örneğin hırsızlık suçunu işlemekten gönüllü vazgeçen kimse, çalmak istediği eşyaya zarar vermişse hırsızlık suçuna teşebbüsten değil, mala zarar verme suçundan dolayı cezalandırılır.

Buraya kadar açıklamaya çalıştığımız suçun tamamlanmasını veya sonucun gerçekleşmesini önlemek şeklindeki gönüllü vazgeçme ile suçun tamamlanmasından sonra bunun zararlı veya tehlikeli etkilerini ortadan kaldırmak veya hafifletmek için yine aktif bir çaba içine girmeyi, yani suç sonrası etkin pişmanlığı birbirine karıştırmamak gerekir. Suçun tamamlanmasından sonraki bu tür hareketler, bazen cezayı azaltan, bazen de büsbütün ortadan kaldıran bir etkiye sahiptirler. Örneğin TCK'nın 110, 293. maddelerinde öngörülen durumlarda ceza azaltılırken, 274/1, 316/2. maddelerinde öngörülen durumlarda, hiç ceza verilmemektedir.

Çeşitli Suçlar Yönünden Teşebbüs

Bazı suçlar yönünden teşebbüs mümkün değildir; diğer bazı suçlar yönünden ise tartışmalıdır.

a. Taksirli suçlara teşebbüs mümkün değildir. Zira TCK'ya göre teşebbüsten söz edilebilmesi için failin kasıtlı olması gerekir.

b. Tamamlanması öne alınan, yani hukukî korumanın konusunu oluşturan varlığa zarar vermeyen davranışları kanunun tamamlanmış suç haline getirdiği suçlara da teşebbüs mümkün değildir. Örneğin TCK'nın 302, 309 ve 311. maddelerinde öngörülen suçlarda olduğu gibi.

c. İhmal suretiyle icra suçlarına teşebbüs mümkündür. Buna karşılık sırf ihmal suçlarına teşebbüs mümkün değildir.

d. Aksini savunanların varlığına rağmen, nadiren de olsa, tehlike suçlarına teşebbüs mümkündür. Nitekim tehdit suçu (m.191) bir tehlike suçudur ve bu suça teşebbüs mümkündür. Örneğin, tehdidi içeren mektubun postalanmasından sonra muhatabına ulaşmadan ele geçirilmesi durumunda olduğu gibi.

e. Sırf hareket suçlarına sadece icra hareketlerinin tamamlanmaması şeklindeki teşebbüs söz konusu olabilir. Çünkü bu tür suçlarda hareket tamamlandığında suç da tamamlanmıştır. Ancak sırf hareket suçlarına bu tür teşebbüsün gerçekleşebilmesi için, hareketin bir oluşum sürecine sahip bulunması veya parçalara bölünebilir olması gerekir.

SIRA SİZDE 3

Taksirli suçlara teşebbüs mümkün müdür?

İŞTİRAK

Suç, bir kişi tarafından gerçekleştirilebileceği gibi, birden çok kişi tarafından da gerçekleştirilebilir. Bir kişi tarafından gerçekleştirilebilen bir suçu birden çok kişi birlikte gerçekleştirdiğinde suça iştirak söz konusudur.

Suç kadar eski olan iştirak, giderek yaygınlaşan bir suç işleme biçimidir. Gerçekten de, modern hayatın artan karmaşıklığı bir araya gelmeyi, sadece meşru ekonomik faaliyetler yönünden değil, suç işleme teşebbüsleri yönünden de zorunlu kılmaktadır. Birden çok kişinin birlikte faaliyette bulunması, suçun kararlaştırılması aşamasında söz konusu olabileceği gibi, suçun gerçekleştirilmesi aşamasında da söz konusu olabilir. Suça katılma, birinci aşamada, suç işleme kararının doğmasına neden olmak veya bu kararı güçlendirmek biçiminde, ikinci aşamada ise suçun işlenmesi için gerekli olan hareketleri kısmen veya tamamen yapmak veya bunları yapanlara yardım etmek yahut yapılmalarını herhangi bir şekilde kolaylaştırmak biçiminde olur.

İştirakin Cezalandırılmasının Esası

Kanunilik ilkesine dayalı bir hukuk düzeninde suçun işlenmesine iştirak edenlerin cezalandırılabilmeleri için, bunun kanunda açıkça öngörülmüş olması gerekir. Çünkü, kural olarak, suç yaratan normdaki suç tanımını başlatan "kişi", "kimse" ibareleri, suçun gerçekleşmesine herhangi bir şekilde katkıda bulunan kişiyi değil, tanımda yer alan tipik suç fiilini bütün kurucu unsurlarıyla gerçekleştiren kişiyi ifade eder. Bu nedenle özel kısımda yer alan ve suçu tanımlayan norma dayanılarak, sadece tipik davranışı gerçekleştiren ortağın veya ortakların cezalandırılması mümkün olur. Örneğin birden çok kişinin aynı anda, aynı kişiye öldürücü şekilde ateş etmeleri durumunda olduğu gibi. Buna karşılık tipik olmayan hareketleri gerçekleştiren ortaklar, örneğin sadece hırsızlığa tahrik eden, hırsızlık için gerekli vasıtaları sağlayan veya gözcülük eden kimseler cezalandırılamaz. Bu nedenledir ki, çeşitli yasalar, iştiraki suç haline getiren genel bir norma yer vermektedirler. Bu norm ile, özel kısımdaki tipik fiile dahil olmayan hareketler tipik ve cezalandırılabilir hale getirilmektedir. Böylece iştiraki düzenleyen genel norm, teşebbüsü düzenleyen norm gibi, cezaî sorumluluğu genişletici bir işleve sahip bulunmaktadır.

Ceza hukukumuz yönünden bu genişletici işlev, TCK'nın 37 ve devamı maddeleri tarafından yerine getirilmektedir. Nitekim bu maddelerde öngörülen normlar ile özel kısımda yer alan ve suç yaratan normların biraraya gelmesinden, tek failli suç tipinden farklı, yeni bir çok failli suç tipi doğmaktadır. Bu, suça iştirake ilişkin kanuni tiptir. Bu kanuni tip karşısında, suçu oluşturan davranışın bütününün bir tek fail tarafından gerçekleştirilmiş olması gerekmez. Suçun icrası birden çok kişinin davranışları arasında bölünmüş olabilir ve her birinin davranışının tipik olup olmadığı, dolayısıyla cezalandırılıp cezalandırılmayacağı iştirake ilişkin kanuni tipe göre belirlenir. Böylece bu kişilerin davranışları, tek failli suç tipi (yani özel kısımda yer alan suç tipi) yönünden tipik olmasalar bile, iştirake ilişkin çok failli kanuni tip (iştiraki düzenleyen normlar ile özel kısımdaki normların biraraya gelmesinden ortaya çıkan kanuni tip) yönünden tipik davranışlardır ve cezalandırılırlar.

İştirakin Unsurları

A. İştirakin maddi unsuru üç alt unsuru içermektedir. Bunlar faillerin çokluğu, bir suçun gerçekleştirilmesi ve faillerden her birinin suçun gerçekleşmesine katkıda bulunmasıdır.

a. İştirakin maddi unsurunun gerçekleşmesi için suç her şeyden önce, kanunun o suç yönünden gerekli gördüğü sayıdan daha fazla sayıda kişi tarafından işlenmiş olmalıdır. Bu nedenle tek failli suçlarda en azından iki kişinin bulunması gerekir ve yeterlidir. **Çok failli suç**lara iştirak için, bu suçlar yönünden gerekli olanın ötesinde bir veya daha çok kişiye gerek vardır.

Çok Failli Suç: Tipe uygun olabilmesi için ancak birden fazla kişinin fail olarak bulunması gereken suçtur.

Birden çok kişi tarafından gerçekleştirilen davranışlar aynı nitelikte olabileceği gibi, farklı nitelikte de olabilir. Gerçekten de bu davranışlardan bir kısmının icra hareketi (örneğin öldürülmek istenene ateş etmek) diğer kısmının ise hazırlık hareketi (örneğin adam öldürmek isteyene silah sağlamak) olması mümkündür. Yine bütün davranışların hareket biçiminde olması gerekmez; ihmalî davranışla da katılmak mümkündür. Örneğin, hırsızlarla anlaşan veznedarın kasayı kilitlememesi durumunda olduğu gibi.

Katılanların davranışları, maddi nitelikte (örneğin, boğazı sıkılarak öldürülmek istenen kimsenin kollarını tutmak) veya manevi nitelikte (örneğin, bir kimseyi suça azmettirme veya teşvik etmek) olabilir.

Katılanın davranışları suçun işlenmesi ile hem zaman olabileceği gibi bundan önce de gerçekleştirilebilir.

b. İştirakin maddi unsurunu oluşturan ikinci unsur, tamamlanmış veya teşebbüs aşamasında kalmış bir suçun gerçekleşmiş olmasıdır. Bu itibarla, aksine hüküm bulunması hali hariç, suç işleme konusundaki bir anlaşma veya suç işlemeye tahrik, tek başına, yani anlaşma konusu olan veya işlenmesi tahrik edilen suçun icrasına başlanmadıkça cezalandırılmaz; dolayısıyla bu hallerde iştirakten de söz edilemez.

c. İştirakin maddi unsurunun üçüncü unsuru, iştirak edenlerin katkısıdır. İştirak edenlerin suçun işlenmesine katkıda bulunduklarını söyleyebilmek için, her şeyden önce, her birinin dışa yansıyan, yani duyu organları ile algılanabilen somut bir davranışta bulunması gerekir. Dahili katılma yeterli değildir. Örneğin, bir katilin linç edilmesini hazla seyreden kimsenin durumunda olduğu gibi. Öte yandan iştirak edenin dış dünyaya yansıyan davranışının, suçu oluşturan fiilin gerçekleşmesine bir katkıda bulunması gerekmektedir. Bu katkı suçun düşünülmesi veya gerçekleştirilmesi düzeyinde olabilir. Aksi halde başkasının fiilinden sorumluluk söz konusu olacaktır.

İştirak edenlerin katkısının suçun gerçekleşmesinin olmazsa olmaz şartını oluşturması gerekmez; iştirak edenlerin maddi veya manevi nitelikteki davranışlarının suçun işlenmesini desteklemesi, onu daha muhtemel hale getirmesi yeterlidir.

B. İştirakten söz edilebilmesi için manevi veya sübjektif bir unsurun da bulunması gerekir. İştirakin, Ceza Kanununun iştiraki düzenleyen normlarının özel kısımdaki norm ile bir araya getirilmesinden ortaya çıkan çok failli bir kanunî tipin ifadesi olduğu ve bu kanunî tipin bağımsız bir özelliğe sahip bulunduğu kabul edildiğinde, bu kanunî tipe ilişkin manevî unsurun neden ibaret bulunduğunun, genel olarak manevî unsur konusundaki temel ilkeler ve aynı zamanda bu kanunî tipe özgü nitelikler göz önünde bulundurularak, ancak bağımsız bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Belirtmek gerekir ki, iştirak kastının varlığı için önceden anlaşma şart değildir.

Modern ceza hukuku, suçun icrası sırasında ortaya çıkan ani anlaşma durumlarını da kovuşturabilmek için önceden anlaşma anlayışını terk etmiştir. Gerçekten de önceden anlaşma suç ortaklığının tipik şeklidir ancak yegâne şekli değildir.

Yine belirtmek gerekir ki, birden çok kimsenin birbirinden habersiz olarak aynı kişiye karşı benzer cürmi davranışlarda bulunmaları durumunda iştirakten söz edilemez. Bu durumda çeşitli insan davranışlarının sonucun gerçekleşmesi yönünden rastlantısal birleşmeleri söz konusudur ve bu davranışların her biri ayrı bir tek failli suçu oluşturur ve birbirlerinden bağımsız olarak cezaî sorumluluk doğururlar. Örneğin, karısının ve onun sevgilisinin birbiriden habersiz olarak kocaya zehir vermeleri durumunda olduğu gibi.

Hakim anlayışa göre iştirakten söz edilebilmesi için, bütün ortakların birlikte faaliyette bulunmak bilinç ve iradesine sahip olmaları anlamında bir ortak iradeye gerek yoktur. Birlikte faaliyette bulunma bilincinin ortaklardan yalnız birinde bulunması ve suçu oluşturan çeşitli güçlerin, sadece ortaklardan biri tarafından da olsa, koordinasyonunun sağlanması iştirakin varlığı için yeterlidir. Ancak, sadece başkalarıyla birlikte faaliyette bulunmak bilinç ve iradesine sahip olanlar iştirakten dolayı sorumlu tutulacaktır. Bu bilinç ve iradeye sahip olmayanlar, iştirak kastının yokluğu nedeniyle, iştirakten dolayı değil, tek failli suçtan sorumlu olacaktır; hatta davranışı tek failli suç yönünden tipik değilse bundan da sorumlu olmayacaktır. Ancak unsurları varsa başka bir suçtan ötürü sorumluluk söz konusu olabilir.

İştirak kastının varlığı için çok failli kanunî tip tarafından öngörülen fiilin bilinmesi ve istenmesi gerekir ve yeterlidir. Dolayısıyla söz konusu kast, i. bir suçun gerçekleştirilmesinin bilinmesi ve istenmesini, ii. diğer ortakların yaptıkları, yapmakta oldukları ve yapacakları davranışların bilincini, iii. kendi davranışı ile suçun gerçekleşmesine, diğeriyle birlikte katkıda bulanmak bilinç ve iradesini gerektirir.

Tahrikçi Ajan: Suçluları ortaya çıkarmak ve cezalandırılmalarını sağlamak için onları suç işlemeye iten kimsedir.

Bu noktada **tahrikçi ajan**ın, yani suçluları ortaya çıkarmak ve cezalandırılmalarını sağlamak için onları suç işlemeye iten kimsenin, muhtemel sorumluluğu üzerinde durmak gerekir. Geleneksel anlayışa göre, suçluları ortaya çıkarmak amacı, hukuka aykırılığı veya kusurluluğu ortadan kaldıran bir neden sayılmadığından tahrikçi ajan, tahrik sonucu işlenen suçtan sorumlu olacaktır. Ancak bu konuda doğru bir sonuca varabilmek için, kastı esas almak gerekir. Buna göre tahrikçi ajan, sonucun gerçekleşmesini gerçekten istiyorsa veya gerçekleşmesi tehlikesini kabulleniyorsa iştirak eden olarak cezalandırılmalıdır. Örneğin, cezalandırılmasını sağlayarak tehlikeli bir suçlunun ortalıkta dolaşmasını önlemek amacıyla bu kişinin adam öldürmeye tahrik edilmesinde olduğu gibi. Buna karşılık tahrik edenin sonucun gerçekleşmesi tehlikesini dahi kabul etmemesi ve sonucun gerçekleşmeyeceği inancıyla hareket etmesi durumunda, kastın yokluğu nedeniyle tahrikçi ajan cezalandırılamaz. Örneğin, suçun sonuçlanmasını önleyecek şekilde polislerle anlaşarak önceden bir evin etrafında gerekli önlemleri aldıktan sonra, evdeki bir tablonun çalınmasını tahrik etme durumunda olduğu gibi. Buna rağmen sonuç yine de gerçekleşirse tahrikçi ajan bu sonuçtan dolayı, şartları varsa ve bu sonucun taksirli şekli kanunda öngörülmüşse taksirden dolayı sorumlu tutulabilir.

Tahrikçi ajanın cezaî sorumluluğu, bu konuda hüküm içermeyen 1926 tarihli Ceza Kanunu döneminde, doktrinde ve uygulamada tartışmalara neden olmaktaydı. 2004 tarihli Ceza Kanununun 41. maddesinde yer alan ve iştirak halinde işlenen suçlarda gönüllü vazgeçmeyi düzenleyen hükümlere dayanarak tahrikçi ajanın ne zaman sorumlu olmayacağını belirlemek mümkündür. Buna göre tahrikin konusunu oluşturan suçun icra hareketlerinden gönüllü olarak vazgeçen veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya sonucun gerçekleşmesini önleyen tahrikçi ajan gönüllü vazgeçme hükümlerinden yararlanacak, yani söz konusu suça teşebbüsten dolayı cezalandırılmayacaktır (TCK. m.36, 41, f.1). Aynı şekilde tahrikin konusu olan suçun, gönüllü vazgeçen tahrikçi ajanın gösterdiği önleme gayreti dışında başka bir sebeple işlenmemiş olması veya gönüllü vazgeçen tahrikçi ajanın bütün gayretine rağmen işlenmiş olması durumunda da gönüllü vazgeçmeye ilişkin hükümler uygulanacak ve tahrikçi ajana ceza verilmeyecektir (TCK. m.41, f.2).

Bu konu ile ilgili olarak tartışılan bir başka sorun da, tahrikçi ajanın çabalarının, tahrik edilen kişinin gerçekleştirdiği davranışların cezalandırılmaması sonucunu doğurup doğurmadığı veya ne zaman doğurduğu sorunudur. Tahrik edilenin hareketlerinin cezalandırılmaması teorik yönden, ancak cezalandırılabilen bir teşebbüsün şartlarının dahi tamamlanmaması halinde söz konusudur. Tahrik edilen, tahrikin konusunu oluşturan suçun icrasına başlamış fakat tahrikçi tarafından önceden çağrılan kolluk kuvvetlerinin engellemesi sonucu başarıya ulaşamamış ise, teşebbüsten dolayı sorumlu olacaktır. Yok eğer tahrik edilen tahrik konusu suçun icra hareketlerini tamamlamaktan gönüllü olarak vazgeçmiş veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya sonucun gerçekleşmesini önlemiş ise gönüllü vazgeçme durumu gereği sorumlu olmayacaktır.

Aksine bazı görüşlerin varlığına rağmen, tahrikçinin, mağdurun fail ile işbirliği yapmasını gerektiren bir suçun gönüllü mağduru olduğu durumlarda da, tahrik edilen teşebbüsten dolayı sorumlu olacaktır. Örneğin dolandırıcılıkta tahrik edenin kendisini hataya düşürttürür gibi davranması halinde, kullanılan hile ve desisenin elverişli olması şartıyla, tahrik edilen teşebbüsten sorumlu olur. Aynı şekilde, sözleşme ile ilgili bir suçta tahrikçi ajanın bu sözleşmenin tarafı rolünü oynadığında, tahrik edilen en azından teşebbüsten dolayı sorumlu olacaktır. Örneğin, uyuşturucu madde alım-satımında, tahrikçinin alıcı gibi görünmesi durumunda olduğu gibi.

Kararlaştırılandan Farklı Bir Suçun İşlenmesi Halinde İştirak Edenin Sorumluluğu

Ortaklardan bazılarının suç planını icra ederken, kararlaştırılan suçun yerine başka bir suçu veya kararlaştırılan ile birlikte başka bir suçu gerçekleştirmiş olmaları mümkündür. Örneğin A ve B, bir hırsızlık suçunu işlemek üzere anlaşmışlar, bunun işlenmesi sırasında B, mağdura karşı şiddet kullanarak hırsızlığı yağma suçuna dönüştürmüştür; B tarafından C'yi dövmekle görevlendirilen A, C'yi yaralamış ve parasını çalmıştır. Bu gibi durumlarda iştirak edenin meydana gelen farklı suçtan sorumlu olup olmayacağına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak sorumluluk ilkelerine dayanarak bir çözüme ulaşmak mümkündür. Böylece suç planını gerçekleştiren ortakların hareketleri a) kararlaştırılan hareketlerin sınırı dışına çıkmışsa meydana gelen farklı sonuçtan sadece bu hareketleri yapanlar sorumlu olacak, b) yok eğer bu hareketler kararlaştırılan hareketlerin sınırı içinde kalıyorsa ortaya çıkan farklı sonuçtan- kararlaştırılandan daha hafif veya ağır olmasına bakılmaksızın- bütün ortaklar bunu gerçekleştirenlerle birlikte sorumlu tutulacaktır.

İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Gönüllü Vazgeçme

İştirak halinde işlenen bir suçta suç ortaklarından birinin gönüllü olarak vazgeçmesinin cezaî sorumluluğa etkisi TCK'nın 41. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin 1.fıkrasına göre "İştirak halinde işlenen suçlarda, sadece gönüllü vazgeçen suç ortağı, gönüllü vazgeçme hükümlerinden yararlanır". Bu hüküm ile gönüllü vazgeçmeyi düzenleyen 36. madde hükmü birlikte değerlendirildiğinde, gönüllü vazgeçen ortağın gönüllü vazgeçmeye ilişkin hükümden yararlanabilmesi ve cezaî sorumluluktan kurtulabilmesi için ya icra hareketlerinin tamamlanmasını veya suçun tamamlanmasını yahut sonucun gerçekleşmesini önlemesi gerekir.

Ancak suç ortağı, suçun işlenmemesi için gerekli gayreti göstermesine rağmen suç, ortağın bu gayretleri sonucu değil, başka bir nedenle gerçekleşmemiş olabilir. Kanun, bu durumda dahi suçun işlenmesini önlemeye çalışan ortağı gönüllü vazgeçen olarak kabul etmekte cezasızlıktan yararlandırmaktadır (m.41, f.2).

Kanun, gönüllü vazgeçen ortağın bütün gayretlerine rağmen, diğer ortakların suçu işlemiş olmaları durumunda dahi gönüllü vazgeçen suç ortağına ceza verilmeyeceğini kabul etmiştir (m.41, f.2).

Gönüllü vazgeçen suç ortağının cezasızlığı, gerçekleştirilmesinden vazgeçtiği ve gerçekleşmemesi için gayret gösterdiği suç yönünden söz konusudur. Buna karşılık gönüllü vazgeçen ortak, vazgeçme anına kadar yapılan davranışların başka bir suçu oluşturması durumunda, bu suça ait ceza ile cezalandırılır (TCK. m.36).

Özgü Suçlara İştirak

Özgü Suç: Sadece belli sıfat ve nitelikleri bulunan kişiler tarafından işlenebilen suçtur.

Özgü suçlarla ilgili olarak ortaya çıkan sorun, bu suçlara sadece kanunun aradığı nitelikleri taşıyan kişilerin mi, yoksa bunları taşımayan kişilerin de mi iştirak edebileceğidir. Doktrin ve uygulama gerekli nitelikleri taşımayanların da özgü suçlara iştirak edebileceğini kabul etmektedir. Aksi halde, bir özgü suçun işlenmesini kolaylaştıran, hatta azmettiren kimselerin cezasız kalmaları gerekecektir. Oysa özgü suçu öngören normun koruduğu hukukî varlık veya menfaatin, sadece gereken niteliklere sahip olan kimse tarafından ihlâl edilebileceği doğru olduğu gibi, bu nitelikleri taşımayanların bunlara sahip olanları söz konusu varlık veya menfaati, ihlâl etmeye azmettirebilecekleri veya onlara yardım edebilecekleri de aynı şekilde doğrudur. Şu halde gereken niteliklere sahip olmayan kimse, asla tek failli özgü suçun faili olamaz ise de, özgü suça ilişkin çok failli kanuni tipin aktif süjesi olabilir; bir başka deyişle özgü suçu tek başına işleyemez ise de, ona iştirak edebilir.

Özgü suçlara iştirakten söz edilebilmesi için de, iştirake ilişkin genel ilkelere göre bütün objektif ve sübjektif unsurların gerçekleşmesi aranacaktır. Objektif unsur yönünden, her şeyden önce, kanunun aradığı nitelikleri taşıyan kişinin katılması gerekir; ancak iştirakin tali (ikincil) nitelikte olduğu görüşünden yana olanlara göre özgü suça ait tipik davranış mutlaka gerekli niteliklere sahip olan kimse tarafından gerçekleştirilmelidir. Suçun faili ile suça iştirak edenler arasında bir ayırım yapan ve özgü suçlarda ancak özel faillik niteliğini taşıyan kişinin fail olabileceğini kabul eden 2004 tarihli Türk Ceza Kanunu da bu görüşü benimsemiştir (m. 40, f.2). Manevi unsur yönünden belirtmek gerekir ki, gerekli nitelikleri taşımayan kişi, özgü suça iştirak etme bilinç ve iradesine sahip olmalıdır. Bu da, o kişinin gerekli niteliklere sahip olanın, bu niteliklerini bilmesini gerektirir.

İştirakin Türleri

Ceza Kanunu, ortakların suçun ortaya çıkmasındaki katkılarına göre değişik iştirak türleri belirlemiştir (m.37, 38, 39). İştirake ait durumlardan bazılarının sadece psişik bir katılma, yani başkalarının suç kararını oluşturma veya güçlendirme niteliğinde olmasına karşılık, diğer bazıları maddî katılma, yani suçu gerçekleştirecek hareketlerin uygulama alanına konulmasına katılma niteliğindedir.

Kanunun 37, 38 ve 39. maddelerinde öngörülen iştirak tiplerinden birine girmeyen bir birleşmeye veya katkıya iştirak hükümleri uygulanamaz.

A. Fiili birlikte gerçekleştirme (müşterek faillik) şeklindeki iştirak çeşidi TCK'nın 37. maddesinin 1. fıkrasında şu şekilde düzenlenmiştir: "Suçun kanunî tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur".

Fiili birlikte gerçekleştirenlerden amaç, suçu doğrudan meydana getirecek hareketleri yapanlardır. Müşterek faillikten söz edilebilmesi için, birden çok kişinin, birlikte suç işleme kararına sahip olmalarının yanı sıra, fiil üzerinde ortak hakimiyet kurmaları da gerekir. Her bir suç ortağı müşterek fail olarak işlenen suçun cezasıyla cezalandırılır. Örneğin birden çok kimsenin aynı kişiyi bıçaklaması veya paralarda sahtecilik suçunda sahte parayı çizme, baskıya hazırlama ve basma hareketlerinin yapılması gibi.

Ancak suçu oluşturan tipik fiili gerçekleştirmemekle beraber, tipik fiili gerçekleştiren failin davranışıyla hemzaman olan ve tipik fiilin işlenmesi yönünden önem taşıyan davranışları gerçekleştiren kimse de suçun işlenişi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğundan yani diğer suç ortaklarıyla birlikte suçun işlenişi üzerinde ortak hakimiyet kurduğundan fiili birlikte işleyen (müşterek fail)dir. Örneğin hırsızlıkta kasayı kıranın durumunda olduğu gibi.

B. İştirak çeşitlerinden bir diğeri olan azmettirme ise, TCK'nın 38. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre "Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır". Manevî nitelikte bir iştirak olan azmettirmeden amaç, suç işlemeyi düşünmeyen faile suç işleme kararını verdirmek, böylece suçun ilk ve etkili psişik nedenini oluşturmaktır. Kanun, azmettirenin de işlenen suçun cezası ile cezalandırılacağını, ancak "Üstsoy ve altsoy ilişkisinden doğan nüfuz kullanılmak suretiyle" veya çocukları azmettirme halinde azmettirenin cezasının artırılacağını hükme bağlamıştır (m.37, f.1, f.2).

Azmettirenin belli olmaması halinde, fail veya diğer suç ortağının azmettirenin kim olduğunun ortaya çıkmasını sağlaması cezayı hafifletici neden sayılmıştır (TCK. m.38, f.3).

C. Kanun, 1926 tarihli Ceza Kanununun 65. maddesinde öngörülmüş olan ve suçun icrasını kolaylaştırmak şeklinde ortaya çıkan iştirak türlerini "Yardım etme" adı altında düzenlemiştir. Maddî veya manevî nitelikte olan ve iştirak edene iştirak

edilen suçun cezasından daha az bir ceza verilmesini gerektiren yardım türleri a) suç işlemeye teşvik etmek, b) suç işleme kararını kuvvetlendirmek, c) fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaadetmek, d) suçun nasıl işleneceği konusunda yol göstermek, e) fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak ve f) suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunmaktır.

a. Manevî nitelikte bir iştirak türü olan suç işlemeye teşvik, suç işlemeyi düşünen, ancak henüz bu konuda karar vermemiş olan bir kimseyi karar vermeye ve suçu işlemeye yöneltmektir.

b. Aynı şekilde manevî bir iştirak türü olan suç işleme kararını kuvvetlendirmek, bir suçu işlemeye karar vermiş olan faili karar aşamasından icra aşamasına geçmeye itmek, bu konuda etkili olmaktır.

c. Fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vadetmek de manevî bir iştirak türü olup, suçu oluşturan fiilin işlenmesinden önce, suç işlendiğinde yardımda bulunulacağı vaadini ifade eder. Böylece failin cesaret kazanması, tereddütlerini yenmesi sağlanmış olur. Örneğin fail mahkûm olursa para cezasını ödeme veya çocuklarına bakma vaadi gibi. Sonradan bu vaadin yerine getirilmesi şart değildir.

d. Bir başka manevî iştirak türü olan suçun nasıl işleneceği konusunda yol gösterme ise, fiilin işlenmesinden önce bunun işleniş biçimi ile ilgili olarak önerilerde bulunmayı, yol göstermeyi veya akıl vermeyi ifade eder. Fiilin işlenişi sırasında bu tür bir yardım, fiili birlikte gerçekleştirmeye dönüşebilir.

e. Fiilin işlenmesinde kullanılan vasıtaları sağlamak, maddî bir iştirak türü olup, suçun işlenmesinde kullanılacak silah, zehir gibi vasıtaları sağlamak durumunda söz konusu olur. Vasıtanın suçu oluşturan davranışın gerçekleştirilmesinden önce sağlanmış olmaları gerekir. Bu tür yardım suçu oluşturan davranışla aynı zamanda olursa, ya fiili birlikte gerçekleştirmek durumu veya suçun işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak durumu ortaya çıkar.

f. Suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunmak da bir maddî iştirak türü olup, suçun işlenmesinden önce veya suçun işlenmesi sırasında bir kısım kişisel hizmetlerde bulunmak suretiyle suçun işlenmesini kolaylaştırmayı ifade eder. Örneğin pusuda bekleyene yiyecek sağlamak durumunda olduğu gibi. Bu tür yardımların, icra hareketleri olmaması gerektiği gibi, suçun işlenmesi yönünden çok önemli olmaması da gerekir. Aksi halde fiili birlikte gerçekleştirme durumu söz konusu olabilir.

SIRA SİZDE 4

Kanunumuzun iştirak türleri bakımından kabul ettiği sistem nedir?

Çok Failli Suç (Zorunlu İştirak)

Daha önce de belirtildiği gibi, özel kısımda yer alan norm, suçun varlığı için birden çok failin bulunmasını gerekli gördüğünde, zorunlu olarak çok failli suçtan söz edilir. Bu durumda kanuni tip, failin birden çok olmasını suçun kurucu unsuru haline getirmektedir. Dolayısıyla burada tek kişi tarafından gerçekleştirilmesi mümkün olmayan bağımsız bir suç kategorisi söz konusudur.

Bazı çok failli suçlarda, ihlâl edilmesi suçu oluşturan hukukî yükümlülük, faillerin tümüne ait olduğundan, ortak faillerin her biri cezalandırılır. Örneğin, suç işlemek için örgüt kurmak suçunda olduğu gibi. Buna karşılık bazı çok failli suçlarda yasaklanan davranışı gerçekleştirmeme yükümlülüğü ortak faillerden sadece biri veya birkaçı için söz konusu olduğundan, yalnız bunlar cezalandırılır; diğerleri cezasız kalır. Örneğin, tefecilik suçunda olduğu gibi. Burada sadece tefecilik yapan kişi cezalandırılır.

Çok failli suçlara da muhtemel iştirak mümkündür. Ancak bu tür iştirak, kuşkusuz, zorunlu ortaklar dışında kalan kişiler tarafından gerçekleştirilebilir.

SUÇLARIN İÇTİMAI

Genel Olarak

Bir kimse, bir fiil ile kanunun birden çok hükmünü ihlâl etmiş olabileceği gibi, birden çok fiil ile kanunun aynı hükmünü veya birden çok hükmünü ihlâl etmiş de olabilir. Kural, ceza kanununun ihlâli sayısınca suç vardır ve her bir suça ilgili olduğu hükümde öngörülen ceza verilir ve sonuçta, bu cezalar gerçek içtima kurallarına göre içtima ettirilir. Ancak kanun bazen birden çok ihlâli tek suç saymış ve faile tek ceza verileceğini kabul etmiştir. Bu gibi durumlarda suçların içtimaından söz edilir.

Bileşik (Mürekkep) Suç

Bileşik suç: birden çok suçun bir suçta birleşmesidir.

Bileşik suç, birden çok suçun bir suçta birleşmesini ifade eder. Bileşik suç, zincirleme suçun aksine, başka türden suçların birleşmesinden ortaya çıkan bir suçtur.

TCK'nın 42. maddesinde "Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan" suç olarak tanımlanmaktadır.

Bu hükme göre mürekkep suç iki halde ortaya çıkabilir. Birinci halde birden çok suç, mürekkep suç olarak ortaya çıkan bir başka suçun unsurlarını oluşturur. Örneğin, yağma suçu (TCK. m.148), cebir (TCK. m.108) ve hırsızlık (TCK. m.141) suçlarından, oluşmaktadır.

İkinci halde, bileşik suçu oluşturan suçlardan biri, diğerinin ağırlaştırıcı nedenidir. Bu durumda temel suçun adı değişmez. Ancak ortada artık basit suç değil, ağırlaştırılmış bir suç vardır. Örneğin bina içersinde hırsızlık suçunda olduğu gibi (TCK. m.142, f.1, b.b). Burada aslında ayrı bir suç olan konut dokunulmazlığını ihlâl suçu (TCK. m.116) hırsızlık suçunun ağırlaştırıcı nedeni haline gelmiştir.

Bileşik (mürekkep) suç kaç halde ortaya çıkabilir?

SIRA SİZDE 5

Bütün bu örneklerden de anlaşılacağı üzere bileşik suçtan söz edilebilmesi için, basit veya ağırlaştırılmış bir suçta en azından iki suçun birleşmesi ve birleşen suçların farklı mahiyette olmaları gerekir. Ayrıca bu birleşme kanuni bir birleşme olmalıdır, yani bu birleşme kanunda açıkça öngörülmelidir. Dolayısıyla bileşik suçun varlığı için, failde bir başka suçu işlemek niyetinin bulunması yeterli değildir. Ağırlaştırıcı nedeni oluşturan suçun kanunda açıkça gösterilmiş olması gerekir. Bu itibarla sahte olarak düzenlenmiş bir belgeyi kullanarak başkasını dolandıran kimse, hem belgede sahtecilikten hem de dolandırıcılıktan sorumlu olur. Zira kanun, bu suçlardan birini diğerinin unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni saymamıştır.

Bileşik suç, zincirleme suçun aksine, kendisini meydana getiren suçlara bölünemeyen bir bütündür. Bu itibarla bileşik suç, onu oluşturan suçların değil, doğrudan bileşik suçun sonucunun meydana geldiği zaman tamamlanmış olur.

Bileşik suçta, unsur suç veya ağırlaştırıcı nedeni oluşturan suç tamamlanmış, buna karşılık asıl suç teşebbüs derecesinde kalmış ise, teşebbüs halinde kalmış bileşik suçtan ceza verilir.

Unsur suç veya ağırlaştırıcı nedeni oluşturan suç herhangi bir sebeple (genel af gibi) ortadan kalksa dahi bileşik suç var olmaya devam eder. Nihayet bileşik suçu oluşturan suçlardan birinin takibinin şikâyete bağlı olması, bileşik suçun da öyle olduğu anlamına gelmez.

Zincirleme (Müteselsil) Suç

Zincirleme (Müteselsil) Suç: Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi veya birden farklı kişiye karşı tek bir fiille aynı suçun işlenmesi durumunda bir cezaya hükmedilip cezanın arttırılması halidir.

Ortada birden çok ihlâl (suç) bulunmasına rağmen faile tek ceza verilen durumlardan biri de **zincirleme suç** adı verilen durumdur.

TCK'nın 43. maddesinin 1. bendine göre "Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır".

Zincirleme suç konusunda, birden fazla ihlâlden her birinin başlı başına suç olduğu ve bunların faildeki bir suç işleme kararından doğmuş olmaları nedeniyle tek suç sayıldıkları gözönünde bulundurulduğunda, üç şartın gerçekleşmiş olmasına gerek vardır.

43. maddede birden çok kifliye karşı gerçekleştirilen aynı suçun "tek bir fiille" işlenmesinden söz edilmekte ise de, fikrî içtima ile ilgili olarak açıklanacağı üzere, aynı suçun birden çok kifliye karşı bir tek fiille işlenmesi, mümkün olmadığından buradaki "tek bir fiille" ibaresini "tek bir davranışla" şeklinde anlamak gerekir.

Zincirleme suçu oluşturan suçların cezalandırılabilir olmaları gerekir. Dolayısıyla cezalandırılmaları mümkün olmayan suçlar zincirleme suç yönünden nazara alınmazlar.

A. Zincirleme suçun söz konusu olabilmesi için, öncelikle ortada birden çok suçun bulunması gerekir. Zira kanun aynı suçun "birden fazla işlenmesi"nden söz etmektedir. Bu suçlar icraî veya ihmalî nitelikte olabilir. Başlı başına suç teşkil etmeyen davranışlar veya tek bir suçu meydana getiren davranışlar, birden fazla olsa bile, zincirleme suçu oluşturmaz. Örneğin hırsızlık amacıyla bir kimsenin evine girerek birden çok tabloyu almak durumunda olduğu gibi. Burada herbir tablonun alınışı aynı amaca yönelik olduğundan ve birbirini anlık aralıklarla izlediğinden tek hareket sayılır, dolayısıyla tek suç söz konusu olur. Ancak tek davranışla da kanunun aynı hükmü birden çok ihlâl edilebilir ve birden çok suç gerçekleştirilebilir, dolayısıyla zincirleme suç söz konusu olabilir. Örneğin, söylenen bir sözle birden çok kişiye hakaret etme durumunda olduğu gibi. Nitekim 43. maddenin 2. fıkrasında "Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek fiille (davranışla) işlenmesi durumunda da birinci fıkra hükmü uygulanır", yani tek ceza verilir ve bu ceza artırılır denilmektedir. Zincirleme suçtan söz edilebilmesi için, birden çok suçun değişik zamanlarda gerçekleşmiş olması gerekir. Ancak Kanun, aynı suçun birden çok kişiye karşı işlenmesi durumunda, bu suçların tek bir fiille (davranışla) işlenmiş olmasını aradığından ve bir tek fiille (davranışla) birden çok kişiye karşı farklı zamanlarda aynı suçun işlenmesi mümkün olmadığından, bu şarttan vazgeçmiş görünmektedir.

B. Zincirleme suçun varlığı için aranan ikinci şart, aynı suçun birden çok işlenmiş olmasıdır. Aynı suçtan maksat, bir suçun basit şekli değildir. Kanun, bir suçun basit şekli ile daha ağır veya daha hafif cezayı gerektiren nitelikli şekillerinin de aynı suç sayılacağını hükme bağlamıştır (TCK. m.43, f.1). Kanunda açık hüküm bulunmamakla beraber "aynı suç" kavramına bir suçun teşebbüs halinde kalmış şekli de dahildir. Bu itibarla örneğin basit hırsızlık suçu işlendikten sonra, aynı suçun ağırlaştırılmış veya hafifletilmiş yahut teşebbüs halinde kalmış şeklinin işlenmesi durumunda da "aynı suçun birden fazla işlenmesi" şartı gerçekleşmiş olur.

C. Zincirleme suça özelliğini veren ve birden çok suçu tek suç haline getiren husus, bu suçların bir suç işleme kararı ile gerçekleştirilmiş olmalarıdır.

Bir suç işleme kararı zincirleme suçu oluşturan suçların aynı kast ile işlenmesi anlamına gelmez. Zincirleme suçu oluşturan suçların her biri ayrı bir kastla işlenmiştir. Burada aynı ve tek olması gereken husus, bu müstakil kastları birleştirici bir rol oynayan ve kasttan farklı olan suç işleme kararıdır.

Bir suç işleme kararından maksat, belirli bir hedefe ulaşmak için aynı mahiyette olan bir kısım suç fiillerini işlemek konusunda genel bir karardır.

Zincirleme suçtan söz edilebilmesi için aynı suç işleme kararıyla işlenen suçların pasif süjesinin (mağdurunun) aynı kişi olması gerekmektedir. Zira 43. maddenin 1. fıkrasında değişik zamanlarda "bir kişiye karşı" aynı suçun birden fazla işlenmesinden söz edilmektedir. Ancak Kanun, aynı suçun "birden farklı kişiye karşı" tek bir fiille (daha doğrusu tek bir davranışla) işlenmesi halinde de zincirleme suça ilişkin hükmün uygulanacağını, yani tek ceza verilip bu cezanın artırılacağını ön-

Zincirleme suçu oluşturan suçlar dava zaman aşımı yönünden de tek suç sayılır. Nitekim bu suçlar yönünden dava zaman aşımı son suçun işlendiği gün işlemeye başlar (m.66, f.6).Zincirleme suçu oluşturan suçlar yer yönünden yetkili mahkemenin belirlenmesi bakımından da tek suç sayılmıştır (CMK m.12, f.2). Bu haller dışında zincirleme suçu oluşturan suçlar bağımsızlıklarını korurlar.

görmüştür (m.43, f.2). Örneğin kesin bir program çerçevesinde ve belli bir hedefe ulaşmak kararlılığı içinde bir sözle birden çok kişiye karşı hakaret edilmiş olması durumunda, faile bir tek hakaret suçundan ceza verilecek ve ceza artırılacaktır.

Aynı şekilde mağduru belli bir kişi olmayan suçlar da zincirleme suçla ilgili hükümlere göre cezalandırılacaktır (m.43, f.1, son cümle). Örneğin, çevrenin kirletilmesi suçlarında olduğu gibi (m.181).

Kanun, zincirleme suçu bütün suçlar yönünden kabul etmemiştir. Nitekim 43. madeninin 3. fıkrasına göre, kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarında zincirleme suça ilişkin hükümler uygulanmayacaktır.

Zincirleme suçu oluşturan suçlar ancak kanunda açıkça öngörülen hallerde tek suç sayılır. Bu hallerin başında ceza gelir. Nitekim zincirleme suça tek ceza verilir. Ancak kanun bu cezanın belli ölçüde artırılacağını öngörmüştür.

Zincirleme suç, dava zamanaşımı ve yetkili mahkemenin belirlenmesi yönünden de tek suç sayılır.

Zincirleme (müteselsil) suçun şartları nelerdir?

SIRA SİZDE 6

Fikrî İçtima

TCK'nın 44. maddesine göre "işlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır".

Bu hükümden hareketle **fikrî içtima** adı verilen durum, bir fiil ile kanunun birden çok hükmünün ihlâl edilmesi olarak tanımlanabilir. Bu durumda faile ihlâl edilen hüküm sayısınca değil, sadece en ağır cezayı gerektiren hükme göre ceza verilecektir.

Fikrî İçtima: Bir fiilin aynı anda çeşitli kanun hükümlerini ihlâl etmesidir.

Fikrî içtimadan söz edilebilmesi için kanunumuz iki şart öngörmüştür.

A. Birinci şart, fiilin tek olması, yani değişik hükümlerin bir tek fiille ihlâl edilmiş bulunmasıdır.

Fiilin tekliğinden söz edilebilmesi için, sırf davranış suçlarında hareket veya ihmal şeklindeki davranışın, buna karşılık sonuçlu suçlarda ise sonucun tek olması gerekir. Sonucun tek olması için de failin hareketlerinden dış dünyada meydana gelen ve hukuken nazara alınan değişiklik tek olmalıdır. Bu itibarla atılan bir mermi ile bir kişinin öldürülmesi, diğerinin de yaralanması halinde, ortada iki değişiklik, yani iki sonuç ve dolayısıyla iki fiil vardır. Bu durumda fikrî içtimadan söz edilemez.

Buna karşılık alenen cinsel saldırıda bulunma durumunda tek bir fiil söz konusudur ve bu fiil bir yönü ile TCK'nın 102. maddesini, diğer yönüyle aynı kanunun 225. maddesini ihlal etmekte ve böylece aynı anda cinsel saldırı (ırza geçme) ve hayasızca hareketlerde bulunma suçlarını oluşturmaktadır.

B. Fikrî içtimadan söz edilebilmesi için aranan ikinci şart tek fiilin kanunun değişik hükümlerini ihlâl etmesidir. Kanunun aynı hükmü birden fazla ihlâl edilmiş ise fikrî içtima söz konusu değildir. Esasen bir fiilin aynı anda kanunun aynı hükmünü birden fazla ihlâl etmesi düşünülemez. Örneğin atılan bir mermi ile iki kişinin öldürülmesi halinde aynı hüküm iki defa ihlâl edilmiş ise de, bu iki ihlâl tek fiilden değil, iki fiilden, yani iki adam öldürme olayından kaynaklanmaktadır. Öte yandan meydana konan bir bombanın patlaması sonucu bir kişinin ölmesi, bir kişinin de yaralanması durumunda kanunun iki ayrı hükmü ihlâl edilmiş olmakla birlikte fikrî içtimadan söz edilemez. Zira iki ayrı hükmün ihlâli bir fiilden değil, birden çok fiilden kaynaklanmaktadır. Nitekim bu durumda iki ayrı fiil mevcuttur.

Fikrî içtimada faile, gerçekleşen ihlâllerden sadece cezası ağır olandan dolayı ceza verilir. Hangisinin cezasının daha ağır olduğunu belirlemede somut ceza esas alınır. Ancak ihlâl edilen hükümlerden birinde öngörülen suçun takibi şikâyete bağlı

ise ve şikâyet şartı gerçekleşmemiş ise, cezası daha hafif olsa da diğer suçtan dolayı takip yapılır. Dava ve cezayı düşüren diğer sebepler yönünden de aynı şekilde düşünmek gerekir.

SUÇUN AKTİF SÜJESİ

Hilkat garibesi olarak nitelendirilen yaratıkların fail olup olamayacağı konusunda tereddütler vardır. İnsan olarak nitelendirilemeyecek derecede garip olan yaratıkların suçlu olamayacağı kuşkusuzdur. Bunun dışındaki fiziki anormallikler ceza hukuku süjesi olmaya engel değildir.

Daha önce de belirtildiği üzere, her suçta mutlaka bir aktif süje, yani fail vardır. Suç, kanunun ülkede yaşayanlara yüklediği bir emrin ihlâli olduğundan, daima bir faili gerekli kılar. Buna çoğu defa suçlu denir.

Suçludan maksat, kanunun suç olarak öngördüğü bir fiili gerçekleştiren kişidir.

Sadece insan suçlu olabilir. Çünkü suç, devletin ülkede yaşayanların uymaları için koyduğu bir kuralın ihlâlidir. Bu itibarla sadece şeyler değil, hayvanlar da suç faili olamazlar.

SIRA SİZDE 7

İnsan dışında herhangi bir varlık suçlu olabilir mi?

Tüzel Kişiler

Tüzel Kişi: Belli bir amacı gerçekleştirmek üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca örgütlenmiş bağımsız mal topluluklarıdır.

Tüzel kişilerin suçun aktif süjesi olup olamayacağı konusu tartışmalıdır.

2004 tarihli Türk Ceza Kanunu da 20. maddesinin 1.fıkrasında, Anayasa'nın 38/3. maddesindekine benzer şekilde, "Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz" hükmünü koyduktan sonra 2. fıkrasında, "Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamaz. Ancak suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır" hükmüne yer vermiştir. Kanunun 60. maddesinde ise sadece bazı tüzel kişilere bunların organları veya yöneticilerinin tüzel kişi yararına suç işlemeleri halinde, bazı güvenlik tedbirleri uygulanabileceğini kabul etmektedir. Bütün bunlar Kanunun, tüzel kişilerin suç faili olamayacakları görüşünü benimsediğini ortaya koymaktadır. Madde gerekçesinde de bu husus açıkça vurgulanmıştır.

İSNAT EDİLEBİLİRLİK

İsnat Edilebilirlik: İşlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip olmaktır.

İsnat edilebilirlikten maksat, bir kimsenin kanunun suç olarak öngördüğü bir fiilden dolayı cezalandırılabilmesi için sahip olması gereken niteliklerin bütünüdür.

Failin isnat edilebilir kabul edilebilmesi için gerekli olan niteliklerin neler olduğu konusunda farklı düzenlemeler söz konusudur. Örneğin, Türk Ceza Kanununun 31/1 ve 32/1. maddelerinde "fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını" algılayabilme ve "davranışlarını yönlendirme" yeteneğinden, 31. maddenin 2. fıkrasında "fiili algılama" ve "davranışlarını yönlendirme" yeteneğinden söz edilirken, 84/4. maddesinde "işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği"nden söz edilmektedir.

Bu konudaki en kısa ve en açık tanımı, İtalyan Ceza Kanununun 85/2. maddesinde bulmak mümkündür. Bu hükme göre isnat edilebilirlik anlama ve isteme yeteneğine sahip olmaktır.

Bu tanıma göre isnat yeteneğinden söz edilebilmesi için iki yeteneğin gerçekleşmiş olması gerekir. Bunlar anlama yeteneği ve isteme yeteneğidir.

Anlama yeteneğinden maksat, bireyin gerçekleştirdiği davranışın sosyal değerini bilmesi, bunun farkına varmasıdır.

Anlama yeteneğinden söz edilebilmesi için bireyin, ayrıca davranışının kanunla çatışma halinde olduğunu bilmesi gerekmez; sadece, davranışının genel olarak ortak hayatın gerekleri ile çatışma halinde olduğunu anlaması yeterlidir.

İsnat edilebilirlik, bireye ait bir niteliği, bireyin bir oluş şeklini ifade eder. Bir başka deyişle söz konusu yetenek, şahsa ait bir durumdan ibarettir.

İsteme yeteneği ise, kişinin yapması gerekeni isteyebilme, yani davranışlarını serbestçe belirleyebilme yeteneğinden ibarettir. Nitekim öyle insanlar vardır ki, bunlar iyiyi kötüden ayırabildikleri halde, davranışlarını kendi yargılarına uygun bir şekilde belirleme yeteneğine sahip değildirler. İşte bu hallerde isteme yeteneğinden söz edilemez.

İsnat edilebilirliğin varlığı için, yukarıda sözü edilen her iki yeteneğin bir arada bulunması gerekir. Bunlardan biri eksik ise, kişi isnat edilebilir değildir.

Anlama ve isteme yeteneği, iki kategori insanda eksiktir. Birinci kategoriyi zihinsel yönden yeterli derecede gelişmemiş olan kişiler, ikinci kategoriyi ise ağır psişik anormalliği bulunan kişiler oluşturur. Bu itibarla isnat edilebilirliğin esasını, psişik olgunlukta ve aklen sağlıklı olmada aramak gerekir. İsnat yeteneği, bireyin suçu işlediği anda var olmalıdır.

İsnat edilebilirlikten bahsedebilmek için gereken unsurlar nelerdir? İsnat edilebilirlik suç işleyen birey bakımından hangi anda var olmalıdır?

SIRA SİZDE 8

İsnat Edilebilirliği Kaldıran veya Azaltan Nedenler

Kanun, isnat edilebilirliğin ortadan kalktığı veya azaldığı durumları göstermiştir. Bu durumlar, Ceza Kanununun 31, 32, 33 ve 34. maddelerinde hükme bağlanmıştır.

Söz konusu durumlar, fizyolojik (yaştan kaynaklanan), patolojik (akıl hastalığından veya doğuştan gelen anormalliklerden kaynaklanan) veya toksik (aşırı alkol ve uyuşturucu madde kullanımından kaynaklanan) mahiyette olabilir.

Bu nedenlerle ilgili olarak kıyas işlemine başvurmak mümkündür. Çünkü bu nedenleri düzenleyen normlar ne suç ve ceza yaratan normlardır ne de istisnaî normlardır. Bu itibarla, ilkel olma durumunu isnat edilebilirliği kaldıran bir neden olarak öngören açık bir hüküm bulunmamasına rağmen, bir anda uygarlığın içine sokulan bir vahşinin ceza yeteneğinin bulunmadığını kabul etmek gerekir.

Yaş Küçüklüğü

TCK. ancak fizyolojik ve psikolojik yönden belli bir gelişme düzeyine ulaşan kimselerin tam anlamıyla isnat yeteneğine sahip olabileceğini kabul ederek, 18 yaşından küçüklerin ya tamamen yeteneksiz olduklarını veya tam olmayan bir yeteneğe sahip olduklarını kabul etmiştir.

A. Suçu işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olanlar isnat edilebilir değildir; dolayısıyla bunların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında ceza kovuşturması yapılamaz; ancak çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir (TCK. m.31, f.1; m.56).

B. Fail, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş, on beş yaşını doldurmamış ise bir ayırım yapılmaktadır:

Failin işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması durumunda ceza sorumluluğu yoktur (TCK. m.31, f.2). Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur (TCK. m.56). Tedbirlerin uygulanması on iki yaşından küçükler yönünden yargıcın takdirine bırakılmış olmasına karşılık on iki yaşını doldurmuş on beş yaşını doldurmamış olup da cezaî sorumluluğu bulunmayanlar yönünden zorunlu kabul edilmiştir. Zira maddede "hükmolunur" ibaresi yer almaktadır (TCK. m.31, f.2).

Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş, on beş yaşını doldurmamış olup da işlediği fiili algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip olan faile ceza verilir ve bu ceza Kanunda gösterilen şekilde azaltılır (TCK. m.31, f.2).

C. Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişilere ceza verilir ve bu ceza Kanunda belirtilen şekilde azaltılır (TCK. m.31, f.3).

D. Fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmuş olanların isnat edilebilirliği tamdır ve bunlar işlenen suç için kanunun öngördüğü ceza ile cezalandırılırlar.

Akıl Hastalığı

Akıl hastalığı, isnat edilebilirliği kaldıran veya azaltan bir neden olarak kabul edilmiştir. Akıl hastalığının cezaî sorumluluğa etkisini düzenleyen TCK'nın 32. maddesi, akıl hastalığını tanımlamamıştır. Bir durumun psikiyatride akıl hastalığı olarak kabul edilmesi yeterlidir.

Failin işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılamasını ortadan kaldırmamış veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğini azaltmamış olan bir akıl hastalığı isnat edilebilirliği etkilemez. Bu yeteneğin etkilenmesi için, akıl hastalığının, failin davranışlarını yönlendirme yeteneğinin azalmasına neden olması yeterlidir (TCK. m.32, f.2). Dolayısıyla akıl hastalığının kabulü için anlama ve isteme yeteneklerinden her ikisinin de etkilenmiş olması şart değildir.

Ceza verilmemesi veya cezanın azaltılması için akıl hastalığının fiilin işlendiği anda var olması gerekir. Suçun işlenmesinden önce var olması veya suçun işlenmesinden sonra devam etmesi aranmaz.

SIRA SİZDE 9

İsnat edilebilirliği kaldıran veya azaltan bir neden olarak, akıl hastalığının hangi anda var olması gerekir?

Her ne kadar akıl hastalığının derecelendirilmesi tartışmalı ise de, Ceza Kanunu bu konuda bir derecelendirme yapmıştır.

Tam Akıl Hastalığı: Failin fiili işlediği zaman şuurunu veya hareket serbestisini tamamen kaldıracak surette ki akıl hastalığıdır.

Kısmî Akıl Hastalığı: Faili fiili işlediği zaman şuurunu veya hareket serbestisini önemli derecede azaltacak surette aklî maluliyete müptela olmasını ifade eder.

"Akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez" (TCK. m.32, f.1). Ancak bunlar hakkında "koruma ve tedavi amaçlı" güvenlik tedbirine hükmolunur (TCK. m.32, f.1; m.57).

Kanunun 32. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen derecede olmamakla birlikte, akıl hastalığı nedeniyle "işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişiye" ceza verilir ve bu ceza maddede gösterilen şekilde indirilir (TCK. m.32, f.2).

Kısmî akıl hastalığı olarak nitelendirilebilecek olan bu durumda, Kanun sadece davranışları yönlendirme yeteneğinin azalmasından söz etmekte, buna karşılık fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin, yani anlama yeteneğinin azalmış olmasını nazara almamaktadır. Bu düzenleme karşısında, akıl hastalığı nedeniyle sadece algılama yeteneği 32. maddenin 2. fıkrasında belirtilen derecede azalmış olan faile tam ceza vermek gerekecektir. Ne var ki, böyle bir ayırımı haklı göstermek mümkün değildir.

Kanun, kısmî akıl hastalığı durumu ile ilgili olarak, ağırlaştırılmış müebbet hapis ve müebbet hapis cezaları yönünden indirimi zorunlu kabul ederken, diğer cezalarda indirim yapılıp yapılmamasını yargıcın takdirine bırakmıştır. Zira maddede "indirilebilir" denilmektedir (TCK. m.32, f.2).

Bu kişilerin mahkûm oldukları ceza yerine, süresi aynı kalmak şartıyla, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri uygulanabilir (TCK. m.32, f.2; m.57).

Sağır ve Dilsizlik

1926 tarihli Ceza Kanununa göre, sağır ve dilsizler, isnat yeteneğine hiçbir zaman tam olarak sahip değildirler. Oysa 2004 tarihli Ceza Kanunu yirmibir yaşını tamamlayan sağır ve dilsizlerin bu yeteneğe tam olarak sahip olabileceklerini kabul etmiştir.

Sağır ve dilsizliğin, bireyin psişik yönden normal şekilde gelişmesine engel olduğunu kabul eden kanunumuz, bu kişileri cezaî yönden farklı bir düzenlemeye tabi tutmuştur.

Sağır ve dilsizliğin nedeni önemli değildir. Doğuştan veya küçük yaşta geçirilen bir hastalığın sonucu olabilir.

Kanun, sağır ve dilsizleri isnat yeteneği yönünden çeşitli yaş gruplarına ayırmıştır.

A. Fiili işlediği zaman 15 yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler hakkında, on iki yaşını doldurmamış çocuklara ilişkin hükümler uygulanır. Bu kişiler hakkında ceza kovuşturması yapılmaz, ceza verilmez, sadece çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir (TCK. m.31, f.1; m.33).

B. Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında, on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümler uygulanır. Yani işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya davranışlarını yönlendirme yeteneği ye-

terince gelişmemiş olan sağır ve dilsizlere ceza verilmez, sadece çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Buna karşılık işlediği fiili algılama ve fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip olan sağır ve dilsizlere indirilmiş ceza verilir (TCK. m.31, f.2; m.33).

C. On sekiz yaşını doldurmuş olup da yirmi bir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizlere indirilmiş ceza verilir (TCK. m.31, f.3; m.33).

Geçici Nedenler

Kanun açıkça öngörülenlerin dışında bazı nedenlerin de kişide anlama ve isteme yeteneğini etkileyebileceği kabul etmiş ve bu durumla ilgili olarak 34. maddenin 1. fıkrasında genel bir hükme yer vermiştir.

Geçici nedenler çok değişik olabilir. Örneğin ateşli hastalık, uyur gezerlik, uyku hali, hipnotik telkin gibi. Bunların, isnat edilebilirliğe etki ederek, onu tamamen kaldırması veya azaltması mümkündür.

Kanuna göre, geçici bir nedenle işlediği fiilin "hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli dercede azalmış olan kişiye" ceza verilemeyecektir.

2004 tarihli Kanun, 1926 tarihli Kanunun aksine, geçici nedenlerden dolayı cezanın azaltılmasını kabul etmemiştir. Bu itibarla, geçiçi nedenlerle "işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama" yeteneği sadece kısmen veya "davranışlarını yönlendirme yeteneği" önemli dercede olmayacak şekilde azalmış olan faile tam ceza verilecektir.

Geçici nedenlerden söz edilebilmesi için bu durumun failin iradesinden ileri gelmemiş olması gerekir. Nitekim Kanun, bir tür geçici neden olan alkol veya uyuşturucu madde etkisinin irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu maddeden kaynaklanmasını şart koşmaktadır. Bu itibarla iradi bir şekilde meydana getirdiği geçiçi bir nedenin etkisi altında suç işleyen kimseye isnat edilebilirliği tammışçasına ceza verilir.

TCK., 34. maddesinin 1. fıkrasında, "Geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez" dedikten sonra, 2. fıkrasında "İradi olarak alınan alkol ve uyuşturucu madde etkisinde suç işleyen kimse hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz" hükmüne yer vermiştir.

Alkol ve Uyuşturucu Madde Etkisi

TCK., alkol ve uyuşturucu madde kullanımını, bunun iradi olup olmamasına göre ikiye ayırmaktadır.

Fail, suçu, irade dışı, yani istemeyerek aldığı alkol veya uyuşturucu madde etkisi ile fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaz veya fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azaltmış bir durumda iken işlemiş ise, kendisine ceza verilmez.

İstemeyerek alınan alkol veya uyuşturucu madde, failin, fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama veya davranışlarını yönlendirme yeteneğini hiç etkilememiş veya önemli derecede etkilememiş ise faile suçun tam cezası verilir.

İradi olarak alınan alkol veya uyuşturucu maddenin etkisi altında kalma, ya alkollü içkiyi veya uyuşturucu maddeyi etkisinde kalmak için kullanmak şeklinde ya da bunları kullanmayı istemekle beraber etkisinde kalmayı istememek biçiminde olabilir. Birinci durumda kasıtlı, ikinci durumda taksirli alkol veya uyuşturucu madde etkisi söz konusudur.

Kanun, bütün bu durumların, isnat edilebilirliği etkilemeyeceğini kabul etmiştir (TCK. m.34, f.2).

Ancak isteyerek sarhoşluk veya uyuşturucu madde etkisiyle suç işlenmesi halinde sorumluluk şeklinin ne olacağı, yani suçun kasıtlı mı yoksa taksirli mi olduğu tartışmalıdır. Bu gibi durumlarda, Kanun kusurluluk şeklini belirlemediğine göre, bunun her somut olayda ayrı ayrı belirlenmesi gerekecektir. Bu belirleme yapılırken, failin alkol veya uyuşturucu madde etkisinde kalmadan önceki dönemde kusurlu olup olmadığına veya alkol ya da uyuşturucu madde etkisinin taksirli mi yoksa kasıtlı mı olduğuna değil, suçu işlediği sıradaki psişik durumuna bakmak gerekir.

TEHLİKELİLİK HALİ

Tehlikelilik Hali: Bir kimsenin herhangi bir suçu işlemek konusundaki eğiliminin çok fazla olmasıdır.

2004 tarihli Ceza Kanunu tehlikelilik halini ayrıca düzenlememekte, ancak "Suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular" kenar başlığını taşıyan 58. maddede tehlikeli suçlu olarak, mükerrir suçlulardan başka, itiyadî suçlu, suçu meslek edinen ve örgüt mensubu suçlulardan söz etmektedir (f.9).

Tehlikelilik hali, bir suçun faili olma ihtimalinden ibarettir. Bu hal, bir başka deyişle bir kimsenin herhangi bir suçu işlemek konusundaki eğiliminin çok fazla olmasını ifade eder.

Tehlikelilik hali çeşitli faktörler nazara alınarak belirlenir. Bunların başında faili suça iten saikler, failin karakteri, suçun işlendiği ana kadarki tutumu, daha önce mahkûm olup olmadığı, suçu işlediği sıradaki ve suçtan sonraki tutumu, bireysel, ailevî ve sosyal hayat şartları gibi hususlar gelir.

Bütün bunlar nazara alınarak belirlenen tehlikelilik hali, failin bir oluş şeklini, bir durumunu ifade eder ve bu nedenle bir anlık değil, az çok devamlılık gösterir. Ancak bununla, söz konusu durumun mutlaka devamlı olması gerektiğini söylemek istemiyoruz; geçici de olabilir. Bunun geçici olması, özellikle bireyin yeniden sosyal hayata kazandırılmaya elverişli olması hallerinde söz konusudur. Örneğin, herhangi bir psişik bozukluğun etkisi ile değil, ana babanın ihmali yüzünden kötü yola sapmış küçüklerin durumunda olduğu gibi.

Tekerrür

Ceza hukukunda tekerrür, bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduktan sonra yeniden suç işleyen kimsenin kişisel durumudur (TCK. m.58).

Tekerrürden söz edilebilmesi için, daha önce bir suç işlemiş olmak yeterli değildir. Bunun yargılama makamları tarafından tespit edilmiş olması ve mahkûmiyet kararının kesinleşmiş bulunması gerekir. Ancak hükmedilen cezanın çekilmiş olması aranmamaktadır. Aksi halde iradi bir biçimde mahkûmiyet hükmünün yerine getirilmesinden kaçan kişinin lehine meşru görülmesi mümkün olmayan bir durum yaratılmış olacaktır.

TCK'nın tekerrürü düzenleyen 58. maddesine göre, tekerrürün şartlarını failin daha önce mahkûm olması, failin yeni bir suç işlemesi ve sonraki suçun belli bir süre içinde işlenmiş olması şeklinde üç başlık altında toplamak mümkündür.

A. Tekerrürden söz edilebilmesi için, failin, daha önce bir suçtan dolayı mahkûm olmuş olması gerekir. Sebebi ne olursa olsun beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı tekerrüre esas olmaz.

Buradaki mahkûmiyetten maksat, ceza mahkûmiyetidir. Bir ceza mahkûmiyetinin tekerrüre esas olabilmesi için, kesinleşmiş olması gerekir. Kesinleşme, sonraki suçun işlenmesinden önce gerçekleşmiş olmalıdır.

TCK. yönünden sanığın daha önce mahkûm edilmiş olması yeterlidir; bunun çekilmiş olması gerekmez.

Bir mahkûmiyetin tekerrüre esas alınabilmesi için, varlığını koruyor olması gerekir. Bu itibarla örneğin genel affa uğramış mahkûmiyetler tekerrüre esas olmaz. Buna karşılık, özel af mahkûmiyeti ortadan kaldırmadığından, böyle bir affa uğramış olan mahkûmiyet tekerrüre esas olur.

Mahkûmiyetten sonra dahi şikâyetin geri alınabileceği kabul edilen durumlarda şikâyetin geri alınmasıyla mahkûmiyet ortadan kalkacağından, böyle bir mahkûmiyet tekerrüre esas olamaz.

Ceza zamanaşımı yalnız cezayı düşürdüğünden ve mahkûmiyet var olmaya devam ettiğinden, ceza zamanaşımına uğrayan bir mahkûmiyet tekerrüre esas olur.

Ertelenmiş mahkûmiyet, denetim süresi yükümlülüklere uygun veya iyi halli geçirildiğinde dahi ortadan kalkmadığından (TCK. m.51, f.8), tekerrüre esas olur.

TCK., bazı mahkûmiyetlerin tekerrüre esas olamayacağını kabul etmiştir. Nitekim, esas itibariyle ulusal tekerrür sistemini benimseyen Kanun, yabancı ülke mahkemelerinden verilen hükümlerin tekerrüre esas alınmayacağını hükme bağlamıştır (m.58, f.4). Ancak "Kasten öldürme, kasten yaralama, yağma, dolandırıcılık,

uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ile parada veya kıymetli damgada sahtecilik suçları"ndan dolayı yabancı ülke mahkemelerinden verilen hükümler de tekerrüre esas olur (m.58, f.4).

Fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkındaki mahkûmiyet hükümleri tekerrüre esas olmaz (TCK. m.58, f.5).

B. Tekerrürden dolayı farklı bir infaz rejimine tabi tutulacak olan ceza, yeni suça verilecek cezadır. Bu nedenle, tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için, daha önce kesin bir hükümle mahkûm olduktan sonra yeni bir suç işlenmelidir.

Tekerrür genel bir müessese olduğundan, yeni suçun türü ve niteliği esas itibariyle önemli değildir. Daha önce de belirtildiği üzere önceki ve sonraki suç arasında aynı veya aynı cinsten olma ilişkisi aranmaz.

Ancak, kasıtlı suçlar ile taksirli suçlar arasında tekerrür hükümleri uygulanmaz. Yani önceki suç kasıtlı sonraki suç taksirli ise veya önceki suç taksirli sonraki suç kasıtlı ise ikinci suçun cezasının infazı ile ilgili olarak tekerrüre ilişkin hükümler uygulanmaz (TCK. m.58, f.4).

Aynı şekilde sırf askeri suçlar ile genel suçlar arasında da tekerrür söz konusu değildir (TCK. m.58, f.4).

C. TCK, süreli tekerrür sistemini kabul etmiştir. Buna göre sonraki suçun belli bir süre içinde işlenmiş olması gerekmektedir.

Önceki mahkûmiyet beş yıldan fazla hapis cezası ise tekerrür süresi beş yıl, önceki mahkûmiyet beş veya daha az süreli hapis cezası veya, miktarı ne olursa olsun, adlî para cezası ise tekerrür süresi üç yıl olarak belirlenmiştir (TCK. m.58, f.2). Ceza özel af ile değiştirilmiş ise, sürenin belirlenmesinde aftan sonraki ceza esas alınır. Bu süreler cezanın infaz edildiği tarihten başlar.

Tekerrür süresi geçtikten sonra suç işlenmesi halinde, bu suçun cezası yönünden tekerrür hükümleri uygulanmaz. Önemli olan sonraki suçun tekerrür süresi içinde işlenmiş olmasıdır; mahkûmiyet hükmünün de bu süre içinde verilmiş olması gerekmez.

2004 tarihli Ceza Kanunu, 1926 tarihli Ceza Kanununun aksine, tekerrür halinde sonraki suçun cezasının artırılmasını kabul etmemiştir. Ancak tekerrür halinde sonraki suça ilişkin hükümde hapis cezası ile adlî para cezası seçimlik olarak öngörülmüş ise, hapis cezasına hükmolunur (TCK. m.58, f.3).

Tekerrürün bunun dışındaki sonuçları, esas itibariyle, infazla ilgilidir. Nitekim tekerrür halinde hükmolunan ceza mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilir (TCK. m.58, f.6).

- **a.** Tekerrür halinde işlenen suçtan dolayı mahkûm olunan ceza yönünden koşullu salıverme süresi daha uzun tutulmuştur (İK. m.108, f.1). Ancak tekerrür nedeniyle koşullu salıverme süresine eklenecek miktar tekerrüre esas alınan cezanın en ağırından fazla olamayacaktır (İK. m.108, f.2).
- **b.** Tekerrür hükümlerinin ikinci defa uygulanması durumunda hükümlü koşullu salıvermeden yararlanamaz (İK. m.108, f.3).
- **c.** Mükerrir cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve süresi bir yıldan az olmamak üzere denetime tabi tutulur (TCK. m.58, f.6; İK. m.108, f.4). Denetim süresinde koşullu salıvermeye ilişkin hükümler uygulanır (İK. m.108, f.5). Yargıç, denetim süresini uzatabilir. Bu süre beş yılı geçemez (İK. m.108, f.6). Mahkûmiyet kararında, hükmolunan cezanın mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirileceği ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin uygulanacağı açıkça belirtilir (TCK. m.58, f.7).

İtiyadî Suçlu

İtiyadî suçluluk, bir davranış tekrar edildikçe gerçekleştirilmesi daha kolay ve çabuk hale geldiği için daha az çabayı gerektirdiği şeklindeki biyolojik kanundan kaynaklanmaktadır. Bazı eski kanunlarda yer almış olmasına rağmen bu kavram yakın zamanlarda incelenmiştir.

İtiyattan söz edilebilmesi için suç fiilinin çokluğu yeterli değildir. Tekrarın, failin psişiğinde benzeri davranışların icrasını daha kolay hale getirecek bir etki yaratmış olması gerekir. Bu itibarla suç işleme eğilimi; baştan beri bulunmayan, aksine sonradan edinilen bir şeyden de kaynaklanmaktadır. Bunun sonucu olarak, itiyadî suçluluk, suç faaliyetindeki ısrarı nedeniyle suç işlemek konusunda önemli bir eğilim kazanan bireyin kişisel durumu olarak tanımlanabilir.

İtiyadî suçlu, suç fiillerinin tekrarı ile kazandığı belirgin suç işleme eğilimi nedeniyle tehlikelidir.

Kanundaki tanıma göre "kasıtlı bir suçun temel şeklini ya da daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şeklini bir yıl içinde ve farklı zamanlarda ikiden fazla işleyen kişi" itiyadî suçludur.

a. Bu tanıma göre bir kimsenin itiyadî suçlu sayılabilmesi için, öncelikle birden fazla suç işlemiş olması ve bunların aynı suç olması gerekmektedir. Belirtmek gerekir ki, birden çok suçun aynı suç olması şartı, itiyadî suçlu kavramını çok daraltmaktadır. "Bir suç" yerine "aynı cins suç"un esas alınması daha doğru olurdu. Hükümde aynı suçun basit, ağırlaştırılmış ve hafifletilmiş şekilleri sayılmakta, buna karşılık teşebbüs halinde kalmış şeklinden söz edilmemektedir. Bu, söz konusu kavramı daha da daraltacak bir durumdur.

b. İtiyadî suçluluk için aranan bir diğer şart ise süre ile ilgilidir. Yani aynı suç, farklı zamanlarda, ancak bir yıl içinde ikiden fazla, yani en azından üç defa işlenmelidir.

Kanunun aynı suçun sadece işlenmesinden söz etmesi, buna karşılık önceki iki suçtan dolayı mahkûm olmuş olmanın şart koşulmamış bulunması, bu müessesenin uygulanmasında tereddütlere yol açacaktır.

İtiyadî suçlu olmanın sonuçlarına gelince: Bu husus Kanunun 58. maddesinin 9. fıkrasında belirtilmiştir. Buna göre itiyadî suçlulara mükerrirlere özgü infaz rejimi ve cezanın infazından sonra da "denetimli serbestlik tedbiri" uygulanacaktır.

Suçu Meslek Edinen

Ceza Kanununun 6. maddesinin 5. maddesinin (i) bendinde tanımlanan bu tür tehlikelilik, aslında itiyadî suçluluğun bir türünden başka bir şey değildir.

Sözü edilen tanıma göre suçu meslek edinenden maksat "kısmen de olsa geçimini suçtan elde ettiği kazançla sağlamaya alışmış kişi"dir.

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, suçu meslek edinmeden söz edilebilmesi için Kanunun aradığı şart, kişinin kısmen de olsa geçimini suçtan elde ettiği kazançla sağlamaya alışmış olmasıdır. Böyle bir alışkanlıktan söz edilebilmesi için, hükümde açıklık olmamasına rağmen, kişinin müteaddit suçları işlemiş olması gerekir. Ayrıca işlediği suçların mahiyeti, davranışları ve hayat tarzı, suçlunun, kısmen olsun, suçtan elde ettiği kazançlarla yaşamayı alışkanlık haline getirdiğini ortaya koymalıdır. Yani suçların tekrar tekrar işlenmesi, suçluya sabit bir gelir kaynağı sağlamalıdır. Örneğin; küçükleri dilencilikte araç olarak kullanan, fuhuş için kadın sağlayan, yankesicilik veya dolandırıcılık yaparak yaşayan kimsenin durumunda olduğu gibi.

Suçlunun geçimini suçtan elde ettiği kazançla sağlayıp sağlamadığını her olayda yargıç belirleyecektir.

Suçlunun, suçu meslek edinen kişi ve dolayısıyla tehlikeli suçlu olduğu kabul edildiğinde, kendisine verilen ceza mükerrirlere özgü infaz rejimine göre infaz edilecek; bu kişiye ayrıca cezanın infazından sonra "denetimli serbestlik tedbiri" uygulanacaktır (TCK. m.58, f.9).

Örgüt Mensubu Suçlu

Türk Ceza Kanunu örgüt mensubu suçluyu da tehlikeli suçlu saymıştır. Örgüt mensubu suçludan maksat "bir suç örgütünü kuran, yöneten, örgüte katılan veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen" kişidir (TCK. m.6, f.5, b.j).

Çeşitli suçları işlemek amacıyla oluşturulan bir örgüte mensup olan kişinin suç işleme eğiliminin çok yüksek olduğu kuşkusuzdur. Bu itibarla bu tür suçluları tehlikeli suçlu saymak ve tehlikeli suçluların tabi oldukları hükümlere tabi tutmak isabetlidir.

Suçlunun örgüt mensubu suçlu sayılması için, bir suç örgütünü (TCK. m.220, 314) kurmuş olması veya yönetmesi veya böyle bir örgüte katılması yahut örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işlemiş olması yeterlidir.

Bu tür suçlulara da tehlikeli suçlularla ilgili hükümler uygulanır. Yani bunlara verilen cezalar mükerrirlere özgü infaz rejimine göre infaz edilir ve cezanın infazından sonra da "denetimli serbestlik tedbiri" uygulanır (TCK. m.58, f.9).b

Özet

Nitelikli suç nedir? Haksız tahrik hangi durumlarda söz konusudur? Takdiri hafifletici nedenler hukukumuzda nasıl düzenlenmiştir sorularını yanıtlayabilmek

Suça etki eden nedenlerden söz edebilmek için öncelikle bir suç olmalıdır. Bu anlamda suça etki eden nedenler ikincil niteliktedir. Suça etki eden nedenler, suçun kurucu unsurlarından farklıdır. Nitekim kurucu unsurlar, yokluklarında suçtan söz edilemeyen unsurlardır. Suça etki eden nedenlerin suçun varlığı ya da yokluğuyla ilgileri yoktur. Suça etki eden nedenler suçun daha hafif ya da ağır olmasını doğuran nedenlerdir. Cezaya etki eden bütün nedenler, suça etki eden neden değildir. Bir nedenin, suça etki eden neden olabilmesi için, suçun basit şekli için öngörülen cezayı artıran veya azaltan neden olması gerekir. Haksız tahrik, bir kimsenin haksız bir fiilin doğurduğu şiddetli gazap ve elemin etkisi altında hareket ederek bir suç işlemesi halinde söz konusu olur. Ayrıca fail yararına cezayı hafifletecek takdiri nedenlerin varlığı halinde ceza indirilir.

Teşebbüsü tanımlayabilmek

Teşebbüs, failin, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaması halidir. Teşebbüsün cezalandırılmasını gerektiren neden, tamamlanmış suçun cezalandırılmasını gerektiren nedenin aynısıdır.

İştirakin cezalandırılmasının esasın ne olduğunu açıklayabilmek, iştirakin türlerini sıralayabilmek, kararlaştırılandan farklı bir suçun işlenmesi halinde iştirak edenin cezaî sorumluluğunu belirleyebilmek

Suça iştirak, tek bir kişi tarafından işlenebilen bir suçun, birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilmesine denir. Kanunilik ilkesine dayalı bir hukuk sisteminde suçun işlenmesine iştirak edenlerin cezalandırılabilmeleri için, bunun kanunda açıkça öngörülmüş olması gerekir. Suç planını gerçekleştiren ortakların hareketleri, kararlaştırılan hareketlerin sınırı dışına çıkmışsa meydana gelen farklı sonuçtan sadece bu hareketleri yapanlar sorumlu olacak, eğer bu hareketler kararlaştırılan hareketlerin sınırı içinde kalıyorsa ortaya çıkan farklı sonuçtan -kararlaştırılandan daha hafif veya ağır olmasına bakılmaksızın- bütün ortaklar bunu gerçekleştirenlerle birlikte sorumlu tutulacaktır. İştirak halinde işlenen suçlarda da gönüllü vazgeçme söz konusu olabilir. Özgü suçlara kanunun aradığı sıfat ve niteliklere sahip olmayan kimselerin iştiraki mümkündür.

Birleşik (mürekkep) suç, zincirleme (müteselsil) suç ve fikrî içtimaı tanımlayabilmek

Bileşik (mürekkep) suç, tek başına suç sayılan birtakım fiillerin, kanunla, yasal olarak birleştirilmesi ve tek suç haline getirilmesidir. Zincirleme (müteselsil) suç ise, aynı suç işleme kararını gerçekleştirmek amacıyla, değişik zamanlarda bir kişiye karşı kanunun aynı hükmünün birden fazla ihlâl edilmesi durumunda veya birden farklı kişiye karşı tek bir fiille (daha doğrusu tek bir davranışla) aynı suçun işlenmesi halinde bir cezaya hükmedilip cezanın artırılması halidir. Fikrî içtima da bir fiilin aynı anda çeşitli kanun hükümlerini ihlâl etmesidir.

Suçun aktif süjesini belirleyebilmek

Her suçta mutlaka bir aktif süje vardır. Buna çoğu defa suçlu denir. Suçlu ise, kanunun suç olarak ön gördüğü bir fiilin failidir. Sadece insan suçlu olabilir. Çünkü suç, devletin ülkede yaşayanların uymaları için koyduğu bir kuralın ihlâlidir.

İsnat edilebilirliğin ne olduğunu açıklayabilmek

İsnat edilebilirlik, anlama ve isteme yeteneğine sahip olmaktır. Anlama yeteneği, bireyin gerçekleştirdiği davranışın sosyal değerini bilmesi, bunun farkında olması iken; isteme yeteneği bireyin davranışlarını serbestçe belirleyebilme yeteneğidir. Kanun, isnat yeteneğinin ortadan kalktığı veya azaldığı durumları göstermiştir.

Tehlikelilik hali, tekerrür, itiyadî suçlu, suçu meslek edinen ve örgüt mensubu suçlu kavramlarını tanımlayabilmek

Tehlikelilik hali, bir kimsenin herhangi bir suçu işlemek konusundaki eğiliminin çok fazla olmasıdır. 2004 tarihli Ceza Kanunu da tehlikelilik halini ayrıca düzenlememekte, ancak "Suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular" kenar başlığını taşıyan 58. maddede tehlikeli suçlu olarak, mükerrir suçlulardan başka, itiyadî suçlu, suçu meslek edinen ve örgüt mensubu suçlulardan söz etmektedir.

Kendimizi Sınayalım

1. Var olmaları için hukukî varlığın veya menfaatin ihlâlinin, failin devam eden davranışının sonucu olarak, zaman içerisinde devam etmesi zorunlu suçlara ne ad verilir?

a. Zincirleme suç
b. Kesintisiz suç
c. Bileşik suç
d. Murtabit suç
e. Tehlike suçu

2. Çilingir A, ancak kapısından girilebilecek bir binada hırsızlık yapmak isteyen kişilere, amaçlarını bilerek anahtar sağlamıştır.
Olaya ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

a. A, hırsızlık suçuna azmettirendir.
b. A, hırsızlık suçunda müşterek faildir.
c. A, hırsızlık suçuna maddi şekilde yardım edendir.
d. A, hırsızlık suçuna manevi şekilde yardım edendir.
e. Olayda zorunlu iştirak durumu söz konusudur.

3. Başka türden suçların bir suçta birleşmesine ne ad verilir?

a. Zincirleme suç
b. Kesintisiz suç
c. Tehlike suçu
d. Bileşik suç
e. Özgü suç

4. A, B'yi öldürmek istemektedir. C ise A'ya, "B'yi öldürür ve mahkûm olursan sana ve çocuklarına bakarım" demiştir.
Olayla ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

a. C, adam öldürme suçuna manevi şekilde yardım edendir.
b. C, adam öldürme suçuna maddi şekilde yardım edendir.
c. C, adam öldürme suçuna azmettirendir.
d. C, adam öldürme suçunda müşterek faildir.
e. C, adam öldürme suçuna iştirak etmemiştir.

5. A, hırsızlık yapmak üzere kapıyı açtıktan sonra pişman olarak eve girmeyip oradan uzaklaşmıştır.
A'nın bu davranışı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

a. Etkin pişmanlıktır.
b. İşlenemez suçtur.
c. İtiyadi suçtur.
d. Tehlike suçudur.
e. Gönüllü vazgeçmedir.

6. Teşebbüse ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**

a. Taksirli suçlara teşebbüs olanaklıdır.
b. Teşebbüsten bahsedebilmek icra hareketlerine başlanmış olmalıdır.
c. Kasıtlı suçlara teşebbüs olanaklıdır.
d. İhmal suretiyle icra suçlarına teşebbüs olanaklıdır.
e. Tehlike suçlarına teşebbüs olanaklıdır.

7. İsteyerek sarhoş olup, daha sonra suç işleyen kişi bakımından, aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

a. Suçun cezası azaltılarak verilir.
b. Suçun tam cezası verilir.
c. Hakkında sadece güvenlik tedbiri uygulanır.
d. Suçun cezası artırılarak verilir.
e. Hiç ceza verilmez.

8. Aşağıdakilerden hangisi, ceza hukukunda, anlama ve isteme yeteneğine sahip olmanın karşılığı olarak kullanılır?

a. Hukuka uygunluk nedeni
b. Tehlikelilik hali
c. İsnat edilebilirlik
d. Suça etki eden neden
e. Kusurluluk

9. Suçu işlediği sırada kaç yaşından küçük olanlar isnat edilebilirlikten yoksundur?

a 9
b. 10
c. 12
d. 15
e. 18

10. Aşağıdakilerden hangisi, bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduktan sonra belirli süreler içersinde yeniden suç işleyen kişinin durumunu tanımlar?

a. Tekerrür
b. Müptela
c. Kesintisiz suç
d. Zincirleme suç
e. İtiyat

Yaşamın İçinden

Milliyet.com.tr BASINDA GÜVEN 29.07.2010

Ağabeyini öldüren sanığa 15 yıl hapis cezası

İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın karar duruşmasına tutuklu yargılanan sanık ile avukatı katıldı. Sanık savunmasında, 7 yaşından beri çalışarak ailesinin geçimine katkıda bulunduğunu, evli ve iki çocuk babası ağabeyi'nin ise çalışmadığını, içki içtiğini, yakınlarına eziyet ettiğini öne sürdü. Olay günü ağabeyi ile yine tartıştığını kaydeden sanık "Ağabeyime, 'Yeter artık, adam olacaksan ol, annemi dövme. Çocuğun bile artık sana baba demiyor' dedim. Ağabeyimin silahı vardı. Onu bulunduğu yerden aldım. Tabanca nasıl olduysa patladı. Ağabeyim mezarda, ben hapisteyim. Çok pişmanım" dedi. Sanığın avukatı, müvekkilinin tahrik altında silahı ağabeyine doğrulttuğunu, silahın ise kaza sonucu patladığını öne sürerek, müvekkili lehine olan hükümlerin uygulanmasını talep etti.

KARAR

Yargılama sonunda mahkeme heyeti sanığı önce müebbet hapisle cezalandırdı. Sanığın eylemini, aile içinde rahatsızlıklara neden olan huzursuzluk yaratan ağabeyin haksız tahriki altında gerçekleştirdiği kanaatine varan mahkeme heyeti, bu cezada indirime giderek, sanığa 18 yıl hapis cezası verdi.Sanığın duruşmalardaki iyi halini dikkate alan mahkeme heyeti, bu cezada da 1/6 oranında indirime giderek sanığa 15 yıl hapis cezasına çarptırdı.

Kaynak: http://www.milliyet.com.tr/agabeyini-oldurensaniga-15-yil-hapis-cezasi/turkiye/sondakikaarsiv/29.07.2010/1269812/default.htm

Okuma Parçası

…Çağdaş tüm devletlerin ceza hukuku ve ceza usul hukuku uygulamalarında; reşit olan suçlular ile çocuk suçlular, farklı konumda olduklarından ceza yargılaması sürecinde soruşturma, kovuşturma ve infaz aşamalarında farklı kurallara tâbi tutulmuşlardır. Çocuk suçluların ya da diğer bir deyimle suça sürüklenen çocukların, temyiz kabiliyeti, işlenen suçun sebep ve sonuçlarını değerlendirebilecek akli, ruhi ve fiziki olgunluğa sahip olma, geçerli hukuki işlem yapabilme, kendini savunma ve kendini üçüncü kişilere karşı temsil etme bakımından reşit kişilerden farklı konumda oldukları için, reşit kişilerle farklı ceza ve ceza usul kurallarına tâbi tutulmalarında Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı bir durum bulunmamaktadır…"

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI: Esas Sayısı: 2006/57, Karar Sayısı: 2009/123, Karar Günü: 1.10.2009, R.G. Tarih-Sayı: 04.12.2010-27775

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. b	Yanıtınız yanlış ise "Suç Yolu ve Suçun Tamamlanması" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. c	Yanıtınız yanlış ise "İştirakin Türleri" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. d	Yanıtınız yanlış ise "Bileşik Suç" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. a	Yanıtınız yanlış ise "İştirakin Türleri" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. e	Yanıtınız yanlış ise "Gönüllü Vazgeçme" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. a	Yanıtınız yanlış ise "Teşebbüsün Unsurları ve Çeşitli Suçlar Yönünden Teşebbüs" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. b	Yanıtınız yanlış ise "Alkol ve Uyuşturucu Madde Etkisi" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. c	Yanıtınız yanlış ise "İsnat Edilebilirlik" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. c	Yanıtınız yanlış ise "Yaş Küçüklüğü" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. a	Yanıtınız yanlış ise "Tekerrür" konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Haksız tahrikten söz edilebilmesi için öncelikle tahrik edici bir fiil olmalıdır. Tahrik edici fiil haksız olmalıdır. Kanunumuz, haksız tahriki oluşturan fiilin, failde hiddet veya şiddetli eleme neden olmasını şart koşmuştur. Hiddet ve şiddetli elem, haksız tahriki oluşturan fiilden kaynaklanmalıdır. Failin işlediği suç hiddet veya şiddetli elem halinin bir tepkisi olarak ortaya çıkmalıdır.

Sıra Sizde 2

Suçun tamamlanması kavramı, insan tarafından gerçekleştirilen fiilin kanun koyucunun belirlediği soyut suç tipine tam uygunluğunu ifade eder. Tamamlanmış suç somut ağırlığının en ileri derecesine vardığında ise son bulma aşaması söz konusudur. Suçun tamamlanması ve son bulma aşamaları çakışabilir.

Sıra Sizde 3

Taksirli suçlara teşebbüs mümkün değildir. Zira TCK'ya göre teşebbüsten söz edilebilmesi için failin kasıtlı olması gerekir.

Sıra Sizde 4

Ceza Kanunu, ortakların suçun ortaya çıkmasındaki katkılarına göre değişik iştirak türleri belirlemiştir (m.37, 38, 39). İştirake ait durumlardan bazılarının sadece psişik bir katılma, yani başkalarının suç kararını oluşturma veya güçlendirme niteliğinde olmasına karşılık, diğer bazıları maddî katılma, yani suçu gerçekleştirecek hareketlerin uygulama alanına konulmasına katılma niteliğindedir.

Sıra Sizde 5

Bileşik suç iki halde ortaya çıkabilir. Birinci halde birden çok suç, bileşik suç olarak ortaya çıkan bir başka suçun unsurlarını oluşturur.İkinci halde, bileşik suçu oluşturan suçlardan biri bu suçun unsurundan, diğeri ise ağırlaştırıcı nedeninden ibarettir.

Sıra Sizde 6

Zincirleme suçun söz konusu olabilmesi için, öncelikle ortada birden çok suçun bulunması gerekir. Zincirleme suçtan söz edilebilmesi için, birden çok suçun değişik zamanlarda gerçekleşmiş olması gerekir. Zincirleme suçun varlığı için aranan ikinci şart, aynı suçun birden çok işlenmiş olmasıdır. Zincirleme suça özelliğini veren ve birden çok suçu tek suç haline getiren husus, bu suçların bir suç işleme kararı ile gerçekleştirilmiş olmalarıdır.

Sıra Sizde 7

Suçludan maksat, kanunun suç olarak öngördüğü bir fiili gerçekleştiren kişidir. Sadece insan suçlu olabilir. Çünkü suç, devletin ülkede yaşayanların uymaları için koyduğu bir kuralın ihlâlidir. Bu itibarla sadece şeyler değil, hayvanlar da suç faili olamazlar.

Sıra Sizde 8

İsnat edilebilirlik anlama ve isteme yeteneğine sahip olmaktır. İsnat yeteneği, bireyin suçu işlediği anda var olmalıdır.

Sıra Sizde 9

Ceza verilmemesi veya cezanın azaltılması için akıl hastalığının fiilin işlendiği anda var olması gerekir. Suçun işlenmesinden önce var olması veya suçun işlenmesinden sonra devam etmesi aranmaz.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Aydın, Nurullah. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler-Özel Hükümler,** Adalet Yayınevi, 2009.

Centel, Nur- Zafer, Hamide- / Çakmut, Özlem. **Türk Ceza Hukukuna Giriş,** İstanbul, Beta Yayınevi, 2010

Demirbaş, Timur. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** Seçkin Yayınevi, 2009.

Hakeri, Hakan. **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** Adalet Yayınevi, 2011.

Koca, Mahmut- Üzülmez, İlhan. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008.

Özbek, Veli Özer- Bacaksız, Pınar- Doğan, Koray. **Ceza Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler,** Ankara, Seçkin Yayınevi, 2010.

Özen, Muharrem- Hafızoğulları, Zeki. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** US-A Yayıncılık, 2010

Özgenç, İzzet. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,** Seçkin Yayınevi, 2010.

Öztürk, Bahri- Erdem, Mustafa Ruhan. **Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler,** Turhan Yayınevi, 2007.

Yenidünya, Ahmet Caner- Gökçen, Ahmet- Artuk, Mehmet Emin. **Ceza Hukuku Genel Hükümler,** Turhan Yayınevi, 2009.

5

Amaçlarımız

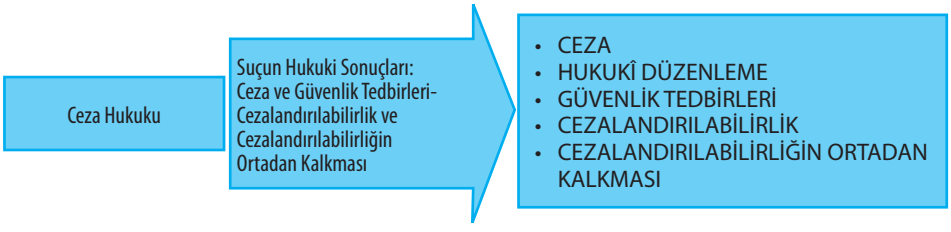
Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Cezanın ne olduğu, cezanın esası ve cezanın işlevi hakkında yorum yapabilecek,
- Cezanın özelliklerini ve Ceza Kanununun öngördüğü cezaları sayabilecek,
- Türk Ceza Kanunu'nun ne tür güvenlik tedbirleri öngördüğünü belirleyebilecek,
- Cezalandırılabilirlik kavramının içeriğini açıklayabilecek,
- Cezalandırılabilirliği ortadan kaldıran sebepleri sayabilecek bilgi ve becerilere sahip olacaksınız.

Anahtar Kavramlar

- Ceza
- Genel Önleme
- Özel Önleme
- Aslî Ceza
- Tamamlayıcı Ceza
- Erteleme
- Koşullu Salıverme
- Güvenlik Tedbirleri
- Müsadere
- Cezalandırılabilirlik
- Şikâyet
- Af
- Failin Ölümü
- Zamanaşımı
- Önödeme

İçindekiler

Suçun Hukuki Sonuçları: Ceza ve Güvenlik Tedbirleri- Cezalandırılabilirlik ve Cezalandırılabilirliğin Ortadan Kalkması

CEZA

Cezanın Mahiyeti

Ceza, bir emri ihlâl eden kimseye çektirilen acıyı ifade eder. Cezanın esas karakteri, acı verici olmasıdır. Gerçekten acı vermeyen bir cezadan söz etmek, karanlık ışıktan veya soğuk ateşten söz etmek gibidir.

Ceza: Bir emri ihlâl eden kimseye çektirilen acıdır.

Bu özellik, bütün cezalar için ortaktır; yani özel alanda (örneğin aile, okul ve derneklerde) verilen cezalar da bu karaktere sahiptir. Ancak burada üzerinde durulacak olan, devlet tarafından verilen cezadır. Bu ceza bir kamusal müeyyidedir. Ne var ki, devlet çok defa ceza hukuku dışında kalan cezalara da başvurur. Özellikle idarî cezalar, bu yönden büyük önem taşır. Bu itibarla devlet tarafından verilen cezalar alanında, suçun sonucu olan cezaları diğerlerinden ayırmak gerekir.

Ceza, maddi yönden, bireysel bir varlığın yok edilmesinden veya sınırlamaya uğramasından ibarettir. Geçmiş asırlarda çok çeşitli cezalara başvurulmuştur ve bunların bazıları doğrudan bireyin şeref varlığını (damgalama gibi), bazıları ise vücut bütünlüğünü (organ kesme, kırbaçlama gibi) etkilemekteydi. Modern devletlerde ise, ceza genellikle üç varlık üzerinde etkili olmaktadır. Bunlar hayat (ölüm cezası), özgürlük (bireysel özgürlüğü bağlayıcı cezalar) ve malvarlığı (para cezası) dır.

Bu ayırımı yapmak hiç de güç değildir. Nitekim ceza hukuku anlamında cezaları diğer kamusal cezalardan ayıran iki özellik söz konusudur. Bunlardan birincisi cezayı veren organla, diğeri cezanın veriliş şekliyle ilgilidir. Ceza hukuku anlamında cezayı verecek olan makam, adlî makamdır ve bu ceza, ceza muhakemesi sonucunda verilir. Bu itibarla adlî makamlar tarafından ceza muhakemesi yoluyla verilebilen cezalar, ceza hukuku anlamında cezalardır.

Ceza hukuku anlamında cezaları, diğer kamusal cezalardan ayıran özellikler nelerdir?

SIRA SİZDE 1

Sonuç olarak cezanın, kanun tarafından öngörülen ve adlî makamlar tarafından ceza muhakemesi adı verilen işlemler bütününe göre kanunun bir emrini ihlâl eden kişiye verilen acıdan ibaret olduğu söylenebilir.

Cezanın Esası

Ceza, sosyal hayatın en genel ve en devamlı (her dönemde ve her toplumda var olan) bir olgusu olmasına rağmen, onun haksız, yararsız ve hatta zararlı olduğunu savunan ve böylece cezaya karşı çıkan düşünürler ve bilim adamları daima var olmuştur.

Bütün bu düşünceler gerçek dışıdır. Böyle düşünenler, çok önemli bir hususu gözden kaçırmaktadırlar. Bu husus, suç işleme eğiliminin, Lombroso'nun iddia ettiği gibi, belli bir insan kategorisine özgü olmadığı, genel bir karakter taşıdığıdır. Suç işleme eğilimi, az veya çok, gizli bir şekilde hemen bütün insanlarda vardır. Hal böyle olunca, suç, bunu işleyen bakımından bir ihtiyacın tatminini, yani bir hazzı ifade eder. Öyle ise suça karşı bir denge

Devletin cezalandırma işlevini yerine getiremediği veya bu işlevin yeterli olmadığı zamanlarda ve yörelerde suçların büyük bir artış göstermesi de, cezadan vazgeçilemeyeceğinin en sağlam delilidir. Öte yandan ceza verme yetkisi, iradesini ülkede yaşayanlara kabul ettirebilmesi yönünden devlet için zorunlu bir araçtır. Devlet, ancak bu aracın yardımıyla kendisine itaat ettirmeyi ve böylece hedefine ulaşmayı sağlayabilir. Bu itibarla devlet, hiçbir zaman cezadan vazgeçemez; çünkü bu, devletin intiharı olur.

sağlayabilmek için karşı bir kuvvete gerek vardır ve bu da hazzın karşılığı olan acıdır. Bu itibarla ceza, ortak hayat yönünden kendisinden vazgeçilmesi mümkün olmayan bir fren işlevi görmektedir.

Bu, insanları suç işlemekten alıkoyan yegane vasıtanın ceza olduğu anlamına gelmez. Çünkü insanları suç işlemekten alıkoymaya katkıda bulunan başka faktörler de vardır. Örneğin, sosyal duygular, bireysel görev duygusu, şeref ve haysiyet duygusu, toplumsal inanç, dini inanç gibi.

Ağır suçlar yönünden, özellikle merhamet ve doğruluk gibi temel duygularla çatışan suçlar yönünden, sahip bulundukları üstün ahlâk gereği, ceza tehdidi olmaksızın dahi bu suçları işlemekten kendilerini alıkoyabilecekler için cezanın zorunlu olmadığı kabul edilebilir. Ancak insanların bütünü ve ceza kanunu tarafından yasaklanan ve pek çoğu toplum bilinci tarafından gayri ahlâki kabul edilmeyen davranışların bütünü nazara alındığında, cezanın zorunlu olduğundan şüphe edilemez.

İnsanların bir araya geldiği ve bu itibarla çatışmaları kaçınılmaz olan menfaatlerin birlikte var olabilmesi için bir disipline gerek duyulan her yerde, daima bir cezalandırma sisteminin var olduğu olgusu, bu zorunluluğu ortaya koymaktadır.

SIRA SİZDE 2

Birlikte yaşama ve devletin işlevi bakımından ceza zorunlu mudur?

Cezanın İşlevi Sorunu

Cezanın işlevinden maksat, cezanın etkileridir; yani cezanın kendisine uygulananda doğurduğu etkilerdir.

Genel Önleme: Cezanın suç işlemeden alıkoymak konusunda ülkede yaşayan herkes üzerindeki etkisidir.

Özel Önleme: Cezanın suç işleyen kişi üzerindeki etkisi, yani onu yeni bir suç işlemekten alıkoyan etkisidir.

Bu etkiler geçmişe veya geleceğe yönelmiş olabilir. Birincilerden tenkil düşüncesi, ikincilerden önleme düşüncesi kaynaklanır. Önleme de kendi içinde ikiye ayrılır: **Genel önleme** ve **özel önleme.**

Genel önlemeden maksat, cezanın suç işlemekten alıkoymak konusunda ülkede yaşayan herkes üzerindeki etkisidir. Özel önlemeden ise, cezanın suç işleyen kişi üzerindeki etkisi, yani onu yeni bir suç işlemekten alıkoyan etkisi anlaşılır.

Cezanın işlevi hakkındaki teoriler üç temel düşünce etrafında toplanmaktadırlar. Bunlar kefaret (ödetme), korkutma ve ıslahtır. Bu itibarla cezanın işlevi konusundaki teorileri, bu kriterlere göre üç grupta toplamak isabetli olacaktır.

Cezanın işlevi sorunu çok tartışılan bir konudur. Bu tartışmalara, cezanın sosyol, hayat yönünden taşıdığı büyük önem nedeniyle filozoflar da katılmıştır.

A. Kefarete ilişkin teorilere göre, ceza yapılanın karşılığından, bedelinden başka bir şey değildir. Suçlu hukuk düzeninin bir emrini ihlâl etmiştir; öyle ise bir cezaya müstehaktır ve cezalandırılması gerekir.

B. Korkutmaya ilişkin teoriler, cezaya korkutucu etkisi ile suçları önleyici bir işlev yüklemektedirler. Bir acıdan ibaret olan ceza, suç işlemeye eğilimli olan kimseleri, suç oluşturan davranışlardan alıkoyma amacını güder.

Ceza, işlevini, genel önleme ve özellikle tehditte var olan vazgeçirici etki sayesinde gerçekleştirir.

C. Islah teorileri, suçlunun davranışıyla, suç oluşturan davranışları işlemeye eğilimli olduğunu ortaya koyduğu ilkesinden hareket ederler. Yeniden suç işlemesini önlemek amacıyla suçluyu ıslah etmek, yani iyileştirmek, geliştirmek ve topluma yeniden kazandırmak gerekir. Bu itibarla cezanın esas işlevi ıslahtır.

Sonuç olarak belirtmek gerekir ki, cezanın gerçek işlevi kefaret değil, hukuk düzenini, bir başka deyişle toplumun varlığını ve gelişmesini tehlikeye koyan davranışlara karşı toplumu korumaktır.

HUKUKÎ DÜZENLEME

Cezanın Özellikleri

Burada, mahiyetini açıklamaya çalıştığımız cezanın, hukukumuzda gösterdiği özellikler üzerinde durulacaktır.

a. Cezalar şahsîdir (cezanın şahsîliği ilkesi). Yani ceza, sadece suçun failini etkiler. Bu, insanlığın gelişmesinin bir sonucudur. Çünkü geçmişte suçla ilgisi olmayan kişilere de ceza verilebilmekteydi.
   Anayasanın 38. maddesinde "Ceza sorumluluğu şahsîdir" demek suretiyle, cezanın bu özelliğini açıkça hükme bağlamıştır. Aynı şekilde Ceza Kanununun 20. maddesinde de "Ceza sorumluluğu şahsîdir" hükmünden sonra "Kimse başkasının fiilinden sorumlu tutulamaz" denilerek söz konusu ilkeye açıklık getirilmiştir.

b. Cezanın uygulanması kanun tarafından kesin bir şekilde düzenlenmiştir (cezanın kanunîliği ilkesi). Bu itibarla ancak kanunda açıkça öngörülen hallerde ve ancak kanunda öngörülen cezalar verilebilir (Any. m.38; TCK. m.2, f.1). Öte yandan yargıç tarafından verilen ceza, ancak kanunda gösterilen hallerde geri alınabilir.

c. Ceza suç ile orantılı olmalıdır (cezanın orantılı olması ilkesi). Yani ceza ile suç arasında bir oran bulunmalıdır (TCK. m.3, f.1). Bu ilke kefaret anlayışının bir sonucudur.

d. Ceza bölünebilir olmalıdır (cezanın bölünebilirliği ilkesi). Bu, cezaların failin kişiliğine uydurulabilmesi için zorunludur. Günümüzde failin kişiliğinin ön plana çıkması sonucu bölünebilirlik büyük önem kazanmıştır. Bu nedenle sabit cezalardan kaçınılmalıdır.

e. Cezalarla ilgili hataların tamir edilebilir olması gerekir (cezanın tamir edilebilirliği ilkesi). Esas olan adlî hataların önlenmesidir. Ancak adliyenin işleyişine çok değişik faktörlerin müdahalesi sonucu adlî hataları büsbütün önlemek mümkün olamamaktadır. O halde cezalar adlî hataların tamir edilmesine imkan verecek nitelikte olmalıdır. Ölüm cezasına yöneltilen en ciddi eleştirilerden biri de adlî hataların tamir edilmesine imkan vermemesidir.

Anayasa'nın 17. maddesinde "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz" hükmü yer almaktadır.

f. Cezalar insanî olmalıdır (insanîlik ilkesi). Yani cezalar insan haysiyetiyle bağdaşmaz nitelikte olmamalıdır.

Türk hukukuna göre, cezanın özellikleri nelerdir?

SIRA SİZDE 3

Cezalar

Ceza Kanunu, iki tür ceza öngörmüştür. Bunlar hapis ve adlî para cezalarıdır (m.45).

A. Hapis cezaları üç türlüdür: a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, b) müebbet hapis cezası ve c) süreli hapis cezası (TCK. m.46).
   a. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, hayat boyu devam eden bir ceza olup kanun ve tüzükte belirtilen sıkı güvenlik rejimine göre çektirilir (TCK. m.47).
   b. Müebbet hapis cezası, hayat boyu devam eden bir ceza olup (TCK. m.48) bunun çektirilmesi ile ilgili olarak Ceza Kanununda açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir.
   c. Süreli hapis cezası, belirli bir süre ile hükümlünün özgürlüğünden mahrum edilmesi sonucunu doğuran bir cezadır. Bu cezanın süresi, kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz (TCK. m.49).

B. Adlî para cezası, hükmedilen miktarın devlet hazinesine ödenmesinden ibarettir.
   Bu ceza, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktarın beşle çarpılmasından elde edilen miktardan az, kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde, yedi yüz otuzla çarpılmasından elde edilen miktardan fazla olamaz (TCK. m.52, f.1).

Adli para cezasının seçimlik ceza olarak öngörüldüğü suçlarda bu cezaya ilişkin gün biriminin alt sınırı, o suç için öngörülen hapis cezasının alt sınırından az, üst sınırı da yine o suz için öngörülen hapis cezasının üst sınırından fazla olamaz (TCK. m.61 f.9).

Cezanın Somut Olarak Belirlenmesi

Ceza kanunları kural olarak, her bir suça uygulanacak cezayı sabit ceza şeklinde değil, alt ve üst sınırlar arasında bir miktarın belirlenmesine imkan verecek şekilde öngörmektedir. Örneğin, ... seneden ...seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır denilen durumlarda olduğu gibi. Bazen de bir suça uygulanacak ceza, seçimli iki ceza şeklinde öngörülmektedir. Örneğin, ... yıldan ...yıla kadar hapis veya ... güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır denilen durumlarda olduğu gibi.

Bu gibi durumlarda cezanın somut şekilde belirlenmesi yargıcın takdir yetkisine bırakılmıştır (TCK. m.61).

Kanun, kural olarak, hapis cezası ile adlî para cezasının birlikte uygulanmasını kabul etmemekte, bunları seçenek cezalar olarak öngörmektedir. Ancak ekonomik kazanç elde etmek amacı güdülen belli suçlarda, kanunda açıkca öngörülmüş olması şartıyla, bu cezalara birlikte hükmedilebilecektir. Şu halde yargıç, önce seçimlik cezalardan hangisini uygulayacağını, daha sonra da bu cezanın alt ve üst sınırları arasından bir miktarı temel ceza olarak belirler (TCK. m.61, f.1, b. g). Bu belirleme yapılırken suçun işleniş biçimi, kullanılan araçlar, suçun işlendiği zaman ve yer, suçun konusunun önemi ve değeri, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı, failin amacı ve saiki göz önünde bulundurulur (TCK. m.61, f.1). Ancak bu sayılan hususlar suçun unsurunu oluşturduğu hallerde, bunlar temel cezanın belirlenmesinde nazara alınmaz (TCK. m.61, f.3).

Adlî para cezalarının belirlenmesinde yargıç, önce kanundaki sınırlar arasından gün birim sayısını belirler. Bu belirleme yapılırken cezaların bireyselleştirilmesi ile ilgili olarak yukarıda belirtilen ölçütler göz önünde bulundurulur. Bundan sonra, kişinin ekonomik ve diğer kişisel durumları nazara alınarak, bir gün karşılığı en az yirmi, en fazla yüz lira olan miktarlar arasından bir gün biriminin parasal miktarı belirlenir. Daha sonra gün birimi sayısıyla bir gün biriminin karşılığı olan miktar çarpılarak adlî para cezasının miktarı tesbit edilir (TCK. m.52, f.2).

Gerek gün birim sayısı, gerek bir gün birimi karşılığı olan parasal miktar kararda ayrı ayrı gösterilir (TCK. m.52, f.3).

Suçun olası kasıtla veya bilinçli taksirle işlenmiş olması nedeniyle cezada yapılması gereken indirim veya artırım temel ceza üzerinden yapılır (TCK. m.61, f.2).

Cezaların artırılması ve azaltılması, temel ceza üzerinden veya 61. maddenin 2. fıkrasına göre belirlenen ceza üzerinden yapılır.

Kanunda açıkça yazılı olmadıkça cezalar artırılamaz, azaltılamaz veya değiştirilemez (TCK. m.61, f.9).

Somut olayda hem ağırlaştırıcı hem de hafifletici nedenler varsa, önce ağırlaştırıcı nedenlere göre ceza artırılır, sonra da hafifletici nedenlere göre azaltma işlemlerine geçilir (TCK. m.61, f.4).

Birden çok ağırlaştırıcı veya hafifletici neden varsa, her bir artırma veya azaltma işlemi bir önceki artırma veya azaltma işleminden elde edilen miktar üzerinden yapılacaktır.

Artırma veya azaltma oranları belli değilse (TCK.nın 21/2, 22/3 ve 37/2. maddelerinde olduğu gibi) önce artırma veya azaltma oranı belirlenir, ondan sonra artırma veya azaltma işlemine geçilir.

Buraya kadar açıklanan işlemler sonucunda belirlenen ceza üzerinden sırasıyla teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, cezadan indirim yapılmasını gerektiren şahsî sebepler (örneğin TCK. m. 167/2, 273) ve takdiri indirim nedenlerine ilişkin hükümler uygulanarak sonuç ceza belirlenir (TCK. m.61, f.5).

Artırma ve azaltma işlemleri suç için öngörülen bütün cezalar üzerinde yapılır.

Süreli hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı 61. madde hükümlerine göre belirlenen sonuç ceza, otuz yılı aşamaz (m.61, f.7).

Adlî para cezası hesaplanırken 61. madde hükmüne göre yapılan artırma ve indirimler gün üzerinden gerçekleştirilir ve adlî para cezası belirlenen sonuç gün ile kişinin bir gün karşılığı ödeyebileceği miktarın çarpılmasından elde edilir (m.61, f.8).

Adli para cezasının seçimlik ceza olarak öngörüldüğü suçlarda bu cezaya ilişkin gün biriminin alt sınırı, o suç tanımındaki hapis cezasının alt sınırından az; üst sınırı da hapis cezasının üst sınırından fazla olamaz.

Cezaların Hesaplanması

Kanun, hapis cezasının süresinin hesaplanmasında üç ölçü kabul etmiştir. Bunlar gün, ay ve yıldır. Bir gün, yirmi dört saattir. Bir ay, otuz gündür. Yıl ise, resmî takvime göre belirlenir (TCK. m.61, f.6).

Zorunluluk olmadıkça yıl ile belirlenen cezalar aylara, ay ile belirlenen cezalar günlere bölünmeden hesaplanır.

Hapis cezası için bir günün, adlî para cezası için bir liranın artakalanı hesaba katılmaz ve bunlar infaz edilmez (TCK. m.61, f.6).

Kişi Özgürlüğünden Mahrum Edilme Süresinin Mahkûmiyetten İndirilmesi

Tutuklama zorunlu bir haksızlıktır. Tutukluluk halinde geçen sürenin mahkûmiyetten indirilmesiyle bu haksızlık giderilmektedir.

Bu indirimin yapılması yönünden önemli olan, kişinin suç nedeniyle kişi özgürlüğünden mahrum edilmiş olmasıdır. Bu mahrumiyete esas olan işlem (tutuklama, yakalama, göz altına alma vb.) önemli değildir.

Özgürlükten mahrum edilme süresi, ağırlaştırılmış müebbet hapis ve müebbet hapis cezalarından indirilmez.

Beraat eden veya cezası ertelenen kimsenin kişi özgürlüğünden mahrum kaldığı sürenin, bu kararın kesinleşmesinden önce işlediği başka suçtan dolayı mahkûm olduğu cezadan indirilmesi içtihat yoluyla benimsenmiştir.

Yargıç, 61. maddeye göre sonuç cezayı belirledikten sonra, indirme işlemini yapar.

Hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsî hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller nedeniyle geçirilmiş süreler, hükmolunan hapis cezasından indirilir. Adlî para cezasına hükmedilmesi durumunda, bir gün yüz Türk Lirası sayılmak üzere, bu cezadan indirim yapılır (TCK. m. 63).

Kısa Süreli Hapis Cezası ve Bu Ceza Yerine Hükmedilebilecek Müeyyideler

Ceza Kanunu, bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını **kısa süreli hapis cezası** olarak nitelendirmiş (m.49, f.2), kısa süreli hapis cezasının sakıncalarını gidermek ve böylece hükümlülerin zorunluluk olmadıkça cezaevine konulmalarını önlemek amacıyla kısa süreli hapis cezası yerine uygulanabilecek bazı müeyyideler öngörmüştür. Nitekim 50. maddenin 1. fıkrasına göre kısa süreli hapis cezası,

a. adlî para cezasına,
b. mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iadesine veya tamamen giderilmesine,
c. bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla en az iki yıl süreyle bir eğitim kurumuna devam etmeye,
d. mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar bir süre ile belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmaya,
e. suçun ehliyet veya ruhsatın sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya bunların gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak işlenmiş olması halinde, hükmedilen cezanın yarısından bir katına kadar bir süreyle ilgili ehliyet ve ruhsatın geri alınmasına, belli bir meslek sanatı yapmaktan yasaklanmaya,

Kısa Süreli Hapis Cezası: Bir yıl veya daha az süreli hapis cezasıdır.

f. hükmedilen cezanın yarısından bir katına kadar bir süreyle ve gönüllü olmak şartıyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya çevrilebilir. Ancak çevirme zorunluluğu yoktur.

Mahkeme, bu kararı verirken ve çevireceği müeyyideyi belirlerken suçlunun kişiliğini, sosyal ve ekonomik durumunu, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığı ve suçun işlenmesindeki özellikleri göz önünde bulundurur (TCK. m.50, f.1).

Hapis cezası ile adlî para cezasının seçimlik ceza olarak öngörüldüğü hallerde hapis cezasına hükmedilmiş ise, bu ceza adlî para cezasına çevrilemez (TCK. m.50, f.2).

Daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olanlar hakkında hükmolunan otuz gün ve daha az süreli hapis cezası ile, fiilî işlediği tarihte on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş kişilere verilen kısa süreli hapis cezasının yukarıdaki ceza veya müeyyidelerden birine çevrilmesi zorunludur (TCK. m.50, f.3).

Taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezası, süresi ne olursa olsun, diğer şartların varlığı halinde adlî para cezasına çevrilebilir (TCK. m.50, f.4). Ancak bilinçli taksir halinde, hapis cezasının para cezasına çevrilebilmesi için, bunun kısa süreli hapis cezası olması gerekir (TCK. m.50, f.4).

Uygulamada asıl mahkûmiyet, Ceza Kanununun 50. maddesi hükümlerine göre çevrilen adlî para cezası veya tedbirdir (TCK. m.50, f.5).

Hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde kısa süreli hapis cezası yerine hükmedilen müeyyidenin gereklerinin yerine getirilmesine başlanmaz veya başlanıp da devam edilmezse, hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen yerine getirilmesine karar verir. Bu karar derhal yerine getirilir. Bu durumda uygulama yönünden, asıl mahkûmiyet, yerine getirilmesine karar verilen mahkûmiyettir (TCK. m.50, f.6).

Kısa süreli hapis cezasının çevrildiği tedbirin hükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi durumunda, hükmü veren mahkeme tedbiri değiştirebilir (TCK. m.50, f.7).

Hapis Cezasının Ertelenmesi

Erteleme: İlk defa suç işleyen veya öyle sayılan kimsenin cezasının yerine getirilmesinin belirli bir süre için geri bırakılması ve failin bu süre içinde yeniden suç işlememesi halinde, cezanın infaz edilmiş sayılması veya hükümlülüğün hiç vuku bulmamış sayılmasıdır.

Erteleme, ilk defa suç işleyen veya öyle sayılan kimsenin cezasının yerine getirilmesinin belirli bir süre için geri bırakılması ve failin bu süre içinde yeniden suç işlememesi halinde, cezanın infaz edilmiş sayılması veya hükümlülüğün hiç vuku bulmamış sayılmasıdır.

Erteleme kurumunun amacı, sadece bir suç dolayısıyla suçluluğu kabul edilmesine rağmen ıslah olma ihtimalî bulunan kişiyi cezaevinin bozucu ortamından kurtarmak değil, aynı zamanda bu kişinin kanunu tekrar ihlâl etmesine karşı etkili bir engel oluşturmaktır.

Adlî para cezasının ertelenmesi mümkün değildir. Bu itibarla aynı suç için hem hapis cezası hem de adlî para cezasına hükmedildiğinde, sadece hapis cezası ertelenebilecek, buna karşılık adlî para cezası yerine getirilecektir.

A. Ertelemenin şartlarını üç başlık altında toplamak mümkündür.

a. Birincisi hükme ilişkin şartlardır. Ceza Kanununun 51. maddesinin 1. fıkrasına göre işlediği suçtan dolayı hükmedilen iki yıl veya daha az süreli hapis cezası ertelenebilir.

Ancak Kanun, sanığın yaş durumunu nazara alarak ertelenebilecek mahkûmiyet hükmünün sınırını genişletmiştir. Nitekim fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş bulunanların hapis cezası üç yıldan fazla değilse ertelenebilecektir (TCK. m.51, f.1).

Bu hallerde esas olan somut, yani hükmedilen cezadır.

Failin aynı hükümle birden çok suçtan mahkûm edilmesi halinde bu cezaların ertelenebilip ertelenemeyeceği hususunda tereddüt edilebilir. Ancak ertelemeden amaç, daha önce cezaevine girmemiş olan kimseyi, zorunluluk olmadıkça, bu deneyime tabi tutmamaktır. Dolayısıyla bu gibi durumlarda da erteleme kararı verilebilmelidir.

Bunla beraber yargıç, birden çok suç işleyen kimsenin "tekrar suç işlemeyeceği konusunda" kuşku duyarsa, buna dayanarak erteleme yoluna gitmeyebilir.

Yargıtay, bu durumda erteleme ehliyetini kabul etmekte, ancak cezanın sınırı yönünden farklı kararlar vermiş bulunmaktadır. Nitekim bazı kararlarında cezaların içtimaı sonucunda elde edilen toplam cezanın erteleme sınırını aşmamasını ararken, bazı kararlarında içtima sonucunda toplam ceza erteleme sınırını aşsa bile, tek tek ele alındıklarında bu sınırı geçmeyenlerin ertelenebileceğini kabul etmektedir.

b. Fail ile ilgili olarak aranan şart, failin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmasıdır (TCK. m.51, f.1, b.a).

2004 tarihli Ceza Kanunu, 1926 tarihli Ceza Kanununun aksine, sadece hapis cezalarının ertelenmesini kabul etmiştir.

Bu itibarla daha önce taksirli bir suçtan dolayı verilen mahkûmiyet gibi daha önce kasıtlı suçtan dolayı adlî para cezasına veya üç ay veya daha az hapis cezasına mahkûmiyet de ertelemeye engel değildir.

Yabancı mahkemelerden verilen mahkûmiyet hükümleri ertelemeye engel olmaz.

Ertelemeye engel olabilmesi için önceki mahkûmiyetin kesinleşmiş olması gerekir. Bu itibarla failin daha önce kesinleşmemiş bir mahkûmiyeti olsa bile ceza ertelenebilir. Hatta ertelemeden sonra, önceki hükmün kesinleşmesi, erteleme kararını etkilemez. Zira TCK'nın 51. maddesi önceki mahkûmiyete konu olan suçun cezası ertelenecek suçtan önce veya sonra işlenmiş olması şartını aramamaktadır. Önemli olan, hüküm zamanında ortada kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasını içeren kesinleşmiş bir mahkûmiyetin bulunup bulunmadığıdır.

Önceki mahkûmiyet genel af veya yeni kanunun fiili suç olmaktan çıkarması sonucu ortadan kalkmış ise, erteleme kararı vermek mümkündür.

Aynı şekilde eski ceza, TCK'nın 50. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendine göre adlî para cezasına çevrilmiş ise, aynı Kanunun 50. maddesinin 5. fıkrası hükmü karşısında erteleme ehliyetinin varlığını kabul etmek gerekir.

Denetim süresinin suç işlemeden geçirilmesi halinde ertelenen mahkûmiyet ortadan kalkmayacağından ertelemeye engeldir.

Aynı şekilde özel af veya ceza zaman aşımı, sadece cezayı etkilediğinden özel afla cezası kaldırılan veya zamanaşımı nedeniyle cezası düşen mahkûmiyet ertelemeye engel olmaya devam eder.

c. Erteleme için aranan üçüncü şart, mahkemenin, sanığın tekrar suç işlemeyeceği konusunda bir kanaate sahip olmasıdır. Mahkeme bu kanaate esas itibariyle sanığın yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla ulaşacaktır (TCK. m.51, f.1, b. b).

Ana hatlarıyla ertelemenin şartları nelerdir?

SIRA SİZDE 4

B. Ertelemeye karar vermek yargıcın takdirine bağlıdır. Ancak Yargıtay takdirin objektif ölçülere dayandırılmasına önem vermekte ve bu hususu denetlemektedir.

Erteleme kararının verilmesi, isteme bağlı değildir. Ancak istem varsa, yargıç bu konuda bir karar vermek zorundadır.

Cezanın ertelenmesi, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, eski hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi şartına bağlanabilir. Bu durumda şart gerçekleşinceye kadar cezanın infaz kurumunda çektirilmesine devam edilir. Şart yerine getirilince hükümlü yargıç kararıyla salıverilir (TCK. m.51/2).

C. Erteleme kararı veren yargıç, hükümlü hakkında bir denetim süresi belirler. Bu süre, bir yıldan az, üç yıldan fazla olmamak üzere mahkemece belirlenir. Ancak denetim süresinin alt sınırı, mahkûm olunan hapis cezasının süresinden az olamaz (TCK. m.51, f.3).

Kanunda açık hüküm bulunmamakla beraber, denetim süresi hükmün kesinleştiği andan değil, verildiği andan başlar.

Mahkeme hükümlünün kişiliğini ve sosyal durumunu göz önünde bulundurarak (TCK. m.51, f.6), denetim süresi içinde hükümlünün; a) bir meslek veya sanat sahibi değilse, bunu sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine, b) bir meslek veya sanat sahibi ise bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ve ücret karşılığında çalıştırılmasına, c) on sekiz yaşından küçük ise, meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesine karar verebileceği gibi (TCK. m.51, f.4), hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi de görevlendirebilir (TCK. m.51, f.5).

Bu sonuncu halde görevlendirilen kişi, kötü alışkanlıklardan kurtulmasını ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini sağlamak amacıyla hükümlüye öğüt verir, eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya yanında çalıştığı kişilerle görüşmeler yapar ve hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişmelerle ilgili olarak üçer aylık sürelerle yargıca rapor verir (TCK. m.51, f.5).

Mahkeme denetim süresinin herhangi bir yükümlülük olmaksızın geçirilmesine de karar verilebilir (TCK. m. 51, f. b).

D. Hapis cezası ertelenen hükümlü, denetim süresi içerisinde; a) kasıtlı bir suç işlerse veya b) yargıcın uyarısına rağmen uymak zorunda olduğu yükümlülüklere uymamakta ısrar ederse, ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir (TCK. m.51, f.7).

Buna karşılık denetim süresi yükümlülüklere uygun veya iyi halli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır (TCK. m.51, f.8).

Koşullu Salıverme

Koşullu Salıverme: Mahkûm olduğu hapis cezasının kanunda yazılı miktarını iyi halli geçirmiş bulunan hükümlünün yetkili makamın verdiği kararla belli bir süre için cezasının infazının askıya alınması ve deneme süresinin başka bir suç işlemeden ve yükümlülüklere uygun şekilde geçirilmesi halinde cezanın infaz edilmiş sayılmasıdır.

İyi hal gösteren hükümlü için bir tür ödül olan **koşullu salıverme,** ertelemede olduğu gibi, suçluların ıslahını teşvik ederek, suçları önlemeye hizmet eden bir kurumdur. Koşullu salıverme ile belli bir süre için cezanın infazı askıya alınır, bu süre başka bir suç işlemeden ve yükümlülüklere uygun şekilde geçirilirse ceza infaz edilmiş sayılır.

Hükümlünün koşullu salıvermeden yararlanabilmesi için öncelikle kurumdaki infaz süresini iyi halli olarak geçirmiş olması gerekir (İK. m.107, f.1).

İnfaz Kanununun 107.maddesi ayrıca, koşullu salıverilme için infaz kurumunda geçirilmesi gereken süreleri hükme bağlamıştır.

Koşullu salıverme genel bir kurumdur. Bu konudaki hükümler, aksine bir düzenleme yoksa, bütün suçlar ve hükümlüler yönünden geçerlidir. Ancak İnfaz Kanunu, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının Dördüncü Kısmında yer alan "Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar", "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar" ve "Milli Savunmaya Karşı Suçlar" başlıkları altında öngörülen suçların bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi nedeniyle hükmedilen ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yönünden koşullu salıverme hükümlerinin uygulanamayacağını hükme bağlamıştır (m.107, f.16).

Koşullu salıverme sürelerinin hesaplanmasında, on sekiz yaşından küçüklerin infaz kurumunda geçirdiği bir gün, iki gün sayılır (İK. m.107, f.5).

Koşullu salıverilenin tabi tutulacağı denetim süresi, infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin yarısı kadardır. Ancak bu süre, süreli hapis cezalarında hakederek tahliye tarihini geçemez (İK. m.107, f.6).

Koşullu salıvermek için isteme gerek yoktur. Koşullu salıvermeye, ceza infaz kurumu tarafından hazırlanan gerekçeli rapora göre hükmü veren mahkeme, hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkeme karar verir. Bu karar derhal yerine getirilir. Mahkeme, infaz kurumu idaresinin raporunu ve dolayısıyla koşullu salıvermeyi uygun görmezse bunun gerekçesini kararında gösterir. Bu karara karşı itiraz yoluna gidilebilir (İK. m.107, f.11).

Koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresince tabi tutulabileceği tedbirler ve yükümlülükler İnfaz Kanununda gösterilmiştir (m.107, f.7, 8, 9, 10).

Koşullu salıverilen hükümlü, denetim süresi içerisinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlerse veya kendisine yüklenen yükümlülüklere, yargıcın uyarısına rağmen uymamakta ısrar ederse, koşullu salıverme kararı geri alınır (İK. m.107, f.12).

Koşullu salıverme için isteme gerek var mıdır? Koşullu salıvermeye hangi makam karar verir?

SIRA SİZDE 5

Geri alma kararını; a) hükümlü geri kalan sürede işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olmuşsa, hükmü veren ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi, b) hükümlü yükümlülüklerini yerine getirmemişse, koşullu salıverme kararına esas teşkil eden hükmü veren ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi veya koşullu salıverme kararını vermiş olan mahkeme verir. Bu kararlar dosya üzerinden verilir ve bunlara itiraz edilebilir (İK. m.107, f.15).

Koşullu salıverme kararı; a) hükümlünün yeni bir suç işlemesi nedeniyle kaldırılması halinde, sonraki suçu işlediği tarihten itibaren kalan cezanın aynen, b) yükümlülüklere aykırı davranması nedeniyle kaldırılması halinde ise, yükümlülüklere uymama tarihi ile hak ederek salıverilme tarihi arasındaki süreyi geçmemek koşuluyla takdir edilecek bir sürenin ceza infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir (İK. m.107, f.13). Koşullu salıverme kararı geri alındıktan sonra aynı hükmün infazı ile ilgili olarak yeni bir koşullu salıverme kararı verilemez.

Denetim süresinin yükümlülüklere uygun ve iyi halli olarak geçirilmesi durumunda, ceza infaz edilmiş sayılır (İK. m.107, f.14).

Adlî Para Cezasının Yerine Getirilmesi

Kanun, hükmedilen adlî para cezasının tahsilini mümkün kılmak amacıyla yargıca iki yetki tanımıştır. Nitekim yargıç, sanığın ekonomik ve şahsi durumlarını göz önünde bulundurarak, adlî para cezasını ödemesi için kişiye bir mehil verebileceği gibi bu cezanın belirli taksitler halinde ödenmesine de karar verebilir. Yargıç tarafından tanınacak süre hükmün kesinleşmesinden itibaren bir yıldan fazla olamaz. Aynı şekilde taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit sayısı dörtten az olamaz (TCK. m.52, f.4). Hükümde adlî para cezası takside bağlanmamış ise ödeme emrinin tebliğinden itibaren bir aylık süre içinde adlî para cezasının üçte birini ödeyen hükümlünün isteği üzerine geri kalan kısmının birer ay ara ile iki eşit taksitte ödenmesine izin verilir. İlk taksidin süresinde ödenmemesi halinde, ikinci taksit için verilen izin geçersiz kalır (İK. m.106, f.6).

Taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi halinde geri kalan kısmın tamamı tahsil edilir. Bu mümkün olmazsa ödenmeyen adlî para cezası Cumhuriyet savcısı tarafından hapse çevrilir. Bu hususlar kararda açıkça belirtilir (TCK. m.52, f.4; İK. m.106); ancak bu şart değildir (İK. m.106, f.5).

Ancak çocuklar hakkında verilen adlî para cezasının ödenmemesi halinde, bu ceza hapse çevrilemez (İK. m.106, f.4). Bu, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanuna göre tahsil edilir (İK. m.106, f.4, 11).

Adlî para cezasından çevrilen hapsin infazı ertelenemez ve bu cezanın infazında koşullu salıverme hükümleri uygulanamaz. Hapse çevrilmiş olsa bile hak yoksunlukları yönünden adlî para cezası esas alınır (İK. m.106, f.9).

Adlî para cezası yerine çektirilen hapis süresi üç yılı geçemez. Birden çok adlî para cezasına mahkûmiyet halinde bu süre en fazla beş yıldır (İK. m.106, f.7).

Hükümlü, hapis yattığı günlerin dışında kalan günlerin karşılığı olan parayı öderse hapisten çıkarılır (İK. m.106, f.8).

GÜVENLİK TEDBİRLERİ

Güvenlik tedbirleri, duruma göre eğitmek veya tedavi etmek suretiyle suçlunun sosyal hayata yeniden uyum sağlamasını amaçlayan tedbirlerdir.

Güvenlik Tedbirleri: Duruma göre eğitmek veya tedavi etmek suretiyle suçlunun sosyal hayata yeniden uyum sağlamasını amaçlayan tedbirlerdir.

Güvenlik tedbirleri, geleneksel cezaların uygulanamadığı veya uygulanabilir olmalarına rağmen, yeni suçların işlenmesini önlemeye yeterli kabul edilmediği durumlarda, geleneksel ceza sistemini tamamlamak amacına yöneliktir.

Güvenlik tedbirlerinin, cezanın temel özelliği olan acı verme özelliğine sahip olmadıkları söylenemez. Bireyin varlıklarının azalması ve genellikle kişi özgürlüğünün sınırlanması sonucunu doğurduklarından güvenlik tedbirleri de acı vericidirler.

Söz konusu tedbirler, özellikle cezalandırma niteliğine sahip olmamaları, yani ceza kanununun ihlalinin karşılığı olmamaları yönünden cezalardan ayrılırlar. Bunlar, tamamen geleceğe yönelik olduklarından, işlenen suç ile değil, failin tehlikeliliği ile orantılıdır.

Hak veya Yetkileri Kullanma Yoksunluğu

Hapis cezasına mahkûm olan kişilerin, ceza mahkûmiyetinin sonucu olarak, bazı hakları veya yetkileri kullanamayacakları kabul edilmiştir. Bu hak veya yetkilerin neler olduğu Ceza Kanununun 53. maddesinde beş grup halinde gösterilmiştir.

- **a.** Sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesi (Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği, Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetimi ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen bütün memuriyet ve hizmetler buna dahildir) (f.1, b.a).
- **b.** Seçme ve seçilme ehliyeti ve diğer siyasî haklar (f.1, b.b).
- **c.** Velayet hakkı ve vesayet veya kayyımlığa ait bir hizmette bulunmak (f.1, b.c).
- **d.** Vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasî parti tüzel kişilerinin yöneticisi, denetçisi olmak (f.1, b.d).
- **e.** Bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmek (f.1, b.e).

Ancak Kanun bu tedbirlerle ilgili bazı istisnalar getirmiştir.

- **a.** Hapis cezası ertelenen veya şartla salıverilen hükümlü, altsoyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlık yetkilerini kullanmaya devam eder (TCK. m.53, f.3).
- **b.** Hapis cezası ertelenen hükümlü hakkında, bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı icra etme yasağının uygulanmamasına karar verilebilir (TCK. m.53, f.3).
- **c.** Kısa süreli hapis cezası ertelenmiş veya fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış kişilere belli hakları kullanmaktan mahrumiyet tedbirleri uygulanamaz (TCK. m.53, f.4).

Yukarıda belirtilen hak veya yetkileri kullanmaktan yoksun bırakılma tedbirleri, kural olarak, hapis cezasının infazı süresince devam eder. Bu cezanın infazı tamamlanınca tedbirler de sona erer (TCK. m.53, f.2).

Ancak 53. maddenin 1. fıkrasında sayılan hak veya tedbirlerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olma durumunda, söz konusu yasağın, hükmolunan hapis cezasının yarısından bir katına kadar belirlenecek bir süre ile cezanın infazından sonra da devam etmesine karar verilir (TCK. m.53, f.5).

Yine bu hak veya yetkinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçtan dolayı sadece adlî para cezasına mahkûm olma durumunda, hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar belirlenen bir süre ile söz konusu hak veya yetkilerin kullanılmasının yasaklanması tedbirine karar verilir. Adlî para cezasının kesinleşmesiyle uygulanmaya konan tedbirin süresi para cezasının tamamen infaz edildiği tarihten itibaren işlemeye başlar (TCK. m.53, f.5).

Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunların belirli bir suçtan mahkûmiyete veya belirli bir cezaya mahkûmiyete bağladığı hak yoksunluklarının giderilebilmesi için Adlî Sicil Kanunu'nda yasaklanmış hakların geri verilmesi yolu düzenlenmiştir (m. 13/A).

Kanun, belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak işlenen taksirli bir suçtan mahkûm olma halinde üç aydan az, üç yıldan fazla olmamak üzere belirlenecek bir süre ile bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanabileceğini ya da sürücü belgesinin geri alınabileceğini öngörmektedir. Hükmün kesinleşmesiyle uygulamaya konulan bu yasaklama ve geri almanın süresi cezanın tamamen infazından itibaren işlemeye başlar (TCK. m.53, f.6).

Müsadere

Müsadere, yeni suçların işlenmesini önlemek amacıyla, cezaî nitelikteki hukuka aykırı fiillerden kaynaklandığı veya bunların işlenmesiyle ilgili olduğu için suç düşüncesini ve suçun çekiciliğini canlı tutan eşyaya, devlet lehine el konulmasıdır.

Müsadere: Yeni suçların işlenmesini önlemek amacıyla, suç ile ilgili olan eşyaya, devlet lehine el konulmasıdır.

Ceza Kanununun 54 ve 55. maddelerinde iki tür müsadere öngörülmüştür. Nitekim 54. maddede eşyanın müsaderesi, 55. madde ise kazancın müsaderesi düzenlenmiştir.

A. Ceza Kanununun 54. maddesi hükmüne göre iki grup eşya müsadere olunur.

a. Birinci grubu suçla ilgili eşya, yani suçun işlenmesinde kullanılan, suçun işlenmesine tahsis edilen ve suçtan meydana gelen eşya oluşturur.

Suçun işlenmesinde kullanılan eşya, suçta kullanılan eşyadır (örneğin merdiven, maymuncuk gibi). Suçun işlenmesine tahsis edilen eşya ise, hazırlanıp da kısmen veya tamamen kullanılmamış olan eşyadır. Bu nedenle suç teşebbüs halinde kaldığı için kullanılmayan eşya (örneğin hırsızlıkta kullanılmak üzere hazırlanan araçlar) da müsadere edilir. Suçtan meydana gelen eşya, daha önce var olmayan, ancak suçun işlenmesi sonucu meydana gelen eşyadır (örneğin sahte olarak düzenlenen belge gibi).

Bu tür eşyanın müsadere edilebilmesi için, bunun kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılmış olması veya böyle bir suçun işlenmesine tahsis edilmiş olması veya böyle bir suçtan meydana gelmiş bulunması gerekir.

Bu tür eşya, ayrıca iyiniyetli üçüncü kişilere, yani suçun işlenmesine iştirak etmemiş, suçun işlenmesinden haberdar olmayan kişilere ait bulunmamalıdır.

Belirtilen eşyanın müsaderesi için kasıtlı bir suçun işlenmiş olması şart ise de, mahkûmiyet kararına gerek yoktur.

Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlâk yönünden tehlikeli ise, henüz suç işlenmemiş olsa bile müsadere edilir (TCK. m.54, f.1).

Suçla ilgili eşyanın ortadan kaldırılması, elden çıkarılması, tüketilmesi veya müsaderesinin imkânsız hale getirilmesi durumunda, bu eşyanın değeri kadar bir paranın müsaderesine karar verilir (TCK. m.54, f.2).

Kanun, suçta kullanılan eşya yönünden müsaderede orantılılık ilkesini benimseyerek, bu tür eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağının, bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağının anlaşılması durumunda, bunların müsaderesine hükmedilmeyebileceğini öngörmüştür (TCK. m.54, f.3). Ancak orantılılık ilkesinin sadece suçta kullanılan eşya yönünden kabul edilmiş olmasını anlamak mümkün değildir.

Müsadere birden fazla kişinin paydaş olduğu bir eşya ile ilgili ise, sadece suça iştirak eden kişinin payının müsaderesine hükmolunur (TCK. m.54, f.6).

Bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsaderesi gerektiğinde, Kanun kısmî müsadereyi kabul etmiştir; yani şeyin tümüne zarar vermeden müsaderesi gereken kısmı ayırmak mümkün ise sadece bu kısmın müsaderesine karar verilir (TCK. m.54, f.5).

b. İkinci grubu üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç teşkil eden eşya oluşturur (TCK. m.54, f.4). Bu tür eşyanın müsaderesi için, bunun kime ait olduğu önemli değildir. Ayrıca bir suçun işlenmiş olması da gerekmez.

B. Ceza Kanununun 55. maddesinde, 1926 tarihli Ceza Kanununda yer almayan, kazanç müsaderesi öngörülmüştür. Bununla, suç işleyerek kazanç elde edilmesi önlenmek istenmiştir. Bu amaçla suç işlemek suretiyle veya suç dolayısıyla elde edilen ekonomik kazançların müsaderesi kabul edilmiştir.

Ceza Kanununun 55. maddesine göre, müsadere edilecek kazançlar suçun işlenmesi ile sağlanan maddî menfaatler, bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançlardır (f.1). Örneğin, suç işlemek suretiyle elde edilen mal veya malın satılmasından sağlanan para. Ancak bu tür kazançların müsadere edilebilmesi için maddî menfaatin suçun mağduruna iade edilememesi gerekir. Böylece mağdura iade edilebilecek maddî değerlerin müsaderesi önlenmiştir.

Kanun ayrıca, "müsadere konusu eşya veya maddî menfaatlere el konulamadığı veya bunların merciine teslim edilemediği hallerde", yani müsadere edilecek ekonomik değerin harcanması, imha edilmesi, tüketilmesi durumunda, bunun karşılığı olan para miktarının müsaderesine hükmedileceğini öngörmüştür (TCK. m.55, f.2).

Ceza Kanunu'nun 55. maddesi kapsamına girip de sonradan başkası tarafından iktisap edilen eşyanın müsadere edilebilmesi için, bu kişinin Medeni Kanun'un iyiniyetlin korunmasına ilişkin hükümlerinden yararlanamıyor olması gerekir. (TCK. m. 55, f. 3).

Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbirleri

Ceza Kanunu, çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin neler olduğu ve bunların ne şekilde uygulanacaklarının ilgili kanunda gösterileceğini hükme bağlamıştır (m.56). Nitekim 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda bu tedbirler ve bunların ne şekilde uygulanacakları belirlenmiştir.

Koruma ve Tedavi Tedbiri

Akıl hastalığı nedeniyle davranışlarını yönlendirme yeteneği (isnat edilebilme yeteneği) azalmış olan kişinin mahkûm olduğu hapis cezası akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerine çevrilebilecektir (TCK. m.57, f.6).

Ceza Kanunu fiili işlediği sırada akıl hastası olanlara (m.57), alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarına (m.57, f.7) koruma ve tedavi tedbiri uygulanacağını öngörmüştür.

Akıl hastaları yönünden bu tedbirin belli bir süresi yoktur. Dolayısıyla tedbir, akıl hastasının toplum yönünden tehlikeliliği ortadan kalkıncaya veya önemli derecede azalıncaya kadar uygulanır.

Öte yandan suç işleyen alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı kişilere uygulanan tedavi tedbiri, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığından kurtuluncaya kadar devam eder (TCK. m.57, f.7).

Denetimli Serbestlik Tedbiri

Bu tedbir, mükerrir suçlu, itiyadî suçlu, suçu meslek edinen ve örgüt mensubu suçlu gibi tehlikeli suçlulara cezanın infazından sonra uygulanan bir tedbirdir (TCK. m.58, f.6,9; İK.m.108, ayrıca 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurumları Kanunu).

Sınır Dışı Edilme

Sınır dışı edilme tedbiri sadece yabancı suçlulara uygulanır. İşlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilen yabancı, koşullu salıvermeden yararlandıktan ve her halde cezanın infazı tamamlandıktan sonra, durumu sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak değerlendirilmek üzere İçişleri Bakanlığına bildirilir (TCK. m.59). Sınır dışı edilme konusunda karar verecek olan İçişleri Bakanlığıdır.

Tüzel Kişilerle İlgili Tedbirler

Tüzel kişilerle ilgili güvenlik tedbirleri iki türlüdür: İznin iptali ve müsadere.

İznin iptali tedbirine, bir kamu kurumunun verdiği izne dayanarak faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişisinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet durumunda karar verilir (m.60, f.1).

Müsadereye ilişkin hükümler ise, yine özel hukuk tüzel kişileri hakkında ve suçun bunların yararına işlenmiş olması durumunda uygulanır.

Bu tedbirlere, kanunda özel olarak belirtilen hallerde hükmedilebilecektir (m.60, f.4).

İznin iptali ve müsadere tedbirlerinin uygulanması, işlenen fiilin ortaya koyduğundan daha ağır sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilecekse (örneğin çok sayıda işçinin işsiz kalması gibi) yargıç bu tedbirlere hükmetmeyebilir (m.60, f.3).

Tüzel kişiler için hangi güvenlik tedbirlerine başvurulabilir?

SIRA SİZDE 6

CEZALANDIRILABİLİRLİK

Kavram

Cezalandırılabilirlik, adından da anlaşıldığı üzere, cezanın uygulanabilirliğini, yani ceza verme imkânını ifade eder.

Cezalandırılabilirlik, bazılarının iddia ettiğinin aksine, suçun bir kurucu unsuru değil, sonucudur.

Suçun işlenmesi ile ortaya cezalandırılabilirlik adı verilen hukukî bir durum çıkar. Bu durum bir yandan devlete ceza yetkisi tanırken, diğer yandan da suçluyu cezalandırılabilir, yani cezaya tâbi tutulabilir kılar.

Cezalandırılabilirliğin doğması için, yasaklanmış bir davranışın gerçekleştirilmiş olması yeterli değildir, faili cezadan muaf kılan kişisel bir sebebin (örneğin yasama bağışıklığının, isnat edilebilir olmamasının) bulunmaması da gerekir. Ayrıca objektif cezalandırılabilirlik şartı (örneğin yurt dışında işlenen suçlar yönünden ülkede bulunma şartı) söz konusu ise, bu da gerçekleşmiş olmalıdır.

Şikâyet

Bütün suçlar, toplumun varlığı ve gelişmesi yönünden tehlikeli sayıldıklarından, re'sen soruşturulmaları ve kovuşturulmaları gerekir. Bu nedenle suçların re'sen soruşturulması ve kovuşturulması kuraldır. Ancak bazı suçların re'sen kovuşturulması, suçtan zarar gören yönünden suçtan gördüğü zarardan daha da zararlı olabilir. Nitekim bu tür suçlarda, kovuşturmanın aleniliği sonucu olay daha fazla duyulacak, bu durum zarar görenin zararını artıracaktır. Bu gibi durumlarda suçtan zarar görenin yararını üstün tutan kanun koyucu bir kısım suçların soruşturulmasını ve kovuşturulmasını şikâyete bağlamıştır.

Pek çok yazar, şikâyetin cezalandırılabilirlik şartları arasında sayılması gerektiğini savunmaktadır. Oysa, kısmen Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş olmasına rağmen, şikâyet bir muhakeme şartıdır.Aynı şey izin, istem ve karar için de söylenebilir. Bunların hepsi, esas itibariyle, ceza muhakemesi kurumlarıdır. Dolayısıyla ceza muhakemesi hukukunda incelenmelidirler.Bununla beraber şikâyete ve şikâyetin geri alınmasına, vazgeçmeye ilişkin bazı hususlar Ceza Kanunu'nda düzenlendiğinden, burada şikâyet üzerinde kısaca durulacaktır.

Şikâyet, işlenmiş bir suçtan dolayı ceza davası açılmasının suçtan zarar görenin başvurusuna bağlanmasıdır (TCK. m.73).

Hangi suçların soruşturulmasının ve kovuşturulmasının şikâyete bağlı olduğunu kanun gösterir. Örneğin, TCK'nın 88, 116, 131, 155. maddelerinde olduğu gibi.

Esas itibariyle soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olmayan bir suç, bazı şartlarda veya bazı kimseler tarafından işlenmiş olması halinde, kovuşturulması şikâyete bağlı bir suç haline gelebilir (TCK. m.167, f.2).

TCK. şikâyet hakkına sahip olan kimseyi göstermek için, 73. maddesinde "yetkili kimse" ve "suçtan zarar gören kimse" ibarelerini kullanırken, özel hükümlerinde bazen "mağdurun şikâyeti"nden söz etmekte, bazen de "şikâyet üzerine" demekle yetinmektedir.

Şikâyet hakkının niteliğine uygun olarak bu yetkinin suçun pasif süjesine veya suç tarafından hukukî varlık veya menfaati ihlâl edilen kimseye yahut suçtan zarar gören kimseye ait olduğunu kabul etmek gerekir. Suçun ihlâl ettiği hukukî varlık veya menfaat birden fazla kişiye ait ise, bunların hepsi, birbirinden bağımsız olarak, şikâyet hakkına sahiptir (örneğin mirasçılar, paylı malikler gibi). İhlâl bir tüzel kişiye karşı gerçekleştirilmişse, şikâyete yetkili olan, tüzel kişinin temsilcisidir.

Ayırt etme gücüne sahip olmak şartıyla küçüklerin de şikâyet hakkı vardır. Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar tek başlarına şikâyet edemezler.

Şikâyet hakkı mirasçılara geçmez. Bunun istisnası, hakaret suçu yönünden kabul edilmiştir (TCK. m.131, f.2).

Suçun işlemesine birden çok kişi katılmışsa, bunların hepsi şikâyet edilir. Şikâyet edenin, şikâyetini bunlardan sadece bazılarına yöneltmesi mümkün değildir. Gerçi Ceza Kanunu'nda bu konuda açık bir hüküm bulunmamakta ise de, şikâyetten vazgeçme ve şikâyetin geri alınması yönünden kabul edilen düzenleme (TCK. m.73, f.5) ve şikâyetin niteliği ve bazı suçların soruşturulmasının ve kovuşturulmasının şikâyete bağlanmasının nedeni göz önünde tutulduğunda, yukarıdaki sonuca varmak zorunlu hale gelmektedir.

Şikâyet süresi altı aydır. Hak düşürücü süre olduğundan bu sürenin bitiminden sonra

şikâyet edilemez. Bu süreyi kesen ve durduran sebepler olmadığı gibi söz konusu süre ile ilgili olarak eski hale getirme de mümkün değildir.

Şikâyette, şikâyet kelimesinin kullanılması gerekmez; Soruşturmaya ve kovuşturmaya geçilmesi isteğinin, tereddüde yer vermeyecek şekilde, açık olması yeterlidir. Hatta, re'sen soruşturulan ve kovuşturulan suç sanılıp ihbar edilmiş olsa ve sonradan soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bir suç olduğu anlaşılsa bile, şikâyet şartı gerçekleşmiş sayılır.

Altı aylık şikâyet süresi, şikâyete hakkı olan kişinin fiil ve failden haberdar olmasıyla başlar (TCK. m.73, f.2). Fiilden haberdar olmak, sonuçlu suçlarda, sadece davranıştan değil, sonuçtan da haberdar olmayı ifade eder. Bu nedenle, davranışı öğrenip bunun sonucunu öğrenmemiş olan hak sahibi yönünden süre işlemeye başlamaz.

Altı aylık sürenin işlemeye başlaması için, fiilden haberdar olmak yetmez. Şikâyet hakkı sahibinin failden haberdar olması da gerekir. Birden çok fail tarafından işlenen bir suç söz konusu ise, faillerden birinden haberdar olmak yeterlidir.

Şikâyet hakkı olanlar birden fazla ise, her birinin şikâyet hakkı diğerlerininkinden bağımsızdır. Dolayısıyla altı aylık sürenin biri için geçmiş olması diğerlerinin haklarını etkilemez (TCK. m.73/3).

Şikâyet şarta bağlanamaz.

Ayrıca şikâyette failin gösterilmesi gerekmez. Fail belirtilmeden yapılan şikâyet, soruşturma sonucunda ortaya çıkarılacak şüpheliye karşı yapılmış sayılır.

SIRA SİZDE 7

Şikâyette, muhakkak şikâyet kelimesinin kullanılması ve failin gösterilmesi gerekli midir?

CEZALANDIRILABİLİRLİĞİN ORTADAN KALKMASI

Cezalandırılabilirliğin Değişime Uğraması

Soyut anlamda cezalandırılabilirlik ile somut anlamda cezalandırılabilirliği birbirinden ayırmak gerekir. Birinci tür cezalandırılabilirlik, kanunun ihlâlinin failine ceza verilebilmesi için, maddi ceza hukukunun gerekli gördüğü bütün unsurların (bir suçun işlenmesi, şahsî cezasızlık sebeplerinin yokluğu, muhtemel cezalandırılabilirlik şartlarının gerçekleşmiş olması) gerçekleşmesi ile, ikinci tür cezalandırılabilirlik ise mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesiyle doğar. Dolayısıyla birbirinden net olarak ayrılan iki safha söz konusudur.

Bir yandan devletin cezalandırma yetkisini, diğer yandan da suçlunun cezaya tâbi tutulabilirliğini içeren cezalandırılabilirlikle aynı anda, kural olarak, mahkûmiyet hükmü ile sonuçlanmaya yönelik muhakeme faaliyetinin başladığını ifade eden ceza davası doğar. Muhakeme sonunda verilen mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi, cezalandırılabilirliği bir değişime uğratır. Gerçekten daha önce uygulanabilir olan, ceza kanununun suç için öngördüğü soyut cezadır. Oysa hüküm kesinleştikten sonra uygulanabilir olan, kanunda öngörülen ceza değil, yargıcın suçun faili için belirlediği somut cezadır.

Cezalandırılabilirliği Ortadan Kaldıran Nedenler

Cezalandırılabilirlik, hangi safhada olursa olsun bir kere doğduktan sonra, ancak kanun tarafından öngörülen özel nedenlerle ortadan kalkabilir.

Ceza Kanunumuz bu sebepleri ikiye ayırmıştır. Birincisi, davanın düşürülmesi nedenleri, ikincisi ise cezanın düşürülmesi nedenleridir.

Bu nedenlerden birinci gruba dahil olanlar, soyut anlamda cezalandırılabilirliği, ikinci gruba dahil olanlar ise somut anlamda cezalandırılabilirliği ortadan kaldırmaktadır.

Genel kısımda öngörülen cezalandırılabilirliği ortadan kaldıran nedenler çeşitlidir. Bunlardan bir kısmı davayı, yani soyut cezalandırılabilirliği yahut ceza verme yetkisini; diğer bir kısım ise cezayı, yani somut cezalandırılabilirliği yahut yerine getirme yetkisini ortadan kaldırmaktadır. Bazıları ise, ortaya çıktıkları safhaya göre birinciyi veya ikinciyi ortadan kaldırmaktadır.

Cezalandırılabilirliği kaldıran özel sebepler de vardır. Bunlar kanunun bazı suçlarla ilgili olarak öngördüğü sebeplerdir. Örneğin; TCK'nın 192. maddesine göre uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişinin, resmî makamlar tarafından haber alınmadan, diğer suç ortaklarını ve bu maddelerin imal edildiği veya saklandığı yeri merciine haber vermesi ve verilen bilgi suç ortaklarının yakalanmasını veya maddelerin ele geçirilmesini sağlaması, bu suçlar yönünden cezalandırılabilirliği ortadan kaldıran bir nedendir.

Failin Ölümü

TCK'nın 64. maddesinde öngörülen bu nedeni, sanığın ölümü ve hükümlünün ölümü olarak ikiye ayırmak gerekir.

A. Sanığın ölümü halinde kamu davasının düşürülmesine karar verilir (TCK. m.64, f.1). Bu durumda herhangi bir ceza söz konusu değildir. Ancak, niteliği itibariyle müsadereye tabi eşya (üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım veya satımı suç oluşturan eşya gibi) ve maddî menfaatlerin müsaderesi için davaya devam edilerek bunların müsaderesine karar verilebilir (TCK. m.64, f.1).

Sanığın ölümü, diğer ortaklar hakkındaki davayı etkilemez. Hatta özgü suçlarda ölen sanık, o suçun işlenebilmesi için kanunun aradığı niteliklere sahip bulunan kişi olsa bile, diğer sanıklar hakkındaki dava devam eder. Bu durumda örneğin, ölenin kamu görevlisi olup olmadığının ve suçu işleyip işlemediğinin araştırılması gerekirse de, bu o kişi hakkında davanın devam ettiği anlamına gelmez.

B. Hükümlünün ölümü, hapis ve henüz infaz edilmemiş adlî para cezalarını ortadan kaldırır (TCK. m.64, f.2). Dolayısıyla hükümlü öldükten sonra adlî para cezasının mirasçılardan istenmesi mümkün değildir. Ancak hükümlü, ölmeden önce adlî para cezasını ödemiş ise, geri alınamaz.

Müsadereye ve yargılama giderlerine ilişkin hüküm, mahkûmun ölümünden önce kesinleşmiş olması şartıyla, yerine getirilir, yani mirasçılarından istenebilir (TCK. m.64, f.2).

Af

Özünde siyasî bir işlem olan **af,** devletin suçluyu cezalandırmaktan veya verilen cezayı yerine getirmekten vazgeçmesidir.

Af: Devletin suçluyu cezalandırmaktan veya verilen cezayı yerine getirmekten vazgeçmesidir.

Ceza Kanunu, **genel af** ve **özel af** olmak üzere iki türlü af öngörmüştür.

Kamu davasını düşüren ve hükmedilmiş cezaları bütün sonuçları ile ortadan kaldıran af, genel aftır (TCK. m.65, f.1).

Af kanunundaki belirlemeye göre, hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son veren veya infaz kurumunda çektirilecek süreyi kısaltan ya da adlî para cezasına çeviren af, özel aftır (TCK. m.65, f.2). Görülüyor ki, Ceza Kanunu, 1926 tarihli Ceza Kanununun aksine, özel affı sadece hapis cezaları yönünden kabul etmiştir.

Af yetkisine yöneltilen eleştiriler, aslında bu yetkinin kötüye kullanılmasından kaynaklanan sakıncalara dayanmaktadır. İyi şekilde kullanıldığı, aşırılığa kaçılmadığı takdirde, bu yetkinin çeşitli hukukî ve sosyal yararları gerçekleştirebileceği kuşkusuzdur.

Genel af gibi özel af da bütün suçları kapsayabileceği gibi, belli suçlar için de çıkarılmış olabilir. Aynı şekilde bazı kimselerin af kapsamı dışında tutulmaları da mümkündür. Bu itibarla, bir affın genel af mı yoksa özel af mı olduğu, affa uğrayan suçların veya aftan yararlanan kişilerin sayısına göre değil, affın sonuçlarına göre belirlenir.

Genel Af: Kamu davasını düşüren ve ceza mahkûmiyetini bütün sonuçları ile ortadan kaldıran aftır.

Her iki tür af da, yararlanma yönünden şarta bağlanabilir.

Affın reddedilip reddedilemeyeceği sorunu, özellikle genel af yönünden tartışılmıştır. Bu tartışma, dava devam ederken çıkan genel af ile ilgilidir. Çünkü hüküm kesinleştikten sonra çıkan ve cezayı yerine getirilemez hale getiren afta, bireye cezanın yerine getirilmesini istemek yetkisinin verilmesi düşünülemez.

Özel Af: Af kanunundaki belirlemeye göre, hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son veren veya infaz kurumunda çektirilecek süreyi kısaltan ya da adlî para cezasına çeviren aftır.

Genel afta kamu yararının esas olduğu, unutulması gereken olayların uzayıp gitmesi sonucunu doğuracağı ve her kanun gibi af kanununun da uygulanmasının zorunlu olduğu gibi nedenlerle affın reddedilemeyeceği savunulmuştur. Buna karşılık, bireye hakkındaki suçluluk karinesini kaldırmak imkânı tanınmasını savunanlar affı red yetkisinin tanınmasından yanadırlar. Şu halde sorun, bireysel menfaat ile kamusal menfaat arasındaki tercihle ilgilidir.

Ceza kanununda bu konuda açıklık yoktur. Bu nedenle, genel af kanununda aksine hüküm bulunmadığı hallerde, affı red mümkün değildir.

Özel af yönünden sorun yoktur. Özel af söz konusu olduğunda suçluluk esasen belli olmuştur. Cezanın yerine getirilip getirilmemesi ise, kamusal bir sorundur.

Af yetkisi yasama organına tanınmıştır (Any.m.87). Yasama organı, her türlü bireysel veya toplu af çıkarabilir.

Cumhurbaşkanı da, sürekli hastalık, kocama ve sakatlık nedenleriyle sınırlı olarak bireysel özel af yetkisine sahiptir (Any.m.104). Cumhurbaşkanı, yukarıda belirtilen nedenlerle, bir kimsenin kesinleşmiş cezasını azaltabilir veya tamamen kaldırabilir; ancak başka bir cezaya çeviremez.

Anayasa, bazı suçların affedilemeyeceğini öngörmüştür. Nitekim, 169. maddenin üçüncü fıkrasında "mûnhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Orman-

Üzerinde durulması gereken bir sorun, affın geri alınıp alınamayacağıdır. Kural, affın geri alınamayacağı şeklindedir. Ancak, bazen aftan yararlanma şarta bağlanarak dolaylı olarak geri alınabilir. Nitekim 218 sayılı Af Kanunu, firar halinde olanların genel aftan yararlanmalarını üç ay içinde teslim olma şartına bağlamıştı. Bunun gibi 5677 sayılı Af Kanunu da, genel aftan yararlananların belli bir süre içinde suç işlemeleri halinde, eski cezalarının çektirileceğini kabul etmişti. Aynı hükümler, özel af yönünden de geçerliydi. Böylece dolaylı olarak affı geri alma kabul edilmişti.

ları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz" denilmektedir.

Affın sonuçlarını genel affa ve özel affa göre ayrı ayrı belirlemek gerekmektedir.

A. Kesin hükümden önce çıkan genel af karşısında dava açılmamışsa açılmaz, devam eden dava varsa düşme kararı verilir.

Kesin hükümden sonra çıkan genel af, bir yandan hükmün yerine getirilmesini engeller, yani yerine getirilmesine başlanmamış ise başlanmaz, başlanmış ise kesilir; öte yandan da mahkûmiyeti ve onun bütün sonuçlarını ortadan kaldırır.

Nitekim genel aftan sonra erteleme ehliyeti yeniden kazanılır. Genel affa uğrayan mahkûmiyet tekerrüre esas olmaz. Genel af ile mahkûmiyetten doğan hak yoksunlukları ortadan kalkar. Örneğin, kamu görevi üstlenme yasağı ortadan kalkar. Ancak bu, yasaklılık sırasında kaybedilen hakların kendiliğinden kazanılması anlamına gelmez. Örneğin, memuriyetten yoksunluk ortadan kalkar, ama ilgili otomatik olarak göreve dönemez. Sadece yeniden memur olma hakkını elde etmiş olur.

Bunlara karşılık akıl hastaları, küçükler, sağır-dilsizler, alkol ve uyuşturucu madde müptelaları hakkında uygulanan tedbirler devam eder. Yine müsadere edilen eşya, genel aftan sonra geri verilemez (TCK. m.74, f.1).

İtiyadî suçlarda, genel aftan önce işlenmiş fiiller itiyadın belirlenmesinde nazara alınmaz.

Genel af, bileşik suçu oluşturan suçlardan birini veya şiddet sebebi sayılan suçu kapsamına alsa bile, bileşik suç bütünüyle affın dışında kalır.

Genel affa giren suçlar, zincirleme suçun belirlenmesinde hesaba katılmaz.

Nihayet genel af, şahsî hak davasına engel oluşturmaz (TCK. m.74, f.2).

B. Özel af, hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verebilir veya bu kurumda çektirilecek süreyi kısaltabilir ya da adlî para cezasına çevirebilir. Bu nedenle özel affa rağmen kamu davasının açılması, aftan önce açılmış ise davaya devam edilmesi ve kesin hükme bağlanması gerekir. Özel affın mahkûmiyete etkisi yoktur.

Kanun, seçimlik ceza öngörmüşse (hapis veya adli para cezası gibi), özel af yönünden yargıcın hükmettiği cezaya bakılır. Bu ceza affın kapsamındaysa TCK'nın 65. maddesi uygulanır; aksi halde uygulanmaz.

Af kanununda açıklık yoksa, özel af, cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunluklarını etkilemez (TCK. m.65, f.3).

Özel af da müsadere olunan şeylerin geri alınmasını gerektirmez (TCK. m.74, f.1)

Zamanaşımı

Zamanaşımı: Devletin, fiilin işlenmesinden itibaren belli bir sürenin geçmesi durumunda davaya devam etmemeyi ya da cezalandırmaktan vazgeçmeyi önceden kabul etmesidir.

Dava Zamanaşımı: Fiilin işlenmesinden itibaren yasada gösterilen belli bir sürenin geçmesi nedeniyle kamu davasının açılamaması veya açılmışsa davaya devam olunmayarak düşürülmesi sonucunu doğuran zamanaşımıdır.

Ceza Zamanaşımı: Hükmün kesinleşmesinden itibaren yasada gösterilen belirli sürelerin geçmesiyle cezanın yerine getirilmemesi sonucunu doğuran zamanaşımıdır.

Suçun işlenmesinden veya cezanın verilmesinden itibaren belirli bir zamanın geçmesi, devletin dava açmak veya verilmiş cezayı yerine getirmek yönünden sahip olduğu menfaati ortadan kaldırır.

Bu sonucun nedenlerinden biri, suç işlenmesinin doğurduğu toplumsal endişenin zamanın geçmesi ile yavaş yavaş azalması ve kaybolmasıdır. Diğer bir neden ise, aradan uzun bir sürenin geçmesinin, delillerin elde edilmesi yönünden zorluklar, hatta imkansızlıklar yaratmasıdır. Bu nedenler, **dava zamanaşımı**nın kabulüne yol açmıştır.

Aynı şekilde, kesinleşmiş bir hükmün uzun süre yerine getirilememesi de, cezanın yerine getirilmesi yönünden devletin sahip olduğu menfaati azaltır veya ortadan kaldırır. Nitekim aradan uzun bir zamanın geçmesi olayın unutulması sonucunu doğurur; ayrıca failin tehlikeliliğinin ortadan kalkmasına da neden olmuş olabilir. Bu durumda cezanın yerine getirilmesinde ısrar etmekte hiçbir yarar yoktur. Söz konusu nedenler de, **ceza zamanaşımı**nın kabul edilmesini gerektirmiştir.

A. Dava zamanaşımı süreleri suç için öngörülen cezanın ağırlığına göre farklı şekilde belirlenmiştir (TCK. m. 66). Bu süreler belirlenirken ayrıca failin yaşı da nazara alınmıştır (TCK. m.66, f.2).

Dava zamanaşımı süreleri, kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça;

a. ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl,

b. müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmibeş yıl,

c. yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl,

d. beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda onbeş yıldır.

e. beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıldır.

Bu sürelerin geçmesi halinde kamu davası açılamaz, açılmışsa düşmesine karar verilir.

Kanun, dava zamanaşımı süreleri yönünden küçüklerle ilgili olarak farklı bir düzenleme getirmiştir. Buna göre fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlar yönünden yukarıdaki sürelerin yarısı, on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olanlar yönünden ise üçte ikisi esas alınmıştır (TCK. m.66, f.2).

Yukarıdaki süreler belirlenirken suçun kanunda öngörülen cezasının yukarı sınırı esas alınır (TCK. m.66, f.4). Ancak bu belirleme yapılırken, dosyada mevcut delillere göre suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulur (TCK. m.66, f.3).

Seçimlik cezalar söz konusu olduğunda zamanaşımı sürelerinin belirlenmesinde hapis cezası esas alınır (TCK. m.66, f.4).

Dava zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda, suçun işlendiği günden başlar (TCK. m.66, f.6). Sonuç suçlarında suç, sonucun gerçekleştiği anda tamamlanmış olacağından, süre sonucun gerçekleştiği günden başlayacaktır. Suçun kasıtlı veya taksirli olması önemli değildir. Sırf davranış suçlarında ise, davranışın gerçekleştirildiği gün esas alınır.

Teşebbüs halinde kalan suçlarda, zamanaşımı süresi son icra hareketinin yapıldığı günden başlar. Burada önemli olan failin gerçekleştirdiği son harekettir. Çoğu zaman bununla engel neden aynı andadır. Ancak, engel neden sonradan ortaya çıkarsa (örneğin postaya verilen patlayıcı maddenin yolda yakalanması gibi), zamanaşımı failin faaliyetine son verdiği zaman işlemeye başlar.

Kanun, kesintisiz ve zincirleme suçlarda dava zamanaşımının sırasıyla kesintinin gerçekleştiği ve son suçun işlendiği günden işlemeye başlayacağını öngörmüştür (TCK. m.66, f.6).

Çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlar yönünden dava zamanaşımı, çocuğun on sekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işler (TCK. m.66, f.6).

Suç iştirak halinde işlenmiş ise, yine TCK'nın 66, f.6. maddesi uygulanır. Bu nedenle, zamanaşımının başlangıcı her failin kendi fiiline göre değil, asıl suçun tamamlanmasına, teşebbüs derecesinde kalmasına, kesintisiz veya zincirleme suç olmasına göre belirlenir.

Kanun, bazı suçlar yönünden dava zamanaşımını kabul etmemiştir. Nitekim İkinci Kitabın Dördüncü Kısmında öngörülen ve ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet ya da on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçların yurt dışında işlenmeleri durumunda dava zamanaşımı uygulanmaz (TCK. m.66, f.7).

Sürenin hesabında suçun işlendiği, son icra hareketinin yapıldığı, kesintinin veya son suçun gerçekleştiği gün hesaba katılır.

Aynı fiilden dolayı tekrar yargılanmayı gerektiren hallerde, mahkemece bu konudaki talebin kabul edildiği tarihten itibaren fiile ilişkin zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar (TCK. m.66, f.5).

Bazı nedenler, zamanaşımı süresinin o ana kadar geçen kısmının korunması, söz konusu neden ortadan kalktıktan sonra, sürenin kaldığı yerden işlemeye devam etmesi sonucunu doğururlar. Buna zamanaşımının durması denir.

Soruşturma veya kovuşturma yapılması, izne veya karara ya da başka bir mercide çözülmesi gereken bir sorunun sonucuna bağlı olan durumlarda, izin veya karar alınmasına veya sorunun çözümüne kadar zamanaşımı durur. Zamanaşımının durması izin, karar veya çözüm için başvurulmuş olmasını gerektirir. İzin veya karar verildiği veya sorun çözüldüğü andan itibaren dava zamanaşımı işlemeye davam eder (TCK. m.67, f.1). Aynı şekilde kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde erteleme süresince (CMK. m. 171, f. 2, 4), hükmün açıklanmasının geri bırakılması üzerine sanığın tabi tutulduğu deneme süresince (CMK. m. 231, f 8) ve uzlaşma süresince de dava zamanaşımı durur (CMK. m.253, f.5).

Ayrıca kanun gereği kaçak olduğuna karar verilen kişi ile ilgili dava zamanaşımı da, bu karar kaldırılıncaya kadar durur (TCK. m.67, f.1).

Bazı nedenler ise, o ana kadar geçen sürenin tamamen ortadan kalkması ve zamanaşımı süresinin yeni baştan işlemeye başlaması sonucunu doğurur. Bu durumda zamanaşımının kesilmesi söz konusudur. Dava zamanaşımını kesen nedenler; a) şüpheli veya sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi, b) şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararı verilmesi, c) suç ile ilgili olarak iddianame düzenlenmesi, d) sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkûmiyet kararı verilmesi olarak belirlenmiştir (TCK. m.67, f.2).

Zamanaşımını kesen nedenin ortaya çıkması, kesilme gününden itibaren sürenin yeniden işlemeye başlaması sonucunu doğurur (TCK. m.67, f.3). Dava zamanaşımını kesen birden fazla neden varsa, zamanaşımı sonuncu nedenden itibaren işlemeye başlar (TCK. m.67, f.3). Ancak dava zamanaşımı süresi, TCK. nun 66.maddesinde yazılı sürelere, bu sürelerin yarısının eklenmesi ile bulunan miktardan fazla olamaz (TCK. m.67, f.4).

Bir suçtan dolayı yapılan ve zamanaşımını kesen işlemler, o suça iştirak etmiş olup da haklarında soruşturma veya kovuşturma yapılmamış olan kimseler hakkında da zamanaşımını keser.

B. Ceza zamanaşımı süreleri hükmedilmiş cezanın ağırlığına göre farklı şekilde belirlenmiştir (TCK. m.68).

Bu süreler;

a. ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarında kırk yıl,
b. müebbet hapis cezalarında otuz yıl,
c. yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında yirmi dört yıl,
d. beş yıldan fazla hapis cezalarında yirmi yıl,
e. beş yıla kadar hapis ve adlî para cezalarında on yıldır.

Bu sürelerin geçmesi halinde cezalar infaz edilemez.

Kanun, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlar yönünden bu sürelerin yarısının, on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olanlar yönünden ise üçte ikisinin geçmesiyle cezaların zamanaşımına uğramış olacağını ve infaz edilemeyeceğini öngörmüştür (TCK. m.68, f.2).

Hükümde değişik türden cezalara hükmedilmişse, ceza zamanaşımı en ağır cezaya göre belirlenecektir (TCK. m.68, f.4).

Ceza zamanaşımı a) hükmün kesinleştiği veya b) infazın herhangi bir şekilde kesintiye uğradığı günden itibaren işlemeye başlar. Sonuncu durumda ceza zamanaşımı kalan ceza miktarı esas alınarak hesaplanır (TCK. m.68, f.5).

Ceza zamanaşımını kesen nedenler üçtür: a) Hükmün infazı için usulüne uygun olarak tebligat yapılması, b) hükmün infazı maksadıyla hükümlünün yakalanması, ve c) hükümlünün üst sınırı iki yıldan fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi (TCK. m.71).

Ceza Kanunu, 1926 tarihli Ceza Kanunundan farklı olarak, ceza zamanaşımına uğrayan cezanın ortadan kalkacağını kabul etmemekte, sadece yerine getirilemeyeceğini öngörmektedir. Kanun, bazı suçlar yönünden ceza zamanaşımını kabul etmemiştir. Nitekim Ceza Kanununun İkinci Kitabının Dördüncü kısmında öngörülüp de yurt dışında işlenmiş olan suçlardan dolayı verilen ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis veya on yıldan fazla hapis cezalarında zamanaşımı uygulanmaz (TCK. m.68, f.3).

Ceza Kanunu, ceza zamanaşımını durduran sebep öngörmemiştir. Ancak Anayasa'nın 83.maddesine göre "Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez". Aynı şekilde 5320 sayılı Kanunun 15. maddesinde de üç ayrı halde ceza zamanaşımının duracağı öngörülmüştür. Birincisi, birden fazla mahkûmiyeti olan kişinin, bu mahkûmiyetlerinden birinin konusunu oluşturan cezayı infaz kurumunda çektiği sürece diğer cezalar yönünden zamanaşımının durması, ikincisi cezanın infazının ertelenmesi halinde bu cezaya ilişkin zamanaşımının durması ve üçüncüsü ise cezanın infazının durdurulması halinde bu cezaya ilişkin zamanaşımının durmasıdır. Belirtmek gerekir ki, cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunlukları, ceza zamanaşımı doluncaya kadar devam eder (TCK. m.69).

C. Kanun, bir güvenlik tedbiri olarak düzenlediği müsadereye ilişkin hükümler yönünden cezalar için olandan farklı ve tek bir zamanaşımı süresi belirlemiştir. Bu süre müsadereye ilişkin hükmün kesinleştiği tarihten itibaren yirmi yıldır. Bu süre geçtikten sonra müsadereye ilişkin hüküm yerine getirilemez (TCK. m.70).

D. Dava ve ceza zamanaşımı süreleri hapis cezasının hesaplanmasındaki ölçütlere (gün, ay, yıl) göre hesaplanır (bak. TCK. m.61/6; m.72, f.1).
Dava ve ceza zamanaşımının uygulanması isteme bağlı değildir; re'sen uygulanır. Ayrıca şüpheli, sanık veya hükümlünün zamanaşımının uygulanmamasını istemesi önem taşımaz (TCK. m.72, f.2).

Şikâyetten Vazgeçme

Kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda, şikâyet edene, davayı ortadan kaldırma yetkisi tanınmıştır. Dolayısıyla Kanunun ifadesiyle **şikâyetten vazgeçme** (TCK. m. 99), daha doğru bir ifade ile şikâyetin geri alınması şikâyete paralel bir kurumdur. Ancak her ikisinin hukukî niteliği farklıdır. Şikâyetin muhakeme şartı, yani bir muhakeme kurumu olmasına karşılık, şikâyetten vazgeçme veya şikâyetin geri alınması cezalandırılabilirliği etkileyen bir ceza hukuku kurumudur.

Şikâyetten Vazgeçme: Şikâyet süresi içerisinde, ancak şikâyet etmeden, bu hakkın kullanılmasından vazgeçilmesidir.

Belirtmek gerekir ki, şikâyetten vazgeçme **şikâyetin geri alınması**ndan farklıdır. Vazgeçme veya feragat, şikâyet süresi içinde, ancak şikâyet etmeden, bu hakkın kullanılmasından vazgeçmeyi ifade eder. Kanunda bu konuda açık hüküm bulunmamasına rağmen, bu yoldaki irade beyanı geçerli sayılmalı ve bundan sonra şikâyet edilememelidir. Şikâyeti geri alma ise, zamanında yapılan şikâyetin geri alınıp davaya son verilmesidir. Ancak burada şikâyetin geri alınması yerine kanunun ifadesine uygun olarak şikâyetten vazgeçme ibaresi kullanılacaktır.

Şikâyeti Geri Alma: Zamanında yapılan şikâyetin geri alınıp ceza davasına son verilmesidir.

Vazgeçme (veya geri alma), daha önce şikâyette bulunmuş olan şikâyetçiye ait bir haktır. Bu nedenle, hakkı olduğu halde şikâyet etmemiş bulunan pasif süjenin veya zarar görenin şikâyeti dolayısıyla başlatılan davada, şikâyetten vazgeçmesi veya şikayeti geri alması söz konusu olamaz.

Sadece kanunda açık hüküm bunulan hallerde hükmün kesinleşmesinden sonra da vazgeçmek mümkündür. Örneğin, Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunun 16/c maddesinde olduğu gibi.

Şikâyetçi birden fazla ise, her biri şikâyetten vazgeçme hakkını diğerlerinden bağımsız olarak kullanabilir.

Vazgeçme şarta bağlanamaz. Vazgeçen şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamamış ise şahsi hakları için hukuk mahkemesinde dava açabilir (TCK. m.73, f.7).

Şikâyetten vazgeçmenin, daha doğru bir ifade ile şikâyeti geri almanın davanın ortadan kalkması sonucunu doğurabilmesi, kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde, sanık tarafından kabul edilmesine bağlıdır (TCK. m.73, f.6). Aksi halde vazgeçme veya geri alma sonuç doğurmaz. Sanıklar birden fazla ise, her birinin kabul hakkı diğerlerininkinden bağımsızdır. Buna karşılık, şikâyetçinin sanıklardan biri hakkındaki şikâyetinden

vazgeçip, diğerleri hakkındakinden vazgeçmemesi mümkün değildir. Zira Kanun, 73. maddenin 5. fıkrasında "İştirak halinde suç işlemiş sanıklardan biri hakkındaki şikâyetten vazgeçme, diğerlerini de kapsar" hükmüne yer vermektir.

Sanık, vazgeçme teklifini reddetmiş ise, ancak yeni bir teklifi kabul edebilir; reddini geri alarak, önceki vazgeçmeyi kabul edemez.

Kural olarak, hüküm kesinleşinceye kadar vazgeçilebilir. Yani şikâyetten vazgeçme cezanın infazına engel olmaz (TCK. m.73, f.4).

Önödeme

Önödeme: Kamu davasının açılmasını önlemek, açılmışsa düşürmek için savcı veya yargıç tarafından önerilen para cezasının kabul edilip, ödenmesidir. . Bu yol sadece mahkemelerin işini azaltmakla kalmaz; aynı zamanda sanığın suçlu olarak damgalanmasını da önler.

Esas itibariyle mahkemelerin işini azaltmak amacıyla kabul edilmiş olan **önödeme**den maksat, kamu davasının açılmasını önlemek, açılmışsa düşürmek için savcı veya yargıç tarafından önerilen para cezasının kabul edilip ödenmesidir. Ceza Kanunu iki tür önödeme kabul etmiştir.

Bazı kanunların, bu kanunlarda öngörülen cezalar yönünden önödeme yoluna gidilmemesini kabul etmeleri mümkündür. Örneğin, Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununun 16. maddesinde olduğu gibi.

A. Birincisi kamu davasının açılmasını önler. Buna göre Cumhuriyet savcısı, kamu davasını açmadan önce, belli bir miktar para cezasını soruşturma giderleriyle birlikte on gün içinde öderse kamu davasının açılmayacağını sanığa bildirir ve sanık bu ödemeyi süresinde yaparsa hakkında kamu davası açılmaz (TCK. m.75).

Bu yola, uzlaşma kapsamındaki suçlar (yani soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar) hariç olmak üzere, sadece adlî para cezasını veya kanunda yazılı cezasının yukarı sınırı üç ayı aşmayan hapis cezasını ya da her ikisini gerektiren suçlar yönünden gidilebilir (TCK. m.75, f.1).

Cumhuriyet savcısının failden ödenmesini isteyeceği cezanın miktarı, suç için öngörülen cezanın adlî para cezası veya hapis cezası olmasına göre belirlenir. a) Öngörülen adlî para cezası maktu ise, bu miktarın, maktu değilse aşağı sınırını oluşturan miktarın ödenmesi istenir. b) Öngörülen ceza hapis cezası ise ödenecek miktar, bu cezanın aşağı sınırının karşılığı olarak her gün için yirmi Türk Lirası üzerinden hesaplanacak miktardır. c) Hapis cezası ile birlikte adlî para cezası da öngörülmüşse, ödenmesi gereken miktar, hapis cezası için yukarıda belirtilen şekilde belirlenecek miktar ile adlî para cezasının aşağı sınırını oluşturan miktarın toplamıdır. Bunlara soruşturma giderleri de eklenir (TCK. m.75, f.1, 2).

Suçu öngören maddede yazılı hapis cezası ile adlî para cezasından yalnız birinin uygulanabileceği durumlarda ödenmesi gereken miktar adlî para cezası esas alınarak belirlenir (TCK. m.75, f.4).

Savcı, şartları varsa önödeme imkânını sanığa bildirmek zorundadır. Sanık, ödenmesi istenen miktarı, süresi içinde öderse kamu davası açılmaz; aksi halde açılır.

Önödeme sonucu kamu davasının açılmaması veya ortadan kaldırılması, kişisel hakların istenmesini, malın geri alınmasını ve müsadereye ilişkin hükümlerin uygulanmasını engellemez (TCK. m.75, f.5).

B. Önödemenin ikinci şekli kamu davasının açılmasından sonra yapılan ve davayı düşüren önödemedir. Bu tür önödeme, işin özel kanun hükümleri gereğince doğrudan mahkemeye intikal etmesi veya aslında önödemeye tabi bir suç ile ilgili olarak Cumhuriyet savcılığının, önödeme işlemini yapmadan kamu davasını açması ya da dava konusu fiilin niteliğinin değişmesi sonucu önödeme kapsamına giren bir suça dönüşmesi durumlarında söz konusu olur (TCK. m.75, f.2, 3).

Bu tür önödemede, davanın açılmasını önleyen önödemedeki esaslara göre belirlenen miktardan başka yargılama giderleri de sanığa ödettirilir (TCK. m.75, f.2). Önödemeyi düzenleyen maddede açıklık yok ise de, kamu davasının açılmasını önleyen önödemede olduğu gibi, burada da mahkeme, ödenmesi gereken miktarı on gün içinde ödemesi için sanığa bildirir. Sanık bu süre içinde istenen miktarı öderse davanın düşmesine karar verilir. Aksi halde yargılamaya devam edilir.

Özet

Cezanın ne olduğu, cezanın esası ve cezanın işlevi hakkında yorum yapabilmek

Suçun işlenmesi ile ortaya çıkan ve bir yandan devlete ceza verme yetkisi tanırken diğer yandan da suçluyu cezaya tâbi tutulabilir kılan duruma cezalandırılabilirlik denir. Bu durum suçun kurucu bir unsuru değil, onun sonucudur. Cezalandırılabilirliğin doğması için, yasaklanmış bir davranışın gerçekleştirilmiş olması yeterli değildir, aynı zamanda faili cezadan muaf kılan şahsî bir sebebin de bulunmaması gerekir. Ayrıca objektif cezalandırılabilirlik şartı söz konusu ise, bu da gerçekleşmiş olmalıdır.

Cezanın özelliklerini ve Ceza Kanununun öngördüğü cezaları sayabilmek

Cezalar şahsîdir. Cezanın uygulanması kanun tarafından kesin bir şekilde düzenlenmiştir. Ceza suç ile orantılı olmalıdır. Ceza bölünebilir olmalıdır. Cezalarla ilgili hataların tamir edilebilir olması gerekir. Ceza kanunu, adlî para cezası ve hapis cezası olarak iki tür ceza öngörmüştür. Kanunda yazılı cezanın somut şekilde belirlenmesi yargıcın takdirine bırakılmıştır. Hüküm kesinleşmeden önce kişi hürriyetinin sınırlandıran tedbir süreleri hapis cezasından indirilir.

Türk Ceza Kanunu'nun ne tür güvenlik tedbirleri öngördüğünü belirleyebilmek

Güvenlik tedbirleri, duruma göre eğitmek veya tedavi etmek suretiyle suçlunun sosyal hayata yeniden uyum sağlamasını amaçlayan tedbirlerdir. Güvenlik tedbirleri, geleneksel cezaların uygulanamadığı veya uygulanabilir olmalarına rağmen, yeni suçların işlenmesini önlemeye yeterli kabul edilmediği hallerde, geleneksel cezalar sistemini tamamlamak amacına yöneliktir.

Cezalandırılabilirlik kavramının içeriğini açıklayabilmek

Suçun işlenmesi ile ortaya çıkan ve bir yandan devlete ceza verme yetkisi tanırken diğer yandan da suçluyu cezaya tâbi tutulabilir kılan duruma cezalandırılabilirlik denir. Bu durum suçun kurucu bir unsuru değil, onun sonucudur. Cezalandırılabilirliğin doğması için, yasaklanmış bir davranışın gerçekleştirilmiş olması yeterli değildir, aynı zamanda faili cezadan muaf kılan şahsî bir sebebin de bulunmaması gerekir.

Cezalandırılabilirliği ortadan kaldıran sebepleri sayabilmek

Cezalandırılabilirlik, hangi safhada olursa olsun bir kere doğduktan sonra, ancak kanun tarafından öngörülen özel nedenlerle ortadan kalkabilir. Ceza Kanunumuz bu sebepleri ikiye ayırmıştır. Birincisi davanın düşürülmesi nedenleri, ikincisi ise cezanın düşürülmesi nedenleridir. Genel kısımda öngörülen bu nedenler: Failin ölümü, af, zamanaşımı, şikâyetten vazgeçme ve önödemedir. Bunlardan başka bir de cezalandırılabilirliği kaldıran özel sebepler vardır. Bunlar kanunun bazı suçlarla ilgili olarak öngördüğü sebeplerdir.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi cezanın işlevi olarak **düşünülemez?**

a. Cezanın mevcut siyasî iktidara muhalif olanlara karşı, iktidarı koruyacağı varsayılır.
b. Cezanın, suç işlemeden alıkoymak konusunda ülkede yaşayan herkes üzerinde etkili olacağı varsayılır.
c. Cezanın, suç işleyen kişiyi yeniden suç işlemekten alıkoyacağı varsayılır.
d. Cezanın, toplumun varlığını tehlikeye koyan davranışlara karşı toplumu koruyacağı varsayılır.
e. Cezanın, toplumun gelişmesini tehlikeye koyan davranışlara karşı toplumu koruyacağı varsayılır.

2. Aşağıdakilerden hangisi Türk Ceza Kanununda yer alan cezalardan birisi **değildir?**

a. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası
b. Müebbet hapis cezası
c. Süreli hapis cezası
d. Sürgün
e. Adlî para cezası

3. Bir affın genel af mı yoksa özel af mı olduğu hangi kıstasa göre belirlenir?

a. Aftan yararlanan kimselerin sayısına göre
b. Affa konu olan suçların türüne göre
c. Af kapsamındaki kimselerin niteliğine göre
d. Affın geri alınıp alınamamasına göre
e. Ceza mahkûmiyetinin sonuçlarına göre

4. Kural olarak ne zamana kadar şikâyetten vazgeçilebilir?

a. Hüküm verilinceye kadar
b. Hüküm kesinleşinceye kadar
c. Duruşmada iddianame okununcaya kadar
d. Kamu davası açılıncaya kadar
e. Hükmün infazı tamamlanıncaya kadar

5. Duruma göre eğitmek veya tedavi etmek suretiyle suçlunun sosyal hayata yeniden uyum sağlamasını amaçlayan kuruma ne ad verilir?

a. Cezanın bireyselleştirilmesi
b. Tretman
c. Koşullu salıverme
d. Güvenlik tedbiri
e. Yasal kısıtlılık

6. Aşağıdakilerden hangisi hak veya yetkileri kullanma yoksunluğu olarak adlandırılan güvenlik tedbirinde kısıtlanmayan haklardandır?

a. Kamu görevinin üstlenilmesi
b. Siyasî haklar
c. Velayet hakkı
d. Dernek yöneticisi olmak
e. Gayrimenkul sahibi olmak

7. Cezaların ertelenmesine ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**

a. Erteleme kararı ilk defa suç işleyen veya öyle sayılan kimse için verilebilir.
b. Adlî para cezasının ertelenmesi mümkün değildir.
c. İki yıl veya daha az hapis cezasına hükmedilmesi halinde erteleme mümkündür.
d. Failin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması gerekir.
e. Koşulları varsa erteleme kararı vermek mecburidir.

8. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda 6 aylık şikâyet süresi ne zaman başlar?

a. Fiilin öğrenildiği tarihten itibaren
b. Failin öğrenildiği tarihten itibaren
c. Fiil ve failin öğrenildiği tarihten itibaren
d. Suçun işlendiği tarihten itibaren
e. Yetkili merciden izin alındığı tarihten itibaren

9. Adam öldürme suçunun şüphelisi olan A, Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine Sulh Yargıcı tarafından sorgulanıp tutuklanmıştır. A, hakkında yapılan bu işlemin zamanaşımı sürelerine etkisi bakımından aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

a. Dava zamanaşımı süresini keser.
b. Dava zamanaşımı süresini durdurur.
c. Ceza zamanaşımı süresini keser.
d. Ceza zamanaşımı süresini durdurur.
e. Dava ve ceza zamanaşımı sürelerini etkilemez.

10. Ön ödemeye ilişkin olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

a. Önödeme teklif etme yetkisi sadece yargıca tanınmıştır.
b. Ancak kamu davası açılıncaya kadar bu yola gidilebilir, dava açıldıktan sonra önödeme teklif edilemez.
c. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlar hariç tüm suçlar bakımından bu yola gidilebilir.
d. Sanık önödeme teklifini kabul etmek zorunda değildir.
e. Sadece adlî para cezasını gerektiren suçlarda önödeme teklif edilemez.

Yaşamın İçinden

"Genel müsadere cezası verilemez.

"Yasakoyucu, Anayasa'nın 38. maddesindeki ilkeleri gözeterek hangi eylemlerin suç sayılacağını ve bu suçlara ne miktar ve ne çeşit ceza verileceğini, hangi cezaların nasıl uygulanacağını saptayabilir. Bu konuda, yasakoyucu, kuşkusuz Anayasa kuralları, ceza hukuku ilkeleri ve toplum yaşantısının zorunlulukları ve kamu yararı gibi nedenlerle değerlendirme yetkisini kullanacaktır.

Bu bağlamda bir işyeri sahibinin rulet, tilt, langırt ve benzeri alet ve makineleri bulundurup çalıştırması ya da bunları ithal etmesi, oynanması yasak olan, alışkanlık yaparak toplumda ve ailelerde birçok olumsuzluklar doğuran şans oyunlarının yaygınlaşmasına neden olacağından yasa koyucunun itiraz konusu kuralla bu tür fiilleri suç sayarak cezalandırması, işyerinin bir daha açılmamak üzere kapatılmasını öngörmesi, bu fiillerin önlenmesi konusunda gösterdiği özenin sonucudur. 1072 sayılı Yasa'nın iptali istenen 2. maddesinin ikinci fıkrası, şans oyunu oynatan kişinin çalışma ruhsatında belirtilen işin görüldüğü işyerinin aynı işi sürdürmek için bir daha açılmamak üzere kapatılmasına yönelik olup, fail dışındaki kişilere ceza verilmesi veya suçla ilgisi bulunmayan bütün mal varlığına el konulması ya da kullanımının engellenmesi gibi bir sonuç doğurmayacağından ceza sorumluluğunun şahsîliği ilkesine aykırı bulunmadığı gibi genel müsadere cezası olarak da nitelendirilemez...."

Kaynak: ANAYASA MAHKEMESİ KARARI, Esas Sayısı: 1999/2, Karar Sayısı: 2000/8, Karar Günü: 13.4.2000.

Okuma Parçası

Bir suçun işlenmiş olması, fail ve ortaklar hakkında kamu davası açmak hakkını devlete verir. Bir mahkûmiyet hükmünün verilmesi ile de devlet bir hükmü, dolayısıyla cezayı infaz hakkını elde eder. Mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesiyle kamu davası tükenmiş olur. Bu nedenle mahkûmiyet hükmünün verilmiş olmasıyla dava düşmüş değil, sona ermiştir. Kesin hükümden sonra devletin verilen cezayı infaz hakkı ortaya çıkar. Cezanın infazı cezanın düşmesi değil, çekilmiş olması demektir. Ceza çekildikten sonra devletin cezalandırmak hakkı da tükenmiş olur. Devletin dava ve ceza hakkını kullanmasını engelleyen sebepler dava veya cezayı düşüren sebeplerdir. Bu sebeplerden bir kısmı hem davayı ve hem de cezayı düşürür, zamanaşımı ve ölüm gibi. Bir kısmı yalnız davayı etkiler, önödeme gibi.

Kaynak: Faruk Erem-Ahmet Danışman-Mehmet Emin Artuk, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara 1997, s.923.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. a	Yanıtınız yanlış ise "Cezanın İşlevi Sorunu" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. d	Yanıtınız yanlış ise "Cezalar" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. e	Yanıtınız yanlış ise "Af" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. b	Yanıtınız yanlış ise "Şikâyetten Vazgeçme" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. d	Yanıtınız yanlış ise "Güvenlik Tedbirleri" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. e	Yanıtınız yanlış ise "Hak veya Yetkileri Kullanma Yoksunluğu" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. e	Yanıtınız yanlış ise "Hapis Cezasının Ertelenmesi" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. c	Yanıtınız yanlış ise "Şikâyet" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. a	Yanıtınız yanlış ise "Zamanaşımı" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. d	Yanıtınız yanlış ise "Önödeme" konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1
Ceza hukuku anlamında cezayı verecek olan makam, adlî makamdır ve bu ceza, ceza muhakemesi sonucunda verilir.

Sıra Sizde 2
İnsanların bütünü ve ceza kanunu tarafından yasaklanan ve pek çoğu toplum bilinci tarafından gayri ahlâki kabul edilmeyen davranışların bütünü nazara alındığında, cezanın zorunlu olduğundan şüphe edilemez.

Sıra Sizde 3
Cezalar şahsîdir. (cezanın şahsîliği ilkesi). Cezanın uygulanması kanun tarafından kesin bir şekilde düzenlenmiştir (cezanın kanunîliği ilkesi). Ceza suç ile orantılı olmalıdır (cezanın orantılı olması ilkesi). Ceza bölünebilir olmalıdır (cezanın bölünebilirliği ilkesi). Cezalarla ilgili hataların tamir edilebilir olması gerekir (cezanın tamir edilebilirliği ilkesi). Cezalar insanî olmalıdır (insanîlik ilkesi).

Sıra Sizde 4
Birincisi hükme ilişkin şart: Ceza Kanununun 51. maddesinin 1. fıkrasına göre işlediği suçtan dolayı hükmedilen iki yıl veya daha az süreli hapis cezası ertelenebilir. İkincisi Fail ile ilgili olarak aranan şart: Failin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmasıdır. Erteleme için aranan üçüncü şart ise, mahkemenin, sanığın tekrar suç işlemeyeceği konusunda bir kanaate sahip olmasıdır.

Sıra Sizde 5
Koşullu salıvermek için isteme gerek yoktur. Koşullu salıvermeye, ceza infaz kurumu tarafından hazırlanan gerekçeli rapora göre hükmü veren mahkeme, hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkeme karar verir.

Sıra Sizde 6
Tüzel kişilerle ilgili güvenlik tedbirleri iki türlüdür: İznin iptali ve müsadere.

Sıra Sizde 7
Şikâyette, şikâyet kelimesinin kullanılması ve şikâyette failin gösterilmesi gerekmez.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Artuk, M. E., Gökcen A., Yenidünya A. C., (2010). **Ceza Hukuku Özel Hükümler.** Ankara, Turhan Kitabevi.

Aydın, N., (2009). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler-Özel Hükümler.** Ankara, Adalet Yayınevi.

Centel, N., Zafer, H., Çakmut, Ö., (2010). **Türk Ceza Hukukuna Giriş.** İstanbul, Beta Yayınevi.

Demirbaş, T., (2009). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Seçkin Yayınevi.

Hakeri, H., (2011). **Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Ankara, Adalet Yayınevi.

Koca, M., Üzülmez, (2008). İ. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Ankara, Seçkin Yayınevi.

Özbek, V. Ö., Bacaksız, P., Doğan, K., (2010). **Ceza Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler.** Ankara, Seçkin Yayınevi.

Özen, M., Hafızoğulları, Z., (2010). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** US-A Yayıncılık.

Özgenç, İ. (2010). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Seçkin Yayınevi.

Öztürk, B., Erdem, M. R., (2007). **Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler.** Turhan Yayınevi.

Yenidünya, A. C., Gökçen, A., Artuk, M. E., (2009). **Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Turhan Yayınevi.

CEZA HUKUKU

Özel Hükümler

6

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- İnsan öldürme suçunun hukukî konusu nedir, maddi konusu kimdir, maddi unsuru ne tür davranışlarla gerçekleştirilebilir sorularını yanıtlayabilecek,
- Taksirle insan öldürme suçunun özelliklerini sıralayabilecek,
- Kasten yaralamanın nasıl bir suç olduğu, unsurlarının nelerden ibaret olduğu ve hangi hallerde cezanın artırılması veya azaltılması yoluna gidileceğini ifade edebilecek,
- Cinsel saldırı suçunun unsurlarını ve cezasını etkileyen nedenler sıralayabilecek,
- Çocukların cinsel istismarı ve reşit olmayanla cinsel ilişki suçlarının unsurlarını sayabilecek,
- Cinsel taciz suçunun hangi davranışlarla işlenebileceğini tespit edebilecek bilgi ve becerilere sahip olacaksınız.

Anahtar Kavramlar

- Hayat Varlığı
- Cenin
- Taammüd
- Taksir
- Yaralama
- Cinsel Saldırı
- Cinsel İstismar
- Cinsel Taciz

İçindekiler

Hayata, Vücut Dokunulmazlığına ve Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar

HAYATA KARŞI SUÇLAR

İnsan Öldürme

Genel olarak insan öldürme bir kimsenin kasıtlı veya taksirli bir davranışla ve hukuka uygunluk nedenlerinin müdahalesi olmaksızın başka bir kişinin hayatına son vermesidir.

A. Şu halde bu suçun hukuki konusu hayat varlığıdır.

Ceza hukuku tarafından korunan bireysel varlıkların başında cismani hayat gelir. İnsanın yararlandığı diğer bütün varlıkların kaynağı bu en üstün insanî varlıktır. Hayat, insan kişiliğinin ortaya çıkmasının ve gelişmesinin ilk şartını ve her türlü insan faaliyetinin ön şartını oluşturur.

Devlet, bireyin hayatını, sadece bireyin menfaatleri yönünden değil, aynı zamanda toplumun menfaatleri yönünden de korur. Gerçekten de, Ceza Kanununun, mağdurun rızasına dayanan adam öldürmeleri de cezalandırması onun birey hayatına aynı zamanda sosyal bir değer de yüklediğini ortaya koymaktadır. Bu husus özellikle aile ve devlet karşısında bireye yüklenen ödevlerde kendisini gösterir.

Hayat, bireysel varlıklar hiyerarşisi içinde en üst yeri işgal eder. Bu nedenle ceza hukuku, hepsinden önce bu varlığı korumak zorundadır. Ancak burada korunan kişinin hayat hakkı değil, fizikî yönden nazara alınan insan kişiliğinin, yani insan hayatının kendisidir.

B. İnsan öldürme suçunun maddi konusu, bir başka insandır; yani failin dışında kalan bir insandır. Çünkü günümüz yasalarının pek çoğu ve bu arada Türk Ceza Kanunu, Fransız ihtilali öncesi hukuk düzenlerinden farklı olarak, intiharı cezalandırmamaktadır. Hatta intiharın teşebbüs halinde kaldığı durumlarda olduğu gibi, ceza müeyyidesinin uygulanması imkânı bulunan durumlarda bile aynı şekilde hareket edilmektedir.

Ceza hukuku yönünden insan olma niteliği ne zaman başlar?

Yürürlükteki Ceza Kanunu sadece "çocuk" tan söz etmektedir (TCK. m.82, f.1, b.b). Şu halde Türk Ceza Kanunu yönünden "insan olma niteliği" doğumun tamamlandığı, yani ceninin anadan tamamen ayrıldığı anda başlar.

İtalyan ceza hukuku sistemine göre bu nitelik, gerçek anlamda doğumla, yani gebelik ürününün tam olarak insanın dışına atıldığı anda değil, ceninin ana rahminden ayrıldığı, yani doğumun başladığı anda kazanılmış sayılır. Nitekim İtalyan Ceza Kanununa göre ceninin doğum sırasında öldürülmesi, yeni doğmuş çocuğun öldürülmesine eşit sayılmıştır.Mülga Ceza Kanunu yönünden aynı şeyi söylemek mümkün değildi. Nitekim şeref kurtarma saikiyle yeni doğmuş çocuğu öldürme suçunu hükme bağlayan 453. madde "doğum sırasında" ve "yeni doğmuş çocuk" tan değil, sadece "yeni doğmuş çocuk" tan söz ediyordu.

Şüphesiz cenin, doğumun tamamlanması anına kadar da cezaî korumadan yararlanır. Ancak bu ana kadar cenine verilen zararlar adam öldürme suçunu değil, başka suçları, örneğin çocuk düşürme suçunu oluşturur.

Üzerinde hareketin işlendiği kişinin canlı olması gerektiğinde şüphe yoktur. Öldürülmek istenen kişi daha önce ölmüş ise (örneğin uyuduğu zannedilerek daha önce kalp krizinden ölmüş olan bir kişiye ateş edilmesinde olduğu gibi), hareketin maddi konusunun bulunmaması nedeniyle işlenemez suç durumu ortaya çıkar.

Maddî konunun varlığından söz edilebilmesi için, kişinin canlı olması yeterlidir; ayrıca yaşama kabiliyetine sahip olması aranmaz.

İnsan öldürme suçunun varlığı yönünden öldürülenin cinsiyeti, yaşı, sağlık durumu, milliyeti, ırkı gibi hususlar önem taşımaz. Öldürülenin sosyal durumu da esas itibarıyla önemli değildir. Ancak öldürülenin sosyal durumu, fiilin başka bir suç grubuna nakledilmesine (Cumhurbaşkanının öldürülmesi fiilinde olduğu gibi TCK. m.310, f.1) neden olabilir.

İnsan hayatı ölümle son bulur. Bu sonuç gerçekleşmediği sürece öldürmeye izin verilemez. Bu nedenle örneğin ölüm cezasına mahkûm olan bir kimseyi cezanın yerine getirilmesinden bir kaç dakika önce öldüren yahut tedavisi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanan ve ölümü çok yakın olan bir kimseyi öldüren, insan öldürme suçundan sorumlu tutulur.

Burada önemli olan, ölümün ne zaman gerçekleşmiş sayılacağıdır. Yani biyolojik ölüm veya klasik ölüm anlayışı mı yoksa beyinsel ölüm veya tıbbi ölüm anlayışı mı esas alınacaktır?

Hukukumuzda ölümün ne olduğunu ve nasıl tespit edileceğini gösteren genel bir hüküm mevcut değildir. Ancak 2238 sayılı Kanunla ve sadece bu kanunun uygulanması yönünden, yani ölülerden organ ve doku alınması yönünden tıbbi ölüm veya beyinsel ölüm anlayışı benimsenmiş bulunmaktadır. Buna göre ölüm, beyin fonksiyonunun geriye dönemeyecek şekilde son bulmasıyla gerçekleşmektedir.

C. İnsan öldürme suçunun maddi unsuru, üç unsurdan oluşmaktadır: Bir insan davranışı, bir sonuç ve ikisi arasında nedensellik bağı.

Davranış değişik biçimlerde olabilir. Zira kanun, davranışın alması gereken biçimleri göstermemiş, sadece bir kişinin ölümüne neden olmasını gerekli görmekle yetinmiştir. İnsan öldürme serbest hareketli suçlar kategorisinin tipik örneğini oluşturur. Davranış, hareket (ateş ederek öldürme olayında olduğu gibi) veya ihmal (annenin çocuğunu beslemeyerek öldürmesi olayında olduğu gibi) şeklinde olabilir.

Ancak Kanun, yükümlü olduğu belli bir icraî davranışı gerçekleştirmeyen kişinin ihmalî davranışından kaynaklanan ölüm sonucundan sorumlu tutulabilmesi için ihmalin icraî davranışa eş değer olmasını aramakta, bunun için de, kişinin belli bir icraî davranışta bulunma yükümlülüğü bulunması, bu yükümlülüğün kanuni düzenlemelerden veya sözleşmeden kaynaklanması ve önceden gerçekleştirdiği davranışın başkalarının hayatı yönünden tehlikeli bir durum oluşturması gerektiğini öngörmektedir (TCK. m.83).

İnsan öldürme suçunda kullanılan araçlar fiziki araçlar olabileceği gibi (örneğin silah, zehir, kas gücü, boğucu gaz, elektrik akımı vs.), psişik araçlar da (örneğin ani heyecan, korku vs.) olabilir. Nitekim ağır kalp hastası olduğunu bildiği bir kimseyi öldürmek kastıyla o kişide büyük korku ve heyecan yaratmak yahut bir kimseyi manevi işkenceye tabi tutmak suretiyle de bu suç işlenebilir.

Genel kısımda nedensellik sorunu, çoğu defa, adam öldürme suçu ön plana alınarak incelenmektedir.

İnsan öldürme suçu dolaylı araçlarla da işlenebilir. Bir kişiye vahşi bir hayvanı saldırtmak veya bir kişiyi mikroplu bir yerde çalıştırmak suretiyle onun ölümüne neden olan kimsenin durumunda olduğu gibi.

Bu suçun sonucu bir insanın ölümünden ibarettir. Hayatın son bulduğunu gösteren semptomların tesbiti işi tıp bilimine aittir.

Failin davranışı ile bir insanın ölümü arasında nedensellik ilişkisi bulunmalıdır.

İnsan öldürme suçu, ölüm sonucunun gerçekleştiği anda tamamlanmış sayılır. Hareketten net olarak ayrılabilen bir sonuç söz konusu olduğundan, bu suç yönünden teşebbüs mümkündür.

D. İnsan öldürme suçu, manevi unsur yönünden hiçbir özellik göstermez. Manevi unsurla ilgili olarak Kanun tarafından kabul edilen ikili ayırıma paralel olarak insan öldürme suçu da iki şekilde işlenebilir: kasıtlı insan öldürme ve taksirli insan öldürme.

E. Bu suç, hukuka uygunluk nedenleri yönünden de hiçbir özellik göstermez. Genel kısımda açıklanan hukuka uygunluk nedenlerinin, mağdurun rızası hariç, şartları varsa insan öldürme suçları yönünden de uygulanacağı kuşkusuzdur.

İnsan öldürme suçu ile ilgili bu genel açıklamalardan sonra, Kanunda öngörülen insan öldürme suçları üzerinde durulacaktır.

Kasten İnsan Öldürme

Bu suç TCK'nın 81. maddesinde öngörülmüştür. Buna göre "Bir insanı kasten öldüren kişi" cezalandırılır.

İnsan öldürme suçunda kastın varlığı için genel kısımda belirtilen şartların gerçekleşmiş olması yeterlidir.

Kastın belirlenmesi ve kastı ortadan kaldıran nedenler konusunda da genel kısımda söylenenler aynen geçerlidir. Bununla beraber belirtmek gerekir ki, kastın belirlenmesiyle ilgili olarak uygulamada vasıta seçimi, isabet nahiyesi, mesafe, atış-darbe sayısı, fiilden önce ve sonraki söz ve davranışlar gibi ölçütlere başvurulmaktadır.

A. Bazı ceza kanunları ağırlıklarına göre iki türlü insan öldürme suçu öngörmektedirler. Buna karşılık bazı kanunlar, bu arada İtalyan ve Türk Ceza Kanunları ağırlaştırıcı nedenler sistemini benimsemişlerdir. Bu nedenler TCK'nın 82. maddesinde öngörülmüştür. Söz konusu nedenlerin gerçekleşmesi halinde faile verilecek ceza, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasıdır.

Kasten insan öldürme suçu yönünden öngörülen ağırlaştırıcı nedenler suçun manevi unsurundan, hareketin biçiminden, kullanılan vasıtalardan, başka suçlarla olan bağlantıdan, mağdurun niteliğinden veya fail ile mağdur arasındaki ilişkiden kaynaklanmaktadır.

a. İnsan öldürme suçunun "tasarlayarak" (taammüden) işlenmesi (TCK. m.82, f.1, b.a).

Kanun, insan öldürmenin tasarlayarak işlenmesini ağırlaştırıcı neden saymış, ancak tasarlama kavramını tanımlamamıştır. Bu kavramın mahiyeti son derece tartışmalıdır. Genel kısımda da belirtildiği üzere Yargıtayın çoğunlukla uyguladığı anlayışa göre, suç kararının verildiği an ile suçun işlenmesi anı arasında belli bir zamanın geçmiş olması ve bu süre içinde failin suçu planlanmış olması gerekir.

Genel olarak tasarlamadan ne anlaşılırsa anlaşılsın, suç işleme kararının bir şarta bağlanmış olması halinde tasarlamayı kabul etmek gerekir. Örneğin ırzına geçen kimseyi, kendisiyle evlenmeyi reddetmesi halinde öldürmeye karar veren kadının durumunda olduğu gibi. Bununla beraber Yargıtayın aksine kararları da vardır.

b. İnsan öldürme suçunun "canavarca hisle" veya "eziyet çektirerek" işlenmiş olması (TCK. m.82, f.1, b.b).

Bu bentle iki ipotez öngörülmüştür: Suçun canavarca hisle ve eziyet çektirerek işlenmiş olması.

Hangi hislerin canavarca olduğunu belirlemek son derece güçtür. Örneğin sırf öldürmek için öldürmek, mağdurun ızdırabından zevk almak için öldürmek, silahını denemek için öldürmek hallerinde bu hissin varlığı kabul edilebilir.

Sebepsiz yere insan öldürme halinde de canavarca histen söz edilebilir. Ancak hiçbir sebep olmamasına rağmen insan öldüren kimsenin akıl hastası olduğu da düşünülebilir. Bu nedenle canavarca hisle öldürme şeklinde açılan davalar çoğu defa basit insan öldürmeye dönüşmektedir.

İnsan öldürme suçunun eziyet çektirerek işlenmiş olduğunun kabul edilmesi için ölümün eziyetten ileri gelmesi şart değildir. Ancak eziyetin ölümden önce olması gerekir. Ölümden sonraki bu tür hareketler başka bir suçu, yani ölülere karşı işlenen suçu (TCK. m.130) oluşturabilir.

Mülga Ceza Kanununun kaynağını oluşturan İtalyan kanunda *öldürmek niyetiyle* bir kimsenin ölümüne neden olmaktan söz ediliyordu. Gerek mülga Kanununda gerek yürürlükteki Kanunda *öldürmek niyetiyle* ibaresi yerine kasten ibaresine yer verilmiştir. Her iki kanunun da 1889 tarihli İtalyan kanundan ayrılması isabetli olmuştur. Çünkü öldürmek niyeti kasıtlı insan öldürme hallerinde genellikle var olmakla birlikte, her zaman şart değildir. Nitekim dolaylı veya olası kastla işlenen adam öldürme suçunda öldürmek niyeti söz konusu değildir. Ancak 81. maddedeki "kasten" ibaresine de gerek yoktur. Zira 21. maddeye göre suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır.

Canavarca his ile tam olmayan akıl hastalığı birlikte bulunabilir mi? Kanunumuz yönünden bu iki kavramın birlikte bulunması mümkün değildir. Zira akıl hastalığı çoğu defa canavarca hissi doğurur. Şu halde akıl hastalığından dolayı cezayı azaltırken, bunun doğurduğu his nedeniyle cezayı artırmak çelişmektedir.

Öldürülen ile öldüren arasındaki mücadele sırasında yapılan hareketler eziyet çektirme sayılmaz. Ancak öldürmek için zorunlu olmayan vahşice hareketler böyle sayılır.

c. İnsan öldürme suçunun "yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak suretiyle" işlenmiş olması (TCK. m.82, f.1, b.c).

Burada insan öldürme suçunun Ceza Kanununun ikinci kitabının üçüncü kısmında "Genel Tehlike Yaratma Suçları" başlığı altında düzenlenen suçlarla işlenmesi durumu söz konusudur.

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için, insan öldürme suçu ile hükümde sözü edilen genel tehlike yaratma suçları arasında amaç-araç ilişkisi olmalıdır. Örneğin insan öldürmek için yangın çıkarmak ve su baskını yaratmak durumlarında olduğu gibi.

Genel tehlike suçlarına neden olurken veya hükümde sayılan tehlikeli araçları kullanırken failin amacı insan öldürmek olmamasına rağmen bir veya birkaç kişi ölmüşse, bu ağırlaştırıcı neden uygulanmaz.

Olayda hem insan öldürme, hem de genel tehlike suçları gerçekleşmiş ise, faile sadece nitelikli insan öldürme suçundan dolayı ceza verilir. Zira genel tehlike suçları hükümde açıkça insan öldürme suçunun ağırlaştırıcı nedeni haline getirilmiştir (bak. TCK. m.42).

d. İnsan öldürme suçunun "üstsoy veya altsoydan birine ya da eşe veya kardeşe karşı" işlenmiş olması (TCK. m.82, f.1, b.d).

Burada fail ile mağdur arasındaki ilişkilerden kaynaklanan ağırlaştırıcı nedenler söz konusudur.

Bu ilişkiler Medeni Kanuna göre belirlenecektir. Bununla beraber belirtmek gerekir ki, Kanun *"üstsoy"* ve *"altsoy"* deyimlerini kanuni anlamda değil, fiili anlamda kullanmıştır. Bu itibarla baba ile soybağı hukuken henüz kurulmamış olan çocuk veya baba aleyhine işlenen insan öldürmelerde de bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanması gerekir.

Üstsoy deyimine üvey ana, üvey baba, *altsoy* deyimine de üvey evlat dahil değildir.

Eş ilişkisi, ancak medeni nikâha göre belirlenir.

Kardeş deyimine sadece ana veya sadece baba bir kardeşler de dahildir.

e. İnsan öldürme suçunun "çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı" işlenmiş olması (TCK. m.82, f.1, b.e).

Bu hallerde Kanun, bir yandan failin ahlâkî yönden kötülüğünü, diğer yandan da fiilin gerçekleştirilmesindeki kolaylığı nazar alarak cezayı ağırlaştırma yoluna gitmiştir.

Buradaki "çocuk" deyiminden henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi anlaşılır. Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişi"den ise, ileri yaşı, hastalığı, malullüğü ya da ruhi veya fiziki güçsüzlüğü nedeniyle kendisini koruyamaz durumda olan kişi anlaşılır.

f. İnsan öldürme suçunun "gebe olduğu bilinen kadına karşı" işlenmiş olması (TCK. m.82, f.1, b.f).

Burada Kanun, kadının hayatından başka, bilerek ve isteyerek ceninin hayatına da son verilmesini nazara alarak, gebe kadının öldürülmesini cezayı ağırlaştıran bir neden saymıştır.

Ancak bu ağırlaştırıcı nedenden söz edilebilmesi için, failin kasten öldürdüğü kadının gebe olduğunu bilmesi gerekir. Bu konudaki şüphe bilme sayılır.

g. İnsan öldürme suçunun "kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle" işlenmiş olması (TCK. m.82, f.1, b. g).

Burada öldürülen kişinin sıfatı (örneğin milletvekili veya kamu görevlisi olması) değil, yaptığı işin mahiyeti esas alınmıştır. Bu itibarla öldürülenin kamu görevlisi olması, bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanması için yeterli değildir. Suçun kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle işlenmiş olması gerekir. Öldürme fiilinin görev sırasında gerçekleşmiş

olması gerekmez. Dolayısıyla öldürme fiili daha önce yapılan kamu görevinden dolayı işlenmişse, ceza yine artırılacaktır.

h. İnsan öldürme suçunun, "bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla" işlenmiş olması (TCK. m.82, f.1, b.h).

Burada insan öldürme suçunun başka suçlarla olan ilişkisinden kaynaklanan ağırlaştırıcı nedenler söz konusudur. Hükümde dört ipotez öngörülmüştür: Başka bir suçu gizlemek, başka bir suçun delillerini ortadan kaldırmak, başka bir suçun işlenmesini kolaylaştırmak ve işlenen başka bir suçtan dolayı yakalanmamak.

Birinci ve ikinci ipotezden söz edilebilmesi ve bu ipotezlere dayanılarak cezanın artırılabilmesi için, insan öldürme fiilinin daha önce işlenmiş olan bir suçu gizlemek veya böyle bir suçun delillerini ortadan kaldırmak için işlenmiş olması gerekir. Önceki suçun, insan öldürme suçunun faili tarafından işlenmiş olması gerekmez. Ayrıca önceki suçun mahiyetinin de önemi yoktur. Ortada tamamlanmış veya teşebbüs derecesinde kalmış bir suçun varlığı yeterlidir.

Gizlenmek veya delilleri ortadan kaldırılmak istenen suç başkaları tarafından işlenmişse, insan öldürme suçunun failine sadece nitelikli insan öldürme suçundan dolayı ceza verilir. Yok, eğer fail, insan öldürme fiilini işlediği başka bir suçu gizlemek veya delillerini ortadan kaldırmak amacıyla işlemişse, hem önceki suçtan, hem de nitelikli insan öldürmeden dolayı cezalandırılır.

Üçüncü ipotez adam öldürme fiilinin bir başka suçun işlenmesini kolaylaştırmak için işlenmiş olmasıdır. Burada insan öldürme vasıta suç, diğeri ise amaç suçtur. Her ikisinin aynı cinsten olması gerekmez.

Amaç suçun insan öldürme fiilini işleyen tarafından işlenmesinin düşünülmüş olması veya işlenmiş olması şart değildir. Başkasının suç fiilini kolaylaştırmak için insan öldürmek durumunda da bu ağırlaştırıcı neden uygulanır.

Amaç suçun tamamlamış veya teşebbüs dercesine varmış olması da aranmaz. Her ne kadar mülga Ceza Kanununda yer alan "velevki husule gelmesin" şeklindeki ibareye (TCK. m.450/7), yürürlükteki Ceza Kanununda yer verilmemiş ise de, farklı bir sonuca varmak için neden yoktur. Ancak amaç suç da tamamlanmış veya teşebbüs derecesine varmış ise, faile hem nitelikli insan öldürmeden dolayı, hem de amaç suçtan dolayı ceza verilir.

Dördüncü ipotezin varlığı için, insan öldürme suçunun, failin daha önce işlediği başka bir suçtan dolayı yakalanmamak için işlenmiş olması gerekir. Burada da önceki suçun mahiyeti veya tamamlanmış olup olmadığı önemli değildir.

i. İnsan öldürme suçunun "bir suçu işleyememekten dolayı duyulan infialle" işlenmiş olması (TCK. m.82, f.1, b.i).

Bu ağırlaştırıcı neden yönünden failin işlemek isteyip de işleyemediği suç, herhangi bir suç olabilir. Ancak kasıtlı bir suç olması gerekir. Zira taksirli bir suçu işleyememekten dolayı infial duyulması düşünülemez.

j. İnsan öldürme suçunun "kan gütme saikiyle işlenmiş olması" (TCK. m.82, f.1, b.j)

Kan gütmenin ne anlama geldiği Ceza Kanununda belirtilmemiştir. Yargıtay kararlarında, failin kan gütme saiki ile hareket ettiğini kabul edebilmek için bazı özellikler aranmaktadır.

Kan davası kavramı içinde taammüdün (tasarlamanın) bulunması gerektiği, dolayısıyla kan davasının kanunda yer almasına gerek görülmeyebileceği söylenmiştir. Ancak Yargıtay taammüdün (tasarlamanın) var olmasını aramamaktadır.

Öncelikle münhasıran intikam saiki ile hareket edilmiş olması yeterli değildir. Failin kan davası saiki ile hareket etmesi gerekir ve yeterlidir. Ayrıca failin devam eden kan davasının tarafı olması veya kan davasının taraflarından birine mensup olması şart değildir. İlk olayın etkisi devam ederken, bu olayın failine karşı işlenen öldürme fiili basit insan öldürme kabul edilmektedir.

k. İnsan öldürme suçunun "töre saikiyle" işlenmiş olması (TCK. m.82, f.1, b.k).

Son zamanlarda medyaya çok yansıyan ve töre cinayeti olarak nitelendirilen insan öldürme fiillerini önlemek amacıyla bu ağırlaştırıcı neden öngörülmüştür.

Ancak "töre saiki"nin mahiyeti ve kapsamı son derece belirsizdir. Bu derece belirsiz, dolayısıyla farklı, hattâ keyfi uygulamalara yol açabilecek bir kavrama dayanılarak ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası verilmesinin isabetli olduğu söylenemez.

B. Kasten insan öldürme suçlarına genel hafifletici nedenlerin uygulanabileceğinde kuşku yoktur. TCK., bu suç yönünden bir de özel hafifletici neden öngörmüştür. Nitekim insan öldürme suçunun belli bir yükümlülüğün ihmalî suretiyle işlenmiş olması durumunda cezada indirim yapılıp yapılmaması mahkemenin takdirine bırakılmıştır (TCK. m.83, f.3).

Taksirle İnsan Öldürme

TCK'nın 85. maddesine göre "Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi" cezalandırılır.

Bu hükmün uygulanması ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek bütün sorunların ve şüphelerin taksir kavramı, taksirin türleri ve taksirli suçlarda davranış ile sonuç aşamasında bulunması zorunlu olan nedensellik bağının mahiyeti hakkında genel kısımda açıklanan prensiplere göre çözümlenmesi gerekir.

Ancak belirtmek gerekir ki, taksirli suçlarda sonuç, bazı yazarların iddia ettiği gibi cezalandırılabilirlik şartı değil, taksirli suçun kurucu unsurudur. Bu itibarla taksirli insan öldürme suçu davranışın yapıldığı zaman değil, sonucun gerçekleştiği zaman tamamlanmış sayılır.

Kanun, taksirli insan öldürme suçu ile ilgili olarak iki ağırlaştırıcı neden öngörmüştür. Bunlar a) fiilin birden fazla insanın ölümüne neden olması ve b) fiilin bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmasıdır (TCK. m.85, f.2).

VÜCUT DOKUNULMAZLIĞINA KARŞI SUÇLAR

Kasten Yaralama

Bu suçun basit şekli, TCK'nın 86. maddesinin birinci fıkrasında, ağırlaştırılmış biçimleri aynı maddenin üçüncü fıkrasında ve 87. maddede, buna karşılık hafifletilmiş biçimleri ise 86. maddenin ikinci fıkrasında ve 88. maddede düzenlenmiştir.

A. Yaralama (müessir fiil) suçunun *hukuki konusu,* vücut bütünlüğü, daha doğru bir ifadeyle kişisel bütünlüktür. Bundan maksat, sadece vücut ve ruh sağlığı değil, aynı zamanda hayat varlığının dışında kalan ve insanın maddi varlığında yer alan diğer her türlü varlığın (örneğin güzelliğin) bütünlüğüdür. Ceza hukuku insanın, bedenî ve ruhî varlığı üzerindeki hakkını değil, onun vücut ve ruh bütünlüğünü, yani bizzat insanı korur.

Kanun, kasten yaralamanın ihmalî davranışla da işlenebileceğini öngörmektedir (TCK. m.88, f.1). Ancak bunun için kasten insan öldürmenin ihmalî davranışla işlenmesinde aranan şartların varlığını aramakta, yani ihmalin icraî davranışa eşdeğer olmasını, bunun için de kişinin belli bir icraî davranışta bulunma yükümlülüğüne sahip bulunmasını, bu yükümlülüğün kanunî düzenlemelerden veya sözleşmeden kaynaklanmasını ve önceden gerçekleştirdiği davranışın başkalarının vücut bütünlüğü yönünden tehlikeli bir durum oluşturmasını şart koşmaktadır (TCK. m.83; m.88, f.1).

B. Yaralama suçunun *maddi konusu* insandır. İnsan kavramından ne anlamak gerektiği konusunda insan öldürme suçunun maddi konusu ile ilgili olarak söylenenler burada da geçerlidir.

C. Yaralama suçunun *maddi unsuru,* fizik veya psişik mahiyetteki hareketlerle bir kimsenin vücuduna acı vermek veya bir kimsenin sağlığının yahut algılama yeteneğinin bozulmasına neden olmaktan ibarettir.

İnsanın fizik veya fizyo-psişik bütünlüğünde yukarıda sözü edilen zararlara neden olmada en çok kullanılan araç cebirdir. Bu maddi veya manevi nitelikte olabilir. Tamamen moral nitelikteki bir araç, insanın vücudunda, sağlığında ve algılama yeteneğinde yukarıda belirtilen zararlara neden olmadığında, yaralama olarak cezalandırılamaz.

Bununla beraber, yaralama suçunun işlenmesinde kullanılan aracın mutlaka cebir olması da gerekmez. Örneğin taşıdığı zührevi hastalığı, rızaya dayalı cinsel ilişki ile ve kasıtlı olarak başkasına bulaştıran veya gebeliğin sağlığı için ağır bir tehlike oluşturacağını bildiği bir kişiyi rızaya dayanan cinsel ilişki ile ve kasıtlı olarak gebe bırakan kimsenin fiilinde olduğu gibi.

Kanun, hangi hareketlerin yaralama suçunun maddi unsurunu oluşturacağına ilişkin sınırlayıcı bir hüküm içermemesine karşılık, yaralama suçundan söz edilebilmesi için hangi sonuçların ortaya çıkması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre bir fiilin yaralama sayılması için kanunda öngörülen sonuçların meydana gelmesi gerekmektedir. Bu sonuçlar üç türlüdür: Vücuda acı verme, sağlığı bozma ve algılama yeteneğinin bozulması.

Vücuda acı verme, her türlü maddi acıyı ifade eder. Bu acı çok hafif dahi olabilir. Acının devamlı olması şart değildir. Bir kimseyi itmek dahi yaralamadır.

Sağlığı bozma, kişinin fizyolojik yapısının işleyişinde meydana getirilen her türlü düzensizliktir. Gerçek anlamda hastalık gibi, süresi ne olursa olsun pasif süjenin organizmasının normal çalışmasında meydana getirilen diğer bozukluklar da sağlığı bozma sayılır. Örneğin kısa bir süre için dahi olsa şiddetli kalp atışı gibi.

Sağlığı bozma sağlam bir organizmada neden olunan patolojik bir bozukluktan ibaret olabileceği gibi, esasen hasta olan bir organizmada hastalığın artmasından da ibaret olabilir.

Algılama yeteneğinin bozulması, bu yeteneğin fizyolojisinde meydana gelen her türlü zararlı değişikliği ifade eder. Bu itibarla bozulma psişik faaliyetin sadece donuklaşmasını veya düzensizliğini değil, aynı zamanda bu faaliyetin geçici veya devamlı şekilde zayıflamasını, tahribini veya durmasını da ifade eder. Örneğin bayılma sıhhatin ihlali sayılmasa bile algılama yeteneğinin bozulması olarak kabul edilmelidir.

Algılama yeteneğinde bozulma, tam veya tam olmayan akıl hastalığı ile aynı şey değildir. Bu iki hal hastalıktır. Oysa algılama yeteneğinin bozulması tıbben akil hastalığı sayılamayacak şekilde de ortaya çıkabilir. Bozulmanın hastalık veya maluliyet derecesine varması durumunda yaralama suçunun ağırlaştırılmış şekli söz konusu olur.

Failin davranışı, yukarıda belirtilen sonuçlardan birini meydana getirmelidir. Bu itibarla failin davranışı ile mağdurun uğradığı zarar arasında nedensellik bağının bulunması gerekir. Böyle bir bağın varlığı için zararlı sonucun tamamen ve sadece failin davranışından ileri gelmesi gerekmez. Failin fiili gerçekleştirmede kullanacağı vasıtaların hukuken hiç bir önem taşımaması nedeniyle mağdur, fail tarafından, kendisine zarar vermek zorunda bırakılmış olabilir. Örneğin bıçak ile yaralamak için üzerine yürüyen failden kaçarken düşüp kolunu kıran yahut bıçağın ağzını eli ile tutan mağdurun durumunda olduğu gibi. Bütün bu hallerde yaralamanın asıl nedeni daima failin hareketidir.

D. Kasten yaralama suçunun varlığı için *genel kast* yeterlidir. Özel kast aranmaz. Bir başka deyişle davranışın iradî olması ve kanunda öngörülen sonuçların istenmesi yeterlidir. Fail, davranışının mağdurun kişisel bütünlüğüne zarar verebileceğini öngördüğünde ve buna neden olmayı göze aldığında da kast söz konusudur.

Çoğu defa kasten yaralama suçunu oluşturan hareket ile kasten insan öldürme suçunu oluşturan hareket aynıdır. Hareket insan öldürme kastiyle yapılmışsa, fail tamamlanmış yaralama suçundan değil, insan öldürme suçuna teşebbüsten sorumlu olur.

Ancak failin yaralama kastiyle hareket etmiş olmasına rağmen, güttüğü amaç ve saik nedeniyle suçun niteliği değişebilir. Örneğin kötü muamele (TCK. m.232) durumunda olduğu gibi.

E. Yaralama suçu sonuçlu bir suçtur. Kanunda öngörülen sonuçların meydana geldiği anda tamamlanır.

Bu suça *teşebbüsün* mümkün olduğunda kuşku yoktur. Yeter ki teşebbüsün şartları gerçekleşmiş olsun.

Ancak teşebbüs halinde kalmış olan yaralamaya verilecek ceza ve bu suçun kovuşturulması konusunda bazı tereddütler vardır. Nitekim yaralama teşebbüs halinde kaldığında, bunun ağırlaştırılmış şekline mi, hafifletilmiş şekline mi yoksa suçun basit şekline mi yönelik olduğunu belirlemek her zaman kolay değildir.

F. Bütün suçlarda olduğu gibi yaralama suçunun cezalandırılabilmesi için de, söz konusu suçu hükme bağlayan normda tanımlanan fiilin hukuka aykırı olması gerekir.

Hukuka uygunluk nedenlerinin varlığı halinde yaralamanın cezalandırılması söz konusu olamaz.

Karşılıklı yaralamada her suçlu kendi fiilinden dolayı cezalandırılır. Karşılıklı suçlarda cezalarda mahsup işleminin uygulanması sadece hakaret suçunda kabul edilmiştir (TCK. m.129, f.3).

Yaralama suçunun mağdurunun, kasten yaralama suçuna tepki olarak yaralamada bulunana karşı işlediği hakaret suçu cezalandırılmaz (TCK. m.129, f.2).

G. Kasten yaralama suçu ile ilgili olarak öngörülen ağırlaştırıcı nedenleri mahiyetlerine göre çeşitli gruplarda toplamak mümkündür.

I. Failin mağdurla olan ilişkisinden kaynaklanan ağırlaştırıcı nedenler

Kanun, kasten yaralama fiilinin "üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı" işlenmiş olmasını ağırlaştırıcı neden kabul etmiştir (TCK. m.86, f.3, b.a).

Bu kavramlar daha önce kasten insan öldürme suçu ile ilgili olarak değerlendirilmiştir.

II. Mağdurun durumundan ve görevinden kaynaklanan ağırlaştırıcı nedenler

a. Kasten yaralama suçunun, "beden ve ruh sağlığı bakımından kendini savunamayacak durumda bulunan kişiye" karşı işlenmiş olması (TCK. m.86, f.3, b.b).

Belirtmek gerekir ki, kasten insan öldürme suçunun bu kişilere karşı işlenmesi ile ilgili açıklamalar burada da aynen geçerlidir.

b. Kasten yaralama fiilinin "kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle" işlenmiş olması (TCK. m.86, f.3, b.c).

Kasten insan öldürme suçunun bu nedenle işlenmiş olmasına ilişkin olarak daha önce yapılan açıklamalar burada da aynen geçerlidir.

III. Fiilin işleniş tarzından veya kullanılan vasıtadan kaynaklanan ağırlaştırıcı nedenler

a. Kasten yaralama suçunun "kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle" işlenmiş olması (TCK. m.86, f.3, b.d).

Bu ağırlaştırıcı nedenin varlığı için kamu görevlisinin zor kullanma yetkisine sahip olan kamu görevlisi olması gerekmez. Ancak zor kullanma yetkisine sahip olan kamu görevlisi, görevini yerine getirdiği sırada, kişilere karşı gerekli olanın ötesinde kuvvet kullanacak olursa, TCK'nın 256. maddesine göre kasten yaralama suçu ile ilgili hükümlere göre cezalandırılır.

Burada önemli olan kamu görevlisinin, kasten yaralama suçunu, sahip bulunduğu nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle işlemiş olmasıdır.

b. Kasten yaralama suçunun "silahla" işlenmiş olması (TCK. m.86, f.3, b.e).

Silah deyiminden ne anlaşılacağı 6. maddenin 1. fıkrasının (f) bendinde beş grup halinde belirtilmiştir. Şu halde kasten yaralama suçunun bu hükümde belirlenen silahlarla işlenmiş olması halinde ceza artırılacaktır.

IV. Sonuçtan kaynaklanan ağırlaştırıcı nedenler (TCK. m.87)

Bu tür ağırlaştırıcı nedenler yönünden kasten yaralamanın sonucunun ağırlığı esas alınmaktadır. Bu hallerde Kanun, failin davranışının maddede öngörülen sonuçlara neden olmasını aramaktadır. Bu sonuçlara bağlı ağırlaştırıcı nedenler yönünden kast aranmaz. Ancak sadece maddi nedensellik bağının varlığı da yeterli değildir. Failin bu sonuçlar yönünden en azından taksirli olması gerekir (bak. TCK. m.23).

Sonuçtan kaynaklanan ağırlaştırıcı nedenler şunlardır:

a. "Duyulardan veya organlardan birinin işlevinin sürekli zayıflaması" (TCK. m.87, f.1, b.a).

Duyulardan maksat beş duyudur. Organlardan maksat ise, vücutta belirli bir görev yapan veya hareket sağlayan bölümlerdir.

İşlevin sürekli zayıflaması duyulardan veya organlardan birinin görevini gereği gibi yapamayacak duruma gelmesini ifade eder.

Zayıflamanın sürekli olması gerekir. Bununla kastedilen tedavinin imkânsız olması değildir; uzun ve güç bir tedaviyi gerektiren zayıflama da sürekli sayılır.

Kasıtlı yaralama sonucunda vücuttaki çift organlardan sadece birinin işlevini tamamen yitirmesi halinde, diğer organ işlevini yerine getirmeye devam etse bile, organın işlevinin zayıflaması durumu değil, işlevin yitirilmesi söz konusu olacaktır. (TCK. m.87, f.2, b.b).

b. "Duyulardan veya organlardan birinin işlevinin yitirilmesi" (TCK. m.87, f.2, b.b).

Kasten yaralama fiili mağdurun duyularından veya organlarından birinin işlevinin tamamen yitirilmesi sonucunu doğurmuşsa ceza daha fazla artırılır.

Bu ağırlaştırıcı neden, duyulardan veya organlardan birinin işlevini hiç yerine getirmeyecek hale gelmesini ifade eder. Çift organlardan birinin işlevini tamamen yitirmesi, buna karşılık diğerinin işlevini yerine getirmeye devam etmesi halinde organlardan birinin işlevinin sürekli zayıflaması değil, işlevini yitirmesi söz konusu olur ve ceza 87. maddenin 2. fıkrasına göre artırılır.

c. "Konuşmada sürekli zorluk" (TCK. m.87, f.1, b.b).

Kasten yaralama mağdurun konuşmakta sürekli güçlük çekmesi sonucunu doğurmuşsa, ağırlaştırıcı neden uygulanır.

Ancak mağdur yaralama fiilinden önce de konuşmakta zorluk çekiyor idiyse, fiil ile bu zorluk arasında nedensellik bağının varlığı kabul edilemez.

d. "Konuşma yeteneğinin kaybolması" (TCK. m.87, f.2, b.c).

Kasten yaralama fiili, mağdurun konuşma yeteneğinin kaybı sonucunu doğurmuş ise faile daha ağır ceza verilir.

Konuşma yeteneğinin kaybı devamlı olmalıdır. Sinir sisteminin bozulması sonucu geçici konuşamama buna dahil değildir.

Konuşma yeteneğinin kaybı sebepleri önemli değildir. Bu durum, konuşma organlarının kaybından ileri gelebileceği gibi, beyindeki konuşma merkezinin tahrip edilmesinden de kaynaklanabilir.

e. "Yüzde sabit iz" (TCK. m.87, f.2, b.c).

Kasten yaralama mağdurun yüzünde sabit ize neden olmuşsa ceza artırılır.

Yüzün intizamına, yüz hatlarının ahengine, hattâ yüzün güzelliğine zarar verilmiş olması yüzde sabit iz sayılır. Ancak bunun, failin fiilinden ileri gelmiş olması ve "yüzün sürekli değişikliği" sayılacak dereceye varmamış bulunması gerekir.

İz sabit olmalıdır. Zamanla kaybolacak ekimozlar sabit iz sayılmazlar.

İzin yüzde kalmış olması gerekir. Yüzden ne anlaşılacağı konusunda çeşitli görüşler vardır. Genellikle alnın üst kısmından çenenin alt kısmına ve bir kulaktan diğer kulağa kadar olan kısımlar yüz sayılır.

Yüzdeki izin sakal, bıyık veya diğer yollarla saklanmasının mümkün olması, ağırlaştırıcı nedenin uygulanmasına engel değildir.

f. "Yüzde sürekli değişiklik" (TCK. m.87, f.2, b.d).

Bu ağırlaştırıcı neden, cezanın bir önceki ağırlaştırıcı nedenden daha fazla artırılmasını gerektirir.

Yüzün kasten yaralama fiilinden önceki görünümünün değişmesi bu ağırlaştırıcı nedeni oluşturur. Yüzde iz kalmış olup olmamasının önemi yoktur.

Yüzün sürekli değişikliğine burnun bir kısmının, kulak kepçelerinin, çenenin veya dudağın tamamının veya önemli bir kısmının kopmuş olması örnek gösterilebilir.

Yüzdeki değişikliğin cerrahi müdahale ile giderilebilir olması, bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanmasına engel değildir.

Fail insan öldürme kastiyle hareket etmişse, insan öldürmeye teşebbüs söz konusu olur. Buna karşılık öldürmek kastiyle olmayan yaralamadan ölüm sonucu meydana gelmiş ise 87. maddenin 4. fıkrasında öngörülen durum söz konusu olur.

g. "Yaşamın tehlikeye sokulması" (TCK. m.87, f.1, b.d).

Kasten yaralama, mağdurun yaşamını tehlikeye sokan bir duruma neden olmuşsa failin cezası artırılır.

Yaşamı tehlikeye sokma durumunun bir hastalıktan kaynaklanması şart değildir. Başka bir nedenden de ileri gelebilir.

Belirtmek gerekir ki, kasten yaralamadan kaynaklanan ve mağdurun yaşamı için tehlike oluşturan hastalık veya tehlikenin uzun sürmesi gerekmez.

h. "İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa maruz kalma veya bitkisel hayata girme" (TCK. m.87, f.2, b.a).

Kasten yaralamadan mağdurda ileri gelen hastalık iyileşme olanağı bulunmayan bir hastalık ise veya yaralama fiili mağdurun bitkisel hayata girmesine neden olmuşsa ceza daha fazla artırılır.

Hastalığın beden veya akıl hastalığı olması önemli değildir.

i. "Çocuğun vaktinden önce doğması" (TCK. m.87, f.1, b.e).

Gebe bir kadına karşı işlenen yaralama, çocuğun zamanından önce doğmasına neden olursa ceza artırılır.

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi, failin mağdurun gebe olduğunu bilmesine bağlıdır.

j. "Çocuğun düşmesi" (TCK. m.87, f.2, b.e).

Kasten yaralama fiili, gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğun düşmesi sonucunu doğurmuşsa ceza daha fazla artırılacaktır.

Burada da failin, mağdurun gebe olduğunu bilmesi gerekir.

k. "Çocuk yapma yeteneğinin kaybolması" (TCK. m.87, f.2, b.c).

Kasten yaralama fiili, mağdurun çocuk yapma yeteneğini kaybetmesi sonucunu doğurmuşsa ceza, çocuğun düşmesi durumunda olduğu gibi artırılır.

Çocuk yapma yeteneğinin kaybı, var olan bir yeteneğin kaybı veya böyle bir yeteneğin kazanılmasını önlemek şeklinde olabilir.

Mağdurun erkek veya kadın olması mümkündür.

l. "Vücutta kemik kırılması veya çıkığı" (TCK. m.87, f.3).

Kasten yaralamanın vücutta kemik kırılmasına veya çıkığına neden olması halinde, kırık veya çıkığın hayati fonksiyonlardaki etkisine göre ceza artırılır.

m. "Ölüm meydana gelmesi" (TCK. m.87, f.4).

Kasten yaralama fiili mağdurun ölümüne neden olmuşsa ceza artırılır. Bunun için TCK'nın 23. maddesinde aranan şartın gerçekleşmiş olması, yani failin ölüm sonucu yönünden taksirli olması gerekir.

H. Kanun, kasten yaralama suçu ile ilgili olarak iki hafifletici neden öngörmüştür.

a. "Yaralama fiilinin etkisinin hafif olması" (TCK. m.86, f.2).

Kanun, kasten yaralama fiilinin mağdur üzerindeki etkisinin basit bir tıbbî müdahale ile giderilebilecek derecede hafif olmasını cezayı hafifletici bir neden saymıştır.

Bu durumda suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlanmıştır.

Söz konusu hafifletici nedenin uygulanabilmesi için olayda 87. maddede öngörülen ağırlaştırıcı nedenlerin bulunmaması gerekir. Aksi halde 87. madde hükümleri uygulanır.

b. "Yaralamanın ihmalî davranışla işlenmiş olması" (TCK. m.88, f.1).

Kanun, kasten insan öldürme suçunda olduğu gibi, kasten yaralama suçunun da ihmalî bir davranışla işlenmiş olması halinde yargıca cezayı indirme yetkisi tanımaktadır. Yargıç cezayı indirmek zorunda değildir. Çünkü maddede "indirilebilir" denilmektedir.

Burada da kasten insan öldürme suçunun ihmalî davranışla işlenmiş olması durumunda aranan şartlar aranır (TCK. m.88, f.1).

Taksirle Yaralama

Bu suç 89. maddenin 1. fıkrasında öngörülmüştür. "Taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi" cezalandırılır.

Bu hükmün uygulanması ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek sorunlar, genel kısımda taksirle ilgili olarak yapılan açıklamalara göre çözülecektir. Bu nedenle burada söz konusu sorunlar üzerinde durulmayacaktır.

Taksirle yaralama fiili, mağdurun duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına, vücudunda kemik kırılmasına, konuşmasında sürekli zorluğa, yüzünde sabit ize, yaşamını tehlikeye sokan bir duruma, gebe bir kadının çocuğunun vaktinden önce doğmasına neden olmuşsa ceza artırılır (m.89, f.2).

Taksirle yaralama fiili, mağdurun iyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa maruz kalmasına veya bitkisel hayata girmesine, duyularından veya organlarından birinin işlevini yitirmesine, konuşma veya çocuk yapma yeteneklerini kaybetmesine, yüzünde sürekli değişikliğe, gebe bir kadının çocuğunun düşmesine neden olursa ceza daha fazla artırılır (m.89, f.3).

Taksirle yaralama fiili, birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmuşsa ceza daha da fazla artırılır (m.89, f.4).

Taksirle yaralamanın basit ve ağırlaştırılmış şeklinin soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlanmıştır (m.89, f.5). Ancak suçun basit hali hariç olmak üzere, fiilin bilinçli taksirle işlenmesi halinde mağdurun şikâyeti aranmaz (m.89, f.5).

CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇLAR

Cinsel Saldırı

TCK'nın 102. maddesinin 1. fıkrasına göre "Cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal eden kişi" cezalandırılır.

A. Bu suçun faili herhangi bir kimse olabilir. Failin belirli kimseler olması cezayı ağırlaştıran neden sayılmıştır (m.102, f.3, b.b, c).

B. Cinsel saldırı suçunun mağduru veya maddi konusu sadece bir insan olabilir. Bu suç hayvanlar veya ölüler üzerinde işlenemez.

Maddî konuyu veya mağduru oluşturan insanın erkek veya kadın olması ya da evli veya bekâr olması, bu suçun oluşması yönünden önemli değildir.

Cinsel saldırı suçunun evli bir kadına karşı işlenmesi ile bekâr bir kadına karşı işlenmesi arasında fark var mıdır?

SIRA SİZDE 1

Cinsel saldırıyı düzenleyen madde (m.102), çocukların cinsel istismarını düzenleyen madde (m.103) ile birlikte değerlendirildiğinde, cinsel saldırı suçunun sadece onsekiz yaşını tamamlamış, yani ergin olan kişilere karşı işlenebileceğini kabul etmek gerekir.

C. Suçun *maddî unsuru,* kişinin vücudu üzerinde, rızasına aykırı olarak, cinsel arzuları tatmine yönelik olan, ancak cinsel ilişkiye varmayan cinsel davranışlarda bulunmaktır.

Bu suçun maddi unsuru, cebir (şiddet), tehdit veya hileye başvurmak suretiyle gerçekleştirilebilir.

Bir kimseyi öpmenin cinsel saldırı suçunu oluşturup oluşturmayacağı, öpmenin nedenini oluşturan duyguya göre belirlenir. Örneğin dostluk, bağlılık, hattâ temiz bir sevgi eseri sayılan öpmeler cinsel saldırı sayılmaz. Cinsel duygularla öpme durumunda cinsel saldırı söz konusu olabilir.

Cinsel suçları mülga Ceza Kanunu "topluma karşı suçlar" arasında düzenlenmişti. Yürürlükteki Ceza Kanunu ise, bu suçları "kişiye karşı suçlar" olarak ele almış ve "kişinin cinsel dokunulmazlığına karşı suçlar" olarak düzenlemiştir. Oysa söz konusu suçlarla ihlal edilen, bireyin cinsel özgürlüğüdür. Bundan maksat, hukukun veya örf ve âdetin belirlediği sınırlar içerisinde insanın, cinsel ilişkiler yönünden, kendi vücudu üzerinde serbestçe tasarruf edebilmesidir. Bu nedenle "cinsel saldırı"yı içeren suçların aslında kişi özgürlüklerine karşı suçlar arasında düzenlenmesi daha doğru olacaktır.

D. Bu suçun maddi unsuru failin, mağdurun vücudu üzerinde, cinsi birleşmeye varmayan, cinsel davranışlarda bulunmasıyla tamamlanır. Failin cinsel arzularını tatmin etmiş olması gerekmez.

E. Cinsel saldırı suçu *kasıtlı* bir suçtur. Kastın varlığı için failin, mağdurun iradesine aykırı olduğu bilinciyle, şehevi fiilleri işlemek iradesine sahip olması gerekir ve yeterlidir.

F. Mağdurun vücudu üzerinde gerçekleştirilen cinsel arzuları tatmine yönelik davranışların hukuka aykırı olması için bunlar mağdurun rızası dışında gerçekleştirilmiş olmalıdır. Mağdura karşı cebir veya tehdit ya da hile kullanılabileceği gibi mağdurun bilinç ve iradesini olumsuz şekilde etkileyen bir durumdan yararlanmak da mümkündür. Şu halde mağdurun rızası fiili suç olmaktan çıkarır. Rıza açık veya üstü kapalı olabilir.

G. Kanun cinsel saldırı suçu ile ilgili çeşitli ağırlaştırıcı nedenler öngörmüştür.

a. Fiilin vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle işlenmiş olması (m.102, f.2).

Cinsel saldırıdan söz edilebilmesi için, iki kişi arasında bir vücut teması şarttır. Bununla beraber bu temasın çıplak olması veya cinsel organlarla ilgili olması gerekmez. Bu itibarla cinsel maksatlarla bir kimseyi sadece seyretme veya bir kimsenin diğer bir kimseyi kendi üzerinde yapacağı şehevî fiilleri gerçekleştirmesi sırasında hazır bulunmaya zorlaması cinsel saldırı olarak nitelendirilemez. Zira bu hallerde vücut teması söz konusu değildir. Ayrıca ikinci durumda fail cinsel hareketleri doğrudan kendi üzerinde gerçekleştirmektedir. Bu ikinci durumda cebir suçu (TCK. m.108) söz konusu olabilir.

Bu hükümle, mülga Ceza Kanununa göre "ırza geçme" suçunu oluşturan durum cinsel saldırı suçunu ağırlaştıran neden haline getirilmiştir.

Vücuda organ veya başka bir cismin sokulması cinsel duyguların tatminine yönelik olmalıdır. Aksinin kabulü halinde, vücuda penis dışında bir cismin sokulması halinde, vücuda cinsel saldırı suçu ile kasten yaralama (TCK. m.86) ve işkence (TCK. m.94) suçlarını birbirinden ayırmak, pek çok halde, mümkün olmayabilir.

Vücuda sokulan bir organ (örneğin penis, parmak) olabileceği gibi başka bir cisim de olabilir.

Vücuda sokmanın sadece vajinal yolla olması gerekmez; bunun anal veya oral yoldan gerçekleşmesi de mümkündür.

Bu ağırlaştırıcı nedenin varlığı için, organ veya sair bir cismin kısmen olsun mağdurun vücudunun içine girmiş olması gerekir. İster mağdurun direnmesi, ister başka bir nedenle, minimum ölçüde de olsa, vücuda girme gerçekleşmemişse, bu ağırlaştırıcı nedenden söz edilemez.

Vücuda sokmanın belirli bazı sonuçları (orgazm, kızlık zarının yırtılması gibi) meydana getirmesi aranmaz.

b. Suçun, beden veya ruh bakımından kendini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmiş olması (TCK. m.102, f.3, b.a).

Savunma imkânını kaldıran her türlü beden veya ruh durumu bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanası sonucunu doğurur. Ancak her türlü isterik bünyeyi bu deyime dahil etmemek gerekir. Bu durumun nedeni önemli değildir.

Tabii uyku yönünden sorun tartışmalıdır. Bir anlayış somut olaya göre bir karara varmak gerektiğini savunur. Yargıtay uykuda bulunmak halinin mağdurun mukavemet iktidarsızlığını içerdiğine karar vermiştir.

c. Suçun, kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılarak işlenmiş olması (TCK. m.102, f.3, b.b).

Burada failin sıfatının veya konumunun suçu işlemek konusunda sağladığı kolaylık göz önüne alınmıştır. Örneğin cinsel saldırı suçunun amir veya işveren tarafından işlenmesi durumunda olduğu gibi.

d. Suçun, üçüncü derece dahil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı işlenmiş olması (TCK. m.102, f.3, b.c).

Sözü edilen hısımlık ilişkisi Medeni Kanuna göre belirlenecektir. Burada da akrabalık bağının suçu işlemekte sağladığı kolaylık esas alınmıştır.

e. Suçun, silahla işlenmiş olması (TCK. m.102, f.3, b.d).

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için failin silahlı olması yetmez; ayrıca cinsel saldırı fiili silah kullanılarak, örneğin mağdur silahla tehdit edilerek işlenmiş olmalıdır.

f. Suçun, birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmiş olması (TCK. m.102, f.3, b.d).

Cinsel saldırı suçunun en az iki kişi tarafından birlikte işlenmiş olması yani, en az iki asli failin bulunması gerekir ki bu ağırlaştırıcı nedenden söz edilebilsin. Şu halde ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için, cinsel saldırıda bulunma suçunun aynı zamanda ve yerde birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmiş olması gerekir. Söz konusu suçu gerçekleştiren iki failden biri azmettiren veya yardım eden konumunda ise, bu ağırlaştırıcı neden uygulanmaz.

g. Suçun işlenmesi sırasında mağdurun direncinin kırılmasını sağlayacak ölçünün ötesinde cebir kullanılmış olması (TCK. m.102, f.4).

Kanun, bu durumda gerçek içtima kurallarının uygulanacağını kabul etmiş ve failin hem cinsel saldırıdan hem de kasten yaralama suçundan dolayı cezalandırılacağını hükme bağlamıştır. Ancak belirtmek gerekir ki, kullanılan cebrin hangi halde mağdurun direncinin kırılmasını sağlayacak ölçünün ötesinde olduğunu belirlemek hiç de kolay değildir.

h. Suçun sonucunda mağdurun beden ve ruh sağlığının bozulmuş olması (TCK. m.102, f.5).

Burada meydana gelen sonuç nedeniyle cezanın ağırlaştırılması söz konusudur. Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için, failin fiili ile mağdurun ruh veya beden sağlığının bozulması arasında nedensellik bağı bulunmalıdır.

Burada genellikle zührevi hastalıkların bulaştırılması söz konusudur. Ancak başka bir hastalığın bulaşması halinde de bu ağırlaştırıcı neden uygulanır. Cinsel saldırıdan kaynaklanan ve cezanın artırılmasına neden olan hastalık ruhsal bozukluklar şeklinde de ortaya çıkabilir.

ı. Suçun sonucunda mağdurun bitkisel hayata girmiş veya ölmüş olması (TCK. m.102, f.6).

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için failin fiili ile bitkisel hayata girme veya ölüm sonucu arasında nedensellik bağı bulunmalıdır.

H. Kanun, cinsel saldırı suçunun basit şeklinin, mağdurun şikâyeti üzerine cezalandırılabileceğini (TCK. m.102, f.1), ağırlaştırılmış hallerinin soruşturulmasının ve kovuşturulmasının resen yapılacağını öngörmüştür. Ancak vücuda organ veya sair bir cisim "sokmak suretiyle işlenen ağırlaştırılmış şeklinin eşe karşı işlenmesi durumunda da soruşturma ve kovuşturma mağdur eşin şikâyeti üzerine yapılır. (TCK. m.102, f.2).

Çocukların Cinsel İstismarı

TCK., 103. maddesinin 1. fıkrasında "Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi" cezalandırılır hükmünü koyduktan sonra, aynı fıkrada iki bent halinde "cinsel istismar" deyiminden ne anlamak gerektiğini belirtmektedir.

Kanun, erginler yönünden "cinsel saldırı" ifadesini kullanırken, çocuklar yönünden "cinsel istismar" ifadesini kullanmaktadır.

A. Bu suçun *maddi konusu* veya mağduru çocuklardır, yani onsekizyaşını tamamlamamış kimselerdir. Bunların cinsiyetinin önemi yoktur.

B. Bu suçun *maddi unsuru* çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranışlarda bulunmaktan ibarettir.

Çocuğun onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş ise, çocuğun rızası olup olmadığına bakılmayacak, böyle bir çocuğa karşı her türlü cinsel davranış, bu suçun maddi unsurunu oluşturacaktır (m. 103, f. 1, b. a).

Buna karşılık onbeş yaşını tamamlamış ve fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmiş olan çocuklar yönünden bu suçun maddi unsurunun varlığı için, cinsel davranışların çocuğun rızası olmaksızın, yani cebir, tehdit veya hileye başvurularak ya da

iradeyi etkileyen başka bir nedenden yararlanarak gerçekleştirilmiş olmaları gerekir (m. 103, f. 1, b. b).

C. Bu suç çocuklara karşı cinsel davranış olarak nitelendirilebilecek bir davranışın yapıldığı anda *tamamlanmış* olur. Bundan herhangi bir sonucun doğmuş olması aranmaz.

D. *Manevi unsur* için genel kast yeterlidir. Kastın varlığı için mağdurun çocuk olduğunu bilerek ona karşı cinsel davranışlarda bulunmak iradesinin varlığı gerekir.

Yaş konusundaki şüphe, bilmeye eşittir.

E. Onbeş yaşını tamamlamamış ve onbeş yaşını tamamlamakla birlikte fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocukların rızasının hiç bir etkisi yoktur. Buna karşılık onbeş yaşını bitirmiş ve fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmiş olan çocuğun rızası hukuka aykırılığı ortadan kaldırır. Yeter ki, çocuğa karşı gerçekleştirilen cinsel davranış cinsel ilişki şeklinde olmasın. Aksi halde reşit olmayanla cinsel ilişki suçu (m. 104) söz konusu olur. Fail, mağdurun rızasının bulunduğu şeklindeki hatasından yararlanır.

Rıza ile kendisine karşı cinsel davranışlarda bulunduğu kişinin onbeş yaşını tamamladığı ve bu kişinin fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip olduğu konusundaki hata, kastı ortadan kaldırır.

SIRA SİZDE 2

Çocukların rızaları ile cinsel ilişkide bulunmalarında yaşlarının bir önemi bulunmakta mıdır?

F. Kanun, çocukların cinsel istismarı suçu ile ilgili olarak da, cinsel saldırı suçundakilere benzer ağırlaştırıcı nedenler öngörmüştür (m.103, f.2-7). Bu nedenler daha önce açıklandığından, burada bunlar sadece zikredilecektir.

a. Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmiş olması (f.2).

b. Cinsel istismarın üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısmı, üvey baba, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından ya da hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle veya birden fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmiş olması (f.3).

c. Cinsel istismarın, onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı cebir veya tehdit kullanılmak suretiyle gerçekleştirilmiş olması (f.4).

d. Cinsel istismar için başvurulan şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olmuş olması (f.5).

e. Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulmuş olması (f.6).

f. Suçun, mağdurun bitkisel hayata girmesine veya ölümüne neden olmuş olması (f.7).

Reşit Olmayanla Cinsel İlişki

TCK'nın 104. maddesine göre "Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine" cezalandırılır.

A. Bu suçun maddi konusu veya mağduru onbeş yaşını bitirmiş ve onsekiz yaşını bitirmemiş olup da kendisine yönelik fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmiş olan bir çocuktur. Zira onbeş yaşından küçüklerle ve onbeş yaşını bitirmiş olup da fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklarla cinsel ilişki, rızaya dayalı olsa bile, çocukların cinsel istismarı suçunun ağırlaştırılmış şeklini oluşturur (TCK. m.103, f.2). Kendisiyle rızaya dayalı cinsel ilişkide bulunan kişinin cinsiyeti önemli değildir.

Onaltı yaşını doldurmuş olan çocuk gerektiğinde evlenebileceğine göre, bu kişi ile rızaya dayalı cinsel ilişkinin suç sayılmasını anlamak güçtür.

B. Bu suçun maddi unsuru onbeş yaşını bitirmiş çocuk üzerinde cebir, tehdit veya hile olmaksızın, yani rıza ile cinsel ilişki sayılabilecek fiillerde bulunmaktan ibarettir. Bu suça teşebbüs mümkündür. Ancak çocukların cinsel istismarı sayılabilecek hareketler bu suça teşebbüs olarak nitelendirilmemelidir.

Onbeş yaşından büyük çocuklarla cebir, tehdit ve hile kullanılarak cinsel ilişkiye girmek hangi suçu oluşturmaktadır?

SIRA SİZDE 3

C. Manevi unsur için genel kast yeterlidir. Çocuğun rızasının bulunduğu zannı, suçun çocukların cinsel istismarı suçuna dönüşmesini önler. Örneğin, genelevde bir kimseye ergin olmayan bir kızın verilmesi durumunda olduğu gibi.

Rıza ile cinsel ilişkide bulunduğu kızın ergin olduğu konusundaki hata, kastı ortadan kaldırır.

D. Bu suçun soruşturulması ve kovuşturulması için şikâyet aranmamaktadır.

Cinsel Taciz

TCK'nın 105. maddesinin 1. fıkrasına göre "Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi" mağdurun şikâyeti üzerine cezalandırılır.

A. Bu suçun maddi unsuru, kişi ile vücut temasında bulunmaksızın, cinsel amaçlı davranışlarla bir kimseyi rahatsız etmektir. Örneğin söz atmak, cinsel amaçlı tekliflerde bulunmak, alenen olmayacak şekilde cinsel organını göstermek gibi. Bir kimsenin, cinsel amaçlı olmayan bir biçimde taciz edilmesi yerine göre 123. maddedeki "kişilerin huzur ve sükûnunu bozma" suçunu veya 183. maddedeki "gürültüye neden olma" suçunu oluşturabilir.

B. Bu suç kasıtlı bir suçtur. Kast, cinsel amaçlı olarak bir kimseyi taciz edici, yani tedirgin edici, rahatsız edici davranışlarda bulunmak bilinç ve iradesinden ibarettir.

C. Kanun, bu suçla ilgili iki grup ağırlaştırıcı neden öngörmüştür.

a. Taciz fiilinin i) hiyerarşi, hizmet veya eğitim ve öğretim ilişkisinden ya da aile içi ilişkiden kaynaklanan nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle ii) ya da aynı iş yerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlenmiş olması (m.105, f.2)

b. Taciz fiili nedeniyle mağdurun işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış olması (m.105, f.2).

D. Suçun basit şeklinin soruşturulması ve kovuşturulması mağdurun şikâyette bulunması şartına bağlanmıştır (m.105, f.1).

Özet

AMAÇ 1 *İnsan öldürme suçunun hukukî konusu nedir, maddi konusu kimdir, maddi unsuru ne tür davranışlarla gerçekleştirilebilir sorularını yanıtlayabilmek*

İnsan öldürme bir kimsenin kasıtlı veya taksirli davranışlarla ve hukuka uygunluk nedenlerinin müdahalesi olmaksızın başka bir kişinin hayatına son vermesidir. İnsan öldürme suçunun hukuki konusu hayat varlığıdır. Maddi konusu failin dışında kalan bir insandır. İnsan olma niteliği doğumun tamamlandığı yani ceninin anadan tamamen ayrıldığı anda başlar. Bu suç serbest hareketli suçlardandır. İnsan öldürme fiziki araçlarla olabileceği gibi psişik araçlarla da işlenebilir. Bu davranışlar sonucunda bir insan öldüğünde bu suç tamamlanmış olur.

AMAÇ 2 *Taksirle insan öldürme suçunun özelliklerini sıralayabilmek*

Bir kimsenin taksir derecesinde kusuru ile bir başka kimsenin ölümüne neden olması halinde taksirle insan öldürme suçu meydana gelir. Taksirle insan öldürme suçunda sonuç, cezalandırılabilirlik şartı değil, suçun kurucu unsurudur. Suç, sonucun tamamlandığı zaman meydana gelir.

AMAÇ 3 *Kasten yaralamanın nasıl bir suç oluğu, unsurlarının nelerden ibaret olduğu ifade edebilmek*

Yaralama suçunun hukuki konusu vücut bütünlüğü daha doğru bir ifadeyle kişisel bütünlüktür. Bu suç fizik ve psişik mahiyetteki hareketlerle bir kimsenin vücuduna acı vererek veya bir kimsenin sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olarak işlenebilir. Suç ihmalî veya icraî davranışla işlenebilir. Kasten yaralama suçunun varlığı için genel kast yeterlidir. Suça teşebbüs mümkündür.

AMAÇ 4 *Cinsel saldırı suçunun unsurlarını ve cezasını etkileyen nedenler neleri sıralayabilmek*

Cinsel saldırı suçu kişinin vücudu üzerinde, rızasına aykırı olarak, cinsel arzuları tatmine yönelik olan, ancak cinsel ilişkiye varmayan cinsel davranışlarda bulunmak şeklindeki davranışlarla işlenen bir suçtur. Bu suç herhangi bir kimse tarafından sadece insan üzerinde işlenebilir. Suç, failin, mağdurun vücudu üzerinde, cinsi birleşmeye varmayan cinsel davranışlarda bulunmasıyla tamamlanır. Cinsel saldırı suçu kasıtlı bir suçtur. Fiilin mağdurun vücuduna organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle işlenmesi halinde cinsel saldırı suçunun basit şekline oranla daha ağır bir ceza verilir.

AMAÇ 5 *Çocukların cinsel istismarı ve reşit olmayanla cinsel ilişki suçlarının unsurlarını sayabilmek*

Çocukların cinsel istismarı çocuklara karşı her türlü cinsel davranışlarla işlenebilir. Suçun işlenebilmesi için genel kast yeterlidir. Bu suç açısından onbeş yaşını tamamlamamış veya onbeş yaşını tamamlamakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklarının rızasının hiçbir etkisi yoktur. Buna karşılık onbeş yaşını tamamlamış ve fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmiş olan çocuğun rızası, çocuğa yapılan davranış cinsel ilişki şeklinde olmadığı sürece fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldırır. Eğer mağdur onbeş yaşını bitirmiş olup da kendisine yapılan davranışın hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmiş bir çocuksa, söz konusu çocukla cebir, tehdit ve hile olmaksızın yani rıza ile cinsel ilişki sayılabilecek davranışlarda bulunmak halinde reşit olmayanla cinsel ilişki suçundan söz edilir. Suçun manevi unsuru açısından genel kast yeterlidir.

AMAÇ 6 *Cinsel taciz suçunun hangi davranışlarla işlenebileceğini tespit edebilmek.*

Cinsel taciz suçu, kişi ile vücut temasında bulunmaksızın cinsel amaçlı davranışlarla bir kimseyi rahatsız etmek suretiyle işlenir. Bu suç kasıtlı bir suçtur.

Kendimizi Sınayalım

1. A, B'den borç para ister ancak B parası olmasına rağmen A'ya borç vermez. Buna öfkelenen A, B'nin evine gider. Bu sırada B bahçede yılan sokması sonucu ölmüştür. Ancak A, B'nin uyuduğunu zannederek ona ateş eder ve olay yerinden hemen uzaklaşır. A'nın sorumluluk durumunu belirleyiniz?

a. Kasten insan öldürme suçunu işlemiştir.
b. Dolayısıyla fail olarak insan öldürme suçunu işlemiştir.
c. Taksirle insan öldürme suçunu işlemiştir.
d. Kasten insan öldürme suçunun cezası ağırlaşmış şeklinden sorumludur.
e. İnsan öldürme suçu açısından maddi konunun bulunmaması nedeniyle işlenemez suç söz konusudur.

2. A sadece gözünü korkutmak için dövmek istediği B'ye birkaç yumruk atmış ve B aldığı bu yumruk darbeleri nedeniyle ölmüştür. Bu durumda A'nın ceza sorumluluğunu belirleyiniz?

a. Kasten yaralamanın basit halinin cezası verilir.
b. Kasten insan öldürme suçunun basit halinin cezası verilir.
c. Kasten yaralama suçunun cezası artırılarak verilir.
d. Taksirle insan öldürme suçunun basit halinin cezası verilir.
e. Kasten insan öldürme suçunun cezası artırılarak verilir.

3. İşe geç kaldığı için hızlı araba kullanan A, yaya Y'ye çarpar. Y hastaneye kaldırılırken yolda ölür. A'nın işlediği suç aşağıdakilerden hangisidir?

a. Kasten basit insan öldürme
b. Kasten ağırlaştırılmış insan öldürme
c. Taksirle basit yaralama
d. Taksirle ağırlaştırılmış insan öldürme
e. Taksirle insan öldürme

4. Hepatit B hastası olan A, bu hastalığını bildiği halde, kendisini mirasından mahrum bırakacağını söylediği için kızarak, başka bir hastalığı nedeniyle kana ihtiyacı olan babasına kan vermiştir. Baba hepatit B hastası olmuş ve uzun süren bir tedavi sonucu iyileşebilmiştir. A'nın fiili hangi suçu oluşturur?

a. Kasten yaralama
b. Taksirle yaralama
c. Kasten insan öldürme
d. Taksirle insan öldürmeye teşebbüs
e. A kanı babasına verdiği için suç oluşmaz

5. A önceki akşam hesap yüzünden tartıştığı barın sahibi B'yi öldürmek amacıyla lokantaya gitmiş ve B'ye ateş etmiş, ancak B'nin kaçması üzerine ancak kolundan vurabilmiştir. Hastaneye kaldırılan B'nin yaşamı kolu kesilerek kurtarılabilmiştir. A'nın fiili aşağıdakilerden hangisine uyar?

a. Taksirle yaralamanın ağırlaştırılmış şekli
b. Kasten yaralama suçunun basit şekli
c. Kasten insan öldürmeye teşebbüs
d. Taksirle insan öldürmeye teşebbüs
e. Taksirle yaralamanın basit şekli

6. A, kavga ettiği sırada komşusu B'nin bacaklarına tekme atmıştır. B'nin yapılan muayenesi sonunda bacaklarındaki birkaç gün içinde geçebilecek morluklar dışında hiçbir sağlık sorunu olmadığı saptanmıştır. A'nın fiiline uygulanacak ceza aşağıdakilerden hangisidir?

a. Kasten yaralamanın cezası ağırlaştırılarak verilir.
b. Kasten yaralamanın basit halinin cezası verilir.
c. Kasten yaralamanın etkisinin hafif olması nedeniyle basit halinin cezasından daha az bir ceza verilir.
d. Taksirli yaralamanın cezası artırılarak verilir.
e. İnsan öldürmeye teşebbüs cezası verilir.

7. A hızlı araba kullanması nedeniyle bariyerleri aşarak karşı yola geçmiş ve karşı yönden gelmekte olan B'nin aracına çarparak B'nin hayati tehlike halinde üç gün komada kalmasına neden olmuştur. A'nın fiilinin cezası aşağıdakilerden hangisi olabilir?

a. Ağırlaştırılmış kasten insan öldürmeye teşebbüs
b. Ağırlaştırılmış kasten yaralama
c. Ağırlaştırılmış taksirli yaralama
d. Taksirli yaralama suçunun basit hali
e. Taksirli yaralama suçuna teşebbüs

8. Çocuk esirgeme kurumu müdürü A, kurumda bulunan 13 ve 14 yaşlarındaki B ve C ile onların rızasına dayanarak cinsel ilişkiye girmiş 16 yaşındaki D'nin ise zorla cinsel organına uzunca bir süre dokunarak cinsel tatmin yoluna gitmiştir.
A'nın işlemiş olduğu suçlara ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

a. Cinsel saldırı suçunun basit şeklini B ve C'ye karşı; ağırlaşmış şeklini ise D'ye karşı işlemiştir.
b. B, C ve D'ye karşı cinsel saldırı suçunun ağırlaşmış şeklini işlemiştir.
c. B, C, ve D'ye karşı çocukların cinsel istismarı suçunun ağırlaşmış şeklini işlemiştir.
d. B, C ve D'ye karşı reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun basit şeklini işlemiştir.
e. Fiil herhangi bir suç tipini ihlâl etmediği için cezaî sorumluluğu yoktur.

9. A, arkadaşının oğlu olan 14 yaşındaki B ile cinsel ilişkiye girer. Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar açısından A'nın fiilini değerlendiriniz?

a. Cinsel saldırı suçunun basit şeklinden cezalandırılır.
b. Cinsel saldırı suçunun cezası artırılarak verilir.
c. Cinsel taciz suçunun basit şeklinden cezalandırılır.
d. Çocukların cinsel istismarı suçunun cezası artırılarak verilir.
e. Suçun maddi konusunun elverişsizliği nedeniyle cinsel dokunulmazlığa karşı bir suç söz konusu değildir.

10. A, hırsızlık yapmak için girdiği evde 22 yaşındaki F'nin tek başına olduğunu görür. Uyanıp da kendisinin yakalanmasına neden olmaması için öldürür. Daha sonra Ahmet, F ile cinsel ilişkiye girer. A'nın cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar bakımından fiilini değerlendiriniz?

a. Cinsel saldırı suçunun basit şeklinden cezalandırılır.
b. Cinsel saldırı suçunun cezası artırılarak verilir.
c. Cinsel taciz suçunun basit şeklinden cezalandırılır.
d. Cinsel taciz suçunun cezası artırılarak verilir.
e. Suçun maddi konusunun elverişsizliği nedeniyle cinsel dokunulmazlığa karşı bir suç söz konusu değildir.

Yaşamın İçinden

İSTANBUL Milliyet

Tarih 24 Mayıs 2009... İstanbul Beşiktaş'ta, Barbaros Bulvarı'nda yayalara yeşil ışık yanarken karşıdan karşıya geçmeye çalıştı 47 yaşındaki G. Ç... Ancak E. P. yönetimindeki otomobil 'kırmızı' ışıkta durmayarak Ç'ye çarptı. Talihsiz kadın, aracın hızından havaya savrulup yere düştü. Ç'nin son nefesini verdiği kaza, kameralar tarafından saniye saniye kaydedildi. K'nın 180 promil alkollü olduğu tespit edildi. Olayın ardından tutuklanan sürücü P,'taksirle adam öldürmek' suçlamasıyla yargılandığı İstanbul 10. Asliye Ceza Mahkemesi'ndeki davada kısa süre sonra serbest bırakıldı.

...

"Bu olay, trafik kazası görünümlü olsa da bir trafik kazası, yani taksirle ölüm değildir. TCK 21. maddesinin gerekçesinde ve Meclis tutanaklarında adeta bu olay olası kastla insan öldürmeye örnek olarak anlatılmıştır. Sanık aşırı alkollüdür. Aşırı hızla seyretmiştir. Kırmızı ışık uyarısına uymamıştır. Olası kastla insan öldürmek suçundan sanığın cezalandırılmasını talep ediyoruz." P, "Çok üzgün ve pişmanım" dedi. Mahkeme heyeti sanığı "kasten adam öldürme" suçundan müebbet hapis cezasına çarptırdı. Ancak sanığın suçu olası kastla işlediğini belirten mahkeme heyeti, cezayı 20 yıl hapis cezası olarak belirledi. Sanığın pişmalık duymasını ve sabıkasız geçmişini dikkate alan heyet, cezayı indirerek sanığı 16 yıl 8 ay hapis cezasına çarptırdı.

Kaynak: http://gundem.milliyet.com.tr/

Okuma Parçası

İSTANBUL BAROSU BAŞKANLIĞI
YILBAŞI GECESİ YAŞANAN TACİZ OLAYINA İLİŞKİN BASIN AÇIKLAMASI

Yılbaşı gecesi, İstanbul Taksim meydanında bazı turistlere yönelik olarak geliştirilen cinsel amaçlı hareketler ile daha sonra bu fiile yönelik uygulanan yaptırım, kamuoyunda tepkilere yol açmıştır.

İstanbul Barosu olarak, bu tepkileri haklı bulmaktayız. Bu kanaatimiz, eylemin doğru biçimde tavsif edilmemesinden kaynaklanmıştır.

Yazılı ve görsel basından izlenen eylem, TCK tanımı itibariyle " taciz" suçunu değil, "cinsel saldırı" suçunu oluşturmaktadır. Cinsel taciz suçunda, vücut bütünlüğüne dokunulmadan, cinsel nitelikli davranışlarla rahatsızlık tanımlanmaktadır. Oysa eylem vücut dokunulmazlığının açıkça ihlal edildiği cinsel saldırı suçudur. Hatta birden fazla kişi tarafından iş-

lenmesi nedeniyle suçun nitelikli hallerinden sayılması gerektiği de son derece açıktır.

Bu son saptama, kanımızca anılan suçun takibinde şikâyet koşulunun aranmasına da gerek bulunmadığını anlatmalıdır. Her ne kadar, cinsel saldırı suçunun soruşturması için "şikâyet" gerekmekte ise de, suçun nitelikli olması halinde, ayrıca şikâyete gerek bulunmamalıdır. Aksi görüş ceza adaleti ile bağdaşmaz.

Öte yandan bu eylemin Kabahatler Kanunu 37. madde çerçevesinde değerlendirilmesi ve para cezası ile karşılanması, eylemin oluşu ile de ceza adaleti ile de bağdaşmamaktadır.

Sonuç itibariyle; bir hukuk kurumu olarak, söz konusu olayın kamuoyundaki haklı tepkisini paylaşmakta olduğumuzu kamuoyunun bilgisine sunarız.

http://www.istanbulbarosu.org.tr

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. e	Yanıtınız yanlış ise "Genel Olarak İnsan Öldürme" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. c	Yanıtınız yanlış ise "Kasten Yaralama" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. e	Yanıtınız yanlış ise "Taksirle İnsan Öldürme" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. a	Yanıtınız yanlış ise "Kasten Yaralama" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. c	Yanıtınız yanlış ise "Kasten İnsan Öldürme" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. c	Yanıtınız yanlış ise "Yaralama" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. c	Yanıtınız yanlış ise "Taksirli Yaralama" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. c	Yanıtınız yanlış ise "Çocukların Cinsel İstismarı" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. d	Yanıtınız yanlış ise "Çocukların Cinsel İstismarı" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. e	Yanıtınız yanlış ise "Cinsel Saldırı" konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Maddî konuyu veya mağduru oluşturan insanın erkek veya kadın olması ya da evli veya bekâr olması, bu suçun oluşması yönünden önemli değildir.

Sıra Sizde 2

Onbeş yaşını tamamlamamış ve onbeş yaşını tamamlamakla birlikte fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocukların rızasının hiç bir etkisi yoktur. Buna karşılık onbeş yaşını bitirmiş ve fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmiş olan çocuğun rızası fiilin kanuni tarife uygun olmasını ve suç teşkil etmesini önler. Yeter ki, çocuğa karşı gerçekleştirilen cinsel davranış cinsel ilişki şeklinde olmasın. Aksi halde reşit olmayanla cinsel ilişki suçu söz konusu olur.

Sıra Sizde 3

Çocukların cinsel istismarı suçu söz konusu olur.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Artuk, M. E., Gökcen A., Yenidünya A. C., (2010). *Ceza Hukuku Özel Hükümler.* Ankara, Turhan Kitabevi.

Özbek, V.Ö., KamburM. N., , Doğan K, Bacaksız P, Tepe, İ., (2010). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Soyaslan, D., (2006). *Ceza Hukuku Özel Hükümler.* Ankara: Yetkin Yayınevi.

Tezcan, D., Erdem M. R., Önok R. M., (2010) *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Toroslu, N., (2010). *Ceza Hukuku Özel Kısım.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

7

Amaçlarımız

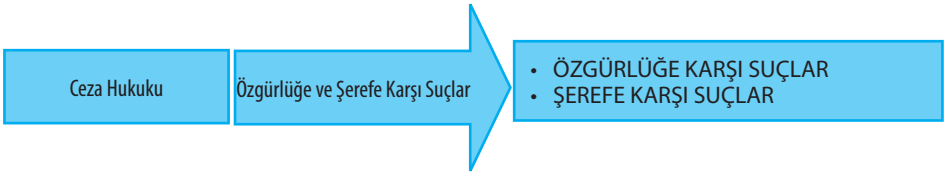
Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Özgürlük aleyhine işlenen suçların pek çoğunda ortak olan cebir ve tehdidin ne olduğunu belirleyebilecek,
- Bir kimsenin diğer bir kimseyi hukuka aykırı olarak hareket özgürlüğünden mahrum etmesinin hangi durumlarda suç sayılacağını tespit edebilecek,
- Bir kimsenin siyasî haklarını kullanmasının engellenmesi hangi suçu oluşturacağını belirleyebilmek,
- Hakaret suçlarının türlerini ve bu suçların ortak özelliklerini sayabilmek,
- Hakaret suçları yönünden hukuka uygunluk nedenlerinin nasıl uygulanacağını ifade edebilmek,
- Hakaret suçlarında isnadın ispatının önemini ifade edebilecek bilgi ve becerilere sahip olacaksınız.

Anahtar Kavramlar

- Tehdit
- Siyasi Özgürlük
- Kişi Özgürlüğü
- Özgürlükten Mahrum Etme
- Cebir
- Konut
- Eklenti
- Şeref
- Hakaret
- Sövme
- Huzurda Hakaret
- Gıyapta Hakaret
- İhtilat

İçindekiler

Özgürlüğe ve Şerefe Karşı Suçlar

ÖZGÜRLÜĞE KARŞI SUÇLAR

Genel Olarak Cebir ve Tehdit

Özgürlüğe karşı suçların incelenmesine geçmeden önce, bu suçların pek çoğu bakımından ortak olan cebir, şiddet ve tehdit kavramları üzerinde durmak gerekir.

Cebir kavramı ya maddî cebir şeklinde veya manevî cebir şeklinde ortaya çıkar. Birincisi şiddet, ikincisi ise tehdit olarak adlandırılır. Ancak yürürlükteki Ceza Kanunu maddî cebiri "cebir" olarak, manevî cebiri ise "tehdit" olarak adlandırmaktadır.

Şiddet (cebir), gerçek veya var sanılan bir engeli ortadan kaldırmak için fiziki enerji kullanmaktan ibarettir. Şiddet (cebir), kişiler veya şeyler üzerinde icra edilebilir.

Şiddet: Gerçek veya var sanılan bir engeli ortadan kaldırmak için fiziki enerji kullanmaktır.

Tehdit ise, bir kimseye, gerçekleşmesi failin iradesine bağlı olan gelecekteki bir kötülüğü muhtemel göstermekten ibarettir. Tehditten söz edilebilmesi için bir kötülüğün gerçekleşebilme imkânını ifade etmek yeterli değildir. Failin bu kötülük üzerinde etkili olabilmesi, yani fail tarafından sebebiyet verilebilir veya engel olunabilir olması gerekir. Bu şart yoksa tehdit değil, basit bir uyarı söz konusudur. Örneğin hekimin, eroinmana uyuşturucu madde almaktan vazgeçmediği taktirde kısa zamanda öleceğini söylemesi durumunda olduğu gibi.

Tehdit: Bir kimseye, gerçekleşmesi failin iradesine bağlı olan gelecekteki bir kötülüğü muhtemel göstermektir.

Tehdit edilen kötülüğün sadece hayata, kişisel veya cinsel bütünlüğe yönelik olması şart değildir. Bireyin özgürlüğüne, şerefine de yönelik olabilir. Tehdit mal varlıklarını da hedef almış olabilir. Örneğin bir şeyi kırma tehdidinde olduğu gibi.

Hattâ tehdit, var olan kötü bir durumun devamı şeklinde de ortaya çıkabilir. Örneğin bir yere sıkışıp kalmış bir kimseye o durumda bırakılabileceğini hatırlamak durumunda olduğu gibi.

Ancak belirtmek gerekir ki, tehdit hukuken önem taşıyan bir varlığa ilişkin olmalıdır. Bu itibarla örneğin arkadaşlığa son vermek, beddua etmek gibi hususlar tehdidin konusunu oluşturmaz.

Hukuk düzeni, iradeyi zorlamak için başvurulan şiddet veya tehdidi de nazara alır. Bu tür şiddet veya tehdit, çoğu defa, belirli suçların kurucu unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni olarak nazara alınır. Örneğin iradeyi zorlamaya yönelik şiddet veya tehdit, yağma ve siyasî hakların kullanılmasını engelleme, iş ve çalışma özgürlüğünü ihlal suçlarında kurucu unsurdur; buna karşılık cezaevinden kaçma, konut dokunulmazlığını ihlal suçlarında ağırlaştırıcı nedendir.

Gerek şiddete (cebire) gerek tehdide, çok defa, mağdura doğrudan doğruya bir zarar vermek için, yani mağdurun meşru bir menfaatini zarara uğratmak veya tehlikeyi koymak için başvurulur. Ancak bunlar, mağdurun iradesini zorlamak maksadıyla, yani kişiyi bir şeyi yapmaya veya yapmamaya yahut yapılmasını müsamaha ile karşılamaya sevk etmek amacıyla da uygulanabilir.

Birinci tür şiddet özel bir kısım suçlara sebebiyet vermektedir. Nitekim şiddeti içeren hareket hayat varlığını veya vücut bütünlüğünü ihlal ettiğinde insan öldürme veya yarala-

ma, ihlal edilen varlık özgürlük ise özgürlükten mahrum etme, ihlal mal varlığına yönelik ise başkasının malına zarar verme suçları meydana gelir.

Cebir

İrade özgürlüğü Ceza Kanununun başka hükümleri ile de korunmaktadır. Ancak kanun, irade ve hareket özgürlüğünü tam olarak koruyabilmek için bu hükmü koymuştur. Bu itibarla, ancak fiili cezalandıran özel bir hükmün bulunmaması halinde, tamamlayıcı bir hüküm olan 108. madde hükmü uygulanır. Nitekim şiddet ve tehdit pek çok halde başka suçların unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni sayılmıştır. Örneğin, iş ve çalışma özgürlüğüne karşı suçlarda (TCK. m.117), yağma suçunda (TCK. m.148) veya kişi özgürlüğünden yoksun bırakma suçunda (TCK m. 109, f.2) olduğu gibi. Bu ve benzeri durumlarda 108. madde değil, ilgili maddeler uygulanır.

TCK'nın 108. maddesine göre "Bir şeyi yapması veya yapmaması ya da kendisinin yapmasına müsaade etmesi için bir kişiye karşı cebir" kullanan kimse cezalandırılır.

A. Bu suçun *hukuki konusu*, bireylerin kendi başlarına karar alma ve böyle alınmış bir karara göre hareket etme özgürlüğüdür. Bir başka deyişle irade özgürlüğüdür.

B. Kimlerin bu suçun *pasif sübjesi* olabileceği tartışılmalıdır.

Her ne kadar hukuki sonuçlar doğurabilecek bir iradeye sahip bulunmayan kimselerin, örneğin küçüklerin, akıl hastalarının cebir suçunun mağduru olamayacakları savunulmuş ise de, bu anlayışın isabetli olduğu söylenemez. Çünkü hukuki sonuç doğurabilecek iradeye sahip olmak ile kişi özgürlüğünden yararlanmak farklı hususlardır. Kanun irade özgürlüğünü objektif olarak korumaktadır. Hukuken geçerli bir iradeye sahip olmayanlar dahi başkalarının iradesine tabi olmama özgürlüğüne sahiptirler.

C. Bu suçun *maddi unsuru* bir şeyi yapması veya yapmaması ya da kendisinin yapmasına müsaade etmesi için kişiye karşı cebir kullanmaktan ibarettir.

Görülüyor ki, bu suç, mülga Ceza Kanunundaki düzenlemeden (m.188) farklı olarak sadece cebir (şiddet) ile işlenebilmektedir. Başka araçlara, örneğin tehdite veya hileye başvurarak maddede sayılan amaçlara ulaşılmak istense, bu suçun gerçekleştiği söylenemez ve 108. madde uygulanamaz.

Cebrin (şiddetin), iradeyi zorlayıcı araç olarak nazara alındığı bütün suçlarda olduğu gibi, cebir suçunda da doğrudan doğruya suçun pasif sübjesi üzerinde gerçekleştirilmesi gerekmez. Bunun, pasif sübjeye duygusal bağlarla veya dayanışma bağlarıyla bağlı bulunan üçüncü bir kişi üzerinde gerçekleştirilmesi de mümkündür.

Cebir suçunun tamamlanması için, failin cebirle ulaşmak istediği sonuçların gerçekleşmiş olması gerekmez. İstisnaî olarak teşebbüs mümkün olabilir.

D. Bu suçun *manevi unsuru*, genel kasttır; yani başkalarının bir şeyi yapacağını veya yapmayacağını yahut o şeyin yapılmasına müsaade edeceğini kendi hareketinin sonucu olarak öngörmek suretiyle cebre başvurma bilinç ve iradesinden ibarettir.

Failin saiki önemli değildir. Örneğin iyileştirmek amacıyla olsa bile, hastası üzerinde belirli bir tedaviyi uygulaması için bir hekime karşı cebre başvurulması halinde cebir suçu oluşmuştur.

Bu suçta, aksini düşünenlerin varlığına rağmen, özel kast aranmaz. Çünkü mağduru bir şeyi yapmaya veya yapmamaya yahut bir şeyin yapılmasına müsaade etmeye zorlamak amacı, suçu oluşturan fiile dahildir.

E. Cebir kullanmanın meşru sayılabileceği hallerde bu suçtan söz edilemez. Bu itibarla meşru savunma veya zorunluluk halinde, haksız saldırıyı veya tehlikeyi bertaraf etmek için başvurulan cebir cezalandırılmaz.

F. Kanun, cebir suçunun cezasını kasten yaralama suçunun cezasına göre belirlemiştir. Nitekim 108. maddede "cebir kullanılması halinde, kasten yaralama suçundan verilecek ceza üçte birinden yarısına kadar artırılarak hükmolunur" denilmektedir.

Tehdit

TCK'nın 106. maddesine göre "Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut ve cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit eden kişi" cezalandırılır.

A. Genellikle tehdit suçunun, kişinin manevi özgürlüğüne karşı bir suç olduğu, yani bu suçu öngören norm ile bireyin iç özgürlüğünü veya manevi özgürlüğünü tehdit eden

dış etkenlerin cezalandırıldığı kabul edilmektedir. Dikkatle incelendiğinde tehdit fiilinden doğrudan bireysel huzuru oluşturan şartların ve dolayısıyla irade özgürlüğünün etkilendiği görülür. Bireysel huzur kişiye ait önemli bir varlığı oluşturduğundan, tehdit suçunun gerçek *hukuki konusunun* sözü edilen varlık olduğunu kabul etmek gerekir.

Cebir suçu gibi tehdit suçu da genel ve tamamlayıcı bir suçtur. Bu itibara tehdidin bir başka suçun unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni kabul edildiği durumlarda tehdit suçunu öngören 106. madde hükmü uygulanmaz.

B. Cebir suçunun *pasif süjesi* ile ilgili olarak yukarıda söylenenler, tehdit suçunun pasif süjesi yönünden de geçerlidir.

C. Suçun *maddi unsuru* "Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut ve cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit" etmekten ibarettir. Bu itibarla cebir veya şiddet bu suç tipinin dışında kalmaktadır. Bununla beraber cebir veya şiddet, pasif süjenin huzurunu bozmak amacıyla üçüncü bir kişiye uygulandığında tehdide dönüşebilir ve bu şekilde cezalandırılabilir.

Tehdit suçu şiddet kullanılarak işlenebilir mi?

SIRA SİZDE 1

Tehdit, gerçekleşmesi failin iradesine bağlı olan gelecekteki bir kötülüğün belli bir kişiye muhtemel gösterilmesinden ibarettir. Bu itibarla kötülük geleceğe ilişkin değilse, (örneğin "çocuğumu kaçırmış olsaydın seni öldürürdüm") veya failin iradesinden bağımsız olarak gösterilmiş ise (örneğin "seni yıldırım çarpacak!") tehdit söz konusu değildir.

Gelecekteki zarar beyanı çok çeşitli araçlarla gerçekleştirilebilir. Örneğin sözle, yazıyla, resimle, işaretlerle veya ifadeye yarayan diğer hareketlerle (örneğin silah göstermek veya silah zannedilmesi muhtemel başka bir şey göstermek gibi) işlenebilir.

Tehdidin şartlı olabileceği genellikle kabul edilmektedir. Örneğin bir kimsenin diğerine "bunu yapacak olursan kafanı kırarım" demesi halinde olduğu gibi.

Tehdidin her halde kişinin huzurunu bozmaya, yani kişiyi korkutmaya elverişli olması gerekir. Bununla beraber, bu elverişlilik gerçek korkutma ile karıştırılmamalıdır. Tehdit edilen kişi herkeste bulunmayan bir ruh gücüne sahip olabilir ve bu itibarla failin hareketinden etkilenmeyebilir. Ancak kişinin bu özelliğinin failin lehine sonuç doğurması için bir sebep yoktur. Sonuç olarak, tehdidin elverişliliği, somut etkisine göre değil, ortalama insan ölçütüne veya failin özel bilgisine göre hareketin gerçekleştirildiği anda göz önünde bulundurulmaları mümkün olan bütün şartlara göre belirlenmesi gerekir.

Tehdit çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Nitekim doktrinde kullanılabilen araçlara göre açık veya üstü kapalı, doğrudan veya dolaylı, gerçek veya sembolik tehdit ayrımları yapılmaktadır. Sembolik tehdide örnek olarak bir kimseye kuru kafa resmi göndermek gösterilebilir.

Tehdidin pasif süjenin önünde gerçekleştirilmesi şart değildir. Onun tehditten haberdar olması yeterlidir. Bu itibarla tehdit gıyapta da olabilir.

Kendisine tehdit yöneltilen kimse özel şartları (yaş, körlük, sağırlık gibi) nedeniyle tehditten etkilenmeyecek durumda ise, tehdit suçundan söz edilemez. Meğer ki, failin hareketi üçüncü bir şahsı (örneğin tehdit hareketinin hedefini oluşturan kişinin yakınını) tehdide dönüşmüş olsun.

Tehdidin konusu tehdit edilenin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel bütünlüğüne yönelik bir saldırı olmalıdır. Buradaki saldırıdan maksat maddede sayılan ve mağdura veya yakınına ait olan varlıklara veya menfaatlere zarar vermek veya bunları tehlikeye koymaktır.

Kanun, tehdidin konusunun malvarlığı veya sair bir kötülük olmasını cezaî hafifletici neden saymıştır. Ancak sair bir kötülük tehdidinin tehdit suçunu oluşturması için bunun hukuken önem taşıyan bir varlık veya menfaate yönelik olması gerekir. Bu itibarla bir kimseye artık selam vermeyeceğini veya arkadaşlık etmeyeceğini söylemek fiilinde tehdit yoktur.

Her ne kadar Kanun tehdit suçunun basit şeklinin oluşması için tehdidin konusunu oluşturacak varlık veya menfaatleri saymış ise de "sair bir kötülük" tehdidini de, daha az da olsa, cezalandırdığına göre, tehdidin pasif süjenin belli bir menfaatine yönelmiş olması gerekmez. Tehdidin, tehdit edilen kişinin huzurunu bozacak şekilde olması yeterlidir. Örneğin (neye muktedir olduğumu sana gösteririm) denilmesi durumunda olduğu gibi.

Tehdit edilen zarar, gerçekleştirilebilir olmalıdır. Aksi halde hareket korkutucu olamaz. Ancak göz önünde bulundurmak gerekir ki, esasında hayal ürünü olan bir zarar tehdidi bile bu suçu oluşturabilir. Örneğin tehdit edilenin aşırı batıl inançları olan bir kimse olması ve failin bunu bilmesi durumunda olduğu gibi.

Zarar haksız olmalıdır. Haklı bir nedene dayanan tehditler suç değildir. Örneğin borcunu ödemeyen borçlusunun malını haczettirmek tehdidi gibi. Bir suçu öğrenen kimsenin faili ihbar etmek tehdidi de 106. maddedeki suçu oluşturmaz.

SIRA SİZDE 2

Kendisine küfreden A'yı dava edeceğini söyleyen B tehdit suçunu işlemiş olur mu?

Tehditte kastın varlığı şart olduğundan, ciddi olmayan tehditler bu suçu oluşturmaz. Yargıtay "Kavga sırasında hiddet saikası ile sarfedilen sözlerde tehdit kastının bulunmayacağı" na karar vermiştir. Ancak önemli olan tehdidin ciddi olması ise de, kavga sırasındaki sözlerin her zaman ciddi olmadığı söylenemez. Kaldı ki, Ceza Kanunu hiddet heyecanlarının kastı tamamen kaldıracağını kabul etmemiştir. Dolayısıyla bu konuda her olayın özelliğine göre bir karara varmak gerekir.

D. Bu suç, tehdit edici ifadenin mağdura ulaştığı anda tamamlanır. Yani tehdit edici sözün duyulduğu, yazı ve resmin alındığı, işaretin görüldüğü anda suç tamamlanır. Mağdurun gerçekten korkmuş olması şart değildir. Çünkü tehdit bir tehlike suçudur.

Buraya kadar söylenenlerden de anlaşılacağı üzere bu suça teşebbüs esasen mümkün değildir. Ancak bu suç parçalara bölünebilen hareketlerle işlendiğinde (örneğin mektupla tehditte olduğu gibi) teşebbüs söz konusu olabilir.

E. Bu suç kasıtla işlenebilir. Kastın varlığı için, failde 106. maddede sayılan varlık veya menfaatlere yönelik haksız bir zarar tehdidi bilincinin ve iradesinin varlığı gerekir.

F. Bu suçla ilgili olarak çeşitli *ağırlaştırıcı nedenler* öngörülmüştür (TCK. m.106, f.2).

a. Tehdidin silahla işlenmiş olması (TCK. m.106, f.2, b.a).

Bu ağırlaştırıcı nedenin gerçekleşmesi için failin sadece silahlı olması yetmez; fiilin silah ile işlenmiş olması gerekir.

b. Tehdidin failin kendisini tanınmayacak bir hale koyması suretiyle işlenmiş olması (TCK. m.106, f.2, b.b).

Bu durumda mağdurun savunma imkânı azalmış olacaktır.

c. Tehdidin imzasız mektupla işlenmiş olması (TCK. m.106, f.2, b.b).

İmzasız mektup, failin ahlâkî kötülüğünü gösterdiği gibi, mağdurun savunma imkânını da azaltmış olur.

d. Tehdidin özel işaretlerle işlenmiş olması (TCK. m.106, f.2, b.b).

Tehdit anlamına gelen işaretler özel işaretlerdir. Örneğin evin kapısına çizilen ölüm işareti gibi.

e. Tehdidin birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmiş olması (TCK. m.106, f.2, b.c).

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için iki kişi yeterlidir. Kanun daha fazla kimseyi gerekli gördüğü hallerde bunu açıkça belirtmektedir.

f. Tehdidin var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak işlenmiş olması (m.106, f.2, b.d).

Bu ağırlaştırıcı nedenden söz edilebilmesi için, örgütün hem suç örgütü olması yani çeşitli suçları işlemek için kurulmuş bulunması, hem de korkutucu bir şöhrete sahip olması gerekir.

G. Kanun, tehdit suçu ile ilgili bir hafifletici neden öngörmüştür. Nitekim 106. maddenin 1. fıkrasının ikinci cümlesinde "Malvarlığı itibariyle büyük bir zarara uğratacağından veya sair bir kötülük edeceğinden bahisle tehditte" faile daha az ceza verilmektedir.

Faile suçun basit şekline nazaran daha az ceza verilebilmesi için, tehdidin konusunu oluşturan kötülüğün, ya malvarlığına veya hayat, vücut dokunulmazlığı veya cinsel dokunulmazlık dışındaki bir varlık veya menfaate yönelik olması gerekir.

Bu halde soruşturma ve kovuşturma mağdurun şikâyetine tabi tutulmuştur.

H. Kanun, 106. maddenin 3. fıkrasında tehdit amacıyla kasten öldürme, kasten yaralama veya malvarlığına zarar verme suçunun işlenmesi halinde, gerçek içtima kurallarının uygulanacağını, yani hem amaç suçtan (tehdit suçundan) hem de araç suçtan (öldürme,

yaralama veya zarar verme suçundan) dolayı ceza verileceğini öngörmüştür (bak. ayrıca TCK. m.82, f.1, b.h).

Kişiyi Özgürlüğünden Yoksun Kılma

TCK'nın 109. maddesine göre "Bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitmek veya bir yerde kalmak hürriyetinden yoksun bırakan" kimse cezalandırılır.

A. Bu suçu öngeren norm dar anlamda kişi özgürlüğünü, yani bireyin hareket edebilme özgürlüğünü korumaktadır. Dolayısıyla söz konusu suçun *hukuki konusu* bireyin hareket edebilme özgürlüğüdür.

B. Bu suçun *pasif süjesi* herhangi bir kişi olabilir. Bir anlayışa göre, burada korunan bireyin hareket serbestisi olduğundan, bu suç esasen hareket serbestine sahip olmayanlara karşı işlenemez. Nitekim yeni doğmuş çocuğu beşiğine bağlama durumunda, özgürlükten yoksun kılma suçu işlenmiş olmaz.

Ancak, irade sahibi küçüklere karşı bu suçun işlenebileceğinde kuşku yoktur. Ne var ki, bu hallerde küçükleri kaçırma suçunun (TCK. m.234) meydana gelmiş olup olmadığına dikkat etmek gerekir. Aynı şekilde, bu suçun akıl hastalarına karşı işlenip işlenemeyeceği konusunda da, bunların bilinç ve irade serbestilerinin ne derece azalmış olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir.

Bir başka anlayış, bu suçun küçük çocuklara, felçli kimselere ve akıl hastalarına karşı da işlenebileceğini kabul etmektedir. Zira kanun, herkesin fiziki özgürlüğünü objektif olarak korumaktadır.

Hemen belirtelim ki, kişi özgürlüğünden kısmen mahrum bulunan kimse dahi bu suçun pasif süjesi olabilir. Örneğin kendisine tanınan hareket alanının daha da sınırlandırılması halinde olduğu gibi. Gerçekten de tutukluyu iple bağlamak suretiyle bu kişinin hücre içerisindeki hareket imkânını ortadan kaldıran kimse de bu suçu işlemiş olur.

C. Suçun *maddî unsuru*, bir kimseyi bir yere gitmek veya bir yerde kalmak özgürlüğünden, yani hareket özgürlüğünden yoksun bırakmaktır. Bu şekildeki özgürlükten yoksun bırakma fiili, çok değişik şekillerde gerçekleştirilebilir. Örneğin içerde bulunan kişiye fark ettirmeden odanın kapısının kilitlenmesi, mağaranın çıkışının kapatılması, çıkışı veya inişi sağlayan merdivenin kaldırılması gibi. Fiilin cebir, şiddet veya hile ile işlenmiş olması cezayı ağırlaştırıcı neden sayılmıştır (TCK. m.109, f.2).

Özgürlükten yoksun kılma suçu genellikle hareketle işlenen bir suçtur. Ancak ihmal ile de işlenebilir. Bu itibarla bu kimseyi bir odaya kapatan gibi, başlangıçta haklı olarak bir yere kapatılan kişiyi haksız yere orada tutmak suretiyle hareket özgürlüğünü geri vermeyen de söz konusu suçtan sorumlu olur.

Bir kimsenin hareket etmesini engelleyecek şekilde kollarının bağlanması ile de bu suç işlenebilir. Aynı şekilde mağduru, fiilen hareket etmesine engel olmamakla beraber, belirli bir yerden dışarı çıkmamaya mecbur etmek veya rızası olmadan onu hile veya cebir ile başka bir yere götürmek halinde de bu suç işlenmiş olabilir. Bütün bunlar, özgürlükten yoksun kılma suçunu dar anlamda hareket özgürlüğü ile sınırlamamak gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu suçun oluşması için özgürlükten yoksun bırakmanın tam olması, yani mağdura her türlü kaçış, kurtuluş yolunun kapalı olması gerekmez. Mağdurun karşı karşıya bırakıldığı maddî ve manevî engelleri kolaylıkla yenerek istediği gibi hareket edememesi suçun oluşması için yeterlidir.

Suçun oluşması için özgürlükten yoksun bırakmanın belirli bir süre devam etmiş olmasının gerekip gerekmediği hususu tartışmalıdır. Ancak bu suç kesintisiz (mütemadî) bir suçtur. Bu itibarla özgürlükten mahrumiyetin belirli bir süre için devam etmiş olması gerekir.

Bu suç, yukarıda açıklanan anlamda özgürlükten yoksun kılmanın gerçekleştiği zaman ve yerde tamamlanmış sayılır.

Özgürlükten yoksun kılma suçuna teşebbüs mümkündür. Hattâ özgürlükten yoksun kılmanın önemsiz veya gözardı edilebilecek az bir zaman için devam etmesi hallerinde de teşebbüsün varlığı kabul edilebilir.

D. Suçun *manevî unsuru*, bir kimseyi kişi özgürlüğünden hukuka aykırı bir şekilde yoksun kılmak bilinç ve iradesinden ibarettir. Özel bir saike veya amaca gerek yoktur. Failin amacı cezayı ağırlaştırabilir. Fiilin cinsel bir amaçla işlenmiş olması durumunda olduğu gibi (TCK. m.109, f.5).

E. Her suç gibi bu suçun cezalandırılabilmesi için de, fiilin hukuka aykırı olması, yani ortada hukuka uygunluk nedenlerinin bulunmaması gerekir. Nitekim 109. madde açıkça fiilin hukuka aykırı olması şartını öngörmüştür. Bir hukuk kuralı ile emredilmeyen veya izin verilmeyen yahut emreden veya izin veren hukuk kuralının koyduğu esas ve şekil şartlarına uygun bulunmayan özgürlükten yoksun kılma fiilleri gayri meşrudur. Örneğin suçüstü halinde faili herkes yakalayabilir. Bu itibarla kanunun izin verdiği bir yakalama meşrudur. Ancak kanunun koyduğu şartlara aykırı bir yakalama meşru sayılmaz. Aynı şeyi, özgürlükten yoksun kılma fiiline, çocuğu terbiye aracı olarak başvurulması durumunda da söylemek gerekir.

Bu konuda önemli bir sorun, mağdurun rızasının fiili meşru hale getirip getirmeyeceğidir. Özgürlüğün sadece sınırlı ve önemsiz bir sınırlamasına ilişkin olması halinde, mağdurun rızasının hukuka aykırılığı kaldıracağını kabul etmek gerekir. Buna karşılık özgürlüğün tam bir sınırlaması söz konusu olduğunda, mağdurun rızası geçerli sayılamaz. Aynı şekilde özgürlüğün bireyin sosyal görevlerini önemli derecede azaltacak biçimde kısıtlanması halinde de rıza geçersiz sayılacaktır.

Öte yandan rızanın kanuna, genel adaba ve kamu düzenine aykırı olması durumunda da, böyle bir rıza beyanını geçerli saymak mümkün değildir.

F. Bu suçla ilgili olarak çeşitli ağırlaştırıcı nedenler öngörülmüştür.

a. Fiili işlemek için veya işlendiği sırada cebir, tehdit veya hile kullanılmış olması (TCK. m.109, f.2).

Mağdurun bir yere gitmesi veya bir yerde kalması için fiziki güç kullanıldığında veya gelecekteki bir kötülüğün muhtemel gösterildiğinde ya da sahte bir doktor raporu ile mağdurun akıl hastanesine sokulması veya orda tutulması durumlarında olduğu gibi hileye başvurulduğunda, faile verilecek ceza artırılır.

Ağırlaştırıcı nedenin kabulü için failin cebir, tehdit veya hileye kişi özgürlüğünden yoksun bırakma fiilini işlemek için başvurmuş olması şart değildir; özgürlükten yoksunluk durumu devam ederken bu araçlara başvurulması halinde de ceza artırılır.

b. Suçun, silahla işlenmiş olması (TCK. m.109, f.3, b.a).

Bu ağılaştırıcı nedenin varlığı için, fiil TCK'nın 6. maddesinin 1. fıkrasının (f) bendinde beş grup halinde belirlenen silahlarla işlenmiş olmalıdır. Ayrıca failin silahlı olması yetmez, fiilin silahla işlenmiş olması gerekir.

c. Suçun, birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmiş olması (TCK. m.109, f.3, b.b).

Bunun için failin en az iki kişi olması ve bunların fiili birlikte işlemeleri gerekir.

Yürürlükteki Ceza Kanunu, TCK. m.109, f.3, b. ile, mülga Ceza Kanununda ayrı bir suç olarak düzenlenmiş olan nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle işlenmiş olmasını (m.181) cezayı ağırlaştırıcı neden haline getirmiştir.

d. Suçun, kişinin (mağdurun) yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle işlenmiş olması (TCK. m.109, f.3, b.c).

Bu ağırlaştırıcı nedenden söz edilebilmesi için kişi özgürlüğünden yoksun bırakma fiilinin bir kamu görevlisine karşı işlenmiş olması yeterli değildir; ayrıca bu kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle işlenmiş olması da gerekir. Ayrıca mağdurun fiilin işlendiği sırada kamu görevlisi sıfatını taşıyor olması da şart değildir.

e. Suçun kamu görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle işlenmiş olması (TCK. m.109, f.3, b.d).

Bu ağırlaştırıcı nedenden söz edebilmesi için, fiilin gerçekten kamu görevlisi olan bir kimse tarafından işlenmiş olması gerekir. Bu itibarla kendisini gerçeğe aykırı olarak kamu görevlisi gösteren kimsenin, başkasını kişi özgürlüğünden yoksun kılması durumunda 2. fıkrada yer alan ve hile ile işlenen kişi özgürlüğünden mahrum etme durumuna ilişkin olan hüküm uygulanır.

Bu ağırlaştırıcı nedenden söz edilebilmesi için fail, kişi özgürlüğünden mahrum etme yetkisine sahip olan bir kamu görevlisi olmalıdır.

Buradaki "kamu görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak"tan maksat, bir kamu görevlisinin kanunî usul ve şartlara uymayarak bir kimseyi kişi özgürlüklerinden mahrum etmesidir.

f. Suçun üstsoy, altsoy veya eşe karşı işlenmiş olması (TCK. m.109, f.3, b.e).

Üstsoy, altsoy ve eş deyimleri Medeni Kanuna göre belirlenecektir.

g. Suçun çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmiş olması (TCK. m.109, f.3, b.f).

Kişi özgürlüğünden yoksun bırakmanın çocuğa, yani henüz onsekiz yaşını doldurmamış bir kimseye ya da yaşı ne olursa olsun beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda olan kişiye karşı işlenmiş olması daha ağır kabul edilmiştir. Bu ağırlık, mağdurların kendilerini savunmaları konusundaki güçlükten ve fiilin bu kişilerin psikolojisinde oluşturduğu ihlalin ağırlığından kaynaklanmaktadır.

h. Suçun, mağdurun ekonomik bakımdan önemli bir kaybına neden olmuş olması (TCK. m.109, f.4).

Bu ağırlaştırıcı nedenin varlığı için, kişinin özgürlüğünden yoksun kılınma fiilinden dolayı önemli bir ekonomik kayba uğramış olması gerekmektedir. Burada suçun kurucu unsuru olan bir sonuç değil, ağırlaştırıcı neden sayılan bir sonuç söz konusu olduğundan, buna dayanılarak cezanın artırılabilmesi için failin bu sonuç yönünden kasıtlı olması, yani bu zarar sonucunu istemiş olması gerekmez; taksirli olması yeterlidir.

Mağdurun kaybı ekonomik bir kayıp olmalıdır; ayrıca önemli bir kayıp olmalıdır. Bu itibarla ekonomik değer taşımayan veya ekonomik değer taşımakla beraber önemli olmayan kayıplar bu ağırlaştırıcı nedeni oluşturmaz.

i. Suçun cinsel amaçla işlenmiş olması (TCK. m.109, f.5).

Mülga Ceza Kanununa göre cinsel amaçlı kaçırma suçları (TCK. m.429 vd), yürürlükteki Ceza Kanununda kişi özgürlüğünden yoksun kılma suçunun ağırlaştırıcı nedeni haline getirilmiştir.

Buna göre kişi özgürlüğünden mahrum etme suçunun cinsel amaçla, yani şehvet hissi veya evlenmek amacıyla işlenmiş olması durumunda ceza daha fazla arttırılmaktadır.

j. Suçun işlenmesi amacıyla veya sırasında kasten yaralama suçunun sonucu nedeniyle ağırlaşan durumlarının gerçekleşmiş olması (TCK. m.109, f.6).

Buna göre, kişi özgürlüğünden yoksun bırakma suçunun işlenmesi amacıyla veya bu suçun işlenmesi sırasında yapılan davranışlar, mağdurda sonucu nedeniyle ağırlaşan yaralanmadan söz edebilmesi için 87. maddede aranan sonuçlardan birinin meydana gelmesine neden olmuşsa, fail ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümlere göre de cezalandırılacaktır. Bu tür fiiller sadece mağdurda kasten yaralama suçunun basit şekli için öngörülen sonuçlara neden olmuşsa, failin cezası sadece 109. maddenin 2. fıkrasına göre belirlenecektir.

G. Kanun, bu suçla ilgili olarak bir hafifletici neden öngörmüştür.

Kişi özgürlüğünden yoksun kılma suçunu "işleyen kişi, bu suç nedeniyle soruşturmaya başlanmadan önce mağdurun şahsına zararı dokunmaksızın, onu kendiliğinden güvenli bir yerde serbest bırakacak olursa" ceza indirilir (TCK. m.110).

Kanunun "etkin pişmanlık" diye adlandırdığı bu durum aslında "suç sonrası pişmanlık"tır.

Burada cezanın azaltılması bazı şartların gerçekleşmesine bağlanmıştır. Özgürlüğünden yoksun kılınan kişiyi failin kendiliğinden güvenli bir yerde serbest bırakmış olması, mağdurun şahsına zarar verilmemiş olması ve mağdurun bu suç nedeniyle soruşturma başlamadan serbest bırakılmış olması gerekmektedir.

Siyasî Hakların Kullanılmasının Engellenmesi

TCK 114/1. madde ile korunmak istenen siyasî haklar sadece seçme ve seçilme haklarından ibaret değildir. Nitekim Anayasanın "Siyasî Haklar ve Ödevler" bölümünde "vatandaşlık", "seçme, seçilme", "siyasî faaliyette bulunma", "siyasî partilere girme", "kamu hizmetlerine girme", "vatan hizmeti" ve kişilerin kendileriyle veya kamu ile ilgili olarak yetkili makamlara "başvurma hakkı" gibi haklardan söz edilmektedir. Ancak Ceza Kanunun 114/1. maddesi bu haklardan bazılarının kullanılmasının engellenmesini cezalandırmaktadır.

Bireysel Siyasi Haklar (Siyasi Özgürlükler): Vatandaşın devletin yasama, yürütme ve yargısal faaliyetine katılma hakkıdır.

TCK. 114. maddesinde, siyasî hakların kullanılmasının engellenmesi ile ilgili olarak iki ayrı suç ipotezi öngörülmüştür.

Bireyin Siyasî Haklarını Kullanmasını Engelleme

TCK'nın 114. maddesinin 1. fıkrası bireyi, siyasî hakları kullanma niteliğinde olan belli faaliyetlerde bulunmaya veya bulunmamaya zorlamak amacıyla cebir veya tehdide başvurmayı suç saymakta ve cezalandırmaktadır.

A. Bu suçun *hukukî konusu* bireye ait kamusal varlık veya menfaatlerdir. Bir başka ifade ile söz konusu suç, bireyin kamusal haklarından biri olan **bireysel siyasi hakları (siyasi özgürlükleri),** yani vatandaşın devletin yasama, yürütme ve yargısal faaliyetlerine katılma hakkını ihlâl eder.

B. TCK'nın 114/1. maddesi, kişinin madde sayılan siyasî haklarının kullanmasının engellenmesini cezalandırmaktadır. Siyasi hak, ancak bu hakka sahip olan ve bu haktan yoksun kılınmamış bulunan bir kimse tarafından kullanılabilir. Şu halde bu suçun *pasif süjesi,* ancak maddede sayılan siyasi hakları kullanabilen kimseler olabilir.

Bu itibarla siyasi hakları kullanmaktan yoksun bırakılan (TCK. m.53) kimselere karşı bu suç işlenemeyecektir. Aynı şekilde siyasi partiye üye olması yasak olan bir memurun, partiye üye olmasını tehditle meneden amir, bu suçu işlemiş sayılmaz. Öte yandan yabancılar da bu suçun mağduru olamazlar.

C. Bu suçun *maddi unsuru,* bir kimseyi bir siyasi partiye üye olmaya veya olmamaya, siyasi partinin faaliyetlerine katılmaya veya katılmamaya, siyasi partiden veya siyasi parti yönetimindeki görevinden ayrılmaya, seçimle gelinen bir kamu görevine aday olmaya veya seçildiği görevden ayrılmaya zorlamak amacıyla cebir veya tehdit kullanmaktan ibarettir. Bu zorlamanın süresi önemli değildir. Ayrıca maddede sayılan amaçların gerçekleşmiş olması da gerekmez. Bu amaçla cebir veya tehdide başvurulmuş olması yeterlidir.

Bu suç genellikle ani suçlardandır. Yani hakkın kullanılmasını önlemek amacıyla cebir veya tehdide başvurulmuş olmakla suç oluşur. Ancak bu suç kesintisiz (mütemadî) suç şeklinde de ortaya çıkabilir.

D. Söz konusu suçun manevi unsuru için genel kast yeterli değildir. Ayrıca özel kast da aranır. Cebir ve tehdide başvurma bilinç ve iradesi genel kastı, maddede sayılan siyasi hakların kullanılmasını engellemek amacı ise özel kastı oluşturur. Failde böyle bir amaç yoksa, başka suçlardan (örneğin tehdit veya cebir suçundan) söz edilebilir.

Siyasi Partinin Faaliyetini Etkileme

TCK'nın 114. maddesinin 2. fıkrasına göre "Cebir veya tehdit kullanılarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla bir siyasi partinin faaliyetlerini" engelleyen kimse cezalandırılır.

A. Bu suçun pasif süjesi sadece siyasi partiler olabilir. Herhangi bir siyasi parti olması mümkündür. Yeter ki, şu veya bu şekilde varlığı sona ermiş olmasın.

B. Suçun *maddi unsuru,* cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla bir siyasi partinin faaliyetini engellemekten ibarettir.

C. *Maddi unsurun* tamamlanması için cebir veya tehdit ya da hukuka aykırı başka bir davranışla bir siyasi partinin faaliyetinin engellenmesi yeterlidir. Bu engellemenin süresi

önemli değildir. Engelleme zaman içerisinde devam edecek olursa kesintisiz suç durumu söz konusu olur.

Tamamlanması için siyasi partinin faaliyetinin engellenmesi şart koşulduğundan, bu suça teşebbüs mümkündür.

D. *Manevi unsurun* oluşması için, failin bir siyasi partinin faaliyetini engellemek bilinç ve iradesine sahip olması gerekir.

Cebir veya tehdit ya da hukuka aykırı başka bir davranış, siyasi partinin faaliyetini engellemeye yönelik olmalıdır. Cebir ve tehditten ne anlamak gerektiği yukarıda açıklanmıştır. "Hukuka aykırı başka bir davranış" ile kastedilenin ne tür davranışlar olduğu açık değildir. Bununla beraber örneğin gösteri ve gürültü yaparak ya da hileli davranışlarla bu suçun işlenmesi mümkündür. Gürültü veya gösteri yaparak bir siyasi partinin miting yapmasını önlemek durumunda olduğu gibi.

Konut Dokunulmazlığını İhlâl

TCK'nın 116. maddesinin 1. fıkrasına göre "Bir kimsenin konutuna, konutunun eklentilerine rızasına aykırı olarak giren veya rıza ile girdikten sonra buradan çıkmayan kişi" cezalandırılır.

A. Bu norm, insan kişiliğinin serbestçe gelişip ortaya çıkabilmesinin zorunlu şartı olan özel ikamete mahsus yerlerin huzuruna ve güvenliğine ilişkin genel menfaati korumak amacını gütmektedir. Başka bir deyişle bu norm, Anayasanın 21. maddesiyle herkese tanınmış olan bir hakkı, yani özel kullanıma tahsis edilmiş yerlerde başkalarının bu yerlere zorla girmesinden masun olarak yaşamak hakkını korumaktadır. Şu halde söz konusu suçun *hukuki konusu* özel kullanıma tahsis edilmiş yerlerin huzuruna ilişkin hukuki varlık veya menfaattir.

B. Konut kavramı biri dar, diğeri geniş olmak üzere iki şekilde anlaşılmaktadır.

Dar anlamda konut, evi ifade eder. Buna göre bir yerin konut sayılabilmesi için, o yerin ev ihtiyaçlarına tahsis edilmiş olması gerekir.

Geniş anlamda konut, bireyin kendi faaliyetine tahsis ettiği her yeri ifade eder.

Belirtmek gerekir ki, kişi özgürlüğünün geniş bir kavram oluşu, konutu dar anlamda anlamaya engeldir. Esasen çoğunluk konutu geniş anlamda anlamaktadır.

Ev şüphesiz konuttur. Evden başka yerler de konut sayılabilir. Örneğin gemi kamarası, çadır gibi. Ancak bunun için o yerin bireysel faaliyete tahsis edilmiş olması gerekir; yani tahsis iradesi aranır.

Tahsis iradesinin meşru olması gerekir. Bu itibarla evin asıl sahibi, başkaları tarafından işgal edilmiş olan eve girecek olursa konut dokunulmazlığını ihlâl söz konusu olmaz.

İş yerlerinin konut kavramına dahil olup olmadığı mülga Ceza Kanunu döneminde tartışmalıydı. Zira bu Kanunda konuya ilişkin açık hüküm yoktu. Oysa yürürlükteki Ceza Kanunu, "açık bir rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi mutat olan yerler dışında kalan işyerleri ve eklentileri" ni konut kapsamına almıştır (m. 116, f. 2). Örneğin avukatlık bürosu veya doktor muayenehanesi gibi. Ancak "açık rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi mutat olan yerler" in ve eklentilerinin (örneğin mağazaların) konut kavramına dahil olup olmadığı konusu açık değildir. Madde gerekçesinde, halka açık olmadıkları zamanlarda buralara girmenin de konut dokunulmazlığını ihlâl suçunu oluşturacağı ifade edilmekte ise de, 116. maddenin ikinci fıkrası hükmünden bu sonuca varmak mümkün gözükmemektedir.

Bir kimse diğer bir kimsenin işyerine onun rızası olmamasına rağmen girerse konut dokunulmazlığını ihlâl suçunu işlemiş olur mu?

SIRA SİZDE 3

Kanun, sadece konuta değil, onun eklentilerine (müştemilatına) girmeyi veya buradan çıkmamayı da suç saymıştır.

Nerelerin eklenti sayılacağı konusunda kanunda açıklık yoktur. Bir yerin eklenti sayılabilmesi için konuta bitişik veya çok yakın olması şart değildir. Örneğin balkon, apartman koridoru eklentidir. Bir bahçe içindeki yazlık dinlenme mahalli de eklentidir.

Etrafı çevrili yerleri eklentiden saymak kolaydır. Ama her zaman eklenti değildir. Örneğin büyük bir malikânenin uzağındaki yazlık kulübe eklenti sayılmaz.

Kanun, eklentileri, konutu koruma yönünden zorunlu gördüğü için korumaktadır. Öyleyse içine girilmesi konutun huzurunu bozabilecek mahaller eklenti sayılır.

Bir yerin eklenti sayılması için etrafının çit, duvar, hendek vs. ile çevrili olması şart değildir. Ancak kişinin tahsis iradesini ortaya koyacak bazı maddi işaretlere gerek vardır.

C. Bu suçun faili herhangi bir kimse olabilir. Kiraya veren de kiracı aleyhine bu suçu işleyebilir. Buna karşılık aile ile birlikte yaşayan ailenin bir bireyi bu suçun faili olamaz. Ailenin bireyi ancak, aile ile birlikte yaşama hakkını kaybetmiş ise bu suçu işleyebilir. Örneğin haklarında ayrılık kararı verilen eşlerden biri diğerinin konut dokunulmazlığını ihlâl edebilir. Aynı şekilde aynı konutta birlikte yaşayan kişiler de, birlikte yaşama durumu devam ettiği sürece, bu suçun faili olamazlar.

D. Suçun maddi unsuru, bir kimsenin konutuna ve eklentilerine, rızasına aykırı olarak girmek veya rıza ile girdikten sonra, rıza sona erdiği halde, çıkmamaktan ibarettir.

Girmek, kişinin kapıdan veya normal olmayan bir şekilde bütünü itibariyle girmesini ifade eder. Bu itibarla aralıktan bir kolu veya bacağı ya da başı sokmak yeterli değildir. Çıkmamak, belli bir yerde kalmaya devam etmeyi ifade eder.

Bir yere girmek, faile engel olmak hakkına sahip olan kişinin iradesine aykırı olmalıdır. Girmek, hile ile veya gizlice olduğunda da rıza yoktur. Rıza açık veya üstü kapalı olabilir. Konutun kapısının açık olması, her zaman rızanın varlığını göstermez. Aynı şekilde konut sahibinin sessiz kalması, her zaman rızanın varlığı anlamına gelmez. Konut sahibinin basit bir karşı çıkışı rızanın yokluğunu gösterir. Zor kullanması şart değildir.

Konut bir kişiye ait ise, bu kişinin rızası yeterlidir. Konutun birden çok kişiye ait olması durumunda bunlardan birinin rızasının yeterli olup olmadığı tartışma konusuydu. Yürürlükteki Ceza Kanunu "Evlilik birliğinde aile bireylerinden veya konutun birden fazla kişi tarafından ortak kullanılması durumunda bu kişilerden birinin" rızasının yeterli olacağını hükme bağlamıştır. Ancak açıklanan rızanın meşru amaca yönelik olması şartı aranmaktadır (TCK. m.116, f.3). Bu itibarla eşlerden birinin, örneğin zina yapmak üzere, failin ortak kullanılan konuta girmesi için verdiği izin geçersizdir.

E. Suç, girme ipotezinde, failin, konut sahibinin rızasına aykırı olarak başkasının konutuna girdiği anda, çıkmama ipotezinde konut sahibinin rızası sona erdiği halde konutta kalmaya devam ettiği anda tamamlanmış olur. Konut dokunulmazlığını ihlâl suçu muhtemelen kesintisiz bir suçtur ve bu suça teşebbüs mümkündür.

F. Konut dokunulmazlığını ihlal suçu kasıtlı bir suçtur. Genel kast yeterlidir. Kastın varlığı için, failde bir konutun veya eklentilerinin başkasına ait olduğu ve buraya giriş ve orada kalışın sahibinin rızasına tabi bulunduğu bilinci ile bu yere girmek ve orada kalmak iradesinin varlığı yeterlidir.

G. Girmek ve çıkmamak maddî içtima sonucunu doğurmaz. Çünkü bunlar aynı kanunî tipin cezası eşit iki oluş şeklidir.

Ancak bu suç başka suçlarla içtima edebilir. Örneğin girme ve çıkmama vesilesiyle işlenen cinsel saldırı, yağma gibi suçlarla içtima edebilir. Bu suç, hırsızlıkla ancak hırsızlığın, girmenin veya çıkmamanın amacı olmaması durumunda içtima edebilir. Çünkü konut dokunulmazlığının ihlali hırsızlık yapmak için gerçekleştirilmiş ise ortada ağırlaştırılmış bir hırsızlık suçu vardır.

H. Girme veya çıkmama fiilinin cebir veya tehdide başvurarak ya da gece vakti işlenmesi cezayı ağırlaştıran nedenlerdir (TCK. m.116, f.4).

İ. Rızaya aykırı olarak girme veya çıkmama fiilinin, açık bir rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi mutat olan yerler dışında kalan iş yerleri veya eklentileri ile ilgili olarak işlenmiş olması cezayı azaltan bir neden sayılmıştır (TCK. m.116, f.2).

J. Konut dokunulmazlığını ihlal suçunun basit şeklinin ve hafifletilmiş şeklinin soruşturulması ve kovuşturulması mağdurunun şikâyetine tabi tutulmuştur. Ancak konut dokunulmazlığını ihlal suçunun hırsızlık suçunu işlemek amacıyla işlenmiş olması halinde, şikâyet aranmaz (TCK m.142, f.4).

Aynı şekilde bu suçun ağırlaştırılmış şekli (TCK. m.116, f.4) de resen soruşturulur ve kovuşturulur.

Ortak Hükümler

Ceza Kanununun 119. maddesinde özgürlüğe karşı suçlardan bazıları, bu arada siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi ve konut dokunulmazlığının ihlali suçları ile ilgili ortak hükümler yer almaktadır.

A) Bu suçların a) silahla, b) kişinin kendisini tanınmayacak bir hale koyması suretiyle, c) imzasız mektupla, d) özel işaretlerle, e) birden fazla kişi tarafından birlikte, f) var olan ve var sayılan suç örgütlerinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi cezayı ağırlaştırıcı neden sayılmıştır (TCK m. 119, f.1).

Bu ağırlaştırıcı nedenler daha önce açıklanmıştı.

B) Yukarıda sözü edilen suçların işlenmesi aşamasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler de uygulanır (TCK m. 119, f.1).

ŞEREFE KARŞI SUÇLAR

Şeref (Onur) Kavramı

Şeref: Kişinin sosyal değerini oluşturan şartların bütünüdür.

Gerçek anlamıyla **şeref,** kişinin sosyal değerini oluşturan şartların bütünüdür. Daha kesin bir ifade ile şeref, bireyin içinde yaşadığı ortamda sahip olduğu değeri oluşturan moral (dürüstlük, samimiyet vb.), entelektüel (zeka, eğitim, terbiye vb.), fizik (sağlık, görünüş vb.) ve diğer niteliklerin bütünüdür.

Ceza hukuku bu şekilde anlaşılan şereften çok, onun yansımalarını nazara alır. Bu yansımalar sübjektif ve objektif yansımalardır.

Şerefin sübjektif yansıması, bireyin kendi nitelikleri (meziyetleri) hakkında yapmış olduğu değerlendirmeden oluşur. Başka bir deyişle bir kimsenin kendi sosyal değeri hakkındaki düşüncesinden ibarettir.

Şerefin objektif yansıması ise, başkalarının hükmünden oluşur. Yani başkalarının birey hakkındaki düşüncelerinden veya bireyin toplumda sahip bulunduğu itibardan ibarettir.

İnsan tarafından ihlal edilen şerefin kendisi değil, bir kimsenin kendi sosyal değeri hakkındaki duygu veya düşüncesi ve bireyin toplumda sahip bulunduğu itibardır. Zira bir nitelikler bütünü olarak şeref ne ise odur. Nitekim insanın içkin veya öz değerinin hiçbir şekilde başka bir insan tarafından zarara sokulmayacağı, özellikle Alman doktrini tarafından savunulmuştur.

Bir kimsenin kendi sosyal değeri hakkındaki duygu ve düşüncesinin ihlali, bir bireyin diğer bir bireye şeref kırıcı fiiller veya nitelikler yönelttiğinde gerçekleşir. Nitekim bir kimseye bu tür fiil veya nitelikler yöneltilmesi o kimsede bir küçülme duygusu ve bu küçülme duygusu ile birlikte manevi bir acı doğurabilir. Bu, aynı zamanda kişinin sahip olduğu itibarı da yok edebilir veya azaltabilir.

Bu itibarla hakaret suçlarını öngören normlar tarafından korunan ve bu suçlar ile ihlâl edilen, bir kimsenin kendi sosyal değeri hakkındaki duygusu ve toplumda sahip bulunduğu itibardır.

Hukuk düzeni bu suçları oluşturan fiilleri cezalandırmakla toplumu oluşturan bireylerin sosyal kişiliklerine gerekli saygıyı sağlamak amacını gütmektedir.

Hukuk düzeninin hakaret suçlarını cezalandırmaktaki amacı nedir?

SIRA SİZDE 4

TCK, şerefin her iki yansımasını da nazara almakta ve böylece şerefin gerek objektif gerek sübjektif yansımalarını korumaktadır. Nitekim maddede yer alan "onur", "şeref" ve "saygınlık" ibareleri (TCK. m.125) şerefin her iki yansımasını da kapsayacak niteliktedir.

Hakaret Suçlarının Türleri

Özel hakaret suçları, Kanunun çeşitli maddelerinde yer almaktadır. Örneğin Cumhurbaşkanına hakaret (TCK. m.299), Devletin egemenlik alametlerini aşağılama (TCK. m.300), Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama (TCK. m.301) gibi.

Şeref varlığını ihlal eden fiiller çeşitli suçları oluşturmaktadırlar. Bunlardan bazıları sadece insanın şerefini ihlal ettikleri halde, diğer bazıları şereften başka varlıkları da ihlal ederler. Sadece insanın şeref varlığını ihlal eden suçlara genel hakaret suçları, şereften başka varlıkları da ihlal eden suçlara özel hakaret suçları adı verilir. Söz konusu suçların unsurlarının incelenmesine geçmeden önce bu suçların bazı özellikleri ele alınacaktır.

Ceza Kanunu, genel hakaret suçlarını 125. maddesinde düzenlemiştir.

Ortak Özellikler

A. Hakaret suçu bir düşüncenin açıklanmasından ibarettir. Diğer bütün bu tür suçlarda olduğu gibi, hakaret suçlarının tamamlanması için de, saldırgan ifadenin diğer kişiler tarafından öğrenilmesi, yani başkaları tarafından algılanması gerekir.

Bir ibarenin incitici, aşağılayıcı olup olmadığı sorunu son derece izafidir ve zamana, yere ve kişilere göre değişir. Gerçekten belli bir zamanda veya belli bir ortamda incitici, aşağılayıcı sayılan bir ibare, başka bir zamanda veya ortamda böyle sayılmayabilir. Örneğin; faşist bir yönetimin hakim olduğu bir ülkede bir kimseyi faşist olarak nitelendirmek incitici, aşağılayıcı sayılmaz. Oysa demokratik bir toplumda aynı ibare, kural olarak, şerefe saldırı şeklinde değerlendirilir.

B. Saldırıyı oluşturan söz, yazı ve işaretlerin anlamı, bütün kişiler yönünden daima aynı değildir. Önemli olan bunların objektif anlamıdır. Yani söz, yazı ve işaretlerin, fiilin gerçekleştirildiği ortamdaki insanların çoğunluğunun bunlar hakkındaki kanaatlerine göre sahip oldukları anlam esas alınır.

Söz, yazı ve işaretlerin ne ölçüde incitici, aşağılayıcı olduğu konusunda da aynı şeyleri söylemek gerekir. Bu nedenle hukuk, pasif süjenin özel duyarlılığını nazara almaz.

Öte yandan bir sözün ağırlığı, onun ciddi bir toplantıda veya bir eğlence sırasında söylenmiş olmasına göre değişir.

Bir ibarenin incitici, aşağılayıcı olup olmadığı, bu ibarenin yöneltildiği kişinin sosyal durumuna da bağlıdır. Bu itibarla örneğin, bir kimsenin belli bir disiplini bilmediğini söylemek mesleği gereği o disiplini bilmesi gereken kimse yönünden incitici, aşağılayıcı kabul edilebilir. Buna karşılık diğer kimseler yönünden durum aynı değildir. Örneğin, bir hukukçuya "fiziğin f'sini bilmez" denecek olursa kendisini saldırıya uğramış hissetmez.

Bu konuda göz önünde tutulması gereken bir husus da, asgari bir şeref ve itibarın var olduğu ve bunun sadece insan olma vakıası gereği bütün kişiler için ortak olduğudur. Bu şeref ve itibara herhangi bir kişi yönünden saygı gösterilmelidir. Bu husus, kanuni şerefsizliği ve sosyal imtiyazları ortadan kaldırmak suretiyle en önemli gelişmelerinden birini gerçekleştirmiş olan modern uygarlığın bir gereğidir. Ancak bu asgari şeref ve itibar ötesinde, incitici, aşağılayıcı fiilin özelliği saldırıya uğrayanın sosyal konumuna bağlıdır.

Göz ardı edilmemesi gereken bir husus da, bir kişiye isnat edilen fiilin veya yakıştırılan niteliğin gerçek olmasının, tek başına hareketin saldırgan özelliğini ortadan kaldırmayacağıdır. Hırsızlıktan mahkûm olan bir kimseye, gereksiz yere, hırsız denemeyeceği gibi topal bir kimseye de topal denemez. Zira hırsız ve topal da kendilerine saygı gösterilmesini, yani zorunluluk olmadan alçaltıcı beyanlarla karşı karşıya bırakılmamalarını istemek hakkına sahiptirler. Bir kimseye isnat edilen hususların doğruluğu, ancak kanunda öngörülen durumlarda fiilin gayri meşruluğunu ortadan kaldırır.

C. 125. maddede "bir kimse" denmek suretiyle, hakaret suçlarının pasif süjesinin herhangi bir kimse olabileceği kabul edilmektedir.

Burada üzerinde durulması gereken sorun, anlama ve isteme yeteneğinden yoksun olan kimselerin yani küçüklerin veya akıl hastalarının bu suçların pasif süjesi olabilip olamayacaklarıdır.

Bu suçlar tehlike suçu olduklarına, yani bunların tamamlanması için mağdurun şeref varlığının gerçekten zarar görmesi gerekmediğine göre, mağdurun küçük veya akıl hastası

olması, hakaret fiilinin suç sayılmasına engel değildir. Bu kimseler yönünden korunan şerefin objektif yansımasıdır. Bu itibarla bir şeref duygusundan yoksun olan ve hakkında söylenen sözlerden etkilenme yeteneğine sahip bulunmayan küçük veya akıl hastası dahi, yaşadığı ortamda bir saygınlığa (itibara) sahiptir ve saygınlığı tehlikeye koyan hareketlerin cezalandırılması gerekir.

Pasif süre ile ilgili olarak üzerinde çok tartışılan bir sorun da, tüzel kişilerin hakaret suçlarının pasif süjesi olabilip olmayacaklarıdır.

Kanımızca bütün tüzel kişilerin özellikle ticaret şirketlerinin kendilerine özgü bir şeref ve saygınlığı vardır. Öyle ise tüzel kişilere karşı da hakaret ve sövme suçları işlenebilir. Yani bunlar dahi hakaret suçlarının pasif süjesi olabilirler.

Mevzuattaki duruma gelince: Ceza Kanunu, 125. maddesinde hakaret suçlarında pasif süjeyi, gerçek kişileri ifade eden "kimse" ibaresiyle belirlemiştir. Ayrıca söz konusu maddenin son fıkrasında, mülga Ceza Kanununun aksine, kurulların dahi bu suçların pasif süjesi olamayacaklarını, suçun kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılacağını, ancak bu durumda tek bir hakaretten dolayı ceza verileceğini ve bunun 43. maddeye göre artırılacağını öngörmüştür (TCK. m.125, f.5). Bütün bunlar Ceza Kanununa göre tüzel kişilerin bu suçların pasif süjesi olamayacaklarını ortaya koymaktadır. Bununla beraber, özel kanunlarda aksine bir düzenlemeye gidilmesi mümkündür. Örneğin Bankacılık Kanununda olduğu gibi.

Tüzel kişiler, hakaret suçlarının pasif süjesi olabilirler mi?

SIRA SİZDE 5

Hakaret suçlarının pasif süjeleri ile ilgili olarak tartışılan bir konu da, bu suçların ölülere karşı işlenip işlenemeyeceğidir. Tartışmalar üzerinde durmaksızın belirtmek gerekir ki, ölüler hakaret suçlarının pasif süjesi olamazlar. Zira bunlar kişi değildirler. Nitekim Ceza Kanununun 130/1. maddesinde açıkça hükme bağlanan ölmüş bir kimsenin hatırasına hakaret ve aynı maddenin 2. fıkrasında öngörülen ölünün ceset ve kemiklerini aşağılama suçları, aslında o kimsenin hatırasına, cesedine veya kemiklerine saygı gösterilmesinde menfaati bulunan yakınlarına (veya ailesine) saldırı niteliğindedir. Suçun pasif süjeleri bu kimselerdir; yoksa hatırasına, cesedine veya kemiklerine saldırılan ölü değildir.

Hakaret suçlarının pasif süjesi yönünden üzerinde durulması gereken son bir husus da mağdurun belli olmasıdır. Bu suçlar her hangi bir kimseye karşı işlenebileceğinden, önemli olan mağdurun sıfatı değil, ferden belli olmasıdır. Bu itibarla eğer hakaret belli bir kimseye yönelmemiş ise, hiç kimsenin şeref ve saygınlığı ihlal edilmiş sayılmaz.

Belirtmek gerekir ki, mağdurun belli olması için, onun adından söz edilmiş olması gerekmez. Nitekim TCK'nın 126. maddesi de "mağdurun ismi açıkça belirtilmemiş ..... olsa bile, ... mağdurun şahsına yönelik bulunduğunda duraksanmayacak bir durum varsa ..... ismi belirtilmiş ..... sayılır" denilmektedir. Bu itibarla fail, bir kimsenin adının sadece baş harflerinden veya herkesçe bilinen bir sıfat veya lakabından, yahut alışkanlıklarından söz ettiğinde de mağdur bellidir ve somuttur.

Birkaç kişiyi birlikte tahkirde, bu kişilerden hepsinin mi yoksa sadece bazılarının mı hedef alındığına bakmak gerekir. Hepsi hedef alınmışsa, ayrıca bir belirlemeye gerek olmaksızın hepsinin şerefine saldırıda bulunulmuş ve ihlal edilen şeref varlığı sayısınca suç işlenmiş olur. Birkaç kişiden yalnız bazılarının aşağılanması istendiğinde, kimlerin hedef alındığı belli ise sadece onlar suçun mağdurudur, yok eğer hedef alınan kişileri belirlemek mümkün değilse suçun varlığından söz edilemez.

D. Hakaret suçlarının soruşturulması ve kovuşturulması usulüne gelince: TCK'nın 131. maddesinin 1. fıkrasına göre bu suçların soruşturulması ve kovuşturulması mağdurun şikâyeti şartına bağlanmıştır. Ancak aynı hükümde kamu görevlisine karşı görevi nedeniyle işlenen hakaret suçlarının re'sen soruşturulacağı ve kovuşturulacağı öngörülmüştür.

Mağdurun şikâyet hakkını kullanmadan ölmesi veya hakaret suçunun ölünün hatırasına karşı işlenmiş olması durumunda ölenin yakınları şikâyette bulunabilirler (m.131, f.2). Mağdurun şikâyet hakkını kullanmadan ölmesi durumunda yakınlarının bu hakkı kullanabilmesi için, altı aylık sürenin dolmamış olması gerekir.

Huzurda Hakaret

TCK'nın 125. maddesinin 1. fıkrasına göre "Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi" cezalandırılır.

Birinci fıkranın ikinci cümlesinde gıyapta hakaret düzenlendiğine göre yukarıda belirtilen birinci cümlenin huzurda haraketi düzenlediğini kabul etmek gerekir.

A. Kanun bu suçun *maddî unsuru* yönünden iki ayrı ipotez öngörmüştür. Bunlar somut bir fiil veya olgu isnat etmek ve sövmektir.

Fiil: İnsan iradesinin olumlu veya olumsuz şekilde ortaya konulmasıdır.

a. Buradaki **fiil**den maksat, insan iradesinin olumlu veya olumsuz şekilde ortaya konulmasıdır. Bu nedenle sadece bir niteliğin veya kötü huyun isnat edilmesi bu ipotezi oluşturmaz. Örneğin bir kimsenin "korkak" veya "serseri" olduğunun söylenmesi durumunda olduğu gibi. Bu tür nitelendirmeler "sövme" ipotezini oluşturabilir.

Öte yandan isnadın gerçekleşmiş bir fiile ilişkin olması gerekir. Bu nedenle bir kimseye ahlâkî olmayan niyet ve projeler isnat edilmesi halinde gerçekleşmiş bir fiil isnadından söz edilemez. Bu durumda da yine "sövme" durumu söz konusu olabilir.

Fiil isnadı suretiyle huzurda hakaret suçunun meydana gelebilmesi için isnat edilen fiil "somut", yani belirli, gerçekliği algılanabilen bir fiil olmalıdır. Fiilin böyle sayılabilmesi için kişiye, konuya, yere, zamana ve şekle ilişkin bir kısım belirleyici unsurlardan söz edilmiş olmalıdır. Şüphesiz bu unsurlarının tamamının belirtilmiş olması şart değildir; fiili belirli kılacak kadarının belirtilmiş olması yeterlidir. Fiilin belirli veya somut sayılması için, yukarıda değinilen unsurlardan ne kadarının yeterli olduğunu her somut olayda yargıç kararlaştıracaktır.

İsnat olunan fiilin gerçeğe uygun olup olmaması suçun oluşumunu etkilemez. Aynı şekilde bilinen bir olayı başkalarına söyleyen kimse de hakaret suçunu işlemiş olur. Örneğin; gazetede yayımlanmış hakaretamiz bir yazıyı tekrar yayımlayan da hakaret suçunu işlemiş olur.

Şeref ve saygınlığın ihlal edilmiş olması için, isnat olunan fiilin, bir insan fiili olabilmesi gerekir. Nitekim isnat edilen fiil imkânsız olmakla kalmayıp, herkes tarafından da böyle kabul ediliyorsa ortada suç yoktur. Zira bu durumda isnat edilen fiil mağdurun şeref ve saygınlığını ihlal etmeye elverişli değildir. Ancak aslında imkânsız olan bir fiili belli bir toplulukta mümkün kabul edenler varsa, o topluluk içinde bu tür fiillerin isnadı hakaret suçunu oluşturabilir. Örneğin, batıl inançları olan bir toplumda bir kimsenin büyü yaparak diğer bir kimseyi öldürdüğünü söylemek gibi.

Birinci ipotezde yer alan "olgu" ile kastedilen ise, gerçekleşmiş olan veya olmuş olan bir olaydır.

İsnat olunan somut fiil veya olgu şeref ve saygınlığı ihlal edici, zedeleyici nitelikte olmalıdır.

İsnat edilen fiilin veya olgunun ne zaman aşağılamayı içerdiğini belirlemede güçlüklerle karşılaşılmaktadır.

Bazı fiiller, bu halleriyle, gayri ahlâkî ve hakaretamiz sayılırlar. Bunların isnadı mutlak anlamda aşağılamayı içerir. Örneğin, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtekârlık fiilleri gibi.

Diğer bazı fiiller her yerde ve her zaman herkes tarafından şeref ve saygınlığı ihlal edici olarak değerlendirilmemekle beraber, bazı kimseler tarafından böyle kabul edilebilir.

Şu halde bu konuda esas alınacak ölçüt, genel ve ortalama halk topluluğunun düşünüş ve anlayışı, yani toplumda geçerli olan örf ve âdettir.

SIRA SİZDE 6 **İsnat edilen fiilin şeref ve saygınlığı zedeleyici, ihlâl edici olduğu hangi ölçütlere göre belirlenir?**

Suçun varlığı için, somut veya belirli ve aşağılamayı içeren fiilin mağdura isnat edilmesi gerekir.

Bu konu ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken hususlardan biri, dolayısıyla hakaret, diğeri ise isnadın biçimidir.

Bazen belli bir kişiye yönelik hakaret, bir başka kişinin şerefini de ihlal edebilir. Örneğin, eşlerden birine zina fiili isnat edildiğinde diğerinin de şeref ve saygınlığı ihlal edilmiş olur. Doktrin ve mahkeme kararları ancak çok yakın akrabalar (üstsoy, altsoy, kardeş ve eş gibi) arasında dolayısıyla hakareti kabul etmektedir. Dolayısıyla hakarete uğrayan kişi de şikâyet hakkına sahiptir.

Belirli fiilin isnat ediliş biçimi konusunda Kanunda açıklık yoktur. Bu nedenle sözle, yazıyla, resim veya işaretle isnat mümkündür.

İsnadın açık olması şart değildir. Nitekim TCK'nın 126. maddesinde hakaret suçunun işlenmesinde "isnat üstü kapalı geçiştirilmiş olsa bile, eğer niteliğinde .... duraksanmayacak bir durum varsa ..... hakaret açıklanmış sayılır" denilmektedir.

b. Sövmeden maksat, bir kimseye şeref ve saygınlığı ihlal edici nitelikler, huylar veya sıfatlar izafe etmek ya da sövgüler söylemektir.

Sövme: Bir kimseye şeref ve saygınlığı ihlâl edici nitelikler, huylar veya sıfatlar izafe etmek veya sövgüler söylemektir.

Bu itibarla mağdurun şerefine belirli bir fiil veya olgu isnat etmek suretiyle değil de, bir nitelendirme veya sövgüyle saldırılmışsa sövmek suretiyle hakaret suçu söz konusu olur. Örneğin, korkak, aptal, serseri, budala, ayyaş gibi kötü huy ve nitelikler yakıştırılması veya küfredilmesi durumunda olduğu gibi. Yakıştırılan nitelik, mağdurun bedensel arızasına da ilişkin olabilir. Örneğin, bir kimse hakkında şaşı, topal, kambur demek suretiyle veya hastalık yakıştırmak suretiyle de bu suç işlenebilir.

Mağdura isnat edilen fiil veya olgunun somut veya belli olmaması durumunda da sövme ipotezi söz konusu olabilir. Örneğin, bir kimse hakkında katil, hırsız, dolandırıcı gibi sözlerin söylenmesi durumunda olduğu gibi.

Sövme ipotezinden söz edilebilmesi için mağdura yöneltilen nitelendirmelerin ve sövgülerin aşağılayıcı olması, yani kamuoyu tarafından veya örf ve âdete göre mağdurun şeref ve saygınlığını sarsıcı olarak kabul edilmesi gerekir.

Belirtmek gerekir ki, sövmek suretiyle hakaret suçu da dolaylı şekilde işlenebilir. Örneğin evli bir erkeğe boynuzlu demek durumunda kocaya karşı doğrudan, karısına karşı ise dolaylı olarak hakaret suçu işlenmiş olur.

B. Fiilin mağdurun huzurunda işlenmiş sayılması için, hakaretin bizzat mağdurca öğrenilmiş olması gerekli ve yeterli olduğundan, fail ile mağdurun yüz yüze gelmeleri şart değildir. Söylenen sözlerin mağdur tarafından doğrudan doğruya duyulması ve bu sonuca failin bilerek ve isteyerek neden olmuş bulunması yeterlidir.

C. Hakaretin *manevi unsuru* kasttır. Hakaret suçunun manevi unsuru yönünden genel kast, yani failin isnadın veya sövmenin konusunun aşağılayıcı anlamını ve mağdurun hazır olduğunu bilerek isnadı ve sövmeyi gerçekleştirmek iradesine sahip olması yeterlidir.

Hakaret suçu yönünden kasttan ne anlamak gerektiği konusu son derece tartışmalıdır. Oldukça yaygın bir anlayış hakaret suçları yönünden manevi unsurun gerçekleştiğini söyleyebilmek için, failde genel kasttan ayrı olarak aşağılama (tahkir) amacının da bulunması gerektiğini savunur. Böyle düşünenler, faildeki tekdir etme, bilgi verme, eleştirme, şaka yapma, anlatma gibi maksatların kastı ortadan kaldırıldığını savunmaktadırlar. Nitekim kanun koyucu failde ayrıca aşağılama amacının bulunmasını isteseydi suçu öngören normda bu amaca da yer verirdi. Ancak söz konusu normda böyle bir amaca, dolayısıyla özel kasta yer verilmemiştir.

Gıyapta Hakaret

TCK'nın 125. maddesinin 1. fıkrasının son cümlesinde "Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için en az üç kişi ile ihtilat ederek işlenmesi gerekir" denilmektedir.

Huzurda hakaret ile gıyapta hakaret arasındaki fark, birincisinde fiilin işlenmesi sırasında mağdurun huzurda bulunması, ikincisi yönünden ise **ihtilat** şartının aranmasıdır.

İhtilat: Ceza hukuku anlamında, hakaret fiilinin toplu veya dağınık en az üç kişiyle birleşerek işlenmesidir.

İhtilat şartı bu suçun mahiyetinden kaynaklanmaktadır. Şeref ve özellikle şerefin objektif yansıması olan saygınlık, ancak isnat olunan ve aşağılamayı içeren belirli fiili veya nitelendirmeyi üçüncü kişilerin öğrenmeleri halinde ihlal edilmiş olur. Çünkü hakaret yönünden fail, mağdur hakkında düşmanca bir düşünce veya duyguyu açıklamakla kalmamakta, belirli bir olaya dayanarak bir değer yargısında da bulunmaktadır. Bu itibarla

ancak bu yargıya başkalarının da katılımını sağlamak durumunda kanunun öngördüğü sonuçlar meydana gelebilir.

125. maddeye göre en az üç kişi ile *"ihtilat"* şarttır.

Kanun *ihtilat*ın şeklinden söz etmemektedir. Bu nedenle kullanılan aracın önemi yoktur. Yeter ki kullanılan araç, isnat edilen belli fiili veya olguyu veya nitelendirmeyi ya da sövgüyü üçüncü kişilerin bilgisine ulaştırmaya elverişli olsun.

İhtilatın en basit ve yaygın şekli, aşağılamayı içeren sözlerin ikiden fazla kişinin huzurunda söylenmesidir. Ancak failin, bu kişilerin birine veya hepsine hitap etmesi gerekmez. Nitekim umumî bir mahalde ikiden fazla kişinin duyabileceği biçimde bir kimseye hakaret etme halinde *ihtilat* gerçekleşmiş olur.

İhtilat unsurunun varlığı için failin *ihtilat* ettiği kimseleri tanıması şart değil ise de, *ihtilat* ın failin fiilinden ileri gelmesi, yani failin hareketi ile *ihtilat* arasında bir nedensellik bulunması gerekir. Bu nedenle fail bir kişi ile *ihtilat* ettiği halde, başkaları failin bilgisi olmadan, başkaları söylenenleri duysa yahut failin *ihtilat* ettiği kişi, yine failin bilgisi olmadan, başka kişilerle *ihtilat* etse, *ihtilat* unsuru gerçekleşmiş olmaz. Bu açıklamalardan da anlaşıldığı üzere, burada önemli olan failin kaç kişi ile *ihtilat* etmek istediğidir.

İhtilat yazı ile de olabilir. Bu bakımdan mektupla işlenen hakaret sık rastlanan bir *ihtilat* biçimidir. İçeriği özünde aynı olan ve ikiden fazla kişiye yazılan mektupların hakaret suçu için gerekli olan *ihtilat*ı oluşturacağı kuşkusuzdur.

Bir kimsenin kendisine gelen ve başkası hakkında aşağılamayı içeren bir mektubu başkalarına göstermesi halinde, mektubu yazan yönünden *ihtilat* şartının gerçekleşip gerçekleşmediğini söyleyebilmek için, failin mektubun başkalarına gösterilmesini isteyip istemediğine bakmak gerekir.

İhtilat edilen kimselerin toplu veya dağınık olmaları önemli değildir. Ancak dağınık kimselerle *ihtilat* halinde isnadın aynı olması veya en azından esas unsurlarının aynı olması gerekir.

İhtilat edilen kimselerle gerçekleştirilen temaslar arasındaki aralıkların önemi yoktur. Suç, üçüncü *ihtilat*ın gerçekleştirildiği anda gerçekleşmiş olur.

İhtilat unsurunun gerçekleşmiş olması için, kendileri ile *ihtilat* edilen kimselerin isnadın aşağılayıcı anlamını anlayabilmeleri gerekir. Bu itibarla isnat edilebilir olmayan küçükler ve akıl hastaları ve *ihtilat*ın konusunu anlamak imkanından mutlak şekilde yoksun olanlar (örneğin, yazı yönünden âmâlar, söz yönünden sağırlar gibi) *ihtilat* için gerekli sayıya dahil sayılmazlar. Bu itibarla *ihtilat*ın varlığı için isnadın konusunu anlamak imkânına sahip olanların sadece hazır bulunmaları yetmez; bu kimselerin isnadın konusunu öğrenmiş olmaları da gerekir.

Mağdurun kendisi *ihtilat* için gerekli sayıya dahil değildir.

SIRA SİZDE 7

İhtilat için gerekli olan asgari sayı kaçtır?

B. Gıyapta hakaret suçu yönünden de *genel kast* yeterlidir. Bunun için failin mağdura yönelttiği isnatların, nitelendirmelerin veya sövgülerin aşağılayıcı anlamını bilerek ve ikiden fazla kişi ile ihtilat etmek isteyerek isnadı, nitelendirmeyi veya sövgüyü gerçekleştirmek iradesine sahip olması yeterlidir.

İleti Yoluyla Hakaret

TCK'nın 125. maddesinin 2. fıkrası, "fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir ileti ile işlenmesi" halini de huzurda ve gıyapta hakaret gibi cezalandırmaktadır.

A. Bu suçun *maddi unsuru*nun oluşması için, her şeyden önce ortada bir ileti olacaktır. Bu, sesli, yazılı veya görüntülü bir ileti olabilir. Örneğin mağdura hitaben yazılıp gönderilmiş olan mektup, telgraf, resim veya herhangi bir yazı veya mağdurla yapılan telefon konuşması yahut mağdura gönderilen görüntü ve ses kasedi veya ses bandı gibi.

Bu iletilerin mağduru muhatap almış olması, yani mağdura hitaben gerçekleştirilmiş olması gerekir.

Ayrıca iletinin içeriği muhatabın şeref ve saygınlığını aşağılayıcı nitelikte olmalıdır. Bu konuda huzurda ve gıyapta hakaret için söylenenler burada da geçerlidir.

B. Bu suçun *manevi unsuru* da genel kasttır. Bunun için failin, iletinin içeriğinin aşağılayıcı anlamını bilerek bunu iletide muhatap alınan kişiye iletmek bilinç ve iradesine sahip olması gerekir ve yeterlidir.

Hukuka Uygunluk Nedenleri

Hakaret suçları yönünden hakkın icrası şeklindeki hukuka uygunluk nedeni özel bir uygulama alanına sahiptir. İhbar ve şikâyet hakkının, iddia ve savunma hakkının (TCK. m.128), tarihi olayları aydınlatma hakkının, haber verme hakkının ve eleştirme hakkının icrası niteliğinde olan fiiller hukuka aykırı olarak nitelendirilemez.

Aynı şekilde mağdurun rızasına dayanan veya görevin yerine getirilmesi niteliğinde olan fiiller de hukuka aykırı olamaz ve hakaret suçlarını oluşturmaz.

Ancak bu sonuçlara varabilmek için hakkın, rızanın ve görevin sınırlarının aşılmamış olması gerekir.

Bu genel açıklamalardan sonra hakaret suçları yönünden özel olarak düzenlenmiş bulunan bir hukuka uygunluk nedeni olan iddia ve savunma dokunulmazlığına kısaca da olsa değinmekte yarar vardır.

TCK'nın 128. maddesine göre "Yargı mercileri veya idarî makamlar nezdinde yapılan yazılı veya sözlü başvuru, iddia ve savunmalar kapsamında, kişilerle ilgili olarak somut isnatlarda ya da olumsuz değerlendirmelerde bulunulması halinde" faile ceza verilmez.

Görülüyor ki yürürlükteki Ceza Kanunu, mülga Ceza Kanununun aksine, iddia ve savunma dokunulmazlığını yargı mercileri ile sınırlamamış, idarî makamlar nezdindeki başvuruları, iddiaları ve savunmaları da söz konusu dokunulmazlığın kapsamına almıştır.

Ancak bu dokunulmazlıktan söz edilebilmesi için isnat ve değerlendirmelerin, gerçek ve somut vakalara dayanması ve uyuşmazlıkla bağlantılı olması gerekir (TCK. m.129, f.1). Dolayısıyla uyuşmazlıkla bağlantılı olmayan isnat ve değerlendirmeler gerçek olsa bile, iddia ve savunma dokunulmazlığından söz edilemez.

Hakaret Suçlarına Etki Eden Nedenler

Hakaret suçları ile ilgili suça etki eden nedenler, cezayı ağırlaştıran nedenler ve cezayı hafifleten veya cezayı ortadan kaldıran nedenler olmak üzere iki başlık altında ele alınmaktadır.

A. Ceza Kanunu, buraya kadar açıklanan hakaret suçları ile ilgili olarak değişik ağırlaştırıcı nedenler öngörmüştür.

a. Hakaret suçunun kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenmiş olması (TCK. m.125, f.3, b.a).

Bu ağılaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için hakaretin kamu görevlisinin yüzüne karşı ve görevini yaptığı sırada işlenmiş olması şart değildir; görevinden dolayı işlenmiş olması yeterlidir.

b. Hakaret suçunun, mağdurun, dinî, siyasî, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı işlenmiş olması (TCK. m.125, f.2, b.b).

Bu ağrılaştırıcı nedenle, dolaylı şekilde de olsa, düşünce, vicdan, kanaat ve ibadet özgürlüğü ve bütün bunları açıklama ve yayma özgürlüğü de korunmaktır.

Söz konusu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için, hakareti oluşturan hareketin hükümde sayılan hususlarla ilişkilendirilmiş olması gerekir.

c. Hakaret suçunun kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle işlenmiş olması (TCK. m.125, f.3, b.c).

d. Hakaret suçunun alenen işlenmiş olması (TCK. m.125, f.4).

Kanun, aleniyeti tanımlamamıştır. Bu durumda, hakaret suçunun alenen işlenmiş sayılması için, fiilin gayri muayyen sayıda kişilerin algılayabileceği bir ortamda işlenmiş olması yeterlidir. Umumî yerlerde işlenmiş olması gerekmez.

B. Kanun hakaret suçlarıyla ilgili olarak cezayı azaltan veya tamamen ortadan kaldıran nedenler de öngörmüştür.

a. Hakaret suçunun haksız bir fiile tepki olarak işlenmiş olması (TCK. m.129, f.1).

Aslında özel haksız tahrik hali olan bu durumda faile verilecek ceza azaltılabileceği gibi, hiç ceza verilmeyebilir de. Bunun için tahriki oluşturan bir fiil olmalı, bu fiil hakarete uğrayan kişi tarafından işlenmiş ve haksız olmalıdır. Tahrikin hiddet veya şiddetli elem doğurmuş olması gerekmez.

b. Hakaret suçunun kasten yaralama suçuna tepki olarak işlenmiş olması (TCK. m.129, f.2).

Duruma göre meşru savunma veya özel haksız tahrik olarak nitelendirilebilecek olan bu cezasızlık nedeninin uygulanabilmesi için gerekli olan şart, faile karşı yaralama suçunun işlenmesinden, yani yaralama fiilinin haksız olmasından ibarettir. Bu itibarla kendisini usulüne uygun olarak yakalayan veya tutuklayan kolluk görevlisine karşı hakarette bulunan kimse bu cezasızlık nedenlerinden yararlanamaz.

c. Hakaret suçunun karşılıklı olarak işlenmiş olması (TCK. m.129, f.3).

Bu cezayı azaltan veya ortadan kaldıran nedenden söz edilebilmesi için hakaretin karşılıklı olarak işlenmiş olması gerekir. Mahkeme duruma göre ya iki tarafın veya olaya hangi tarafın neden olduğunu nazara alarak yalnız bir tarafın cezasını azaltabilecek veya hiç ceza vermeyebilecektir.

İsnadın İspatı

Hakaret suçları yönünden isnat edilen fiilin ispatı özel bir önem taşımaktadır. Nitekim hakaret suçlarında sanığa, mağdura isnat edilen fiilin gerçek olduğunu ispat imkânı verilip verilmeyeceği konusu çok tartışılmış ve bu konuda değişik sistemler benimsenmiştir.

Ceza Kanununa göre ispat imkânından söz edilebilmesi için, mağdura yöneltilen isnadın somut bir fiil olması ve bu fiilin suç teşkil etmesi, bir başka deyişle mağdura belli bir suçu işlediği belirtilerek hakaret edilmiş olması gerekir (TCK. m.127, f.1).

Mağdura isnat edilen ve suç oluşturan fiilin ispat edilmesi halinde hakaret suçunun failine ceza verilmez (TCK. m.127, f.1).

İsnat edilen ve suç oluşturan fiil nedeniyle mağdur hakkında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşince isnat ispatlanmış sayılır. Mahkûmiyet dışında bir karar söz konusu olduğunda isnat ispat edilmemiş sayılır ve hakaret suçunun faili cezadan kurtulamaz.

Mağdura isnat edilen ve suç oluşturan fiilden dolayı mağdur hakkında ceza davası açılmamışsa isnadı ispat isteminin kabul edilmesi için fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmalı veya şikâyet eden (mağdur) ispata razı olmalıdır (TCK. m.127, f.1).

İşlemiş olduğu bir suçtan dolayı daha önce kesin hükümle mahkûm olan ve böylece o fiili işlediği ispat edilmiş bulunan kişiye, bu fiilden söz edilerek, hakaret edilmiş olması durumunda, failin ispat istemi kabul edilmez ve fail hakaret suçundan dolayı cezalandırılır (TCK. m.127, f.2).

Özet

Özgürlük aleyhine işlenen suçların pek çoğunda ortak olan cebir ve tehdidi tespit edebilmek.

Özgürlük aleyhine işlenen suçların pek çoğunda şiddet ve tehdit kavramları karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle kişinin çeşitli özgürlükleri aleyhine işlenen söz konusu suçların incelenmesine geçmeden önce bu kavramların anlamlarını belirlemekte fayda vardır. Şiddet, gerçek veya var sanılan bir engeli ortadan kaldırmak için kişiler veya şeyler üzerinde fiziki enerji kullanmaktır. Tehdit ise, bir kimseye, gerçekleşmesi failin iradesine bağlı olan gelecekteki bir kötülüğü muhtemel göstermekten ibarettir.

Bir kimsenin diğer bir kimseyi hukuka aykırı olarak hareket özgürlüğünden mahrum etmesinin hangi durumlarda suç sayılacağını tespit edebilmek.

Bir kimseyi bir yere gitmek veya bir yerde kalmak özgürlüğünden, yani hareket özgürlüğünden mahrum bırakmak "Kişiyi Özgürlüğünden Yoksun Kılma" suçunu oluşturur. Bu suç hareketle işlenebileceği gibi ihmal ile de işlenebilir. Suçun oluşması için özgürlükten mahrumiyetin belli bir süre için devam etmiş olması gerekir.

Bir kimsenin siyasî haklarını kullanmasının engellenmesi hangi suçu oluşturacağını belirleyebilmek.

TCK. 114. maddesinde, siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi ile ilgili olarak iki ayrı suç ipotezi öngörmüştür: Bu ipotezlerden birincisi bireyin siyasi haklarını kullanmasını engelleme ipotezidir. 114. maddede sözü edilen ikinci suç ipotezi ise, cebir veya tehdit kullanılarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla bir siyasi partinin faaliyetlerini engellemektir.

Hakaret suçlarının türlerini ve bu suçların ortak özelliklerini sayabilmek.

Şeref varlığını ihlâl eden fiillerin oluşturdukları çeşitli suçlardan bazıları sadece insanın şerefini ihlâl ettiği halde, bazıları şereften başka varlıkları da ihlal eder. Sadece insanın şeref varlığını ihlâl eden suçlara genel hakaret suçları, şereften başka varlıkları da ihlâl eden suçlara özel aşağılama suçları adı verilir. Hakaret suçlarının pasif süjesi herhangi bir kimse olabilir. Hakaret suçlarının soruşturulması ve kovuşturulması mağdurun şikâyetine bağlıdır.

Hakaret suçları yönünden hukuka uygunluk nedenlerinin nasıl uygulanacağını ifade edebilmek.

Bu suçlar yönünden hakkın kullanılması şeklindeki hukuka uygunluk nedeni özel bir uygulama alanına sahiptir. İhbar ve şikâyet hakkının, iddia ve savunma hakkının, tarihi olayları aydınlatma hakkının, haber verme hakkının ve eleştirme hakkının icrası niteliğinde olan fiiller hukuka uygun olarak nitelendirilemez. Yine mağdurun rızası ve görevin yerine getirilmesi şeklindeki hukuka uygunluk nedeni de uygulama alanı bulur.

Hakaret suçlarında isnadın ispatının önemini ifade edebilmek.

Mağdura belli bir suçu işlediği belirtilerek hakaret ediliş olması halinde failin isnadını ispat etmesi durumunda, faile ceza verilmez. Fakat işlemiş olduğu bir suçtan dolayı daha önce kesin hükümle mahkûm olan ve böylece fiili işlediği ispat edilmiş bulunan kişiye, bu fiilden söz edilerek, hakaret edilmiş olması durumunda, failin ispat istemi kabul edilmez.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdaki durumlardan hangisinde tehdit vardır?
a. Hekimin, morfinmana uyuşturucu madde almaktan vazgeçmediği taktirde kısa zamanda öleceğini söylemesi
b. Bir kimsenin arkadaşına, arkadaşlığına son vereceğini söylemesi
c. Bir kimseye, umarım yaptıklarının cezasını çekersin denilmesi
d. Bir yere sıkışıp kalmış bir kimseye o durumda bırakılabileceğinin hatırlatılması
e. Bir kimseye eğer söylediğini yapmazsa onunla bir daha konuşmayacağının söylenmesi

2. Usulüne uygun olmayan bir tutuklama müzekkeresi ile bir kişiyi tutuklayan polis memurunun davranışı aşağıdaki suçlardan hangisini oluşturur?
a. Cebir
b. Yaralama
c. Kişiyi özgürlüğünden yoksun kılma suçunun basit hali
d. Kişiyi özgürlüğünden yoksun kılma suçunun nitelikli hali
e. Tehdit suçunun nitelikli hali

3. "Bir kimseye, gerçekleşmesi failin iradesine bağlı olan gelecekteki bir kötülüğü muhtemel göstermek ve failin bu kötülük özetinde etkili olabilmesi" durumu aşağıdaki kavramlardan hangisini açıklamaktadır?
a. Şiddet
b. Yağma
c. Zarar
d. Nümayiş
e. Tehdit

4. Aşağıdaki durumların hangisinde konut dokunulmazlığını ihlâl suçu söz konusudur?
a. B, A'ya ait ve kaba inşaatı bitmiş binaya, A'nın rızası hilafına girer.
b. B, A'ya ait terkedilmiş eski eve gizlice girer.
c. B seyahat ederken A'ya tahsis edilmiş gemi kamarasına A'nın rızasıyla girer ancak daha sonra A'nın çık demesine rağmen çıkmamakta direnir.
d. A'ya ait olan ev A'nın yurt dışında olması ve uzun zamandır gelmemesi nedeniyle B tarafından işgal edilir.
e. B, A'ya ait büyük bir malikanenin oldukça uzağındaki yazlık kulübeye kimseye görünmeden girer.

5. Gerçek anlamıyla, kişinin sosyal değerini oluşturan şartların bütününe ne ad verilir?
a. Şeref
b. Namus
c. Ahlâk
d. Gelenek
e. Hakaret

6. Gıyapta hakaret suçundan söz edebilmek için isnat olması ve aşağılamayı içeren belirli fiilin en az kaç kişi tarafından öğrenilmesi gerekir?
a. 1
b. 2
c. 3
d. 4
e. 5

7. Aşağıdakilerden hangisi bir kimsenin serseri olduğunun söylenmesi halinde gerçekleşen suçtur?
a. Fiil isnadı suretiyle huzurda hakaret
b. Sövmek suretiyle hakaret
c. İleti yoluyla hakaret
d. İftira
e. Suç tasnii

8. İhtilata ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**
a. Sözlü veya yazılı gerçekleşebilir.
b. İhtilat edilenlerin toplu veya dağınık olması önemli değildir.
c. İhtilat edilenlerin isnadın aşağılayıcı anlamını anlayabilmeleri gerekir.
d. Failin ihtilat ettiği kişileri tanıması şart değildir.
e. Mağdurun kendisi ihtilat için gerekli sayıya dahildir.

9. Aşağıdaki durumlardan hangisinde tehdit suçu oluşmuştur?
a. A, kendine borcu olan B'ye borcunu ödemezsen seni dava edeceğim der.
b. A, sağır olan B'ye seni öldüreceğim der.
c. A, B'ye çocuğumu kaçırmış olsaydın seni öldürürdüm der.
d. A, kendisine silah doğrultan B'ye beni öldürürsen seni de yaşatmazlar der.
e. A kavga ettiği B'ye kuru kafa resmî olan bir mektup yollar.

10. Hakaret suçunun, mağdurun mensubu bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle işlenmiş olması halinde, faile verilecek cezaya ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?
a. Ceza ağırlaştırılarak verilir.
b. Ceza hafifletilerek verilir.
c. Ceza verilmez.
d. Ceza ertelenir.
e. Mağdura da ceza verilir.

Yaşamın İçinden

Hürriyet

Bahri KARATAŞ / İZMİR, (DHA)

Hakemi tehdit eden futbolcuya şok ceza

8'inci Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın ilk duruşmalarında U, "Rakip oyuncuya kafa atınca kırmızı kart gösterdim. Bunun üzerine futbolcu bana ağza alınmayacak küfürler edip, ölümle tehdit etti. Üzerime gelip bana kafa atmak istedi. 'Senin aklın varsa polislerle çıkarsın' dedi. Soyunma odasına da giderken 'Senin dükkânını bombalayacağım' dedi, şikâyetçiyim" diye konuştu.

Tutuksuz yargılanan B, son duruşmada, şunları söyledi: "Rakip oyuncu bana küfür etti. Hakem duymayınca ben de kafa attım. Hakem de bana kırmızı kart gösterdi. Ben hakeme, 'Niye küfrü duymuyorsun da kafa atmayı görüyorsun' dedim. Kırmızı karttan sonra hakem bana, 'S... git' dedi. Ben de aynı şekilde cevap verdim. Maç bitmek üzereydi, ben çıktım. Sinirlendim ama hakeme kafa atmaya çalışmadım."

...

Hâkim N. E. , suçun kapsamı gereği, sanığa uzlaşıp uzlaşmayacağını sordu. Bağcı, uzlaşmak istediğini, bu olay sonrası sekiz maç oynamama cezası aldığını söyledi. U'nın avukatı ise B'nin cezalandırılmasını istedi. Hâkim, B'yi 16 ay 20 gün hapisle cezalandırdı. Hâkim, sanığın suç işlemeye eğilimli kişilik özelliklerini, sosyal ve ekonomik durumunu, yargılama aşamasında pişmanlık duyduğuna dair herhangi bir tutum ve davranışının bulunmamasını göz önünde bulundurarak, sabıkası da olduğu için cezayı ertelemedi, paraya çevirmedi.

Kaynak: http://www.hurriyet.com.tr

Okuma Parçası

T.C.
YARGITAY
9. CEZA DAİRESİ
E. 2007/7602
K. 2007/6975
T. 3.10.2007

KARŞI OY:

"5237 sayılı TCK. nun 265. maddesinde düzenlenen memura direnme suçu kamu görevlisine karşı görevini yaptığı sırada cebir veya tehdit ile karşı koyarak kamu görevinin yapılmasına engel olunmasıdır. Bu nedenle fiil memurun şahsına değil, doğrudan doğruya kamu idaresine yöneliktir.

Herkes tarafından işlenebilen bu suçun mağduru 5237 sayılı TCK.nun 6. maddesinde tanımlanan kamu görevlisidir.

Suçun maddi unsurunu oluşturan cebir, bir şeyin yapılamasına engel olmak için maddi veya manevi kuvvet, yani zor kullanılması, tehdit ise mağdurun veya bir yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştirileceğinin, büyük bir zarara uğratılacağının veya kötülük yapılacağının iddia edilmesidir.

Kamu malına zarar verme, memura hakaret ve memura direnme suçlarından cezalandırılmasına karar verilen sanığın, somut olayda maddi hasarlı trafik kazasına karışması sonucu getirildiği karakolda, arkadaşı olan diğer sanık B. G.'ye aranan şahıslardan olması nedeniyle görevli polisler tarafından kelepçe takılmak istendiğinde, 18/03/2007 tarihli olay ve yakalama tutanağında belirtilen söz ve davranışlarla arkadaşının serbest bırakılmadığı takdirde görevli memurların yakınlarına cinsel saldırıda bulunacağı anlamında hakarette bulunup, kelepçe takılmasını fiilen engellemeye çalıştığı ve bunun üzerine sanığında zor kullanılarak kelepçe takılarak karakolun geçici muhafaza odasına alındığı, sanığın bu aşamaya kadar kamu görevinin yapılmasına engel olmak kastıyla hareket ettiği ve fiilinin memura direnme suçunu oluşturacağı, kelepçelenip nezaret odasına alınmasından duyduğu kızgınlıkla hakaretlerine devam edip, nezaret odasındaki eşyalara zarar verme eyleminin ise memura hakaret ve kamu malına zarar verme suçlarını oluşturduğu..."

Kaynak: http://www.kazanci.com

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. d	Yanıtınız yanlış ise "Genel Olarak Cebir ve Tehdit" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. d	Yanıtınız yanlış ise "Kişiyi Özgürlüğünden Yoksun Kılma" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. e	Yanıtınız yanlış ise "Tehdit" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. c	Yanıtınız yanlış ise "Konut Dokunulmazlığını İhlal" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. a	Yanıtınız yanlış ise "Şeref Kavramı" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. c	Yanıtınız yanlış ise "Gıyapta Hakaret" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. b	Yanıtınız yanlış ise "Huzurda Hakaret" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. e	Yanıtınız yanlış ise "Gıyapta Hakaret" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. e	Yanıtınız yanlış ise "Tehdit" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. a	Yanıtınız yanlış ise "Hakaret Suçlarına Etki Eden Nedenler" konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Cebir veya şiddet bu suç tipinin dışında kalır.

Sıra Sizde 2

Haklı bir nedene dayanan tehditler suç değildir.

Sıra Sizde 3

Evet, Ceza Kanunu, "açık bir rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi mutat olan yerler dışında kalan işyerleri ve eklentileri" ni konut kapsamına almıştır.

Sıra Sizde 4

Hukuk düzeni bu suçları oluşturan fiilleri cezalandırmakla toplumu oluşturan bireylerin sosyal kişiliklerine gerekli saygıyı sağlamak amacını gütmektedir.

Sıra Sizde 5

Ceza Kanununa göre tüzel kişilerin bu suçların pasif süjesi olamazlar. Bununla beraber, özel kanunlarda aksine bir düzenlemeye gidilmesi mümkündür. Örneğin Bankacılık Kanununda olduğu gibi.

Sıra Sizde 6

Bu konuda esas alınacak ölçüt, genel ve ortalama halk topluluğunun düşünüş ve anlayışı, yani toplumda geçerli olan örf ve âdettir.

Sıra Sizde 7

Asgari sayı üçtür.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Artuk, M. E., Gökcen A., Yenidünya A. C., (2010). *Ceza Hukuku Özel Hükümler.* Ankara, Turhan Kitabevi.

Özbek, V.Ö., Kambur M. N., , Doğan K, Bacaksız P, Tepe, İ., (2010). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Soyaslan, D., (2006). *Ceza Hukuku Özel Hükümler.* Ankara: Yetkin Yayınevi.

Tezcan, D., Erdem M. R., Önok R. M., (2010) *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Toroslu, N., (2010). *Ceza Hukuku Özel Kısım.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

8

Amaçlarımız

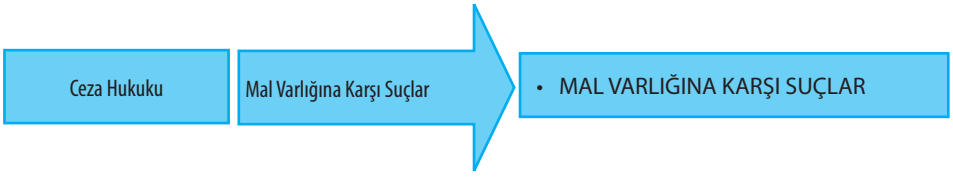
Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Ceza hukuku anlamında malvarlığı, zarar ve yarar (menfaat) kavramlarını açıklayabilecek,
- Hırsızlık suçunu tanımlayabilecek,
- Yağma suçu ve unsurlarını açıklayabilecek,
- Mala zarar verme suçunu tanımlayabilecek,
- Güveni kötüye kullanma suçunu tanımlayabilecek,
- Dolandırıcılık suçunu tanımlayabilecek bilgi ve becerilere sahip olacaksınız.

Anahtar Kavramlar

- Zilyet
- Aynî Hak
- Alacak Hakları
- Malvarlığı
- Zarar
- Yarar (Menfaat)
- Kullanma Hırsızlığı
- Yankesicilik
- Yağma
- Güveni Kötüye Kullanma
- Zilyetlik
- Malvarlığı
- Taşınabilir Mal
- Taşınmaz Mal
- Dolandırıcılık
- Hile
- Aldatma

İçindekiler

Mal Varlığına Karşı Suçlar

MALVARLIĞINA KARŞI SUÇLAR

Ön Açıklamalar

A. Ceza Kanunu tarafından korunan çeşitli bireysel varlıklardan biri de bireyin malvarlığını oluşturan varlıklardır. Bu tür varlıklara karşı suçlar Ceza Kanununun ikinci Kitabının Onuncu Bölümünde toplanmıştır.

Şüphesiz malvarlığına karşı suçların tümünün, söz konusu bölümde yer alanlardan ibaret olduğu söylenemez. Nitekim başka menfaatlerle birlikte de olsa, malvarlığını oluşturan menfaatleri ihlal eden suçlara Kanunun diğer bölümlerinde de rastlanmaktadır. Örneğin, zimmet suçu (TCK. m.247) "Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar" bölümünde yer almasına rağmen, Devlete veya bireylere ait malvarlığını oluşturan varlıkları da ihlal etmektedir.

Öte yandan "Malvarlığına Karşı Suçlar" bölümünde öngörülen suçların, sadece malvarlığını oluşturan varlıkları ihlal ettiği de söylenemez. Bu suçların bir kısmı (örneğin yağma (TCK. m.148), taşınmazdan yararlanmayı engelleme (TCK. m.154), suçları gibi), aynı zamanda kişi özgürlüğüne ve güvenliğine de zarar vermektedir.

B. Malvarlığı, tamamen hukukî bir açıdan, genel olarak bir kimseye ait ve ekonomik değer taşıyan hukukî ilişkilerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Özel hukukçular, burada eşyanın bütününden çok, ilişkilerin yani hak ve yükümlülüklerin bütününün söz konusu olduğunu ileri sürmekte; ancak bu ilişkilerin ekonomik bir değer taşıyan ve bu nedenle para ile değerlendirilebilen şeyler ve diğer değerlerle ilgili olması gerektiği hususunu da vurgulamaktadırlar.

Ceza hukukunda, özel hukukta olduğu gibi ekonomik yönden değersiz sayılan şeyler, genellikle malvarlığına dahil sayılmamakta ve dolayısıyla malvarlığına ilişkin korumanın konusunu oluşturmadığı kabul edilmektedir. Ancak, sevilen bir kimseye ait bir tutam saç veya bir mektup, dinî bir resim, şans getirdiğine inanılan bir eşya gibi mübadele değeri olmayan şeyler de sahibi yönünden duygusal veya manevî bir değer taşıyorsa, malvarlığına tamamen yabancı sayılmazlar. Bu tür eşyanın, bunları muhafazada sadece duygusal veya manevî de olsa bir menfaati bulunan kimsenin rızası olmaksızın alınmasının hiçbir müeyyide ile karşılaşmayacağını kabul etmek mümkün değildir. Bu itibarla malvarlığı kavramı, mübadele değerinden yoksun olmakla birlikte, duygusal veya manevî bir değer taşıyan şeyleri de kapsar.

Malvarlığı: Genel olarak bir kimseye ait ve ekonomik değer taşıyan hukukî ilişkilerin tümüdür. Özel hukukçular, burada eşyanın bütününden çok, ilişkilerin yani hak ve yükümlülüklerin bütününün söz konusu olduğunu ileri sürmekte; ancak bu ilişkilerin ekonomik bir değer taşıyan ve bu nedenle para ile değerlendirilebilen şeyler ve diğer değerlerle ilgili olması gerektiği hususunu da vurgulamaktadırlar. Özel hukukçular tarafından ortaya konan malvarlığı kavramının ceza hukuku yönünden de geçerli olduğunda kuşku yoktur. Ancak ekonomik ve parasal değer taşıma ölçütünün, özel hukuk alanında olduğu gibi, dar anlamda kabul edilmesi bazı yanlış sonuçlara neden olmaktadır.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, malvarlığını oluşturan varlıklar, şeyler, insan davranışları (yani şahsî hizmetler) ve alacaklar olabilir.

SIRA SİZDE 1

Malvarlığını oluşturan varlıklar neler olabilir?

C. Zarar ve yarar (menfaat) kavramları malvarlığına karşı suçlar yönünden büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle malvarlığına karşı suçların incelenmesine geçmeden önce bu iki kavram üzerinde, kısaca da olsa, durmak gerekmektedir.

Zarar, bazı suçlar (örneğin dolandırıcılık, yağma suçu) yönünden açıkça kanunda belirtilmiştir. Ancak zarar, sadece bu tip suçlar yönünden gerekli olan bir sonuç değildir. Aksine zararı bütün malvarlığına karşı suçların zımnî sonucu kabul etmek gerekir. Çünkü malvarlığına karşı suçları öngören normlarda tanımlanan fiiller, hukuken nazara alınabilen bir zarara neden olmadıklarında cezalandırılamazlar. Bu husus, fiilin sadece zararsız olduğunda değil, toplumun anlamsız veya ihmal edilebilir kabul ettiği bir zarara neden olduğunda da, müeyyidelerin en ağırı olan ceza müeyyidesine başvurulamayacağı şeklindeki genel hukuk ilkesinin bir sonucu olup, hemen herkes tarafından kabul edilmektedir.

Malvarlığına ilişkin zararla ekonomik zararın tam anlamıyla aynı şey değildir. Malvarlığına ilişkin zararın ekonomik zararı içerdiği kuşkusuzdur, ancak bu tür zarar mübadele değeri olmayan şeylere de ilişkin olabildiğinden ekonomik zarardan daha geniş kapsamlıdır. Malvarlığına ilişkin zararla ekonomik zarar arasındaki bu ayırım tazminat yönünden önemlidir. Zira sadece duygusal veya manevî değere sahip olan şeylerin alınması, tahrip edilmesi halinde, tazminat talebi, olmayan ekonomik zarara değil, sadece uğranılan manevî zarara dayandırılabilir.

Malvarlığına karşı suçların gerçekleşebilmesi için açık ve zımnî şekilde şart koşulan zararın malvarlığına ilişkin olması gerekir. Çünkü bu suçlar yönünden hukukî korumanın konusu malvarlığıdır. Ancak, bu noktada malvarlığına ilişkin bir zararın ne zaman söz konusu olabileceği sorunu ortaya çıkmaktadır.

Malvarlığını oluşturan değerler bütünündeki bir azalma zarardır. Malvarlığı aktif (şeyler, alacaklar) ve pasiflerden (borçlar) oluştuğundan, söz konusu zarar birincilerin azalması şeklinde olabileceği gibi, ikincilerin çoğalması şeklinde de olabilir. Yani malvarlığının aktif ve pasif unsurları arasındaki ilişkinin aleyhe değiştirilmesi halinde zarar söz konusudur.

Bu noktada hemen hatırlatmak gerekir ki, malvarlığı sadece ekonomik yönden değerlendirilebilen hukukî ilişkileri, yani parayla ölçülebilir hakları değil, aynı zamanda sadece duygusal veya manevî değeri olan şeylere ilişkin hakları da içerir. Daha önce de belirtildiği üzere, bu gibi şeyler de malvarlığına dahil olduğuna göre, bunların alınması da malvarlığında bir azalmayı ve dolayısıyla malvarlığına ilişkin bir zararı oluşturur. Ancak bu zarar ekonomik bir içeriğe sahip değildir, yani parasal olarak değerlendirilemez.

SIRA SİZDE 2

Malvarlığına ilişkin zararla, ekonomik zarar arasındaki fark nedir?

D. Malvarlığına ilişkin suçları öngören normların çoğunda hareketin bir yarar veya menfaat sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiş olması istenmektedir. Öte yandan dolandırıcılık suçunun varlığı için bir yararın sağlanmış olması gerekmektedir.

Yarar veya menfaat kavramını en geniş anlamda kabul etmek gerekir. Bu itibarla sadece ekonomik çıkarlar veya daha genel olarak, malvarlığına ilişkin artışlar değil, failin suçu oluşturan hareketiyle elde etmeyi umduğu her türlü tatmin veya haz da yarar veya menfaat kavramına dahildir. Kuşkusuz pek çok halde yarar parasal bir çıkardan ibarettir. Ancak böyle olması şart değildir. Yarar başka nitelikte de olabilir.

TCK'da, yarardan söz edilen normlarda, İtalyan Ceza Kanununun aksine, bu yararın haksız bir yarar olması açıkça ifade edilmemektedir. Hatta bazı hallerde fiilin haklı bir yararı sağlamak amacıyla işlenmiş olması dahi, daha az cezayı gerektirse bile, suç sayılmıştır (TCK. m.144, f.1, b.b; m.159).

Ceza Kanunu genellikle "kendisinin veya başkasının" yararından söz etmektedir. Bunun sonucu, malvarlığına ilişkin bir zarar üçüncü şahsa yarar sağlamak için gerçekleştirildiğinde de cezaî sorumluluk yoluna gidilebilecektir.

Nihayet yararın süreklilik göstermesi şart değildir; geçici de olabilir.

Hırsızlık

TCK'nın 141. maddesine göre "zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malı, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak maksadıyla bulunduğu yerden alan kimse" cezalandırılır (f. 1).

Hırsızlık, uygulamada çok sık rastlanılan bir suçtur.

A. Hırsızlık suçunu öngören normlar ile korunmak istenen, taşınır malların zilyetliğidir. Söz konusu zilyetlik şüphesiz özel hukuk normları ile de korunmaktadır. Ancak özel hukuk müeyyidelerinin yetersizliği nedeniyle ceza müeyyidesine başvurma gereği duyulmuştur.

Şu halde hırsızlık suçunun *hukukî konusu* zilyetliktir. Nitekim bu suçun esası, zilyetliğin bir kişiden başka bir kişiye geçmesinden ibarettir. Esasen bu suçu öngören norm her türlü zilyedi korumaktadır.

Hırsızlık suçunun hukuki konusu nedir?

SIRA SİZDE 3

B. Hırsızlık suçunun hukukî konusunun zilyetlik olduğu kabul edilince, bu suçun pasif süjesinin taşınır malın zilyedi olduğunu da kabul etmek gerekir. Bu itibarla hırsızlığın re'sen kovuşturulamadığı hallerde (TCK. m.144, 146) şikâyet hakkı ve "rıza olmadan bulunduğu yerden alma" unsurunu bertaraf edecek şekilde başkasının taşınır mala zilyet olmasına rıza gösterme yetkisi de aynı kişiye aittir.

C. Hırsızlığın *maddi konusu*, "başkasına ait taşınır bir mal"dır. Şu halde bir şeyin hırsızlık konusu olabilmesi için mal olması, taşınır olması ve başkasına ait olması gerekir.

Ceza hukuku yönünden, sadece mübadele değeri olan şeylerin değil, duygusal veya manevi bir değer taşıyan şeylerin de mal veya malvarlığı kavramına dahil sayıldığı yukarıda belirtilmişti.

Bir malın hırsızlığa konu olabilmesi için taşınır olması, yani bulunduğu yerden alınabilir olması gerekir. Buradaki taşınır mal deyimi medeni hukuktakinden daha geniştir. Nitekim bir taşınmazdan sökülen veya sökülebilen şeyler dahi taşınır mal kavramına dahildir.

Gemi, yüzen evler çalınabilir. Tarla çalınamaz; ancak verimli toprağı çalınabilir.

Gazların maddi varlığı vardır; bulundukları yerden alınmaları ve bunlar üzerinde zilyetlik tesis edilmesi mümkündür. Dolayısıyla gazlar hırsızlık suçunun konusu olabilir.

6352 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle başkasına ait elektrik enerjisinin sahibinin rızası olmaksızın ve tüketim miktarını belirlenmesini engelleyecek şekilde tüketilmesinin hırsızlık değil, "karşılıksız yararlanma" suçunu oluşturduğu kabul edilmiştir (TCK. m. 163, f. 3).

Bir malın hırsızlık suçuna konu olabilmesi için ayrıca onun başkasına ait olması gerekir. Herkesin yararlanabileceği şeyler (hava, deniz suyu vs.) hırsızlık suçuna konu olmaz.

İnsan vücudu hukukî anlamda mal değildir; dolayısıyla hırsızlığa konu olamaz. Ancak insana ait suni parçalar çalınabilir.

Ceset üzerinde hiçbir aynî hak oluşturulamayacağına göre hırsızlık da işlenemez.

Av hayvanları kimseye ait değildir. Bunlar ancak üzerlerinde zilyetlik tesis edildikten sonra hırsızlık suçunun konusunu oluşturabilirler.

Bu suçu öngören norm ile korunan zilyetlik olduğuna göre malikten çalmak şart değildir. Ancak fail malın sahibi ise zilyede karşı hırsızlık söz konusu olmaz.

D. Hırsızlık suçunun maddî unsuru malın bulunduğu yerden alınmasıdır. Bulunduğu yerden almak, başkasının zilyetliğini bertaraf etmek, ortadan kaldırmak anlamına gelir. Başka şekilde eline geçmiş olan malı iade etmeme bu suçu oluşturmaz. Maddi unsurun işleniş biçimi önemli değildir, ancak cebir kullanılması halinde yağma suçu söz konusu olabilir.

Bu suç genellikle gizlice işlenir; ancak gizlilik şart değildir. Zilyedin rızası olmaması yeterlidir.

Failin, malı bulunduğu yerden kendi eli ile alması gerekmez. Herhangi bir vasıta kullanılarak da alma fiili gerçekleştirebilir.

Suçun tamamlanması için, aksini savunanların varlığına rağmen, malın bulunduğu yerden alınması yeterlidir. Malın bulunduğu yerden ne anlaşılması gerektiği somut olaya göre belirlenir. Örneğin, bir apartman dairesindeki malın bulunduğu yer apartman dairesidir. Bu mal bulunduğu dolaptan alındığında değil, dairenin dışına çıkarıldığında bulunduğu yerden alınmış sayılır ve maddî unsur tamamlanmış olur.

Maddî unsurun tamamlanmış sayılması için bulunduğu yerden alınan malın başka bir yere götürülmüş olması gerekmez.

Bu suç ani suçlardandır; faydalanmanın devamı suçun niteliğini değiştirmez. Suçun tamamlanması için elde edilmek istenen yararın elde edilmiş olunması da gerekmez. Zira yarar sağlamak maksadı manevi unsuru ilgilendirmektedir.

Hırsızlık suçuna teşebbüs mümkündür. Ancak icra hareketlerinin tamamlandığı, yani malın bulunduğu yerden alındığı anda suç tamamlanmış olur.

Kullanma Hırsızlığı: Başkasına ait malı bulunduğu yerden almaksızın hakkı olmadan kullanmak veya bulunduğu yerden alarak hakkı olmadan kullanmaktır.

E. Maddi unsurla ilgili olarak **kullanma hırsızlığı** şeklinde adlandırılan duruma değinmekte yarar vardır. Bu ibare iki anlamda kullanılmaktadır. Başkasına ait malı bulunduğu yerden almaksızın hakkı olmadan kullanmak veya bulunduğu yerden alarak hakkı olmadan kullanmak. Birinci halde, bulunduğu yerden alma unsuru gerçekleşmediğinden hırsızlık söz konusu değildir. Örneğin, başkasının evine gizlice girerek, sahibinin rızası olmadan bir belgenin kopyasını veya fotoğrafını almak durumunda olduğu gibi.

İkinci halde fail, malı bulunduğu yerden alarak kullanmaktadır. Kullanma kısa sürmüş ve fail iade niyetiyle hareket etmiş olsa bile, hırsızlık suçunun maddi unsurunu oluşturan, malın bulunduğu yerden alınmış olma şartı gerçekleşmiştir.

Yürürlükteki Ceza Kanunu, kullanma hırsızlığı adı verilen durumu bütün mallar yönünden hırsızlık saymış, ancak bu tür hırsızlığı daha hafif bir ceza ile cezalandırmış; ayrıca soruşturulmasını ve kovuşturulmasını şikâyet şartına bağlamıştır (TCK. m.146).

F. Hırsızlık kasıtlı bir suçtur; taksirle işlenemez. Manevi unsurun oluşması için genel kastın varlığı yeterli değildir; ayrıca özel kastın varlığı da aranır.

Genel kast, malın başkasına ait olduğunu bilerek bulunduğu yerden almak iradesinden ibarettir. Aldığı malın kendi malı veya terk edilmiş mal olduğu yolundaki hata kastı ortadan kaldırılır.

Özel kast, failin malı "yarar sağlamak maksadıyla" almış olmasıdır. Failde yarar sağlamak amacı yoksa hırsızlık söz konusu olamaz. Bu amaç, hırsızlığı maddi unsuru aynı veya benzer olan suçlardan ayırmaya hizmet etmektedir. Örneğin, zarar vermek amacıyla başkasının malını alıp tahrip eden kimse mala zarar verme suçunu işlemiş olur.

Mala karşı suçlarla ilgili olarak yarar kavramından ne anlaşılması gerektiği yukarıda açıklanmıştır. Burada şu kadarını belirtelim ki, faydanın failden başkasına ait olmasının önemi yoktur. Nitekim Kanun "kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak maksadı"ndan söz etmektedir.

G. Hukuka uygunluk nedenleri konusunda üzerinde durulması gereken bir durum söz konusu değildir. Genel kurallar bu suç yönünden de geçerlidir. Bu itibarla görevin yerine getirilmesi, meşru savunma, zorunluluk hali söz konusu olduğunda hırsızlık suçundan söz edilemez.

Aynı şekilde mağdurun rızası da fiili suç olmaktan çıkarır. Bunun için malikin rızası şart değildir; daha ziyade zilyedin rızası aranır. Rıza fiilden önce veya fiille hem zaman olmalıdır. Fiilin işlenmesinden sonraki rıza fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmaz.

Özel Ağırlaştırıcı Nedenler

Kanun, hırsızlık suçuna ilişkin özel ağırlaştırıcı nedenleri cezanın ağırlığına göre bir ayırıma tabi tutmuştur. Oysa bu nedenleri mahiyetlerine göre gruplara ayırmak, daha isabetli olacaktır.

A. Suçun maddî konusundan kaynaklanan ağırlaştırıcı nedenler:

a. Hırsızlık suçunun "Kime ait olursa olsun kamu kurum ve kuruluşlarında veya ibadete ayrılmış yerlerde bulunan ya da kamu yararına veya hizmetine tahsis edilmiş eşya hakkında" işlenmiş olması (TCK. m.142, f.1, b.a).

Bu ağırlaştırıcı nedenin varlığı için çalışan eşyanın maddede sayılan yerlerde bulunması veya nerede bulunursa bulunsun kamu yararına ya da hizmetine tahsis edilmiş olması yeterlidir; kime ait olduğunun önemi yoktur.

b. Hırsızlık suçunun "Herkesin girebileceği bir yerde bırakılmakla birlikte kilitlenmek suretiyle ya da bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında" işlenmiş olması (TCK. m.142, f.1, b.b).

Bu ağırlaştırıcı nedenin varlığından söz edilebilmesi için çalınan malın ya herkesin girebileceği bir yerde kilitlenmek suretiyle koruma altına alınmış olması (örneğin sokakta bırakılan ve kapıları kilitli olan arabada bulunan malın çalınması) ya da kilitli olmasa dahi bina veya eklentileri içinde koruma altına alınmış olması (örneğin bina sayılabilecek bir depoda koruma altına alınmış bulunan malın çalınması) gerekir.

c. Hırsızlık suçunun "Halkın yararlanmasına sunulmuş ulaşım aracı içinde veya bunların belli varış veya kalkış yerlerinde bulunan eşya hakkında" işlenmiş olması (TCK. m.142, f.1, b.c).

Bu ağırlaştırıcı nedenden söz edilebilmesi için çalınan eşyanın, halkın yararlanmasına sunulmuş ulaşım aracının içinde bulunan veya kalkış veya varış yerlerinde bir başka deyişle kalkış ve varış istasyonlarında bulunan eşya olması gerekir ve yeterlidir; bu eşyanın kime ait olduğu önemli değildir. Dolayısıyla bu eşya yolculara ait olabileceği gibi, araç personeline de ait olabilir. Hatta araçla kargo olarak nakledilen eşya da olabilir.

Ulaşım aracının halkın yararlanmasına sunulmuş sayılması için, bunun herkes tarafından kullanılabilir olması yeterlidir; bir bedel karşılığında olması gerekmez.

d. Hırsızlık suçunun "Bir afet veya genel bir felaketin meydana getirebileceği zararları önlemek veya hafifletmek maksadıyla hazırlanan eşya hakkında" işlenmiş olması (TCK. m.142, f.1, b.d).

Kanun bu tür eşyanın çalınmasını daha ağır kabul etmiştir. Nitekim bu gibi durumlarda kamunun güvenliği de ihlal edilmektedir. Kaldı ki, bu gibi durumlarda yardım edecek yerde çalan kimse ahlâken daha kötüdür.

Bu ağırlaştırıcı nedenin varlığı için çalınan eşyanın, genel bir felaketin meydana getirebileceği zararları önlemek veya hafifletmek maksadıyla hazırlanmış bir eşya olması ve failin bunu bilmesi gerekir. Bireysel felaketleri önlemeye yönelik eşyanın (örneğin tek bir evi yıldırımdan korumaya mahsus telin) çalınması halinde, bu ağırlaştırıcı neden uygulanmaz.

e. Hırsızlık suçunun "Âdet veya tahsis veya kullanımları gereği açıkta bırakılmış eşya hakkında" işlenmiş olması (TCK. m.142, f.1, b.e).

Bu tür eşyanın çalınmasındaki kolaylık, ağırlaştırıcı nedeni gerektirmiştir.

Söz konusu nedenin varlığı için çalınan eşya olmalıdır. Hayvan buna dahil değildir. Eşya âdet veya tahsis ya da kullanımları gereği açıkta bırakılan eşya olmalıdır. Örneğin evlerin önünde bırakılan araba, tarlada bırakılan tarım araçları gibi çıkmaktadır. Bu ağırlaştırıcı nedenin kabul edilmesinde bu durum etkili olmuştur.

f. Hırsızlık suçunun "Barınak yerlerinde, sürüde veya açık yerlerde bulunan büyük veya küçük baş hayvan hakkında" işlenmiş olması (TCK. m.142, f.2, b.g).

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için, hırsızlığın barınak yerlerinde, sürüde veya açık yerlerde bulunan büyük veya küçük baş hayvanların çalınmış olması gerekir. Büyük baş veya küçük baş hayvan sayılmayan hayvanların çalınması bu ağırlaştırıcı nedeni oluşturmaz.

Ayrıca açık yerlerde bulunan hayvanların bu yerlerde bırakılmasında gereklilik olmalıdır. Bu itibarla örneğin ihmal sonucu başı boş bırakılan hayvanın çalınması halinde bu ağırlaştırıcı neden uygulanmaz.

g. Hırsızlık suçunun "Sıvı veya gaz halindeki enerji hakkında ve bunların nakline, işlenmesine veya depolanmasına ait tesislerde" işlenmiş olması (TCK. m.142, f.3).

Bu ağırlaştırıcı nedenin varlığı için, çalınanın sıvı veya gaz halindeki enerji olması, ayrıca bu enerjinin bunların nakline, işlenmesine veya depolanmasına ait tesislerden çalınmış olması gerekir.

Kanun, sıvı veya gaz halindeki enerjinin çalınması fiilinin bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesini daha vahim kabul etmiş ve bu durumda verilecek cezayı daha da artırmıştır (TCK. m.142, f.3).

B. Fiilin işleniş biçiminden kaynaklanan ağırlaştırıcı nedenler:

a. Hırsızlık suçunun "Kişinin malını koruyamayacak durumda olmasından veya ölmesinden yararlanarak" işlenmiş olması (TCK. m.142, f.2, b.a).

Bu ağırlaştırıcı nedenden söz edilebilmesi için fiil, mağdurun aklî veya bedenî bir hastalığı veya sakatlığı nedeniyle malını koruyamayacak durumda olmasından yararlanmak yahut zilyedin ölmesinden yararlanmak suretiyle işlenmiş olmalıdır. Örneğin mağdurun küçük veya akıl hastası veya ağır yaralı olması durumunda olduğu gibi.

Bu gibi durumlarda kişiye yardım etmek gerekirken, kişinin durumundan yararlanılması cezaî ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

b. Hırsızlık suçunun "Elde veya üstte taşınan eşyayı çekip almak suretiyle ya da özel beceriyle" işlenmiş olması (TCK. m.142, f.2, b.b).

Burada aslında iki ayrı ağırlaştırıcı neden söz konusudur: Çekip almak ve özel beceriyle almak.

Mağdurun elinde veya üstündeki eşyayı çekip almak suretiyle hırsızlık suçlarına tipik örnek olarak kapkaç fiilleri gösterilebilir. Ancak bu tür fiilleri yağma suçunu oluşturan fiillerden ayırmanın her zaman kolay olmadığı kuşkusuzdur. Bu ağırlaştırıcı nedenin oluşması için, çekip alınan eşyanın mağdurun elinde veya üzerindeki bir eşya olması gerekir. Örneğin arabadaki eşyayı çekip alma bu ağırlaştırıcı nedeni oluşturmaz.

Özel bir beceriyle alma genellikle el çabukluğu ile olursa da, şart değildir. Örneğin kişinin dikkatini başka yere çekmek suretiyle işlenen hırsızlık da özel bir beceriyle işlenen hırsızlıktır. Buna karşılık hırsızlık suçunun basit şekli için normal sayılabilecek işleniş biçimleri, örneğin fiilin gizlice, habersizce veya sessizce işlenmesi özel beceriyle işlenen hırsızlık olarak değerlendirilemez.

Mağdurun elinde veya üzerindeki eşyayı özel beceriyle almak, aslında mülga Ceza Kanununda öngörülen yankesiciliği ifade eder. Bu tür hırsızlık failin suça eğilimini, hırsızlığı sanat haline getirdiğini ve kastın yoğunluğunu göstermektedir.

Özel beceriyle almak, mağdurun elinde veya üzerindeki eşya üzerinde işlenebilir. Mağdurun elinde veya üzerinde sayılmayan eşyanın çalınmasında gösterilen özel beceri ne olursa olsun bu ağırlaştırıcı nedeni oluşturmaz.

Kanun, elde veya üstte taşınan eşyayı çekip almak suretiyle ya da özel beceriyle gerçekleştirilen hırsızlık fiilinin, beden veya ruh yönünden kendisini savunamayacak olan kimseye karşı işlenmesini daha da ağır şekilde cezalandırmaktadır (TCK. m.142, f.2, son paragraf).

c. Hırsızlık suçunun "Doğal bir afetin veya sosyal olayların meydana getirdiği korku veya kargaşadan yararlanarak" işlenmiş olması (TCK. m.142, f.2, b.c).

Doğal bir afetin veya sosyal olayların meydana getirdiği korku veya kargaşa, çoğu defa kişinin eşyasını korumak konusundaki dikkatini azaltır. Böyle bir durumda hırsızlık fiili-

ni işlemek kolaylaşır. Bir yandan bu kolaylık, diğer yandan da böyle durumlarda kişilere yardım etme gereğini göz önüne alan kanun koyucu, hırsızlık fiilinin hükümde belirtilen durumdan yararlanılarak işlenmiş olmasını cezayı ağırlaştırıcı neden saymıştır.

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için fail, hırsızlık fiilini, doğal afetin veya sosyal olayların neden olduğu korku veya kargaşadan yararlanarak işlemiş olmalıdır.

d. Hırsızlık suçunun "Haksız yere elde bulundurulan veya taklit anahtarla ya da diğer bir aletle kilit açmak suretiyle" işlenmiş olması (TCK. m.142, f.2, b.d).

Bu ağırlaştırıcı nedenin varlığı için, failin hakkı olmadan bir kilidi açmış olması gerekir. Burada kilit genel anlamda kullanılmıştır. Önemli olan kilidin küçük veya büyük olması değil, kilitleme işlemini yerine getirebilecek durumda olmasıdır.

Kilidin, hırsızlık suçunun işlevini için açılmış olması gerekir.

Açma işlemi, failin gayri meşru şekilde ele geçirdiği anahtarla veya taklit anahtarla yahut diğer bir aletle (örneğin maymuncukla) gerçekleştirilmiş olabilir. Kilidin faile emanet edilen anahtarla açılmış olması durumunda bu ağırlaştırıcı neden uygulanamaz.

e. Hırsızlık suçunun "Bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle" işlenmiş olması (TCK. m.142, f.2, b.e).

Burada faildeki kastın yoğunluğu ve fiilin ve failin ortaya çıkarılmasındaki güçlük, cezanın ağırlaştırılmasına neden olmuştur.

f. Hırsızlık suçunun "Tanınmamak için tedbir alarak veya yetkisi olmadığı halde resmî sıfat takınılarak" işlenmiş olması (TCK. m.142, f.2, b.f).

Burada iki ayrı ağırlaştırıcı neden söz konusudur. Birincisi failin hırsızlık suçunu tanınmamak için tedbir alarak, örneğin kıyafet değiştirerek veya maske takarak işlemiş olmasıdır.

Bu durumda failin tanınmamak ümidiyle daha emin ve cesur olacağı düşünülerek, suçtan vazgeçirmek için cezanın artırılması yoluna gidilmiştir.

Bu ağırlaştırıcı nedenin varlığı için, failin hırsızlık sırasında tanınmamak için tedbir almış olması yeterlidir; bu durumun hırsızlığın işlenmesinde kolaylık sağlamış olması gerekmez. Failin mağdur tarafından tanınmış olması, ağırlaştırıcı nedeni ortadan kaldırmaz.

İkinci neden, failin hırsızlığı yetkisi olmaksızın resmî sıfat takınarak işlemiş olmasıdır.

Resmî sıfat takınılmasında, aynı zamanda kamu idaresinin güvenilirliğinin ihlali de söz konusudur.

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için, hırsızlık suçunun resmî sıfat takınılarak, yani bu sıfat araç olarak kullanılmak suretiyle işlenmiş olması gerekir. Bu durumun suçu kolaylaştırması aranmaz.

Fail, resmî sıfatı, yetkisi olmaksızın takınmış olmalıdır. Dolayısıyla memur esasen sahip olduğu resmî sıfattan yararlanarak hırsızlık fiilini işlemişse, bu ağırlaştırıcı neden uygulanmaz.

C. Zamandan kaynaklanan ağırlaştırıcı neden:

"Hırsızlık suçunun gece vakti işlenmesi halinde" ceza artırılır (TCK. m.143).

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için hırsızlık gece vakti işlenmelidir. Gece vakti Kanunda tanımlanmıştır. Buna göre gece vakti deyiminden "güneşin batmasından bir saat sonra başlayan ve doğmasından bir saat evvele kadar devam eden zaman süresi" anlaşılır (TCK. m.6, f.1, b.e).

Bu ağırlaştırıcı nedenin varlığı için önemli olan hırsızlık fiilinin gece vakti işlenmiş olmasıdır; işlendiği yerin önemi yoktur.

Özel Hafifletici Nedenler

a. Hırsızlık suçunun paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal üzerinde işlenmiş olması (TCK. m.144, f.1, b.a).

Burada failin, çaldığı mala malik olanlardan biri olması nazara alınarak cezada indirime gidilmiştir. Ayrıca fiilin soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlanmıştır.

Mala ne zaman paydaş veya elbirliği ile malik olunduğu Medenî Kanuna göre belirlenecektir (MK. m.688, 701).

b. Hırsızlık suçunun bir hukukî ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla işlenmiş olması (TCK. m.144, f.1, b.b).

Burada bir tür kendiliğinden hak alma durumu söz konusudur. Bu hafifletici nedenin uygulanabilmesi için, öncelikle failin, mağdurdan hukukî ilişkiye dayanan bir alacağının bulunduğunun ve malın bu alacağı tahsil amacıyla alınmış olduğunun belirlenmesi gerekir.

Bu durumda fiilin soruşturulması ve kovuşturulması için şikâyet gerekmektedir.

c. Hırsızlık suçunun maddî konusunu oluşturan malın değerinin az olması (TCK. m.145).

Bu durumda cezadan indirim yapabilir, hatta hiç ceza verilmeyebilir. Ancak yapılacak indirimin oranını belirlemek yargıcın takdirine bırakılmıştır.

Ekonomik yönden son derece değersiz olan bir malın çalınması halinde, yargıca hiç ceza vermeme yetkisinin tanınması, adalet duygusunu sarsan bazı uygulamaların önlenmesi yönünden isabetli olmuştur. Belirtmek gerekir ki yargıç, ceza vermekten vazgeçerken suçun işleniş şeklini ve özelliklerini de göz önünde bulunduracaktır.

d. Hırsızlık suçunun, malın geçici bir süre kullanılıp zilyedine iade edilmek üzere işlenmiş olması (TCK. m.146).

Bu hükümle kullanma hırsızlığı olarak nitelendirilen durum cezayı hafifletici neden sayılmıştır. Ayrıca soruşturma ve kovuşturma şikâyete bağlanmıştır.

Ancak bu şekilde kullanılıp iade edilmek üzere alınan malın suç işlemek için kullanılmış olması halinde bu hüküm uygulanmayacaktır (TCK. m.146).

e. Hırsızlık suçunun ağır ve acil bir ihtiyacı karşılamak için işlenmiş olması (TCK. m.147).

Bu gibi durumlarda ceza azaltılabileceği gibi, hiç ceza verilmemesi de mümkündür.

Buradaki "ağır ve acil bir ihtiyaç" hali, aslında zorunluluk halini ifade ettiğine göre, genel bir hukuka uygunluk durumunun hırsızlık suçları yönünden cezayı azaltan veya ortadan kaldıran bir neden haline getirilmesi anlaşılamamaktadır.

Yağma

Şiddet (cebir) ve tehdit kullanarak başkasına ait malın zilyetliğini elde etmek olarak tanımlanan yağma suçları, esas itibariyla taşınır mallar üzerinde işlenebilen suçlardır. Nitekim bu suçlar hırsızlık ve cebir veya tehdit suçlarından oluşan ve dolayısıyla zilyetliği ve kişi özgürlüğünü ihlâl eden bileşik suçlardır. Ancak Kanun bu suçlar yönünden zilyetliğin ihlâline üstünlük tanımış ve bunları mala karşı suçlar arasında düzenlemiştir.

Kanun, 148. maddesinde iki tür yağma suçu düzenlemiştir: Taşınır mal yağması ve senet yağması.

Taşınır Mal Yağması

TCK'nın 148. maddesinin 1. fıkrasına göre "Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden ya da malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından bahisle tehdit ederek veya cebir kullanarak, bir malı teslime veya malın alınmasına karşı koymamaya mecbur kılan kişi" cezalandırılır.

A. Bu suçun maddî unsuru, hırsızlık suçunun maddî unsurunu oluşturan malı bulunduğu yerden almanın özel bir şeklidir. Zilyet, malı teslime veya malın alınmasına karşı

koymamaya zorlanmaktadır. Hırsızlıktan farkı, kişi üzerinde cebir (şiddet) ve tehdit kullanılmış olmasıdır.

Cebir hafif veya ağır olabilir. Tehdit ise "kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğini ya da malvarlığı itibariyla büyük bir zarara uğratacağını" beyan şeklinde olmalıdır. Bu itibarla her türlü tehdit, hırsızlığı yağma suçuna dönüştürmez. Tehdit gerçekten var olmalıdır. Failin, mağdurda başka bir nedenden kaynaklanan korkudan yararlanarak malı elde etmesi durumunda yağmadan söz edilemez. Şartları varsa, örneğin "Doğal bir afetin veya sosyal olayların meydana getirdiği korku"dan yararlanmış ise ağırlaştırılmış hırsızlık söz konusu olur (TCK. m.142, f.2, b.c).

Cebir veya tehdidin malın zilyedine karşı olması şart değildir. Mağdurun yakınına yönelik cebir veya tehditle de bu suç işlenebilir.

Taşınır mal yağmasında şiddet ve tehdidin malın zilyedine karşı olması şart mıdır?

SIRA SİZDE 4

TCK'nın 148. maddesinin 3. fıkrasına göre "Mağdurun, herhangi bir vasıta ile kendisini bilmeyecek ve savunamayacak hale getirilmesi de, yağma suçunda cebir sayılır. Bu hükümle Kanun, bir kimsenin mukavemet imkânının ortadan kaldırılmasını cebire eşit saymıştır. Maddedeki "kendini bilmeyecek ve savunamayacak hale" ibaresini, "kendisini bilemeyecek veya savunamayacak hale" şeklinde anlamak gerekir. Aksi halde cebirden söz edilebilmesi için her iki halin de birlikte bulunması aranacaktır. Hüküm bu şekilde anlaşıldığında, örneğin herhangi bir vasıta ile sadece kendisini savunamayacak duruma getirilen kişi yönünden cebirden söz edilemeyecektir.

Cebir ve tehdidin malı teslime zorlamaya veya alınmasına karşı koymamaya yönelik olması gerekir.

Bu suç ihmalî davranışla işlenemez.

Yağma suçuna teşebbüs mümkündür. Örneğin cebir veya tehdide başvurduktan sonra malı almaya imkân bulamayan failin durumunda olduğu gibi.

B. Yağma suçunun manevi unsurunun oluşması için failde genel ve özel kasdın bulunması gerekir. Genel kast, cebir ve tehdide başvurarak başkasına ait taşınır malı elinde bulundurandan almak bilinç ve iradesinden ibarettir. Ayrıca failde o maldan faydalanmak niyeti de bulunmalıdır. Dolayısıyla cebir ve tehdide başvurulması ve fiilin mala karşı işlenmiş olması her zaman yağma suçunu oluşturmaz. Örneğin başkasına ait mala zarar vermek niyetiyle hareket edilmesi durumunda olduğu gibi.

Senet Yağması

TCK'nın 148. maddesinin 2. fıkrasına göre "Cebir veya tehdit kullanarak mağdurun, kendisini veya başkasını borç altına sokabilecek bir senedi veya var olan bir senedin hükümsüz kaldığını açıklayan bir vesikayı vermeye, böyle bir senedin alınmasına karşı koymamaya, ileride böyle bir senet haline getirilebilecek bir kağıdı imzalamaya veya var olan bir senedi imha etmeye veya imhasına karşı koymamaya mecbur edilmesi halinde" cezalandırılır.

A. Hükümde çeşitli ipotezler öngörülmüştür. Bunların hepsi cebir veya tehditle işlenebilir. Nitekim cebir ve tehdit mağduru, a) kendisini veya başkasını borç altına sokabilecek bir senedi vermeye veya böyle bir senedin alınmasına karşı koymamaya, b) var olan bir senedin hükümsüz kaldığını açıklayan bir vesikayı vermeye, c) ileride böyle bir senet haline gelebilecek bir kağıdı imzalamaya, d) var olan bir senedi imha etmeye veya imhasına karşı koymamaya yönelik olmalıdır.

Bu fiillerin kapsamına girmeyen fiiller, bu suçu oluşturmaz. Örneğin bir kimse, bir taciri, ticaret defterine hukukî önemi olan bir kayıtta bulunmaya zorlamış, ancak defteri

tacirin zilyetliğinde bırakmış ise, senet yağması suçunu değil, cebir suçunu (TCK. m.108) işlemiş olur.

Önceden var olan veya cebir yahut tehdit sonucunda düzenlenen senedin verilmesi arasında fark olmadığı gibi, başkasının yazdığı senede imza atmak veya kendi yazdığı senedi imzalamak yahut açığa imza atmak veya senedi tamamen veya kısmen imha etmek arasında da fark yoktur.

Mağduru, kendisini veya başkasını borç altına sokabilecek bir senedi vermeye veya böyle bir senedin alınmasına karşı koymamaya zorlama ipotezindeki "senet", hukuken geçerli olan ve mağduru veya başkasını borç altına sokabilecek, dolayısıyla faile maddî bir yarar sağlayabilecek bir senet olmalıdır. Zararın doğmuş veya yararın sağlanmış olması gerekmez.

Aynı şekilde açığa imza ettirilen kağıt da, ileride mağduru veya başkasını borç altına sokabilecek, faile yarar sağlayabilecek bir senet haline getirilebilecek bir belge olmalıdır. Örneğin cebir veya tehdit ile açığa bir bononun imzalatılmasında olduğu gibi.

Buna karşılık hükümde yer alan "var olan bir senedin hükümsüz kaldığını açıklayan bir vesikayı vermeye veya var olan bir senedi imha etmeye ya da imhasına karşı koymamaya zorlama" ipotezlerindeki "senet" ten maksat, mağdurun veya başkalarının yararına olan bir senettir.

Senedin ve senedin hükümsüz kaldığını açıklayan belgenin faile intikali veya ileride mağduru veya başkasını borç altına sokabilecek bir kağıdın mağdur tarafından imzalanması yahut senedin imha edilmesi ile suç tamamlanmış olur. Senedin kullanılması şart değildir. Senet ayrıca kullanılmış ise, bir başka suç, örneğin sahte belgeyi kullanma suçu (TCK. m.207, f.2) da işlenmiş olabilir.

B. Senet yağması suçunun manevî unsurunun oluşması için failin cebir (şiddet) veya tehdide başvurarak, maddede sayılan fiilleri gerçekleştirmek bilinç ve iradesine sahip olması, ayrıca failde faydalanmak niyetinin de bulunması gerekir.

C. Kanun 149. maddesinde taşınır mal yağması ve senet yağması suçları ile ilgili olarak bazı özel ağırlaştırıcı nedenler öngörmüştür.

a. Yağma suçlarının silahla işlenmiş olması (TCK. m.149, f.1, b.a).

Bu ağırlaştırıcı nedeni silahla tehdit şeklinde anlamak gerekir. Tehdit objektif olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla mağdurun boş bir tabanca ile tehdit edilmiş olması halinde de, mağdur bu durumu bilmiyorsa, söz konusu ağırlaştırıcı nedenin uygulanması gerekir.

Silah ile tehdidi, taşınır mal yağmasının kurucu unsuru olan "kendisinin veya yakınının hayatına, vücut dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden" söz ederek yapılan tehditten ayırmak çoğu defa mümkün gözükmemektedir.

Failin veya faillerin silahlı olmaları hatta görünür şekilde silahlı olmaları bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanması için yeterli değildir. Tehdidin silahla yapılmış olması gerekir.

b. Yağma suçlarının, kişinin kendisini tanınmayacak bir hale koyması suretiyle işlenmiş olması (TCK. m.149, f.1, b.b).

Bu durumda mağdurun savunma imkânı azalmış olacaktır. Failin kendisini tanınamayacak hale getirmesi, çoğu defa kıyafet değiştirmek suretiyle olur. Ancak bu ağırlaştırıcı nedenin gerçekleşmesi için, failin kendisini tanınamayacak hale getirmesi yeterlidir. Kıyafet değiştirmesi şart değildir. Örneğin maske takması durumunda olduğu gibi. Suç birden fazla kişi tarafından gerçekleştirildiğinde, birinin kendisini tanınamayacak hale koymuş olması bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanması için yeterlidir.

c. Yağma suçlarının birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmiş olması (TCK. m.149, f.1, b.c).

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için suçun en az iki kişi tarafından işlenmiş olması ve bunların birlikte hareket etmeleri, yani müşterek fail olmaları gerekir.

d. Yağma suçlarının yol kesmek suretiyle ya da konut veya işyerinde işlenmiş olması (TCK. m.149, f.1, b.d).

Kanun yağma suçlarının yol kesmek suretiyle işlenmesi halini, bu durumda aynı zamanda seyahat güvenliğinin de ihlal edilmiş olmasını göz önünde bulundurarak ağırlaştırıcı neden saymıştır. Yağma suçlarının konut veya işyerinde işlenmesinin ağırlaştırıcı neden sayılmasının nedeni ise, bu durumda aynı zamanda özel kullanıma tahsis edilen yerlerin huzur ve güvenliğinin de ihlâl edilmiş olmasıdır.

e. Yağma suçlarının beden ve ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmiş olması (TCK. m.149, f.1, b.e).

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için, yağma fiilinin faile yabancı olan nedenlerle kendisini savunamayacak durumda olan bir kimseye karşı işlenmiş olması gerekir. Bu itibarla failin, fiili herhangi bir vasıta ile kendisini bilemeyecek ve savunamaycak duruma getirdiği kişiye karşı işlenmesi halinde cebirle işlenen yağma suçunun basit şekli söz konusu olacaktır (TCK. m.148, f.3).

f. Yağma suçlarının var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak işlenmiş olması (TCK. m.149, f.1, b.f).

Bu ağırlaştırıcı nedenin varlığı için, örgütün hem suç örgütü olması, yani çeşitli suçları işlemek için kurulmuş olması, hem de korkutucu bir şöhrete sahip olması ve yağma fiilinin bu korkutucu şöhretten veya güçten yararlanılarak işlenmiş olması gerekir.

g. Yağma suçlarının suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla işlenmiş olması (TCK. m.149, f.1, b.g).

Bu ağırlaştırıcı nedenin varlığı için, yağma suçlarının suç işlemek amacıyla oluşturulan bir örgüte yarar sağlamak amacıyla işlenmiş olması gerekir ve yeterlidir; yararın sağlanmış olması gerekmez. Buradaki yarar geniş anlaşılmalıdır.

h. Yağma suçlarının gece vakti işlenmiş olması (TCK. m.149, f.1, b.h).

Bu ağırlaştırıcı neden yönünden, gece vakti işlenen yağma suçlarının mağdurda yaratacağı korku ve endişenin daha fazla olacağı hususu göz önünde tutulmuştur. Gece vaktinden ne anlaşılacağı 6. maddede belirtilmiştir (TCK. f.1, b.e).

i. Yağma suçlarının işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun sonucu nedeniyle ağırlaşmış hallerinin gerçekleşmiş olması (TCK. m.149, f.2).

Kanun, yağma suçlarını işlemek için başvurulan cebir veya tehdit sonucunda mağdurda 87. maddede sayılan sonuçlardan birinin meydana gelmesi durumunda hem yağma suçundan hem de kasten yaralama suçundan ceza verileceğini öngörmüştür. Örneğin yağma suçunu işlemek için başvurulan cebrin mağdurun yüzünde sabit ize veya yüzünün sürekli değişikliğine, çocuğun vaktinden önce doğmasına veya düşmesine neden olması durumunda, faile sadece yağma suçundan dolayı değil, aynı zamanda neticesi nedeniyle ağırlaşmış yaralama suçundan dolayı da ceza verilecektir.

D. Kanun yağma suçları ile ilgili iki özel hafifletici neden öngörmüştür.

a. Tehdit veya cebrin, kişinin bir hukukî ilişkiye dayanan alacağını tahsil amacıyla kullanılmış olması (TCK. m.150, f.1).

Kanun bu durumda tehdit veya kasten yaralama hükümlerine göre ceza verileceğini hükme bağlamıştır. Burada 144. maddede olduğu gibi bir tür kendiliğinden hak alma durumu söz konusudur. Bu hafifletici nedenin uygulanabilmesi için öncelikle failin, mağdurdan hukuki ilişkiye dayanan bir alacağı bulunmalı ve tehdit ve cebre bu alacağı tahsil etmek amacıyla başvurmuş olmalıdır.

Failin, 150. maddenin birinci fıkrası hükmüne göre cezalandırılabilmesi için, tehdit veya cebir kullanarak bir hukukî ilişkiye dayanan alacağını tahsil etmiş olması gerekmemekte, sadece bu amaçla tehdit veya cebre başvurmuş olması yeterli görülmektedir.

b. Yağma suçlarının konusunu oluşturan malın değerinin az olması (TCK. m.150, f.2).

Mülga Ceza Kanunu suçun konusunu oluşturan malın değerinin azlığını yağma suçları yönünden hafifletici bir neden saymamıştı. Yürürlükteki Ceza Kanununun, bu durumu yağma suçları yönünden de hafifletici neden sayması isabetli olmuştur.

Burada önemli olan, suçun işlendiği andaki değerdir. Malın değerinin azlığı nedeniyle cezanın indirilip indirilmeyeceği yargıcın takdirine bırakılmıştır (TCK. m.150, f.2). Nitekim maddede "indirilebilir" denilmektedir.

Mala Zarar Verme

TCK'nın 151. maddesinin 1. fıkrasına göre "Başkasının taşınır veya taşınmaz malını kısmen veya tamamen yıkan, tahrip eden, yok eden, kullanılmaz hale getiren veya kirleten kişi" cezalandırılır.

Mala zarar verme suçu malvarlığına ait bir değerin pasif süjeden aktif süjeye aktarılmasını değil, sadece pasif süjenin malvarlığının kötüleşmesini gerektirmesi bakımından diğer mala karşı suçlardan ayrılır.

A. Bu suçun *hukukî konusu*, başta mülkiyet olmak üzere bütün aynî haklardır. Ancak bu suçu öngören norm ile korunan mülkiyet ve diğer aynî haklar Ceza Kanununun başka hükümleri tarafından da korunmaktadır. Bu nedenle mala zarar verme suçu genel suç niteliğindedir. Yıkma, tahrip ve diğer fiiller başka bir suçun unsuru sayıldığında (örneğin TCK'nın 307. maddesinde olduğu gibi) o suça ilişkin hüküm uygulanır.

B. Suçun *maddî konusu* taşınır mallar olabileceği gibi, taşınmaz mallar da olabilir. Oysa hırsızlık sadece taşınır mallar üzerinde işlenebilir.

Çalınan malın tahrip edilmesi halinde mala zarar verme suçunun meydana gelmeyeceği kabul edilmiştir.

Bu suç, ancak mal sayılan taşınır ve taşınmazlar üzerinde işlenebilir. Enerji ve gazlar mala zarar verme suçunun maddi konusunu oluşturabilir. Bunların boşa sarfedilmesi, örneğin enerji nakil hattının toprağa verilmesi durumunda olduğu gibi.

Hiçbir ekonomik değeri olmayan şeyler üzerinde bu suç işlenemez. Ancak ekonomik değeri olmamakla birlikte manevi değeri yüksek olan şeyler bu suça konu olabilir.

Hayvanlarla ilgili olarak başka bir düzenleme söz konusudur. Nitekim 151. maddenin 2. fıkrasında "Haklı bir neden olmaksızın, sahipli hayvanı öldüren, işe yaramayacak hale getiren veya değerinin azalmasına neden olan kişi"nin cezalandırılacağı öngörülmüştür.

Bu suç ancak başkasına ait şeyler üzerinde işlenebilir. Bu itibarla bir kimsenin kendisine ait olup da başkası tarafından yararlanılan malını tahrip etmesi durumunda sadece hukukî sorumluluk söz konusu olabilir.

Ancak, başkasına karşı mala zarar verme suçunu işleyebilmek için bir kimsenin kendi malını tahrip etmesi, yani kendi malını tahrip fiilinin bir araç oluşturması durumunda bu suç söz konusudur. Failin, komşunun arazisine zarar vermek için kendi arazisini tahrip etmesi durumunda olduğu gibi.

Paylı mülkiyet konusu olan mal üzerinde de bu suç işlenebilir.

Sahipsiz şeyler "başkasının malı" olmadıklarından bunlar üzerinde mala zarar verme suçu işlenemez.

C. Suçun *pasif süjesi* malı yıkılan, tahrip edilen, yok edilen, bozulan veya kullanılamaz hale getirilen veya kirletilen gerçek veya tüzel kişidir.

Sadece özel hukuk tüzel kişileri değil, kamu hukuku tüzel kişileri de bu suçun pasif süjesi olabilirler.

Malikten başka o şey üzerinde mülkiyetten gayrı bir ayni hakkı olan kişi de suçun mağdurudur. Zira failin davranışından kaynaklanan zarar bu kişiyi de etkilemektedir. Dolayısıyla söz konusu kişi de şikâyet hakkına sahiptir.

D. Bu suçun maddi unsuru, başkasının taşınır veya taşınmaz malını yıkmak, tahrip etmek, yok etmek, bozmak, kullanılamaz hale getirmek veya kirletmekten ibarettir. Görülüyor ki Kanun, mala zarar verme suçunun maddi unsurunu oluşturan davranışları tahdidi olarak belirlemiştir. Bunların hepsinde mallara verilmiş olan zarar nedeniyle başkalarına zarar vermek söz konusudur. Bu itibarla rakip atölyeye giden cereyanı kesmek suretiyle makinelerin işlemesini önlemek mala zarar verme sayılamaz.

Malın eski halini kaybetmiş olması "yıkma" veya "tahrip"tir. Bunun için malı oluşturan maddi unsurların tamamen yok olması gerekmez.

Hak sahibinin, tekrar elde edemeyeceği veya çok büyük güçlüklerle elde edebileceği şekilde, tasarrufundan çıkarılan mallar "yok edilmiş" sayılır. Bir kimsenin valizini trenden atmak veya kafesteki kuşunu uçurtmak gibi.

Malı, değerini veya kullanılabilirliğini önemli derecede azaltacak bir değişikliğe uğratmak, onu bozmaktır. Başkasının satacağı şaraba su katmak gibi.

Bir şeyin işlevini yerine getiremez hale sokulması "kullanılamaz hale getirme"dir.

Bir şeyi kirli duruma getirerek görünümünü bozmak "kirletme" dir. Örneğin bir evin duvarına yazı yazmak veya afiş yapıştırmak gibi.

Maddî unsurun oluşması için malın tamamen yıkılması, tahrip edilmesi, yok edilmesi, bozulması, kullanılamaz hale getirilmesi veya kirletilmesi şart değildir; bütün bu fiillerin kısmen gerçekleştirilmiş olması da yeterlidir.

Bu suç, normda tanımlanan fiilin gerçekleştiği anda tamamlanmış olur. Teşebbüs mümkündür.

E. Mala zarar verme suçu *kasıtlı* bir suçtur. Basit bir tedbirsizlik veya özensizlikden kaynaklanan mala zarar verme cezalandırılmaz.

Kastın varlığı için, şeyin başkasına ait olduğu bilinciyle yukarıda tanımlanan maddi fiili (yıkmak, yok etmek vs.) gerçekleştirmek iradesi yeterlidir. Failde özel kast, yani zarar verme amacı aranmaz. Fayda sağlamak amacı, ancak yıkmanın, yok etmenin şeye zilyet olmayı ifade etmesi halinde fiili hırsızlığa dönüştürür. Örneğin ısınmak için başkasının kömürünü alıp yakma durumunda olduğu gibi.

F. Kanun mala zarar verme suçu yönünde iki grup özel ağırlaştırıcı neden öngörmüştür. 152. maddenin 1. fıkrasına göre mala zarar verme suçu;

a. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait, kamu hizmetine tahsis edilmiş veya kamunun yararlanmasına ayrılmış yer, bina, tesis veya diğer eşya hakkında,

b. Yangına, sel ve taşkına, kazaya ve diğer felaketlere karşı korunmaya tahsis edilmiş her türlü eşya veya tesis hakkında,

c. Devlet ormanı statüsündeki yerler hariç, nerede olursa olsun, her türlü dikili ağaç, fidan veya bağ çubuğu hakkında,

d. Sulamaya, içme sularının sağlanmasına veya afetlerden korumaya yarayan tesisler hakkında,

e. Grev veya lokavt hallerinde işverenlerin veya işçilerin veya işveren veya işçi sendika veya konfederasyonlarının maliki olduğu veya kullanımında olan bina, tesis veya eşya hakkında,

f. Siyasi partilerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve üst kuruluşlarının maliki olduğu veya kullanımında olan bina, tesis veya eşya hakkında,

g. Sona ermiş olsa bile, görevinden ötürü öç almak amacıyla bir kamu görevlisinin zararına olarak işlenmişse, ceza artırılmaktadır.

Aynı maddenin 2. fıkrasına göre mala zarar verme suçu;

a. Yakarak, yakıcı veya patlayıcı madde kullanarak,

b. Toprak kaymasına, çığ düşmesine, sel veya taşkına neden olmak suretiyle,

c. Radyasyona maruz bırakarak, nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanarak işlenmişse ceza daha fazla artırılmaktadır.

G. Mala zarar verme suçunun basit şeklinin soruşturulması ve kovuşturulması mağdurun şikâyetine bağlanmıştır (TCK. m.151). Ancak mala zarar verme suçunun hırsızlık suçunu işlemek amacıyla işlenmiş olması halinde, şikâyet aranmaz (TCK m. 142,f.4). Aynı şekilde bu suçun ağırlaştırılmış şekli de re'sen soruşturulur ve kovuşturulur (TCK. m.152).

Güveni Kötüye Kullanma

TCK'nın 155. maddesine göre "Başkasına ait olup da, muhafaza etmek veya belli bir şekilde kullanmak üzere zilyetliği kendisine devredilmiş olan mal üzerinde, kendisinin veya başkasının yararına olarak, zilyetliğin devri amacı dışında tasarrufta bulunan veya bu devir olgusunu inkâr eden kişi" cezalandırılır.

Hukuk düzeni, bu hüküm ile, başkasının taşınır mallarına zilyet olan kimse tarafından işlenebilen malvarlığı ile ilgili ihlâlleri önlemek amacını gütmektedir. Yani burada, başkasının taşınır malı üzerinde onun sahibiymiş gibi davranan, bir diğer deyişle, o şey üzerinde ancak malik tarafından yapılabilen tasarruflarda bulunan zilyet cezalandırılmaktadır. Örneğin koruması için kendisine teslim edilen inci kolyeyi satan ve bundan elde ettiği parayı mal edinen kimsenin durumunda olduğu gibi.

Güveni kötüye kullanma ve hırsızlık suçları arasında büyük bir benzerlik söz konusudur. Nitekim bu suç da, daha sonra belirtileceği üzere, hırsızlık gibi başkasına ait taşınır bir mal üzerinde işlenebilir. Ancak hırsızlıkta fail çalınan malın zilyeti olmadığı ve o mala zilyet olmaya çalıştığı halde, güveni kötüye kullanmak suçunun işlenebilmesi için, fail başkasına ait taşınır malın zilyetliğine fiilden önce sahip bulunmalıdır.

Güveni kötüye kullanma dolandırıcılıktan da farklıdır. Mağdurun hileli şekilde elde edilen rızası dolandırıcılık suçuna özelliğini verir. Güveni kötüye kullanmada malın zilyetliği geçerli bir rıza ile faile devredilmekte, ancak mala zilyet olan fail malike ait yetkileri malikin rızası olmaksızın kullanmaktadır.

SIRA SİZDE 5

Güveni kötüye kullanma suçu, hırsızlık ve dolandırıcılık suçlarından hangi özellikleriyle ayrılır?

A. Bu suç, muhafaza etmek veya belirli şekilde kullanmak üzere başkasına ait mala zilyet olan herhangi bir kimse tarafından işlenebilir. Failin belli kişisel niteliklere sahip olması cezayı ağırlaştırır.

B. Güveni kötüye kullanma suçunun hukukî konusunun ne olduğu, yani bu suç ile ilhâl edilenin neden ibaret bulunduğu tartışma konusudur.

Hâkim görüşe göre, güveni kötüye kullanma, mülkiyet hakkının ihlâlinden ibarettir. Gerçekten de bu suçun esasını, bir mala sadece zilyet olan kimsenin o mal üzerinde malikmiş gibi tasarruflarda bulunarak zilyetliğini kötüye kullanmasında aramak gerekir. Zilyet, malike ait yetkileri üstlenmek ve bunları kullanmak suretiyle malikin malvarlığına zarar vermektedir.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere güveni kötüye kullanma suçunun gerçek pasif süjesi malın malikidir. Şeyin zilyetliğini devretmiş olan, ancak o malın maliki ise, bu suçun pasif süjesi olabilir.

C. Hırsızlığı öngören hükümde (TCK. m.141) "taşınır mal"dan söz edildiği halde güveni kötüye kullanmayı düzenleyen hükümde (TCK. m.155) böyle bir açıklık yoktur. Bununla beraber gerek bu suçun geleneksel anlaşılışı, gerek gerçek anlamda zilyetlik devrinin ancak taşınır mallar yönünden mümkün olabileceği ve güveni kötüye kullanma fiillerinden taşınmaz mülkiyetinin ciddi bir zarar görmesinin imkânsızlığı, söz konusu suçun da, hırsızlık gibi, ancak taşınır mallar üzerinde işlenebileceğini ortaya koymaktadır.

Bu suçun maddî konusu hırsızlık suçunun maddî konusunun aynısıdır; dolayısıyla hırsızlığın maddî konusunu oluşturabilen mallar bu suçun maddî konusunu da oluşturabilir. Güveni kötüye kullanma suçu, bir taşınmaza dahil olduğu için taşınmaz mal sayılan, ancak ondan ayrıldığında taşınır mal haline gelen şeyler üzerinde de işlenebilir. Dolayısıyla taşınmaz maldan ayrılan veya ayrılabilen şeyler de (örneğin tarladan sökülen ağaç, binadan sökülen su tesisatı gibi) bu suçun maddî konusunu oluşturabilir. Ancak söz konusu suçu öngören normda malın başkasına ait olması şart koşulduğundan, güveni kötüye kullanan kişi malın maliki ise bu suçtan söz edilemez. Örneğin intifa hakkı sahibinden veya kiracıdan emanet aldığı bir mal üzerinde teslim amacı dışında tasarrufta bulunan malikin durumunda olduğu gibi.

D. Buraya kadar ki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, güveni kötüye kullanma suçundan söz edilebilmesi için öncelikle failin taşınır şeye veya mala zilyet olması gerekir. Ancak suçun konusu başkasına ait taşınır bir mal olduğuna ve suçun esası da zilyetin zilyetliği, malikin zararına kötüye kullanmasından ibaret bulunduğuna göre, burada sadece zilyetlik, yani mülkiyetten ayrılmış bir zilyetlik söz konusudur. Bu itibarla zilyetlik ile birlikte mülkiyetin de devredilmiş olduğu hallerde bu suç işlenemez.

Ancak kanunî tanıma göre zilyetlik malı "muhafaza etmek veya belirli bir şekilde kullanmak üzere" devredilmiş olmalıdır. Zilyetliğin devrinin şekli önemli değildir. Yeter ki taşınır şey veya mal maddî olarak failin hakimiyet alanına sokulmuş olsun. Zira Kanun sadece "zilyetliğin devredilmiş olması"ndan söz etmektedir. Aynı şekilde, bu devrin nedeni de önemli değildir. Bu, bir kanun hükmü veya mahkeme kararı gereği olabileceği gibi, bir idari işlem veya bir sözleşme gereği de olabilir.

Burada asıl önemli olan, zilyetlikle birlikte mülkiyetin de devredilmemiş olmasıdır. Bu husus, özellikle, para gibi mislî şeyler yönünden üzerinde durmayı gerektirmektedir, Ceza hukuku, malikin menfaatine olarak belirli bir şekilde kullanılmak üzere emanet edilen parayı başkasına ait kabul etmektedir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, başkasına ait olma kavramının bu şekilde genişletilmesi, teslim alanın aldığı parayı aynı değerde bir başka para ile değiştirmesi durumunda güveni kötüye kullanmanın kabulünü gerektirmez. Çünkü pek çok halde malik için önemli olan paranın kendisi değil, miktarıdır.

İtalyan Ceza Kanunu, güveni kötüye kullanma suçunun maddî konusunu oluşturabilecek şeyler arasında açıkça parayı da saymakta ve böylece mislî şeylerin teslim edilen kişinin mülkiyetine girdiği şeklindeki özel hukuk anlayışının bu suç yönünden her zaman uygulanamayacağını ortaya koymaktadır. Bu konuda Kanunumuzda açık hüküm bulunmamasına rağmen aynı şekilde düşünmek gerekir.

Zilyetliğin devrinin malın sahibi tarafından yapılması aranmaz. Bu kişinin adına üçüncü bir kişi de bunu gerçekleştirebilir.

Zilyetliğin devrinin süresi önemli değildir. Ancak bu, zilyetliğin geçmesini sağlayacak nitelikte olmalıdır. Nitekim güveni kötüye kullanma suçundan söz edilebilmesi için gerçek anlamda bir zilyetlik olmalıdır. Sadece zilyet yardımcılığı (vazülyetlik) yeterli sayılamaz. Bu sonuncu durumda fail güveni kötüye kullanma suçundan değil, hırsızlık suçundan sorumlu tutulabilir. Ancak failin zilyetliğinin gerçek zilyetlik mi yoksa zilyet yardımcılığı mı olduğunu, dolayısıyla güveni kötüye kullanma suçu ile hırsızlık suçunun sınırını belirlemek her zaman kolay olmamaktadır. Bu konuda en sağlıklı ölçüt bağımsız olarak tasarruf edebilme ölçütüdür. Bundan maksat, bir şey üzerinde, daha üstün bir hukukî yetkiye sahip olan kişinin doğrudan gözetimi dışında icra edilen bir yetkidir. Bu itibarla yolcu tarafından izlenen taşıyıcının (hammalın) valizle birlikte kaybolması durumunda hırsızlık, kargo şirketinin konutta teslim edilmek üzere kendisine emanet edilen bir koliyi sahiplenmesi durumunda ise güveni kötüye kullanma gerçekleşmiştir. Çünkü söz konusu şirket şeye bağımsız olarak tasarruf edebilme imkânına sahiptir. Aynı şekilde kütüphaneden ödünç kitap alan kişi de kitaba bağımsız olarak tasarruf etme imkânına sahip olduğu için bu kitap üzerinde 155. maddede öngörülen fiilleri işleyecek olursa güveni kötüye kullanma suçunu, buna karşılık kütüphanenin okuma salonunda okumak üzere kütüphaneden teslim aldığı kitabı veya bir dükkânda bakmak veya denemek üzere eline aldığı malı alıp giden kimse ise hırsızlık suçunu işlemiş olur.

Kanun, zilyetliğin devrinin malı muhafaza etmek veya belirli bir şekilde kullanmak üzere yapılmış olmasını da şart koşmaktadır. Dolayısıyla malın zilyetliğinin bu amaçlar dışında kalan amaçlarla geçmesi halinde güveni kötüye kullanmak suçundan söz edilemez. Örneğin zilyetliğin devri ilerideki bir edaya karşılık olarak yapıldığında bu eda yerine getirilmeyecek olursa, güveni kötüye kullanma suçu oluşmayacaktır.

E. Bu suçun *maddî unsuru*, 155. maddede, başkasına ait olup da, muhafaza etmek veya belli bir şekilde kullanmak üzere zilyetliği kendisine devredilmiş mal üzerinde "kendisinin veya başkasının yararına olarak, zilyetliğin devri amacı dışında tasarrufta bulunmak" veya "bu devir olgusunu inkâr etmek" olarak belirlenmiştir.

Buna göre mal üzerinde zilyetliğin devri amacı dışındaki her türlü tasarruf (satma, rehnetme, sarfetme, gizleme, kullanma gibi) güveni kötüye kullanma suçunun maddî unsurunu oluşturabilecektir. Kanun, bu suçun, "zilyetliğin devri olgusu"nu inkâr etmek suretiyle de işlenebileceğini öngörmüştür.

Bu suç genellikle icraî bir davranışla, yani hareketle işlenir. Ancak, başkasına verilmek üzere zilyetliği devredilen malı bu amaca aykırı şekilde devretmeme durumunda olduğu gibi, ihmali bir davranışla da işlenmesi mümkündür.

F. Güveni kötüye kullanma suçu failin, zilyetliğinde bulunan başkasına ait mal üzerinde, zilyetliğin devri amacı dışında bir amaçla tasarrufta bulunduğu veya zilyetliğin devri olgusunu inkâr ettiği anda tamamlanmış olur.

Aksini savunanların varlığına rağmen, söz konusu suçun tamamlanması için bir yararın elde edilmiş olması şart değildir. Zira 155. maddenin düzenleniş biçiminden de kolayca anlaşılacağı üzere, "yarar" sadece psikolojik unsurla ilgilidir; yani failin iradesinin yöneldiği hedefi oluşturur. Nitekim bu maddede yer alan "kendisinin veya başkasının yararına olarak" ibaresi ile hırsızlığı öngören 141. maddedeki "yarar sağlamak maksadı" ibaresi arasında, bu yönden bir fark görmek için haklı bir neden yoktur. Bu itibarla yarar sağlama hedefinin gerçekleşmemesine rağmen suçun gerçekleşmiş olabileceğinden şüphe edilemez.

SIRA SİZDE 6

Güveni kötüye kullanma suçunun tamamlanması için bir yararın elde edilmiş olması şart mıdır?

Hâkim görüş, güveni kötüye kullanma suçuna teşebbüsün mümkün olmadığı, zira bu suçların vücudun tek bir faaliyetiyle işlenebilen ani suçlardan olduğu yolundadır. Ancak her şeyden önce güveni kötüye kullanma suçunun tek bir faaliyetiyle işlenebilen bir suç, bir başka deyişle ani suç olduğu görüşü her zaman doğru değildir. Özellikle harcamak, tüketmek ve satmak gibi tasarruf ipotezlerinde bu suçun somut olarak gerçekleşmesi için birden çok faaliyet gerekli olabilir. Bu itibarla söz konusu suça teşebbüs mümkündür. Örneğin muhafaza etmek üzere zilyedi bulunduğu şeyi satmak üzere iken yakalanan kimsenin durumunda olduğu gibi.

G. Güveni kötüye kullanma suçu kasıtlı bir suç olup, kastın varlığı için, her şeyden önce, failde mala zilyet olduğunun ve malın başkasına ait bulunduğunun bilincine gerek vardır. Ancak bu yeterli değildir. Failde ayrıca malı muhafaza etmek veya belli şekilde kullanmak yükümlülüğünün ve zilyetliğin devri olgusunun bilinci de bulunmalıdır. Nihayet fail Kanunda belirtilen tasarruf işlemlerini veya faaliyetlerini gerçekleştirmek konusunda bilinçli bir iradeye de sahip olmalıdır. Belirtmek gerekir ki, failde şeyi iade etmek niyetinin bulunması, söz konusu iradeyi ortadan kaldırmaz.

Ancak mislî eşya ve özellikle para söz konusu olduğunda ve failin iade etmek iradesini derhal gerçekleştirebilecek şekilde aynı miktar şeye veya paraya sahip bulunduğunda, güveni kötüye kullanma suçundan söz edilemez. Çünkü böyle durumlarda şeyin, malikin

menfaatlerine zarar vermeyen, anlık bir kullanımı söz konusudur. Örneğin bir miktar parayı üçüncü bir kişiye teslim etmekle görevlendirilen kişinin, bu parayı kişisel bir satın almada kullanması, ancak hemen arkasından aynı miktar parayı kendi kasasından alarak üstlendiği görevi zamanında yerine getirmesi durumunda olduğu gibi.

Kastın varlığı için, nihayet, failin kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak amacıyla hareket etmiş olması da gerekir. Yararın ekonomik nitelikte olması gerekmez; sadece manevî veya duygusal bir yarar veya üçüncü şahsa ait bir yarar da olabilir. Bu itibarla elde ettiği parayı bir hayır kurumuna bağışlamak için zilyedi olduğu başkasına ait şeyi satan kimse, güveni kötüye kullanma suçunu işlemiştir. Kanun yararın haksız olmasını aramamaktadır.

H. Kanun bu suçla ilgili *özel ağırlaştırıcı nedenler* öngörmüştür. TCK'nın 155. maddesinin 2. fıkrasına göre güveni kötüye kullanma suçunun "meslek ve sanat, ticaret veya hizmet ilişkisinin ya da hangi nedenden doğmuş olursa olsun, başkasının mallarını idare etmek yetkisinin gereği olarak tevdi veya teslim edilmiş eşya hakkında işlenmesi halinde" ceza artırılır.

Bu hükümde yer alan ağırlaştırıcı nedenlerin çoğu, failin şahsından, daha doğrusu işlevsel sıfatından kaynaklanmaktadır. Nitekim güveni kötüye kullanma suçunun "meslek ve sanat, ticaret veya hizmet ilişkisi gereği" tevdi veya teslim edilen şeyler üzerinde işlenmesinde durum böyledir. Bu gibi özel bir güvene ihtiyaç duyulan durumlarda cezanın artırılması uygun görülmüştür. Ancak cezanın artırılabilmesi için failin yukarıda sayılan sıfatlardan birine sahip olması yetmez, "tevdi" veya "teslim"in bu sıfatlara ilişkin görevlerin icrası ile ilgili olarak yapılmış olması, yani söz konusu sıfatlara ilişkin görevlerin icrası ile tevdi ve teslim arasında neden-sonuç ilişkisinin bulunması gerekir.

Kanunumuz, bu suçla ilgili olarak maddî konunun mahiyetine ilişkin ağırlaştırıcı neden de öngörmüştür. Suçun "idare etmek yetkisinin gereği" tevdi veya teslim edilen şeyler üzerinde işlenmesi durumunda olduğu gibi.

İ. Güveni kötüye kullanma suçunun basit şeklinin soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlıdır; buna karşılık ağırlaştırılmış şeklinin soruşturulması veya kovuşturulması resen yapılır.

Dolandırıcılık

TCK'nın 157. maddesine göre "Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlayan" kişi cezalandırılır.

Maddenin yazılış biçimi güveni kötüye kullanma suçunun basit şeklini ağırlaştırılmış şeklinden ayırmayı son derece güçleştirmektedir. Esasen 155. maddenin 2. fıkrasında sayılan durumlardan birine girmeyen güveni kötüye kullanma olayına rastlamak hemen hemen imkânsızdır.

Dolandırıcılık, malvarlığına karşı işlenen suçların en tipik örneğini oluşturmaktadır. Günümüzde çok fazla işlenen bir suçtur. Bunun nedenini, bir yandan ticarî hayattaki gelişmelerde, öte yandan da yağmalama içgüdüsünün ortaya çıkış biçimlerindeki incelikte aramak gerekir.

Söz konusu suçun özü, bir kimseyi failin veya başkalarının menfaatine kendi mal varlığında bir azalmayı gerektirecek aktif veya pasif bir davranışa sevkeden aldatmadan ibarettir.

Mağdurun hileli şekilde elde edilen rızası dolandırıcılık suçuna özelliğini verir ve bu suçu hırsızlık ve güveni kötüye kullanma suçlarından ayırır. Gerçekten bu sonuncu suçlarda öncelikle mağdurun rızasının yokluğu aranır. Zira hırsızlıkta failin şeye, onu elinde bulunduranın iradesine aykırı olarak zilyet olması, güveni kötüye kullanmada ise zilyetin, malike ait bulunan yetkilere yine malikin rızası olmaksızın sahip çıkması, bu yetkileri kullanması söz konusudur. Oysa dolandırıcılıkta fail, hileli davranışlarla mağdurun kendisine zarar vermesini, yani bir şeyi teslim etmesini, bir yükümlülüğü üstlenmesini, bir hakkından vazgeçmesini sağlar. Bir başka deyişle, dolandırıcılık suçunda mağdurun kendi malvarlığı yönünden zararlı, başkalarının malvarlığı yönünden yararlı olan bir tasarrufta bulunması sağlanmaktadır.

Bütün bu söylenenlerden de anlaşılacağı üzere, hırsızlık sadece taşınır mallar üzerinde işlenebildiği halde, dolandırıcılık taşınır ve taşınmaz mallar üzerinde işlenebilir.

Dolandırıcılık yağma suçu ile büyük bir benzerlik göstermekte ise de, bundan da farklıdır. Bilindiği üzere yağma, cebir veya tehdide başvurarak bir kimsenin faile veya başkalarına bir menfaat sağlayacak şekilde bir şey yapmaya veya yapmamaya zorlanmasından ibarettir. Dolandırıcılık ile bu suç arasındaki temel fark, birincisinde mağdurun hileli yollarla malvarlığına ilişkin bir tasarrufta bulunmaya sürüklenmesine karşılık, ikincisinde mağdurun cebir veya tehditle böyle bir tasarrufta bulunmaya zorlanmasıdır. Yani birincisinde mağdurun iradesi hile ile, ikincisinde ise cebir veya tehdit ile bozulmuştur.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, dolandırıcılık suçunu öngören hükümlerin amacı, sadece malvarlığını korumak değil, aynı zamanda malvarlığına ilişkin işlemler yönünden irade özgürlüğünü de korumaktır.

A. Bu suçu herhangi bir kimse işleyebilir. Failin belirli kişiler olması ağırlaştırıcı neden sayılmıştır (TCK. m.158, f.1, b. h, i)

B. Bu suçun pasif süjesi, ihlâl edilen ve malvarlığını oluşturan varlıkların sahibi olan kişi veya kişilerdir.

Daha sonra da belirtileceği üzere, Kanunumuz bu suçun oluşması için zarar gören varlıkların sahibi olan kişi veya kişilerin aldatılmasını şart koşmadığından, aksine başkasına ait varlıklar üzerinde tasarrufta bulunma yetkisine sahip kişilerin aldatılmasıyla da bu suç işlenebileceğinden suçun pasif süjesi ile aldatılan kişi her zaman aynı kişi olmayabilir.

C. Dolandırıcılık en karmaşık suçlardan biridir. Zira çok değişik fiillerle işlenebilmektedir. Kural olarak en zeki suçlular olan dolandırıcıların hayal gücü, bu sinsi suçu çok değişik şekillerde ortaya koyabilmektedir.

Kanunda yer alan tanımdan hareketle bu suçun maddî unsurunun üç unsurdan oluştuğu söylenebilir:

a. failin "hileli davranışlar" da bulunması,

b. mağdurun aldatılması ve

c. aldatma sonucunda mağdurun malvarlığı yönünden bir zarar doğması ve buna karşılık fail veya başka bir kişi yönünden bir menfaatin (yararın) elde edilmesi.

Özel Hukuk Hilesi: Mağduru aldatmış olması yeterli bulunan hiledir.

Ceza Hukuku Hilesi: Sahte fiilleri geçerli göstermeye yönelik bir sahneye koymanın varlığının gerekli kabul edildiği hiledir.

a. Önce hileli davranışların anlamı ve ne tür davranışların hileli sayılabileceği üzerinde durmak gerekmektedir. Önceleri gerek doktrin gerek uygulama **özel hukuk hilesi** ile **ceza hukuku hilesi** arasında bir ayırım yapmaktaydı. Buna göre özel hukuk hilesinin varlığı için mağdurun aldatılmış olması yeterli sayılıyordu. Bu aldatma herhangi bir araç ile gerçekleştirilebilirdi. Hatta basit bir yalanla bile bu mümkündü.

Oysa *ceza hukuku hilesi*, yani dolandırıcılık için ise daha fazla bir şey, bir başka deyişle sahte fiilleri geçerli göstermeye yönelik bir *sahneye koyma*nın varlığı gerekli kabul ediliyordu.

Uzunca bir süredir özel hukuk hilesi ile ceza hukuku hilesi ayırımı önemini kaybetti. Nitekim bu ayırımın esasını oluşturan sosyal ilişkiler anlayışının, ticarî özgürlük ile başkalarının iyi niyetini kötüye kullanmayı, bir başka deyişle ticarî özgürlükle çeşitli sözleşmelerde veya anlaşmalarda aldatmaya veya hileye başvurma yetkisini birbirine karıştırdığı ifade edilmiş ve hiç bir vatandaşın hilekârların insafına terkedilemeyeceği, dolayısıyla sınırlı zekâya sahip olan kişilerin dahi kanun tarafından korunması gerektiği ileri sürülmüştür.

Sosyal ilişkilerle ilgili ortak anlayıştaki bu değişikliğin dolandırıcılık suçu üzerinde büyük etkileri oldu ve böylece söz konusu suçun kapsamı, önceleri bu suça dahil sayılamayan bir kısım fiilleri de kapsayacak biçimde genişledi.

Benzeri bir gelişme hukukumuz yönünden de söz konusudur. Nitekim mülga Ceza Kanunu, başlangıçta hile ve desiselerin (saniaların) başkalarını kandıracak mahiyette ol-

ması ve başkalarının iyiniyetinden yararlanılmasını şart koşuyordu. 1990 tarihinde yapılan değişiklikle başkalarının iyiniyetinden yararlanma şartı terkedildi. Yürürlükteki Kanun ise, daha da ileri giderek, sadece hileli davranışlardan söz etmekte bu davranışların aldatmaya elverişli olmaları şartını aramamaktadır.

Bu ön açıklamalardan sonra hileli davranış üzerinde durmak gerekmektedir. Bu tür bir davranış, ikna etmeye yönelik sözlerle gerçeği gizlemek, yani doğru sanılmasına elverişli olan akıl yürütmeleri içeren bir yalan şeklinde olabileceği gibi, olmayanı varmış gibi, olanı yokmuş gibi göstererek gerçeğin gizlenmesi şeklinde de olabilir. Bir başka deyişle hileli davranışlar, doğrudan aldatılanın psişiğini etkilemek şeklinde olabileceği gibi, sahte bir maddî görünüm yaratarak dış gerçekliği etkilemek şeklinde de olabilir.

Oysa söz konusu ayırımı reddeden bir hukuk düzeni yönünden başkasının zararına ve failin veya üçüncü bir kişinin lehine menfaat sağlamaya yönelik olması, yalanın hile sayılması için yeterlidir. Bunun genel olarak aldatmaya elverişli olması gerekmez. Yalan aldatmış ise hiledir.

Bu noktada üzerinde durulması gereken bir husus da, susmanın hileli davranış sayılıp sayılmayacağıdır. Kanunun hileli davranışlarla mağduru "aldatmak"tan söz etmesi ve hilenin akla daha çok icrai davranışı (hareketi) getirmesi nazara alınarak, susmak suretiyle dolandırıcılık suçunun işlenemeyeceği düşünülebilir. Ancak dolandırıcılık ihmalî davranışlarla da işlenebilir. Yeter ki, bu tür davranış mağduru hataya düşürsün. Susmak suretiyle bu suçun işlenebilmesi için,

1. susmanın mağduru aldatmış olması ve

2. susmakla kanundan, sözleşmeden veya genellikle iş ilişkilerindeki iyiniyet kuralından kaynaklanan hukukî bir yükümlülüğün ihlal edilmiş olması gerekir.

Yürürlükteki Ceza Kanunu, önceki Kanunun aksine hileli davranışların kandırabilecek nitelikte olmasını şart koşmamaktadır. Bu itibarla failin hileli davranışları mağduru aldatmış ise cezalandırılmalıdır. Böyle bir anlayışın çok kaba, açık olan hilelerin de cezalandırılması sonucunu doğurmasından endişe edilmekte ise de, aksine bir anlayış, asıl korunmaya ihtiyacı olan kimseleri, yani aklen zayıf ve saf olan kimseleri cezaî korumadan yoksun bırakacaktır.

b. Failin davranışı mağduru aldatmalıdır: Yani failin hileli davranışları mağdurun yanılmasının nedenini oluşturmalıdır.

Mağdurun aldanması, failin hileli davranışlarından değil, doğrudan mağdurun kendisini ilgilendiren bir nedenden ileri gelmiş olabilir. Örneğin, malın esas değerini bilmeyen bir kimseden bu malın çok ucuza satın alınması durumunda olduğu gibi. Böyle durumlarda dolandırıcılık suçundan söz edilip edilmeyeceği sorusuna cevap verebilmek için

1. mağduru aldatmak ve

2. mağdurun aldanmasından yararlanmak arasındaki ayırımdan hareket etmek gerekir. Hataya düşürme (aldatma) ipotezinin yanısıra, sadece kişinin esasen var olan hatasından (aldanmasından) yararlanma ipotezini de açıkça öngören kanunların (Danimarka ve İsviçre Kanunlarının) aksine yürürlükteki Ceza Kanunu sadece aldatma ipotezini öngörmüştü. Buna göre kişide esasen var olan aldanma durumundan yararlanmayı dolandırıcılık olarak cezalandırmak mümkün olmayacaktır.

Aldanma, tamamen zihinsel bir olgudan ibaret bulunduğundan, dolandırıcılık suçunun varlığı için gerekli olan malvarlığına ilişkin zararın doğrudan nedeni olamaz. Bu itibarla aldanma sonucu, aldatılanın söz konusu zarara neden olacak bir davranışta, mal varlığına ilişkin bir tasarrufta bulunması gerekir. Bir başka deyişle, zararın doğrudan nedeni, mağdurun kendisi olmalıdır.

Dolandırıcılıktan söz edilebilmesi için zorunlu olan malvarlığına ilişkin tasarrufun konusu, malvarlığının herhangi bir unsuru olabilir. Dolayısıyla, hırsızlıkta ve güveni kö-

tüye kullanmada olduğu gibi, sadece taşınır mallar değil, taşınmaz mallar ve her türlü haklar, hatta şahsî hizmetler de malvarlığına ilişkin tasarrufun konusunu oluşturabilir. Bu sonuncuya örnek olarak, akrabası olduğuna inandırdığı kişi tarafından bakılmasını, beslenmesini veya yardım edilmesini sağlayan kimsenin durumu gösterilebilir.

Malvarlığı ile ilgili tasarrufun ihmalî bir niteliğe de sahip olabileceği kuşkusuzdur. Alacaklıyı, zamanaşamına uğradığına inandırarak, alacağından vazgeçmeye ikna eden borçlunun durumunda olduğu gibi.

Kanun bir kimseyi aldatmaktan söz ettiğine göre, bu suçun oluşması için aldatılması gerekenin kim olduğu üzerinde de durmak gerekmektedir. Bir kere dolandırıcılığı düzenleyen hükmün aldatmayı cezalandıran diğer hükümlerle (m.236,237) birlikte değerlendirilmesi, aldatmanın pasif süjesinin belirli bir kişi veya kişiler olması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Ancak bu, hileli davranışların belirli olmayan kişilere, yani topluma yöneltilemeyeceği anlamına gelmez. Hileli otomatik satış makinelerinde, hileli oyunlarda, yalan haberler yayınlamada olduğu gibi. Bununla beraber bu tür araçlarla belirli bir kimse aldatılırsa yine dolandırıcılığın varlığını kabul etmek gerekir.

Ayrıca, Kanundaki tanımdan aldatmanın zarara uğrayan kişiden, yani suçun pasif süjesinden başka bir kişi üzerinde de gerçekleştirilebileceği sonucuna varılmaktadır. Bununla beraber belirtmek gerekir ki aldatılan, herhangi bir kişi değil, malvarlığına ilişkin tasarrufta bulunabilme yetkisi veren bir hukukî durumda bulunan kişi olabilir. Böylece hak sahibini temsil eden veya şeye zilyet olan kişi de aldatmanın pasif süjesini oluşturabilir.

c. Aldatma sonucu gerçekleştirilen malvarlığına ilişkin tasarruftan, pasif süje yönünden bir zarar, buna karşılık fail veya başka bir kişi yönünden bir yarar sağlanmış olmalıdır.

Kanun dolandırıcılık suçunun oluşması için sadece bir yararın oluşmasını yeterli görmemekte, ayrıca bu yararın aldatılanın veya başkasının zararına elde edilmiş olmasını aramaktadır. Burada zarardan kastedilen, kuşkusuz malvarlığına ilişkin zarardır.

Ceza hukuku yönünden sadece sahibi için manevi bir değere sahip olan şeyler de malvarlığına dahil sayıldığından, bunlar dahi dolandırıcılığın konusunu oluşturabilir. Örneğin sadece bir aile hatırası olan bir mektubun aldatma sonucu elde edilmesi durumunda olduğu gibi.

Bu özel durumun dışında, malvarlığına ilişkin bütün suçlarda olduğu gibi burada da zarar objektif ölçütlere göre yani sadece zarara uğrayanın yargısına göre değil, insanların çoğunluğunun yargısı esas alınarak belirlenecektir. Ancak bu, zararın değerlendirilmesinde somut olayın bütün şartlarının ve aynı zamanda mağdurun malvarlığı durumunun göz önünde bulundurulmayacağı anlamına gelmez.

Sağlanan yararın haksız olması gerekmez. Bu itibarla aldatan tarafından elde edilen yarar haklı bir yarar olsa bile dolandırıcılık suçu söz konusu olabilir. Dolayısıyla dava konusu olabilen bir para alacağına tekabül eden miktarın kendisine teslim edilmesini hileli davranışlarla sağlayan kimse gibi, aynı yollarla örneğin kumar veya bahis alacağını elde eden kimse de dolandırıcılık suçunu işlemiş sayılır.

Kanun dolandırıcılık suçunun tamamlanması için yararın elde edilmesini şart koşmuştur. Bu itibarla söz konusu suça teşebbüs mümkündür.

D. Dolandırıcılık kasıtlı bir suçtur. Kastın varlığı için failin, sadece hareketi istemiş olması yetmez; onun ayrıca bu hareketin sonucu olarak mağdurun aldatılmasını ve bu aldatmanın sonucu olarak da malvarlığına ilişkin bir tasarrufun gerçekleştirilmesini ve bir yararın elde edilmesini istemiş olması da gerekir. Ayrıca fail, kullanılan vasıtanın hileli olduğu bilincine de sahip bulunmalıdır.

E. Bu noktada aldatılanın meşru olmayan bir amaç gütmesi ve bu amaca ulaşmaya çalışırken aldatılması durumunda dolandırıcılık suçundan söz edilip edilemeyeceği üzerinde durmak gerekmektedir. Bu konuda çeşitli örnekler ortaya koymak mümkündür. Çocuk

düşürmek için ilaç satın almak isterken yüksek fiyatla zararsız bir madde alan kadının veya memur olmadığı halde memurmuş gibi davranan bir kimseye rüşvet olarak para veren kişinin yahut ülkeden çıkması mümkün olmadığı halde kendisini gizlice ülkeden çıkaracağını söyleyen bir sahtekâra para veren kişinin durumu gibi.

Son zamanlarda hâkim olan anlayışa göre, mağdurun hukuka aykırı bir amaç gütmüş olması dolandırıcılık suçunu ortadan kaldırmaz. Zira dolandırıcılık sosyal menfaate ilişkin nedenlerle cezalandırılmaktadır ve bu nedenler de aldatılan gayrimeşru bir hedefe ulaşmak istediğinde de var olmaya devam eder. Ne tür bir niyet olursa olsun mağdurun niyetinin yasaklanmış bir davranışı meşrulaştırması kabul edilemeyeceğinden, bu durumda da failin fiili hukuk düzeninin bir kuralını ihlâl etmektedir. Burada devletin cezalandırma yoluna gitmesi, aldatılanın yasak olanı elde etmeye hakkı olduğu anlamına gelmez. Devletin yaptığı, genel olarak hileli yollarla başkasının malvarlığına zarar veren kimseler için öngörülen müeyyideyi uygulamaktan ibarettir.

TCK'nın anlayışına gelince: 157. madde hükmünün, mağdurun davranışının özelliğine göre bir ayırım yapmaya elverişli olduğu söylenemez. Çünkü Kanun sağlanan yararın dolandırılan yönünden haksız olmasını aramamaktadır. Öte yandan bu suçun oluşması için mağdurun iyi niyetinden yararlanmak da şart değildir. Şu halde, kanun koyucu yönünden, dolandırıcılığın cezalandırılması için, dolandırılanın amacının meşru olup olmamasının önem taşımadığı sonucuna varmak gerekmektedir.

F. 158. maddede, bu suç yönünden çeşitli özel ağırlaştırıcı nedenler öngörülmüştür.

a. Dolandırıcılığın "Dinî inanç ve duyguların istismar edilmesi suretiyle" işlenmiş olması (TCK. m.158, f.1, b.a)

Bu ağırlaştırıcı nedenden söz edilebilmesi için dinî inanç ve duyguların aldatma aracı olarak kullanılmış olması gerekir.

b. Dolandırıcılığın "Kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durum veya zor şartlardan yararlanmak suretiyle" işlenmiş olması (TCK. m.158, f.1, b.b).

Böylece içinde bulunduğu şartlar nedeniyle zayıf durumda olan kimselere aslında yardım edilmesi gerekirken bunların çaresizliğinden yararlanılarak dolandırılmaları cezayı ağırlaştıran bir neden sayılmıştır.

c. Dolandırıcılığın "Kişinin algılama yeteneğinin zayıflığından yararlanmak suretiyle" işlenmiş olması (TCK. m.158, f.1, b.c).

Burada aldatılanın algılama yeteneğinin zayıf olmasının fiilin işlenmesi yönünden sağladığı kolaylık, ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

d. Dolandırıcılığın "Kamu kurum ve kuruluşlarının, kamu meslek kuruluşlarının, siyasi parti, vakıf veya dernek tüzel kişiliklerinin araç olarak kullanılması suretiyle" işlenmiş olması (TCK. m.158, f.1, b.d).

Hükümde sözü edilen kurum ve kuruluşlar toplumda kendilerine güven duyulan müesseseler olarak kabul edildiğinden bu müesseselerin dolandırıcılıkta araç olarak kullanılması sadece dolandırılana zarar vermekle kalmamakta, ayrıca bu müesseselere duyulan güveni de sarsmaktadır. Ayrıca bu müesseselerin araç olarak kullanılmasının aldatmayı kolaylaştırdığı da kuşkusuzdur. Bütün bu hususlar nazara alınarak kamu kurum ve kuruluşlarının, kamu meslek kuruluşlarının, siyasi parti, vakıf veya dernek tüzel kişiliklerinin dolandırıcılıkta araç olarak kullanılması cezayı ağırlaştırıcı neden sayılmıştır. Bu ağırlaştırıcı nedenin varlığı için dolandırıcılığın doğrudan söz konusu müesseselerin zararına işlenmiş olması gerekmez; bunların aldatmada araç olarak kullanılması yeterlidir.

e. Dolandırıcılığın "Kamu kurum ve kuruluşlarının zararına olarak" işlenmiş olması (TCK. m.158, f.1, b.e).

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için, kamu kurum ve kuruluşunun malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunabilecek yöneticilerin aldatılmış olmaları gerekir.

f. Dolandırıcılığın "Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle" işlenmiş olması (TCK. m.158, f.1, b.f).

Bu bentte öngörülen nedenle ilgili olarak belirtmek gerekir ki, dolandırıcılığın herhangi bir banka veya kredi kurumu araç olarak kullanılarak işlenmesi halinde cezanın ağırlaştırılmasını anlamak mümkündür. Zira bu araçların kullanılması halinde hilenin daha fazla kandırıcı olacağı kuşkusuzdur. Ancak aynı şeyi, dolandırıcılığın bilişim sistemlerinin aracılığıyla işlenmiş olmasını ağırlaştırıcı neden saymak durumu için söylemek mümkün değildir.

g. Dolandırıcılığın "Basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle" işlenmiş olması (TCK. m.158, f.1, b.g).

Bu ağırlaştırıcı nedenin anlamı ve uygulama alanı son derece belirsizdir. Her şeyden önce basın yayın araçlarının insanların aldatılması ve dolandırılması yönünden nasıl bir kolaylık sağladığını belirlemek mümkün değildir. Ayrıca bu ağırlaştırıcı nedenin sadece basın mensupları yönünden mi yoksa örneğin basında çıkan bir haberi kulanarak dolandırıcılık fiilini gerçekleştiren kişiler yönünden de mi söz konusu olacağı anlaşılamamaktadır.

h. Dolandırıcılığın "Tacir veya şirket yöneticisi olan ya da şirket adına hareket eden kişilerin ticarî faaliyetleri sırasında; kooperatif yöneticilerinin kooperatifin faaliyeti kapsamında" işlenmiş olması (TCK. m.158, f.1, b.h).

Bu ağırlaştırıcı neden, tacirlerin, şirket yöneticilerinin ve kooperatif yöneticilerinin güvenilirliğini sağlamak ve bu kişilere güven duyanları daha etkili bir şekilde korumak amacına yöneliktir.

i. Dolandırıcılığın "Serbest meslek sahibi kişiler tarafından, mesleklerinden dolayı kendilerine duyulan güvenin kötüye kullanılması suretiyle" işlenmiş olması (TCK. m.158, f.1, b.i).

Bu ağırlaştırıcı neden de, bir önceki neden gibi, serbest meslek sahibi kişilerin güvenilirliğini sağlamak ve bu kişilere güven duyanları daha etkili bir biçimde korumak amacıyla öngörülmüştür. Örneğin bir avukatın üstlendiği işlerle ilgili olarak veya bu sıfatından faydalanarak işlediği dolandırıcılık fiilleri daha ağır şekilde cezalandırılacaktır.

j. Dolandırıcılığın "Banka veya diğer kredi kurumlarınca tahsis edilmemesi gereken bir kredinin açılmasını sağlamak maksadıyla" işlenmiş olması (TCK. m.158, f.1, b.j).

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için, her şeyden önce aldatılan kurum, "banka" veya faiz karşılığı olsun veya olmasın kanunen borç para vermeye yetkili bir kurum olmalıdır. Fiilin borç para verme yetkisine sahip olmayan bir kuruma karşı işlenmiş olması halinde basit dolandırıcılık suçu söz konusu olabilir. Kredinin açılması, krediyi alanın aldatıcı davranışlarından değil, sadece banka veya kredi kurumu elemanlarının görevlerini gereği gibi yapmamalarından ileri gelmişse dolandırıcılık suçunun varlığı kabul edilemez. Söz konusu şiddet sebebi, örneğin kredi talep eden kişinin, gerçeğe uygun olmayan kıymet takdiri raporları veya bilanço ve diğer belgeler ibraz etmesi yahut teminat gösterilmek istenen malların değerini olduğundan çok daha fazla beyan etmesi gibi durumlarda söz konusu olacaktır.

k. Dolandırıcılığın "Sigorta bedelini almak maksadıyla" işlenmiş olması (TCK. m.158, f,1, b.k).

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için failin, sigorta bedelini almak amacıyla hileye başvurmuş olması gerekir. Sigortanın türü önemli değildir. Mal veya hayat sigortası olabileceği gibi, malî sorumluluk sigortası da olabilir.

l. "Kamu görevlileriyle ilişkisinin olduğundan, onlar nezdinde hatırı sayıldığından bahisle ve belli bir işin gördürüleceği vaadiyle aldatarak, başkasından menfaat temin" edilmesi (TCK. m.158, f.2).

Bu hüküm, dolandırıcılık suçunun TCK. nun 255. maddesinde öngörülen " nüfuz ticareti suçu" nu oluşturan fiillerle işlenmesini cezayı ağırlaştıran bir neden kabul etmiştir. Ancak bu iki hükmün uygulama alanını belirleme konusunda ciddi kuşkular söz konusudur.

G. Ceza Kanunu bu suçla ilgili olarak özel bir hafifletici neden öngörmüştür. Nitekim 159. maddeye göre dolandırıcılığın "bir hukukî ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla işlenmesi" halinde faile daha az ceza verilecektir.

Bu hafifletici nedenin uygulanabilmesi için dolandırıcılık fiilinin, herhangi bir alacağın değil, "bir hukukî ilişkiye dayanan alacağın" tahsili amacıyla işlenmiş olması gerekir.

Bu halde, ayrıca soruşturma ve kovuşturmanın yapılabilmesi şikâyet şartına bağlanmıştır.

Ortak Hükümler

Ceza Kanununun 167, 168 ve 169. maddelerinde malvarlığına karşı suçlarla ilgili ortak düzenlemeler yer almaktadır.

A. Kanun, yağma suçları dışındaki malvarlığına karşı suçlar yönünden bazı şahsî cezasızlık durumları öngörmüştür (TCK. m.167). Buna göre malvarlığına karşı işlenen suçlardan yağma suçları dışındaki suçların a) haklarında ayrılık kararı verilmemiş eşlerden birisinin, b) üstsoy veya altsoyun veya bu derecede kayın hısımlarından birisinin veya evlat edinen veya evlatlığın, c) aynı konutta beraber yaşayan kardeşin zararına olarak işlenmesi halinde faile ceza verilmez (TCK. m.167, f.1, b. a, b, c).

Böylece kanun koyucu, aile kurumunun ceza kovuşturmaları ile zedelenmesini önlemek istemiştir. Burada suç, yalnızca maddede sayılan akrabaların zararına işlenmiş olmalıdır. Akrabalar ile birlikte başkaları da zarar görmüşse, fail cezasızlıktan yararlanamaz. Söz konusu cezasızlık nedeni, maddede sayılanlardan olmayan suç ortakları yönünden geçerli değildir. Çünkü bu, şahsa bağlı bir cezasızlık nedenidir.

Mala karşı suçların tümünde uygulanabilecek olan şahsî cezasızlık sebepleri nelerdir?

SIRA SİZDE 7

B. Kanun, yine yağma suçları dışındaki malvarlığına karşı suçlar yönünden cezayı hafifletici ortak nedenler öngörmüştür (TCK. m.167, f.2).

a. Suçun belli akrabalar zararına işlenmiş olması (m.167, f.2). Nitekim malvarlığına karşı işlenen suçların 1) haklarında ayrılık kararı verilmiş olan eşin, 2) aynı konutta beraber yaşamayan kardeşin, 3) aynı konutta beraber yaşayan amca, dayı, hala, teyze, yeğen veya ikinci derecede kayın hısmının zararına işlenmiş olması halinde ceza yarı oranında azaltılır.

Böylece Kanun, malvarlığına karşı suçların yukarıda belirtilen akrabaların zararına işlenmiş olmasını cezayı hafifletici bir neden saymıştır. Bu durumu düzenleyen 2. fıkrada, 1. fıkrada da olduğu gibi bir açıklık bulunmamasına rağmen maddenin bütünü ve gerekçesi nazara alındığında yağma suçlarının bu hafifletici nedenin de dışında tutulduğunu kabul etmek gerekmektedir.

İnceleme konusu hafifletici nedenin uygulanabilmesi için, suçun sadece maddede gösterilen akrabaların zararına işlenmiş olması gerekir. Suç, bunlarla birlikte bir başkasının zararına da işlenmiş ise, söz konusu hafifletici neden uygulanamaz. Aynı şekilde akraba olmayan suç ortağı bu nedenden yararlanamaz. Çünkü burada şahsa bağlı bir cezayı hafifletici neden söz konusudur.

Belirtmek gerekir ki, malvarlığına karşı suçların 167. maddenin 2. fıkrasında sayılan akrabaların zararına işlenmiş olması halinde, bunların soruşturulması ve kovuşturulması şikâyet şartına bağlanmıştır. Böylece normal olarak resen soruşturulan ve kovuşturulan

suçlar (örneğin hırsızlık, dolandırıcılık gibi) bu halde ancak şikâyet üzerine soruşturulabilecek ve kovuşturulabilecektir.

b. Şeyin geri verilmesi veya zararın tazmini (TCK. m.l68) Bir başka ortak hafifletici neden Ceza Kanununun 168. maddesinde öngörülmüştür. Bir tür suç sonrası pişmanlık halini düzenleyen söz konusu hükme göre hırsızlık, mala zarar verme, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, hileli iflâs, taksirli iflâs ve karşılıksız yararlanma suçları tamamlandıktan sonra, ancak, bu nedenle hakkında soruşturma başlamadan veya kovuşturma başladıktan sonra, ama hüküm verilmeden önce, failin, azmettirenin veya yardım edenin bizzat pişmanlık göstererek mağdurun uğradığı zararı aynen geri vermesi veya tazmin suretiyle tamamen gidermesi halinde verilecek ceza indirilir (f.1, 2).

Kanun aynı nedenle ceza indirimini yağma suçu yönünden de kabul etmekte, ancak indirim oranını daha düşük olarak belirlemektedir (TCK. m.168, f.3).

Geri verme tam olmalıdır; yani alınan bütün şeyler gibi alınan şeyin failin zilyetliğinde bulunduğu sırada artan kısımlarının da iade edilmesi gerekir. Aynı şekilde suç ortaklarından birisinin kendi payına düşeni geri vermesi de yeterli sayılamaz. Geri vermenin doğrudan mağdura yapılması gerekmez; bu şeyi resmi makamlara teslim etmek veya üçüncü kişilerin aracılığından yararlanmak suretiyle geri verme de mümkündür.

Tazmin de cezayı azaltıcı etkiye sahiptir. Tazminat tutarının belirlenmesinde malın suçun işlendiği andaki değerinin mi, yoksa tazmin anındaki değerinin mi esas alınacağı konusunda hükümde açıklık yoktur. Şeyin sonradan değer kazanması veya failin fiili dışındaki nedenlerle değer kaybetmesi durumunda, tazminat miktarı tazmin anındaki değere göre belirlenmelidir. Nitekim kanun "mağdurun uğradığı zarar"ın tamamen giderilmesini şart koşmaktadır.

Kısmen geri verme veya tazmin halinde cezada indirimin yapılabilmesi mağdurun bu konudaki rızasına bağlanmıştır (TCK. m.168, f.4).

Geri verme veya tazminin doğrudan fail tarafından gerçekleştirilmiş olması şart değildir; ancak bu failin iradesiyle olmalıdır. Nitekim Kanun failin, azmettirenin veya yardım edenin "bizzat pişmanlık göstererek" geri vermesi ve tazmininden söz etmektedir. Bu itibarla cebre dayalı geri verme ve tazmin gibi, failin bilgisi veya izni dışındaki geri verme veya tazmin de iradi sayılamaz.

Geri verme veya tazmin nedeniyle cezada indirim yapılabilmesi için geri verme veya tazmin kovuşturma başlamadan önce gerçekleşmiş ise verilecek cezanın üçte ikisine kadarı, kovuşturma başladıktan, yani kamu davası açıldıktan sonra, ancak hüküm verilmeden önce gerçekleşmiş ise verilecek cezanın yarısına kadarı indirilir (TCK. m.168, f.1,2).

c. Karşılıksız yararlanma suçunda fail, azmettiren veya yardım edenin pişmanlık göstererek mağdurun, kamunun veya özel hukuk tüzel kişisinin uğradığı zararı, soruşturma tamamlanmadan önce tamamen tazmin etmesi halinde kamu davası açılmaz. Zararın hüküm verilinceye kadar tamamen tazmin edilmesi halinde ise, ceza indirilir. Ancak kişi bu hükümden iki defadan fazla yararlanamaz. (m. 168, f.5)

d. Şeyin değerinin veya zararın miktarının azlığı: Mülga Ceza Kanunu malvarlığına karşı suçların konusunu oluşturan şeyin değerinin veya verilen zararın miktarının az veya çok az olmasını ortak hafifletici neden kabul etmişti (m.522, f.1). Oysa yürürlükteki Ceza Kanunu, böyle bir ortak hafifletici neden öngörmemiş, suçun konusunu oluşturan malın değerinin azlığını hırsızlık suçu yönünden cezayı azaltan veya kaldıran, yağma suçu yönünden ise sadece cezayı azaltan özel neden olarak kabul etmiştir (TCK. m.145, 150).

C. Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanması: Ceza Kanunu, malvarlığına karşı işlenen suçlardan sadece hırsızlık, güveni kötüye kullanma ve dolandırıcılık suçlarının işlenmesi suretiyle kendisine haksız menfaat sağlanan tüzel kişiler hakkında, bunlara özgü güvenlik tedbirlerine (TCK. m.60) hükmolunacağını öngörmektedir (TCK. m.169).

Özet

AMAÇ 1 *Ceza hukuku anlamında malvarlığı, zarar ve yarar (menfaat) kavramlarını açıklayabilmek*

Malvarlığı, tamamen hukukî bir açıdan, genel olarak bir kimseye ait ve ekonomik değer taşıyan hukukî ilişkilerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Malvarlığını oluşturan değerler bütünündeki bir azalma ise zarardır. Menfaat veya yarar kavramını geniş anlamda kabul etmek gerekir. Bu itibarla sadece ekonomik çıkarlar veya daha genel olarak, malvarlığına ilişkin artışlar değil, failin suçu oluşturan hareketiyle elde etmeyi umduğu her türlü tatmin veya haz da menfaat veya yarar kavramına dahildir.

AMAÇ 2 *Hırsızlık suçunu tanımlayabilmek*

Bir kimsenin, diğerinin taşınabilir malını rızası olmaksızın faydalanmak için bulunduğu yerden alması hırsızlıktır. Hırsızlık suçunu öngören normlar ile korunmak istenen, taşınır malların zilyetliğidir.

AMAÇ 3 *Yağma suçu ve unsurlarını açıklayabilmek*

Şiddet ve tehdit kullanarak başkasına ait malın zilyetliğini elde etmek olarak tanımlanan yağma suçları esas itibariyla taşınır mallar üzerinde işlenebilen suçlardır. Nitekim bu suçlar hırsızlık ve cebir kullanma suçlarından oluşan ve dolayısıyla zilyetliği ve kişi özgürlüğünü ihlâl eden bileşik suçlardır. Kanun 148. maddesinde iki tür yağma suçu düzenlemiştir: Taşınır mal yağması ve senet gaspı. Taşınır mal yağması, suçunun işlenebilmesi için failde genel ve özel kast bulunmalıdır. Genel kast, cebir ve tehdide başvurarak başkasına ait taşınır malı elinde bulundurandan almak bilinç ve iradesinden ibarettir. Ayrıca o maldan faydalanmak niyeti de bulunmalıdır. Senet yağmasına ilişkin hükümde ise çeşitli ipotezler öngörülmüştür ve bunların hepsi cebir ve tehditle işlenebilir. Bu suç da genel kast yanında, faydalanmak niyeti şeklindeki özel kastla işlenebilir.

AMAÇ 4 *Mala zarar verme suçunu tanımlayabilmek*

Başkasının taşınır veya taşınmaz malını yıkmak, tahrip etmek, yok etmek, bozmak, kullanılamaz hale getirmek veya kirletmek mala zarar verme suçunu oluşturur. Mala zarar verme suçu malvarlığına ait bir değerin pasif süjeden aktif süjeye aktarılmasını değil, sadece pasif süjenin malvarlığının kötüleşmesini gerektirmesi bakımından diğer mala karşı suçlardan ayrılır.

AMAÇ 5 *Güveni kötüye kullanma suçunu tanımlayabilmek*

Başkasına ait olup da, muhafaza etmek veya belli bir şekilde kullanmak üzere zilyetliği kendisine devredilen mal üzerinde kendisinin veya başkasının yararına olarak, zilyetliğin devri amacı dışında tasarrufta bulunan veya devir olgusunu inkâr eden kimse güveni kötüye kullanma suçunu işlemiş olur. Kanunda bir açıklık bulunmamakla birlikte gerçek anlamda zilyetlik devrinin sadece taşınır mallarda söz konusu olması nedeniyle bu suçun maddi konusu taşınır mallardır.

AMAÇ 6 *Dolandırıcılık suçunu tanımlayabilmek*

Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının yararına olarak kendisine veya başkasına yarar sağlayan kişi dolandırıcılık suçunu işlemiş olur. Bu suçun pasif süjesi ihlâl edilen ve malvarlığını oluşturan varlıkların sahibi olan kişi veya kişilerdir. Bu suçun maddi unsuru üç unsurdan oluşur: Failin hileli davranışlarda bulunması, mağdurun aldatılması ve aldatma sonucunda mağdurun malvarlığı yönünden bir zarar doğması ve buna karşılık fail veya başka bir kişi yönünden haksız bir menfaatin elde edilmesi.

Kendimizi Sınayalım

1. Hırsızlık suçuna ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**

a. Hukuki konusu mülkiyettir.
b. Maddi konusu başkasının taşınabilir malıdır.
c. Maddi unsuru malın bulunduğu yerden alınmasıdır.
d. Kasıtlı bir suçtur.
e. Ani suçtur.

2. Aşağıdakilerden hangisi hırsızlık suçunun konusu olabilir?

a. Apartman dairesi
b. İnsan vücudu
c. Ceset
d. Doğada serbest dolaşan hayvan
e. Gemi

3. Yağma suçuna ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**

a. Hırsızlıktan, kişi üzerinde tehdit ve cebir kullanılmış olmasıyla ayrılır.
b. Failde genel kastın yanı sıra, o maldan faydalanma niyeti de bulunmalıdır.
c. İhmalî davranışla işlenebilir.
d. Teşebbüs olanaklıdır.
e. Cebir hafif veya ağır olabilir.

4. Aşağıdakilerden hangisi mala zarar verme suçunun maddi unsurunu **oluşturmaz?**

a. Başkasının taşınır veya taşınmaz malını, geçici olarak kullanım dışı bırakmak
b. Başkasının taşınır veya taşınmaz malını, yıkmak
c. Başkasının taşınır veya taşınmaz malını, tahrip etmek
d. Başkasının taşınır veya taşınmaz malını, yok etmek
e. Başkasının taşınır veya taşınmaz malını, bozmak

5. Aşağıdakilerden hangisi mala zarar verme suçu bakımından **söylenemez?**

a. Hukuki konusu aynî haklardır.
b. Maddi konusu sadece taşınır mallardır.
c. Çalıntı mallar maddi konusunu oluşturmaz.
d. Pasif süjesi gerçek veya tüzel kişi olabilir.
e. Kasıtlı bir suçtur.

6. A tatil için şehir dışına gideceğinden çalınacağı endişesi ile mücevherlerini arkadaşı B'ye bırakır. O sırada paraya ihtiyacı olan B, A'nın mücevherlerini satarak borcunu öder. B'nin fiili hangi suçu oluşturur?

a. Hırsızlık
b. Dolandırıcılık
c. Yağma
d. Güveni kötüye kullanma
e. Mala zarar verme

7. Nakliyat şirketinin konutta teslim edilmek üzere kendisine teslim edilen bir bagajı sahiplenmesi durumunda hangi suç oluşur?

a. Güveni kötüye kullanma
b. Mala zarar verme
c. Hırsızlık
d. Yağma
e. Dolandırıcılık

8. A, X bankasından kredi talebinde bulunur ve aslında kendisine ait olmayan malları kendisine ait gibi gösteren sahte tapular düzenler. Bu belgelere güvenen banka A'ya kredi verir. Krediyi ödemeden yurt dışına kaçan A'nın davranışı hangi suçu oluşturur?

a. Hırsızlık
b. Dolandırıcılık
c. Güveni kötüye kullanma
d. Yağma
e. İrtikâp

9. A tarım makineleri satan bir satış temsilcisidir. Dağlık bir köyde tarım yapan B'ye ona satacağı makine ile verimde iki kat artış elde edeceğini söyleyerek, dağlık bölgede kullanılması mümkün olmayan bir makine satar, A'nın fiili hangi suçu oluşturur?

a. Dolandırıcılık
b. Yağma
c. Hırsızlık
d. Yağma
e. İrtikâp

10. Aşağıdaki suçlardan hangisinde, suç tamamlandıktan sonra, ancak bu nedenle hakkında soruşturma başlamadan veya kovuşturma başladıktan sonra ama hüküm verilmeden önce, failin pişmanlık göstererek, mağdurun uğradığı zararı aynen geri verme veya tazmin suretiyle gidermesi halinde verilecek ceza diğerlerine oranla daha düşük oranda indirilir?

a. Hırsızlık
b. Yağma
c. Mala zarar verme
d. Dolandırıcılık
e. Güveni kötüye kullanma

Yaşamın İçinden

Mesajla akıl almaz dolandırıcılık

Antalya'nın Aksu ilçesinde cep telefonuna gelen '10 bin lira ödül kazandınız' yazılı mesaja cevap veren vatandaş 34 bin 20 lira dolandırıldı.

Antalya'nın Aksu ilçesinde çiftçilik yapan A. Ç'nın (32) cep telefonuna 'Kola firmasından hediye 10 bin lira kazandınız. Bizi arayın.' yazılı kısa mesaj geldi. Ç, mesajdaki ödülü alabilmesi için verilen telefon numarasını aradı. Aradığı numarada kendisini firma yetkili olarak tanıtan kişiyle görüşen Ç, ödülünü alabilmek için ne yapması gerektiğini sordu. Bunun üzerine sözde firma yetkilisi Ç'den, telefonunu kapatmadan verdiği 15 adet numaraya 180 lira konuşma süresi yüklemesini istedi. Numaralara konuşma süresi yükletmek için PTT şubesine giden Ç, aynı zamanda firma yetkili sandığı dolandırıcıyla konuşmaya devam etti. Telefondaki dolandırıcı Ç'ye 10 bin liralık ödülünü hazırladığını, verdiği numaralara yükleme yapmaya devam etmesini istedi. Ödül kazandığını sanan Çoban, telefonda konuştuğu dolandırıcıdan aldığı 189 adet telefon numarasına toplam 34 bin 20 liralık konuşma süresi yükledi. Dolandırıcı paraların yüklendiğini görünce telefonu kapattı. Toplam 34 bin 20 liralık parayı ödemeyen, gözaltına alınarak emniyete götürüldü. Parayı yakınları aracılığıyla ödeyen Çoban, savcılık talimatıyla serbest kaldı. Polis olayla ilgili olarak geniş çaplı soruşturma başlattı.

Kaynak: http://www.sabah.com.tr/

Okuma Parçası

Okuma Parçası

T.C.
YARGITAY
CEZA GENEL KURULU
E. 2009/1-238
K. 2010/16
T. 2.2.2010

"...Sanık, yaralamadan önce mağdura ait tabancayı ele geçirip, onu en ağır şekilde yaralayıp etkisiz hale getirdikten sonra, mağdura ait beylik tabancayı beline takmış ve olay yerinden ayrılmıştır. Sanık, ertesi gün kendisine İlişkin olayı televizyonda izlerken kahvehanede bu silahla birlikte yakalanmıştır. Sanık, silahı alıp götürdükten sonra 25 saat sonra yakalanmıştır. Olayda saikin bir önemi yoktur. Sanık olayda kullandığı tabancayı alarak 25 saat üzerinde taşımıştır. Teslim ve iade kast ve niyeti olduğuna dair herhangi bir emare de bulunmamaktadır. Sanık istese idi tabancayı emniyet veya jandarmaya ya da resmi mercilere iade edecek bir yere teslim edebilirdi. Üniversite terk eden sanığın Cumartesi ve Pazar günleri polis ve jandarmanın çalıştığını bilmemesi mümkün değildir. Ayrıca mağdur çok ağır şekilde yaralanmış ve etkisiz hale gelmiştir. Bu aşamadan sonra mağdurun bu tabanca ile sanığa zarar vermesi de mümkün değildir. Bu itibarla, sanığın bu yöndeki savunmasına katılmak mümkün değildir. Özetle ve sonuç olarak, sanık, mağduru yaraladıktan sonra ona ait 1,5 milyar Ura değerindeki tabancayı alarak olay yerinden uzaklaşmış, tabancayı kendi hakimiyeti altına almış ve 25 saat süre ile üzerinde taşımıştır. Cumhuriyet Savcısı mütalaasında sanığın ruhsatsız tabanca taşıdığını kabul etmektedir. Ruhsatsız tabanca taşıma kasti bulunduğu takdirde yağma kastı bulunmadığını kabul etmek de mümkün görülmemektedir.

Böylece ve sonuç olarak, sanık, mağdura ait tabancayı alıp, bu tabanca ile mağduru yaraladıktan sonra olay yerinden uzaklaştığı, 25 saat üzerinde taşıdığı anlaşıldığından, sanığın mal edinme kastı ile hareket ettiğinin kabulü gerekmiştir. Sanık, yaralamadan önce tabancayı alıp, bu tabanca ile mağduru yaraladığı, onu etkisiz hale getirdiği, bu şekilde cebir uyguladığı gözetildiğinde, sanığın kast ve eyleminin hırsızlıktan ibaret olmayıp, yağma suçunu oluşturduğu kanaatine varılmıştır. Diğer bir anlatımla, olayda hırsızlık suçunun unsurlarının varlığı kabul edildiği takdirde, yaralamadan önce silah ele geçirildiğine göre, zor unsuru da bulunduğundan, mahkememizce önceki kararda direni/erek, sanığın, yağma suçundan cezalandırılmasına karar verilmesi gerekmiştir..." gerekçeleriyle yağma suçu yönünden ilk hükümde direnilmiş, 6136 sayılı Yasa'ya aykırılık suçundan ise bozma ilamına uyulmuştur".

Kaynak: http://www.kazanci.com

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. a	Yanıtınız yanlış ise "Hırsızlık" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. e	Yanıtınız yanlış ise "Hırsızlık" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. c	Yanıtınız yanlış ise "Yağma" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. a	Yanıtınız yanlış ise "Mala Zarar Verme" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. b	Yanıtınız yanlış ise "Mala Zarar Verme" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. d	Yanıtınız yanlış ise "Güveni kötüye kullanma" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. a	Yanıtınız yanlış ise "Güveni kötüye kullanma" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. b	Yanıtınız yanlış ise "Dolandırıcılık" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. a	Yanıtınız yanlış ise "Dolandırıcılık" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. b	Yanıtınız yanlış ise "Ortak Hükümler" konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Malvarlığını oluşturan varlıklar, şeyler, insan davranışları (yani şahsî hizmetler) ve alacaklar olabilir.

Sıra Sizde 2

Malvarlığına ilişkin zararın ekonomik zararı içerdiği kuşkusuzdur, ancak bu tür zarar mübadele değeri olmayan şeylere de ilişkin olabildiğinden ekonomik zarardan daha geniş kapsamlıdır.

Sıra Sizde 3

Şu halde hırsızlık suçunun hukukî konusu zilyetliktir.

Sıra Sizde 4

Cebir veya tehdidin malın zilyedine karşı olması şart değildir. Mağdurun yakınına yönelik cebir veya tehditle de bu suç işlenebilir.

Sıra Sizde 5

Güveni kötüye kullanma ve hırsızlık suçları arasında büyük bir benzerlik söz konusudur. Nitekim bu suç da, daha sonra belirtileceği üzere, hırsızlık gibi başkasına ait taşınır bir mal üzerinde işlenebilir. Ancak hırsızlıkta fail çalınan malın zilyeti olmadığı ve o mala zilyet olmaya çalıştığı halde, güveni kötüye kullanmak suçunun işlenebilmesi için, fail başkasına ait taşınır malın zilyetliğine fiilden önce sahip bulunmalıdır. Güveni kötüye kullanma dolandırıcılıktan da farklıdır. Mağdurun hileli şekilde elde edilen rızası dolandırıcılık suçuna özelliğini verir. Güveni kötüye kullanmada malın zilyetliği geçerli bir rıza ile faile devredilmekte, ancak mala zilyet olan fail malike ait yetkileri malikin rızası olmaksızın kullanmaktadır.

Sıra Sizde 6

Yararın elde edilmiş olması şart değildir.

Sıra Sizde 7

Kanun, yağma suçları dışındaki malvarlığına karşı suçlar yönünden bazı şahsî cezasızlık durumları öngörmüştür (TCK. m.167). Buna göre malvarlığına karşı işlenen suçlardan yağma suçları dışındaki suçların a) haklarında ayrılık kararı verilmemiş eşlerden birisinin, b) üstsoy veya altsoyun veya bu derecede kayın hısımlarından birisinin veya evlat edinen veya evlatlığın, c) aynı konutta beraber yaşayan kardeşin zararına olarak işlenmesi halinde faile ceza verilmez (TCK. m.167, f.1, b. a, b, c).

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Artuk, M. E., Gökcen A., Yenidünya A. C., (2010). *Ceza Hukuku Özel Hükümler.* Ankara, Turhan Kitabevi.

Özbek, V.Ö., KamburM. N., Doğan K, Bacaksız P, Tepe, İ., (2010). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Soyaslan, D., (2006). *Ceza Hukuku Özel Hükümler.* Ankara: Yetkin Yayınevi.

Tezcan, D., Erdem M. R., Önok R. M., (2010). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Toroslu, N., (2010). *Ceza Hukuku Özel Kısım.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

9

Amaçlarımız

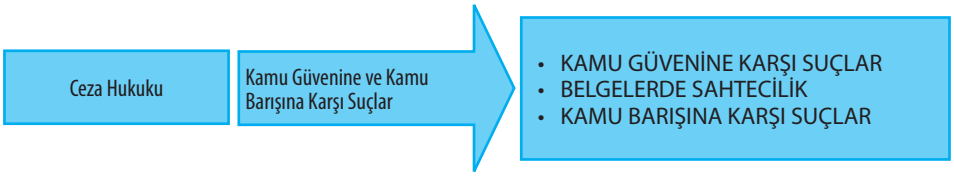
Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Belgede sahtecilik suçlarının hukukî konusu nedir, belge kavramı neyi ifade eder, belgenin çeşitleri nelerdir, maddi sahtecilik ve fikrî sahtecilik kavramları neyi ifade eder? Sorularını yanıtlayabilecek,
- Resmî belgelerde sahtecilik suçunu açıklayabilecek,
- Özel belgelerde sahtecilik suçunu açıklayabilecek,
- Suç işlemeye tahrik suçunun unsurlarını sayabilecek,
- Suçu ve suçluyu övme suçunun unsurları açıklayabilecek,
- Kanunlara uymamaya tahrikin kanunları eleştirmekten farkını tespit edebilecek,
- Suç işlemek amacıyla örgüt kurma, suç örgütüne üye olma, suç örgütünün propagandası suçlarının unsurlarını sayabilecek bilgi ve becerilere sahip olacaksınız.

Anahtar Kavramlar

- Sahtecilik
- Sahih Olmama
- Gerçek Olmama
- Tağyir Etmek
- Taklit Etmek
- Belge
- Resmî Belge
- Özel Belge
- Resmî Belgeye Benzetilen Özel Belge
- Maddi Sahtecilik
- Fikrî Sahtecilik
- Özel Belge
- Taklit Etmek
- Kamu Barışı
- Aleniyet
- Tahrik
- Suç Örgütü
- Propaganda
- Tehlike Suçu

İçindekiler

Kamu Güvenine ve Kamu Barışına Karşı Suçlar

KAMU GÜVENİNE KARŞI SUÇLAR

Bu başlık altında kamu güvenine karşı suçlar arasında yer alan "belgelerde sahtecilik" suçları ele alınacaktır.

Kamu güvenine karşı suçların tam ve doğru bir bilgisine sahip olabilmek için, çok sayıda insanı aldatma imkânının nedeni üzerinde durmak gerekmektedir. Bu konudaki esas neden, sahteciliğin toplumda özel bir itibarı olan bir şeye ilişkin olmasıdır. Bazı şeylere, haricî şekil ve işaretlere veya belgelere inanılmasını zorunlu kabul etmek, sosyal hayatın vazgeçilmez bir gereğidir. Aksi halde insanlar arasındaki ilişkiler son derece güçleşir. İnsanların büyük çoğunluğu sosyal hayatın gerekleri, gelenekleri sonucu belli şeylere veya beyanlara güven duyduğuna göre, bu şey veya beyanlardaki sahtecilik pek çok sayıda insanı aldatır.

Bütün bunlar, Kamu Güvenine Karşı Suçlara özelliğini veren hususun, bu suçlarda suçlunun faaliyetinin toplumda özel bir güven duyulan (itimat edilen) şeyler ve beyanlar üzerinde gerçekleşmesi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum özellikle belgede sahtecilikte açıkça ortaya çıkmaktadır. Gerçekten, bilindiği üzere, belgenin doğal işlevi kanıtlamaya hizmet etmektir. Bu özellik diğer sahtecilik durumlarında da söz konusudur.

BELGELERDE SAHTECİLİK

Belgelerde Sahtecilik Suçlarının Hukukî Konusu

Bu suçlara özelliğini veren husus, failin hareketinin belge adı verilen yazılar üzerinde gerçekleşmiş olmasıdır.

Belgelerde sahtecilik suçlarında, *kamu güveni*ne karşı bütün suçlarda olduğu gibi, iki ayrı hukuki varlık veya menfaatin ihlali söz konusudur. Biri, hukuki ilişkilerdeki itimat ve güven, diğeri ispat vasıtası olan belgelerin doğruluğu ve gerçekliğinde garantisini bulan belirli menfaatlerdir. Hukuki ilişkilerdeki itimat ve güvene üstünlük tanınarak bu suçlar " Kamu Güvenine Karşı Suçlar" arasında düzenlenmiştir.

Belge Kavramı

Belgelerde sahtecilik suçlarının gereği gibi incelenebilmesi için, her şeyden önce belge kavramını açıklığa kavuşturmak gerekmektedir.

Ceza hukuku yönünden belgeyi, olayları nakleden veya irade beyanlarını içeren ve bir kimse tarafından oluşturulan her türlü yazılı belge olarak tanımlamak mümkündür.

Bu tanımdan hareketle belgeden söz edilebilmesi için, üç temel unsurun gerekli olduğu söylenebilir,

A. Her şeyden önce yazılı bir biçim gerekir.

Soyut olarak, yazılı olma şartını içermeyen belgelerin varlığından şüphe edilemez. Ancak Ceza Kanununun belgelerde sahteciliğe ilişkin hükümleri yönünden yazılı belge şarttır. Bir düşünceyi ifade etmesi şartıyla belge herhangi bir yazı ile yazılmış olabilir. Ancak okunması, anlaşılması mümkün olmayan yazılı belgeler bu anlamda belge sayılamaz. Kullanılan dilin önemi olmadığı gibi, yazının olması da önemli değildir. Yeter ki, belli bir süre devam edebilecek nitelikte olsun.

B. Belgenin faili yani düzenleyeni bilinebilir olmalıdır.

Gerçekten belgelerde sahtecilik suçlarını öngören hükümler yönünden belgeden söz edilebilmesi için yazılı belgeden failinin, yani belgeyi düzenleyen kişinin veya kurumun anlaşılması gerekir. Bu itibarla anonim bir yazı bu anlamda belge değildir. Belgenin faili veya düzenleyeni, her zaman, onu maddî biçimde yazan kimse (örneğin daktilo yazan sekreter) değildir. Bu, adına belge düzenlenen kimsedir.

Belgeyi düzenleyenin kim olduğu çok defa altına atılan imzadan anlaşılır; imzanın okunabilir olması gerekmediği gibi, ayrıca ad ve soyadın yazılması da gerekmez.

Bir kısım belgeler vardır ki imzalanmaz. Örneğin kayıtlar veya ticaret defterleri. Bu tür belgeler yönünden düzenleyen başka unsurlardan anlaşılır.

Yazılı belgede imza, kural olarak, belgenin düzenlendiği tarih ve yerle tamamlanır, yani bunlar da gösterilir. Bu husus belgenin aslî unsuru değildir. Ancak belgenin geçerli olması için veya hukukî sonuçlar doğurması için kanun bunların gösterilmesini istemiş ise tamamlayıcı unsur halini alırlar ve bunlardaki tahrifat da sahtecilik sayılır.

C. Belge bir içeriğe sahip olmalıdır.

Belgenin içeriği, ya bir olayın naklinden veya bir irade beyanından ibaret olabilir. Buna göre belgeler nakledici ve beyan edici belge olmak üzere ikiye ayrılır.

Sahteciliği cezalandırılabilmesi için daima hukuken önem taşıması, yani hukukî sonuçlar doğurması gerekir. Bu itibarla belgenin içeriği, tahrif edilmesi halinde cezalandırılabilen bir sahteciliğin esasını oluşturan zararın ortaya çıkmasına neden olmayacak bir içerik ise, fiil cezaî sorumluluk doğurmayacaktır. Örneğin sadece belirli bir tarihî tezi desteklemek amacıyla tarihi bir vesikanın tahrif edilmesi hukukî sonuçtan yoksundur ve sahtecilik suçundan söz edilemez.

Belgenin içeriği ile ilgili olarak tartışılan bir konu da, batıl olan yazılı bir belgenin sahtecilik suçu anlamında belge sayılıp sayılamayacağıdır. Hâkim görüş, bu konuda, mutlak anlamda batıl olan veya yok sayılan belge ile batıl olduğu ileri sürülebilen belge arasında bir ayırım yapmak gerektiğini savunur. Birinciler, belgede sahtecilik suçları yönünden belge sayılmazlar; çünkü bunlar hukuki sonuç doğurmazlar. Buna karşılık ikinciler belge niteliğindedirler.

Bir başka anlayış belgenin geçerli olup olmamasının onun varlığı ile ilgisi bulunmadığını savunur. Gerçekten üzerinde sahtecilik yapılan ve mutlak anlamda batıl olan belge de yeniden sahteciliklere konu olabilir. Örneğin keşidecinin sahte imzasını taşıyan bir poliçenin sahte olarak ciro edilmesi durumunda olduğu gibi. Bununla beraber, belgenin batıl olmasının, ceza hukuku yönünden hiç bir önem taşımadığı söylenemez. Bu husus cezalandırılabilen bir sahteciliğin varlığı için önemli olan zarar imkânı yönünden nazara alınabilecektir.

Bu açıklamalardan sonra belirtmek gerekir ki, belgenin esas işlevi, hukukî faaliyetlerde kanıtlamaya hizmet etmektir. Ancak bunun mutlaka içeriğini kanıtlamak için kaleme alınmış olması şart değildir. Sadece bu amaçla kullanılabilir olması yeterlidir. Bu itibarla

bir aşk mektubu dahi belgedir ve bu bir zina davasında kanıt olarak kabul edilebilir. Bu özelliği itibariyle belgeleri maksatlı belgeler ve rastlantısal belgeler olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Birinciler belli bir olayı kanıtlamak amacıyla hazırlanan belgelerdir. Örneğin duruşma tutanakları, diplomalar gibi. İkinciler başka amaçlarla kaleme alınan, fakat daha sonra ortaya çıkan nedenlerden ötürü kanıtlayıcı bir değer kazanan belgelerdir. Örneğin mektuplar gibi.

Belgenin Çeşitleri

Belgede sahtecilik suçları yönünden yapılan en önemli ayırım resmî belge ve özel belge ayırımıdır. Bir de resmî belgeye benzetilen belge söz konusudur.

A. Resmi belgeleri kanun tanımlamamıştır. Kamu görevlisi tarafından düzenlenen her çeşit belgeyi resmî belge saymak her zaman doğru sonuç vermemektedir. Bir belgenin resmî belge sayılabilmesi için onun kamu görevlisi tarafından görevi nedeniyle düzenlenmiş olması gerekir. Şu halde bir belgenin resmî nitelik kazanması için iki şart aranır. Bir kere belge bir kamu görevlisi (TCK. m.6, f.1, b.c) tarafından düzenlenmelidir, ikinci olarak belge kamu görevlisinin görmekte olduğu görevi gereği düzenlenmelidir; yani belgenin düzenlenmesi ile kamu görevlisinin görevi arasında bir ilişki bulunmalıdır. Bu itibarla bir kamu görevlisinin görevi gereği olmayan, yani kendi fonksiyonuna girmeyen bir belgeyi düzenlemesi durumunda, bunu resmî belge saymak mümkün değildir. Üçüncü olarak da belge usulüne uygun biçimde, yani öngörülen formalitelere göre düzenlenmiş olmalıdır.

Bir kamu görevlisinin başka bir kamu görevlisinin görevine giren bir belgeyi kamu görevlisi sıfatından yararlanmak suretiyle sahte olarak düzenlemesi durumunda, kamu görevlisi tarafından işlenen resmî belgede sahtecilik suçu değil, sadece kamu görevlisi olmayan bir kimse tarafından işlenen resmî belgede sahtecilik suçu gerçekleşmiş olur.

Resmi belgeler, kanıt olma gücü yönünden

a) Sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgeler ve
b) Aksi sabit oluncaya kadar geçerli belgeler olmak üzere ikiye ayrılır. Bu ayırımı Kanun da göz önünde bulundurmaktadır.

Gerçekten Kanun, bazı resmî belgelerin kamu güveninden diğerlerinden daha çok yararlanmasını gerekli görmüş ve bunlardaki sahteciliği daha ağır şekilde cezalandırmıştır (TCK. m.204, f.3). Bunlara *imtiyazlı ispat kudretine sahip belgeler* denir.

B. Özel belgeler resmî belgelerin özelliklerini taşımayan her türlü yazılı belgelerdir. Sadece kişiler tarafından değil, kamu görevlilerinin görevleri dışında düzenledikleri yazılı belgeler de özel belge sayılır. Aynı biçimde yetkisiz kamu görevlilerinin düzenlediği yahut öngörülen formalitelere uyulmadan düzenlenen yazılar da özel belge sayılmaktadır.

Özel belgenin veya yazının önceden kanıt olarak hazırlanmış olması gerekmez; hukukî ilişkileri veya olayları ortaya koymaya hizmet etmesi yeterlidir.

C. Resmi belgeye benzetilen özel belgeler, TCK'nin 210. maddesinde gösterilmiştir. Buna göre "Özel belgede sahtecilik suçunun konusunun emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi, tahvil veya vasiyetname olması halinde resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler uygulanır" (f.1).

Ceza Kanunu tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire veya diğer sağlık mesleği mensuplarının gerçeğe aykırı olarak düzenledikleri belgelerin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurur nitelik taşıması halinde, resmi belgede sahtecilik hükümlerine göre cezaya hükmolunacağını öngörerek (TCK. m.210, f.2); bu belgeleri sadece ceza yönünden resmî belgeye benzetmiştir.

Aslında özel belge niteliğinde olan bazı belgelerin böylece resmi belgeye eşit sayılmasının nedeni, bu gibi evrakın sahip bulunduğu ekonomik ve sosyal önemde aranmalıdır.

Bu benzetme veya eşitlik sadece ceza yönünden değil, her yönden, bu arada suçun oluşması yönünden de söz konusudur. Bu itibarla emre veya hamiline düzenlenen kambiyo senetlerinde ve emtiayı temsil eden senetlerde sahtecilik suçu, diğer özel belgede olduğu gibi, sahte belgenin kullanıldığı anda değil, sahteciliğin yapıldığı anda tamamlanır.

Ancak bu benzetme belgeyi ilgilendirir. Bunları düzenleyenleri kamu görevlisi haline getirmez. Bu nedenle resmî belgeye benzetilen özel belgelerde, örneğin kambiyo senetlerinde veya emtiayı temsil eden senetlerde sahtecilik TCK.nın 204. maddesinin 1. fıkrasındaki suçu yani kişiler tarafından işlenen resmî belgede sahtecilik suçunu oluşturur.

Maddî Sahtecilik ve Fikrî Sahtecilik Ayırımı

Kanunda öngörülen belgelerde sahtecilik suçlarının incelenmesine geçmeden önce, bu konuda yapılan bir başka ayırım üzerinde duracağız. Bu maddi sahtecilik ve fikrî sahtecilik ayırımıdır, ikincisine içerik sahteciliği demek de mümkündür.

Bu iki sahtecilik arasındaki farkı belirtmek için, genellikle, maddî sahteciliğin belgenin maddî varlığı yönünden, fikrî sahteciliğin ise belgenin özü, yani fikrî içeriği yönünden değişikliğe uğraması olduğu ileri sürülmektedir. Maddî sahteciliğe örnek olarak uydurma bir vasiyetname düzenlenmesi veya gerçek bir vasiyetnamenin bir şartının değiştirilmesi, buna karşılık fikrî sahteciliğe örnek olarak da noterin bir belge düzenlerken gerçekte meydana gelmemiş bir olayı huzurunda meydana gelmiş gibi göstermesi veya tarafların beyanlarını değiştirerek yazması gösterilebilir.

Yukarıdaki ölçütü açıklığa kavuşturmak ve böylece uygulamadaki yanlışları önlemek amacıyla geliştirilen bir anlayışa göre, bu iki sahtecilik arasındaki farkı tam olarak ortaya koyabilmek için sahte deyiminin iki anlamı, yani sahih olmayan ve gerçek olmayan (doğru olmayan) anlamları arasındaki farka dayanmak gerekir. Belge sahih olmadığında maddî sahtecilik, belgenin sahih olmasına karşılık gerçek (doğru) olmaması halinde ise fikrî sahtecilik söz konusudur. Ancak burada sahih deyiminin anlamı üzerinde durmak ve bunu doğru bir biçimde belirlemek gerekir. Bir belge ne zaman sahihtir? Bir belgenin sahihliğinden söz edilebilmesi için, iki şartın gerçekleşmesi zorunludur. Birincisi belgenin, düzenleyeni gözüken kimse tarafından düzenlenmiş olmasıdır; yani belgenin görünüşteki düzenleyeni ile fiilen düzenleyeninin aynı kişi veya kurum olmasıdır. İkincisi ise, belgenin değişikliğe uğramamış bulunmasıdır.

Değişikliğe uğrama, son şeklini aldıktan sonra belgede yapılan her türlü değişiklik (örneğin ilave, karalama vb.) olarak anlaşılmalıdır. Belgeyi düzenleyenin, hak sahipleri tarafından yetkili kılınmaksızın yaptığı değişiklikler de buna dahildir. Örneğin bir noterin düzenlediği vasiyetnameye sonradan vasiyette bulunanın talebi olmadan bir şart eklemesi durumunda olduğu gibi. Çünkü belge bir kere tamamlanıp son şeklini aldıktan sonra düzenleyeninden kopar ve bu kişi kendi isteğine göre böyle bir belgede değişiklik yapacak olursa, herhangi bir kimse gibi hareket etmiş olur.

Şu halde belgenin sahih olmaması sonucunu doğuran maddî sahtecilik sadece iki biçimde söz konusu olabilir. Birincisi taklit biçimi olup bu, belgenin düzenleyeni gözüken kişi veya kurumdan başka bir kişi ve kurum tarafından düzenlendiğinde gerçekleşir. İkincisi ise değiştirme biçimi olup bu da belgenin görünüşteki düzenleyeni tarafından kaleme alınmasından sonra az önce belirtilen değişikliklere uğraması durumunda gerçekleşir.

Taklit edilmemiş veya değiştirilmemiş yani sahih olan bir yazılı belgenin doğru olmayan beyanları içermesi halinde sahteciliğin daima fikrî sahtecilik olduğunu kabul etmek gerekir.

Belirtmek gerekir ki, yürürlükteki Ceza Kanununun 204. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "sahte olarak düzenleme" ve "aldatacak şekilde değiştirme" ibareleri maddî sahteciliği, "gerçeğe aykırı olarak düzenleme" ibaresi ise fikrî sahteciliği ifade etmektedir.

Resmî belgelerde maddî sahtecilik kişiler tarafından veya kamu görevlileri tarafından işlenebilir.

Resmî Belgelerde Maddî Sahtecilik

Kişiler Tarafından İşlenen Resmî Belgelerde Maddî Sahtecilik

TCK'nın 204. maddesinin 1. fıkrasına göre "Bir resmî belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren" kişi cezalandırılır.

Bu sahteciliğin faili özel kişi olmalıdır. Kanun, görevi dışında hareket eden kamu görevlisini özel kişi olarak kabul etmektedir. Fiile bir kamu görevlisinin iştirak etmesi halinde 204. maddenin 2. fıkrasındaki suç söz konusu olur.

Bu suç taklit veya değiştirme biçiminde, yani yetkili kamu görevlisinin imzasını taklit etmek veya usulüne uygun şekilde düzenlenmiş resmi bir belgenin içeriğini değiştirmek biçiminde işlenebilir.

Resmî belgede maddî sahteciliğin faili kim ya da kimler olabilir?

SIRA SİZDE 1

Kamu Görevlileri Tarafından İşlenen Resmî Belgelerde Maddî Sahtecilik

TCK'nın 204. maddesinin 2. fıkrasına göre "Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren" kamu görevlisi cezalandırılır.

Bu suçun maddî unsuru ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken husus, maddedeki "sahte olarak düzenlemek" ibaresinin "taklit etmek" şeklinde anlaşılması gerektiğidir. Aksi halde "resmî bir belgeyi sahte olarak düzenlemek" ipotezini aynı fıkrada yer alan "gerçeğe aykırı olarak belge düzenlemek" ipotezinden ayırmak mümkün olamayacaktır. Taklit etmek kavramının anlamı gibi, bu suçun maddî unsurunun ikinci şekli olan "değiştirmek" kavramının anlamı da daha önce açıklanmıştır.

Şu kadarını hatırlatmak gerekir ki, fail gerçek olmayan bir olayı belgelendirmekle yetinecek olursa, yani belgenin yine belgede düzenleyeni gözüken kişi ile onu gerçekten düzenleyen kişi aynı ise, aynı fıkrada "gerçeğe aykırı olarak belge düzenlemek" şeklindeki fikrî sahtecilik söz konusu olur.

Ortak Noktalar

Bu iki suçla ilgili olarak bazı noktaların hatırlatılmasında yarar vardır.

A. Bu suçların *maddî unsurları* açısından, yazılı belgelere ilişkin sahtelikler hukukî öneme sahip olmalı, yani sadece kamuyu aldatmaya elverişli olmakla kalmamalı, aynı zamanda, sahihliğin garanti altına aldığı belirli menfaatlere zarar vermeye veya en azından bunları tehlikeye koymaya elverişli de olmalıdır. Bu itibarla ilk bakışta anlaşılabilecek biçimde kaba taklit etme veya değiştirme ve daha genel olarak herhangi bir kimseye zarar veremeyen taklit veya değiştirme cezalandırılamaz.

Ancak belirtmek gerekir ki, resmî belgelerde sahtecilikte kamunun güveni ön plâna geçer. Çünkü bu tür belgelere atfedilen güvenin sarsılmaması hukuk düzenini çok yakından ilgilendirir. Bu itibarla resmî bir belgenin çok sayıda kişiyi aldatacak biçimde taklit edilmesi veya değiştirilmesi, kural olarak, bu tür sahteciliğin hukukî öneme sahip olması için yeterlidir. Bununla beraber somut olayda sahtecilikten hiç bir özel zararın ortaya çıkmayacağı kanıtlandığında sahteliğin hukuken önemsiz olduğu kabul edilmelidir. İlk bakışta anlaşılabilecek biçimde kaba sahteciliklerde olduğu gibi. Bu, sadece zarar veremeyen sahtecilikler değil, zarar vermeye elverişli olmayan sahtecilikler de cezalandırılamaz ilkesinin sonucudur.

B. Söz konusu suçlar hukuken önemli olan taklit etme veya değiştirmenin sonuçlandığı anda tamamlanır. Aksini savunanların varlığına rağmen, bu suçlara *teşebbüs* mümkündür. Örneğin yazıları silmeye yarayan kimyevî bir madde ile noter senedindeki bir cümleyi silmek üzere iken yakalanan kimsenin durumunda olduğu gibi.

C. Her iki suç da *kastın* varlığı için, sadece belgede sahtecilik yapmak bilinç ve iradesi yetmez, ayrıca failin kendisine ait olmayan menfaatleri ihlâl etmek (yani onlara zarar vermek, onları tehlikeye koymak) bilincine de sahip olması gerekir. Dolayısıyla fail yaptığının zararsız olduğu inancıyla hareket etmişse kastın varlığı ileri sürülemez; yeter ki failin bu inancı akla uygun olsun.

D. Resmi belgenin, "kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge" olması, gerek özel kişeler yönünden gerek kamu görevlileri yönünden cezayı ağırlaştıran neden sayılmıştır (TCK. m.204, f.3)

E. TCK'nın 211.maddesine göre belgede sahtecilik suçlarının, "Bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla" işlenmesi cezayı azaltıcı neden kabul edilmiştir. Madde bu cezayı azaltıcı nedeni sadece belgede sahtecilik suçlarına hasreder şekilde kaleme alınmıştır. Bu durumda söz konusu azaltıcı neden, belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçları yönünden olduğu kadar, sahte belgeyi kullanmak suçları yönünden de uygulanabilir değildir.

Söz konusu cezayı azaltıcı nedenin uygulanabilmesi için, fail bir hukukî ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla hareket etmiş olmalıdır. İspat edilmek istenen alacağın veya belgelenmek istenen durumun gerçek ve sahih olması şart değildir; failin böyle olduğuna inanarak hareket etmiş olması yeterlidir. Aynı şekilde alacağın veya durumun sahih kanıtlarla kanıtlanamaz veya belgelenemez olması da gerekmez. Ancak bilerek gerçek olandan fazlasını kanıtlamak için sahte belge düzenlemek durumunda söz konusu hafifletici neden uygulanmaz. Örneğin onbin liraya yapılmış olan bir satıştan kaynaklanan alacağı kanıtlamak için ellibin liralık sahte senet düzenlemek durumunda olduğu gibi.

Resmî Belgelerde Fikrî Sahtecilik

TCK'nın 204. maddesinin 2. fıkrasına göre "gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen" kamu görevlisi cezalandırılır.

Bu suç sahih bir belgenin, yani taklit edilmemiş veya değiştirilmemiş, sadece yalan beyanları içerdiği için sahte olan bir belgenin varlığını gerektirir.

A. Bu suçun faili sadece kamu görevlileri olabilir.

B. Bu suçun *maddî unsuru,* görevi gereği bir belge düzenleyen kamu görevlisinin belgeye geçirmesi gereken hususları (ifadeleri, olayları) belgeye geçirmemesi veya değiştirerek geçirmesi yahut gerçek olmayan hususları gerçekmiş gibi belgelemesi şeklinde ortaya çıkar.

Burada fikrî sahtecilik söz konusu olduğundan, suçun varlığı için gerçeği tesbit etmek veya belgelemek yükümlülüğünün bulunması gerekir. Bu yükümlülük resmî belgeleme yetkisine sahip olanlar yönünden daima vardır.

Kamu güvenine karşı bütün suçlarda olduğu gibi bu suçta da sahtelik hukuken önem taşıyan bir sahtelik olmalıdır. Yalan, ne kamu güvenini ihlâl edebilecek, ne de belgenin gerçekliği tarafından garanti altına alınan özel menfaati tehlikeye koyabilecek nitelikte ise, fiil cezalandırılamaz. Gerçekten de kamu görevinin icrası dolayısıyla bir belge düzenleyen kimsenin zaptetmesi gereken ifadeleri kelimesi kelimesine belgeye geçirmediğinde veya farklı geçirdiğinde, bu ihmalin veya değişikliğin belgenin amaçları yönünden esaslı sayılan bir hususa ilişkin olması gerekir.

Bir anlayış bu suçu özel kişilerin resmî belgelerde fikrî sahteciliği olarak kabul etmektedir. Hatta İtalyan Ceza Kanunu da bu suçu "özel kişi tarafından resmî belgelerde işlenen fikrî sahtecilik" kenar başlığı altında düzenlemiştir (m.483). Ancak bu görüş kabul edilemez. Çünkü TCK. nın 206. maddesinde öngörülen ipotez, daha önce incelenen fikrî sahtecilikten farklıdır. Burada, aslında muhakeme dışında gerçekleştirilen sahte bir tanıklık söz konusudur. Gerçekten sahtelik, bir belgeye yansımakla beraber bu, belgenin faili tarafından değil, üçüncü bir kişi tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu itibarla, en fazla olarak dolaylı fikrî sahtecilikten söz edilebilir.

C. Söz konusu suç, yalan veya gerçek olmayan beyanları içeren belge tamamlandığında, yani son şeklini aldığında *tamamlanmış* olur. Bu itibarla, hakim görüşün aksine, bu suça teşebbüs mümkündür.

D. *Manevi unsur* konusuna gelince, maddi sahtecilikle ilgili olarak söylenenler burada da geçerlidir. Gerçekten bu suç yönünden de sadece gerçeğe uymayan bir belge ortaya koymak iradesi yeterli değildir. Fail kendisine ait olmayan menfaatlere zarar verme imkânının farkında olmalıdır. Bu nedenle fail, fiilin mutlak olarak zararsız olduğu inancı ile hareket etmekte ise kast yoktur, yeter ki bu inancı akla uygun olsun.

E. Gerçeğe aykırı olarak düzenlenen resmî belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması durumunda ceza artırılır (TCK. m.204, f.3).

F. Maddî sahtecilikle ilgili olarak daha önce açıklanan cezayı azaltıcı neden, yani fikrî sahteciliğin "bir hukukî ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla" gerçekleştirilmiş olması bu suç yönünden de söz konusudur.

Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyanda Bulunma

TCK'nın 206. maddesine göre "Bir resmî belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisine yalan beyanda bulunan kişi" cezalandırılır.

A. Bu suç herhangi bir kişi tarafından işlenebilir. Kamu görevlisinin iştirak etmesi mümkündür. Kişinin doğruyu söylemesine rağmen, memur bunu bilerek resmî varakaya yanlış geçirecek olursa 206. maddenin 2. fıkrasındaki gerçeğe aykırı olarak belge düzenleme ipotezi söz konusu olur. Yalan beyanda bulunan kişi tanık, bilirkişi veya tercümen ise ve adlî makamlar önünde beyanda bulunurken bu şekilde hareket etmişse başka suçlar gerçekleşebilir (TCK. m.272, 276)

B. Söz konusu suçun *maddî unsuru* resmî belge düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisine yalan beyanda bulunmaktır.

Yalan beyan kamu görevlisine, resmî belge düzenlenmesi sırasında yapılmış olmalıdır.

Yalan beyan failin hüviyeti veya sıfatına yani medeni durumuna ilişkin olabileceği gibi düzenlenen belge ile tesbit edilen diğer hususlara da ilişkin olabilir.

Burada yalan beyanın, beyan edilen hususun kanıtlanmasına yönelik bir resmi belgenin düzenlenmesi sırasında yapılmış olması şart değildir.

C. *Suçun tamamlanma anı* ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken özel bir durum söz konusu değildir.

D. "Kamu Güvenine Karşı Suçlar"ın *manevi unsuru* hakkında genel olarak söylenenler, bu suçun manevi unsuru yönünden de geçerlidir.

Özel Belgelerde Sahtecilik

TCK'nın 207. maddesine göre "Bir özel belgeyi sahte olarak düzenleyen veya gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren ve kullanan kişi" cezalandırılır.

A. Bu suçu herhangi bir kimse işleyebilir. Dolayısıyla kamu görevlisi de bu suçun faili olabilir.

B. Söz konusu suçun maddî unsuru iki ayrı davranıştan oluşmaktadır.

a. Birincisi, sahtecilik fiilinden ibarettir ve Kanun bunu "Bir özel belgeyi sahte olarak düzenlemek" veya "gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek" şeklinde tanımlamıştır.

Buradaki "sahte olarak düzenlemek"ten amaç, *taklit etmek,* yani düzenleyeni gözüken kişi tarafından düzenlenmemiş olan bir belge oluşturmaktır. "Değiştirmek" ise, otantik bir özel belge üzerinde, yetkisiz olarak, yapılan değişikliği, yani eklemeleri veya çıkarmaları ifade eder. Özel bir belgede, bunun tamamlanmasından sonra, düzenleyen tarafından yapılan değişiklikler de değiştirme kavramına dahildir. Değiştirmenin başkalarını aldatacak şekilde olması gerekir.

İmza sahibinin rızası ile özel bir belgeye başkasının imzasını atmanın özel belgelerde sahtecilik suçunu oluşturup oluşturmayacağı tartışmalıdır.

Taklit ve değiştirme, belgenin doğruluğunu değil, sahihliğini etkilediğinden, bu durumlarla maddî sahtecilik söz konusudur. Kanunumuz özel belge yönünden sadece maddî sahteciliği cezalandırmaktadır. Bu itibarla özel yazının içeriğinin yalan olması sahtecilik suçunu oluşturmaz ve cezalandırılmaz. Buna karşılık gerçek bir hususu kanıtlamaya yönelik olsa bile, taklit ve değiştirme, hukuken önem taşıması şartıyla cezalandırılır. Örneğin, yapılan bir ödemeyi kanıtlamak amacıyla sahte bir alındı makbuzu düzenlenmesi durumunda olduğu gibi.

b. Söz konusu suçun varlığı için gerekli olan ikinci davranış, sahte olarak düzenlenmiş (taklit edilmiş) veya değiştirilmiş olan belgenin fail tarafından kullanılmasıdır. Bu itibarla, kullanma fiili gerçekleşmediği sürece, sadece sahtecilik cezalandırılamaz.

Buradaki kullanmanın ne anlama geldiği "sahte belgeleri kullanma" suçları incelenirken ele alınacaktır. Ancak şu kadarını belirtelim ki, bu kullanma, belge sahte olmasaydı hangi amaçlara hizmet edecek idiyse o amaçlar yönünden olmalıdır.

Kullanma fiilinin doğrudan sahteciliği gerçekleştiren fail tarafından gerçekleştirilmiş olması şart değildir.

Sahteciliğin konusunu oluşturan belgenin, sahteliği gerçekleştiren kişinin rızası veya isteği ile başkası tarafından kullanılmış olması halinde de bu şart gerçekleşmiş olur. Sahte bir özel belgenin, bunu sahte olarak düzenleyen veya değiştiren kimsenin isteği veya rızası dışında kullanılması halinde, ancak kullanan yönünden cezaî bir sorumluluk söz konusu olabilir (TCK. m.207, f.2).

C. Bu suçun tamamlanması için sahte olarak düzenleme (taklit) veya değiştirme yeterli olmadığına ve ayrıca sahte belgenin kullanılması da gerektiğine göre, suç kullanma anında tamamlanmış olur. Ancak failin hedeflediği yararları elde etmiş olması şart değildir.

Doktrin genellikle bu suç yönünden teşebbüsün mümkün olmadığını savunmaktadır.

Ancak kullanılmak üzere ibraz edilen sahte belgeyi karşı tarafın reddetmesi halinde, teşebbüsün kabul edilmesi doğru olacaktır.

Sahteciliğin ilk bakışta anlaşılabilecek biçimde kaba olması suçun oluşmasını engeller. Her ne kadar 207. maddede sadece "değiştirme" ipotezi yönünden başkalarını "aldatacak şekilde" olması şart koşulmakta ise de, aldatıcı olma özelliği "sahte olarak düzenleme" (taklit) ipotezi yönünden de aranacaktır. Aksi halde korunan menfaatlerin ihlali söz konusu olamaz.

D. Özel belgelerde sahtecilik suçu da kasıtlı bir suçtur. Kastın varlığı için, failin sahteciliği istemiş olması yetmez; ayrıca kullanmayı istemiş olması veya üçüncü kişilerin kullanmasına izin vermiş olması da gerekir. Çünkü kullanma cezalandırılabilme şartı değil, suçun kurucu unsurudur.

E. Özel belgelerde sahtecilik fiilinin "Bir hukukî ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla" işlenmiş olması cezayı azaltan bir nedendir (TCK. m.211).

Sahte Belgeleri Kullanma

TCK.'nın 204. maddesinin 1. fıkrası "sahte resmi belgeyi kullanan kişi"nin, 2. fıkrası "sahte resmi belgeyi kullanan kamu görevlisi"nin 207. maddesinin 2. fıkrası ise "bir sahte özel belgeyi bu özelliğini bilerek kullanan kişi"nin cezalandırılacağını öngörmektedir.

Bu maddelerde öngörülen suçların gerçekleşebilmesi için, kullanılan belgenin sahte olması gerekir.

Kullanma fiilini işleyen kimsenin önceki sahteciliğe iştirak etmemiş olması gerekir. Sahte belgeyi kullanan, sahteciliğin hazırlanmasına herhangi bir şekilde katılmış ise, sahte belgeyi kullanmaktan değil, sahtecilik suçuna iştirakten sorumlu olur.

SIRA SİZDE 2

Sahtecilik suçuna iştirak eden kimsenin ayrıca sahte belgeyi kullanmaktan dolayı cezalandırılması mümkün müdür?

A. Bu suçların *maddi unsuru* sahte resmi veya özel belgeyi kullanmaktır.

İnceleme konusu normlarda öngörülen kullanma, belgenin kanıtlayıcı vasıta olarak kullanılması biçiminde anlaşılmalıdır. Bir başka deyişle belge, sahte olmasaydı hangi amaçlara hizmet edecek idiyse o amaçlardan biri için kullanılmalıdır. Bu nedenle belge sadece bir kağıt olarak kullanıldığında bu suçtan söz edilemez. Örneğin, sahte bir belgenin paket yapmada veya ocağı tutuşturmada kullanılması durumunda olduğu gibi.

B. Kullanma ipotezleri sahte belgenin kullanılması anında tamamlanır. Ancak inceleme konusu suç ipotezleri, daha önce bir sahteciliğin gerçekleşmiş olmasını gerektirdiğinden, yapılan sahtecilik, ilgili kısımda açıklandığı anlamda, hukuken önemli değilse kullanma cezalandırılmamalıdır.

C. Sahte belgeleri kullanma suçları *kasıtlı* suçlardır. Kastın varlığı için kullanılan belgenin sahteliğin bilinmesi gerekir. Bu, kast kavramının bilme unsurunun bir gereğidir. Kastın varlığı için ayrıca belgenin kanıtlayıcı amaçlarla kullanılmak istenmesi de aranır. Fail belgeyi sahih ve gerçekmiş gibi kullanmalıdır. Çünkü onun sahteliğini ortaya koymak için kullanılması halinde, örneğin bir ihbar malzemesi olarak gösterilmesi halinde, kastın varlığı kabul edilemez.

Kullanmanın iradî olması gerektiğinde kuşku yoktur. Bu nedenle sahte bir belgenin, örneğin, arama sonucu adlî makamların eline geçmesi veya faile isnat edilemeyen nedenlerle 3. kişilerin eline geçmesi durumunda cezaî sorumluluk söz konusu değildir.

D. Kullanılan sahte belgenin "Kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması" *cezayı ağırlaştıran neden* sayılmıştır (TCK. m.204, f.3).

E. TCK.nın 211. maddesinde öngörülen hafifletici neden bu suç yönünden uygulanabilir değildir. Zira "bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacı" sadece belgede sahtecilik suçu yönünden cezayı azaltıcı neden sayılmıştır. Oysa burada söz konusu olan sahte belgenin kullanılmasıdır.

Sahte olarak düzenlenen resmi veya özel belge başka bir suçun işlenmesi sırasında kullanılacak olursa, hem sahtecilik hem de diğer suçtan dolayı ceza verilir (TCK. m. 212).

F. Ceza müeyyidesi yönünden kullanılan sahte belgenin resmî veya özel belge olmasına ve resmi belgelerde kullananın özel kişi veya kamu görevlisi olmasına göre ayırım yapılmaktadır. Kullanılan sahte belge resmi belge ise, kullanma daha ağır şekilde cezalandırılmaktadır. Ayrıca sahte resmi belgenin kamu görevlisi tarafından kullanması daha da ağır şekilde cezalandırılmaktadır (TCK. m.204, f.1,2; TCK. m.207, f.2).

Belgeyi Bozmak, Yok Etmek veya Gizlemek

TCK'nın 205. maddesinde "gerçek bir resmi belgeyi", 208. maddesinde ise "gerçek bir özel belgeyi" bozmak, yok etmek veya gizlemek fiilleri cezalandırılmaktadır.

A. Belgeleri ortadan kaldırılmanın sahtecilik sayılamayacağı söylenebilir. Ancak resmi veya özel bir belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suretiyle var olan bir delil ortadan kaldırılmakta, kamu güveni kanıtlayıcı bir vasıtadan yoksun bırakılmaktadır. Dolayısıyla bu suçlar, kanıtlayıcı bir vasıtaların bütünlüğü ve kullanılabilirliğine yönelik bir saldırı olarak anlaşılabilir.

B. Bu suçların *maddi konusu* resmi veya özel belgelerdir. Ancak bu belgelerin hukuken geçerli, yani sahih ve gerçek belgeler olmaları gerekir. Sahte bir belgenin bozulması, yok edilmesi veya gizlenmesi bu suçları oluşturmaz. Böyle bir fiil, şartları varsa 281. maddedeki suçu oluşturabilir. Aynı şekilde gerçek bir belgenin değiştirilen kısmının bozulması durumunda da suç yoktur.

C. Bu suçların *maddi unsuru,* 205 ve 208. maddelerde belirtilen belgeleri bozmak, yok etmek veya gizlemekten, yani belgeyi kanıtlayıcı amaçlar yönünden kullanılamaz hale getirmeken ibarettir.

Bozmak, maddedeki dar anlamıyla, bir yazının artık belge olarak kabul edilemeyecek hale getirilmesini ifade eder. Örneğin, yazının okunamaz hale gelecek şekilde karalanması durumunda olduğu gibi.

Yok etmek bir belgeyi maddi varlığı yönünden ortadan kaldırmaktır. Örneğin, elyazısı ile yapılmış bir vasiyetnameyi yakmak durumunda olduğu gibi.

Gizlemek ise, belgenin maddi varlığını yok etmeksizin, onu ortadan kaldırmayı ifade eder. Böylece belgenin kullanılması imkansız hale getirilmiş olur.

D. Bozulan, yok edilen veya gizlenen belge tamamen failin tasarrufu altında ise, fiil *hukuka aykırı* sayılamaz. Kişinin zilyedi olduğu belgeyi ibraz etmek veya iade etmek yükümlülüğü bulunan hallerde, belgeyi kanıt olarak kullanmak hakkını içeren böyle bir tasarruf yetkisi söz konusu değildir.

Özel belge yönünden varakanın muhafazası ile ilgisi bulunanların rızası, fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldırır.

E. Bu suçlar, belge üzerinde tasarruf hakkı bulunan kimsenin, tasarruf imkânından yoksun bırakıldığı, yani belgeden yararlanması imkânı ortadan kaldırıldığı anda tamamlanmış olur. Dolayısıyla bu suça teşebbüs mümkündür. Örneğin; bir kimsenin bir belgeyi yok etmek için yırtmaya çalıştığı sırada, henüz ikiye bölünmeden belgenin kişinin elinden alınması veya yakmak için sobaya atması, fakat kâğıdın kolayca yanmayan cins ten olması nedeniyle yanmaması hallerinde teşebbüs söz konusudur.

F. Bu suçların *manevi unsuru* kasttır. Kastın varlığı için, belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek konusundaki bilinçli iradeden başka, bir kanıtı ortadan kaldırmak iradesi de aranır. Bu ikinci husus, maddede açıkça belirtilmemiş olmakla beraber, söz konusu suçları mala zarar verme suçundan ayırabilmek için bunun kabul edilmesi gerekir. Gerçekten de fail sadece başkasına ait bir şeye zarar vermek amacıyla hareket ediyorsa, inceleme konusu suç değil, mala zarar verme suçu oluşur.

G. İnceleme konusu suçların varlığı halinde, fail ayrıca başkasının malına zarar verme suçundan dolayı da sorumlu tutulamaz. Çünkü bu sonuncu suça özelliğini veren tahrip etme, yok etme, bozma gibi hususlar 205 ve 208. maddelerdeki suçlarda da söz konusudur. Buna karşılık yok edilen veya bozulan belge hırsızlık yapılarak ele geçirilmişse, failin her iki suçtan da sorumlu tutulması gerekir.

H. Kanun, resmi belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçu yönünden failin kamu görevlisi olmasını cezayı ağırlaştıran neden saymıştır (TCK. m. 205, f. 1).

KAMU BARIŞINA KARŞI SUÇLAR

Kamu Barışı Kavramı

Kamu barışına karşı suçların hukuki konusunu oluşturan kamu barışı, sosyal düzeni, yani sosyal hayat ilişkilerinde yine bu ilişkileri düzenleyen hukuk normları (özellikle ceza hukuku normları) tarafından oluşturulan ve bu itibarla sosyal huzuru, barışı ve güveni içeren düzeni ifade eder.

Burada kamu barışına karşı suçlardan sadece bazıları üzerinde durulacaktır.

Suç İşlemeye Tahrik

Kuşkusuz bütün suçlar, dolaylı şekilde, kamu barışını değişik ölçülerde ihlal eder. Ancak bir kısım suçlar, kamu barışını doğrudan ihlâl eder. Çünkü bu suçlardan kaynaklanan ihlâl, kamunun selâmeti, kamu güveni, genel ahlâk gibi kamu barışının belli bir yönünü değil, doğrudan kamu barışının kendisini ilgilendirmekte ve onu özü itibariyle sarsmaktadır. Bu suçlar, kamu barışına karşı suçlar olup, çoğu defa gelecekteki suç tehdidi şeklinde ortaya çıkmaktadırlar.

TCK. bu başlık altında iki ayrı suç ipotezi öngörmüştür. Nitekim 214. maddenin 1. fıkrasında "Suç işlemeye alenen tahrik", 2. fıkrasında ise "halkı birbirini öldürmeye tahrik" fiilleri cezalandırılmaktadır.

Burada suç işlemeye tahrik suçu ele alınacaktır.

Genel kural, tahrikin sonuç vermemesi, yani tahrikin konusunu oluşturan suçun işlenmemiş olması halinde, tahrik hareketinin hazırlık hareketi sayılması ve cezalandırılmaması biçimindedir. Kanun, alenî tahrikte bu genel kuraldan ayrılmış ve böyle bir tahriki sonuç doğurmamış olsa bile cezalandırmıştır. Bunun nedeni fiilin alenî olmasından kaynaklanan ve kamu barışına yönelik olan tehdittir.

A. Kanun suç işlemeye tahrikten söz etmektedir. Tahrik, insan psişiğini etkileyecek bir hareketle suça yönelik dürtülerini ortaya çıkarmak veya kuvvetlendirmek yahut bunu yasaklayıcı veya engelleyici saikleri yok etmek veya zayıflatmak suretiyle başkalarını belirli fiilleri işlemeye teşvik etmektir.

Tahrikte kullanılan vasıtalar önemli değildir; yeter ki elverişli olsunlar. Tahrik söz, yazı, radyo, televizyon, sinema, tiyatro gibi vasıtalarla gerçekleştirilebilir.

Tahrik hale ilişkin olabileceği gibi, geleceğe ilişkin de olabilir. Hatta şarta da bağlanabilir.

Tahrik alenî olmalıdır. Kanun, alenî tahriki, kamu barışı yönünden tehlikeli gördüğü için, sonuç vermese dahi cezalandırmıştır.

Aleniyet unsurunun buradaki anlamı, tahrikin gerçekleştirildiği mahalle ilgili değildir. Bu itibarla tahrik fiilinin umuma açık veya umuma mahsus yerlerde işlenmiş olması şart değildir. Buradaki alenen tahrik, birçok kimsenin önünde gerçekleştirilen tahriktir.

B. Tahrikin konusu suç olmalıdır. İşlenmesi tahrik edilen suçun belli bir suç olması gerekir. Bu suçun yer aldığı kanun önemli değildir. Re'sen soruşturulması veya kovuşturulması gereken bir suç olması da aranmaz.

214. maddedeki "suç" ibaresini "adli suçlar" olarak anlamak gerekir; dolayısıyla idari bir suçun işlenmesini alenen tahrik bu hükmün kapsamına dahil değildir.

Suçun tamamlanması için alenen tahrik yeterlidir. Tahrikin yönelmiş olduğu suçun işlenmiş olup olmaması önemli değildir. Ancak tahrikin konusunu oluşturan suç işlenmiş veya bu suçun icrasına teşebbüs edilmişse, tahrikçi bu suça azmettiren olarak cezalandırılır (TCK. m.214, f.3).

C. Suç işlemeye tahrik *kasıtlı* bir suçtur. Genel kast yeterlidir, failin saiki önemli değildir.

Bu suç yönünden kast, belirli bir suçun başkaları tarafından işlenmesini sağlamak bilincine sahip olarak o suçun işlenmesini tahrik etmek iradesinden ibarettir.

D. Tahrik fiilinin "basın ve yayın" yoluyla işlenmesi cezayı ağırlaştırıcı neden sayılmıştır (TCK. m.218).

Suçu ve Suçluyu Övme

TCK'nın 215. maddesine göre "İşlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu bir suçtan dolayı bir kişiyi alenen öven kimse, bu nedenle kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde" cezalandırılır.

Bu suçu öngören normla korunmak istenen, suç işlenmemesindeki toplumsal menfaattir.

A. Suçun *maddi unsuru* işlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı failini övmektir.

Bir suçtan söz etmenin onu övme sayılabilmesi için, başkalarını o suçu işlemeye teşvik edici ve suçun işlenmesine mani olan manevi engelleri kaldırıcı nitelikte olması, yani kamu düzeni açısından "açık ve yakın bir tehlike"nin, daha doğru bir ifadeyle "açık ve mevcut bir tehlike"nin ortaya çıkmış olması gerekir. Bu itibarla suçu övmek, başkalarını dolaylı şekilde o suçu işlemeye tahrik etmektir.

Kanun, haklı olarak, sadece işlenmiş bir suçun övülmesini değil, işlemiş olduğu suçtan dolayı failin övülmesini de cezalandırmaktadır. Yeter ki, bundan kamu düzeni açısından kanunun aradığı tehlike ortaya çıkmış olsun. Nitekim işlenmiş bir suçun övülmesiyle, bu suç nedeniyle failinin övülmesi arasında, suç işlemeye dolaylı tahrik bakımından bir fark yoktur. Örneğin, bir katil için "bu ülke seninle gurur duyuyor" demek durumunda olduğu gibi.

Sadece bir görüş açıklamanın (alçak bir zalim öldürüldü gibi), genel af istemenin, yardım parası toplamanın, hattâ sadece onaylamanın, aynı veya benzer suçların işlenmesini telkin edici olmaması durumunda, övme suçundan söz edilemeyeceği söylenebilir.

Övme, sözle veya hareketle (katile çiçek vermek gibi) olabilir.

Kanun, övme yönünden suçlar arasında bir ayırım yapmamakta ise de, taksirli suçların mahiyeti övülmelerine imkân vermez.

Mülga Ceza Kanunu döneminde övülen suçun işlenmiş bir suç olması gerekip gerekmediği tartışma konusuydu. Yürürlükteki Ceza Kanunu, 215. maddesinde "işlenmiş olan bir suç" demek suretiyle övülen suçun daha önce işlenmiş bir suç olması gerektiğini kabul etmiştir. Henüz işlenmemiş olan bir suçun övülmesi, şartları varsa, 214. maddenin 1. fıkrasındaki suçu oluşturabilir.

SIRA SİZDE 3

Henüz işlenmemiş bir suçun övülmesi ile işlenmiş bir suçun övülmesi arasında kamu barışına karşı suçlar yönünden bir fark var mıdır?

Övmenin "alenen" olması gerekir. Aleniyetle ilgili olarak suç işlemeye tahrik suçu ile ilgili olarak yukarıda gerekli açıklamalar yapılmıştır.

B. *Manevi unsur* yönünden suç işlemeye tahrik ile ilgili olarak söylenenler bu suç yönünden de geçerlidir.

C. Övme suçunun basın ve yayın yoluyla işlenmesi ağırlaştırıcı nedendir (TCK. m.218).

Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik

TCK'nın 216. maddesinin 1. fıkrasına göre "Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde" cezalandırılır.

Bu suçu öngören normla halkın farklı kesimleri arasındaki barış ve huzura ilişkin kamusal menfaat korunmaktadır.

A. Bu suçun *maddi unsuru* halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge yönünden farklı özelliklere sahip olan bir kesimini diğer kesimi aleyhine alenen kin ve düşmanlığa tahrik etmektir. Şu halde söz konusu suçun oluşması için, sadece halkın birbirine karşı kin beslemeye ve düşmanlığa tahrik edilmesi yeterli değildir. Bu tahrikin sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözetilerek yapılması gerekir. Ayrıca bu tahrik nedeniyle kamu güvenliği açısından "açık ve yakın bir tehlike" daha doğrusu "açık ve mevcut" bir tehlike söz konusu olmalıdır.

Bu tehlike özellikle tahrikte kullanılan vasıtalardan kaynaklanır. Bir sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge hakkında, düşünce özgürlüğünün sınırları aşılmaksızın, düşmanca da olsa, görüş açıklamakta kamu güvenliği yönünden bir tehlike yoktur.

Buradaki "sosyal sınıf"tan kastedilen, sosyal kanunlara göre oluşan sınıflardır. Bu itibarla bunları sadece ekonomik sınıflar veya iradi oluşumlar (örneğin siyasi partiler) şeklinde anlamamak gerekir.

Din ve mezhep deyimleri her türlü din ve mezhebi kapsayacak şekilde anlaşılmalıdır.

Buradaki bölgeden maksat, sadece idari bölünme değildir. Bu deyim, yerine göre, daha geniş veya daha dar bir coğrafi bölgeyi ifade eder.

Kin ve düşmanlığa tahrik "Halkın bir kısmını diğer bir kısmına karşı silahlandırarak birbirini öldürmeye tahrik" haline dönüşürse TCK'nun 214. maddesinin 2. fıkrası uygulanır.

Tahrik "alenen" olmalıdır. Bundan ne anlamak gerektiği "suç işlemeye tahrik" suçu ile ilgili olarak açıklanmıştır.

B. *Manevi unsur* yönünden "suç işlemeye tahrik" suçu ile ilgili olarak söylenenler bu suç için de geçerlidir.

C. Bu suç basın ve yayın yoluyla işlenirse ceza artırılır (TCK. m.218).

Halkı Aşağılama

TCK'nın 216. maddesinin 2. fıkrasına göre "Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan" kimse cezalandırılır.

Bu hüküm halkın bir kesiminin sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanılarak alenen aşağılanmasının toplum barışı yönünün doğurabileceği sakın caları önlemeyi, yani kamu barışını korumayı amaçlamaktadır.

A. Suçun *maddi unsuru,* sosyal sınıf, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak halkın bir kesimini aşağılamaktır.

Aşağılamanın muhatabı olarak gösterilen "halkın bir kesimi" ibaresi son derece belirsizdir. Bununla belli bir sosyal sınıfa, ırka, dine, mezhebe, cinsiyete veya bölgeye mensup olan kişileri anlamak gerekir.

Maddî unsurun gerçekleşmesi için sadece halkın bir kesimini aşağılamak yetmez; bunun sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayandırılmış olması da gerekir.

Buradaki aşağılamadan maksat halkın bir kesimini maddede sayılan hususlara dayanarak küçük düşürmek, hor görmek veya değersiz göstermektir.

Halkın bir kesimine yöneltilen ne tür isnatların veya nitelendirmelerin aşağılama anlamına geldiği toplumda hakim olan anlayışa göre belirlenir. Ancak şu kadarını belirtmek gerekir ki, düşünce özgürlüğünün sınırları içerisinde kalmak şartıyla, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet ve bölge farklılıklarıyla ilgili olarak halkın bir kesimi hakkında kamuoyunu bilgilendirmek, hatta eleştirmek, aşağılamak olarak nitelendirilemez.

Aşağılamanın "alenen" olması gerekir.

B. Bu suç **kasıtlı** bir suçtur. Kastın varlığı için, aşağılayıcı oldukları bilinciyle halkın bir kesimine aşağılayıcı isnatlarda veya nitelendirmelerde bulunmak iradesi yeterlidir.

C. Suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde ceza artırılır (TCK. m.218).

Kanunlara Uymamaya Tahrik

TCK'nın 217. maddesine göre "Halkı kanunlara uymamaya alenen tahrik eden kişi, tahrikin kamu barışını bozmaya elverişli olması halinde" cezalandırılır.

Bu suçu öngören normla, halkın yürürlükteki kanunlara uymasına ilişkin toplumsal menfaat korunmak istenmektedir.

A. Bu suç herhangi bir kimse tarafından işlenebilir. Halkı kanunlara uymamaya tahrik eden kimse imam, hatip, vaiz, rahip, haham gibi dinî reislerden biri ise ve bunu görevi arasında işlemiş ise, TCK'nın 219. maddesindeki suç söz konusu olur.

B. Suçun *maddi unsuru,* halkı kanunlara uymamaya alenen tahrikten ibarettir.

Kanunlara uymamaya tahrik, kanunları eleştirmekten farklıdır. Eleştiri, sert bir dille olsa bile, uymamaya tahrik sayılmamalıdır.

Buradaki kanun deyimi, bütün kanunları kapsar. Kanun tasarıları, henüz yürürlüğe girmemiş kanunlar ve idarî emirler kanun deyimine dahil değildir.

Halkı kanunlara uymamaya sevkedici faaliyeti cezalandıran başka maddeler de vardır (TCK. m.319). Bu maddeler ile 217. madde arasındaki sınır net değildir.

Tahrik aleni olmalıdır. Aleniyet kavramı daha önce açıklanmıştı.

C. *Manevi unsurla* ilgili olarak suç işlemeye tahrik suçu ile ilgili olarak söylenenler bu suç yönünden de geçerlidir.

D. Halkı kanunlara uymamaya tahrik fiilinin basın ve yayın yoluyla işlenmesi cezayı ağırlaştırıcı nedendir (TCK. m.218).

Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma

TCK'nın 220. maddesine göre "Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip olduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması halinde" cezalandırılır.

Henüz suç işlenmediği halde, sadece örgüt oluşturmuş olmaları nedeniyle örgüt mensuplarını cezalandırmak gereksiz bir şiddet gibi görünebilir. Ancak suç işlemek için örgüt oluşturmak kamu barışı yönünden bir tehlike durumu oluşturur. Kanunun sadece tehlikeyi cezalandırdığı durumlar hiç de az değildir. Kaldı ki, böyle bir örgütün kamu barışını ihlâl etmediği de söylenemez.

Kanun bu hükümle, gelecekte işlenebilecek suçları önlemek amacını gütmektedir.

Bu hüküm tamamlayıcı veya genel niteliktedir. Kanunun özel olarak cezalandırdığı örgütler hakkında bunlarla ilgili özel hükümler uygulanır. Örneğin TCK. m.314.

A. Bu suçun işlenebilmesi için üç veya daha fazla kimsenin birleşmesi, yani en az üç kişinin katılması gerekir. Hakim anlayış bu sayıya isnat edilebilir olmayanların, yani küçüklerin ve akıl hastalarının dahil olmadığı şeklindedir.

SIRA SİZDE 4

Kamu barışına karşı suçlarda, suç örgütü en az kaç kişinin birleşmesiyle oluşur?

B. Suçun *maddî unsuru* kanunun suç saydığı fiilleri işlemek için örgüt kurmak veya böyle bir örgütü yönetmekten ibarettir.

Örgüt kurma ipotezinin gerçekleşmesi için suç sayılan fiilleri işlemek amacıyla üç veya daha fazla kimsenin sadece anlaşmış olmaları yeterli değildir; sabit nitelikte asgari bir organizasyonun da varlığı gerekir. Ancak örgütün mensupları arasında hiyerarşik bir görev dağılımı şart değildir.

Böyle bir örgütün varlığı için, yürürlükteki Ceza Kanunu, mülga Ceza Kanunundan farklı olarak, oluşturulan örgütün gerek üye sayısı, gerek araç ve gereç yönünden amaçlanan suçları işlemeye elverişli olmasını da aramaktadır. Ancak bu şartın uygulamada tereddütlere yol açabileceği kuşkusuzdur. Nitekim örgütü kuranların işlemeyi hedefledikleri suçların muayyen ve belirli olmaları gerekmediğinden ve örgüt oluşturmak amacının gerçekleşmesi için amaçlananın suçların işlenmiş olması gerekmediğinden kurulan örgütün, üye sayısı ve araç yönünden, elverişli olup olmadığının neye göre belirleneceğini söylemek mümkün gözükmemektedir.

Belirtmek gerekir ki, örgütün organizasyonunun biçimi önemli değildir. Esasen gayri meşru bir örgüt söz konusu olduğundan, bunların tipik örgüt biçimlerinden herhangi birine uygun olmaması doğaldır.

Örgütün devamlılık karakteri taşıması gerektiğinden, bu suç, kesintisiz (mütemadî) bir suçtur.

Kanun, bu tür örgütü yönetmeyi ceza yönünden, kurmaya eşit saymış ve aynı ceza ile cezalandırmıştır. Bundan maksat, mensupları üzerindeki etkisine dayanarak örgütün faaliyetini düzenlemektir.

C. Örgütün amacı gayrı muayyen sayıda suçu işlemek olmalıdır. Bir başka deyişle örgüt, bir suçluluk programını gerçekleştirmek, yani bir dizi suç işlemek amacına yönelik olmalıdır. Tek bir suçu işlemek için örgüt kurulması halinde, söz konusu suç oluşmaz.

Belirtmek gerekir ki, işlenmesi programlanan suçların aynı türden veya farklı türden olması önemli değildir. Hattâ bunlar, soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar da olabilirler. Suç işlemek için örgüt oluşturmak, suça iştirak ile benzerlik gösterirse de ondan farklıdır. Nitekim iştirakte iştirakçiler arasındaki anlaşma belli ve muayyen bir veya birkaç suçun gerçekleştirilmesiyle sınırlıdır ve bunların işlenmesi ile anlaşma sona erer ve dolayısıyla kamu barışı yönünden bir tehlike söz konusu olmaz. Oysa suç işlemek için örgüt oluşturmada örgütsel bağ bir veya daha fazla suçun işlenmesinden sonra dahi programlanan diğer suçları gerçekleştirmek için var olmaya devam eder ve dolayısıyla kamu barışına yönelik olan tehlike de var olmaya devam eder.

SIRA SİZDE 5

Sadece A'nın evini soymak amacıyla bir araya gelen beş kişi suç işlemek için örgüt kurma suçunu da işlemiş sayılır mı?

D. Bu suç örgütün oluşturulmasıyla *tamamlanır.* Bu suçun varlığı için programlanan suçların işlenmiş olup olmamasının önemi yoktur.

Örgütün amacını oluşturan suçları işlemeleri durumunda örgüt mensupları, hem işledikleri suçlardan hem de teşekkül oluşturmak suçundan sorumlu olacaklardır. (TCK. m.220, f.4) Hattâ örgüt yöneticilerinin, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılacakları hükme bağlanmıştır (TCK. m 220, f.5).

Daha önce var olan meşru bir örgütün sonradan suç işlemeye yönelik bir örgüte dönüşmesi mümkündür. Bu, örgüt mensuplarının örgütün başlangıçtaki amacının yerine çeşitli suçları işlemek amacını ikâme etmeleri veya başlangıçtaki amaca suç işlemek amacını da eklemeleri durumunda söz konusu olur. Bu suç mütemadî bir suç olduğundan, tamamlanma hali hukuka aykırı durum sona erinceye, yani teşekkül dağılıncaya kadar devam eder.

E. Bu suç için gerekli olan kast kendisinden başka aynı amacı güden en az iki kişinin daha var olduğunu bilerek çeşitli suçları işlemek amacı güden bir örgütü kurmak veya böyle bir örgütü yönetmek iradesinden ibarettir.

Burada *özel kast* söz konusudur.

F. Kanun örgütün silahlı olmasını cezayı ağırlaştıran neden saymıştır (TCK. m.220, f.3).

G. Kanun suç işlemek amacıyla örgüt kurma ve böyle bir örgütü yönetme suçları yönünden *cezayı ortadan kaldıran veya azaltan* suç sonrası pişmanlık (aktif pişmanlık) halleri öngörmüştür:

- **a.** Suç işlemek amacıyla örgüt kuran veya böyle bir örgütü yöneten kimse, hakkında soruşturmaya başlanmadan ve örgütün amacı doğrultusunda suç işlenmeden, örgütü dağıtır veya verdiği bilgilerle örgütün dağılmasını sağlarsa cezalandırılmaz (TCK. m.221, f.1).
- **b.** Suç işlemek amacıyla örgüt kuran veya yöneten kişi, gönüllü olarak teslim olup örgütün yapısı ve faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak bilgi verirse cezalandırılmaz (TCK. m.221, f.4.).
- **c.** Suç işlemek amacıyla örgüt kuran veya yöneten kişi, yakalandıktan sonra örgütün yapısı veya faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak bilgi verirse, bu suçlardan dolayı verilecek ceza azaltılır (TCK. m.221, f.4)
- **d.** Suç sonrası pişmanlıktan yararlananlar hakkında denetimli serbesti tedbiri uygulanır (TCK. m.221, f.5).
- **e.** Kanunun 221. maddesindeki suç sonrası pişmanlık hükümleri kişi hakkında birden fazla uygulanmaz (TCK. m. 221, f. 6).

Suç Örgütüne Üye Olma

TCK., 220. maddesinin 2. fıkrasında "Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanlar"ın cezalandırılacağını hükme bağladıktan sonra 6. fıkrasında "Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi"nin ve 7. fıkrasında ise "Örgüt içerisindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi"nin örgüt üyesi olarak cezalandırılacağını öngörmektedir.

A. Birinci suç ipotezinde, daha önce başkaları tarafından 220. maddede öngörülen şekilde suç işlemek amacıyla kurulan örgüte sonradan üye olmak fiili cezalandırılmaktadır. Üye olmaktan maksat, suç işlemek amacıyla kurulmuş bulunan örgütün hiyerarşik yapısına herhangi bir şekilde dahil olmaktır.

Kanun ikinci ipotezde silahlı örgüte üye olmamakla birlikte silahlı örgüt adına suç işleyen kişiyi ayrıca örgüt üyesi olarak cezalandırmaktadır. Silahlı örgüt adına sadece tetikçilik yapanın durumunda olduğu gibi. Bu durumda faile hem örgüte üye olmaktan, hem de örgüt adına işlediği suçtan dolayı ceza verilecektir. Ancak Kanun silahlı örgütün üyesi olmamakla birlikte böyle bir örgüt adına suç işleyene örgüt üyeliğinden dolayı verilecek cezanın yarısına kadar indirilebileceğini öngörmüştür (TCK. m. 220, f. 6). Görülüyor ki

Kanun, örgüt üyesi olup da örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işleyenle, örgüt üyesi olmamakla birlikte böyle bir örgüt adına suç işleyeni aynı şekilde cezalandırmaktadır.

Üçüncü ipotezde, örgütün yapısına dahil olmamakla birlikte, bilerek ve isteyerek örgüte yardım eden örgüt üyesi olarak cezalandırılmaktadır. Ancak örgüt üyeliğinden dolayı verilecek ceza yapılan yardımın niteliğine göre üçte birine kadar indirilebilir (TCK. m. 220, f.7). Mülga Ceza Kanunu, örgüt mensuplarına yardımdan söz ediyordu. Oysa yürürlükteki Ceza Kanunu örgüte yardımı şart koşmaktadır. Şu halde örgüt mensuplarına yardım, ancak örgüte yardıma yönelikse bu suçu oluşturur. Bu itibarla bir suç örgütü mensubunun yarasını tedavi etmek Kanunun yasakladığı yardımı oluşturmaz.

B. Her üç ipotez de kasıtlı suçtur. Birinci ipotez yönünden kastın varlığı için fail, örgütün kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla kurulan bir örgüt olduğunu bilerek üye olmak iradesine sahip bulunmalıdır. Dolayısıyla meşru bir örgüt olduğu inancıyla aslında suç işlemek için oluşturulan bir örgüte üye olan kişi yönünden manevi unsurun varlığından söz edilemez.

İkinci ipotez yönünden kastın varlığı için failin suçu silahlı bir suç örgütü adına işlediği bilinç ve iradesine sahip olmalıdır. Bu itibarla suç sonuçta örgütün lehine işlenmiş olsa bile fail örgüt adına işlediği veya örgütün silahlı olduğu bilincine sahip değilse manevî unsurun varlığından söz edilemez.

Yardım ipotezi yönünden kastın varlığı için, hükümde de belirtildiği üzere, failin örgüte yardım etmek bilinç ve iradesiyle hareket etmiş olması gerekir. Failde bu bilinç ve irade yoksa yahut yardım ettiği örgütün suç işlemek için oluşturulduğunu bilmiyorsa, sonuçta böyle bir örgüte yarar sağlamış olsa bile, manevî unsurun oluştuğu söylenemez.

C. Kanun örgütün silahlı olmasını sadece örgüte üye olma ipotezi yönünden cezayı ağırlaştırıcı neden saymıştır (TCK. m.220, f.3).

D. Kanun, suç örgütüne üye olma ipotezleri ile ilgili olarak suç sonrası pişmanlık (aktif pişmanlık) halleri öngörmüştür:

- **a.** Suç işlemek amacıyla oluşturulan örgütün üyesi olan kimse örgütün faaliyeti çerçevesinde herhangi bir suçun işlenmesine iştirak etmeksizin, gönüllü olarak örgütten ayrıldığını ilgili makamlara bildirirse cezalandırılamaz (TCK. m.221, f.2.).
- **b.** Aynı şekilde suç örgütünün faaliyeti çerçevesinde herhangi bir suçun işlenmesine iştirak etmeden yakalanan örgüt üyesi, pişmanlık duyarak örgütün dağılmasını veya mensuplarının yakalanmasını sağlamaya elverişli bilgi vermesi halinde de cezalandırılmaz (TCK. m.221, f.3.).
- **c.** Suç örgütüne üye olan ya da üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen veya örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kimsenin, gönüllü olarak teslim olup da örgütün yapısı ve faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak bilgi vermesi cezasızlık nedenidir (TCK. m.221, f.4).
- **d.** Bir önceki paragrafta belirtilen kişilerin, yakalandıktan sonra örgütün yapısı veya faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak bilgi vermeleri halinde, bu suçlardan dolayı verilecek ceza azaltılır (TCK. m.221, f.4).
- **e.** Suç sonrası pişmanlıktan yararlananlar hakkında denetimli serbesti tedbiri uygulanır. (TCK. m.221, f.5).
- **f.** Suç sonrası pişmanlık (Akif pişmanlık) hükümleri kişi hakkında birden fazla uygulanmaz (TCK. m.221, f.6).

Suç Örgütünün Propagandası

TCK'nın 220.maddesinin 8. fıkrasına göre "örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi" cezalandırılır.

A. Bu suçun *maddi unsuru,* suç işlemek amacıyla kurulan bir örgütün cebir (şiddet) veya tehdidi içeren yöntemlerini meşru göstermek, övmek veya bu yöntemlere başvurmayı teşvik etmek amacıyla yapılan düşünce açıklamalarından ibarettir. TCK.nun "suçu ve suçluyu övme"yi suç sayan 215. maddesi karşısında 220. maddesinin 8. fıkrası hükmüne gerek olmadığı söylenebilir.

Bu suç söz veya yazı ile işlenebileceği gibi düşünceyi açıklamaya yarayan diğer araçlarla da işlenebilir.

B. *Manevî unsur*un oluşması için fail, suç örgütünün cebir (şiddet) veya tehdidi içeren yöntemlerini meşru göstermek veya övmek ya da bu yöntemlere başvurmayı tahrik etmek amacıyla hareket etmelidir. Yani failde *özel kast*ın bulunması da gerekir. Dolayısıyla böyle bir amacı içermeyecek şekilde bir suç örgütünden veya yöntemlerinden söz etmek durumunda, failin propaganda amacıyla hareket ettiği söylenemez.

C. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi, cezayı *ağırlaştırıcı neden* sayılmıştır (TCK. m.220, f.8).

Özet

AMAÇ 1 *Belgede sahtecilik suçlarının hukukî konusu nedir, belge kavramı neyi ifade eder, belgenin çeşitleri nelerdir, maddi sahtecilik ve fikrî sahtecilik kavramları neyi ifade eder? Sorularını yanıtlayabilmek*

Belgede sahtecilik suçlarının iki ayrı hukuki konusu vardır. Biri hukukî ilişkilerde itimat ve güven, diğeri ispat vasıtası olan belgelerin doğruluğunda ve gerçekliğinde garantisini bulan belirli menfaatlerdir. Ceza hukuku anlamında belgeden söz edilebilmesi için, üç temel unsurun gerekli olduğu söylenebilir. Her şeyden önce yazılı bir biçim gereklidir. Belgenin düzenleyeni bilinebilir olmalıdır. Belge bir içeriğe sahip olmalıdır. Belge, resmi belge, özel belge ve resmi belgeye benzetilen özel belge olarak üç çeşide ayrılır. Belgelerde maddi sahtecilik iki şekilde işlenebilir: Belgenin düzenleyeni olarak görünen kişi veya kurumdan başka bir kişi veya kurum tarafından düzenlenmesi ve belgenin görünüşte düzenleyeni tarafından kaleme alınmasından sonra değişikliğe uğraması. Fikrî sahtecilik ise, taklit edilmemiş veya değiştirilmemiş yani sahih olan bir yazılı belgenin doğru olmayan beyanları içermesi halinde söz konusu olan sahteciliktir.

AMAÇ 2 *Resmî belgelerde sahtecilik suçunu açıklayabilmek*

Resmi belgelerde maddi sahtecilik kamu görevlilerince işlenebileceği gibi özel kişilerce de işlenebilir. Resmi belgelerde sahtecilik suçundan söz edilebilmesi için belgelerde sahteciliğin hukukî öneme sahip olması gerekir. Hukuken önemli olan taklit etmenin veya değiştirmenin sonuçlandığı anda bu suç da tamamlanır. Suça ilişkin kastın varlığı için sadece belgede sahtecilik yapmak bilinç ve iradesi yetmez, ayrıca failin kendisine ait olmayan menfaatleri ihlâl etmek bilincine de sahip olması gerekir. Resmî belgede fikri sahtecilik suçunun faili sadece kamu görevlisi olabilir. Bu suç, görevi gereği bir belge düzenleyen kamu görevlisinin belgeye geçirmesi gereken hususları belgeye geçirmemesi veya değiştirerek yahut gerçek olmayan hususları gerçekmiş gibi belgelemesi şeklinde işlenir. Yalan veya gerçek olmayan beyanları içeren belge tamamlandığında suç tamamlanmış olur. Manevi unsurun varlığı için fail kendisine ait olmayan menfaatlere zarar verme imkânının farkında olmalıdır.

AMAÇ 3 *Özel belgelerde sahtecilik suçunu açıklayabilmek*

Bir özel belgeyi sahte olarak düzenleyen veya gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren ve kullanan kişi özel belgede sahtecilik suçunu işlemiş olur. Bu suçu herhangi bir kişi işleyebilir. Bu suçun maddi unsuru iki ayrı davranıştan oluşmaktadır. Birincisi sahtecilik fiilidir, ikincisi ise sahte olarak düzenlenmiş (taklit edilmiş) veya değiştirilmiş olan belgenin fail tarafından kullanılmasıdır. Kullanma fiili gerçekleşmediği sürece, sadece sahtecilik cezalandırılmaz. Özel belgelerde sahtecilik suçları da kasıtlı suçtur. Kastın varlığı için failin, sahteciliği istemiş olması yetmez, ayrıca kullanmayı istemiş olması veya üçüncü kişilerin kullanmasına izin vermiş olması da gerekir.

AMAÇ 4 *Suç işlemeye tahrik suçunun unsurlarını sayabilmek*

Belirli bir suçun işlenmesini aleni olarak tahrik eden kimse suç işlemeye tahrik suçunu işlemiş olur. Tahrikte kullanılan vasıtalar önemli değildir. Suç işlemeye tahrik suçunda sözü edilen alenen tahrik birçok kimsenin önünde gerçekleştirilen tahriktir. Tahrikin konusunu oluşturan suç işlenmiş veya bu suça teşebbüs edilmişse tahrikçi bu suça azmettiren olarak cezalandırılır. Suç işlemeye tahrik suçu genel kastla işlenen bir suçtur.

AMAÇ 5 *Suçu ve suçluyu övme suçunun unsurları açıklayabilmek*

İşlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı failini övmek halinde suçu ve suçluyu övme suçu söz konusu olur. Övme sözle veya hareketle olabilir. Övmenin alenen olması gerekir. Suçu ve suçluyu övme suçu genel kastla işlenen bir suçtur.

AMAÇ 6 *Kanunlara uymamaya tahrikin kanunları eleştirmekten farkını tespit edebilecek*

Halkı kanunlara uymamaya alenen tahrik eden kişi, tahrikin kamu barışını bozmaya elverişli olması halinde kanunlara uymamaya tahrik suçunu işlemiş olur. Bu suçla halkın yürürlükteki kanunlara uymasına ilişkin toplumsal menfaat korunmaktadır. Kanunlara uymamaya tahrik, kanunları eleştirmekten farklıdır. Eleştiri sert bir dille olsa bile, uymamaya tahrik sayılmamalıdır.

Suç işlemek amacıyla örgüt kurma, suç örgütüne üye olma, örgütün veya amacının propagandası suçlarının unsurlarını sayabilmek

Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçunun işlenebilmesi için üç veya daha fazla kimsenin birleşmesi gerekir. Suçun maddi unsuru, kanunun suç saydığı fiilleri işlemek için örgüt kurmak veya böyle bir örgütü yönetmekten ibarettir. Örgüt kurma ipotezinin gerçekleşmesi için üç veya daha çok kişinin sadece anlaşmış olmaları yeterli değildir, sabit nitelikte asgari bir organizasyonun da varlığı gerekir. Örgütün amacı belirsiz sayıda suç işlemek olmalıdır. Suçun oluşumu için programlanan suçun işlenip işlenmemesinin önemi yoktur. Suç için gerekli olan kast, kendisinden başka aynı amacı güden en az iki kişinin daha var olduğunu bilerek, çeşitli suçları işlemek amacı güden bir örgütü kurmak veya böyle bir örgütü yönetmek iradesinden ibarettir. Suç işlemek amacıyla kurulan bir örgütü veya örgütün amacını başkalarına tanıtmak, benimsetmek veya yaymak amacıyla düşünce açıklamasında bulunmak örgütün veya amacının propagandası suçunu meydana getirir. Bu suçun oluşması için genel kast yanında örgütü veya amacını iyi göstermek ve benimsetmek amacı şeklindeki özel kast da aranır.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi belgede sahtecilik hükümleri bakımından belgenin özelliklerinden **değildir?**

a. Yazılı olmalıdır.
b. Okunması, anlaşılması mümkün olmalıdır.
c. Düzenleyeni bilinebilir olmalıdır.
d. Maddi olarak yazanı ad ve soyadı ile bilinir olmalıdır.
e. Bir içeriğe sahip olmalıdır.

2. Hastanede memur olan A, eşi B ile kavga etmiş ve B, A'ye tokat atmıştır. A, doktor D'nin adı ve imzasıyla eşi tarafından yaralandığını gösterir bir rapor düzenlemiştir. M'nin fiili aşağıdaki suçlardan hangisini oluşturur?

a. Özel kişi tarafından işlenen resmi belgelerde maddi sahtecilik
b. Kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgelerde maddi sahtecilik
c. Resmi belgelerde fikrî sahtecilik
d. Özel belgelerde fikrî sahtecilik
e. Dolandırıcılık

3. Adliyede memur olarak çalışan A, kendisinden talep edilen adli sicil belgesini, talep eden kişinin suç kaydı bulunmasına rağmen, suçu yokmuş gibi düzenlemiştir. Bu davranış hangi suçu oluşturur?

a. Özel kişi tarafından işlenen resmi belgelerde maddi sahtecilik
b. Kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgelerde maddi sahtecilik
c. Resmi belgelerde fikrî sahtecilik
d. Resmi belgelerde maddi sahtecilik
e. Dolandırıcılık

4. Aşağıdakilerden hangisi resmi belgede maddi sahtecilik suçunda cezayı azaltıcı neden kabul edilmiştir?

a. Suçun bir hukuki ilişkiye dayanan alacağının ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla işlenmiş olması
b. Belgeyi yok etmek
c. Belgeyi gizlemek
d. Sahte belgeyi kullanmak
e. Suçun sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge üzerinde işlenmesi

5. A, aralarında husumet bulunan B'nin kendisine yüz milyon lira borçlu olduğuna dair bir çek düzenler ve çek borçlusu kısmında B'nin adını yazıp B'nin imzasını taklit eder. Düzenlediği bu belgeyi daha sonra kullanmak üzere çekmecesine koyar. A'nın işlediği suç aşağıdakilerden hangisidir?

a. Özel kişi tarafından işlenen resmi belgelerde maddi sahtecilik
b. Kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgelerde maddi sahtecilik
c. Resmi belgelerde fikrî sahtecilik
d. Resmi belgelerde maddi sahtecilik
e. Dolandırıcılık

6. A, arkadaşı B'ye bir milyon lira borç para verir ancak B bir türlü borcunu ödemez. A, boş bir beyaz kağıdın üzerine "A'ya bir milyon lira borcum vardır" yazar ve altına B'nin adını yazıp B'nin imzasını atar. Daha sonra A'nın yanında çalışan C, patronu tarafından düzenlendiğini bildiği bu belgeyi gizlice A'nın çekmecesinden alır ve icraya koyar. A ve C'nin ceza sorumluluklarını belirleyiniz.

a. A resmi belgede fikrî sahtecilik, C resmi belgede maddi sahtecilik suçunu işlemiştir.
b. A resmi belgede maddi sahtecilik, C resmi belgede fikrî sahtecilik suçunu işlemiştir.
c. A özel belgede fikrî sahtecilik, C sahte belgeyi kullanma suçunu işlemiştir.
d. A özel belgede maddi sahtecilik, C sahte belgeyi kullanma suçunu işlemiştir.
e. A'nın fiili suç oluşturmaz, C sahte belgeyi kullanma suçunu işlemiştir.

7. Aşağıdakilerden hangisi suç işlemeye tahrik suçu bakımından **yanlıştır?**

a. Tahrikin konusu suç olmalıdır.
b. Tahrikin konusunu oluşturan suç oluşmazsa ceza verilmez.
c. Tahrikin konusunu oluşturan suç adli suç olarak anlaşılmalıdır.
d. Tahrik aleni olmalıdır.
e. Tahrikte kullanılan vasıtalar önemli değildir.

8. Bir katil için bu ülke seninle gurur duyuyor demek aşağıdaki suçlardan hangisinin gerçekleşmesine neden olur?

a. Halkı aşağılama
b. Suç işlemeye tahrik
c. Suçu ve suçluyu övme
d. Halkı kin ve düşmanlığa tahrik
e. Kanunlara uymamaya tahrik

9. Aşağıdakilerden hangisi suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu bakımından cezayı ağırlaştırıcı nedendir?

a. Üye sayısının beş kişiden fazla olması
b. Örgüt üyelerinin hepsinin aynı dine mensup olması
c. Örgütün işlemeyi amaçladığı suçların devlete karşı suç olması
d. Örgütün hiyerarşik bir organizasyona sahip olması
e. Örgütün silahlı olması

10. Suç işlemek amacıyla kurulan bir örgütün amacını başkalarına yaymak amacıyla yapılan düşünce açıklamaları aşağıdaki suçlardan hangisini oluşturur?

a. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma
b. Suç örgütüne üye olma
c. Suç örgütüne yardım ve yataklık
d. Örgütün veya amacının propagandası
e. Suç örgütünü yönetme

Yaşamın İçinden

İstanbul'da sahtecilik operasyonu: 12 gözaltı

Teşekkül halinde resmi belgede sahtecilik yapıldığı bilgisini alan Mali Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü'ne bağlı ekipler, 7 Ocak 2008 tarihinde 7 ayrı adrese eş zamanlı operasyon düzenlendi.

İstanbul'da resmi belgede sahtecilik yatıkları gerekçesiyle 12 kişi gözaltına alındı.

Teşekkül halinde resmi belgede sahtecilik yapıldığı bilgisini alan Mali Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü'ne bağlı ekipler, 7 Ocak 2008 tarihinde 7 ayrı adrese eş zamanlı operasyon düzenlendi. Yapılan operasyonda 250 adet sahte trafik ve tescil belgesi, 61 adet üzerinde EGM ibaresi bulunan sahte hologram, 60 tabaka halinde 180 adet 25.000'lik sahte Irak Dinarı, 11 adet her iki yüzü silinmiş 1 ABD Doları, 58 adet sahte diploma, 18 adet sahte nüfus cüzdanı, 15 adet sahte sürücü belgesi, 12 adet değişik kurum ve kuruluşlara ait sahte mühür ve 4 adet kaşe, 10 adet klişe ile 6 adet film, 6 adet değişik kişiler adına düzenlenmiş banka çeki, 4 adet bilgisayar, 2 adet hard disk, 10 adet CD, 2 adet flash memory, 4 adet resmi belge düzenlemede kullanılan fotoğraf kesme makinesi, 3 adet renkli yazıcı, 2 adet PVC kaplama makinesi, 1 adet kaşe yapımında kullanılan pozlandırma makinesi ve 1 adet tabanca ele geçirildi.Gözaltına alınan 12 kişi sağlık kontrolünün ardından Bakırköy Adliyesi'ne sevk edildi.Öte yandan zanlılardan K.T, T.Y ve M.K'nin benzer suçtan emniyette kaydı bulunduğu öğrenildi.

(Cihan) Kaynak: Haber7

Kaynak: http://www.tumgazeteler.com

Okuma Parçası

T.C.
YARGITAY
CEZA GENEL KURULU
E. 2007/9-69
K. 2007/99
T. 17.4.2007

"...Suç ve suçluyu övme suçunun unsurlarından birisi aleniyettir. Aleniyet kavramı suçun herhangi bir kimsenin görüp işitebileceği yerde işlenmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Yargıtay 1. CD. 14.10.1955 tarihli kararında aleniyeti, fiilin umumi bir yerde ve birkaç kişinin işitebileceği surette işlenmesi şeklinde tanımlamaktadır. Buradaki birkaç kişiden amaç bir veya birden fazla kişidir. (Vural Savaş-Sadık Mollamahmutoğlu, Türk Ceza Kanunun Yorumu, c.2, s.2772), YCGK. nun 09.11.1953 sayılı kararında; "aleniyetin, herkesin veya birçok kimselerin duyup görmesiyle değil duyup görebilmesi mümkün ve muhtemel yerlerde fiilen işlenmesiyle" gerçekleşeceği kabul edilmiştir. YCGK. nun 05.12.1966 tarih ve 276 esas 456 karar sayılı kararında ise: "aleniyet, gerçekte aleniyet unsurunu meydana getiren umumi yerde sanıktan başka bir veya birkaç kişinin bulunması değil ve fakat bir veya birden fazla kişinin umumi yerde işlenen fiili görüp işitebilmesidir. Bu nedenle aleniyet için bir kimsenin umumi yerde bulunması şart olmayıp işlenen suçu görüp işitebilme ihtimali yeterli sayılır. Başka deyimle aleniyet suçun göz önünde işlenmesi anlamını kapsamayıp işlendiği yerin umumi bir yer olması ve görülebilme imkânına sahip olmasıdır." ..."

Kaynak: http://www.kazanci.com

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. d	Yanıtınız yanlış ise "Belge Kavramı" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. a	Yanıtınız yanlış ise "Resmi Belgelerde Maddi Sahtecilik" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. c	Yanıtınız yanlış ise "Resmi Belgelerde Fikrî Sahtecilik" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. a	Yanıtınız yanlış ise "Resmi Belgelerde Maddi Sahtecilik" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. a	Yanıtınız yanlış ise "Resmi Belgelerde Maddi Sahtecilik" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. e	Yanıtınız yanlış ise "Özel Belgelerde Sahtecilik ve Sahte Belgeleri Kullanma" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. b	Yanıtınız yanlış ise "Suç İşlemeye Tahrik" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. c	Yanıtınız yanlış ise "Suçu ve Suçluyu Övme" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. e	Yanıtınız yanlış ise "Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma" konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. d	Yanıtınız yanlış ise "Örgütün veya Amacının Propagandası" konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Bu sahteciliğin faili özel kişi olmalıdır. Kanun, görevi dışında hareket eden kamu görevlisini özel kişi olarak kabul etmektedir.

Sıra Sizde 2

Sahte belgeyi kullanan, sahteciliğin hazırlanmasına herhangi bir şekilde katılmış ise, sahte belgeyi kullanmaktan değil, sahtecilik suçuna iştirakten sorumlu olur.

Sıra Sizde 3

Ceza Kanunu, 215. maddesinde "işlenmiş olan bir suç" demek suretiyle övülen suçun daha önce işlenmiş bir suç olması gerektiğini kabul etmiştir. Henüz işlenmemiş olan bir suçun övülmesi, şartları varsa, 214. maddenin 1. fıkrasındaki suçu oluşturabilir.

Sıra Sizde 4

Bu suçun işlenebilmesi için üç veya daha fazla kimsenin birleşmesi, yani en az üç kişinin katılması gerekir.

Sıra Sizde 5

Örgütün amacı gayrı muayyen sayıda suçu işlemek olmalıdır. Bir başka deyişle örgüt, bir suçluluk programını gerçekleştirmek, yani bir dizi suç işlemek amacına yönelik olmalıdır. Bir tek suçu işlemek için örgüt kurulması halinde, söz konusu suç oluşmaz.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Artuk, M. E., Gökcen A., Yenidünya A. C. (2010). *Ceza Hukuku Özel Hükümler.* Ankara, Turhan Kitabevi.

Özbek, V.Ö., Kambur M. N., Doğan K., Bacaksız P., Tepe, İ. (2010). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Soyaslan, D. (2006). *Ceza Hukuku Özel Hükümler.* Ankara: Yetkin Yayınevi.

Tezcan, D., Erdem M. R., Önok R. M. (2010). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Toroslu, N. (2010). *Ceza Hukuku Özel Kısım.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

10

Amaçlarımız

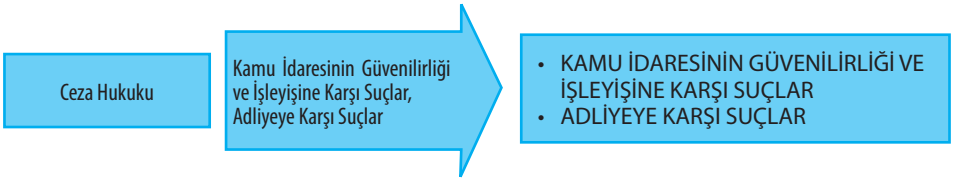
Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Ceza Kanununun uygulanması yönünden kimlerin kamu görevlisi olduğunu belirleyebilecek,
- Zimmet suçunu açıklayabilecek,
- İrtikâp suçunu açıklayabilecek,
- Rüşvet suçunu açıklayabilecek,
- Görevi kötüye kullanma suçunun unsurlarını sıralayabilecek,
- İftira suçunun unsurlarını ve cezasını etkileyen nedenleri ifade edebilecek,
- Suç uydurma suçunun unsurlarını sıralayabilecek bilgi ve becerilere sahip olacaksınız.

Anahtar Kavramlar

- Kamu İdaresi
- Kamu Görevlisi
- Kamu Görevi
- Zimmet
- Görev
- Yetki
- İrtikâp
- İkna
- Rüşvet
- Kötüye Kullanma
- İhmal
- Suç Uydurma
- İftira
- İhbar
- Suç İsnadı

İçindekiler

Kamu İdaresinin Güvenilirliği ve İşleyişine Karşı Suçlar, Adliyeye Karşı Suçlar

KAMU İDARESİNİN GÜVENİLİRLİĞİ VE İŞLEYİŞİNE KARŞI SUÇLAR

Kamu İdaresi Kavramı

Devlet, birleştirici bir hükümran kurum ve hükümet olmaktan başka, sosyal güveni ve düzeni garanti altına almaya, bireysel faaliyetleri tamamlamaya ve toplumun korunması, refahı ve gelişmesi için gerekli olan varlıkları ve hizmetleri sağlamaya yönelik somut bir faaliyette bulunduğunda "Kamu İdaresi" (Kamu yönetimi) olarak ortaya çıkar. Ayrıca yasama gücünün koyduğu emirleri gerçekleştirmeye yönelik tamamlayıcı emirler koyma görevi de idareye aittir. Bütün bu görevler özel organlar vasıtasıyla yerine getirilir. Kendilerine idarî faaliyette bulunma yetkisi verilen bu organlar "Kamu İdaresi"ni (kamu yönetimini) oluştururlar. Öte yandan, kendilerine idarî nitelikte yetkiler verilmiş politik organlar (başbakan, bakanlar) da vardır. Ancak, bütün idare, sadece devlet organlarından ibaret değildir. Devlete nazaran özerk bir konumda bulunan bir kısım kurumlara (mahallî idareler gibi) da bazı idarî görev ve yetkiler verilmiştir ve bunların faaliyetleri de maddî anlamda idarî faaliyetlerdir.

Kamu idaresine karşı suçlar ya kamu görevlileri tarafından veya herkes tarafından işlenebilen suçlardır.

Burada sadece kamu görevlileri tarafından işlenebilen suçların bir kısmı üzerinde durulacaktır.

Ceza Kanununun ikinci kitabının dördüncü kısmında "Kamu İdaresinin Güvenirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar" başlığını taşıyan Birinci Bölümü "Kamu İdaresi"ne karşı suçları içermektedir. Bütün olarak değerlendirildiklerinde bu suçları öngören normlar ile ya kamusal kurumların düzenli olarak işleyişi ve itibarına veya idarî faaliyetleri yerine getiren süjelerin özgürlüğüne, itibarına, dürüstlüğüne, sadakatine ve tarafsızlığına yahut idarenin topluma sağladığı hizmetlere veyahut idarenin amaçlarına ulaşmak için kullandığı şeylere ilişkin ve devlete ait menfaatler korunmaktadır.

Ceza Kanunlarının Uygulanması Yönünden Kamu Görevlisi Kavramı

Ceza Kanunu, kamu görevlisi kavramını değişik hükümlerinde değişik amaçlarla nazara almıştır. Bu kavram özellikle "Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar" yönünden büyük önem taşımaktadır. Gerçekten, bu suçların büyük bir kısmı, az önce de belirtildiği üzere, sadece kamu görevlileri tarafından işlenebilmektedir. Bu nedenle, öncelikle, söz konusu kavramın anlamını ve kapsamını belirlemek gerekmektedir.

TCK'nın 6. maddesine göre Ceza Kanunlarının uygulanmasında "Kamu görevlisi deyiminden; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan" kişi anlaşılır.

Bu düzenleme karşısında bir kimsenin Ceza Kanunlarının uygulanması yönünden kamu görevlisi sayılabilmesi ve kamu görevlisi tarafından işlenebilen suçları işleyebilmesi için, sadece o kimsenin yaptığı işin kamusal faaliyet olması aranmaktadır. Dolayısıyla

kişinin devlet veya diğer kamu kurumlarıyla istihdam ilişkisi içinde olup olmamasının, istihdam ilişkisi içinde ise atama veya seçim yoluyla ya da başka bir yolla göreve gelmiş olmasının önemi olmadığı gibi, görevin sürekli veya geçici olması da önemli değildir.

Kanun bir kimsenin kamu görevlisi sayılması için yapılan işin "kamusal faaliyet" olması gerektiğini hükme bağlanmış, ancak kamusal faaliyetin ne olduğunu belirlememiştir.

Memuru kamu görevi yapan kişi olarak tanımlayan mülga Ceza Kanununun yürürlükte olduğu dönemdeki hakim anlayış ve Yargıtay kararlarına göre, devletin herhangi bir faaliyeti yalnızca veya daha çok devlete ait hukukî bir yetki ve iktidarın kullanılması amacıyla örgütlendirildiğinde kamu görevi (kamu faaliyeti) söz konusuydu. Yeni Kanun nazara alınarak yeni bir kamu faaliyeti (kamu görevi) ortaya konuluncaya kadar bu anlayışı benimsemek uygun olacaktır.

Zimmet

TCK'nın 247. maddesine göre "Görevi nedeniyle zilyedliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu malı kendisinin veya başkasının zimmetine geçiren kamu görevlisi" cezalandırılır.

Zimmet, özünde kamu görevlisi tarafından işlenen bir güveni kötüye kullanmadan ibarettir.

Zimmet suçunu öngören norm ile sadece kamu görevlilerinin doğruluğu ve dürüstlüğüne ilişkin devlete ait menfaatler değil, aynı zamanda kamu idaresinin malvarlığına ilişkin menfaatleri de korunmaktadır.

A. Zimmet suçunun işlenebilmesi için, herşeyden, önce, zimmetin maddî konusunu oluşturan malın zilyedliğinin faile görevi nedeniyle devredilmiş olması veya failin görevi nedeniyle malın koruma ve gözetimiyle yükümlü bulunması gerekir. Bütün bunlardan maksat, failin bu mala görevi nedeniyle zilyet olmasıdır. Bu itibarla zimmet suçunun işlenmesi için malın resmen teslimi gerekmez. Dolayısıyla bir maldan resmen sorumlu olmayanlar da bu suçu işleyebilirler; yeter ki, zimmete geçirilen mala görevleri nedeniyle zilyet olsunlar. Örneğin, resmî dairede bulunan eşyalar genellikle bir kişinin sorumluluğu altında ise de, diğer kamu görevlilerinin bunlar üzerinde zimmet suçunu işlemeleri imkânsız değildir.

Ancak görevi nedeniyle zilyet olmadığı bir malı alan kamu görevlisi, örneğin, hırsızlık suçundan sorumlu olabilirse de, zimmet suçunu işlemiş sayılmaz.

Öte yandan zilyetliğin devrinin görev nedeniyle olması gerekir. Ayrıca kamu görevlisi de bunu kabule yetkili olmalıdır. Bu yetkinin mutlaka kanundan kaynaklanması şart değildir; idarî düzenlemeler veya işlemlerle de kamu görevlisi devri kabule yetkili kılınmış olabilir. Yetkinin devamlı olması da gerekmez.

Şu halde, görevi nedeniyle değil, fakat kamu görevlisine duyulan kişisel güven sonucu zilyetliği devredilen mal üzerinde zimmet suçu işlenemez. Çünkü burada "kamu idaresi"ne duyulan güven değil, kamu görevlisinin kişiliğine duyulan güven ihlâl edilmektedir ve diğer şartları da varsa güveni kötüye kullanma suçu söz konusu olabilir.

Nihayet, sadece zilyetliği devredilmiş olan şey zimmete geçirilebilir. Bu nedenle örneğin, posta nizamlarına aykırı olarak zarfa konan paranın alınması, bu para tevdi edilmiş sayılamayacağından, aksini savunanların varlığına rağmen, zimmet değil, hırsızlıktır.

B. Bu suç ancak kamu görevlileri veya bunlara benzetilenler tarafından işlenebilir. Kamu görevlisi olmayanların veya öyle sayılmayanların bu suça iştirak etmeleri mümkündür; yeter ki failin bu sıfatını bilsinler.

C. Zimmet suçunun *maddî konusu*nu Kanun "mal" olarak belirlemiştir. Mal kavramı para, her türlü menkul kıymetler ve diğer malları kapsar. Paradan maksat, tedavülü zorunlu olan milli paralardan başka, yabancı paralar ve millî ziynet altınlarıdır.

Zimmete geçirilen şeyin her halde mal olması, yani mameleki bir değer taşıması gerekir.

247. maddeye göre zimmetin maddî konusunu oluşturan mal veya paranın devlete ait olması şart değildir; fertlere de ait olabilir. Esasen bu suç ile korunmak istenen sadece mülkiyet değil, aynı zamanda kamu görevlilerinin dürüstlüğüne ilişkin devlete ait menfaattir.

Zimmet suçunun konusunu oluşturan şeyin bireylere de ait olabileceği kabul edilince, hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma (TCK. m.155, f.2) ile zimmet arasındaki farkı belirlemek gerekmektedir. Hakim görüşe göre; hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanmadan söz edilebilmesi için özel bir hizmet, yani hizmet akdine dayalı bir hizmet ilişkisi olmalıdır.

D. Zimmet suçunun *maddî unsuru*, bir kamu görevlisinin görevi nedeniyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü bulunduğu malı kendisinin veya başkasının zimmetine geçirmesinden ibarettir.

Buradaki zimmete geçirmeden maksat, şey üzerinde, o şeyin zilyetliğini meşru gösteren nedenle bağdaşmayan bir kısım işlemlerde bulunmaktır. Bir başka deyişle, zilyetliğin fiilen mülkiyete dönüştürülmesidir. Bu nedenle şey üzerinde ancak malikin yapabileceği tasarruflardan birini yapma durumunda zimmetin maddî unsuru gerçekleşmiş olur.

Zimmete geçirilen şeyin karşılığının bulunması, zimmete geçirme unsurunu ortadan kaldırmaz. Çünkü karşılık (teminat) sadece idarenin gelecekteki muhtemel zararlarını garanti altına alır.

Üzerinde durulması gereken bir sorun da, *kullanma zimmeti* adı verilen durumda, yani memurun kendisine tevdi edilen şeyi, mal edinmek amacı gütmeksizin, geçici olarak kullanması durumunda zimmet suçundan söz edilip edilemeyeceğidir.

Malın kamu görevlisi tarafından bu şekilde kullanılması, idarenin amaçlarına engel olmuş veya bunları güçleştirmiş ise, zimmetin varlığı kabul edilmelidir.

Buna karşılık eli altında bulundurduğu paranın bir kısmını, derhal iade edebileceğini kesin şekilde bilerek geçici olarak kullanan kimsenin fiilinin zimmet sayılamayacağı, haklı olarak savunulmuştur.

Yürürlükteki kanun, zimmet suçunun, malın geçici bir süre kullanıldıktan sonra iade edilmek üzere işlenmesini cezayı azaltıcı bir neden saymak suretiyle kullanma zimmeti adı verilen durumu da zimmet olarak nitelendirmiştir (TCK. m.247, f.3).

Değinilmesi gereken bir diğer sorun da, *müsamaha edilen zimmet* denilen ve çok değersiz bir şeyin, örneğin, bir zarfın veya kurşun kalemin kamu görevlisi tarafından kendi özel ihtiyaçları için kullanılmasına ilişkin durumdur. Hâkim görüş bu gibi durumlarda zimmet suçunun oluşmadığı yolundadır. Bunun nedeni olarak, ya örf ve âdetin veya idarenin rızasının fiilin objektif hukuka aykırılığını ortadan kaldırdığı ileri sürülmektedir.

E. Zimmet suçu, zimmete geçirme fiillerinin gerçekleştiği anda tamamlanır. Ancak örneğin, avans olarak alınan paralar yönünden zimmetin tamamlanması, mahsubun yapılacağı zamanı gösteren hükümlere göre belirlenecektir.

Bu suçun tamamlanması için zimmete geçirme fiilinin bir zarara neden olup olmaması önemli değildir. Çünkü zimmet fiili ile kamu görevlilerinin dürüstlüğüne ilişkin ve devlete ait olan menfaat ihlâl edilmiş olacaktır. Buna ayrıca maddî bir zararın da eklenmesi, sadece cezanın tayininde etkili olabilir.

Mislî şeylerde aynen iade değil misli ile iade söz konusu olduğundan, bu tür şeyler yönünden zimmetin tamamlanma anı şeyin iade edilmesi gerektiği andır.

Bu suça teşebbüs çok zordur. Zira zimmete geçirmekle suç tamamlanır.

F. Zimmet *kasıtlı* bir suçtur; taksirli şekli cezalandırılmaz. Genel kast yeterlidir; bunun için de failde zimmete geçirme bilinç ve iradesi bulunması gerekir. Kanun ayrıca özel kast aramamaktadır.

İşlendiği anda failde iade niyetinin bulunması suçu ortadan kaldırmaz. Zira iadenin fiilen gerçekleştirilmesi dahi, ancak cezayı azaltan bir neden sayılmıştır.

Zimmetten sağlanacak menfaatin mutlaka faile ait olması gerekmez. Zira Ceza Kanunu zimmet suçunun başkasının menfaatine de işlenebileceğini kabul etmiştir. Örneğin, kamu görevlisinin kendisine tevdi edilen parayı bir kimseye ödünç vermesi durumunda olduğu gibi.

Zorlayıcı nedenlerle zimmet durumuna düşülmesi halinde, zimmet suçu söz konusu değildir. Örneğin, kamu görevlisine tevdi edilen paranın çalınması veya yanması durumunda olduğu gibi.

TCK'nın 247. maddesinin 2. fıkrasında yer alan ağırlaştırıcı neden, 3679 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce mülga Ceza Kanununun 203. maddesinde yer alan "ihtilasen zimmet" durumundan ibarettir.

G. Kanun, bu suçla ilgili olarak bir ağırlaştırıcı neden öngörmüştür.

TCK'nın 247. maddesinin 2. fıkrasına göre "Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi halinde", ceza artırılır.

Söz konusu ağırlaştırıcı nedenin uygulanabilmesi için, her şeyden önce zimmet fiilinin hileli davranışlara başvurularak işlenmiş olması gerekir. Ayrıca bu hileli davranışlar ilgili daireyi aldatacak nitelikte olmalıdır.

Başvurulan hile ayrıca sahtecilik suçunu oluşturduğunda, TCK'nın 42. maddesi gereğince faile sadece ağırlaştırılmış zimmet fiilinden dolayı ceza verilir.

H. Zimmet suçu ile ilgili olarak çeşitli cezayı hafifletici nedenler öngörülmüştür.

a. Zimmet suçunun, malın geçici bir süre kullanıldıktan sonra iade edilmek üzere işlenmiş olması (TCK. m.247, f.3).
Buradan Kanun, kullanma zimmeti adı verilen durumu cezayı azaltıcı bir neden saymıştır. Ancak bu, zorunlu bir azaltıcı neden değildir. Bu durumu cezayı azaltıcı bir neden kabul edip etmemek yargıcın takdirine bırakılmıştır. Zira hükümde "indirilebilir" denilmektedir.

b. Zimmete geçirilen malın aynen iade edilmiş veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmiş olması (TCK. m.248, f.1,2). Kanun iade ve tazminin, soruşturma başlamadan önce gerçekleşmesi halinde "verilecek cezanın üçte ikisi"nin (f.1), kovuşturma başlamadan önce gerçekleşmesi halinde "verilecek cezanın yarısı"nın (f.2) ve hükümden önce gerçekleşmesi halinde ise "verilecek cezanın üçte biri"nin (f.2) indirileceği hükme bağlanmıştır.

Söz konusu hafifletici nedenin uygulanması için zararın ödenmesi gerekir. Bu da zimmete geçirmeden doğan zararın ödenmesi veya zimmete geçirilen şeyin iade edilmesi biçiminde olabilir. Şeyin yerini göstermek iade sayılır. İade veya ödemenin gönüllü, yani kendiliğinden olması gerekir (TCK. m.248, f.2).

Ödemenin veya iadenin tam olması gerekir. Kısmî ödeme veya iade hafifletici nedenin uygulanması sonucunu doğurmaz. Ödeme ve tazmin fiilen gerçekleştirilmelidir. Bu konuda taahhütte bulunmak yetmez.

Zimmet fiili iştirak halinde işlenmiş ise, ortaklardan birinin sadece kendi payına düşeni ödemesi veya iade etmesi hafifletici nedenin uygulanabilmesi için yeterli değildir. Ödeme veya iade tam olmalıdır.

c. Zimmet suçunun maddî konusunu oluşturan malın değerinin az olması (TCK. m.249). Suçun maddi konusunu oluşturan malın değeri suçun işlendiği zamana göre belirlenir. Bu hafifletici nedenin varlığı halinde, faile verilecek ceza üçte birden yarıya kadar indirilir.

İrtikâp

TCK'nın 250. maddesinde irtikâp suçu ile ilgili üç ayrı ipotez öngörülmüştür. Bunlar; a) görevin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlamasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi "icbar" etmek (f.1), b) görevin sağ-

ladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle gerçekleştirdiği hileli davranışlarla, kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi "ikna" etmek (f.2) ve kişinin hatasından yararlanarak kendisine veya başkasına yarar sağlamak (f.3).

Bu suçta kamu görevlisi, idare ile ilişkisi olanlardan haksız bir kısım menfaatler sağlamak için meşru olmayan biçimde kendi konumundan yararlanmaktadır. Dolayısıyla irtikâp, 257. maddede öngörülen "görevi kötüye kullanma" suçunun özel bir biçimidir.

Bu suçu öngören hükümlerin amacı, bir yandan kamu görevlilerinin dürüstlüğündeki ve iyi şöhret sahibi olmalarındaki Devlete ait menfaati korumak, diğer yandan da kamu görevlilerinin yetkilerini kötüye kullanarak başkalarına verecekleri zararlara engel olmaktadır. Bu itibarla, irtikâp, değişik hukukî varlık veya menfaatleri ihlâl eden bir suçtur.

A. Bu suç ancak kamu görevlileri veya kamu görevlisi sayılan kişiler tarafından işlenebilir (TCK. m.6, f.1, b.c).

Aksi halde yağma, dolandırıcılık gibi suçlar söz konusu olabilir.

Bir kamu görevlisinin görevinin sağladığı nüfuzu veya güveni kötüye kullanabilmesi için, bu göreve meşru biçimde sahip olması gerekir. Fiilî durum yeterli değildir. Ancak fiilin görev esnasında işlenmesi şart olmadığı gibi, kamu görevlisinin görevli olduğu yerde gerçekleşmesi de şart değildir. Kamu görevlisi tarafından işlenen suça kamu görevlisi olmayanların iştirak etmesi mümkündür.

B. Bu suç kamu idaresine karşı bir suçtur. Dolayısıyla bunun *pasif süjesi* Devlettir. Buna karşılık kamu İdaresi ile birlikte zarara uğrayan kişiler sadece suçtan zarar gören kişilerdir. Bu suçtan sadece gerçek kişiler değil, tüzel kişiler de zarar görebilir.

C. İrtikâp suçunun *maddî unsurunu* oluşturan fiil üç şekilde ortaya çıkabilir. Bunlar; a. icbar (zorlama), b. ikna ve c. hatadan yararlanmadır.

a. İcbar (zorlama) ve ikna şeklindeki irtikâp suçunun maddî unsuru çeşitli unsurlardan oluşur.

1. Her şeyden önce kamu görevlisi, görevinin sağladığı nüfuzu ve güveni kötüye kullanmalıdır. Kötüye kullanmanın ön şartı, failin meşru şekilde kamu görevlisi olmasıdır. Kamu görevlisi unvanını gasp eden kimsenin, bu görevin sağladığı, nüfuzu ve güveni kötüye kullanması irtikâp suçunu oluşturmaz.
   Öte yandan kötüye kullanılan nüfuzun veya güvenin kamu görevlisinin görevi ile ilgili olması gerekir.
   Görevin sağladığı nüfuzun veya güvenin kanunlara, idarî düzenlemelere ve hizmetle ilgili emirlere aykırı bir biçimde kullanılması ve yetkisine girmeyen fiillerin işlenmesi durumunda kötüye kullanma söz konusu olur. Hatta bu nüfuz ve güvenin kanunlara, idarî düzenlemelere veya emirlere uygun olarak, ancak meşru olmayan amaçlara ulaşmak için kullanılması durumunda da kötüye kullanma vardır.
2. Söz konusu kötüye kullanma, faile veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına icbar veya ikna etme sonucunu doğurmaktır.
   Birincisine açık irtikâp, ikincisine örtülü (zımnî) irtikâp denir.
   İcbar (zorlama) dan maksat, bir kimse üzerinde, iradesinin oluşumunu değiştirecek ve yapmak istediğinden başka bir hareketi yapmasına neden olacak biçimde şiddet veya tehdit ile bir baskı yapmaktır.
   TCK., kamu görevlisinin haksız tutum ve davranışları karşısında, kişinin haklı bir işinin gereği gibi, hiç veya en azından vaktinde görülmeyeceği endişesiyle, kendisini mecbur hissederek, kamu görevlisine veya yönlendireceği kişye menfaat temin etmiş olması halinde de icbarın varlığını kabul etmektedir (TCK. m. 250, f.1).

İkna ise, daha geniş bir kavram olup, suçtan zarar görenin belli bir davranışına neden olan her türlü hileli davranışları içerir. Hile biçimindeki aldatmalar gibi, yalanla aldatma da iknaya dahildir. Zira yalan söylemek de hileli bir davranıştır. Örneğin, farkı kendisine mal etmek amacıyla, kamu görevlisinin, tahsil edilecek miktardan daha çok bir miktar verginin ödenmesi gerektiğini söylemesi durumunda olduğu gibi. Basit tavsiyeler ikna sayılmaz.

Bir anlayışa göre, iknadan söz edilebilmesi için, kamu görevlisinin aktif bir davranışta bulunması gerekir. Bir başka anlayış, böyle bir davranışın şart olmadığını, bu suçun ihmal, hatta susmak suretiyle de işlenebileceğini savunur. Örneğin, kamu görevlisinin engelleyici bir davranışı ile, bir kimseyi, hakkı olan bir belgeyi alabilmek için, kendisine para vermeye zorlaması durumunda olduğu gibi.

3. İcbar ve ikna yarar sağlama veya yarar vaadi sonucunu doğurmalıdır.

Sağlama kavramına iade etmeme de dahildir. Örneğin, bir kamu görevlisinin, kontrol etmesi veya bakması için isteyerek verilen bir şeyin kendisine hediye edilmesini sağlamak amacıyla nüfuzunu kötüye kullanması durumunda olduğu gibi.

Vaat, gelecekteki bir sağlama, yerine getirme yükümlülüğüdür. Bunun biçimi önemli değildir; yeter ki ciddi bir nitelik taşısın.

Sağlama veya vaadin konusu, para veya başka herhangi bir yarar olabilir. Örneğin, bir borcun ödenmemesi, kirasız veya düşük kira ile bir konutta oturma, hayat sigortası sözleşmesi yapma, muafiyetler sağlama gibi.

Yararın, derhal fayda sağlaması gerekmediği gibi, gerçekleşmemesi mümkün bir yarar da olabilir. Oysa duygusal yarar buna dahil değildir. Örneğin, kamu görevlisinin öğünmek için bir kimseyi dostluğa zorlaması durumunda olduğu gibi. Cinsel hazzın, irtikâp suçu yönünden yarar sayılıp sayılmayacağı tartışmalıdır. Bazıları sadece genelev kadınları ile olan cinsel ilişkinin yarar kavramına dahil olduğunu savunmaktadırlar.

Mülga Ceza Kanunu, sağlanan veya vaat edilen yararın haksız olmasını aramaktaydı (m.209). Oysa yürürlükteki Ceza Kanunu sağlanan veya vaat edilen yararın haksız olmasını şart koşmamaktadır (m.250). Bu itibarla bir kamu görevlisinin, haklı bir yararın sağlanması veya vaat edilmesi için görevinin sağladığı nüfuzu veya güveni kötüye kullanarak icbar veya ikna fiillerini gerçekleştirmesi halinde, irtikâp suçu söz konusu olacaktır. Örneğin, kamu görevlisinin görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanarak, borçluyu borcunu ödemeye icbar etmesi durumunda olduğu gibi.

b. Hatadan yararlanmak suretiyle irtikâp suçunun maddî unsuru, kamu görevlisinin kişinin hatasından yaralanarak kendisine veya başkasına bir yarar sağlaması veya bu yolda bir vaat elde etmesinden ibarettir (TCK. m.250, f.3).

Hatadan yararlanmak suretiyle işlenen irtikâbın, aslında *hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf suçu*nun (TCK. m.160) özel bir şekli olduğu söylenebilir.

İrtikâbın bu türünde hatanın kamu görevlisinin fiilinden ileri gelmemesi gerekir. Aksi halde ikna suretiyle irtikâp söz konusu olur. İadesi gereken şeyin, kişinin hatasından yararlanarak iade edilmemesi halinde de bu suçun varlığı savunulmaktadır. Kanun irtikâbın bu türünü diğerlerine nazaran daha hafif bir ceza ile cezalandırmaktadır.

D. İcbar veya ikna suretiyle ya da hatadan yararlanmak suretiyle işlenen irtikâp suçu, yararın sağlanması veya vaat edilmesi ile tamamlanır.

Vaat söz konusu olduğunda, daha sonra vaat edilenin sağlanması şart değildir. Çünkü vaat ile suç tamamlanmış olur.

Aksini savunanların varlığına rağmen, irtikâp suçuna teşebbüs mümkündür. Yargıtay da bu görüştedir.

E. İrtikâp suçu kasıtlı bir suçtur. Kastın varlığı için failin, yarar sağlamak veya bu yolda vaatte bulunulması amacıyla icbar veya ikna etmek yahut kişinin hatasından yararlanmak bilinç ve iradesine sahip olması gerekir.

F. Kanun, a) irtikâp edilen menfaatin değeri ve b) mağdurun ekonomik durumuna göre verilecek cezanın yarısına kadar indirilebileceğini öngörmüştür (TCK. m. 250, f.4).

Denetim Görevini İhmal

TCK'nın 251. maddesine göre "Zimmet ve irtikâp suçunun işlenmesine kasten göz yuman denetimle yükümlü kamu görevlisi" (f.1) ve "Denetim görevini ihmal ederek, zimmet veya irtikâp suçunun işlenmesine imkân sağlayan kamu görevlisi" (f.2) cezalandırılır.

Kanun bu hükümlerle zimmet ve irtikâp suçları yönünden iki özel görevi ihmal suçu öngörmüştür. Birincisi "göz yumma", ikincisi ise "imkân sağlama" dır. Bu hallerde genel olarak görevi ihmal suçunu düzenleyen 257. maddenin 2. fıkrası değil, özel hüküm olan 251. madde uygulanır.

A. Kanun, bu suç ipotezleri ile denetim görevi olan kamu görevlilerinin zimmet ve irtikâp suçlarının önlenmesi konusunda daha dikkatli olmalarını sağlamak istemiştir. Dolayısıyla bu suçları her kamu görevlisi değil, sadece "denetim görevi" olan kamu görevlileri işleyebilir. Bu kişinin zimmet veya irtikâp suçunu işleyen kamu görevlisinin amiri olması şart değildir; denetim görevine sahip olması yeterlidir. Ancak bu suçların faili olabilmek için, sahip olunması gerekenin malî denetim görevi mi, yoksa genel denetim görevi mi olduğuna dair bir açıklık yoktur. Bu durumda failin sadece genel denetim görevine sahip bulunmasının yeterli olacağını kabul etmek gerekir.

Zimmet veya irtikâp suçunun işlenmesine imkân sağlama ipotezi yönünden, kamu görevlisinin zimmet veya irtikâp suçunun ortağı olmaması gerekir. Aksi halde 247 ve 250. maddelerde öngörülen suçlara iştirakten sorumlu olur.

Denetim görevini ihmal suçunun faili kim olabilir?

B. Göz yumma ipotezi yönünden maddi unsur, zimmet veya irtikâp suçunun başkaları tarafından işlenmesine göz yummak, yani bu suçların işlenmesini görmemezlikten gelmek, hoş görmektir. Şu halde bu ipotezin gerçekleşmesi için, kamu görevlisinin denetim görevini ihmal etmesi yetmez. Ayrıca zimmet veya irtikâp suçunun işlendiğini bilerek bu suçları görmezlikten gelmesi, bunları hoş görmesi yani denetim görevini yapmaması da gerekir.

İmkân sağlama ipotezi yönünden maddi unsur, denetim görevi ihmal edilerek zimmet veya irtikâp suçunun işlenmesine imkân sağlamaktır. Maddi unsurun oluşması için denetim görevinin ihmali ile zimmet veya irtikap suçunun işlenmesi arasında nedensellik bağı bulunmalıdır.

Suçun oluşması için denetim görevinin ihmal edilmiş olması yeterli değildir; ayrıca zimmet veya irtikâp suçunun işlenmesine imkân sağlanmış olması da gerekir.

C. Bu suç kasıtlı bir suç olup; a) göz yumma ipotezi yönünden, işlenmiş olan zimmet veya irtikâp suçuna bilerek göz yummak iradesinden, b) imkân sağlamak ipotezi yönünden, zimmet veya irtikâp suçunun işlenmesine imkân sağladığı bilinciyle denetim görevini ihmal etmek iradesinden ibarettir.

D. Kanun, zimmet veya irtikâp suçunun işlenmesine kasten göz yuman, bunları görmezlikten gelen, yani denetim görevini yapmayan faili, işlenen zimmet veya irtikâp suçunun müşterek faili olarak cezalandırırken (f. 1), denetim görevini ihmal ederek zimmet

veya irtikâp suçunun işlenmesine imkân sağlayan faili daha az bir ceza ile cezalandırmaktadır (f. 2).

Rüşvet

A. Genel olarak rüşvet, bir kamu görevlisi ile herhangi bir kişi arasında gerçekleştirilen ve kamu görevlisinin yetkilerinin icrası ile ilgili bir iş için diğerinden haklı olmayan bir karşılık kabul etmesi sonucunu doğuran bir anlaşmadan ibarettir. Böyle bir fiil kamu yönetiminin menfaatlerine büyük ölçüde zarar verdiğinden, devlet, anlaşmaya katılanların her ikisini de, yani rüşvet alan kamu görevlisini olduğu kadar rüşvet veren kişiyi de cezalandırmak suretiyle bu tür fiilleri yasaklamaktadır. Bu iki kişinin davranışları birbiriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Rüşveti kabul edenin hareketine zorunlu olarak verenin hareketi tekabül eder. Bunlardan biri diğeri olmadan düşünülemez. Bu nedenle tipik birçok failli suç hatta iki yönlü birçok failli suç söz konusudur.

5237 sayılı Ceza Kanunu, rüşvet suçunu 252. maddesinde çok failli bir suç olarak düzenlenmişti. Ancak bu maddede, sadece rüşvet konusunu oluşturan işin, görevinin gereklerine aykırı olması hali, yani mülga Ceza Kanunu döneminde "ağır rüşvet" olarak nitelendirilen fiiller cezalandırılmaktaydı. Buna karşılık görevin yerine getirilmesi için yarar sağlama, bir başka deyişle mülga Ceza Kanunu döneminde "basit rüşvet alma" olarak adlandırılan durum, rüşvet olmaktan çıkarılmış ve görevi kötüye kullanma olarak cezalandırılmıştı (TCK. m.257, f.3). Ancak 6352 sayılı Kanunla 252. maddede yapılan değişiklikle rüşvet suçunun oluşabilmesi için sağlanan menfaatin görevin gereklerine aykırı bir işin yapılmasına ilişkin olması aranmamakta; uygun davranmak için menfaat sağlama fiilleri de rüşvet sayılmaktadır.

Öte yanda, mülga Ceza Kanunu gibi yürürlükteki Ceza Kanunu da "sonradan rüşvet" ipotezini öngörmemiş aksine rüşveti "Görevin ifası ile ilgili bir işin yapılması veya yapılmaması için" menfaat sağlama olarak tanımlanmıştır (TCK. m.252, f.1, 2). Dolayısıyla önceden bir anlaşma olmaksızın, sadece yapılan işten duyulan memnuniyetin ifadesi olarak sağlanan yarar rüşvet suçunu oluşturmayacaktır. Yargıtay da bu görüştedir.

B. Buraya kadar yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, irtikâp ve rüşvet birbirlerine çok benzemektedir. Dolayısıyla bunları birbirinden ayırmak her zaman kolay olmamaktadır.

Halen doktrin ve uygulamaya hakim olan görüşe göre, rüşvetin esası, kamu görevlisi ile özel kişi arasında bir serbest anlaşma da yer almaktadır. Bu iki kişi tam anlamıyla bir suç anlaşmasını gerçekleştirmektedirler. Halen hâkim olan bu ayırıcı ölçüte göre, rüşvet, özelliğini taraflar arasındaki eşitlik durumundan alır. Buna karşılık irtikâbın ayırıcı özelliği, kamu görevlisinin üstün durumda olmasıdır.

Özü itibariyle doğru olan bu görüşün tamamlanması gerekmektedir. Gerçekten eğer kişi kamu yönetiminin zararına meşru olmayan bir avantaj elde etmek istemekteyse, kamu görevlisi ile kişi arasındaki durum eşitlik esasına dayanmasa bile, irtikâp değil, rüşvet söz konusu olacaktır. Çünkü bu gibi durumlarda kişi, kamu görevlisinin mağdur ettiği kimse değil, kamu kurumunun menfaatlerine zarar veren bir hareketin gerçekleştirilmesinde onunla işbirliği yapan kimsedir.

C. Rüşvet, daha önce de belirtildiği üzere, *çok failli* bir suçtur. Teşebbüs durumu hariç, daima iki kişinin varlığını gerektirir. Bunlardan biri rüşvet alan, diğeri rüşvet verendir.

Ceza kanunlarının uygulamasında kamu görevlisi sayılanlar (TCK. m.6, f.1, b.c) rüşvet alan olabilirler.

Suçun işlenmesinden sonra kamu görevlisi sıfatının sona ermiş olması, rüşvet suçunun da ortadan kalkması sonucunu doğurmaz.

Kanun, rüşvet ilişkisinden dolayı kendisine menfaat sağlanan üçüncü kişinin veya tüzel kişinin menfaati kabul eden yetkilisinin, kamu görevlisi sıfatı taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın, müşterek fail olarak cezalandırılacağını hükme bağlamıştır (TCK. m. 252, f.6).

TCK.nun 255. maddesi *"Kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle, haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunması için, doğrudan veya aracılar vasıtasıyla, kendisine veya bir başkasına menfaat temin"* etmeyi *"nüfuz ticareti"* olarak ayrı bir suç saymıştır. Bu suçun faili herhangi bir kimse olabilir. Failin kamu görevlisi olması cezayı ağırlaştırıcı neden sayılmıştır (TCK. m. 255, f. 1).

Ceza Kanunu, rüşveti düzenleyen birinci fıkra hükmünün, *"a) kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, b) kamu kurum ve kuruluşlarının ya da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının iştirakiyle kurulmuş şirketler, c) bu kuruluşların bünyesinde faaliyet icra eden vakıflar, d) kamu yararına çalışan dernekler, e) kooperatifler ya da f) halka açık anonim şirketler adına hareket eden kişilere, kamu görevlisi sıfatını taşıyıp taşımadıklarına bakılmaksızın, görevlisinin ifasıyla ilgili bir işin yapılması veya yapılmaması amacıyla doğrudan veya aracılar vasıtasıyla, menfaat temin, teklif veya vaat edilmesi; bunlara aracılık edilmesi; bu kişiler tarafından talep veya kabul edilmesi; bunlara aracılık edilmesi; bu ilişki dolayısıyla bir başkasına menfaat temin edilmesi halinde de"* uygulanacağını hükme bağlayarak (TCK. m. 252, f.8), hükümde sayılan tüzel kişiler tüzel kişiler adına hareket eden kişilerin de, kamu görevlisi olmasalar bile, rüşvet alan olabileceklerini kabul etmiştir.

Aynı şekilde Kanun, *"a) yabancı bir ülkede seçilmiş veya atanmış olan, kamu görevlilerine, b) uluslararası veya ulusal üstü mahkemelerde ya da yabancı devlet mahkemelerinde görev yapan hâkimlere, jüri üyelerine veya diğer görevlilere c) uluslararası veya uluslar üstü parlamento üyelerine, d) kamu kurumu ya da kamu işletmeleri de dahil olmak üzere, yabancı bir ülke adına kamusal bir faaliyet yürüten kişilere, e) bir hukukî uyuşmazlığın çözümü amacıyla başvurulan tahkim usulü çerçevesinde görevlendirilen vatandaş veya yabancı hakimlere, uluslararası bir anlaşmaya dayalı olarak kurulan uluslararası veya uluslar üstü örgütlerin görevlilerine veya temsilcilerine, görevlerinin ifası ile ilgili bir işin yapılması veya yapılmaması ya da uluslararası ticari işlemler nedeniyle bir işin veya haksız bir yararın elde edilmesi yahut muhafazası amacıyla; doğrudan veya aracılar vasıtasıyla menfaat temin, teklif veya vaat edilmesi ya da bunlar tarafından talep veya kabul edilmesi"* ni de rüşvet saymak suretiyle, bir kısım yabancı görevlilere yarar sağlanmasını da rüşvet olarak cezalandırmış, böylece "Uluslararası Ticari İşlemlerde Yabancı Kamu Görevlilerine Verilen Rüşvetin Önlenmesi Sözleşmesi"nin hükümlerini uygulanabilir hale getirmiştir.

Rüşvet veren ise herhangi bir kimse olabilir. Rüşvet suçu genellikle üçüncü bir kişinin yardımı ile işlenir. Mülga ceza Kanunu önceleri rüşvete aracılık edeni "fer'i ortak" sayıyordu. Daha sonar rüşvete aracılık eden kimsenin, rüşvet alan ve verenden hangisinin vasıtası ise onun suç ortağı sayılacağını Kabul ediyordu. Yürürlükteki Ceza Kanunu bu konuya ilişkin özel bir hüküm içermemektedir. Bu durumda aracının sorumluluğu iştirak hükümlerine göre (TCK. m.37 vd.) belirlenmekteydi. 6352 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle aracının kamu görevlisi sıfatını taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın, müşterek fail gibi cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır (TCK. m. 252, f. 5).

D. Bu suçun *maddi unsuru*na gelince, rüşvet alma kamu görevlisinin "görevinin ifasıyla ilgili bir işi yapması veya yapmaması için, doğrudan veya aracı vasıtasıyla, kendisine veya göstereceği bir başka kişiye menfaat" sağlamasıdır (TCK m. 252, f. 2).

Rüşvet verme ise, yukarıdaki amaçlarla kamu görevlisine yarar sağlanmasıdır.

Rüşvet verme ise, yukarıdaki amaçlarla ve şekilde kamu görevlisine yarar sağlanmasıdır. Kanun rüşvet vereni de, alan gibi cezalandırmaktadır (TCK. m.252, f.1)

Rüşvet suçunun varlığı için rüşvetin, kamu görevlisinin görevinin ifasıyla ilgili bir işin yapılması veya yapılmaması için, yani ya yapılması gereken bir işin yapılması, yapılmaması gereken işin yapılmaması, yapılması gereken bir işin yapılmaması, yapılmaması gereken işin yapılması için alınmış olması gerekir. Şu halde rüşvet anlaşmasının konusunu oluşturan iş veya davranış kamu görevlisinin görevi ile ilgili olmalıdır.

Yapılması gereken şeyi yapmamak, ya yapılması görev gereği olan bir işi yapmayı reddetmek veya böyle bir işi sadece ihmal etmek, yani sadece yapmamak biçiminde ortaya çıkar. Reddetme ve ihmal etme meşru bir sebebe dayanmamalıdır. Ayrıca, hukuken önem taşımaları, yani kamu idaresinin veya kişilerin meşru menfaatlerine zarar verebilecek nitelikte olmaları gerekir.

Yapılmaması gereken, yani görevin gereklerine aykırı olan işlerin yapılması, ancak görevi düzenleyen kurallara aykırı işleri içerir.

Kanun, sağlanan yararın azlığını suçun oluşması yönünden nazara almamıştır. Ancak rüşvetten söz edilebilmesi için, kamu görevlisinin yaptığı iş ile kişinin kamu görevlisine sağladığı yarar arasında belli bir oranın bulunması gerekir. Dolayısıyla bu ikisi arasında çok açık bir oransızlık bulunduğunda, örneğin, ufak bir bağış veya ikram yahut nezaket ifadesi olarak küçük bir hediye söz konusu olduğunda, bunun kamu görevlisinin görevinin gereklerine aykırı olarak bir işi yapıp yapmaması konusundaki iradesine etki ettiği söylemez ve rüşvetten söz edilemez.

Kanun, 252. maddenin 1. ve 2. fıkrasında rüşvet olarak "menfaat sağlamak" tan söz etmekte, ancak bu menfaatin ne tür bir menfaat olması gerektiği konusuna açıklık getirmemektedir. Buradaki "menfaatin" örneğin para, mal gibi maddi bir menfaat olarak anlaşılması suçun mahiyetine uygun düşecektir.

Kanun, sağlanan menfaatin azlığını suçun oluşması yönünden nazara almamıştır. Ancak rüşvetten söz edilebilmesi için kamu görevlisinin yaptığı iş ile kişinin kamu görevlisine sağladığı menfaat arasında belli bir oranın bulunması gerekir. Dolayısıyla bu ikisi arasında çok açık bir oransızlık bulunduğunda, örneğin ufak bir bağış veya ikram yahut nezaket ifadesi olarak küçük bir hediye söz konusu olduğunda, bunun memurun görevinin ifasıyla ilgili bir işi yapıp yapmaması konusundaki iradesine etki ettiği söylenemez ve rüşvetten söz edilemez.

Nihayet menfaatin gelecekte görevin gereklerine aykırı bir işin gerçekleştirilmesi amacıyla sağlanması gerekir. Dolayısıyla önceden bir anlaşma olmaksızın sadece görevin gereklerine aykırı olarak bir işin yapılmasından sonra sağlanan yarar rüşvet suçunu oluşturmaz.

E. Rüşvet suçu, kamu görevlisinin rüşvetin konusunu oluşturan menfaati elde ettiği anda tamamlanmış olur (TCK. m.252, f.2). Rüşvet suçunun oluşması yönünden, amaçlanan işin yapılıp yapılmamasının önemi yoktur.

Belirtmek gerekir ki Kanun, rüşvet konusunda anlaşmaya varılması, yani kamu görevlisi ile iş sahibi arasında belli işin yapılması veya yapılmaması amacıyla menfaat sağlanmasına yönelik anlaşmanın yapılması durumunda da faillerin suç tamamlanmış gibi cezalandırılacağını öngörmüştür (TCK. m.252, f.3). Bu durumda vaadin tutulmamış olması gibi rüşvet anlaşmasının konusunu oluşturan işin yapılmış veya yapılmamış olması da önemli değildir.

Kanun, rüşvet alma veya verme fiillerine teşebbüsü ayrıca düzenlemiştir. Nitekim 252. maddenin 4. fıkrasına göre, "Kamu görevlisinin rüşvet talebinde bulunması ve fakat bunun kişi tarafından kabul edilmemesi ya da kişinin kamu görevlisine menfaat temini konusunda teklif veya vaatte bulunması ve fakat bunun kamu görevlisi tarafından kabul edilmemesi hâllerinde fail hakkında, birinci ve ikinci fıkra hükümlerine göre verilecek ceza yarı oranında indirilir".

F. Rüşvet *kasıtlı* bir suçtur. Rüşveti alanın kastı, görevinin ifasıyla ilgili olarak bir işi yapması veya yapmaması için sağlandığını bilerek, gerekli olmayan bir menfaat etmek bilinç ve iradesinden ibarettir.

Rüşvet verenin kastı ise, görevinin ifasıyla ilgili olarak bir işi yapması veya yapmaması için bir kamu görevlisine gerekli olmayan bir menfaat sağlamak bilinç ve iradesidir.

Herhangi bir rüşvet anlaşmasına konu olmayan menfaatler rüşvet suçunu oluşturmaz. Ayrıca görevin ifasıyla ilgili olarak bir işin yapılması veya yapılmaması amaçlarını bilme-

Herhangi bir rüşvet anlaşmasına konu olmayan yararlar rüşvet suçunu oluşturmaz. Ayrıca görevin gereklerine aykırı olarak bir işin yapılması veya yapılmaması amaçlarını bilmeden kendisine yarar sağlayan kamu görevlisi veya buna aynı şekilde yarar sağlayan kişi rüşvet suçunu işlemiş olmaz.

den kendisine menfaat sağlayan kamu görevlisi veya buna aynı şekilde menfaat sağlayan kişi rüşvet suçunu işlemiş olmaz.

G. Kanun, rüşvet alanın belli kişiler olmasını cezayı ağırlaştırıcı bir neden haline getirmiştir. Nitekim 252. maddesinin 7. fıkrasına göre rüşvet alan veya talebinde bulunan ya da bu konuda anlaşmaya varan kişinin yargı görevi yapan (TCK. m.6, f.1, b.d), hakem, bilirkişi, noter veya yeminli malî müşavir olması halinde, birinci fıkraya göre verilecek ceza artırılacaktır.

H. Kanun, rüşvet suçunun işlenmesi ile haksız menfaat sağlayan tüzel kişiler hakkında, bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunacağını öngörmüştür (bak. TCK. m. 60, 253). Görülüyor ki, bu tedbirin uygulanması için rüşvetin tüzel kişinin yöneticileri tarafından işlenmiş olması yetmez; bu suçun işlenmesiyle tüzel kişinin lehine haksız bir yarar sağlanmış olması da gerekir.

İ. Kanun, rüşvet olaylarının ortaya çıkmasını sağlamak amacıyla, rüşvet alan, rüşvet veren ve rüşvet suçuna iştirak edenler yönünden *suç sonrası pişmanlığı (etkin pişmanlığı) cezayı ortadan kaldıran neden* saymıştır.

a. Rüşvet alan, durum resmi makamlarca öğrenilmeden önce, rüşvet konusu şeyi soruşturmaya yetkili makamlara aynen teslim etmesi veya rüşvet alma konusunda yapmış olduğu anlaşmayı, durum resmi makamlarca öğrenilmeden önce yetkili makamlara haber vermesi halinde, rüşvet suçundan dolayı cezalandırılmaz (TCK. m. 254, f.1).

Burada cezasızlık sadece rüşvet alan yönünden söz konusu olduğundan ve rüşvet veren cezalandırıldığından, soruşturma makamlarına teslim edilen rüşvet konusu para veya şeyin müsaderesi mümkündür.

b. Rüşvet veren veya rüşvet konusunda kamu görevlisiyle anlaşan kişi, durum resmi makamlarca öğrenilmeden önce, pişmanlık duyarak, durumdan yetkili makamları haberdar ederse rüşvet suçundan dolayı cezalandırılmaz.

Kanunun, cezasızlık nedeninin uygulanabilmesi için rüşvet alan yönünden pişmanlık duymasını şart koşmazken, rüşvet veren yönünden bu şartı aramasını açıklamak mümkün değildir. Bununla birlikte, belirtmek gerekir ki, rüşvet veren yönünden aranan pişmanlık gerçek bir pişmanlık değildir.

c. Rüşvet alan ve veren dışında bu suça iştirak eden diğer kişilerin, durum resmi makamlarca öğrenilmeden önce, pişmanlık duyarak durumdan yetkili makamları haberdar etmesi durumunda, bunlara rüşvet suçuna iştirakten ceza verilmez (TCK. m.254, f.3).

Buradaki pişmanlık da, rüşvet verenin durumunda olduğu gibi, gerçek bir pişmanlık değildir.

Görevi Kötüye Kullanma

Kanun, *"Görevi Kötüye Kullanma"* başlığı altında iki ayrı suç ipotezini öngörmüştür. Bunlar *"görevin gereklerine aykırı hareket etme"* ve *"görevin gereklerini ihmal veya geciktirme"* suçlarıdır.

Bu suçlarla, kamu idaresinin düzenli bir biçimde işlenmesi ve kamu görevlilerinin görevlerinin gereklerine uygun davranmalarının sağlanması istenmektedir. Dolayısıyla bu suçların *hukukî konusu*, kamusal görevlerin (yasama gücüne ait olanlar hariç) düzenli, etkili ve dürüst bir biçimde yerine getirilmesine ilişkin devlete ait menfaattir.

Söz konusu suçların maddi unsurları birbirinden çok farklı olduklarından bunların ayrı ayrı incelenmesi uygun olacaktır.

Görevin Gereklerine Aykırı Hareket Etme

Görevin gereklerine aykırı hareket etme suçu tamamen genel ve tamamlayıcı nitelikte bir suçtur. Bu nedenle 257. maddenin 1. fıkrası hükmünün uygulanabilmesi için görevin gereklerine aykırı hareket etme özel bir hükümle düzenlenmemiş olmalıdır. Şu halde kanunun ayrıca öngördüğü görevin gereklerine aykırı hareket etme filleri, belirlenen ceza daha az olsa bile, özel hükme göre cezalandırılır.

TCK'nın 257. maddesinin 1. fıkrasına göre "Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız menfaat sağlayan kamu görevlisi" cezalandırılır.

Söz konusu suç genel ve tamamlayıcı niteliktedir. Bu nedenle 257. maddenin 1. fıkrasının uygulanabilmesi için görevin gereklerine aykırı hareket etme özel bir hükümle düzenlenmemiş olmalıdır.

A. Bu suçun *maddi unsuru*, kamu görevlisinin yaptığı göreve ilişkin yetkilerin kötüye kullanılmasını içeren ve kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan herhangi bir fiili işlemesinden ibarettir.

Şu halde kamu görevlisinin yaptığı iş veya fiil görevi ile ilgili olmalıdır. Ayrıca kamu görevlisinin fiili, görevinin gereklerine aykırılık oluşturmalıdır. Kamu görevlisi, ancak kanunların ve idarî düzenlemelerin belirlediği durumların dışına çıkmak suretiyle yetkisinin sınırlarını aştığında görevinin gereklerine aykırı hareket etmiş sayılır. Bir başka deyişle, kamu görevlisinin, normlara veya öngörülen formalitelere yahut kendisine verilen talimatlara aykırı davranması ve görevi ile ilgili olarak kendisine verilen yetkileri veriliş amacı dışında bir amaç için kullanması gerekir. Bu itibarla söz konusu suç, "görevin gereklerini ihmal veya geciktirme" suçunun (TCK. m.257, f.2), aksine icraî bir davranışla işlenebilen bir suçtur. Yani kamu görevlisinin kanunlara, idarî düzenlemelere veya talimatlara, bir başka deyişle görevin gereklerine aykırı bir harekette bulunması gerekir.

- Maddi unsurun varlığından söz edebilmesi için, ayrıca kamu görevlisinin görevinin gereklerine aykırı hareketi, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olmuş ya da kişilere haksız bir menfaat sağlamış olmalıdır.
- Buradaki "mağduriyet" i mevcut bir ekonomik zarar olarak anlamamak gerekir. Bu kavram ekonomik zarar kavramından daha geniş bir anlam ifade eder. Örneğin, sınavda başarılı olan bir öğrencinin başarısız gösterilmesi durumunda olduğu gibi.

Kamu görevlisinin görevinin gereklerine aykırı davranışı, çoğu defa kamu yönünden bir zarar oluşturur. Örneğin, kamu arazisinin işgali suretiyle yapılan konutlara alt yapı götürmek durumunda olduğu gibi.

Nihayet kamu görevlisi, görevinin gereklerine aykırı hareketiyle kişilere haksız bir menfaat sağlamış da olabilir. Örneğin, imar planına aykırı olarak inşaat izni vermek durumunda olduğu gibi.

B. Bu *suçun tamamlanması* için, kamu görevlisinin görevinin gereklerine aykırı bir harekette bulunması yeterli değildir; bu hareketten ayrıca kişiler yönünden bir mağduriyetin veya kamu zararının doğmuş olması ya da kişilere haksız bir mefaat sağlanmış olması da aranır. O halde bu suç, söz konusu sonuçların ortaya çıktığı anda tamamlanmış olur.

Görülüyor ki yürürlükteki Ceza Kanunu, mülga Ceza Kanununun aksine, bu suçu sonuçlu bir suç olarak düzenlemiştir. Dolayısıyla bu suça teşebbüs mümkündür.

C. Görevin gereklerine aykırı hareket etme suçu kasıtlı bir suçtur. Kastın varlığı için sadece hareketin iradî olması yetmez; ayrıca kamu görevlisinin yaptığı hareketin görevinin gereklerine aykırı olduğu bilincine ve kişilerin mağduriyetine veya kamu zararına neden olmak ya da kişilere haksız menfaat sağlamak bilinç ve iradesine de sahip olması gerekir.

Bu itibarla yaptığı hareketin görevi ile ilgili olmadığı veya görevinin sınırları içinde kaldığı veya kişilerin mağduriyetine veya kamu zararına neden olmayacağı ya da kişilere haksız bir menfaat sağlamayacağı inancı ile hareket eden kamu görevlisinde görevini kötüye kullanma kastının bulunduğu söylenemez.

Görevin Gereklerini İhmal veya Geciktirme

TCK'nın 257. maddesinin 2. fıkrasına göre "Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi cezalandırılır".

Bu suç da, görevin gereklerine aykırı hareket etme ipotezi gibi genel ve tamamlayıcı bir suçtur. Bu nedenle 257. maddesinin 2. fıkrası hükmünün uygulanabilmesi için görevin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme özel bir hükümle düzenlenmemiş olmalıdır. Şu halde kanunun ayrıca öngördüğü görevi ihmal ve geciktirme fiilleri, belirlenen ceza daha az olsa bile, özel hükme göre cezalandırılır.

A. Görevin gereklerini yapmakta ihmal ve gecikme şeklindeki suç ipotezinin, maddi unsurunun varlığı için, her şeyden önce, ortada kamu görevlisinin görevi ile ilgili, görevine giren bir işin bulunması gerekir. Ayrıca bu iş kamu görevlisinin görevinin gerekleri icabı, yani kanun veya idarî düzenlemeler gereği yapmakla yükümlü bulunduğu bir iş olmalıdır.

Görevi gereği olan iş kavramı, kamu görevlisinin yetki alanına giren ve hukuk düzeni tarafından yerine getirilmesi kamu görevlisinden istenen işlemleri kapsar. "Görevin gereklerini yapmada ihmal", yapılması zorunlu olan bir görevi yerine getirmemeyi, yapmamayı ifade eder."Gecikme gösterme" ise, görevi geç yapmak, yani yapılması gereken zaman geçtikten sonra yapmak anlamına gelir. Şu halde sadece geciktirmenin bu suçu oluşturabilmesi için, işin kanun ve idarî düzenlemeler yönünden yapılması mümkün ve zorunlu olan sürenin geçmesinden sonra yapılması gerekir.

Görevin gereklerini ihmal veya geciktirme ipotezi yönünden maddi unsurun varlığından söz edilebilmesi için, görevin gereklerine aykırı hareket etme ipotezinde olduğu gibi, kamu görevlisinin görevinin gereklerini yapmamak veya geç yapmak şeklindeki davranışı kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olmuş ya da kişilere haksız bir menfaat sağlamış olmalıdır.

Buradaki mağduriyet, kamu zararı ve haksız menfaat kavramlarına görevin gereklerine aykırı hareket etme ipotezi ile ilgili olarak değinilmişti.

Görülüyor ki, 257. maddenin 1. fıkrasında öngörülen "görevin gereklerine aykırı hareket etme" ipotezinin aksine aynı maddenin 2. fıkrasında düzenlenen "görevi ihmal" ipotezi ihmalî davranışlarla işlenen bir suçtur. Yani kamu görevlisinin görevinin gereklerini yapmayı ihmal etmesi, yani yapmaması veya zamanında yapmaması gerekir.

B. İnceleme konusu suç, ihmal veya geciktirmenin gerçekleştiği anda değil, kişilerin mağduriyetinin veya kamu zararının, ya da haksız kazancın gerçekleştiği anda *tamamlanmış* olur. İhmal suretiyle işlenen bir icra suçu söz konusu olduğundan bu suça teşebbüs mümkündür.

C. Görevi ihmal, kasıtlı bir suçtur. Kastın varlığı için kamu görevlisinin kendi görevine giren bir işi yerine getirmemek iradesiyle davranması yeterli değildir; ayrıca kişilerin mağduriyetine veya kamu zararına neden olmak ya da kişilere haksız menfaat sağlamak bilinç ve iradesine de sahip olması gerekir.

Şu halde kamu görevlisinin, işin görevinin gereği olmadığı veya hükümde sayılan sonuçlara neden olmayacağı yolundaki inancı, kastı ortadan kaldırır.

ADLİYEYE KARŞI SUÇLAR

Devlet, hükümet ve idare olmaktan başka adlî görevlerle donatılmış organlar bütünü olarak da ortaya çıkar. Adlî erk veya yargı erki olarak nazara alınan devlete ait varlık veya menfaatler adlî veya yargısal varlık veya menfaatlerdir. Bunlar gerek adlî teşkilat, gerek adlî faaliyet veya fonksiyon yönünden adliyenin idaresine ilişkindirler.

Devlete ait adlî veya yargısal menfaatler adliyeye karşı suçları öngören normlar tarafından korunmaktadır. Kanunumuz bu bölümde, sonuçta adalete etkili olabilecek suçlara yer vermiştir.

"Adliyeye Karşı Suçlar" başlığını taşıyan ikinci bölümde pek çok suç öngörülmüştür. Bu suçlardan örnek olarak "iftira", "suç üstelenme", "suç uydurma" ve "kamu görevlisinin suçu bildirmemesi" suçları üzerinde durulacaktır.

İftira

TCK'nın 267. maddesinin 1. fıkrasına göre "Yetkili makamlara ihbar veya şikâyette bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla işlemediğini bildiği halde; hakkında soruşturma veya kovuşturma başlatılmasını ya da idarî bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için, bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat eden kişi" cezalandırılır.

A. Bu hükmün amacı, adliyenin aldatılması ve yanlış yola sevkedilmesi tehlikesini olduğu kadar masum bir kimsenin şerefinin ve kişi özgürlüğünün zarar görmesi tehlikesini de önlemektir. Bu itibarla söz konusu suç, birden çok hukuki varlığı ihlal eden bir suçtur. Ancak kanun koyucu, suçun adliyeye ilişkin yönüne üstünlük tanıyarak bu suçu Adliyeye Karşı Suçlar arasında düzenlemiştir.

B. Suçlamanın konusu hukuka aykırı bir fiil olmalıdır. Bu fiilin ceza hukuku anlamında bir suç olması gerekmez. Sadece bir idarî müeyyideyi, örneğin, disiplin müeyyidesini gerektiren ve dolayısıyla sadece idare hukuku anlamında hukuka aykırı olan fiiller de iftira suçunun konusunu oluşturabilirler.

Suçlamanın konusunu oluşturan hukuka aykırı fiilin gerçekte işlenmiş olup olmaması önemli değildir. Önemli olan, kendisine iftirada bulunulan tarafından işlenmemiş olmasıdır.

Hukuka aykırı olan, ancak herhangi bir yasal nedenle hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılması veya idarî bir müeyyide uygulanması mümkün olmayan bir fiil isnat edilmesi iftira suçunu oluşturmaz. Örneğin, zamanaşımına veya genel affa uğramış bir suçun isnat edilmesi durumunda olduğu gibi.

C. İsnat belirli bir kişiye yönelik olmalıdır. Kişinin isminin zikredilmiş olması gerekmez. Suçlanan kimsenin anlaşılabilir olması yeterlidir. Belli kişilerden oluşan bir topluluğu suçlama durumunda, belli kişilerin suçlandığını kabul etmek gerekir. Örneğin; bir anonim şirketin idare meclisini suçlama durumunda olduğu gibi.

D. Kendisine hukuka aykırı fiil isnat edilen kimse hayatta olmalıdır. Ölüler hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağından veya bunlara idarî bir tedbir uygulanamayacağından, ölülere yönelik bu tür isnatlar, iftira suçunu değil şartları varsa, kişinin hatırasına hakaret suçunu (TCK. m.130) oluşturabilir.

E. İsnadın konusunu oluşturan hukuka aykırı fiil, onu işlenmemiş olan masum bir kimseye isnat edilmiş olmalıdır. Sadece isnat edilen fiili hiç bir şekilde işlememiş olan kimse değil, fiili hukuka aykırılığı ortadan kaldıran şartlarda işlemiş olan kimse de hukuka aykırı fiili işlememiş sayılmalıdır. Dolayısıyla fiili hukuka aykırılığı ortadan kaldıran şartlarda işlendiğini bilerek, bu şartlar yokmuş gibi yapılan isnatlar da iftira suçunu oluşturabilir.

Buna karşılık isnat edilen hukuka aykırı fiili işlemiş olup da, şahsi cezasızlık nedeniyle cezalandırılmayan kimseye yönelik isnatlar bu suçu oluşturmaz. Örneğin, hırsızlık fiilini işleyip de akrabalık bağı nedeniyle cezalandırılmayan kimsenin durumunda olduğu gibi.

F. İftira suçunun maddi unsuru ya ihbar veya şikâyette bulunmak suretiyle veya basın veya yayın yoluyla gerçekleştirilebilir.

İhbar veya şikâyet yetkili makamlara yapılmalıdır (CMK. m.158). Bunlar dışındaki kişi veya makamlara yapılan ihbar veya şikâyet iftira suçunu oluşturmaz. İhbar ve şikâyet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olabilir (CMK. m.158, f.5).

Ceza Kanunu basın ve yayın yoluyla yapılan asılsız isnadın da iftira suçunu oluşturacağını hükme bağlamaktadır. Ancak bunu, resen soruşturulabilen suçlarla sınırlamak

gerekir. Zira savcılık, sade bu tür suçlarla ilgili yayınları ihbar kabul edip soruşturma başlatabilmektedirler. Sovuşturma veya kovuşturma başlatılmasına veya idarî bir yaptırım uygulanmasına imkân vermeyen bir ihbar, bu suçun maddi unsurunu oluşturmaz.

İhbarın kendiliğinden olması gerekmez. İfadesi alınırken veya sorgusu sırasında hukuka aykırı fiili işlemediğini bildiği kimseye böyle bir fiil isnat eden sanık da iftira suçundan sorumlu olur.

İftira suçu sadece yukarıda belirtilen şekilde, yani ihbar veya şikayette bulunarak veya basın ve yayın yoluyla işlenebilir. Bu itibarla, örneğin, suçlanan kişinin suçsuz olduğunu kesin bir şekilde ortaya koyan bir delilin yok edilmesi, TCK'nın 267. maddesinde öngörülen iftira suçunu oluşturmaz.

Nihayet belirtmek gerekir ki, isnadın biçimi, isnadın hedefi olan kişi hakkında soruşturma ve kovuşturmanın başlatılmasını ya da idarî bir yaptırımın uygulanmasını sağlayacak biçimde olmalıdır. Her ne kadar bu şart kanunda açıkça aranmamakta ise de, bunu, kanun tarafından korunan menfaatin ihlal imkânının bulunmadığı hallerde suçtan söz edilemeyeceği şeklindeki genel prensipten mantıken çıkarmak gerekmektedir. Bu itibarla gerçek dışı olduğu şüphe götürmeyecek şekilde açık olan bir ihbar, iftira suçunu oluşturmaz. Bununla beraber iftira suçunun oluşması için, ihbarın somut olarak soruşturma veya kovuşturmanın başlatılması ya da idarî bir yaptırımın uygulanması sonucunu doğurması gerekmez. İhbarın soruşturma veya kovuşturmanın başlatılmasına ya da idarî bir yaptırımın uygulanmasına elverişli olması yeterlidir.

Kanun, işlediği suç nedeniyle hakkında soruşturma ve kavuşturma yapılmasını engellemek amacıyla, başkasının kimliğini veya kimlik bilgilerini kullanan kimseyi de iftirayı düzenleyen hükümlere göre cezalandırmaktadır (TCK. m. 268).

Failin iftira suçundan cezalandırılabilmesi için mağdur hakkında kovuşturma aşamasına geçilmesi veya idarî müeyyide uygulanmış olması gerekli midir?

SIRA SİZDE 2

G. Bu suç, işlendiği ileri sürülen hukuka aykırı fiille ilgili bilginin, ihbar ve şikâyetin yapılabileceği yahut idarî müeyyideyi uygulayabilecek makamlara ulaştığı anda tamamlanır.

Pek çok kimse aksini savunmakta ise de, bu suça teşebbüs mümkündür. Örneğin, A'nın savcılığa vermesi için iftirayı içeren bir dilekçeyi B'ye vermesi, dilekçenin mahiyetinin farkına varan B'nin ihbarı savcılığa vermemesi durumunda olduğu gibi.

H. İftira, *kasıtlı* bir suçtur. Kastın varlığı için, failde işlemediğini bildiği halde bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat etmek bilinç ve iradesinin bulunması gerekir. Failde ayrıca iftirada bulunduğu kişi hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idarî bir yaptırım uygulanmasını sağlamak amacı da bulunmalıdır.

İhbar edilenin hukuka aykırı fiili gerçekten işlediği konusundaki kanaat, fiili hata nedeniyle kastı ortadan kaldırır. Buna karşılık ihbarda bulunan, kendisine hukuka aykırı fiil isnat edilenin bu fiili işlediği konusunda şüphe içinde ise sorumluluğu devam eder.

Aynı şekilde, ihbar edenin, ihbarın konusu olan fiilin hukuka aykırı olmadığı konusundaki hatası da kastı kaldırır. Zira böyle bir hata iftira fiilinin unsurlarından biri üzerindeki bir hatadır. Örneğin, failin ihbar ettiği fiilin, yanlışlıkla meşru savunma halinde işlendiğini zannetmesi durumunda olduğu gibi.

Aslında suçlu olan bir kimsenin, yanlışlıkla suçsuz olduğu zannedilerek ihbar edilmesi durumunda, kastın yokluğu nedeniyle, iftira suçu söz konusu olmaz.

İ. TCK'nın 267. maddesinin 2-7. fıkralarında bu suç yönünden özel ağırlaştırıcı nedenler öngörülmüştür.

a. Fiilin maddi eser ve delillerini uydurarak iftirada bulunulması (TCK. m.267, f.2). Bundan maksat hukuka aykırı fiili işlememiş olan bir kimseyi işlemiş göstermek amacıyla fiilin işlendiğinin belirtilerini ortaya koymaktır. Örneğin, insan öldürme isnadı yönünden kanlı bir bıçağın iftira edilen kişiye ait bir yere konulması durumunda olduğu gibi. Uydurulan maddi suç eser ve delillerinin belli bir kimseyi hukuka aykırı bir fiilin faili veya böyle bir fiile katılan olarak göstermeye hizmet edecek şekilde olmalıdır.

b. "Yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş mağdurun aleyhine olarak bu fiil nedeniyle gözaltına alma ve tutuklama dışında başka bir koruma tedbiri"nin uygulanmış olması (TCK. m.267, f.3).

c. "Yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş olan mağdurun bu fiil nedeniyle gözaltına alınması veya tutuklanması halinde", iftira eden ayrıca kişi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak sorumlu tutulur (TCK. m.267, f.4).

d. "Mağdurun ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkum" olması (TCK. m.267, f.5).

e. "Mağdurun mahkum olduğu hapis cezasının infazına başlanmış" olması (TCK. m.267, f.6).

J. Suç sonrası pişmanlık (etkin pişmanlık) halleri hafifletici neden sayılmıştır (TCK. m.269).

a. İftira edenin, mağdur hakkında adlî veya idarî soruşturma başlamadan önce, iftirasından dönmesi (TCK. m.269, f.1). Bu durumda verilecek cezanın beşte dördü indirilir.

b. İftira edenin, iftira edilen hakkında kovuşturma başlamadan önce iftiradan dönmesi (TCK. m.269, f.2). Bu durumda verilecek cezanın dörtte üçü indirilir.

c. Suç sonrası pişmanlığın, 1) iftira edilen hakkında hüküm verilmeden veya 2) iftira edilenin mahkumiyetinden sonra ya da 3) hükmolunan cezanın infazına başlanmasından sonra gerçekleşmiş olmasına göre verilecek cezanın değişen oranlarda indirilebileceği öngörülmüştür (TCK. m.269, f.3). Bu hallerde cezayı indirip indirmeme yargıcın takdirine bırakılmıştır.

d. İftiranın konusunu oluşturan fiil sadece idarî müeyyide uygulanmasını gerektiren bir fiil ise, suç sonrası pişmanlığın, 1) idarî yaptırıma karar verilmeden önce veya 2) idarî yaptırım uygulandıktan sonra gerçekleşmiş olmasına göre verilecek ceza değişen oranlarda indirilebilecektir. Bir önceki hallerde olduğu gibi bu hallerde de cezayı indirip indirmeme yargıcın takdirine bırakılmıştır.

İftira suçunun basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde, suç sonrası pişmanlıkla ilgili indirimlerden yararlanabilmek için, pişmanlığın da basın ve yayın yoluyla yayınlanması gerekir (TCK. m.269, f.5).

K. Kanun, iftira suçu yönünden dava zamanaşımının işlemeye başlamasını farklı şekilde düzenlemiştir. Nitekim iftiranın, isnat edilen suç doayısıyla yapılan kovuşturma sonucu verilen hükmün kesinleşmesiyle sabit olabileceğini göz önünde bulunduran Kanun, bu sürenin mağdurun fiili işlemediğinin sabit olduğu tarihten başlayacağını hükme bağlamıştır (TCK. m.267, f.8).

L. Kanun, basın ve yayın yoluyla işlenen iftira suçundan dolayı verilen mahkûmiyet kararının, masrafı hükümlüden tahsil edilerek, aynı veya eşdeğerde bir basın ve yayın organı ile ilan olunacağını öngörmüştür (TCK. m.267, f.9).

Suç Uydurma

TCK'nın 271. maddesine göre "İşlenmediğini bildiği bir suçu yetkili makamlara işlenmiş gibi ihbar eden ya da işlenmeyen bir suçun delil veya emarelerini soruşturma yapılmasını sağlayacak biçimde uyduran kimse" cezalandırılır.

Bu normun amacı, suçları araştırmak ve cezalandırmakla görevli olan organların gereksiz yere harekete geçirilmelerini, bir başka deyişle ceza adaleti mekanizmasının boş yere çalıştırılmasını ve böylece zaman ve enerji kaybetmesini önlemektir.

Suç uyduran (tasni eden) kimse genellikle yalan tanıklıktan dolayı cezalandırılır. Çünkü bu kişi, çoğu defa tanık olarak dinlenir.

A. Suç uydurma suçunun maddi unsuru iki şekilde işlenebilir. İhbar suretiyle veya doğrudan suç uydurma olarak adlandırılan birinci tür suç uydurma, "işlenmediğini bildiği bir suçu, yetkili makamlara işlenmiş gibi ihbar etmek" fiilinden ibarettir. Maddi şekilde veya dolaylı suç uydurma diye adlandırılan ikinci tür suç uydurma ise "işlenmeyen bir suçun delil veya emarelerini soruşturma yapılmasını sağlayacak biçimde uydurmak" biçiminde somutlaşır.

Birinci tür suç uydurma fiiliyle ilgili olarak belirtmek gerekir ki, 271. maddede sözü edilen "ihbar" teknik anlamda anlaşılmamalıdır. Adliyeyi veya yetkili makamları harekete geçirmek maksadıyla yapılan her türlü beyan ihbar sayılır. İhbarın kendiliğinden veya yetkili makamların daveti üzerine yapılmış olması önemli değildir. İhbar yetkili makamlara, yani Ceza Muhakemesi Kanununun 158. maddesinde belirtilen makamlara yapılmış olmalıdır. Halk arasındaki dedikodu yeterli değildir. Herhangi bir kamu görevlisine yapılan ihbar da, bu ihbar kamu görevlisinin görevi ile bağlantılı bir suça ilişkin değilse (TCK. m.279) bu suçu oluşturmaz.

İhbar suçun işlendiğine ilişkin olmalıdır. İşlenebileceğini söylemek, suç uydurma suçunu oluşturmaz.

İkinci tür suç uydurma fiili ile ilgili olarak, suç delil veya emarelerinden maksat, bir suçun işlendiği kanaatini doğurabilecek her türlü delil veya emaredir. Örneğin, elbisenin yırtılması, kapının kırılması, suç işlemekte kullanılan araçlar gibi.

Gerek ihbar suretiyle, gerek delil veya emare uydurmak suretiyle işlenen suç uydurma suçunun maddi unsurunun oluşması için dört şartın gerçekleşmiş olması gerekir.

a. Uydurulan gerçek anlamda bir suç olmalıdır. Bu itibarla suç olmayan bir fiili ihbar veya böyle bir fiilin delil ya da emarelerini uydurmak durumunda 271. maddenin uygulanması mümkün değildir.

b. İhbar edilen veya delil ya da emareleri uydurulan suç gerçekleşmemiş olmalıdır. Yani hayali bir suç uydurulmalıdır. İhbar edilen veya delil ya da emareleri uydurulan suçun, gerçekleşmiş suçtan tamamen farklı olması durumunda da bu şartın gerçekleştiğini kabul etmek gerekir. Buna karşılık bir suçun basit şeklinin gerçekleştirilmiş olmasına rağmen ağırlaştırılmış şeklinin ihbar edilmesi veya delil ya da emarelerinin uydurulması durumunda söz konusu şartın gerçekleştiği söylenemez.

c. Her iki tür suç uydurmanın soruşturma yapılmasını sağlayacak nitelikte olması gerekir. Maddede sadece delil veya emare uydurma ipotezi için kabul edilmiş gibi gözüken bu şart, ihbar ipotezi yönünden de geçerlidir. Bu itibarla ihbarın konusunun oluşması mümkün olmayan veya anlamsız bir fiil olması yahut uydurulan delil veya emarelerin adli organları veya polisi yanılgıya düşüremeyecek şekilde anlamsız olması hallerinde, suç uydurmanın soruşturma yapılmasını sağlayacak nitelikte olduğu söylenemez. Aynı şekilde hukuki bir engel nedeniyle soruşturmanın başlayamaması durumunda da, soruşturmanın başlaması imkanı söz konusu değildir. Örneğin, soruşturulması şikayete bağlı suçlarda şikayetin bulunmaması durumunda olduğu gibi.

Belirtmek gerekir ki, soruşturmanın başlamış olması şart değildir. Suç uydurmanın soruşturmayı başlatabilecek nitelikte olması yeterlidir.

d. Suç uydurma suçunun varlığı için kişisel bir suçlamanın söz konusu olmaması, yani fiilin belli bir kişiye isnat edilmemiş olması gerekir. Uydurulan fiilin belirli veya belirlenmesi mümkün bir kişiye isnat edilmesi durumunda iftira suçu söz konusudur. Buna karşılık fiilin bilinmeyen kişilere veya hayali bir kimseye isnat edilmiş olması halinde de suç uydurma suçunun varlığını kabul etmek gerekir.

SIRA SİZDE 3

Suç uydurma suçu ile iftira suçu arasında maddi unsurun icrası bakımından ne gibi bir fark bulunmaktadır?

B. Bu suç, sahte ihbarın kanunda sayılan makamlara verildiği veya uydurulan delil veya emarelerin bu makamlar tarafından öğrenildiği anda tamamlanmış olur.

Aksi savunulmasına rağmen, suç uydurma suçuna teşebbüs mümkündür. Zira bu suçun her iki şeklini oluşturan icra hareketi parçalara bölünebilir niteliktedir.

C. Bu suç kasıtlı bir suç olup, kastın varlığı için fiilin, yani ihbarın ve delil ya da emare uydurmanın iradi olmasından başka ihbar edilen veya delil ya da emareleri uydurulan suçun işlenmediğinin bilinmesi de gerekir.

Kamu Görevlisinin Suçu Bildirmemesi

Mülga Ceza Kanununda, kamu görevlisi olmayanlar yönünden böyle bir yükümlülük ancak bazı çok ağır suçlar yönünden kabul edilmişti (m.151). Oysa yürürlükteki Ceza Kanunu, suçu bildirme yükümlülüğünü kamu görevlisi olmayanlar yönünden bir hayli genişletmiştir (TCK. m.278).

TCK'ya göre "Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi" cezalandırılır (TCK. m. 279).

A. Bu suçun faili ancak kamu görevlisi olabilir (TCK. m.6, f.1, b.c). Bunun herhangi bir kamu görevlisi olması mümkündür. Ancak failin adlî kolluk görevi yapan kişi olması ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Ceza Kanunu 280. maddesinde "Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu"nun cezalandırılacağı hükmünü getirmekte, suçu bildirme yükümlülüğünü sağlık mesleği mensupları yönünden de mülga Ceza Kanunu 530. maddesine nazaran daha geniş tutmuştur.

3628 sayılı Kanun da, müfettiş ve muhakkikler yönünden, yine aynı Kanunda belirtilen suçlarla ilgili olarak ihbar yükümlülüğü getirmiştir (TCK. m.17, 18).

B. Bu suçun maddi unsurunu oluşturan davranışın gerçekleşebilmesi için öncelikle kamu görevlisinin "Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini" öğrenmiş olmalıdır. Öğrenmenin biçimi önemli değildir. Yeterki göreviyle bağlantılı olarak, yani görevini yaptığı sırada öğrenmiş olsun. Bu itibarla görev dışında böyle bir öğrenme, söz konusu suçun işlenebilmesi için gerekli olan ön şartı oluşturmaz. Ancak "sürekli şekilde görevde" sayılabilen kamu görevlileri yönünden böyle bir ayırım söz konusu değildir.

Suç kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı (resen takibi) gereken bir suç olmalıdır. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar yönünden bu hüküm uygulanamaz. Ancak verilen şikâyet dilekçesinin ait olduğu makama gönderilmemesi, duruma göre, görevin gereklerine aykırı hareket etme veya görevin gereklerini yapmakta ihmal (TCK. m.257, f.1, 2) oluşturabilir.

C. Bu suçun maddi unsuru, "bildirimde bulunmayı ihmal etme veya bu hususta gecikme gösterme"dir. Dolayısıyla ihmali bir suç söz konusudur.

Bildirimin en geç ne zamana kadar yapılabileceği konusunda maddede herhangi bir açıklık yoktur. Bu itibarla bildirimin gecikmiş olup olmadığını ve gecikmiş bildirimin suçu kaldırıp kaldırmadığını her somut olayda yargıç değerlendirecektir.

Kanunumuz bildirimin "yetkili makama" yapılmasını öngörmektedir. Bildirim üzerine soruşturma yapacak makam veya bildirimi bu makama iletmek yükümlülüğü olan makam yetkili makamdır (Bak. CMK. m.158). 3628 sayılı Kanun, bu Kanunun 17. maddesinde sayılan suçlar yönünden ihbarın doğrudan C. Başsavcılığına yapılacağını öngörmüştür (m.18). Suçun bildirildiği makamın yetkisi konusundaki hata kastı kaldırır.

Bildirimde ihmal ve gecikmenin suçu oluşturması için, bu ihmal ve gecikme haklı bir nedene dayanmamalıdır. Her ne kadar Türk Ceza Kanununda İtalyan Ceza Kanunundaki "haklı bir sebep olmaksızın ihbar etmeme" şartı yer almamakta ise de, yine aynı sonuca varmak ve haklı bir nedenle bildirmeme durumunda suçun oluşmadığını kabul etmek gerekir.

Kamu görevlisi tarafından işlenen bu suça kamu görevlisi olmayanların iştirak etmesi mümkündür. Ancak ihbar edilmesi gereken kimse yönünden iştirak söz konusu değildir. Çünkü herkes, kanunun özellikle cezalandırmadığı her türlü yollarla kendisini koruyucu tedbirlere başvurabilir.

D. Suçu bildirmeme suçu *kasıtlı* bir suçtur. Kast, kamu görevlisinin görevini yaptığı sırada öğrendiği suçun kamu adına kovuşturmayı gerektirdiğini bilerek yetkili makama bildirmeyi ihmal etmek veya geciktirmek bilinç ve iradesinden ibarettir.

Fiil, üstsoy, altsoy, eş veya kardeş gibi yakın akrabadan birine yardım amacıyla işlenmiş ise, fail cezalandırılmamalıdır. Ceza Kanununun 279. maddesinde bu konuda bir açıklık bulunmaması, böyle bir sonuca varmaya engel değildir. Gerçekten, Kanun başka suçlar yönünden, örneğin, yalan tanıklık (TCK. m.273) ve suçluyu koruma (m.283) suçları yönünden, bu durumu cezasızlık nedeni saymıştır. Özellikle daha ağır bir suç olan suçluyu koruma suçunda cezasızlık nedeni sayılan bir durumun, daha hafif olan suçu bildirmeme suçunda böyle sayılmaması kabul edilemez. Kaldı ki, 279. maddede kendi suçunu bildirmeyen memurun cezalandırılmayacağına dair de bir hüküm yoktur. Bununla beraber, hiç kimse böyle bir durumda kamu görevlisinin cezalandırılacağını düşünmemektedir.

E. Kanun, suçu bildirmeyi ihmal eden veya bu konuda gecikme gösteren kamu görevlisinin "adlî kolluk görevini yapan kişi" olmasını cezayı ağırlaştırıcı bir neden kabul etmiştir (TCK. m.279, f.2).

Bu ağırlaştırıcı neden, sadece "adlî kolluk görevini yapan kişi"lere uygulanır. Bunların kimler olduğu Emniyet Teşkilatı Kanununa ve diğer özel kanunlara göre belirlenecektir.

Özet

AMAÇ 1 *Ceza Kanununun uygulanması yönünden kimlerin kamu görevlisi olduğunu belirleyebilmek*

TCK'nın 6. maddesine göre Ceza Kanunlarının uygulanmasında "Kamu görevlisi deyiminden; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan" kişi anlaşılır. Bir kimsenin kamu görevlisi sayılabilmesi için yaptığı işin kamusal faaliyet olması gerekir. Ancak kanun kamusal faaliyetin ne olduğunu belirlememiştir.

AMAÇ 2 *Zimmet suçunu açıklayabilmek*

Zimmet suçunun işlenebilmesi için, her şeyden önce, zimmetin maddi konusunu oluşturan malın zilyetliğinin faile görevi nedeniyle devredilmiş olması veya failin görevi nedeniyle malın koruma ve gözetimiyle yükümlü bulunması gerekir. Bu suçun maddi unsuru, bir kamu görevlisinin görevi nedeniyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü bulunduğu mal üzerinde zilyetliğini meşru gösteren nedenle bağdaşmayan bir kısım işlemlerde bulunmasıdır. Genel kastla işlenen bir suçtur.

AMAÇ 3 *İrtikâp suçunu açıklayabilmek*

İrtikâp suçu kamu görevlileri veya kamu görevlisi sayılan kişilerce işlenebilir. Suçun maddi unsuru icbar (zorlama), ikna ve hatadan yararlanma şeklinde gerçekleşebilir. İrtikâp kasıtlı bir suçtur.

AMAÇ 4 *Rüşvet suçunu açıklayabilmek*

Rüşvet, kamu görevlisi ile herhangi bir kişi arasında gerçekleştirilen ve kamu görevlisinin yetkilerinin icrası ile ilgili bir iş için diğerinden haklı olmayan bir karşılık kabul etmesi sonucunu doğuran bir anlaşmadan ibarettir. Rüşvet suçunda kamu görevlisi ile özel kişi arasında bir serbest anlaşma, tam anlamıyla bir suç anlaşması yapılır. Rüşvet çok failli bir suçtur. Teşebbüs durumu hariç biri rüşvet alan, diğeri rüşvet veren olmak üzere daima iki kişinin varlığını gerektirir. Ceza kanunlarının uygulanmasında kamu görevlisi sayılanlar rüşvet alma suçunun faili olabilir, rüşvet veren ise herhangi bir kişi olabilirw. Rüşvet kasıtlı bir suçtur.

AMAÇ 5 *Görevi kötüye kullanma siçinin unsurlarını sıralayabilecek*

Kamu görevlisinin yaptığı göreve ilişkin yetkinin kötüye kullanılmasını içeren ve kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız kazanç sağlayan herhangi bir fiili işlemesi halinde başka bir suç meydana gelmiyorsa, görevi kötüye kullanma suçunun görevin gereklerine aykırı hareket etme ipotezi gerçekleşmiş olur. Bu ipotez hareket şeklindeki bir davranışla işlenebilir.

Görevinin gereklerini yapmakta ihmal ve gecikme gösteren kamu görevlisi de görevi kötüye kullanma suçunu işlemiş olur. Görevin gereklerini ihmal veya geciktirme ipotezinde ihmalî bir davranış söz konusudur.

İrtikâp suçunu oluşturmadığı takdirde görevin gereklerine uygun davranması için veya bu nedenle kişiden kendisine veya başkasına bir çıkar sağlayan kamu görevlisi görevi kötüye kullanma suçunu işlemiştir.

AMAÇ 6 *İftira suçunun unsurlarını ve cezasını etkileyen nedenlerini ifade edebilecek*

İftira suçunda suçlamanın konusu hukuka aykırı bir fiil olmalıdır. İsnat belli bir kişiye yönelik olmalıdır. Kendisine hukuka aykırı fiil isnat edilen kişi hayatta olmalıdır. Hukuka aykırı fiil, onu işlememiş olan masum bir kişiye isnat edilmiş olmalıdır. İftira suçunun maddi unsuru ya ihbar veya şikâyette bulunmak suretiyle veya basın ve yayın yoluyla gerçekleştirilebilir. İhbar ve şikâyet yetkili makamlara yapılmalıdır. İftira kasıtlı bir suçtur.

AMAÇ 7 *Suç uydurma suçunun unsurlarını sıralayabilecek*

Yetkili makamlara, gerçeğe aykırı olarak, suç işlediğini veya suça katıldığını bildiren kimse suç üstlenme suçunu işlemiş olur. Burada fail ya işlenmemiş veya başkası tarafından işlenmiş bir suçu kendisinin işlediğini veya o suça katıldığını beyan etmektedir. Bu suç da kasıtlı bir suçtur.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi zimmet suçu bakımından **yanlıştır?**

a. Zimmet suçu kamu görevlileri tarafından işlenebilir.
b. Zimmetin konusunu oluşturan malın zilyetliğinin, faile görevi nedeniyle devredilmiş olması gerekir.
c. Kamu görevlisine görevi nedeniyle değil, fakat duyulan kişisel güven nedeniyle zilyetliği devredilen mal üzerinde işlenebilir.
d. Zimmetin konusunu oluşturan mal veya paranın devlete ait olması şart değildir.
e. Zimmetten sağlanacak menfaatin mutlaka faile ait olması gerekmez.

2. Aşağıdakilerden hangisi zimmet suçunun ağırlaştırıcı nedenidir?

a. Zimmet suçunun konusunu oluşturan malın devlete ait olması
b. Zimmet suçunun konusunu oluşturan malın değerinin çok yüksek olması
c. Suçun, devletin önemli miktarda zarara uğramasına neden olması
d. Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmiş olması
e. Suçun kasıtla işlenmiş olması

3. A vergi dairesinde çalışmaktadır. Vergi dairesine gelen B, çevre temizlik vergisi yatırmak istediğini A'ya bildirir. A çevre temizlik vergisinin belediyeye yatırılması gerektiğini bildiği halde parayı alır ve cebine koyar. A'nın fiili hangi suçu oluşturur?

a. Zimmet
b. İrtikâp
c. Rüşvet
d. Dolandırıcılık
e. Görevi kötüye kullanma

4. Devlet hastanesinde genel cerrahi uzmanı olan doktor A, ameliyat olması gereken B'den ameliyat için 1000 TL istemiş, bu parayı getirmediği takdirde ameliyat etmeyeceğini B'ye söylemiştir. B'nin oğlu tarafından getirilen parayı alan A, parayı çekmeceye koyarken polislerce yakalanmıştır. A'nın fiili hangi suçu oluşturur?

a. Rüşvet
b. Zimmet
c. İrtikâp
d. Dolandırıcılık
e. Görevi kötüye kullanma

5. Zimmet ve irtikâp suçlarının işlenmesine kasten göz yuman denetimle yükümlü kamu görevlisinin fiili, hangi suçu oluşturur?

a. Görevi kötüye kullanma
b. Denetim görevini ihmal
c. Dolandırıcılık
d. Suç işlemeye tahrik
e. Rüşvete aracılık

6. Aşağıda belirtilenlerden hangisinin rüşvet alması, verilecek cezanın ağırlaşmasına neden **olmaz?**

a. Yargı görevi yapan
b. Noter
c. Hakem
d. Yeminli mali müşavir
e. Tapu sicil memuru

7. Sağlık müdürlüğünde memur olan A ve B kontrol için gittikleri fırının insan sağlığına aykırı üretim yaptığını görürler ve fırın sahibine kendilerine 5 000 YTL verilirse fırını kapatmayacaklarını bildirirler. Fırın sahibi istenen parayı iki gün sonra öder. A ve B'nin fiili hangi suçu oluşturur?

a. Rüşvet
b. İrtikâp
c. Görevi kötüye kullanma
d. Denetim görevini ihmal
e. Tehdit

8. Belediye başkanı A, işlemleri hızlandırmak için uyması gerektiğini bildiği yasal usule uymadan, belediyeye iki otobüs alarak hizmete sunmuştur. A'nın fiili hangi suçu oluşturur?

a. İhaleye fesat karıştırma
b. Zimmet
c. Görevi kötüye kullanma
d. Dolandırıcılık
e. Rüşvet

9. Aşağıdakilerden hangisi iftira suçu konusunda **yanlıştır?**

a. Suçun konulmasındaki amaçlardan biri adliyenin aldatılmasını önlemektir.
b. Suçlamanın konusu idarî yaptırımı gerektiren bir fiil olabilir.
c. Hukuka aykırı fiil belirli bir kişiye isnat edilmiş olmalıdır.
d. Kendisine hukuka aykırı fiil isnat edilen kimse ölmüş olabilir.
e. Kendisine hukuka aykırı fiil isnat edilen kimse masum olmalıdır.

10. Aşağıdakilerden hangisi adliyeye karşı suçlardan biri **değildir?**

a. İftira
b. Suç üstlenme
c. Suç uydurma
d. Kamu görevlisinin suçu bildirmemesi
e. Denetim görevini ihmal

Yaşamın İçinden

CNN TÜRK

K. Devlet Hastanesi'nde rüşvet iddiasıyla düzenlenen operasyonda, aralarından hastane müdürü ve yardımcısının da bulunduğu 10 kişi gözaltına alındı.

İl Emniyet Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü ekipleri, "rüşvet alma, verme, edinim ifasına fesat karıştırma" iddiaları üzerine, K. Devlet Hastanesi'ne operasyon düzenledi.

Operasyonda, K. Devlet Hastanesi Müdürü, müdür yardımcısı, teknisyen, V. Devlet Hastanesi'nde görevli teknisyen ve akaryakıt şirketi görevlileri gözaltına alındı.

Olayla ilgili 2 kişinin daha arandığı bildirildi.

Kaynak: http://www.cnnturk.com/default.aspx

Okuma Parçası

T.C.
YARGITAY
4. CEZA DAİRESİ
E. 2009/9413
K. 2009/10970
T. 2.6.2009

"...Sanığın yakınan çocuklarıyla ilgili kayınbiraderi ile arasındaki doğrulanan uyuşmazlık ve sorunlar nedeniyle endişelerini dile getirme ve yakınma hakkını kullanmaktan ibaret eyleminde iftira suçunun hukuka aykırılık öğesinin oluşmayacağı, ancak cezaevine girerken yağmalandığı yolunda suçlamada bulunduktan sonra sorgusunda altın ve paraları borç verdiğini açıklaması karşısında, iddiaların gerçekliği araştırılıp eylemin iftiradan dönme niteliği taşıyıp taşımadığı tartışılmalıdır..."

Kaynak: http://www.kazanci.com

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. c	Yanlış yanıt verdiyseniz, "Zimmet" başlıklı bölümü yeniden okuyunuz.
2. d	Yanlış yanıt verdiyseniz, "Zimmet" başlıklı bölümü yeniden okuyunuz.
3. b	Yanlış yanıt verdiyseniz, "İrtikâp" başlıklı bölümü yeniden okuyunuz.
4. c	Yanlış yanıt verdiyseniz, "İrtikâp" başlıklı bölümü yeniden okuyunuz.
5. b	Yanlış yanıt verdiyseniz, "Denetim Görevini İhmal" başlıklı bölümü yeniden okuyunuz.
6. e	Yanlış yanıt verdiyseniz, "Rüşvet" başlıklı bölümü yeniden okuyunuz.
7. a	Yanlış yanıt verdiyseniz, "Rüşvet" başlıklı bölümü yeniden okuyunuz.
8. c	Yanlış yanıt verdiyseniz, "Görevi Kötüye Kullanma" başlıklı bölümü yeniden okuyunuz.
9. d	Yanlış yanıt verdiyseniz, "İftira" başlıklı bölümü yeniden okuyunuz.
10. e	Yanlış yanıt verdiyseniz, "Adliyeye Karşı Suçlar" başlıklı bölümü yeniden okuyunuz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Bu suçları her kamu görevlisi değil, sadece "denetim görevi" olan kamu görevlileri işleyebilir.

Sıra Sizde 2

İsnadın biçimi, isnadın hedefi olan kişi hakkında soruşturma ve kovuşturmanın başlatılmasını ya da idarî bir yaptırımın uygulanmasını sağlayacak biçimde olmalıdır.

Sıra Sizde 3

Suç uydurma suçunun maddi unsuru iki şekilde işlenebilir. İhbar suretiyle veya doğrudan suç uydurma olarak adlandırılan birinci tür suç uydurma, "işlenmediğini bildiği bir suçu, yetkili makamlara işlenmiş gibi ihbar etmek" fiilinden ibarettir. Maddi şekilde veya dolaylı suç uydurma diye adlandırılan ikinci tür suç uydurma ise "işlenmeyen bir suçun delil veya emarelerini soruşturma yapılmasını sağlayacak biçimde uydurmak" biçiminde somutlaşır.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Artuk, M. E., Gökcen A., Yenidünya A. C., (2010). *Ceza Hukuku Özel Hükümler.* Ankara, Turhan Kitabevi.

Özbek, V. Ö., Kambur M. N., Doğan K, Bacaksız P, Tepe, İ., (2010). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Soyaslan, D., (2006). *Ceza Hukuku Özel Hükümler.* Ankara: Yetkin Yayınevi.

Tezcan, D., Erdem M. R., Önok R. M., (2010). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Toroslu, N., (2010). *Ceza Hukuku Özel Kısım.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Sözlük

A

Açık Ceza Normu: Müeyyidenin belirli olduğu; ancak kuralın, gelecekteki bir unsurla somutlaştırılıp tamamlandığı ceza normlarına denir.

Af: Devletin suçluyu cezalandırmaktan veya verilen cezayı yerine getirmekten vazgeçmesidir.

Alacak Hakkı: Bir kimsenin, başka bir kişiden bir şeyin yapılması, yapılmaması, bir hususun teslimi gibi istemlerde bulunma yetkisidir.

Ani Suç: Aynı anda var olduğu ve son bulduğu için, korunan varlığın ihlâlinin anlık olduğu suçtur.

Aynî Hak: Mal üzerinde doğrudan doğruya mutlak egemenlik yetkisini veren ve herkese karşı ileri sürülebilen haktır.

B

Bağlı Hareketli Suçlar: Kanunun suçu oluşturan tipik fiillerin belirli şekilde veya belirli vasıtalarla işlenmesini şart koştuğu suçlardır.

Batıl: Hükümsüz olma, hukuki sonuç doğurmama, geçersiz olma halidir.

Belge: Düzenleyeni bilinebilir ve bir içeriğe sahip yazılara ceza hukukunda verilen addır.

Belgeyi Bozmak: Bir yazının artık belge olarak kullanılamayacak hale getirilmesidir.

Belgeyi Gizlemek: Bir belgenin maddi varlığını yok etmeksizin, onu ortadan kaldırmaktır.

Belgeyi Yok Etmek: Bir belgeyi maddi varlığı yönünden ortadan kaldırmaktır.

Bileşik (Mürekkep) Suç: Tek başına suç sayılan birtakım fiillerin, kanunla, yasal olarak birleştirilmesi ve tek suç haline getirilmesidir.

Bireysel Siyasi Haklar (Siyasi Özgürlükler): Vatandaşın devletin yasama, yürütme ve yargısal faaliyetine katılma hakkıdır.

Bütüncü Metot: Suçu bir bütün olarak inceleme metodudur.

C-Ç

Ceza Hukuku Hilesi: Sahte fiilleri geçerli göstermeye yönelik bir sahneye koymanın varlığının gerekli kabul edildiği hiledir.

Ceza Normu: Cezaî nitelikteki her bir kanun hükmünü ifade etmek için kullanılan terimdir.

Ceza Zamanaşımı: Hükmün kesinleşmesinden itibaren yasada gösterilen belirli sürelerin geçmesiyle cezanın yerine getirilmemesi sonucunu doğuran zamanaşımıdır.

Ceza: Bir emri ihlâl eden kimseye çektirilen acıdır.

Çok Failli Suç: Tipe uygun olabilmesi için ancak birden fazla kişinin fail olarak bulunması gereken suçtur.

D

Dava Zamanaşımı: Fiilin işlenmesinden itibaren yasada gösterilen belli bir sürenin geçmesi nedeniyle kamu davasının açılamaması veya açılmışsa davaya devam olunmayarak düşürülmesi sonucunu doğuran zamanaşımıdır.

Desise: Gerçekte olanın aksine sahte bir görünüm yaratarak gerçeğin gizlenmesidir.

Doğrudan Kast: Failin gerçekleşmesini hedef aldığı sonuçlara ilişkin kasttır.

Dolayısıyla Hakaret: Belli bir kişiye yönelik hakaretin, bir başka kişinin şerefini de ihlâl etmesidir.

Dolaylı (Olası) Kast: Fail tarafından muhtemel, hatta sadece mümkün olarak görülen sonuçlara ilişkin kasttır.

E

Eksik Hüküm (Tam Olmayan Hüküm): Sadece kuralı ya da sadece müeyyideyi içeren hükümleri ifade etmek için kullanılan terimdir.

Erteleme: İlk defa suç işleyen veya öyle sayılan kimsenin cezasının yerine getirilmesinin belirli bir süre için geri bırakılması ve failin bu süre içinde yeniden suç işlememesi halinde, cezanın infaz edilmiş sayılmasıdır.

F

Fail: Ceza hukuku anlamında hukuka aykırı fiili işleyen kimsedir.

Fiil: İnsan iradesinin olumlu veya olumsuz şekilde ortaya konulmasıdır.

Fikrî İçtima: Bir fiilin aynı anda çeşitli kanun hükümlerini ihlâl etmesidir.

Fikrî Sahtecilik: Taklit edilmemiş ve değiştirilmemiş bir belgenin doğru olmayan beyanları içermesi suretiyle işlenen sahteciliktir.

G

Geçmişe Uygulanmazlık İlkesi: Ceza kanunlarının sadece yürürlüğe girmelerinden sonra işlenen fiillere uygulanabileceği ve dolayısıyla daha önce işlenen fiillere uygulanamayacağına ilişkin ilkedir.

Genel Af: Kamu davasını düşüren ve ceza mahkûmiyetini bütün sonuçları ile ortadan kaldıran aftır.

Genel Önleme: Cezanın suç işlemeden alıkoymak konusunda ülkede yaşayan herkes üzerindeki etkisidir.

Geri Vermede İhtisas Prensibi: Kendisine geri verilen devletin, geri verilen kişiyi, geri vermeye esas olan fiilden başka bir fiilden dolayı yargılayamaması ve bu kişiye geri vermeye esas olandan başka bir cezayı veya emniyet tedbirini uygulayamaması prensibidir.

Gönüllü Vazgeçme: Failin suçun icrasına başladıktan sonra, icra hareketlerini tamamlamaktan veya suçun tamamlanmasından veya sonucun gerçekleşmesinden kendiliğinden vazgeçmesidir.

Güvenlik Tedbirleri: Duruma göre eğitmek veya tedavi etmek suretiyle suçlunun sosyal hayata yeniden uyum sağlamasını amaçlayan tedbirlerdir.

H

Haksız Tahrik: Failin, haksız bir fiilin doğurduğu hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında kalarak, suç işlemesi halidir.

Hareket Suçları: Maddi unsuru yapma biçimindeki bir davranış olan suçlardır.

Hile: İkna etmeye yönelik sözlerle gerçeği gizlemektir.

İ

İhmal Suçları: Maddi unsuru yapmama biçimindeki bir davranış olan suçlardır.

İhtilat: Ceza hukuku anlamında, hakaret fiilinin toplu veya dağınık en az üç kişiyle birleşerek işlenmesidir.

İpotez: Bir şeyin doğru mu yanlış mı olduğuna bakılmaksızın kabul edilen önermedir.

İsnat Edilebilirlik: İşlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip olmaktır.

İşlenemez Suç: Fail tarafından gerçekleştirilmek istenildiği halde, suçun maddi konusunun bulunmaması veya vasıtada elverişsizlik nedeniyle işlenemeyen fiildir.

İştirak: Tek bir kişi tarafından işlenebilen bir suçun, birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilmesidir.

K

Kanunilik İlkesi: İşlendiği zamanın kanunu tarafından açıkça suç sayılmayan bir fiili cezalandırma ve kanun tarafından açıkça tespit edilmeyen bir ceza ile cezalandırma yasağını ifade eden ilkedir.

Kast: Suçun kanunî tanımındaki unsurlarının bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.

Kesintisiz (Mütemadî) Suç: Var olmaları için hukukî varlığın veya menfaatin ihlâlinin failin devam eden davranışının sonucu olarak, zaman içerisinde devam etmesi zorunlu olan suçtur.

Kısa Süreli Hapis Cezası: Bir yıl veya daha az süreli hapis cezasıdır.

Kısmî Akıl Hastalığı: Faili fiili işlediği zaman şuurunu veya hareket serbestisini önemli derecede azaltacak surette aklî maluliyete müptela olmasını ifade eder.

Kıyas: Kanunda öngörülen durumlara ilişkin düzenlemeleri, kanunda öngörülmeyen benzer durumlara, genişleterek uygulamaktır.

Koşullu Salıverme: Mahkûm olduğu hapis cezasının kanunda yazılı miktarını iyi halli geçirmiş bulunan hükümlünün yetkili makamın verdiği kararla belli bir süre için cezasının infazının askıya alınması ve deneme süresinin başka bir suç işlemeden ve yükümlülüklere uygun şekilde geçirilmesi halinde cezanın infaz edilmiş sayılmasıdır.

Kullanma Hırsızlığı: Başkasına ait malı bulunduğu yerden almaksızın hakkı olmadan kullanmak veya bulunduğu yerden alarak hakkı olmadan kullanmaktır.

Kullanma Zimmeti: Kamu görevlisinin kendisine tevdi edilen şeyi mal edinmek amacı gütmeksizin, geçici olarak kullanmasıdır.

M

Maddi Sahtecilik: Belgenin taklit edilmesi veya değiştirilmesi suretiyle işlenen sahteciliktir.

Mağdur: Suçu öngören ceza normu tarafından korunan ve suç tarafından ihlâl edilen hukukî varlık veya menfaatin hamilidir.

Mal Varlığı: Genel olarak bir kimseye ait ve ekonomik değer taşıyan hukukî ilişkilerin tümüdür.

Mesafe Suçları: Davranışın yapıldığı yerle sonucun meydana geldiği yerin farklı olduğu suçlardır.

Misli Mal: Sayma, tartma ve ölçme ile değerlendirilebilen eşyadır.

Müsadere: Yeni suçların işlenmesini önlemek amacıyla, suç ile ilgili olan eşyaya, devlet lehine el konulmasıdır.

Müsamaha Edilen Zimmet: Kamu görevlisinin görevi nedeniyle zilyet olduğu çok değersiz bir malı kendi ihtiyaçları için kullanmasıdır.

Müspet Hukuk: Doğal hukukun aksine, kamu hukuku erki tarafından konulan hukuktur.

O-Ö

Objektif Sorumluluk: Kişinin, kendi fiilinden sadece maddi nedensellik bağına dayanılarak, fail ile fiil arasında herhangi bir psişik bağ aranmaksızın sorumlu tutulmasıdır.

Önödeme: Kamu davasının açılmasını önlemek, açılmışsa düşürmek için savcı veya yargıç tarafından önerilen para cezasının kabul edilip, ödenmesidir.

Özel Af: Af kanunundaki belirlemeye göre, hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son veren veya infaz kurumunda çektirilecek süreyi kısaltan ya da adlî para cezasına çeviren aftır.

Özel Belge: Resmî belgenin özelliklerini taşımayan yazılı içeriğe sahip ve düzenleyeni belli ya da belirlenebilir olan belgedir.

Özel Hukuk Hilesi: Mağduru aldatmış olması yeterli bulunan hiledir.

Özel Önleme: Cezanın suç işleyen kişi üzerindeki etkisi, yani onu yeni bir suç işlemekten alıkoyan etkisidir.

Özgü Suç (Mahsus Suç): Sadece belli bir hukukî veya fiili durumda bulunan kimseler tarafından işlenebilen suçlardır.

Özgü Suç: Sadece belli sıfat ve nitelikleri bulunan kişiler tarafından işlenebilen suçtur.

R

Resmî Belge: Kamu görevlisi tarafından, görmekte olduğu görevi gereği usulüne uygun biçimde, yani öngörülen formalitelere göre düzenlenmiş belgedir.

Resmî Belgeye Benzetilen Özel Belge: Aslında özel belge niteliğinde olan ancak taşıdığı ekonomik ve sosyal önemi nedeniyle ceza hukuku açısından resmî belgeye benzer özelliklere sahip olduğu kabul edilen belgedir.

S-Ş

Sahih Belge: Düzenleyeni görünen kimse tarafından düzenlenmiş ve değişikliğe uğramamış belgedir.

Sahtecilik: Gerçeği olduğundan farklı gösterecek ve doğru olana aykırı bir yargıya neden olabilecek bir durumu gerçekleştirmektir.

Serbest Hareketli Suçlar: Hareketin tipik sonucu doğurmaya elverişli olmasının yeterli sayıldığı suçlardır.

Sırf Davranış Suçları (Şekli Suçlar): Sadece belirli bir hareketin veya ihmalin gerçekleştirilmesiyle tamamlanan suçlardır.

Sonuç Suçları (Maddi Suçlar): Suçun tamamlanması için failin hareket veya ihmal şeklindeki davranışından belli bir dış etkinin veya değişikliğin doğmasının şart koşulduğu suçlardır.

Sövme: Bir kimseye şeref ve saygınlığı ihlâl edici nitelikler, huylar veya sıfatlar izafe etmek veya sövgüler söylemektir.

Suç Yolu: Düşünce, icra, tamamlanma ve son bulmadan ibaret olan, suçun ortaya çıkıncaya kadar geçirdiği aşamaların tümüdür.

Suça Etki Eden Neden: Suçun daha ağır veya daha hafif hale gelmesi ve dolayısıyla suçun basit şekline ait cezanın değişmesi sonucunu doğuran nedendir.

Suçun Hukukî Konusu: Suçu öngören norm tarafından korunan ve suç tarafından ihlâl edilen hukukî varlık veya menfaattir.

Suçun Maddi Konusu: Üzerinde suçun işlendiği şahıs veya eşyadır.

Şeref: Kişinin sosyal değerini oluşturan şartların bütünüdür.

Şiddet: Gerçek veya var sanılan bir engeli ortadan kaldırmak için fiziki enerji kullanmaktır.

Şikâyet: İşlenmiş bir suçtan dolayı ceza davası açılmasının suçtan zarar görenin başvurusuna bağlanmasıdır.

Şikâyeti Geri Alma: Zamanında yapılan şikâyetin geri alınıp ceza davasına son verilmesidir.

Şikâyetten Vazgeçme: Şikâyet süresi içerisinde, ancak şikâyet etmeden, bu hakkın kullanılmasından vazgeçilmesidir.

T

Tağyir Etmek: Bir şeyin o şeyi gerçekleştirmeye yetkili kişi tarafından gerçekleştirilmesinden sonra, yani şey son şeklini aldıktan sonra, şey üzerinde rıza gösterilmeyen değişiklikler yapılmasıdır.

Tahlilci Metot: Suçu unsurlarına ayırarak inceleme metodudur.

Tahrikçi Ajan: Suçluları ortaya çıkarmak ve cezalandırılmalarını sağlamak için onları suç işlemeye iten kimsedir.

Taklit Etmek: Bir şeyin o şeyi yapmaya, düzenlemeye yetkili olmayan kişi tarafından yapılması, düzenlenmesidir.

Tam Akıl Hastalığı: Failin fiili işlediği zaman şuurunu veya hareket serbestisini tamamen kaldıracak surette ki akıl hastalığıdır.

Tehdit: Bir kimseye, gerçekleşmesi failin iradesine bağlı olan gelecekteki bir kötülüğü muhtemel göstermektir.

Tehlike Suçu: Tamamlanmış sayılmaları için korunan varlık veya menfaatin sadece tehdit edilmiş olması yeterli sayılan suçlardır.

Tehlikelilik Hali: Bir kimsenin herhangi bir suçu işlemek konusundaki eğiliminin çok fazla olmasıdır.

Teşebbüs: Failin, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaması halidir.

Tüzel Kişi: Belli bir amacı gerçekleştirmek üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca örgütlenmiş bağımsız mal topluluklarıdır.

Y

Yağma: Şiddet ve tehdit kullanarak başkasına ait malın zilyetliğini elde etmektir.

Yankesicilik: Mağdurun üzerindeki veya elindeki eşyanın özel bir beceriyle alınmasıdır.

Yarar (Menfaat): Failin suçu oluşturan hareketiyle elde etmeyi umduğu her türlü tatmin veya hazdır.

Yürürlük Ötesi Uygulanmazlık İlkesi: Kanunun, yürürlükten kalktıktan sonra işlenen fiillere uygulanmamasına ilişkin ilkedir.

Z

Zamanaşımı: Devletin, fiilin işlenmesinden itibaren belli bir sürenin geçmesi durumunda davaya devam etmemeyi ya da cezalandırmaktan vazgeçmeyi önceden kabul etmesidir.

Zamanaşımının Durması: Kanunda gösterilen nedenlerin gerçekleşmesiyle, zamanaşımı süresinin o ana kadar geçen kısmının korunması, söz konusu neden ortadan kalktıktan sonra, sürenin kaldığı yerden işlemeye devam etmesidir.

Zamanaşımının Kesilmesi: Kanunda gösterilen belli işlemlerin yapılması veya belli olayların gerçekleşmesi halinde, işlemiş olan zamanaşımı süresinin, işlememiş sayılarak yeniden işlemeye başlamasıdır.

Zarar Suçu: Tamamlanmış sayılmaları için suçu öngören normla korunan hukukî varlık veya menfaatin tahrip edilmesi veya azaltılması gereken suçlardır.

Zarar: Malvarlığını oluşturan değerler bütünündeki azalmadır.

Zilyet: Bir şeyi fiilen elinde bulunduran kimsedir.

Zincirleme (Müteselsil) Suç: Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi veya birden farklı kişiye karşı tek bir fiille aynı suçun işlenmesi durumunda bir cezaya hükmedilip cezanın arttırılması halidir.

Dizin

A

Af 62, 73, 80, 81, 88, 103, 104, 110, 111, 199
Alacak Hakları 158
Aldatma 176-179, 183, 189, 218
Aleniyet 188, 199, 201, 210
Ani Kast 42, 46
Ani Suç 54, 58, 62, 142, 162, 174, 184
Aslî Ceza 88
Aynî Hak 158, 161, 170, 184

B

Belge 55, 73, 98, 99, 162, 168, 184, 188-198, 206, 208, 209, 218
Bilinçli Taksir 42, 47, 92, 94, 125
Birleşik Suç 58

C-Ç

Cebir 17, 49, 73, 120, 125-130, 134-137, 139, 140, 142, 144, 153, 155, 161, 166-169, 176, 183-186, 204, 205
Cenin 114, 115
Ceza 2-14, 16, 18-24, 27-29, 31, 33-36, 38-46, 48-52, 55, 57, 58, 60, 62, 63, 65, 67-69, 71, 76-78, 80-84, 86, 87, 89, 90-98, 101-104, 106-112, 115, 117-119, 121-125, 130, 131, 133-136, 138, 140-147, 149, 151, 152, 154-156, 158-162, 164, 170, 173, 176-178, 181-183, 187-192, 194, 197, 199, 202, 204, 206, 210-214, 216, 218, 220, 221, 224, 226, 229-232, 235
Ceza Hukukunun Türleri 2, 4
Ceza Kanunlarının Yorumu 8, 9
Ceza Normu 6, 7, 18, 25, 36, 38, 39, 50, 51
Cezaî Düzenin İşlevi 2, 4
Cezaî Sonuçlar 3, 19, 28
Cezalandırılabilirlik 120, 130
Cezalandırılabilirlik 88, 89, 101, 102, 109
Cinsel İstismar 128
Cinsel Saldırı 114, 125, 133
Cinsel Saldırı 75, 144
Çok Failli Suç 67

D

Davranış 4, 6, 11, 12, 26-31, 34, 38, 44, 46-49, 53, 56, 62, 71, 75, 82, 105, 120, 127, 128, 130, 133, 177, 195, 208, 222, 232
Doğrudan Kast 45, 53
Dolandırıcılık 29, 80, 82, 160, 172, 175-186, 217
Dolaylı Kast 42
Düşünce Kastı 42, 46

E

Eklenti 11, 143, 144
Erteleme 88, 94, 95, 110, 112

F

Failin Ölümü 88, 102
Fikrî İçtima 74, 75
Fikrî Sahtecilik 188, 192-194, 206, 208

G

Genel Kast 42, 45, 121, 128-130, 142, 149, 150, 162, 167, 183, 207, 215
Genel Önleme 90
Gıyapta Hakaret 134, 149, 156
Gönüllü Vazgeçme 64-66, 69, 70, 84
Görev 16, 31, 36, 90, 118, 122, 202, 213, 214, 217, 221, 222, 230
Güveni Kötüye Kullanma 158, 172-175, 183, 184, 186, 214, 215
Güvenlik Tedbirleri 11, 76-78, 88, 98, 100, 109, 112

H

Hakaret 39, 54, 74, 75, 101, 122, 134, 146-154, 156, 226
Haksız Tahrik 58, 60, 84, 152
Hayat Varlığı 24, 26
Hile 69, 126, 128-130, 139, 140, 141, 144, 176, 177, 216
Hukuka Aykırı Fiil 3, 226, 227, 232, 234
Hukuka Aykırılık 25, 27, 32, 38, 234
Hukuka Uygunluk Nedenleri 8, 9, 115, 162
Huzurda Hakaret 134, 148, 156

İ

İftira 48, 226-228, 230, 234
İhbar 29, 102, 138, 197, 226, 227, 229, 230-232, 235
İhmal 25, 28, 29, 39, 50, 65, 66, 75, 116, 139, 153, 160, 164, 218, 219, 222-225, 230-234
İhtilat 149, 150, 154
İkna 6, 177, 178, 217-219, 232
İrtikâp 216-220, 233
İsnat Edilebilirlik 62, 76
İşlenemez Suç 54, 58, 65, 115, 131

K

Kamu Barışı 188, 198
Kamu Görevi 118, 122, 140, 212
Kamu Görevlisi 24, 103, 118, 122, 140, 141, 191, 193-198, 206, 212-215, 217, 219-225, 230-232, 235
Kamu İdaresi 212, 213
Kanunilik İlkesi 7, 8, 18
Kanunun Geçmişe Uygulanmazlığı 9
Kast 36, 42, 44-46, 53-55 60, 63, 68, 74, 92, 121, 122, 128-130, 136, 142, 144, 149, 150, 194, 197, 199, 203, 207, 215
Kesintisiz Suç 143
Konut 39, 73, 134, 143, 144, 156, 169

Koşullu Salıverme 11, 81, 96, 97, 110
Kötüye Kullanma 158, 172-175, 182-184, 186, 212, 214, 215, 217, 220, 224, 232, 233
Kullanma Hırsızlığı 162, 166

M

Maddi Sahtecilik 188, 192, 206, 208
Maddi Unsur 27, 219
Malvarlığı 33, 34, 89, 137, 158-161, 166, 167, 172, 175, 176, 178, 179, 183
Müsadere 88, 99

N

Nedensellik Bağı 22, 38, 39, 48, 62, 116, 127, 219

Ö

Önödeme 88, 108, 110, 111
Özel Belge 198
Özel Kast 42, 45, 121, 136, 142, 171, 183, 203, 207, 215
Özel Önleme 88, 90
Özgü Suç 24, 58, 70
Özgürlükten Mahrum Etme 134

P

Propaganda 205w

R

Resmi Belge 197, 206, 209
Resmi Belgeye Benzetilen 206
Rüşvet 108, 179, 212, 220-223, 232, 233, 235

S-Ş

Sahih Olmama 188
Sahtecilik 71, 81, 188-197, 206, 208, 209, 211, 216
Siyasi Özgürlük 134
Sonucu Nedeniyle Ağırlaşan Suç 42, 44, 48
Sonuç 6, 11, 12, 22, 27-30, 33, 38, 44, 45, 47-49, 51-53, 62, 63, 69, 75, 89, 90, 92, 93, 105, 107, 111, 116, 120, 127, 130, 133, 136, 137, 141, 160, 175, 185, 190, 191, 198, 199
Sövme 147-149
Suç 3, 6-19, 22, 24-26, 38, 42, 44, 46, 48, 58-77, 79-85, 87, 89-106, 108-112, 114-117, 119, 120, 125, 126, 128-134, 136-145, 147-149, 152, 153, 155, 156, 160, 162, 166-174, 176, 179, 181-184, 186, 188, 192-209, 211, 214, 215, 217-232, 235
Suç İsnadı 212
Suç Örgütü 83, 138, 169, 202, 204
Suç Uydurma 212, 229, 230, 232, 234, 235
Suç Yolu 58, 62, 86
Suça İştirak 58, 99, 106, 202, 214, 223
Şeref 8, 89, 90, 115, 145-150, 153
Şikayet 107, 124, 227

T

Taammüd 114
Taammüt (Tasarlama) Kastı 46
Tahrik 4, 58, 60, 61, 67-69, 84, 86, 87, 152, 188, 198, 199, 200, 201, 205, 206, 208
Taklit Etmek 188
Taksir 44, 46-48, 52-55, 60, 94, 120, 130
Tamamlayıcı Ceza 7
Taşınmaz Mal 173
Tehdit 6, 26, 29, 34, 49, 66, 125-130, 135-138, 140, 142, 143, 153-155, 166-169, 176, 183, 184, 204, 217
Tehlike Suçu 29, 54, 85, 188, 146
Tehlikelilik Hali 58, 80, 84, 85
Tekerrür 58, 62, 80, 81, 84
Temyiz Kudreti 58
Teşebbüs 52, 62-64, 66, 68, 73, 74, 82, 85, 87, 92, 99, 105, 115, 116, 119, 121, 124, 129-131, 136, 138, 140, 143, 144, 171, 184, 193, 194, 198, 199, 206, 220, 232
Tüzel Kişi 58, 76, 184

Y

Yağma 70, 73, 75, 80, 135, 136, 144, 158, 166-169, 183, 184, 186, 217
Yankesicilik 82, 158
Yaralama 15, 39, 48, 55, 60, 62, 75, 80, 120-128, 130, 131, 154, 169
Yarar (Menfaat) 158, 160, 183
Yetki 33, 35, 62, 97, 214, 225

Z

Zamanaşımı 62, 75, 80, 88, 104, 111
Zarar 26, 29, 49, 66, 92, 99, 101, 107, 121, 123, 135-139, 141, 142, 146, 155, 158-160, 162, 167, 170-172, 175, 176, 178, 179, 181-186, 190, 193, 194, 198, 206, 217, 218, 220, 222, 224, 226
Zilyet 158, 166, 172, 214
Zilyetlik 158
Zimmet 39, 159, 212, 214-216, 219, 232, 233, 235
Zincirleme Suç 19, 58, 92, 105